157.

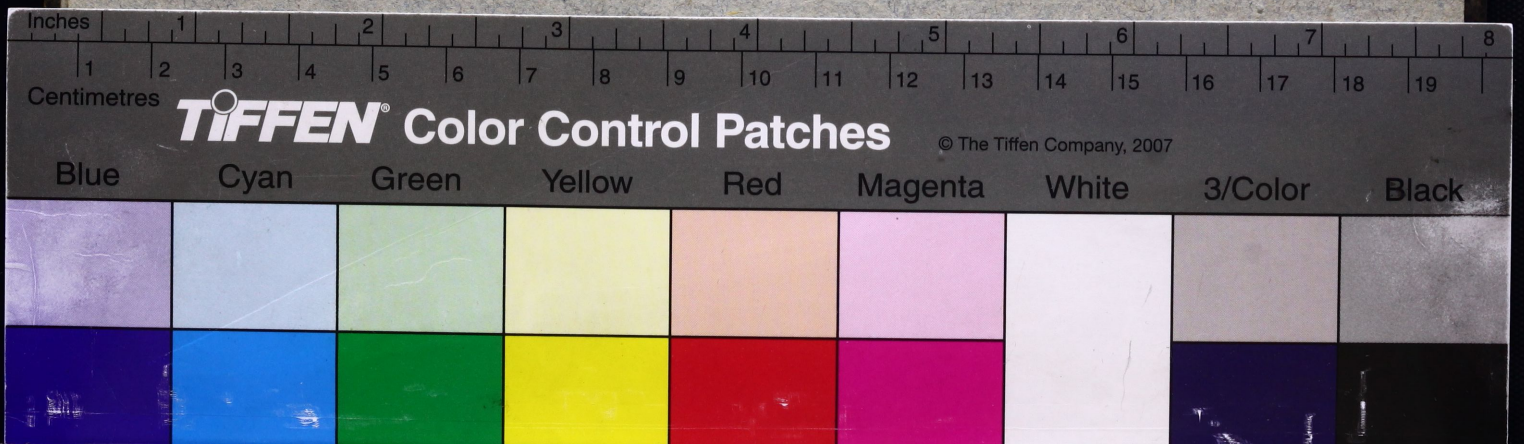
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Michaelis Lonij Praepti Castriferrei. et de Oro 1649

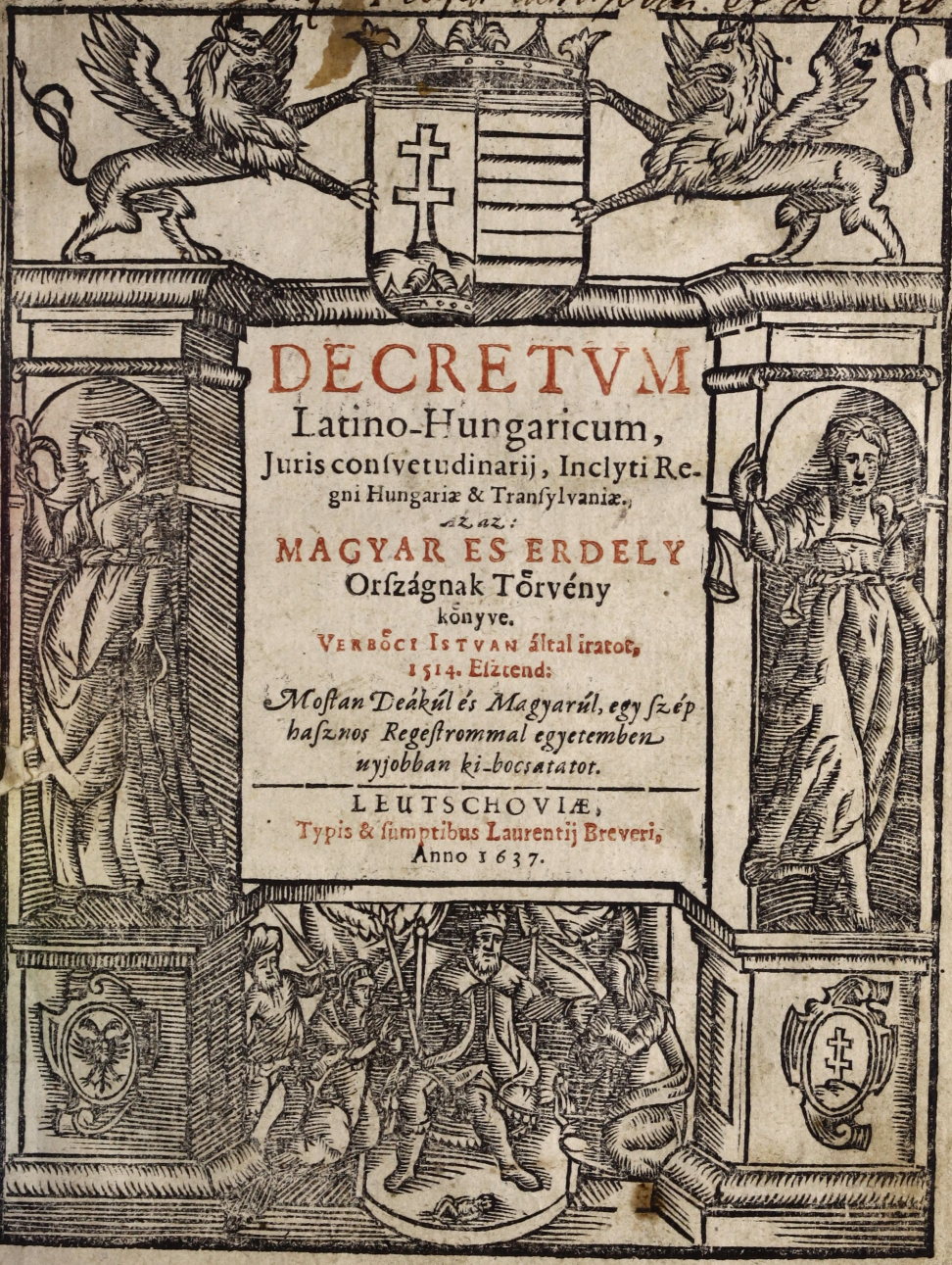

DECRETVM
Latino-Hungaricum,
Juris consvetudinarij, Inclyti Regni Hungariæ & Transylvaniæ.

Azaz:

MAGYAR ES ERDELY
Országnak Tőrvény
könyve.

VERBŐCI ISTVAN által iratot,
1514. Esztend:

Mostan Deákúl és Magyarúl, egy szép hasznos Regestrommal egyetemben uyjobban ki-bocsatatot.

LEUTSCHOVIÆ,
Typis & sumptibus Laurentij Breveri,
Anno 1637.

R
2003
RÁTH GYÖRGY KÖNYVTÁRA
M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

MAGISTER STEPHANVS DE WERBŐTZ, PERSONALIS PRÆsentiæ Regiæ Majestatis Locum-tenens, Lectoribus salutem.

CUM Serenissimus, idemq́; Clementissimus, Dominus WLADISLAUS, Hungariæ & Bohemiæ &c. Rex, superioribus annis tum sua sponte permotus, tum frequentibus uniuscujusq́; ordinis subditorum suorum precibus exoratus, eas leges, easq́; consvetudines, quibus à longa jam temporum serie, res Judiciaria, hoc in Regno, tot inter bellorum, ac seditionum æstus, utcunq́; firmissime stetit, ad Juris scripti normam, ac rationem revocare decrevisset. Cæteros inter, qui Majestati suæ, & fide & observantia erant addicti, me ultro deligendum duxit, qui id numeris explerem, ut tot disjecta ac divulsa Municipalium hujus Regni Hungariæ consuetudinum, & constitutionum membra, in unum velut corpus coacta, & scripturæ adminiculo illustrata, in omnem posteritatem propagarentur. Hanc verò ipse provinciam, licet meæ imbecillitatis conscius, non tàm virium fiducia, quàm obsequendi necessitate susceperi, & quoad suppetebat facultas, pro ingenioli tenuitate, longis diuturnisq́; laboribus ad calcem usq́; perduxi, Cùm interim reliqui Prothonotarij, mihi per id temporis collegæ Judiciarij, insuper jurati assessores, sedis Judiciariæ Regiæ, & plerique alij, tam in divino, quam humano jure diu multumque versati, ad hæc omnia discutienda, recensenda, & ad amussim trutinanda fuerant adhi-

adhibiti. Quibus ex ſententia peractis, in publica demum, ac generali dieta, & conventu dominorum Prælatorum, ac Baronum, Nobiliumq́; & Procerum Regni hujus univerſorum, Anno ſalutis humanæ, quarto & decimo ſupra milleſimum quingenteſimum, ruſticana ſeditione, quæ paulò ante irrepſerat exciſa & ſublata, ad diem, divo Lucæ Evangeliſtæ dicatam, celebrato, idem Princeps omnium cum flagitatione ac plauſu, hoc domeſtici juris compendium, ſuo ductu atq́; auſpiciis lucubratum, conceptis verbis, ac viva voce comprobavit. Et regio Imperio, regiæq́; authoritatis plenitudine roboratum, irrevocabili ſanctione firmavit. Pollicitus inſuper idipſum opus, membranis conſcriptum, ſeſe regionatim, per univerſam Hungariam muneris loco tranſmiſſurum. Sed cum prolixioris eſſet negotij, tam ingentem legum acervum, in quinquaginta, & plura exemplaria transfundi. Tot enim & plures ſunt diſtrictus, ac regiones (eas noſtri, comitatus appellant) quas hujus muneris ſeorſum, ac ſeparatim, participes eſſe oportuit. Rex interim ipſe, ad conventus Poſonij, Viennæq́; indictos, rebus regnorum ſuorum exigentibus, conceſſit. Ubi publicis, privatiſq́;, cum excellentiſſimis Principibus MAXIMILIANO, Romanorum electo Cæſare, ſemper auguſto, ac SIGISMUNDO Poloniæ Rege, fratre ſuo Germano, negotiis pertractandis toto Vere, ac majore æſtatis parte tranſacta, ad regnum tandem regreſſus, in ea licet ſtabili, fixaq́, hæreret ſententia, ut ipſa municipalia Regni ſui jura, primo quoq́; tempore in lucem æderentur: Aliis tamen ſuper aliis ingruentibus rebus, inter ejuſcemodi moras, divino nutu, fatali vitæ perfunctus ſpatio, ad cœleſtem patriam commigravit. Sed ne hoc opus, tanto ſtudio, tantiſq́; vigiliis elaboratum, ac firmiſſimo Regiæ poteſtatis robore (dempta duntaxat ſigilli appenſione) munitum, & confirmatum, in obſcuro deliteſceret, & paulatim obliterata rerum memoria in nihilum redigeretur, quo nihil huic quidem Regno deterius, nihilq́; perniciosius, in cauſis præſertim diſcernen-

De quibus in fine operis vide.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

nendis, juſtitiaq; miniſtranda fieri, aut excogitari poſſet, has eaſdem conſvetudines, & leges municipales, nullo penitus ſenſu, ordineq; immutato, ſub ea qua prius formula, atque contextu æditæ fuerant, in publicum ædendas. Utq; id latius, pluribuſq; pateret, * Calcographorum induſtria excudendas curavi.

* Calcographorum vel Typographorum induſtria:

Mely ugyan ezen Decretumot most-is ki attunk, Deakul és Magyarul. Az Magyarnak forditaſaban, munkalkodvan, illyen hazája ſzerető Ferſiak, ugy-mint, 1565. Eſztendőben, Veres Balas, Bihar Vármegyenek iro Deakja, és Varadi fő Biró léven. Jſmeg, 1571 Eſztendőben, Coloſvarot lako, öregh Helthai Gaſpar, az Könyvnyomtato. Jſmeg, 1589. Eſztend. Laſskai Janos, Erdélyben, akkori Fejervári Captalan. Moſtan penig 1611. Eſztendőben.

Az FELSEGES BATHORI GABORNAK, Iſtennek kegyelmeſſegéből, Erdély Orſzágának, és Havas-alföldének Fejedelmének: Magyar Orſzágnak réſzeinek Urának, és az Zekelyeknek Jſpánnyának, az mi Kegyelmes Urunknak és Fejedelmünknek Fejedelemſegének idejeben.

Az Nagyságos és Tekéntetes Urnak, Zeredahelyi JMREFI JANOSNAK, azon Erdély Orſzág Fejedelmének, főbik Tanátsának, ſegitſégével: Es az Coloſvárat lako Nemes és bőcsületes Gellyen Jmre fő Biroságában, és attyafiui ſzeretetiből való taplálásából, Helthai Gaſpar, az Coloſvári Könvnyomtato, és az Város hites Notariuſa munkája által, Deákúl és Magyarúl, uyjobban ki-adatot, az Tekéntetes Vitézlő Nemes Magyar Nemzethőz való ſzeretetiből. Ugyan azon Helthai Gáſpar, és Debreczenben lako Könvnyomtato Lipſiai Pál által, ki-is nyomtattatot.

Ezt-it azért akarók meg-jelenteni, hogy senkinek igáz munkájával talált jó hiret nevet, se el-ne titkolnók, se ollyanoknak ne tulaydonitanók, kik ebben nem farattak.

Opto autem, ut quisquis has meas lucubrationes in manus sumpserit, æquus sit in me Judex, boniq; consulat. Nam licet quantum mediocritate valui, summum in his quærendis, atq; explicandis studium adhibuerim, quia tamen doctrina me quam exigua, sermoneq; haud satis perpolito esse profiteor, tantum abest, ut si quid in meis scriptis vel erratum quispiam emēdaverit, vel prætermissum adjecerit, ut aut succenseam, aut indigner, ut eo etiam nomine sim illi (quisquis tandem is fuerit) cumulatissimas gratias habiturus. Quoniam errare sæpius, ac falli proprium est hominis, & minus mirum est, memoriam aliquarum rerum excidere, quam omnium constare.

VALETE.

APPRO-

APPROBATIO ET OCCASIO Constitutionum.

Wladislaus Dei gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex: Ac Silesiæ & Lucemburgensis Dux: Nec non Moraviæ & Lusatiæ Marchio, Ad perpetuam rei memoriam. Cum supremus omnium rerum opifex, ab ipso primordio rationalis creaturæ conditæ ac procreatæ, eam in genere humano varietatem, atq; id discrimen esse voluerit, ut pars hominum subesse, pars præesse: alij imperare alij parere deberent: Alios quidem Reges & Principes, qui cæteris æquo jure imperarent: Alios subditos, qui illorum jussa & imperia capesserent, esse statuit, atq; in hunc duplicem ordinem totum genus humanum sapientissimè est partitus: Reges porrò ipsos duabus potissimum artibus instructos, atq; ornatos esse voluit: Legibus, & armis, ut armis quidem hostes propulsati, procul à finibus arcerentur. Leges autem, regnicolas, civesq; domi in officio continerent, & summos cum infimis ac mediocribus: opulentos ac potentiores, cum egentioribus infirmioribusq;, æquo jure vivere cogerent. Hæ etenim duæ res tantopere sunt unicuiq; Principi necessariæ, ut his sublatis, nihil firmum, nihil stabilè, nihil inter homines concors & pacatum esse queat: adeò verò sibi invicem cohærentes, simulq; firmissimis vinculis indissolubilibus cathenis connexæ, ut separari ac disjungi nequaquam possint. Quis enim ignorat, neq; arma tunc foris quicquam prodesse, cum domi plus improbi atq; injusti, quam boni cives valeant, & frustra judicia ac leges implorari, cum aures regnicolarum civiumq; terror hostilis circumsonat? Nos itaq; qui nutu ac providentia divina, ad hoc sublime solium evecti, & tot terris, tot populis, tot deniq; potentissimis ac ferocissimis nationibus, atq; imperiis sumus præpositi, semper ab initio principatus nostri, omnes nostras curas, cogitationes, labores, conatus, omnia studia & consilia nostra eò direximus & contulimus, ut his duabus artibus subditos nostros in pace, & tranquillitate contineremus. Nam & armis (quod per nos fieri potuit) tutos eos ab hoste præstitimus, & in justitia administranda nihil à nobis prætermissum est, quod

à justo

à justo & diligentissimo Principe præstari debuerit. Et post quam hujus Inclyti Regni Hungariæ sceptrum, atq; imperium, benignitate Dei adepti sumus, & sacro ejus diademate redimiti: post belli studia, post Regnum ipsum tàm metu hostili, quam seditionibus domesticis liberatum, prima nobis ac præcipua cura fuit, Regnum ipsum & subditos nostros pace etiam domestica, & legibus, firmius & stabilius reddendum. Itaq; & eo ipso tempore, & postea non semel varias constitutiones & statuta, partim sponte nostra propria, partim præcibus & supplicatione fidelium nostrorum, dominorum Prælatorum & Baronum, cæterorumq; Procerum & Nobilium ædidimus, saluti ac quieti, libertatiq; ipsius Regni nostri, hoc pacto accuratissimè consulentes: Licet & antea non defuerint quædam jura Regni, quæ quia nulla scriptura continebantur, consuetudines potius appellari poterant. Verùm quia & ex hujusmodi constitutionum à nobis æditarum, & illorum Regni jurium diversa interpretatione, magna plerumq; oriebantur incommoda, aliis alio, prout cuiq; libitum erat sensum & interpretationem earum trahentibus. Et quibusdam in judicando, vel judicio postulando, Regni consvetudinem, aliis constitutionum formulam sequentibus, atq; allegantibus, ita ut non inter eos solùm, quorum causa ageretur, sed inter ipsos etiam judices, ac jurium Regni consultissimos & peritissimos, magna interdum, super hujusmodi legum, consvetudinum & constitutionum interpretatione, contentio oriretur, ut quandoq; hi, qui plus viribus, & potentia, quam legibus, & justitia fiderent, tribunal judicum magno asseclarum agmine aggressi, quod ratione & legibus nequirent, clamore & multitudine obtinere contenderent, & qui jure inferiores essent, superiores tamen esse, & vincere, non jure, sed tumultu ac multitudine niterentur. Neq; verò judicum, & magistrorum Prothonotariorum, jura Regni allegantium authoritas apud illos valebat. Cum enim jura ipsa, nulla scripturæ firmitate fulcirentur, quicquid legum, vel consvetudinum in media proferebatur, id illi vel in contrariam sententiam trahentes, vel aliter ab aliis judicibus, & in aliis judiciis tractatum, atq; intellectum asserentes, omnes judicandi rationes turpissimè confundebant. Ita frequenter contingebat, ut in qua causa quispiam antea victoria potitus esset, in eadem,

vel

vel simili, alter succumberet & superaretur. Cum autem his, & ejus generis erroribus, plena ac referta essent omnia, & ex hujusmodi constitutionum, & Regni consvetudinum, tam varia ac multiplici interpretatione, tam lata calumniatoribus via pateret, animiq; tam judicantium, quam eorum, de quorum causis agerent, in tantis tenebris versarentur; Nos, quibus nihil prius antiquiusq; est, quàm subditos nostros in omni pace, & tranquillitate conservare, excitati etiam precibus, & continuis querelis prædictorum fidelium nostrorum, fideli nostro Egregio Magistro Stephano de Werbôcz, Judicis curiæ nostræ Prothonotario, curam omnium ipsius regni nostri jurium, legum & consuetudinum, constitutionumq; receptarum atq; approbatarum, earum videlicet, quæ in ipso Regno nostro, & præsertim in aula nostra Regia judicandis & decidendis causis, ac sententiis ferendis, sequi ac observari consvevissent, in unum colligendi, atq; in titulos (ut fit) & capita distingvendi, ut ea postea nobis oblata, ac per cæteros Magistros Prothonotarios, & sedis nostræ judiciariæ juratos coassessores revisa, discussa, ac diligenter trutinata, in unum volumen redigerentur. Ut jam gens etiam nostra Hungarica (sicut aliæ omnes ferè nationes & provinciæ) benè & sapienter institutæ, in judiciis decernendis & justitiæ administratione, non sola consvetudine, quæ plerumq; mutari, & labilis esse solet, sed jure scripto, & fidissimis literarum monumentis illustrato, niteretur. Demum nobis in præsenti conventu, & congregatione generali eorundem universorum Prælatorum & Baronum, & Regni hujus Nobilium, quam eisdem certis & arduis de causis, ad festum beati Lucæ Evangelistæ, proximè præteritum, indixeramus, constitutis, ÿdem prælati, & Barones, ac Nobiles universi, nostrum accedentes in conspectum, quendam libellum, gentilia, municipialiaq; jura ac leges, & consvetudines eorum vetustas & receptas continentem, nostro jussu à præfato Magistro Stephano collectum, & conscriptum, nobis obtulerunt, supplicantes, ut, quia ipsi cum libellum in cunctis suis clausulis, articulis, & capitulis, per venerabilem Paulum de Warda, Præpositum sancti Sigismundi, proventuum nostrorum Regalium administratorem ac Magnificum Benedictum de Batthyan, hujus castri nostri Budensis castellanum, nec non egregios

Magiſtros, Joannem de Ellyevölgy Palatinalem, ac Albertum de Bellyen, & Paulum de Bolyar, perſonalis præſentiæ noſtræ Prothonotarios: Item Stephanum Keſſerü de Gibarth, Regni hujus noſtri Hungariæ Vicepalatinum, Georgium de Mekcze Secretarium noſtrum, Michaëlem de Zob, ac Paulum de Dombo, juratos aſſeſſores dictæ ſedis noſtræ judiciariæ, & Stephanum Henczelffi de Petrötz, Directorem cauſarum noſtrarum Regalium, perlegi, revideri, diſcuti & examinari faciendo, ſuper eorum legibus & approbatis conſvetudinibus, recto ordine & debito modo conſcriptum eſſe agnoviſſent: Propterea ipſum libellum, & omnia in eo contenta, quoad omnes clauſulas, ſenſus, capita, & articulos, in formam noſtri Privilegÿ redigi faciẽdo, admittere & approbare, eiſdemq́, & eorum hæredibus, ac poſteritatibus, pro perpetuis legibus, & conſvetudinibus valiturum, authoritate noſtra Regia, & de Regiæ noſtræ poteſtatis plenitudine, roborare, & confirmare dignaremur.

Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hæc verba.

INDEX TITULORUM LATINO-HUNGARI-cus in Tripartitum Opus Juris Consvetudinarii inclyti Regni Hungariæ.

ARgumentum PROLOGI.

De justitia quid sit definitivè, & de ejus divisione. *Titulus I.*

De jure & divisione juris. *II.*

Quomodo differant jus naturale, jus gentium & jus civile. *III.*

De jure militari & Jurisprudentia. *IV.*

Differentia est inter justitiam, jus & juris. prudentiam. *V.*

De definitionibus legis & conditionibus. *VI.*

Quare factæ sunt leges, & de quadruplici officio legis. *VII.*

De statuto, & municipali jure. *VIII.*

Utrum valeat statutum contra jus Canonicum vel naturale, vel divinum. *IX.*

Quid sit consvetudo, & quæ sunt necessaria ad consvetudinem firmandam. *X.*

Quomodo differat lex à consvetudine, & de triplici virtute consvetudinis. *XI.*

De lege & statuto, ac consvetudine contraria quid sit sentiendum. *XII.*

Quid sit judex, quid judicium, quid Causa, quid actor & reus. *XIII.*

Quot requirantur ad judicium ut sit actus justitiæ, & de jurisditione, officioq; & cõditionibus boni judicis. *XIV.*

Utrum judex secundum allegata & probata vel secundum conscientiam judicare teneatur. *XV.*

De duplici conscientia Judicis, videlicet rei & dicti. *XVI.*

AZ elõl járó beszédnek Sommáia.

Az Igasságról, hogy mi legyen nyilvansággal, és az õ agairól. Tit: I.

Az Igaz mi lgyen és annak agairól. II.

Micsoda kũlõmbség legyen az Terméſzet tõrvénye, Nemzetek tõrvénye, és az Polgari tõrvény kõzõt, III.

Az vitezlõ igasságról, és à tõrv: tud. IV.

Kõlõmbség vagyon az Igasság, az Igaz, és az tõrvény tudás kõzõt. V.

Mi legyen az tõrvény, és az tõrvény tulaydonságiról. VI.

Miért szerzették legyen az tõrvént, és az tõrvénnek négyfele tiſztirõl. VII.

Az végezésrõl és saját irot tõrvénrõl VIII.

Az végezésnek Jeheté ereje az Romai Egyházi rendeléſe, vagy az terméſzet, avagy az Iſten tõrvénye ellen. IX.

Mi legyen az szokás, és hány dolog szũkſęges az szokásnak megerõsitesere. X.

Mit kũlõmbõzzõn az tõrvény az szokáſtol, és â szokásnak háromfęle erejérõl. XI.

Az tõrvẽnyrõl végezesrõl, és vele ellenkezõ szokásrol mit kellyen értenũnk, XII.

Mi legyen à Biro, az tõrvénytétel, az põr, az felpõres, és az alpõres. XIII.

Hány dolog által lehet meg hogy az tõrvény látás az igasságnak véghez vitelének mõdaſſęk, &c. XIV.

Az Biro az põres beszédére és bizoynságára tartoziké tõrvényt szolgáltatni avagy az maga lelki ismereti szerént. XV.

Az Bironak kétfęle lelki ismeretirõl, tudni illik à mint à dolgok szẽ-látomáſt tudgya és à mint à põresnek eleibe adg: XVI.

INDEX TITULORUM
Primæ Partis.

Titulus I. De Tripartita diviſione jurium & conſvetudinum incliti Regni Hungariæ, in generali. pag: 1.

II. De Prima parte jurium & conſvetudinum Regni in ſpeciali, & primò, quòd tam perſonæ ſpirituales, quam ſeculares una & eadem libertate utantur. pag: 3.

III. De exordio noſtræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem noſtrum tranſlatum ſit. pag: 5.

IV. Quòd vera Nobilitas per exercitia militaria & cæteras virtutes acquiratur, ac poſſeſſionaria donatione roboretur. pag: 8.

V. Quòd quilibet de bonis proprij per eum conquiſitis, liberè diſponere poſſit. pag: 9.

VI Quòd Nobiles etiam abſq; poſſeſſionaria donatione creantur, quodq; ad Nobilitatem comprobandam inſignia nobilitaria non ſunt in judicio neceſſaria. pag: 11.

VII. Quòd ex Nobili Patre, & ignobili Matre, generati, veri Nobiles cenſeantur, ſed non è converſo. pag: 13.

VIII. Quòd etiam per adoptionem Nobiles fiant & creentur. pag: 14.

IX. De quatuor privilegiatis & præcipuis Nobilium libertatibus. ibidem.

X. Quòd

1. Tit: Az Tekint: és Nemes Magyar Orſzágnak tőrvényének és ſzokáſinak ſuma-ſzerint három réſzre való oſztásáról. pag: 1.
2. Az Orſzág tőrvényének és ſzokásának kiváltképpen való elsö réſzéről, tudnia illik, az ſzemelyekről, és leg előſzőr, hogy mind az Egyházi ſzemélyeknek mind penig à kűlsö Uraknak egyenlő ſzabadságok és Nemeſſęgek vagyon. pag: 3.
3. Az mi Nemeſſęgűnknek eredetiről, és az birodalom az mi Fejedelműnkre miképpen ſzállot. pag 5.
4. Az igaz Nemeſſęget vitézlő dolgokkal, és egyéb joságokkal ſzerezhetik meg, és jóſzagnak adaſsával kel meg-erősſitenie. pag: 8.
5. Hogy minden az ő ſaját ſzólgalattyával kereſet joſzággal ſzabad akarattya ſzerint élhet és annak adhattya à kinek akarja. p. 9
6. Hogy az Fejedelem Nemeſſęget adhat és Nemeſſę tehet à kit akar, jóſzag adás nélkül-is, és hogy az Nemeſſęgnek meg-bizonyitására az tőrvényben nem ſzükſęg az Nemeſſęgnek Czimere. pag: 11.
7. Hogy az Nemes Atyáról és nemtelen Annyától valók, igaz Nemeſſeknek tartatnak, de nem viſzontag. pag: 13.
8. Fogadot fiak-is igaz Nemeſſekké léſznek, és Nemeſſę tétetnek. pag: 14.
9. Az Nemeſſęgnek fő és kiváltképpen való négy ſzabadságáról. ibid:
10. Hogy

X. Quod Princeps noſter cunctorum Dominorum, Baronum, ac Nobilium Regni, verus & legitimus ſucceſſor ſit. *pag: 17,*

XI. Quòd Papa in collationibus beneficiorum eccleſiaſticorum in hoc regno nullam jurisditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem. *pag: 19.*

XII. Quòd omnes Domini Prælati, & perſonæ Eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quòd ratione bonorum temporalium coram judicibus ſecularibus juri ſtare teneantur. *pag: 24.*

XIII. De donationibus Regiis, & earum ſpeciebus in generali. *pag: 25.*

XIV. De caſibus notam infidelitatis afferentibus. *pag: 28.*

XV. Quòd bona latronum, furum & homicidarum Donationi Regiæ non ſubjaceant. *pag: 32.*

XVI. Quòd differentia ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter. *pag: 33.*

XVII. Qui ſint & intelligantur hæredes & poſteritates, & qualia bona ſola maſculinum, qualiave utrumq; ſexum concernantur. *pag: 37.*

XVIII. Quare jura poſſeſſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequãtur. *pag: 40.*

XIX. Econtra cur jura poſſeſſionaria pecuniis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant. *pag: 41.*

XX. Utrum bona nota infidelitatis condemnati, utrunq; ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriq; ſexui deſerviant. *pag. 43.*

10. Hogy az mi Királyunk és Fejedelmünk, minden rendbéli Uraknak és ez Országbéli Nemeſſeknek, igaz és törvény-ſzerint való örökkeſſe legyen. pag: 17.

11 Hogy az Papának ez Országban Papitiſzteknek el-adásához ſemmi közi nincsen, hanem csak jovallya és confirmallya. pag: 19.

12. Hogy minden Pap Urak és Egyházjak, mindennek felette köteleſſek Királyunkhoz hüſeggel lenni. Es hogy az joſzágok és örökſégek felöl tartoznak az külsö Birák elöt törvényt állani. pag: 24.

13. Az Király adományáról, és annak módgyáról ſumma-ſzerint. pag: 25.

14. Az eſſetek, mellyek Hitetlenſégnek notáját hozzák. pag: 28.

15. Hogy az latróknak, lopóknak és gyilkoſoknak jóſzágat Király el nem adhattya. pag: 32.

16. Hogy kétféle külömbſég vagyon, az hitetlenſég notája, es föben járo ſententia közöt. pag: 33.

17. Kik legyenek és kiket mondgyunk örökköſſeknek és maradékoknak, és minémü jóſzág ſzállyon csak firfiu ágra és minémü illeſſe mind az két ágat? pag: 37.

18. Az ſzólgálattal nyert joſzág, mi okonnem illet leány ágat. pag: 40.

19 Viſzontag, az pénzen vöt jóſzág, miért illet mind leány, mind fiu agát. pag: 41.

20 Az hitetlenſégnek notájában eſet embernek, ha Király meg-kegyelmez, mind az két ágra való jóſzága az után-is mind az két ágra ſzólgálé. pag: 43.

XXI. An bona tum pro ſervitiis, tum pecuniis ſimul collata, utrumq; ſexum ſequantur. pag: 44.

XXII. De clauſula donationis, per defectũ ſeminis, quid per ſemen intelligatur. pag: 46.

XXIII. Quanto tempore jus Regium duret & præſcribatur. pag: 48.

XXIV. Quid ſit jus Regium definitivè, & quid jus poſſeſſionarium. pag: 49.

XXV. Quòd impetratores bonorum injuſtè nomine juris Regij in æſtimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur. pag: 53.

XXVI. Quòd impetratores bonorum, per defectum ſeminis quorumpiam, in nullo onere convincantur. pag: 55.

XXVII. Quòd bona in lite exiſtentia, per defectũ ſeminis impetrari non poßint. 57

XXVIII. Quòd bona donatione Regia acquiſita, ſi etiam pecuniarum ſumma contradictoribus ſolvatur, jus fœmineum non concernunt. pag. 60.

XXIX. Quomodo cum donatione Regia, per defectum ſeminis procedendum ſit. p: 61

XXX. Declaratio Articuli decreti ſuper bonis per defectum ſeminis impetratorum editi. pag: 65.

XXXI. De eo, qui cum jure Regio in cauſam cujuſpiam ſe immittit. pag: 68.

XXXII. Quòd univerſa donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, ſtatutione elgitima, firmari debeant. pag: 69.

XXXIII. De literis ſtatutoriis, Reambulatoriis, Admonitoriis, & brevibus Evocatoribus, quod diebus durent ad exequẽdum. pag: 70.

21. Az mely joſzágot valakinek ſzólgálátéré és pénzért-is adnak, mind az két ágat illetié avagy nem. pag: 44.

22. Az Király adomanyában mikoron az levélben, az magva-ſzakadáſtól ſzólnak, mit kellyen érteni az magon. pag: 46.

23. Az Király igaſsága hány eſztendeig tart, és mikor telikki ideje. pag: 48.

24. Mi legyen valóban az Király igaſsága, és az jóſzág. pag: 49.

25. Hogy az ki Király igaſságával valaki joſzágát méltatlan megkéri, azon joſzágnak örök böcsũen marad. pag: 53.

26. Hogy az kik magva-ſzakattúl kérik-meg valaki joſzágat, azok ſemmi birságon nem maradnak. pag: 55.

27. Hogy az mely joſzág pörben vagyon, azt magva-ſzakattól meg nem kérhetik. p. 57.

28. Hogy az Királytól adatot joſzág, leány ágat nem illet, męg ha az leányzónak ellene mondását pénzel le-ſzállitanák-is. pag: 60.

29. Miképpen kel el-foglalni, az magva-ſzakattól meg-kért joſzágot. pag: 61.

30 Ezen magva-ſzakat joſzágról való Articuluſnak világosb értelme. pag: 65.

31. Az ki Király igaſságával ál bé valaki pöriben. pag: 68.

32. Hogy Királynak mindenſęle adományit, törvény-ſzerint való iktatáſſal, egy eſztendönek forgáſa alat, meg-kellyen erősiteni. pag: 69.

33. Az iktató határ járó, intő, avagy kináló, és rövid hivatal leveleknek, hány napig tarcson erejek, az elég-tételre. pag: 70.

34. Az

XXXIV. Quid literæ ſtatutoriæ donationum cum declaratione, & quid ſine declaratione valeant. *pag: 71.*

XXXV. De literis conſenſualibus Regiis, abſq; faſsionis verbali tenore confectis. *pag. 73.*

XXXVI. De nova donatione Regia in generali, & unde ortum habeat. *pag: 73.*

XXXVII. Quid ſit nova donatio deſcriptivè, & quod dupliciter illa poteſt attendi. *pag: 75.*

XXXVIII. Unde proveniat proditio fraterni ſangvinis. *pag: 81.*

XXXIX. Quid ſit proditio fraterni ſangvinis definitivè, & de pœna ejuſdem. *pag: 82.*

XL. De diviſionibus bonorum paternorum, & avitorum inter fratres fiendas. *pag: 84.*

XLI. Quid ſi domus paterna lapidea, vel magnis ſumptibus conſtructa fuerit. *pag: 86.*

XLII. Quòd literalia inſtrumenta frater natu major conſervare debeat. *pag: 87.*

XLIII. De diviſionibus bonorum per fratres acquiſitorum, & de clauſula donationis. Per eum. *pag: 89.*

XLIV. Quòd fratrum quiſpiam bona per ſe inventa, pro ſe reſervare voluerit. *pag. 92.*

XLV. Quòd diviſio bonorum inter fratres carnales, non proceſſu litis fieri debeat. *ibidem.*

XLVI.

34. Az Donatiokról való iktató levelek mit haſznállyanak, mikor azokat meg-magyarázzák, avagy nem magyarázzák, miért atták legyen az joſzágot. pag: 71.

35. Az Király conſenſuſsáról és engedelméről való levél felől, kiben az vallást igiről igire bé nem irták vólna. pag: 73.

36. Az Király tudomanyáról ſumma-ſzerint, és honnan legyen eredeti. pag, 73.

37 Mi legyen az nova Donatio, ugy-mint az uy adomány, és hogy két-képpen érthetni. pag: 75.

38. Honnét legyen az attya-fiui vér árulás. pag: 81.

39. Mi legyen az attya-fiui vér árulas, és mi legyen bűntetése. pag. 82.

40. Az Attyai és ősſi joſzágot miképpen oſzſzak meg az Attya-fiak. pag: 84.

41. Mit kel cselekedni, ha az attyai ház kőből csinált léſzen, avagy ſok költſeggel épittetet. pag: 86.

42. Hogy azok leveleknek tartáſa, őregbik attya-fiát illeti. pag: 87.

43. Az attya-fiak kereſet joſzágának megoſztásáról, és az Király adományának imez Czikkellyéről: *Per eum &c.* pag: 89.

44. Ha az attya-fiak közzűl valamellyik, az joſzágot mellyet ő maga kereſet, magának akarja tartani, medgyen. pag: 92.

45. Hogy az egy teſt vér attya-fiak között az joſzág oſztáſnak nem hoſzſzu pörrel kel meg-lennie. ibid:

46. Az

XLVI. Quando nova divisio bonorum inter fratres condivisionales admittatur, & quando non. pag: 94.

XLVII Quòd universa bona inter fratres divisa, altero fratrum deficiente, in alterum devolvantur etiam matrimonio interveniente. pag: 96.

XLVIII. Utrum bona marito & uxori simul collata deficiente marito, in uxorem ipsam devolvantur, & è converso. pag: 98.

XLIX. Utrum bona nota infidelitatis condemnati, in fratrem adoptivum, Regio consensu accedente, condescendunt. pag: 100.

L. Quid de successione filiarum duorum fratrum in hæredè seorsim præfectarum, sit sentiendum. pag: 102.

LI. De divisione bonorum inter patres & filios eorum, & de paterna seu patria potestate. pag: 103.

LII. Casus, in quibus pater potest filium ad bonorum divisionem compellere. 107.

LIII. De casibus, in quibus è contrario filius cum patre divisionem facere potest. pag: 108.

LIV. Adhuc de uno casu divisionis, & de bonis filium jure materno concernentibus. pag: 110.

LV. De filiis furiosis, & mente captis, quòd semper in patria potestate consistant. pag: 111.

LVI. Quot modis cesset & tollatur paterna potestas. pag: 112.

LVII. Quòd quilibet Dominorum & Nobilium super bonis suis propriis liberam disponendi habeat facultatem. pag: 114.

LVIII.

46. Az osztozó attya-fiak között mikor kel meg-engedni az uy osztozást, és mikor nem kel meg-engedni. pag: 94.

47. Hogy az attya fiak közöt meg-osztot joszág, ha eggyiknek magva szakadna, az másikra szál, ha kik házasságra mentenek vólna-is közzülök. pag: 96.

48. Ha az Urának feleségével eggyütadgyák az joszágot, és az Urának magva szakad, az joszág az feleségére szállé, avagy viszontag az feleségeről az Urára. pag: 98.

49. Hitetlenségben esset embernek joszága, szálhaté az Király engedelméből fogadot fiura, avagy nem. pag: 100.

50. Mint szállyon az jószág két attyafiunak leányiról egy másra, kiket külön-külön időben töttek vólna firfiu ággá. pag: 102.

51. Az Attyak és az fiak között való jószágh osztásról, és az attyának fiain való méltóságáról. pag: 103.

52. Micsoda okkal kénszeritheti az attya az fiat, hogy véle meg-osztozzék. pag: 107.

53. Viszontag mi okkal kénszeritheti az fiu az attyát, hogy véle meg-osztozzék. pag: 108.

54. Az osztásnak még-is egy fő okáról, és affele jószágról, mely az fiui annya után illeti. pag: 110.

55. Hogy az balgatag és nem tiszta eszü fiak, mindékor az ő attyok birtokában vadnak. pag: 111.

56. Hány-képpen szabadullyon meg az fiu az attya hatalmából. pag: 112.

57. Hogy minden Urak és Nemesek, az ő sajat jószágokat szabadon el-hadhattyák és el-adhattyák másnak, az mint szintén akarják. pag: 114

LVIII. Quòd pater bona avita in præjudicium filiorum, alienare non potest. pag: 115.

LIX. Quid sit onus assumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum assumantur. pag: 117.

LX. De legitima admonitione in possessionaria venditione necessariò præmittenda. pag: 121.

LXI. Quomodo portio fratris per alterum fratrem vendita, vel impignorata recuperari debeat. pag: 127.

LXII. De quibusdam fasionibus non retractandis. pag: 130.

LXIII. De fasionibus, quæ statutione legitima indigent, & quæ non. pag: 131.

LXIV. Quid sit consensus Regius definitivè. pag: 134.

LXV. Quales fasiones consensu Regio indigent, & quales non. pag: 135

LXVI. Quid sit contractus definitivè, & quando indigeat legitima statutione. pag: 137.

LXVII. Quòd dominium bonorum duplicì modo quispiam dicatur habere, & de contractibus in fine. pag: 139.

LXVIII. Quod violenti occupatores bonorum, iterum violẽter de illis ejici possunt. pag: 142.

LXIX. De clausula NIL JURIS, & qualia bona iterum in donantem, vel vẽdentem redeant. pag: 143.

LXX. Quid sit concambialis permutatio bonorum, & quare sit ad inventa. pag. 145.

LXXI.

58 Hogy az Attya az ŏstŏl maradot jószágot, fiai ellen, el-nem idegenitheti. 115.

59. Mi legyen az terhe, fel-vétel, és hány képpen vehetik fel fioknak és attyok fiainak terhét. pag: 117.

60. Az tŏrvény-szerint való meg-kinálásról, kinek az jószág el adásának elŏtte szŭksęges-képpen meg kel lenni. pag: 121.

61. Miképpen kel az attya-fiunak joszágbéli részet viszsza venni, mellyet az másik attyafiu el-adot avagy el-zálagosítot. 127.

62. Affęle vallás tételekrŏl, mellyek meg-nem hihatnak. pag: 130.

63. Affęle vallás-tételekrŏl, mellyek után iktatás kel, avagy nem kel. pag: 131.

64. Mi legyen az Király engedelme. pag: 134.

65. Minémŭ vallás-tételekre szŭksęg az Király engedelme, és mŭnemŭekre nem szŭksęg. pag: 135.

66. Mi legyen az *contractus*, ugy-mint az joszágh felŏl egy mással való végezés és mikor kellessęk abban az iktatás. pag: 137

67. Hogy az joszágnak uraságát birnia, kétképpen mondatik, és vegtére az végezésekrŏl. pag: 139.

68. Hogy az joszágnak hatalmas el-foglaloit hatalmasul belŏle szabad ki hánni. pag: 142.

69. Az *Nullum Jus*ról, mikor ember semi igasságot az jószágban magának nem tart, és minémŭ jószág térjen ismég arra, ki el-ajándékozta, avagy el-adta. pag: 143.

70. Mi legyen az joszágnak el-cserelése, és mien t találták az cserét. pag: 145.

LXXI. Quid si concambium fraudulenter & simulatè factum & celebratum fuerit. pag: 146.

LXXII. Quando concambium nullo modò possit retractari. pag: 148.

LXXIII. Si in concambio pecunia superaddatur, utrum talia bona jus fœmineum sequantur. ibidem.

LXXIV. Quid valeat evictio seu expeditoria cautio præassumpta. pag: 150.

LXXV. Qui intelligantur per legitimos impeditores. pag: 151.

LXXVI. Quæstio notabilis super evictione seu expeditoria cautione. pag: 152.

LXXVII. Quòd donatores & venditores bonorum, contra possessores eorundem per semetipsos agere non possunt. pag: 154.

LXXVIII. Qui sit præscriptio definitivè, & quot annorum curricula diversimodè complectatur. pag: 154.

LXXIX. Quibus temporibus præscriptio non curat locumq; non habeat. pag: 156.

LXXX. De juribus possessionariis, impignoratitiis, in generali. pag: 158.

LXXXI. Quid sit bonorum pignoratio, & quot modis intelligatur. pag: 159.

LXXXII. Qualiter intelligatur præscriptio in bonis impignoratitiis non admittenda. pag: 160.

LXXXIII. Quod jura possessionaria, ultra communem eorum æstimationem pignorari non possunt. pag: 165.

LXXXIV. De metarum distinctionibus, & rectificationibus in generali. pag: 167.

71. Csalárdsággal lőt cseréről. pag: 146.

72. Mikor nem hihattyák meg az cseret semmiképpen. pag: 148.

73. Ha az cseréhez pénzt adnak, affęle jószág illeté leányágat. ibidem.

74. Mi haszna legyen az óltalom fel-vételnek. pag: 150.

75. Kiket ércsenek az tőrvény-szerint való háborgatókon. pag: 151.

76. Effęle óltalmazásról való fő kérdés. pag: 152.

77. Hogy az jószágnak el-ajándékozoi és eladói, azokkal kik az jószágot birják, ő magok személyek-szerint nem pőrelhetnek, pag: 154.

78. Mi legyen az idő mulás, és kűlőn kűlőnképpen hány esztendőt foglallyon bé magában. pag: 154.

79. Minémű űdőben nem lehet az űdő mulás és helye-is nincsen. pag: 156.

80. Zálagos jószágokról derék-képpen. pag: 158.

81. Mi legyen az jószágnak el-zálagosítása és hányképpen értessęk. pag: 159.

82. Miképpen értessęk az űdő-mulás, hogy az zálagos joszágban meg nem engedtetik. pag: 160.

83. Hogy az jószágot kőz bőcsnek felette el nem zálagosíthattyák. pag: 165.

84. Az határoknak meg-válaszásáról és el igazitásáról. pag: 167.

85. Mi-

LXXXV. Qualiter intelligatur in metis rectificandis præscriptio non admittenda. pag: 169.

LXXXVI. Quales literæ metales valeant, & quales non. pag: 171.

LXXXVII. De terris per fluviorum vehementiam distractis, quid sentiendum sit. pag: 175.

LXXXVIII. Quid sit jus Quartalitium definitivè, & quibus sôlvi debeat. p. 178.

LXXXIX. De modo solutionis jurium quartalitiorum, seu quartæ puellaris. pag: 179.

XC. Quod si unifiliarum quarta puellaris data fuerit, altera adhuc super hæreditate contendere peterit. pag. 180.

XCI. Quòd puellæ in capillis constitutæ, fassione facere non possunt. pag: 181.

XCII. Qualiter puellæ infra tempus maritationis earum in domo paterna maneant. pag: 182.

XCIII. Quid sit Dotalitium definitivè, & quid Paraffernum. ibidem.

XCIV. Qui sint, & intelligantur ex officio veri Barones Regni. pag: 185.

XCV. Quòd Dotalitiorum solutio partim pecuniis, partim rebº venalibus fieri debeat, & quales sint res venales. pag: 186.

XCVI. Quòd mulier à primò marito integram, & a secundo mediam Dotem habeat, & unde Dotalitia solvantur. pag: 187.

XCVII. Qualiter Dotalitium & Quartalitium simul quæri poterit. pag: 188.

85. Miképpen kellyen érteni, hogy az határ igazitásban idő mulás nem lehet. pag: 169.

86. Minémű határ-járt levelek jók, és minémüek nem. pag: 171.

87. Mit kellyen érteni oly földekről, mellyeket az follyó-viznek árradása és sebessége más felé szakkaszt. pag: 175.

88. Mi legyen az leany negyed, és kiknek kel meg-fizetni. pag 178.

89. Az leány negyednek ki-fizetésének modgyáról. pag: 179.

90. Hogy-ha az eggyik leánynak, az leány negyedet meg-adtak, az másik az örökség felől meg-is pőrelhet. pag: 180.

91. Hogy az haijadon leányok vallást nem tehetnek. pag: 181.

92. Az haijadon leányok az ő ki házasitásoknak idejeiglen, mi módon maradgyanak az attyok házánál. pag 182.

93. Mi legyen az jegy-ruha vóltaképpen, és mi legyen az Paraphernum. ibidem.

94. Kik legyenek az Országh közöt tisztekszerint igaz Szabad Zászlós Urak. p: 185.

95. Hogy az jegy-ruhának felét kész pénzel, felét ingó marhával fizessék és mi legyen az ingó marha. pag: 186.

96. Hogy az Aszszonyi-állat az első Urától egész jegy-ruhát vehet, és az második Urától felét, és honnét fizessék meg az jegy-ruhát. pag: 187.

97. Az jegy-ruhát és az negyed részt miképpen kereshetik egyszer s-mind. pag: 188.

XCVIII. Quomodo fœmina de bonis maritorum ejici poſsint & quomodo non & de rebus eorum mobilibus. pag: 188.

XCIX. De diviſione rerum Nobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejuſdem. pag: 190.

C. De Paraffernis, & rebus cum ſponſa, ac tempore nuptiarum ſponſæ datis. pag: 192.

CI. De equis equatialibus defuncti, ad quinquagenarium uſq; numerum. 193.

CII. De juribus poſſeſsionariis, mariti durante conjugio uxoris comparatis. pag: 195.

CIII. Quòd mulier de bonis mariti etiam pignori per eum obligatis, Dotem ſuam rehabere poteſt. pag. 196.

CIV. Quòd Dotalitium uxoris pro maleficio mariti non amittitur. pag: 198.

CV. Quòd mulier in adulterio deprehenſa, perdit Dotalitium, ſed non res Paraffernas. ibidem.

CVI. De matrimonio inter conſangvineos ſcienter velignoranter contracto. pag: 199.

CVII. Quomodo noſcitur matrimonium inter conſangvineos ſcienter contractum. pag: 201.

CVIII. Quòd ignorantia legitimas, ſcientia verò illegitimas proles inter conſangvineos generet. pag: 202.

CIX. Qualiter uxor Dotalitium ſuum marito relaxare poteſt. pag: 203.

CX.

98. Az Aſzſzonyi-állat okat, az ő Urok jóſzágából miképpen tehetik ki, és miképpen nem, és azoknak ingó bingó marhájokról. pag: 188.

99. Meg-hólt Nemes embernek marhájának, feleſége, gyermeki, és attya fiai közöt való meg-oſztáſſaról. pag: 190.

100. Affele marharól, mellyet az meny-aſzſzonyal az menekezőnek idején adnak. pag: 192.

101. Meg-hólt Nemes embernek ötven ſzámig való lovak méneſeről. pag: 193.

102. Az firfiunak oly jóſzágáról, mellyet házaságának, idejekor feleſégével eggyüt ſzerzet. pag: 195.

103. Hogy az Aſzſzonyi-állat, az Ura el-zálaglot joſzágából-is, az ő jegy-ruháját meg-veheti. pag: 196.

104. Hogy feleſégének jegy-ruhája, az Urának gonoſzságáért el-nem véſz. p. 198.

105. Hogy az Aſzſzonyi-állat, ki parázna-ságban találtatot, az ő jegy-ruháját el-veſzti, de nem az velé hozot és ajándok marhát. ibid.

106. Az attya fiak közöt való házaſság, melyben őket tudva, avagy azt nem értvén egyben adták. pag: 199.

107. Miképpen iſmértetik meg az attya-fiak közöt való házaſság hogy tudván lött. pag: 201.

108. Hogy az attya-fiak közöt való házaſságból, mely tudatlanságból lött, igaz ágyból való magzatok: viſzontag az kik attya-fiuságokat tudták, magzattyok nem igaz ágyból ſzülettetnek. pag: 202.

109. Az feleſége az Urának miképpen engedheti meg-jegy-ruháját. pag: 203.

110. Mi-

CX. Quomodo maritus uxori, & è contra consors viro suo super bonis fasionem facere potest. pag: 204.

CXI. De legitima & illegitima puerorum ætate, & procuratoria eorum constitutione. pag: 206.

CXII. Qui vel quæ intelligantur sui juris esse, & de puerorum triplicitate. pag: 209.

CXIII. De prima tutela, quæ Legitima nominatur. pag: 210.

CXIV. De secunda tutela quæ testamentaria appellatur. pag: 212.

CXV. De tertia tutela quæ Dativa nuncupatur. pag: 213.

CXVI. Qualiter virilis, & qualiter fœminei sexus fratres in tutela succedant. pag: 216.

CXVII. Quid sit jura possessionaria utrumq; sexum concernant, de tutela faciendum sit. pag: 218.

CXVIII. Quid sit agnatio, & cognatio, vel agnatus & cognatus. pag: 219.

CXIX Utrum testamentaria tuitio destruat legitimam, & è converso. pag. 220.

CXX. Duo corollaria notanda de successione nostra. pag: 223.

CXXI. De casibus in quibus fratres ad tutelam non admittuntur. pag. 224.

CXXII. Quot modis possint excusari tutores ab onere tuitionis. pag: 225.

CXXIII.

110. Miképpen tehet valláſt az Ura az feleſęgének, az ő maga jóſzágáról, és viſzontag az feleſęge az Urának. pag: 204.

111. Az gyermekeknek tőrvény-ſzerint való és viſzontag neveletlen idejekről, és azoknak Prokátor vallaſokról. pag: 206.

112. Kik értesſenek magokkal ſzabadoknak lennie, és az gyermekeknek három-fęle óltalmiról. pag: 209.

113. Azelső Tutorságról, mely tőrvényſzerint valónak mondatik. pag: 210.

114. Az máſodik Tutorságról, mely teſtamentom-ſzerint valónak mondatik. pag: 212.

115. Az harmadik Tutorságról, mely adatótnak mondatik. pag: 213.

116. Az Tutorsághoz mikor legyenek kőzelbek, az firfiui ágról való attya-fiak, és az leány ágról valókra mikor ſzállyon. pag: 216.

117. Mikor az joſzág mind az két ágat illeti mit kel műuelni az Tutorság felől. pag: 218.

118. Mi legyen az Agnatio és Cognatio, az az, az fiu ágról, és leány ágról való rokonság. pag: 219.

119. Az teſtamentom-ſzerint való tutorság, meg-álhaté az tőrvény-ſzerint való tutorság ellen, és viſzontag. pag: 220.

120. Emlekezetre való két Czikkel, az tutorságnak fel-vételéről. pag: 223.

121. Affęle dolgokról, mellyekben az attya-fiaknak az Tutorság nem engedtetik. pag: 224.

122. Hány-képpen menthetik magokat az tutorok à tutorságnak terhétől pag: 225.

CXXIII. Quòd tutores fideliter tenentur gerere officium tutelæ: & quod modis fiant suspecti. pag: 227.

CXXIV. Qualiter tutores accusari poßint: & de pupillis furiosis. pag: 228.

CXXV. Quòd Princeps etiam extra terminos judiciorum de Tutore providere potest. pag: 231.

CXXVI. Quòd Tutores in cunctis causis pupillorum procedere possunt. pag: 232.

CXXVII. De ætatibus pupillorum revidendis, & literis inde revisionalibus. pag: 233.

CXXVIII. Quid literæ revisionales valeant: & quomodo Faßiones infra perfectam ætatem factæ, retractari debent. pag: 234.

CXXIX. Quòd orphani in causis contra eos tempore pupillaris ætatis ipsorum motis, respondere non tenentur. pag: 236.

CXXX. Quòd pupilli in causis tempore patris eorum inchoatis, respondere coguntur. pag: 238.

CXXXI. Casus quidam, in quo pupilli tam illegitimæ ætatis respondere tenentur. pag: 239.

CXXXII. Quòd Evocatores pupillorum in homagiis eorum convincantur. pag: 241.

CXXXIII. Quid sit & qualiter fiat bonorum mobilium & immobilium æstimatio. ibidem.

Mensura sedecies sumpta, facit unam mensuram, sive ulnam Regalem. pag: 251.

De jumentorum æstimatione. ibidem.

CXXXIV. Quot modis & quibus respectibus, æstimationes bonorũ & rerum fiat. 254.

123. Hogy az Tutorok hiven tartozzák az tutorságnak tisztit viselni, és hányképpen teszik magokat kétségessé. pag: 227.

124. Az Tutorokat miképpen vádolhattyak: és az esztelen árvákról. pag: 228.

125. Hogy az Fejedelem még az Octáván kũvũl-is Tutort adhat. pag. 231.

126. Hogy az Tutorok az árváknak minden põrekben el-járhatnak. pag: 232.

127. Az árváknak idejeknek meg-látásáról, és árról való *Revisionalis*, az az, ũdõ látot levélrõl. pag: 233.

128. Az ũdõ látot levél mit haszнállyon, és az tõkélletes ũdõ elõt az mi vallásfok lõttenek miképpen hihassák meg. pag: 234.

129 Hogy az árvák oly põrben, mellyet ellenek gyermekségnek idején kezd valaki, nem tartoznak meg-felelni. pag: 236.

130. Hogy az árvák az attyok idejekben kezdetet põrben tartoznak meg-felelni. pag: 238.

131. Affele dologról, melyben az árvák még az tõrvény-szerint való idejek elõt-is tartoznak meg-felelni. pag: 239.

132. Hogy az kik az árvákat tõrvényre hiák, az árváknak díján maradnak. pag: 241.

133. Mi legyen és mint legyen, az ingó marhának, és veszteg álló jószágnak bõcsũje. ibidem.

Ez mértéknek mely itt az szélin vagyon jegyezve, tizen-hata tészen egy Királyi singet, avagy õlt. pag: 251.

Az baromnak bõcsũérõl. ibidem.

134. Hány modõ és mire tekintve legyen az jószágnak és egyéb marhanak bõcsũje. 254

INDEX TITULORUM
Secundæ Partis.

Titulus I. De Secunda parte jurium & consvetudinum Regni in generali. *pag: 256.*

II. Quot modis generale Decretum intelligatur. *pag: 257.*

III. Qui possunt condere Leges & Statuta. *pag: 259.*

IV. Qui nomine populi, & qui nomine plebis intelligantur. *pag: 262.*

V. Quos eligant constitutiones & statuta. *ibidem.*

VI. Unde traxerit originem consvetudo nostra in judiciis observanda. *pag: 264.*

VII. Quid sit Privilegium definitivè, & quod duplex sit Privilegium. *pag: 269.*

VIII. Utrum Decretum tollatur per Privilegium, & è contra. *pag: 270.*

IX. Quòd Privilegium dupliciter potest attendi & emanari, & primò legitimè. *pag: 271.*

X. Quòd Privilegium duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare. *pag. 273.*

XI. Privilegium secundo modo formatur illegitimè. *pag: 274.*

XII. Quot modis carebit Privilegium sua firmitate. *pag: 277.*

XIII. Quid sit Sigillum descriptivè, & quòd duplex sit Sigillum. *pag: 281.*

XIV.

1. Titul. Az Orszag tőrvényének és szokásának Második részéről közönségesen. pag: 256.
2. Az közönséges Decretomot, az Országh és az Fejedelem végezéséet hány-képpen kel érteni. pag: 257.
3. Kik szerezhetnek tőrvényt és végezést. pag: 259.
4. Az népnek és kősségnek nevezetin kiket kel érteni. pag: 262.
5. Az Király szerzésére és az Orszag vegezésére kik legyenek kötelesség. ibidem.
6. Honnát vőt legyen eredetet az mi tőrvényünkbéli szokásunk. pag: 264.
7. Mi legyen az Privilegium, az ok, és szabad levél, vóltaképpen: és hogy két-féle az Privilegium. pag: 269.
8. Az Decretum fel bontyaé az Privilegiumot, avagy viszontag az Privilegium az Decretumot. pag: 270.
9. Hogy az Privilegium két-féle lehet, és, kétképpen kelhet-ki, es elősző tőrvényszerint. pag: 271.
10. Hogy az Privilegium kétképpen lehet ártalmára más ember igasságának és szabadságának. pag: 273.
11. Az Privilegium másodszor tőrvény ellen lészen. pag: 274.
12. Hányképpen erőtlenedik meg az Privilegium. pag: 277.
13. Mi legyen az pecsét vólta-képpen és hogy kétféle, pag: 281.

14. Mely

XIV. Quorum Regum Privilegia ſerventur, & quorum non. *pag: 284.*
XV. De tranſumptis literarum & Privilegiorum quid ſit ſentiendum. *pag: 320.*
XVI. Super Privilegij cum clauſula (de cujus vel qvorum notitia) confectis, & de larvis ſeu fictitiis & perſonis. *pag: 322.*
XVII. Quid debeat attendi in cognitione falſarum literarum. *pag: 325.*
XVIII. Proſecutio ſecunda partis in ſpeciali, & primò de Evocationibus. *pag: 227.*
XIX. Qualiter & per quos Evocationes fieri debeant. *pag: 329.*
XX. De perſonali Citatione, Admonitione & Prohibitione. *pag: 330.*
XXI. De teſtimoniis Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis. *pag: 335.*
XXII. De pœna illius, qui homo Regius, ſimul & procurator in una eadem cauſa compertus fuerit. *pag: 336.*
XXIII. De pœna ejus, qui mortuum, vel puerum evocaverit, aut Nobilem ſtatuendum commiſerit. *pag: 337.*
XXIV. De Admonitionibus ratione jurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde ſequendis. *pag: 339.*
XXV. De clauſula Evocationis, Litis pendentis, quid importet. *pag: 342.*
XXVI. Tria requiruntur in Evocatione, expreſsè denotanda. *pag: 343.*
XXVII.

14. Mely Királyoknak Privilegiumit kel meg tartani és mellyeknek nem. pag: 284.
15. Az leveleknek és Privilegiomoknak máſsáról mit kellyen értenünk. p: 320.
16. Affęle Privilegiomokról, mellyek ez Czikkellyel kőltek, hogy az igy legyen ezektől értettettük-meg, és az ál ſzemélyekről. pag: 322.
17. Micsoda jelekből iſmérhetni meg az hamis leveleket. pag: 325.
18. Ez Decretomnak máſodik réſzének nevezetes Czikkellyéről, és előſzőr az törvényre való hivatalról. pag: 227.
19. Miképpen és kik által kel az hivatalóknak lenni. pag: 329.
20. Személy-ſzerint, avagy ſzemtől ſzembe való idizéſről, meg-kináláſról, és tilalomról. pag: 330.
21. Az Captalannak és Conventnek bizonyságiról, kiket az executionak el-járására ki bocsátnak. pag: 335.
22. Annak bűntetéſęről, az ki Király embere, és egyſzer-ſ-mind azon egy dologban. Procuratornak-is találtattik lennie. 336
23. Annak bűnteteſęről, ki meg-hólt embert, avagy neveletlen gyermeket törvényre ideztet: avagy Nemes embert hágy az törvényre elő allatni. pag: 337.
24. Az kináláſról mikor zálagban vettet joſzágot akarnak meg-váltani, avagy az jegy-ruhát meg-adni, és ebből micsoda bűntetés következik. pag: 339.
25. Az hivatalban imé Czikkel, (*Litis pendentia*) az az, hogy köztek az pör még fen ál, mint haſznállyon. pag: 342.
26. Három dolgot ſzükſęg az hivatalban nyilván meg jelenteni. pag: 343.
27. Mi

XXVII. Quid sit communis inquisitio, & quot conditiones requirantur ad ejus celebrationem. pag. 345.

XXVIII. Qualiter sint examinandi testes in communi inquisitione, & de pœna eorum, qui vocati ad testificandum venire recusant. pag: 349.

XXIX. Quòd duplici ratione solent nomina testiũ in literis Relatoriis conscribi. 351.

XXX. De pœna perjurorum & aucariorũ, Ludas appellatorum. pag: 353.

XXXI. Quòd celebratio communis inquisitionis, binario numero fieri non admittatur. pag: 355.

XXXII. Qualiter post communem inquisitionem, & etiam prius litigantibus juramenta decernantur. pag: 356.

XXXIII. Utrum juramentum Nobilis, penes rusticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat. pag: 360.

XXXIV. De juramentis, in facto literalium instrumentorum decernendis & imponendis. pag: 362.

XXXV. In quibus casibus sint perscribenda nomina conjuratorum. pag: 365.

XXXVI. De pœna ejus, qui alterum ignobilem vel infamem dixerit, & de diversis exitibus juramentorum, ibidem.

XXXVII. Quomodo juramentum patris tempore medio decedentis, in filium, vel fratrem condescendat. pag: 368.

XXXVIII. Utrum unus conjuratorum possit plures personas in eadem causa juramento suo expurgare. pag. 369.

27. Mi legyen az kŏz vallatás, és hany dolgot foglallyon bé. pag: 345.

28. Miképpen kel meg-kérdezni az bizonyságokat és tanukat az kŏz vallatásban, és azoknak bũntetésekrŏl, az kiket bizonyságúl hinak, és nem akarnak el-jŏni. pag: 349.

29. Hogy az tanuknak neveit az Relatoriákban két okból szokták bé irni. pag: 351

30. Az hiti szegetteknek bũntetéserŏl, kiket Ludasoknak nevezũnk. pag: 353.

31. Hogy az kŏz vallatást másodszor az tŏrvény meg nem engedi, pag: 355.

32. Az kŏz vallatás után és elŏtte-is az pŏreſſeknek, kik az elŏt-is pŏrlŏttenek, miképpen itilnek hitet, pag: 356.

33. Ha az Nemes embernek eskũvese, az parasźt mellet, és viszontag az parasźté az Nemes mellet, kárnak meg-nyerésében, hasznalé avagy nem. pag: 360.

34. Az levelek dolgáról forgandó perekbẽ, miképpen szoktak hitet itilni. pag: 362.

35. Minémũ dolgokban kel az pŏres mellet meg-eskũvŏknek neveit meg-irni. 365.

36. Annak bũntetéserŏl, ki máſt aval gyaláz, hogy nem Nemes ember vólna avagy hogy tiszteſſege veſztetnek mŏdgya, és az kũlŏmb-kũlŏmb-fęle eskũvéſeknek végben való viteléről. ibid.

37. Az attyának mikor hitet itiltek és à kŏzbe meg-hal, fiaira avagy attya fiaira miképpen szállyon annak le-tétele, p. 368.

38. Az ki valaki mellet meg-eskũszik, azon egy pŏrben mentheti meg tŏb személyeket-is hitivel. ¶¶¶¶ pag: 369.

XXXIX. Quòd Princeps noſter, nec capitalem ſententiam incurrere poteſt, nec juramẽtum contra quempiam per ſe præſtare, ſed neq; jura producere tenetur. pag: 371.

XL. De modo juramentorum Dominorum Prælatorum & Baronum, ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum. pag: 372.

XLI. Quid ſit oculata reviſio, & qualiter celebrari debeat. pag: 373.

XLII. De ſententiarum ſpeciebus, ac diverſitatibus & executionibus. pag: 375.

XLIII. Capitalis ſententia quomodo differat ab emenda capitis ſententia. 377.

XLIV. De caſibus in quibus etiam contra Eccleſiaſticas perſonas capitalis ſententia fertur. pag: 379.

XLV. Qualiter debita, ac damna ſpirituales perſonæ reddere debeant. pag: 381.

XLVI. Quomodo Capitulum, vel Conventus ſimul, & quomodo perſonæ privatæ ſeorſim ſententiari debeant. pag: 382.

XLVII. Quid ſi una perſona Capitularis ſententiata fuerit, agendum ſit. pag: 383.

XLVIII. De compenſatione damnorum per officiales Eccleſiarum perſonarum irrogatorum. pag: 384.

XLIX. Quomodo Prælatus cum Capitulo ſimul, & quomodo ſeorſum judicium portarit. pag: 385.

L. De annuali prorogatione Dominorum Prælatorum, noviter electorum. pag: 387.

LI. Quòd Prælati Eccleſiarum ob delicta prædeceſſorum ſuorum condemnari non poſſint. pag: 388.

LII.

39. Hogy az mi Fejedelmünk fejen nem maradhat, és ſenki ellen nem tartozik ſzemélye-ſzerint meg-is eskünni, ſem penig oklevelеit elő hozni. pag: 371.

40. Az Pap Uraknak, Szabad Uraknak, és Szkokomos Apát Uraknak, és Præpoſtoknak eskűvéſeknek módgyáról. pag: 372.

41. *Oculata reviſio*, az az, az ſzemmel való meg-látás, mi és mint legyen. pag: 373.

42. Az ſententiákról, és azoknak külömbſęgekről, és végben való vételéről. 375.

43. Az fejen való maratság, mivel legyen külömb az fő váltságnál. pag: 377.

44. Affęle dolgokról, mellyekért az egyházi ſzemélyeket-is fejeken maraſztyák. pag: 379.

45. Az adoſságot és kárt, mint fizeſſęk meg az egyházi ſzemélyek. pag: 381.

46. Az Captalan avagy Conventet eggyűt avagy külön külön ſzemélyenként miképpen ſententiázzák. pag: 382.

47. Az Captalan gyülekezeti kőzzül, ha külön egy ſzemélyt meg-ſententiáznak, mit kel cselekedni. pag: 383.

48. Az Egy-házi ſzemélyeknek Tiſzt-tartói ha kárt téſznek, mint kel raytok meg-venni. pag: 384.

49. Az Pap Urakat miképpen itillyék meg az Captalannal eggyűt avagy külön, pag: 385.

50. Az Prælatuſoknak, kiket uyjonnan válaſztnak, eſztendeig való haladékokról. pag: 387.

51. Hogy az Prælatuſokat, az ő elejek vetkeért meg nem büntethetik. pag: 388.

52. Hogy

LII. Quòd causa factum juris possessionarij tangens, in foro Ecclesiastico tractari nequit: si etiam promissio vel testamentum interveniat. pag. 391.

LIII. Quid Officialis vel Decanus Capitularis inter jobagiones Capitulares agens, valeat. pag: 393.

LIV. De priore Auranæ, & ejus conditione, ac de sententiis in eum ferendis. pag: 394.

LV. De capitalis sententia & executionis ejus serie. pag: 395.

LVI. Qualiter bona per sententiam occupata, de manibus Judicis, & adversæ partis sint redimenda. pag: 197.

LVII. Quid gratia Principis, homini sententiato facta, valeat, & de partibus judiciariis. pag: 398.

LVIII. Quando & quomodo poterit detineri in sententia capitali convictus. 402.

LIX. Quid sit & quando admittatur rationabilis excusatio, in literis judicialib⁹ consveta. pag: 403.

LX. Quomodo portiones filiorum ac filiarum & fratrum tempore executionis sententiæ excidi debeant. pag: 405.

LXI. De æstimatione jurium paternorum, vel fraternorum, litis inter medio decedentium. pag: 407.

LXII. Qualiter filij ante & post sententiationem patris nati in bonis paternis succedant. pag: 408.

LXIII. Utrum filius post patris sententiationem natus, possit redimere paterna bona. pag: 410.

LXIV. Quid si pater cum filio, vel omnes fratres simul sententiabuntur. pag: 411.

LXV.

52. Hogy az jószág dolgában, az Egy-hazi széken nem perelhetnek: még ha elŏben való igiret, vagy Testamentom forgot-vólna benne-is. pag: 391.

53. Az Captalanbéli Tiszt-tartónak és Decánoknak, az jobbágyok kŏzŏt való méltóságáról. pag: 393.

54. Az Auranæ Priorról, és az ŏ állapattyáról, és ŏ réa való tŏrvény-tételről. 394.

55. Az kit fejére itilnek, mint kellyen véle-bánni. pag: 395.

56. Az sententia által el-foglalt jószágot, az Biró kezéről, és az pŏres fęltől, mint válthattyák meg. pag: 397.

57. Az Király kegyelme az meg-sententiázot embernek mit használlyon, és az meg itilit részekről. pag: 398.

58. Mikor és mint fogtathattyák meg azt ki fejen marasztották. pag: 402.

59. Mi legyen és mikoron engettessęk meg az méltó maga mentsęg, kit az Birák itiletiről kŏlt levelekben szokták irni. p: 403.

60. Miképpen kel az fiak és az leányok, és az attyafiak részeit az sententiában való eljáraskort, kŭlŏn szakasztani. pag: 405.

61. Az Pŏr kŏzben meg-kŏlt Attyáknak és Attyafiaknak jószága bŏcsŭlésęről. pag: 407.

62. Az fiak az Attyok sententiazásra elŏtte, és utánna kik szŭletettek, miképpen juthatnak az attyok jószágához. pag: 408.

63. Az Attya meg-sententiáztatásának utánna lŏt fiu, az attyai jószágot meg-válthattyák avagy nem pag: 410.

64. Medgyenek ha az attya az fiával eggyŭt meg-sententiáztatik. pag: 411.

LXV. *Utrum per ſententiam in curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Tranſylvania habita, amittantur, & è converſo.* pag: 412.

LXVI. *De ſententia per notam infidelitatis pronuncianda.* pag. 415.

LXVII. *De actibus potentiariis minoribus, & ſententiis ſuper ea referendis.* pag: 416

LXVIII. *De cauſa, in qua etiam vigore minoris ſententiæ quis detineri poteſt.* pag 420.

LXIX. *De pœna violationis ſedis judiciariæ, & deſolutione oneris minoris ſententiæ.* pag: 423.

LXX. *Calumnia quid ſit, & quot modis committatur, & de pœna ejusdem.* 425.

LXXI. *Quæſtio notabilis & advertẽda ſuper facto calumniæ.* pag: 427.

LXXII. *De emenda linguæ, & de pœna ejuſdem.* pag: 432.

LXXIII. *Quid ſit repulſio, & de modo ac pœna ejuſdem.* pag: 433.

LXXIV. *Declaratio Articuli Decreti generalis ſuper repulſione conſcripti.* pag: 435.

LXXV. *Quòd nota infidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur.* pag: 440.

LXXVI. *Utrum ille poſſit repulſionem facere, qui in proceſſu cauſæ non egit.* 445.

LXXVII. *De novo judicio ac ejus modo ſeriei, & proceſſu.* pag: 449.

LXXVIII. *Utrum poſſit novum judicium impetrare, qui in cauſæ proceſſu non ſuccubuit.* pag: 454.

LXXIX. *Procuratoris Revocatio quid ſit, & ubi fieri debeat.* pag: 455.

65. Király udvarában ki adatot *ſententia* által Toth Orſzágban, akar Erdélyben való jóſzágot, az meg-ſentẽtiázot ſzemély egyſzer s-mind el-veſztié avagy nem. 412.

66. Az hitetlenſęgrõl való ſententiának kimondásáról pag: 415.

67. Az kiſſeb hatalomnak dolgáról, és minémũ ſententia mondaſſęk felõle. pag: 416.

68. Affęle põr dolgáról, melyben mégh az kiſſeb ſententia erejével-is az al-pereſt meg-foghattyák. pag: 420.

69. Az ſzék tõrés birságáról, és az kiſſebbik ſententia terhének meg-fizetéſęről. pag: 423.

70. Mi legyen az patvar, és hány-képpen eſſęk-meg, és annak birságáról. pag: 425.

71. Az Patvarról egy fõ kérdés, mellyet jól eſzũnkben kel vennũnk. pag: 427.

72. Az nyelvnek váltságáról és annak birságáról. pag: 432.

73. Mi legyen az repulſio, és annak módgyáról, és bũntetéſęről. pag: 433.

74. Az repulſioról való articulusnak magyarázattya, mely az derék decretumban meg vagyon irva. pag: 435.

75. Hogy az hitetlenſęgnek notája, háromképpen eſik, és tõrvényt-is mondnak felõle. pag: 440.

76. Teheté az repulſiót, ki az põrt nem forgatta. pag: 445.

77. Az uy Itiletrõl, módgyáról, rendirõl és annak follyásáról. pag: 449.

78. Hogy-ha kérheté az uy itiletet, ki az põrben nem forogván, azt el ſem veſztette. pag. 454.

79. Az Prokátor meg-hivás mi legyen, és hól legyen helye. pag: 455.

80. Az

LXXX. Procuratoris responsio, quomodo & quo onere retractari debeat. pag: 456.

LXXXI. Procuratoris responsio duob° modis solet revocari. pag: 458.

LXXXII. Quòd causarum condescensio duobus modis fieri solet. pag. 460.

LXXXIII. Quo modo ante, & quo modo post latam sententiam causa condescendi debeat. pag: 468.

LXXXIV. De illis, qui in alterius causam sese ingerunt, quid sit agendum. 473

LXXXV. Utrum actore liti cedente possit in causam se ingerens in ea re procedere. pag: 476.

LXXXVI. Qualiter Birsagia in processu causarum accumulari solita exigi debeant. pag: 479.

80. Az Prokátornak feleletit miképpen és micsoda terhel hihattyák-meg. pag: 456.

81. Az Prokátor meg-hivás két-képpen szokot lenni. pag: 458.

82. Hogy az pőreknek le-szállitása és le-tétele két-képpen szokot lenni. pag: 460.

83. Az ki-mondot sententia előt, avagy utánna mi móddal kel az pernek le-szállania. pag: 468.

84. Azokról az kik más ember periben akarnak állania, mit kellesség mivelni. 473.

85. Ha az fel-peres az pert belé hadgya, az ki az pőrben bé-állói, méheté az után továb az pőrben avagy nem. pag: 476.

86. Az pőreknek follyásában, az mely birság meg-szokot gyűlni, miképpen kel azt meg-venni. pag: 479.

INDEX TITULORUM

Tertiæ Partis.

Titulus I. De tertia parte jurium & consuetudinum Regni in generali. pag: 483.

II. Utrum quilibet populus vel Comitatus vel Civitas possit per se condere statuta. pag: 484.

III. De consvetudinario jure Regnorum Sclavoniæ & Transylvaniæ peculiari. pag: 488.

IV. De Scytulis Transylvanis, quos Siculos vocitamus. pag: 491.

V. Quid sit homagium, & quot modis intelligatur. pag: 493.

VI. Qualiter causæ de sedibus judiciariis Comitum Parochialium, in curiam Regiam transmittantur: & de Procuratorum in eisdem sedibus revocatione. 495.

1. Titul: Az Országh szokot tőrvényének harmadik részéről közönségesen. pag: 483.

2. Hogy-ha mindeń nép avagy Varmegye, vagy Város, ő mágatól szerezheté szerzést, avagy nem. pag: 484.

3. Toth Országnak és Erdélynek tulaydonszokot tőrvényéről. pag: 488.

4. Az Erdélyi Scythiaijákról, mellyeket Székellyeknek hivunk. pag: 491.

5. Mi legyen az Homagium, azaz Dijú, és hány-képpen ércsék. pag: 493.

6. Király udvarában miképpen bocsássák kérdőre az Vár-megye székiről az pőrősseket, és ugyan azon székben való Procurátor meg-hivásról. pag: 495.

VII. Quales causæ de curia Regia rursus in præsentiam Comitum Parochialium remitti debeant. pag: 497.

VIII. De liberis Civitatibus, & earum conditionibus in generali. pag: 499.

IX. Quòd Cives liberarum Civitatum in eorum homagiis Nobilibus æquiparantur. pag: 500.

X. Qualiter causæ civium liberarum Civitatum, in præsentiam Magistri Thavernicorum Regalium transmittantur. 501.

XI. Quomodo novum judicium in causis civium liberarum Civitatum impetrandum sit. pag. 502.

XII. De Testimonio extraneo, inter cives non acceptando. pag: 505.

XIII. De Fassionibus coram judice & juratis civibus fiendis. pag: 506.

XIV. Quomodo Dominium hæreditatum inter cives ingrediendum sit. ibidem.

XV. De legitima præscriptione, inter cives observari solita. pag: 508.

XVI. Quomodo hæreditas cum pertinentiis inter cives apprehendi debeat. pag: 509.

XVII. De debitis civium, ubi omnis probatio defecerit. pag: 510.

XVIII. De civibus in terris aliorum hæreditates habentibus. ibidem.

XIX. Quomodo civitates ratione jurium possessionariorum juri stare teneãtur. 511

XX. Qualiter cives publicos malefactores punire possint. pag: 515.

XXI. De homicidio per quempiam in defensione sui patrato. pag: 516.

7. Minémű pőreket szoktak Király udvarából viszontag az Vár-megye Ispan eleiben viszsza bocsátani. pag: 497.

8. Az Szabad Városokról, és azoknak közönséges állapattyáról. pag: 499.

9. Hogy az Szabad Városi Polgárok az ő dijokban az Nemessékhez egyenlők. pag: 500.

10. Szabad Varósbéli polgároknak pőreket az Király Tharnok Mestere eleiben miképen bocsássák. pag: 501.

11. Az Szabad Városoknak pőriben, miképen kel uy itiletet kérni. pag: 502.

12. Az kivül való bizonyságot az Polgárok közöt bé nem vészik. pag: 505.

13. Az Vallások az Biró és eskűt polgárok elöt legyenek. pag: 506.

14. Az Polgárok között való örökségnek Uraságában, miképpen kellyen bé-menni. ibidem.

15. Az törvény-szerint való idő mulásról, mely az Polgárok között szokot meg-tartatni. pag: 508.

16. Az Polgárok közöt való örökségben, minden hozzá tartozandoval, mint kell kézhez venni. pag: 509.

17. Az Várossbéliek adosságáról, kiről semi bizonyságot nem állathatnak. pag: 510.

18. Az Polgárokról kiknek más földön vagyon örökségek. ibidem.

19. Az Városok jószágokról, miképpen tartoznak törvént állani. pag: 511.

20. Az Városbéliek az nyilván való gonosz tévőker, miképpen bűntethetik-meg. pag: 515.

21. Az gyilkosságról, mellyet valaki maga óltalmában cselekeszik. pag 516.

XXII. Defenſa, quot modis, & qualiter intelligatur. pag. 519.
XXIII. Utrum propter comminationem factam liceat aliquem offendere. pag: 521
XXIV. An alius alium adjuvare poſſit. pag: 522.
XXV. De villanorum quos jobagiones nuncupamus, conditionibus & legibus. 523.
XXVI. De modo & ordine impenſionis judicij, ex parte jobagionum fiendæ. 525.
XXVII. Qualiter jobagionibus & famulis ignobilibus juramenta decernantur. 533
XXVIII. Qualiter damna & debita per ruſticos, res ac hæreditates non habentes recuperari debeant. pag: 536.
XXIX. Quomodo res mobiles & immobiles ruſticorum inter filios & filias dividantur. pag: 538.
XXX. Qualiter bona ruſtici inteſtati, in Dominum terreſtrem devolvantur. pag: 540.
XXXI. Quod ruſtici per ſemetipſos cum Nobilibus lites ingredi non poſſunt. 543.
XXXII. Qualiter publici malefactores per Comites Parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant. pag: 544.
XXXIII. Quomodo damna per pecudes & pecora illata, recuperari debeant. 545,
XXXIV. De equo furtim ſublato & in exercitu vel extra exercitũ reperto. 547.
XXXV. De cauſarum tranſmiſſionibus & literis tranſmiſſionalibus. pag: 549.
XXXVI. Forma juramenti Judæorum contra Chriſtianos præſtandi. pag: 551.

22. Az óltalmat hányképpen és miképpen kellyen értenünk. pag: 519.
23. Az fenyegetéſért illiké valakit meg-bántani. pag: 521.
24. Eggyik az máſikat ſegithetié-meg avagy nem. pag: 522.
25. Az falubéliek állapattyáról és tőrvényéről, kiket mi Jobbagyoknak hivunk, 523
26. Az Jobbágyok felől való tőrvény-tételnek módgyáról és rendiről. pag: 525.
27. Az Jobbágyoknak és paraſzt ſzólgáknak miképpen itilnek hitet. pag. 533.
28. Adoſságot és kárt paraſztokon (és Nemeſſeknek-is) kiknek marhájok és őrökſégek nincsẽ, mint kellyen megveñi. 536
29. Paraſzt embereknek ingó és ingatlan marhájok, fiai és leányi kőſzt miképpen oſztaſſęk-meg. pag: 538.
30. Teſtamentum nélkűl meg-hólt paraſzt embernek java az főldes Urára mint ſzállyon. pag: 540.
31. Hogy az paraſztok magok képekben az Nemeſſekkel nem pőrelhetnek. pag: 543
32. Az nyilván való gonoſz tévőket miképen bűnteſſęk meg az Vármegye Iſpányi és az Nemeſſek kiknek privilegiomok vagyon rólla. pag: 544
33. Barmok által lőt karokat mint kellyen meg-venni. 545.
34. El orzot lóról, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kűvűl meg-találnak. pag: 547.
35. Az pőreknek kérdőre való bocsátáſáról, és az tranſmiſſio levelekről. 549.

FINIS INDICIS.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Hungarici Juris membra, in integri corporis forma:

Inferatur Fol: 1. Prol.

- *Justitia est constans & perpetua voluntas, quæ jus suum cuiq; tribuere jubet. Constat autem Jure: Officio Judicis, & Legis actione. Prol: tit: 1.*
  - *Jus est collectio legitimorum præceptorum, quæ nos arctant ad observandum bonum & æquum, quod est duplex: Prol: Tit: 2.*
    - *Publicum, quod publicam utilitatem spectat, ut: Prol. Tit: 2.*
      - *Religionem tuéri.*
      - *Leges condere.*
      - *Bellum indicere ac finire.*
      - *Præmia & pœnas irrogare.*
    - *Privatum, quod ad singulorum hominum utilitatem spectat, & est Triplex: Prol. tit. 2.*
      - *Naturale, ad quod natura omnia animalia docuit, ut: Prol: Tit: 2. & 3.*
        - *Justitiam tueri.*
        - *Pietatem in suos exercere.*
        - *Gratiam adversus merentes facere.*
        - *Ulcisci sceleratos.*
      - *Gentium, quod est aut: Prol: 2. & 3. tit.*
        - *Primævum, quo omnes naturaliter utuntur, nempe: prol: t. 2*
          - *Religione,*
          - *Consiliis,*
          - *Legis actionibus.*
          - *Magistratibus creandis.*
        - *Secundarium quo gentes ratione publici boni utuntur, utpote: Prol: tit. 2.*
          - *Emptionibus, Part: 1. tit. 27. part: 3. tit. 34.*
          - *Venditionibus, part: 1. tit. 59. & 60.*
          - *Acquisitionibus, part: 1. tit. 5. 21. 28.*
          - *Possessionibus, part: 1. tit. 24. 26. 72. 86.*
          - *Alienationibus, part: 1. tit 51. 59. 60. 61.*
      - *Prol: 2. & 3. tit.*
      - *Civile, quod quæq; Civitas sibi propter divinã, humanãq; causam constituit.*
  - *Officium Judicis est jus competens ipsi judici, ad ea quæ sibi, ut Judici faciendo incumbunt: versatur autem autin:*
    - *Legibus condendis & supplendis: acerbitate scilicet & lenitate temperanda.*
    - *Executione Judicij.*
      - *In eum qui sponte obsequitur.*
      - *In eum qui vi & sententiis cogitur.*
  - *Legis actio est aut:*
    - *Juridictalis, quæ est, aut:*
      - *Voluntaria, ut:*
        - *Adoptio, part: 1. tit. 8.*
        - *Divisio, p. 1. t. 45. 52. 53*
        - *Emancipatio, p. 1. t. 51.*
        - *Sententiæ volũtariæ, sive interlocutoriæ, p. 2. t. 26.*
      - *Contentiosa, quæ est aut:*
        - *Realis, quæ in rem aut rei causa infertur, & est aut:*
          - *Acquisitionis, per adoptionem bonorum:*
            - *Donatione,*
              - *Per Notam, Part: 1. tit. 13. 24. & passim.*
              - *Per defectum seminis, part: 1. tit. 26. 27. &c.*
            - *Condescensione à*
              - *Parentibus, Part, 1. tit. 49.*
              - *Consangvineis, part: 1. tit. 50.*
              - *Adoptantibus, part: 1. tit. 66.*
          - *Alienationis p amissionem rei Jurisve: quæ contingit ex*
            - *Fasionibus*
              - *Veris, cum depositum amittitur, aut pignus non restituitur, Part: 1. tit. 27. 28.*
              - *Falsis, cum ex obligationibus larvatarum personarum forte bona periclitatur. part: 2. tit. 16.*
              - *Furti, Part: 1. tit. 15. & part: 3. tit. 34.*
            - *Maleficio, quando sententia pronunciatur propter crimen:*
              - *Adulterij, Part: 3. tit. 32.*
              - *Occupationis, part: 1. tit. 68. & 85.*
              - *Verberationis, ac aliarum violentiarum, Part. 1. tit. 14. & part: 3. tit. 21.*
          - *Retentionis & recuperationis quæ fiunt per*
            - *Exceptiones & Replicationes, Part: 2. tit. 29. & 71.*
            - *Præscriptiones & prohibitiones, part: 1. tit. 16. & 78. Part: 2. tit. 20. & part. 3. tit. 15.*
            - *Novum Judicium & Repulsiones, Par: 2. tit. 74 77.*
        - *Personalis, ut sunt actiones de*
          - *Personæ nobilitate, vel rusticitate, Part: 1. tit. 7. & 113.*
          - *Uxore justa & contra, Part: 1. tit: 54.*
          - *Liberis legitimis & illegitimis, Part: 1. tit. 17. & 113.*
          - *Moribꝰ, Vita, Conditione, Ætate, Sexu, morbo, fama, infamia & similibꝰ.*
    - *Extra juridicialis, ut sunt formæ:*
      - *Cæremoniarum,*
      - *Dictæ seu Comitiorũ,*
      - *Octavarum & Judiciorum.*
      - *Dispositionis literarum causalium.*

Elől járó beszéd.

AZ TEKINTETES ES Nemes Magyar Országnak, három részre osztatot szokot Tőrvény könyvben,

Az elől járó beszédnek Summája.

AZ tekintetes és Nemes Magyar országnak tőrvényit és megrőgzőt szokáſit, hogy job értelemmel megh irhaſſam, Emlekezetre valo egy-nehány dologrol, mellyek az én moſtani iráſomat illetik, rővid beſzéddel akarok ſzóllani: Elsőben-is az Igaſságról. Másodſzor penig az tőrvényről és annak reſzeiről. Harmadſzor, az tőrvények Nemeiről, és hány-fęle legyen. Negyedſzer, az ſzokáſról, és annak módgyáról, avagy tulaydonságról. Ötödſzer, és utólſor, az jó Birónak állapattyáról és tiſztibē való hivatallyáról, és à tőrvényhez illędő dolgokról.

Leg első kérdéſem-is ez lévén, hogy ha az Biró az két pereſnek ſzavára és feleletekre, és az bizonyságokra tekintvén: Avagy penig lelki iſmereti ſzerint, az mint tudgya és érti az dolgot, tartozzék tőrvényt tenni? Melly dologról rővideden ſzólván, Iſtennek ſegitſęgéből, az derék dologhoz kezdek, és Magyar Országnak tulaydon tőrvényit, és megh rőgzőt ſzokáſit, mellyel közönſęg ellen, az tőrvényben

PROLOGUS

IN TRIPARTITUM opus Juris conſvetudinarii Regni Hungariæ.

Argumentum Prologi.

LEGES & conſvetudines approbatas inclyti Regni Hungariæ deſcripturus, quædam notabilia præſentem materiam concernentia compendiosè præmittere inſtitui. Primò quidem de Juſtitia. Secūdò verò de jure & diviſione juris. Tertiò autem de lege & ſpecieb⁹ legis. Quartò quidem de conſvetudine & conditionibus legis. Qvintò nempe & ultimo de conditionibus boni Judicis: & aliis rebus ad judicium ſpectantibus.

Appoſita quæſtione utrum Judex ſecundum allegata & probata, vel ſecundum conſcientiam, ut ipſe novit judicare teneatur? Quibus breviter præhabitis, DEI glorioſi adjutorio propoſitum aggrediar, atq; municipales leges, & approbatas conſvetudines ipſius Regni Hungariæ, quib⁹ cōmuniter in judiciis utimur

(pro ut memoria & ingenioli capacitate conprehendere potero) seriatim absolvam.

ben szoktunk élni (az mint rólla meg emlekezhettem, és elmémben szedegethettem) rend szerént meg irván el végezem.

DE IUSTITIA: Quid sit definitive, & de ejus divisione.

TITULUS I.

[a] Justitiæ prima definitio.

IVSTITIA a est constans, & b perpetua voluntas, jus suum, unicuiq; tribuens: & hoc c non quantum ad actum semper, sed quantum ad effectum.

AZ IGASSAGROL, hogy mi legyen nyilvánsággal, és az ő Agairól.

ELSŐ TITULUS.

AZ igasság azért az embernek tőkélletes és szűntelen való akarattya, mely szerént mindennek az ő igaz saiattyát meg adgya: és nem csak tehetsége szerént hanem igaz indulatból arra menvén.

Author tractaturus iura præmittit definitionem iustitiæ, sumptam ex institutionibus Iustiniani Imperatoris, à quâ scilicet tanquam matre sua nomen iuris descendit.

b Perpetua voluntas) Synechdochicè dicitur pro habitu animi constante in voluntate. Cum duplex sit habitus animi: Intellectus & voluntatis. Est igitur voluntas in hac definitione posita pro génere, quæ est subiectum virtutum, & pro ipsa virtute ponitur. Iustitia enim est virtus: Virtus autem est habitus voluntatis, ut in sequentibus definitionum formulis clarius expressum habetur.

c Non quantum ad actum) Nam etiamsi non semper quis in actum virtutis prorumpere potest, si tamen propositum sit firmum, in animo iuste agendi ab eo iustus quis dici merito poterit.

[d] Justitiæ secunda definitio.

Iustitia item est animi dispositio, & mentis affectus qua quis d dicitur justus: dum videlicet quis sine personarũ acceptione & distinctione velit, cuilibet quantum in se est, jus suum tribuere.

Az igasság még-is, ember szivének jóra való haylása. és el-meijének indulattya, mely miat mondatik igaznak: ugy mint mikor valami személy válogatás-nélkül, és külömbőztetésnélkül mindennek, az ő tehetsége szerént meg adgya, meg-itili az ő saiát igazát.

Sőt

d Is

d Is dicitur justus, qui jura servat, juxta hæc naturalia præcepta. Esto vir Justus cunctis reddendo suum jus. Redde creatori jus, majoriq; minori, Serva dulcorem, juris moderando rigorem. Unde judex non est modo justus sit.

Sőt az igasságh az emberben olly gyakorlot joság, melyhez képeſt, mindennek megh adgya az ő méltoságát: Az Istennek kereſztyéni tiſzteſſęget, ſzűleihez engedelmeſſęget, nálánál nagyobnak bőcsűletet, haſonlokhoz békeſſęges egyeneſſęget, nállánál kiſſebhez fenyvétéket, ő magát penigh tiſzta éleiben tartya, és az ſzegényeken, nyomorultakon, vóltaképpen kőnyőrűly, és ſegiti.

Avagy meg is az igasság gyakorláſbol valo ſzűbéli jóság (az kőzőnſęges jó megh tartatván) mely mindennek méltóságát meg adgya. Es ezképpen az igasságh ember elméjienek és akarattyának olly eggyező állapattya, hogy minden dolgokban, igaz itiletet téſzen.

Item c *Justitia eſt habitus bonus, tribuens cuiq; ſuam dignitatem: DEO religionem, parentibus obedientiam, majoribus reverentiam, paribus concordiam, minoribus diſciplinam, ſibi ipſi caſtimoniam, & pauperibus ac miſeris compaſſionem operoſam.*

c Justitiæ tertia definitio.

Item aliter, f *Justitia eſt* g *habitus animi, (communi utilitate ſervata) ſuam unicuiq; tribuens dignitatem. Et ſic eſt congrua diſpoſitio animi, ſingulis in rebus rectè dijudicans cauſas.*

f Justitiæ quarta definitio.

g Habitus est perfectior animi vel corporis absolutio. Fit autem habit° per frequentiam actuũ, sive bonorum sive malorũ. Nam & Nero per act° crudeles frequenter patratos habitum acquisivit crudelitatis, & Milo habitum acquisivit fortitudinis.

Mert Sz. Gergely Doctor-is azt mondgya, hoy az emberi társaság kőzőt nem lehet nagyob joság, mint az igasságnak kővetéſe, és hogy mindẽt az ő igasságában meg tartſunk. Mert ahól az igasság vagyon, minden egyéb jóságos cselekedet-is ott találtatik meg. Mivel-hogy (az mint Sz. Hieronymus

Beato enim Gregorio teſte, in rebus humanis ſummum bonum eſt, juſtitiam colere, & unicuiq; jura ſua ſervare. Nam ubi eſt juſtitia, ibi eſt omnium reliquarum virtutum concordia. Omnes enim virtutum ſpecies (ut in-

quit Hieronymus) uno juſtitiæ nomine continentur: cui aſtipulatur verſiculus ille Heſiodi.

Juſtitia in ſe ſe virtutes continet omnes.

Juſtitiæ laus.

Quæ præclariſſima virtutum, eo ſplendore mortalium oculos perſtringit, ut affirmet Ariſtoteles, neq; heſperum, neq; luciferum tantopere rutilare.

Juſtitia duplex.

Duplex eſt autem Juſtitia, ſcilicet naturalis & legalis. h *Naturalis eſt conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum (ut prænotatum eſt) unicuiq; tribuens: & ſine illa nullus poteſt Regnum DEI poſſidere. Legalis verò dicitur lex, quæ ſæpè mutatur, ſine qua nec gentes, nec regna, diu poterunt permanere.*

h Inter prætibus juris imperialis non videtur, iſtã definitioné agere de juſtitia divina quod hic noſter autor inſerit, ſed de externa, & quędam civili, & politica juſtitia, quæ tãtũ pertinet ad formandos in hac vita politicos mores, & exigit quandam exteriorem honeſtatem

Unde i *& Juſtum aliquid dupliciter intelligitur fieri: Uno modo ex ipſa natura rei, quod dicitur jus naturale. Alio modo ex quodam ſtatuto inter homines, quod dicitur jus poſitivum.*

i Jus

nym⁹ Doctoris mõdgya) az egy igaſság nevezeti alat, minden egyéb fele jósãgos cselekedetet-is kel érteni· A mint hogy Heſiodus Poëta verſe-is tarttya:

Hogy az igaſság minden egyéb jóságos cselekedetet-is be-foglallya magában.

Holot az emberek ſzemei elõtt az Igaſság az tõb jók kõzõt, ugy annyira tekintetes és tũndõklõ jóságh, hogy Ariſtoteles-is azt meri felõle mondani, hogy ſem az õſt, ſem az Haynali csillagh nem lehet nálánál fęnyesb és tũndõklõb.

Két fęle penig az Igaſság, eggyik terméſzet, az máſik tõrvény ſzerint valo. Az terméſzet ſzerint valo igaſság (az mint megh mondám) tõkelletes és ſzũntelẽ való akarattya az embernek. melyhez képeſt mindennek az õ igazát meg adgya: Es ennélkũl ſenki az Istennek Orſzágát nem birhattya. Az tõrvény ſzerint való Igaſság penig mondatik oly tõrvénynek, mely gyakorta megh változik, mindazáltal annélkũl akar mely nemzet-is avagy Orſzág ſokáig meg nem álhat.

Innét vagyon hogy némely dólgot, két-képpen mondunk igaznak: Egy-képpen, az dolognak terméſzeti ſzerint, mellyet terméſzet ſzerint való igaznak mondunk. Más képpen emberek kõzõt való végezés ſzerint, mely végezéſt irot, és kiadot tõrvénynek mondunk.

AZ

i Jus positivum dicitur quod neq; in totũ à jure naturali & gentium recedit, neq; etiam per omnia ei servit: sed interdum aliquid addit, interdum verò detrahit. Dicitur positivum quia non cœpit cum ipsa rerum origine, sed à legisperitis postea proditum est: ut jure gentium fontes puniendi sunt, sed jure positivo, fur laqueo, latro autem palo, rota vel gladio punitur.

AZ IGAZ MI LEGYEN, és annak ágairól.

II. TITULUS,

FZ az szó Igaz, melly az igasságból származik, à mennyiben irásunkat illeti, annyit tészen mint, igaz és méltó dolog. Ez irásunkban penig értyük ezen, az mi megrõgzõt szokásinkat, mellyek vagy meg vadnak irva, avagy irásban még nincsenek.

DE JURE ET DIvisione Juris.

II. TITULUS.

IUs autem quantũ ad nostrũ propositum spectat, tantum valet sicuti rectũ vel justum, quod à justitia derivatur. Et in proposito accipitur pro nostris consvetudinibus, sive a *scriptis sive* b *non scriptis.*

a Jus scriptum dicitur quod continetur in corpore juris, sive in decretis & constitutionibus principum eo quod juxta præscriptum decet populum gubernare, & gubernantibus obedire.

b Consvetudo dicitur jus non scriptum, quod usu populi initiatum & continuatum est, vim legis habens. Prol. Tit: 10.

Honnét ez kövétkezik, hogy ez az szó Igaz, közönséges szó, és sokat foglal bé magában: De az tõrvény az igaznak eggyik ága és része. Mert minden, az mi igaz: tõrvénybõl és jó erkölcsbõl vagyon, az az, irot tõrvénybõl, avagy ollyanból, az melly mégh irásban nem költ. Mellyet Cicero-is ugy értet: Hogy az igaz tõrvény, az jónak és méltó dolognak tudománya és mestersége, kihez képest à sz. tõrvényeket, és mindeneknek az õ igazokat ki szolgáltatunk, melyért az tõrvénynek ki szólgáltatóinak módatúk.

Unde jus nomen generale est, & lex species juris est. Omne enim jus legibus & moribus, hoc est, jure scripto & non scripto constat. Quod per c *Tullium sic definitur: Est ars sive scientia boni & aqui, secundum quam nos* d *sacerdotes, id est, sacras leges & cuilibet jura sua ministrantes appellantur.*

c Juris definitio secundũ Tulliũ.

d Sacerdotes juris qui dicantur.

e Iuris alitera definitio.

Aliter autem jus dicitur e *collectio legitimorum præceptorũ, quæ nos* f *arctant ad observandum bonum & æquũ: hoc est, utilitatẽ, & æquitatem sive veritatem, justitiam designantem.*

Másképpen mondatik, az igaz, az irot, és ki adot tőrvény, ki minket kőtelez, az jó és méltó dolognak megh tartására: az az, az nyilván való igasságnak haſznára, méltoságára, igaz vóltára, és annak vőveteſére.

f Arctant, id est, ligant, constringunt, & intra limites officii continent, hoc est, intellectum dant istarum notitiarum æqui & boni. Et docet quid justum, quid æquum, quid iniquum sit.

Ius duplex.

Ius itaq; duplex est: quoddam enim est publicum, quoddam verò privatum. g *Publicum est, quod principaliter ad imperiũ & regimen regnorũ, publicamq; utilitatem spectat, & in sacris, ac in sacerdotibus, & in magistratibus consistit: Vnde qui lædit* h *sacerdotes, vel res sacras, vel magistratus, hoc est, rectores populi, ab omnibus tanquam pro crimine publico accusari poterit. Privatum verò est jus speciale, quod ad singulorum hominum utilitatem pertinet: & illud* i *triplex est, scilicet, jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.*

g I. publicũ & quod in publicis personis cõsistit, & ad statũ Reip. pertinet, id est, in quo agitur de authoritate Principis de religione de magistratib: dé jure belli defœder: h Magistratus lædens & Sacerdotes, abomnibus accusari poteſt.

Eſſęle tőrvény Igasſága ez okért két fęle: Mert némely az kőzőnſęges állapatot illeti: nemelly penig csak tulaydon magok ſzemélyét. Az kőzőnſęges állapatbeli Igaz, főképpen illeti az birodalmat és az Orſzágoknak birását és az kőzőnſęges haſznot: mely áll Papi rendeknek, és Biráknak, tiſzt viſeléſekből. Honnét ez kővetkezik, hogy az ki az Papokat avagy Megyeieket meg háborgattya, Avagy az kőſſęgnek gondviſelőit Birákat, mindenektől, ugy mint, kőzőnſęges vétekért, vádolthathatik. Az maga Igasſága penig, ſzemélye ſzerént való igasſág, mely kinek kinek haſznát illeti. Es ez három-fęle, tudnia illik, az terméſzetnek tőrvénye, némű némű nemzetnek tőrvénye, és az polgari tőrvény.

i Tripartitam distributionem privati iuris imperator Iustinianus lib: 1. Tit: 1. Gratianus autem Distin: 1. sanciunt, quos Author in hac distributione & plerisq; aliis imitatur, Alias lex dicitur divina, Humana & Naturalis.

Az természetnek tőrvénye minden-fęle nemzetſęgekkel penig kőz, mivel hogy az természetnek folyásából, és nem valami ſzerzésből ſzármazik: melyre az természet tanit és tanitot minden-fęle állatoka: Sőt ez nem csak az emberi nemzet kőzőt vagyon, hanem minden-fęle egyéb oktalan állatok kőzőt-is. Innét vagyon az himnek és az nőſténnek felekezéſe: Magzatoknak nemzéſe, és fel neveléſe: mindeneknek egyenlő ſzabadsága, és az ollyanoknak meg nyeréſęre, mellyeket az éghben, főldőn, és az tengerben fognak. Ennek felette az le tőt marhának, avagy kőlcsőn adot pénznek meg teritéſe, és meg adáſa.

Jus igitur Naturale eſt commune omnium nationum, eo quod ubiq; inſtinctu naturæ & non conſtitutione aliqua habetur: quod natura omnia k *animalis docet & docuit. Et hoc non ſolum eſt humani generis proprium, ſed etiam omnium animalium. Inde deſcendit matris & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio & educatio, omnium una libertas, ac acquiſitio eorum, quæ cœlo terra marique capiuntur. Item* l *depoſitæ rei vel commodatæ pecuniæ reſtitutio.*

k Animalium ſcilicet quod libet in ſuo genere. & ſuò quo quomodo, quo conditum eſt à Deo.

l Depoſitæ res) Solent res metu incendij, ruinæ vel tumultus aliorumq; reſpectuum cauſa, apud amicos deponi, pro cujus intellectu ſciendum Depoſitum eſſe triplex. *Prima* ſpecies dicitur oblatio realis debiti vel pignoris. Quod ſi creditor recipere noluerit pignus, apud judicem poteſt deponi, & ſic Depoſitarius liberatur à caſibus fortuitis & periculo. *Secunda* ſpecies dicitur Sequeſtrum, eo quod utraq; pars fidem ſequeſtri ſequatur. Quod nonnunquam ex voluntate partium fit ſæpius tamen ſequeſtratio fit à Principe parte altera in vita. Par: 1. Tit: 29. *Tertia* ſpecies eſt depoſitum voluntarium & ſimplex, quando quis pénes amicum rem aliquam tantum cuſtodire cauſa deponit, per verbum depono ut ſerves, vel cuſtodias hanc rem. Vnde ſciendum quod ſi mercator deponat arcam in Camera alterius mercatoris ſciente & paciente, non eſt depoſitum, nec tenetur de amiſſione ſi pereat, neq; de mendacio, quia non promiſit cuſtodire.

Felebarátunkon eſet erőſzaknak, erőſzakkal való el teritéſe. Mert ezt, ha vagy valami ehez haſonló, ſoha hamiſnak

Violentiæ proximi per m *vim repulſio. Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, nunquã inju-*

injuſtum, ſed naturale æquumque habetur.

miſnak, hanem terméſzet ſzerént való dolognak és méltó ſ-igaznak tarttyák lennie.

m Omnes leges omniaq; iura permittunt, vim vi repellere, ideo quòd lege permittente fit, pœnam non meretur. Ac hominem quoq; hoc caſu occidere licet, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicitur Par: 3. Tit: 22. Non enim quis pati debet ut damnificetur in aliquo, ſi damnum eſt irrecuperabile.

Item, Alio modo jus naturale intelligitur, quod in lege Moſaica & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod ſibi vult fieri: & prohibetur n *alteri inferre, quod ſibi fieri nolit, unde verſus:*

Quod tibi vis fieri mihi fac, quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere jure poli.

Avagy másképpen, az terméſzetnek tőrvényẽ értyűk, azt az tőrvényt, mely Moſeſnél és az Evangéliumban vagyon, mely azt hadgya, hogy ugy cselekedgyűnk máſſal, az mint akarjuk hogy magűkal cselekedgyék más. Meg-is tiltya, hogy máſſon ollyat ne cselekedgyűnk, az mit velűnk cselekettetni nem akarunk. Mely felől illyen vers is vagyon:

Az mennyi jót akarſz magadnak, máſnak is akarj annyit.
Es az mit nem kívánſz magadnak, máſſal ſe cselekedgy azt.
Igy ez földön ſok jót elhetz Iſteni igaſsággal.

n Si dicatur quod iudex vult inferre morté, ſed tamen non vult, ut ſibi mors inferatur: Reſpondẽdű, quod judex non infligit mortem ſed lex.

Jus itaq; naturale dupliciter poteſt conſiderari: Vno modo in quantum conſideratur homo, pro ut habet in ſe naturam rationalem, in qua participat cum divinis: & ſic jus naturale quod cadit in hominem dicitur jus divinum. Alio modo jus naturale conſideratur in homine, quántum ad naturam ſenſualitatis, in qua par-

Az terméſzet tőrvényét azért kétképpen érthettyűk: Elsőben az emberekre való képeſt, mivel hogy okos terméſzet vagyon bennek, és az Iſteni dolgokat meg-értik: és igy az terméſzetnek tőrvénye az emberekben, Iſtennek tőrvényének módatik. Másképpen értetik, az terméſzet tőrvényen ez, hogy az ember élő állat, és érzékenyſége vagyon, ſzintén mint egyéb állatnak ugy mint érez, mozog, és

és indúl: mely érzékenyſége mondatik az emberben terméſzetnek, tulaydona és tőrvénye,

Az némű-némű nemzetnek tőrvénye-is kétfęle: tudnia illik, első és az máſodik: Az első nemzetnek tőrvénye ez mellyet minden nemzetek eleitől fogva tartottak az terméſzetnek okoſságából viſeltetvén, és nem valami egyéb nemzetnek ſzerzéſęből arra vitetvén: ugy-mint ſenkit nem bántani,&c. Es ez az terméſzetnek tőrvényétől ſemmiben nem kűlőmbőz, hanē csak kűlőmb tekintetből.

Mert az terméſzetnek tőrvénye, és nemzeteknek tőrvénye, egy értelmen vagyon, de kűlőmb tekintetért. Mert az terméſzet ſzerént való tőrvény, az mennyiben az terméſzetnek folyásából ſzármazot és tartatot. Az nemzeteknek tőrvénye az, az mennyire némű-némű nēzetek, ez világnak kezdetitől fogván, minden némű emberi ſzerzéſen kivűl, éltenek valami affęle rēd tartáſſal. Es ez tőrvény ſzerént az ſzolgaságnak (avagy jobbágyságnak) állapattya jól vólna: mert terméſzet ſzerént minden ember ſzabadságra ſzűlettetet.

Az máſodik néműnémű nemzetnek

participat cũ cæteris animalibus, ut ſenſu, motu & inſtinctu. Et hoc modo jus cadens in hominem, dicitur eſſe jus naturale.

Jus gentium duplex eſt: ſcilicet, primævum & ſecundarium. Jus gentium o *primævum eſt, quo omnes gentes, ab initio uſæ ſunt, naturali ratione inductum abſq; aliqua conſtitutione gentium: ut neminem lædere, &c. Et hoc à jure naturali, nihil diſcrepat, niſi ratione diverſorum reſpectuum.*

Nam jus naturale & gentium, pariter dicitur, ſed diverſo reſpectu: Naturale ſcilicet in quantum ratione naturali eſt inductum: Gentium verò in quãtum gentes à principio orbis ſine ulla conſtitutione alia, eo uſæ ſunt. Et hoc jure ſtatus ſervi eſt integer: quia naturali ratione omnes liberi naſcebantur.

a Jus gentium, ſecundarium quod communi omnium gentium uſu, & neceſſitatibus ita exigentibus eſt conſtitutum, ut ſacra tueri le-

a *Jus gentium ſecundariũ*

B *eſt,*

o J⁹ gentium primævũ propriè eſt j⁹ naturale j⁹ rationis, q⁹ humanæ naturæ prius eſt. Illæ ſcil: notitiæ divinit⁹ humanis mẽtib⁹ inſitæ dicuntur, quib⁹ naturalis ratio judicat quid deceat ut religio in Deũ pietas erga parentes, & patriam, juſtitia in omnes ultio in ſceleratos.

ges jubere vel ſancire

magiſtrat⁹ creare, cõſilium de Repub: capere, bellũ indicere ac finire, legis actiones exequi prȩmia & pœnas irrogare.

eſt, jus à gentibus non ratione naturali, ſed ratione publici boni, & ad communem uſum introductũ: Et hoc ſæpe numero diſcrepat â jure naturali. Quia jure naturali, omnia erant communia, omnes erant liberi, de jure verò gentium facta eſt diviſio dominiorum, & rerum inventa eſt ſeparatio: intro ducta ſunt bella, captivitates, b ſervitutes, & alia hujusmodi, quæ c juri naturali ſunt contraria.

nek tőrvénye ez, mellyet az nemzet nem természet ſzerént való okokból, hanem maga jóvaért, és az kőzőnſȩges haſzon-ért rendelt: Ez penig gyakorta kűlőmbőz, az terméſzet tőrvényétől. Mert az terméſzet tőrvénye ſzerént, minden kőz vala: mindenek magokkal ſzabad emberek ſzűlettettek vala: de az kűlőmb-kűlőmb fȩle nemzettől találtatot, az Uri rendnek, birodalomnak, és kűlőnőzéſnek, állapattya: hadakat inditottak, fogságokat, ſzolgaságokat, rabságokat, és egyéb effélékhez haſonló nyavalyákat, egy más ellen: mellyek az terméſzet tőrvényének mind ellene vóltak.

b Servitutes, jure gentium inductæ videntur, quia jus gentilitatis eam approbavit, non eam primò invenerit.

c Juri naturali contraria, Per contrarietatem jus naturale non imitatur, propter regulam inferiorem legem negligendam eſſe: ut ſuperior impleatur,

d Contract⁹ gentiũ inducti Omnib⁹ populis com

Et hoc etiam gentium jure omnes penè d contractus inducti ſunt: emptio, venditio, conductio, & his ſimilia.

Sőt ezen kűlőmbőző nemzetnek tőrvénye által, találtatot az egymáſſal való végezés és ſzővetſȩg is: ugymint vévés, eladás, meg fogadás, ſzőrződés és ezekhez haſonló dolgok.

munes ſunt emptiones, venditiones, & aliæ obligationes jure gentium introductæ.

e J⁹ Civile eſt, quod neq; in totum à jure naturali, vel gentiũ redit, neq; per omnia ei

Jus autem Civile eſt, e quod quisq; populus, vel quæq; Civitas ſibi propter divinam, humanamq; cauſam conſtituit. Et vocatur jus civile, quaſi proprium jus Civitatis: quod tripliciter poteſt atten-

Az polgari tőrvény penig ez, mellyet akarmely kőſſȩg, avagy akarmely Város magának, Iſtennek tiſztelȩſſégéra, és az embereknek jóvára ſzerez. Ez penig mondatik Polgári tőrvénynek, ugymint, tulaydon csak az Város tőrvényének: Mely felől három-képpen-is

pen-is elmélkedhetünk. Elöször közönséges-képpen, melly ez, mellyel minden Város közönséges-képpē él. Másodszor, tulaydonképpen, melly ez hogy minden köſſég, avagy Város magának, Istennek tiszteſſégének és magának megh maradásának okáért önnön közöt végez.

attendi. Primò generaliter, & eſt quod in unaquaq; Civitate generaliter obſervatur. Secundò ſpecialiter, & eſt quod quisque populus, vel quæque Civitas ſibi proprium divina humanaque cauſa conſtituit.

ei ſubſervit, ſed interdum ei aliquid detrahit, interdū verò addit. Et ſicut jus gentiū ab

omnib⁹ gentib. dicitur, quod omnes gentes eo utuntur, ita j⁹ civile à Civibus ſeu certo populo nomen traxit. & non apud omnes gentes, ſed incerto populo ſeu Civitate ſervatur: Intenditq; tantum ſervare Civilem ſpecietatem, non curans de utilitate animæ.

Harmadszor, méltoságra való képest, tudnia illik, az Romai törvénynek méltoságára mutatván, mellyet más névei az Császari avagy Romai birodalomnak-is mondanak. Miért hogy nevezet képpen, ki nem nevezik az méltoságért, hogy az birodalomban mellyik Város törvénye légyen, hanem méltoságosson az Romai törvényére mutatnak ollyankort. Az mint az Görögök nek, ha csak röviden az vers szerzök emlitik, Homerust jedzik: az Deákoknál penig Vergiliust Az sz. Irásban, az Apostolon, avagy Istennek edénnyén, egyéb nevét hozzá nem tévén, Szent Pált értyük.

Tertiò, Excellenter, ad excellentiam, videlicet, juris Romanorum, quod etiam jus Imperiale nominatur. Dum enim non exprimitur, nomine hujus, vel illius Civitatis, per f excellentiam, tantum jus Romanorum ſignificatur. Sicuti per Poëtam apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius ſubauditur. Et per Apoſtolum in ſacro eloquio, alterius nomine non expreſſo, S. Paulus intelligitur.

f Excellētia juris Civilis Mentione juris excellenter apud nos Decreta intelligūtur.

MICSODA KÜLÖMBség legyen, az Természet törvénye, Nēzetek törvénye, és az Polgári törvény közöt.

III.

QUOMODO differunt jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

TITULUS. III.

SCIENdum itaque quod jus Naturale differt ab alijs juribus tribus modis. Primò origine, nam incepit ab exordio naturalis creaturæ. Secundò dignitate, quia jus naturale apud omnes gentes æqualiter servatur, à solo Deo institutum, firmum & impermutabile manens. Alia verò jura, quæ populus vel Civitas sibi constituit, sæpè mutantur, vel contraria consvetudine, vel alia meliori lege, in contrarium postea lata & introducta. Tertio amplitudine, quia jure naturali omnia communia sunt: sed jure gentium vel civili, hoc meum, illud tuum est.

Cæterum omnes populi, qui legibus, aut moribus utuntur, & reguntur partim suo proprio, partim verò communi omnium hominum jure utuntur. Hi enim qui suo tantummodò jure, & non communi gaudent, aliquod jus sibi propriũ instituũt, & jus civile nominãt: quod verò apud õnes gẽtes communiter observatur, jus gentiũ appellatur.

III. TITULUS.

ERcsůk meg azért, hogy az természet tőrvénye kűlőmbőz az tőb tőrvényektől háromképpen. Elsőben, eredeti szerént, mert az teremtéstől fogván kezdetet. Másodszor, méltosággal, mert az természet tőrvényét minden nemzetsęg egy aránt tartya, ugy mint Istentől szereztetet, álhatatos és változhatatlan tőrvény. De az egyéb fęle tőrvény, mellyet valamely kőssęg avagy Város, magának szerzet, gy akrán el változik, avagy ellenkező szokás miat, avagy más job tőrvény miat, kit az után ellene szereznek. Harmadszor, nagy voltával, mert az természet tőrvénye szerént, mindenek kőzőnsęgesek vólnának, de az nemzetsęgek és Polgári tőrvény szerént, ez enyém, imez tieddé lőtt.

Továbbá minden kőssęg, ki tőrvényhez, avagy jó szokáshoz tarttya magát, és ezeknek enged, rész szerént tulaydõ tőrvényel, rész szerént penig mindẽ embereknek kőzőnsęges tőrvéñyel él. Mert az kik csak ő magok tőrvényével, és nẽ kőz tőrvéñyel élnek, és magoknak saját tőrvényt szabnak, effęlek tőrvéñye: Polgári tőrvénnek hivattatik. Az mely tőrvéñel penigmĩdẽ nẽzetek kőzőnsęgessẽ élnek nẽzetsęgek tőrvényének neveztetik.

AZ VITEZLŐ IGASságról, és az tőrvény tudáſról.

IV. TITULUS.

AZ Vitézlő igaſság, ál az hadakozáſnak inditásában, frigynek veteſében, és az jolhőz tartván magát, az ellenſéggel való ſzemben menésben.

Továbba az vitézek fenyitékkeál, az meg büntetésben, ha ki helyt nem állana.

DE JURE MILItari, & Juriſprudentia.

TITULUS IV.

IVS a militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſſio in hoſtem.

Item, Flagitij b militaris diſciplina: hoc eſt, c caſtigatio, ſi locus deſeratur.

a Tit. 4 initium ex Diſt: 1. Grat. de promptũ tantum de militibus armatæ militi eloquitur, ſive ſint equites ſive pedites.

b Diſciplina militaris. Duo præcipua ſunt neceſſaria ad militis officium & perſonam. Primò, ut numerum reliquorum militum referatur & ſtipendiarijs adſcribatur, ne ſub nomine militari prædo eſſe deprehendatur. Secundò, ut ſacramentum præſtet, quod mortem non vellet evitare, pro defenſione Principis legitimi & Reipub. ac à ſignis ſive vexillis nollet recedere.

c Manlius Torquatus Coſ. filium, quod provocatus à Geminio Duce Tuſculanorum ad dimicandum, inſcio patre deſcenderat, glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia referentem, abripi a Lictore. & in modum hoſtiæ mactari juſſit. Poſthumius Dictator Generum ſuum præſidio progreſſum, victorem, quia hoſtes fuderat, ſecuri feriri juſſit. Q. Fulvius fratrem cohortem Legionis Senatu amovit, quod in juſſu Conſulis domum redierat. Graviter Senatus tulit, quod Q. Petilium Coſ fortiſſimè advers⁹ Ligures pugnãtem occidere milites paſſi eſſent. Legioni neq; ſtipendium ãni procedere, neq; ara dari voluerit. Milites noſtræ patriæ jure communi regni uti debent, quando non ſunt in caſtris ſeu expeditione. Nam tunc milites externi coram Capitaneis debent conveniri. Indigine verò ratione violentiarum vel corã Capitaneis, vel poſt cõdeſcenſionẽ exercit⁹ corã judicib⁹ ordinariis. In teſtamentaria autem diſpoſitione excedunt alios Nobiles. quia teſtamentum ej⁹ in militia ſive ſoleñitate factum valet, ac ratione ſimplicitatis & ignorantia juris in caſtris, omnes ſolennitates relaxantur militi, dummodo conſtet de ej⁹ voluntate.

Ennek felette ide való az hó pénznek-is ki ſzolgáltatáſa, tiſztteſſégre jvaló vitel, tiſztteſſéges ajandékozás: ugymint

Item, Stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor: Veluti

dum Corona, vel d *torque donantur.*

mint mikor Coronás Cimert, avagy arany lánczot, valamelv vitéz embernek ajandékon adnak.

d Torquis donatio. Milites dicuntur, etiam Equites Aurati, qui etiamsi nunquam militaverint, tamen si Corona vel torque distinguantur, & donentur per hoc præmium egregiè navatæ operæ consequuntur.

Item, Prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus justa divisio, ac principis e *portio.*

Továbba az nyereſſęgnek el rendeléſe, és kinek kinek ſzemélye, és vitézſęge ſzerént való el oſztáſa, és abból az Fejedelẽ réſzének ki ſzolgáltatását.

e Portio Principis quæ dicatur. Cum res captæ in bello fiant capientium, limitatio fit inter res mobiles & immobiles. Nam immobiles jure naturali, vel gentium sunt Principis, qui bellum indixit. Mobiles autem res magna ex parte sunt capientium. Personæ quoq; hostium, in servitutem capientium deducuntur.

f Jurisprudétia quid? Dicitur divinarũ rerum notitia, nõ quaten⁹ Evangeliũ notitiam divinã tribuit, sed quia notitia illa nobiscum natæ verè sunt res divinæ. Item, quia de re b⁹ sacris, religiosis & sanctis quo ad externã disciplinã tradat, quæ res dicũtur esse juris divini.

Jurisprudentia verò est f *divinarum humanarumq; rerum notitia, justi atq; injusti sciẽtia: justi scilicet ad faciendum, injusti autem ad evitandum. Quia non sufficit scire quod sit justum vel injustum, nisi & ipsarum rerum contrariarum, vel corporaliũ, habeat quis notitiam, secundũ quam juxta varias cõditiones rerũ emergentium, varia etiã jura sunt statuẽda.*

Az tõrvény tudás penig Iſteni és ẽberi dolgoknak értelme, az Igaznak és Hamiſnak tudáſa: Igaznak hogy azt cselekedgyék, Hamiſnak penig hogy azt távoztaſſak. Mert nem elég csak azt tudni mi légyen az igaz, avagy az hamis, hanem eggyik dolog az máſikkal vóltaképpen, és valóban mind ellenkõzzek, meg kel érteni, mely ellenkõzzéshez való képeſt, az mint az dolognak módgya mutattya, az ſzerént kel arról kũlõmb kũlõmb-fęle tõrvényt ſzabni.

DIFFERENTIA eſt inter juſtitiam, j⁹ & juriſprudentiam.

TI- V.

KũLõMBSEG VAgyon az Igaſság, az Igaz és az Tõrvény tudás kõzõtt.

V TI-

V. TITULUS.

Kűlőmség vagyon penig az igasság, az Igaz és az tőrvény tudás közőt. Mert az igasság embereknek erkőlcsében való jóságos cselekedet. Az Igaz penig az Igasságnak véghez való vitele. Az Tőrvény tudás, az meg mondot igasságnak és az Igaznak értelme és tudása.

Továbba az Igasság az jóságos cselekedetek közőt, leg főb és elsőb. Az Igaz második grádicsban vagyon. Az tőrvény tudás harmadbã és utólsóbã.

Ennek felette az Igasság mindeñek az övét meg adgya. Az igaz penig segiti az Igasságot. Az tőrvény tudás penig megh tanit reá mint meheſſen mind az kettő véghez.

TITULUS V.

DIFFErunt autem inter ſe juſtitia, jus & juriſprudentia. Nam juſtitia eſt Virtus ſcilicet moralis. Ius eſt ejus virtutis exequutivum. Juriſprudentia eſt ſcientia illius juris.

Item, Juſtitia eſt inter virtutes ſummam bonum. Jus medium. Iuriſprudentia infimum.

Item, Juſtitia tribuit unicuique quod ſuum eſt. Jus verò coadjuvat. Juriſprudentia autem docet qualiter id fiat.

MI LEGYEN AZ Tőrvény, és az tőrvény tulaydonságiról.

VI. TITULUS,

MIvel-hogy ez előt meg mondok, hogy az Igasság két dologból ál, Tőrvényből és szokásból, az az, avagy irásból, avagy iratlan szokásból. Annak-okáért az irásbã valo igassággról, az az, az emberi társaság közőt való tőrvényről rövidedẽ ezt kel meg értenünk, hogy mi légyen az tőrvény kiről külőmb külőmb-képpen szólnak az bőlcsek. Mert

DE DEFINITIOnib⁹ Legis, & ejus cõditionibus.

TITULUS VI.

*QUIA dictum eſt * ſuperius, quod omne jus aut Legibus, aut moribus, hoc eſt, jure ſcripto, vel non ſcripto, conſtat. De jure igitur ſcripto, id eſt, humana lege breviter ſciendum, quod Lex diverſi modè deſcribitur:*

* Tit. 2.

Primò

Legis prima descriptio.

Primò namq; est constitutio populi, qua a *majores natu cum plebibus aliquid sanxerunt. Sed hæc definitio proposito nostro non quadrat. Quoniam omnis potestas constitutionis, & condendæ legis, quæ olim apud populum fuerat, in præsentiarum ad Principem nostrum spectat, ut infra clarius dicetur.*

a Majores natu dicũ turantiquitate dignitate, nobilitate, & scientia præstantiores. Quæ & senior pars dicitur par; 3. Tit: 2. Par: 2. T. 3.

Legis secũdadescriptio.

Alio modo, Lex est sanctio sancta, jubens honesta, & prohibens in honesta atq; contraria. Vel aliter, est recta ratio ab æquitate tracta jubens honesta, & vetans inhonesta.

Legis tertiadescrip:

Legis quarta descriptio cõtinet sex conditiones.

Item, secnndum Papinianum, & Demosthenem, Lex est inventio hominis, donum Dei, dogma sapientum, correctio violentorum excessuum civitatis compositio, & criminis fuga. Ex qua quidem definitione colligitur, quod Lex b *inventio humana est. Postquam enim multiplicato genere humano, & surrepentibus vitiis, in tyrannidem regna conversa sunt, necessariò*

b Legis prima conditio quodsit inventio hominis

Mert elsõben törvénynek mondgyák lenni, az kõssęg végezésęt, mikoron tudni illik, az õreg nép, az vénsęg, az kõnęgnek valamit végez. De ez mi mostani irásunkbã nem effęle törvényről szólunk, mivel hogy az mint régẽ hatalma vólt az kõssęgnek, hogy õnnõn kõztõk törvényt szerezhessen és szabhasson, mosten affęle szabadság tõllõk el vétetet, és csak az Fejedelem szabhat törvént: Mint erről ez után nyilvábban szóllunk.

Másképpẽ az törvény oly végezés szentsęges, mely tisztessęges dolgokat parancsol, az tisztessęg ellen valókat penigh meg tilt. Avagy penig: Igasságból származot jo mód, ki az tisztessęges dolgokat parancsollya, ez ellen valókat penig meg tiltya.

Továbba az bõlcs Papianus és Demosthenes értelme szerént: Az törvény, emberek találmánya, Istennek ajándéka. Bõlcseknek tettzése, az hatalmaskodásnak meg bũntetõje, várashoz illendõ állapat, vétkesseknek el kergetõje. Mely elõ számlalásból megh érthettyük, hogy az törvényt emberek találtak. Mert az emberi nemzetsęg ez világon meg szaporodván, éz az gonosság-is el áradván, mivel-hogy az birodalmokat kegvetlenül kezdették az emberek birni, az

szük-

szűkség végre reá kénszeritette őket hogy tőrvényeket szerezzenek magoknak. Mellyeknek kik lőttek légyen első fel talalói, és szerzői, szeren szerte meg vagyon irva.

Másodszor az tőrvényt azért mondgyuk Istē ajándékának. Mert az mint arany száju Sz: János mondgya, az Istennek tőrvénye oly igaz út, ki sem jobra, sem balra nem hajlol. Az mely kősségnek azért tőrvénye nincsen, és az Istennek mondását és parancsolatyát meg utállya, annak az sok tévelygésnek utánna, kárhozatnak tőriben kel esni, és minden fele tőrvént héában valónak kel tartani, valamely az Isten tőrvényéhez nem lészē hasonló. Mert az Emberi tőrvénnek csak annyiban vagyon helye, az mennyiben az Isten tőrvényétől el nem távozik: az mint az Bölcs arról szól, mondván: En általam uralkodnak à Királyok, és az tőrvény-tévők én általam végeznek igazat. Annak-okáért az emberi tőrvénynek az ISTEN tórvényéből kell ki származni, mert csak abban az Városban lehet jo rend-tartás, à mely tőrvénnyel igazgatván, ISTEN tőrvényével birattatik. Valamely tőrvény azért Isten tőrvénye ellen vagyō akar mint jovallotta legyen az kősség, meg ha sok időtől fogván hozzá szokot volna-is semiképen állādó nem lehet.

Har-

riò opus fuit, leges condere, quarum primi inventores, c qui fuerint, passim extat.

c Legis primi inventores.

Dicitur deinde in diffinitione, d legem donum Dei esse. Secundum enim Chrysostomū, Lex DEI est una legalis via, quæ nec ad dexteram, nec ad siniſtram declinat. Populus ergò sine lege, qui DEI dicta, & legum documenta contemnit, per diversas errorum vias, laqueum perditionis incurrit. Omniumq; legum inanis est censura, niſi divinæ legis imaginem gerat. Quia humanæ leges eatenus valent solum, quatenus non discrepant à divinis, prout & sapiens testatur, inquiens: Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Ideò Leges humanæ emanari debēt à lege divina. Nam illa respublica sola est ordinata, quæ Legibus regulatis, Lege divina gubernatur. Lex ergò contra Legem divinam, nec populi assensu, nec consvetudine diuturna, est valida.

d Legis secunda cōditio, ꝙ sit donum Dei.

e Legis tertia conditio quod sit dogma sapientũ.

e *Tertia conditio legis ex definitione prædeclarata est: quod sit dogma Sapientum. Ubi sciendum, quod sicuti Principes non debent punire innocentem: ita non debent absolvere reum & facinorosum à pœna & disciplina, maximè quando quis peccat in Rempub. Qui enim justificat impium, & condemnat justũ, uterq; abominabilis est apud Deum.*

f Legis quarta cõditio, q̃ sit violentorum excessuum correctio.

f *Quarta legis conditio, quod sit violentorum excessuum correctio. Nam ideò facta sunt leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia. Non enim inducerentur homines ad legis observantiam nisi esset timor pœna legalis, per publicam inferenda personam.*

g Legis quinta cõditio, q̃ sit Lex Civitatis cõpositio. Civi

g *Quinta conditio Legis, quod Lex sit Civitatis compositio. Civitas enim ab unitate Civium & aqualitate personarum nominatur.*

Harmadik tulaydonsága az tõrvénnek ez, hogy az bõlcseknek tetzése legyen. Holot eszünkben kel venni, hogy az mint az Fejedelemhez nem illik, hogy az ártatlant bũntetesse, azonképpen az sem illik hozzáia hogy az bũnõst el szabadicsa, és à gonoszt bũntetés nélkül hadgya: fõképpen mikor valaki az közönséges birodalom avagy társaság ellen vét. Mert az ki igazzá tészi az hamissat, és el kárhoztattya az igazat, mind az kettõ utállatos ember Isten elõt.

Negyedik tulaydonsága az tõrvénnek, hogy az hatalmaskodásnak bũntetõje legyen. Mert ezért szerzették az tõrvént, hogy attól való féltekben, az emberek vakmerõségek megh zaboláztassék, és az ártatlanok az gonoszok közõt békességben meg maradhassanak. Mert az emberek nem bõesülenek meg az tõrvént, ha az tõrvény bũntetésétõl nem tartanának, kire az tiszt-viselõ embereknek nagy vigyázásoknak kel lenni.

Ötödik tulaydonsága, hogy az tõrvény az Városnak legyen gyarapodó eggyességére. Mert az Várost, az Városbéli Polgári társaságnak eggyességéről, és az személyeknek egy aranyu és egyenlõ állapattyáról, szokták nevezni,

Civi

Cives à coeundo dicuntur, quod vinculo quodam ſocietatis Cives in unum coeant, ſcil: cœtum, & ſub ijſdem legibus eodemq; jure vivant. Civis, cui contrarium, Peregrinus. Hoſpes, qui in aliena Civitate eſt. Incolæ dicuntur Civitas. Urbs verò complectitur ædificia.

Es ez okon ez mi Orſzágunkbéli minden tőrvényeknek-is, az hazánknak kőzőnſęges haſznára kel lenni. Mert az mint az Orvoſságból nem kel egyebet reménleni, hanem az egéſſęget, melynek okáért rendeltetet: Azō képpen az tőrvényből-is nem kel egyebet várni, hanem az mi az kőzőnſęges Orſzágbéli tárſaságnak haſznára legyen, mert ez végre irták az tőrvényeket.

Hatodik tulaydonsága, hogy az tőrvény az véteknek el távoztatáſa legyen. Mert az mint Sz: Tamás D. mondgya, az emberek kőzőt való tőrvények ez végre rēdeltettek, hogy az embereket az vétkekről hátra ráncsak, és az jóságos cselekedetekre vōnyak. Mert jóllehet az emberben az joságra való terméſzet ſzerént vagyō valami indulat, és kevánság. De mind az altal hogy az jóságos cselekedet tellyeſſęggel véghez meheſſen, ſzűkſęg hogy az ēbernek valami őſztőne légyen, mely kiváltképpē az tőrvéñek megh őrizéſęből ſzokot kővetkőzni. Es ezért mondgya azon Thamás D. hogy az tőrvény okoſságből ſzármazot, és kőzőnſęges jóra való ki adatot rendelés, attól az kinek à kőzőnſęges

Ergò omnes leges, etiam in hoc regno noſtro, ad commodū reipublicæ Judices referre licet. Nā ut ex medicina nihil debet ſperari, niſi quod ad corporis utilitatē ſpectat, quoniā ejꝰ cauſa inſtituta eſt: ſic à legibus nil oportet colligi, niſiquod Reipub. totiꝰ communitatis conducat; quia ejus cauſæ ad hoc ſunt compertæ.

b *Sexta conditio, quod Lex debet eſſe criminis fuga. Secundum enim B. Thomam A. Leges humanæ ad retrahendum homines à vitijs, & inducendum ad virtutes, ſunt factæ. Nam homini ineſt naturaliter quidā appetitus ad virtutem: ſed ipſa virtutis perfectio neceſſe eſt, ut adinveniat homini per aliquam diſciplinam, quæ maximè per Legis obſervantiam advenire ſolet. Ideo ſub infert idem Thomas, quod* c *lex eſt ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam habet communitatis,*

Civitas unde

b Legis ſexta conditio, q̄ lex debet eſſe criminis fuga.

c Legis definitio ſecundū Thomā Aquinatem.

d Lex qualis eſſe debeat.

e Primò de-

debet esse justa & cõtineat in se justitiam Nã j⁹ esse nõ potest quod injustum est.

f Secundo debet esse honesta, quoniam præcipua qualitas juris est honestas, quæ nõ min⁹ desideratur in jure, quã justitia.

promulgata. Estq́ regula vel mensura actuum agendorum vel omittendorum. d *Unde Lex debet esse* e *justa,* f *honesta,* g *possibilis, secundum* h *naturam & consvetudinem* i *patriæ,* k *loco,* l *temporique conveniens,* m *necessaria & utilis.* n *Manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem incautum contineat: id est, ne aliquis possit eam captiosè interpretari.*

állapatra gondgya vagyon, az az, az Fejedelemtől. Es az tőrvény regulája és mértéke annak, mit kellessęk meg cselekedni, és mit kellessęk el hadni. Hoñét kővetkezik ez-is, hogy az tőrvény igaz legyen, tisztessęges, és természet szerént lehetsęges legyen, ember hazájanak természetihez, és az helynek sokasához illendő, męg az helyhőz és időhőz alkolmatos, és elmúlhatatlã szűksęges és valóba hasznos. Nyilván és világos és való-is legyẽ, hogy homályossága miat valami ágyaskodo fogásra, és csalárdságra való alkolmatosság belőle ne lehessẽ, az az, valaki hamissã ne magyarázhassa.

g Tertiò debet esse possibilis: quia ad impossibilia nemo cõgi potest. Ideò pœna illa infligi non debet, qui in possibilitatem Legis transgreditur. Ex sententia tamen D. Pauli, ut quidam censent, Deus legem tulit hominibus vix possibilem.

h *Secundum naturam,* id est, debet procedere secundum naturalem rationem.

i Quartò, debet esse secundum consuetudinem patriæ, contrario enim usu patriæ abrogantur leges.

k Quintò, debet convenire loco, nam in jure sicuti consvetudo patriæ cõsideranda est: ita vicinitas locorum quoniam sæpè in aliquibus locis talia statuuntur, quæ alibi non recipiuntur.

l Sextò, accommodandæ sunt suis temporibus.

m Septimò, debet esse utilis & necessaria. Quia instante necessitate jus debet mutari & reformari, ac ad communem utilitatem redigi.

n Octavò, debet esse manifesta: Duas rationes ponit, cur lex debeat esse manifesta. *Prima,* ne propter obscuritatem captiosè interpretari queat. *Secunda,* ne per eam insidiæ struantur, & laqueus paretur in cautis & simplicibus.

a Leges ej⁹ est interprætari q condidit.

Si tamen ambiguum vel obscurum fuerit, ejus est a *interpretari qui condidit: Vel*

Ha mind azon által valami részében, homályosnak avagy kétsęgesnek láttatik, tartozik azt meg magyarázni az

az ki ſzerzette az tőrvént: Hogy valaki effele kétſęg miá meg ne csalatkozek, avagy az tőrben avagy kárban ne eſſęk: Nem hogy valakinek tulaydon haſznaért, hanẽ az kőzőnſęges haſzſzonért irattaſſęk az tőrvény. Mely dolgokat azért kel eſzũnkben vennũnk, hogy minek utánna az tőrvént ki adgyák, akkor oſztánon kéſő añak módgváról itiletet tenni, hanem az ki adot tőrvény ſzerént kel az dolgokat meg itilni.

Vel ne laqueus alicui paretur per eam nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta. Ideò autem iſta conſideranda ſunt, quia cum Leges b *inſtitutæ fuerint, non erit poſtea judicare de ipſis, ſed oportebit* c *judicare ſecundum ipſas.*

b Leges promulgãdo inſtituuntur. Firmãtur cum moribus utentiũ approbantur.

c Judicare ſecundum novas leges oportet, ſive ſint efficaces, ſive mitiores prioribus. Part. 2. Tit. 2.

MIERT SZERZETtek legyen az Tőrvént: és az tőrvęnek négy fęle tiſztiről és erejéről.

VII. TITULUS.

MIvel hogy mindẽ fęle tőrvény, avagy Iſten tőrvénye, avagy embereké, az Iſteni tőrvénye terméſzet ſzerént való, az emberi tőrvényeket penig, az erkőlcs és ſzokás ſzerént találtak és ſzerzettek: azért az embereknek tőrvényi egymáſtol igen kűlőmbeznek. Mert némely tőrvény tetſzik némelly Nemzetſęgnek, némellynek penig más fęle.

QUARE FActæ ſunt leges: & de quadruplici officio legis.

TITULUS VII.

QVoniam omnes a *leges, aut divinæ ſunt, aut humanæ: Divinæ namq; natura: humanæ verò moribꝰ, & conſvetudinibus conſtant: ideoq; hæ diſcrepant: quoniam aliæ, aliis gentibus placent.*

a Leges aut ſunt divinæ, aut humanæ.

Imò Lex triplex eſt: Divina, quæ eſt æterna & incomutabilis ratio, qua Deus omnium author, omnia & ſingula ad bona, ſecundum providentiam ſuam ac voluntatem dirigit, diſponit, ac moderatur. Naturalis verò eſt quædam hujus divinæ legis participatio, quæ ordinæ ad bonum naturæ tendit, quæq; aliter acceſt aſveſcere non

re non poteſt, de qua ſupra Prol: Tit: 2. Humana deniq; eſt rationis ordinatio, ad bonum commune, ab eo, qui curam Civitatis habet ædita & promulgata.

Fas b *lex divina eſt: jus lex humana. Nam tranſire per agrum alienum, fas eſt, quia Domini eſt terra, & plenitudo ejus: Jus verò non eſt, quia ſtatuto, aut conſvetudine prohibetur.*

Summa ſzerént, az mi ſzabad, az Iſten tőrvénye: az mi Igaz, emberi tőrvénynek mondgyák. Mint példának okáért: más ember mezejen ſzabad által mēni, mert Iſtené az főld, és à főldnek minden tellyeſſége: de tőrvény ſzerént nem ſzabad. Mert vagy végezés ſzerént, vagy penigh ſzokás ſzerént, tiltva és tilalmasban vagyon.

b. Fas etiam eſt permiſſio quædam & tollerantia, ſecundum quàm multa tolleram⁹, ut ſervitutem agri, tranſitum videlicet agri, ſylvæ vel fœneti, dum innoxius eſt, aut ſi via publica deſtructa ſit. Sed jus dat civilem actionem, ut etiamſi via publica deſtructa ſit, tamen ager inſeminatus, vel vetitus camp⁹ conculcari non debet. Item, poma recidiva ſi cadant in alterius agrum, fas eſt & tolleratur collectio, ſed jus eſt ſæpes non frangere, & illis deſtructis in alienum hortum, domino inſcio tranſire. Item, Theſaurum fas eſt ubiq; quærere, ſed jus inventum in agro alteri⁹ ſine ſcitu hæredis effodere. Eadem lex de fructibus commeſtis, quod permittitur poma in alterius pomario comedere, ſed prohibetur exportare.

Unde quæritur: quare factæ ſunt leges humanæ? Et reſpondetur, quod ideò, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis, formidato ſupplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas.

Innét azért kérdés támad, hogy mi végre ſzerzettek, az emberek az tőrvént? Erre ez az felelet: Ezokáért, hogy az tőrvénytől való fęlelem mia, az emberek vakmerőſęgé meg tiltaſſęk, és az gonoſz emberek az ártatlanoknak ne ártſanak, és az gonoſzok vakmerőſęge-is, és ártáſra való erejek a' bűntetéſtől valo fęlelem miat, meg zabolázſtaſſęk.

Legis officium quadruplex. c Paucis compræhen-

Quadruplex eſt autem officium legis: quia omnis lex aut c *permittit, aut vetat, aut*

Az tőrvénnek penig négy fęle ereje vagyon, mert minden tőrvény, avagy valamit meg enged, avagy meg tilt,

tilt, avagy bũntet, avagy valamit parancsol. Enged, ugy mint, hogy az jó vitéz és joſágos cselekedetũ ember, valami jutalmot kérheſſen. Tilt, ugy mint, hogy ſenki apatza ſzũzeket ſenki tiſztteſſęges házaſságra ne merjen kérni. Bũntet, mint hogy az ki embert leend, tõrvénnyel õllye, mert feje eſſęk el érette. Parancsol penigh mikor igy ſzól: Szereſſed az te Uradat Iſtenedet.

Negy erejet az tõrvénynek, meg tarti magadnak,
Enged, bũntet, parancsol, s tilt.

aut punit, aut imperat. d *Permittit aliquid, ut vir fortis & virtuoſus petat præmium.* e *Vetat, ut ſacratum virginum petere liceat connubium.* f *Punit ut qui cædem fecerit, capite plectatur. Quandoq; autem imperat; ut diliges Dominum Deum tuum.*

VERSUS:
Quattuor ex verbis virtutes collige legis,
Permittit, punit, imperat atq; vetat.

hẽdit multa legis officia, q̃ ex decem p̃ceptis tanq̃ honeſtis impiis animadverti poſſunt.

d Permittit licita, q̃ citra damnum & injuriam alterius fieri poſſunt.

e Vetat, prohibita, ut: matrimonium inter conſangineos uſq; ad quartum gradum incluſivè.

f Ac demũ punit turpia & inhoneſta, ut ſunt: inceſt⁹, adulteria, homicidia, furta, &c

AZ VEGEZESRŐL, ES ſáiját irot tõrvényrõl.
VIII. TITULUS.

MEg értvén mi legyen az tõrvény, és annak az õ külõmbõzéſe, immáron ſzóllyunk az végezéſrõl. Az végezés azért az, az mit kõzõnſęgeſen Decretomnak hivunk, tudni illik, az Orſzágnak némũ-némũ kõzõnſęges igaſsága, kivel tõrvény gyanánt él. Es mõndattatik Végezéſnek, Rẽdeléſnek ez okon, mivel-hogy álhatatoſſon és erõſſen el rendeltetve vagyon, és az kõzõnſęges állapatot határozza

DE STATUTO & municipali jure.
TITULUS VIII.

PRæhabita legis quidditate, atq; diverſitate, jam de ſtatuto dicendum occurrit. Eſt autem ſtatutũ, quod vulgo a *Decretum appellamus*, jus quoddam regni commune, vim legis habens. Et dicitur ſtatutum, quaſi ſtabiliter & firmiter ordinatum: vel quaſi ſtatum publicum definiens. Sæpè verò appellatione quoq; juris

a Statutũ, vulgò Decretum appellare.

juris civilis veniunt ſtatuta. Ubi advertendum, quod jus Civile b *duplex reperitur. Quoddam commune, & eſt illud, quod in libris juris civilis habetur. Et iſtud non poteſt condere, niſi* c *Imperator, vel alius ſupremus Princeps. Quoddam verò privatum, quod etiam jus municipale, vel ſtatutarium dicitur. Et illud unaquæq; regio vel provincia, vel aliquando Civitas ſibi conſtituere poteſt.*

b Jus civile duplex,
c Statuta qui poſſent condere.

tározza meg. Gyakorta penig effélé végezésen az Városi avagy Polgári tőrvént-is értyük. Az hol eszünkben kell vennünk: hogy az egy társaság és egy tőrvény alá gyült gyülekezetnek tőrvénye, két félének találtatik. Egyik közönséges, és az mely az tőrvény könyvekben meg vagyon irva. Es azt az tőrvényt senki egyéb nem végezheti, hanem csak az Császár, avagy valamely felséges Fejedelem. Az másik tőrvény penigh sáját, tulaydon, mellyet valamely helynek tőrvényének, avagy el végezésének módatik. Es ezt minden Ország, Tartomány, sőt még néha egy Varos-is szerezhet magának,

Lex permittit Statuta condere. *Primo*, Principibus, ſup: Tit. 6. qui plenam habent jurisdictionem in ſuis terris. *Secundò*, Officialibus, qui ordinationes pro toto tempore ſui officii facere poſſunt. *Tertiò*, Magiſtri, circa ſtudia & mores poſſunt inter diſcipulos facere ſtatuta, ut non ludant, vel ne lingva vernacula loquantur, &c. *Quartò*, Collegia inter ſeſe, ratione ſuæ profeſſionis, & artis Mechanicæ ſtatuere poſſunt; Ne Tyrones ad æquales hauſtus bibant, cum hæris, vel cæteris juvenibus ejusdem vel diverſi artificii: Vel diebus feriatis ne portent arma, ſed ingrediantur Templa, & ſacras audiant conciones: Et ſimilia ad ſuas artes & honeſtatem pertinentia. Quæ non egent confirmatione, ſi lege communi roborentur. Si autem diſcrepant à jure communi, conſultum eſt ut Principis authoritate confirmentur: ut habetur, Par: 2. Tit: 3. & Par: 3. Tit: 2. Ac tale ſtatutum non ligat, non collegiatum.

d Jus municipale dicitur privatum jus unicujusq; civitatis. Nam

Jus autem d *municipale eſt jus poſitivum alicujus loci: ita dictum quod in illo duntaxat municipio (id eſt oppido) ac loco ſervetur. Idem & jus*

Az helynek tőrvénye penig ollyan kit minden embernek ott megh kell tartani, mint, ha ott akar lakni, ott való bizonyos tőrvént: Mely az tészi hogy abban az egy tiszt-viselésében, melyhez

melyhez nagy hittel kõteles, abban az Városban, és helybẽ, maga és máſſal-is megh tartat. Ugyan ezen értelemmel, régi meg rõgzõt, egyéb hai Tõrvénnek-is (az mint meg emlitõk) neveztetik.

jus ſtatutarium (ut prætactum eſt) appellatur.

Nam municipia ſunt Civitates, ſuo jure & legibus mentes, quarũ incolæ olim municipes nominati ſunt. Núc autem abuſivè, ſuæ cujusq; Civitatis Cives, dicuntur municipes: Quia munera, hoc eſt, officia, cum civibus ſuſcipere, id eſt, ſuſtinere debent.

AZ VEGEZESNEK leheté ereje, az Romai Egyházi rendeléſe, vagy az terméſzet, avagy az Iſten Tõrvénye ellen?

IX. TITULUS.

ERre azt felellyed, az mi az Romai Egy-házi rendeléſt illeti, ha az végezés, az Anyaſzent-egyháznak meg rõgzõt ſzabadſága ellen vagyon, vagy Privilegioma ellen, annak helye nem lehet, hanem ha lelkünknek idvõſſége ellen vólna. Az mennyiben penig à külsõ Tõrvényeket nézi, az Orſzág és Polgári végezés fellyül haladgya az Pápák rendeléſit, és azokat ſemmivé téſzi, nem is kõteles hozzá. De az mennyiben az végezés illeti, avagy az terméſzet, avagy az Iſten Tõrvényit, jóllehet ezeknél nem hathatosb, meg ſem bonthattya azt, mindazáltal meg válaſzthattya. Mint példának okáért: Az Iſten Tõrvénye minden válogatás nélkül azt mondgya, hogy ne õly: mind-

UTRUM VALEat ſtatutum contra jus Canonicum, vel naturale vel divinum?

TITULUS IX.

SEd quærendum videtur, An valeat ſtatutum contra jus Canonicum, vel naturale, vel divinum? Dic, quod ad jus Canonicum, ſi ſtatutum eſt contra libertatem a *Eccleſiarum diuturnam, vel Privilegia eis conceſſa, non valet. Circa cauſas verò prophanas, ſtatuta civilia derogant Canonibus & eos tollunt.*

Quantum autem ad jus b *naturale vel divinum, licet ſtatuta non poſſunt illud ex toto tollere, poſſunt tamen diſtingvere, ut exempli gratia: Lex divina dicit indiſtinctè, non occides: tamen lex*

a Statutũ contra diuturnam libertatem Eccleſiarũ non valet.

b Jus naturale quare dicitur divinum? quia eſt ordinatio divina impreſſa naturæ. Igitur ſi diſpo-

ſpoſita à jure divino ſpiritualia ſunt, quales ſunt articuli fidei in ſymbolo Apoſtolico ab Evãgeliſtis & Apoſtolis ſolũmodo deſcriptis, nec Imperator, nec Papa, vel quiſpiam Princeps, contrariũ ſtatuere poteſt.

humana & ſtatutum, concedit homicidium in multis caſibus. Idem dicendum de decimis, quæ debentur de jure divino, & tamen Papa multos Privilegiat ſuper decimis non ſolvendis. Concludamus ergò quod perſtatutum ac legem vel reſcriptum c *non poteſt jus naturale, vel diviñ, in ſui univerſo tolli. Nec enim ſummus Pontifex, vel alius quiſpiam poſſet ſtatuere, ut non obſervaretur vetus vel novum teſtamentum: vel quod liberi non educarentur à parentibus.*

mindazáltal az emberi végezés ſzerint való Tőrvény, egy nehány okokért meg engedi, az ember őldőkléſt, Haſonlatosképpen ſzolhatunk az Dezmák felől-is, kivel Iſtennek tőrvénye ſzerint tartozik minden ember, de mindazáltal az Pápa, ſokaknak Privilegiomot ád, hogy Dezmát ne fizeſſenek. Egy ſummában mondhattyuk azért, hogy az végezés és az Tőrvény, avagy az Fejedelem parancsolattya avagy iráſa az terméſzetnek Tőrvényét, és az Isten Tőrvényét nem teheti ſemivé. Mert ſem az Pápa, ſem valaki egyéb oly végezéſt nem tehet, hogy az O avagy az Uy Teſtamentomot, nem kellene forgatnunk és meg tartanunk: vagy hogy az ſzűlők az magzatit, fiakat, leányokat, fel nem nevelnek.

c Statutum non tollit jus naturale. Naturalia ſunt imutabilia, quãobrem ſi fiat ſtatutũ, non in toto tollendo jus naturale vel gẽtium, valet; ut Statutum prohibens matrimonium, contra jus naturale non valet. Sed dum prohibetur matrimonium in quarto gradu valet. Item, cum defenſio ſit juris naturalis in continenti, admittitur. Sed non valet ſtatutum, ſi in totum tolleretur defenſio. Simile eſt, quod jure naturali bona avitica cedunt liberis, tamen pater in acquiſitis pro lubito diſponere poteſt, Par: 1. Tit: 5. & 43.

Sed in aliquibus d *caſibus particularib⁹, poteſt fieri, ex juſta cauſa, contra jus divinum, vel naturale: ut prædo poſsit occidi, vel fur nocturnus.*

De mindazáltal réſz ſzerint való dolgokban, és csikkelyekben bizonyos és igaz okokból az emberi végezéſnek helye lehet, még az Isten tőrvénye, és az terméſzet tőrvénye ellen-is: mint hogy az Tolvajokat ſzabad legyen meg őlni, és az eyjeli lopokat.

d In temporalibus ſive moralibus & politicis reperitur de jure divino contrariũ permiſſum, ut: qui occidit, occidatur; dentem pro dente &c. Cum autem jus divinum ſimpliciter ſtatuit, nec reperi-

reperitur contrarium permissum, illud limitatur statuto, ut patet in illo dicto: In ore duorum aut trium, stet omne verbum. Cujus contrarium non est expressum, & tamen lex humana requirit plures testes. Quoniam si tantum duo aut tres essent testes, facilius possent corrumpi.

MI LEGYEN AZ SZOkás, és háuy dolog szűkséges az szokásnak meg erősitésére.

X. TITULUS.

NO immár szóllyunk az szokásról, holot elsőben-is ezt kell meg értenünk, hogy az szokás emberek erkölcséből vétetet némű-némű törvény kit törvény gyanánt kel tartani, mikor más irot törvény nincsen felőle. Es semmit az nem árt, akar irva legyen effele szokás, akar penigh jó okokból származék: még az törvénis, az jó okok tészik hathatossá.

QUID SIT CONsvetudo, & quæ sunt necessaria ad cõsvetudinem firmandam.

TITULUS. X.

IAm autem de consuetudine differendum est: Ubi sciendum, quod a *consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Nec differt* b *scriptum, an ratione constat: quandoquidem & legem ratio commendat.*

a Consuetudinis prima definitio.

b Consuetudo quo ad sui originem possibile est quod sit scripta, cum oriatur ex tacito consensu populi, cujus virtus eadem est, quæ expressi, Nisi quando pro memoria notatur. In quo consensu animadvertendum, quod universitas per se non habet potestatem statuendi, nec consuetudinem inducere potest, sed illi solumodo, per tacitam concessionem possunt inducere consuetudinem, qui etiam alioquin statuta condere possunt & permittuntur: de qua supra in Notationibus tituli octavi. Ideò ubicunq; Princeps vel jus prohibet consuetudinem, contra expressam prohibitionem legis, vel Principis, induci non potest.

Továbbá ha jó okokból lészen à törvény, tehát valami jó okokból lésend, törvény gyanánt kell tartani, csak hogy ISTEN es lelkünk ismérettel eggyezzen, az jó rend-tartáshoz illyék,

Porrò si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conveniat, quod sa-

luti proficiat. Vocatur autem consvetudo, quasi communis svetudo & usus hominum, quia in communi est usu.

d Cõsuetudinis secũda definitio. Cõsuetudo alias potest dici quod moribus & usu Principis vel majoris partis populi initiatum continuatum & introductũ est, vim legis habens ut sup: Pro: Tit: 1.

Sed clarius d *consuetudo (prout nostrum propositum tangit) sic diffinienda videtur: Est jus quoddam moribus illius introductum, qui authoritate publica legem condere potest. Ideò appellatione juris venit etiam consuetudo.*

e Mandatũ Principis secundum cõsuetudinem loci exequendũ & legi scriptæ, vel juri naturæ non debet derogari.

Et si Princeps e *committit ut judicetur secundum jura, tunc judex poterit ferre sententiam secundum consuetudinem & statuta loci. Sicut etiam è contrario appellatione consuetudinis venit jus cõmune. Ideò si quis in actione sua facit* f *mentionem de consuetudine, etiam jus commune videtur intẽtatum esse.*

f Cõsuetudinis mentione jus commune intentatur.

Quilibet autem populus potest consuetudinem inducere localem, sed ut valeat consuetudo, ac roboretur g *quædam sunt necessaria. Primo ut sit rationabilis. Est autem rationabilis, cum tendit &*

g Consuetudo localis. Requisita ad cõsuetudinem: Felicitas animæ: bonum publi-

accedit

illyék, és idvõsségünkre legyen. Az szokás penig innét neveztetik, hogy az emberek közönségesse ahoz szoknak és magokat ahoz tarttyák, és vóltaképpen véle mint köz dologgal élnek.

De hogy nyilvábban meg mondgyuk mi légyen az szokás, az mint mi itt ez irásban rólla szóllunk: Ez, az Fejedelemnek erkölcséből fel vött vala-minémũ olly törvény, az melly közönséges méltóságból ugyan Törvént is szerezhetne. Mert ez az oka, hogy néha az szokáson törvént-is értünk.

Es ha az Fejedelem azt hadgya-is hogy tövény szerint láttassék meg valamely dolog: mindazáltal az Biró, az helynek szokása és végezése szerint mondhat sententiát. Szintén mint viszontag az szokáson értyük az közönséges törvénr. Annak-okáért, ha valaki az õ kerestetiben emliti az szokást, az közönséges törvént is láttatik szeme elõtt viselni és arra tekinteni.

Minden kösség penig az õ helyében szerezhet magának szokást, de hogy effele szokás jó és állãdó légyen, egynehány tulaydonság kell hozzája. Es legh elõször, hogy bizonyos méltó okokból szereztessék. Mélto okokból vagyon penig mikor à szokásnak

az

az Tőrvénnyel egy cséllya és vége vagyon. Az szentséges rendeléseknek penig, és az Isten tőrvényének az vége lelkünknek bóldogsága. Az Ország és Városbéli Tőrvénnek penigh az vége, az közönséges jó: Ha azért à szokás lelkünknek idvősségére vagyon, méltó okokból vagyon szerezteteve, az szentséges rendelések és Isten tőrvénye szerint.

Ha penigh az őrök élettel láttatik ellenközni, méltatlan oknélkül való szokás. Az Ország és Városi tőrvény szerint annakokáért, jó okokból származik az szokás, ha az közönséges jora szólgál. De mivel-hogy erről nyilvabban való regulát, nem mondhatunk, summa szerint csak azt mondgyuk, hogy valamely szokás nem ellenkezik az terméſzet tőrvényével, nemzetségek tőrvényével, és az irott tőrvénnyel, azt jó okokból szerzetetnek itilhettyük. De mivel-hogy az Tőrvénnek fundamentoma, az jó okoknak meggondolása, azt mondhatnak, hogy egy szokás sem jó okokból származot, valamely az tőrvénnyel láttatik ellenkezni? Erre azt felelhettyük, hogy az szokásnak jó okai lehetnek, megh az jó tőrvény ellen-is, de külömb dólgokra való képest mint hogy két ellenkező dolog-is, igaz lehet, de külömb külömb tekintetre

accedit ad finem juris. Finis autem juris Canonici & divini est felicitas animæ. Finis verò juris civilis est bonum publicum: ideò si consuetudo tendit ad felicitatem animæ, est rationabilis secundum jus canonicum & divinum.

supra Tit. 6. recéseretur, ita consuetudo sancta, & populo utilis esse debet.

Si autem repugnat h *fini æterno est irrationabilis. De jure verò Civili, consuetudo est rationabilis, si tendit ad bonum publicum. Et quia in hoc non sunt speciales Regulæ, dico quod consuetudo, quæ non est contra jus naturale, gentium, vel positivum, præsumitur rationabilis. Sed cum jus sit fundatum super ratione, videtur quod nulla consuetudo, contra jus possit esse rationabilis? Dicendum, quod consideratis diversis rationibus, potest esse consuetudo rationabilis contra legem etiam rationabilem.* a *Unde duo contraria possunt simul esse vera, consideratis diversis finibus, ut: nubere & non nubere.*

publicum præscriptio & actus frequentiæ. Non enim debet esse contra bonos mores, alias corruptela diceretur. Et sicut lex honesta possibilis esse debet, ut su-

h Non valet consuetudo fornicandi, cum usuræ tam divino quàm humano jure sunt prohibitæ.

a Contrariorũ veritas. Contrariorũ diversa est juris dispositio, cum de uno affirmativè de altero negativè pronunciatur. Quia positio unius est exclusio alterius.

Secundo requiritur ut sit præscripta, id est, habeat tempus debitum, & per cursum illius temporis, ad præscriptionem requisiti firmetur. Sed hoc est tantum de jure canonico: & neq; de eo jure id requiritur, nisi quando est contra jus positivum. De jure autem civili ad inducendam consuetudinem, sufficit b *decennium, hoc est, lapsus temporis decennalis, etiam in casu, qui est contra jus civile. Si autem esset consuetudo contra jus canonicum, tunc requiritur spacium quadraginta annorum.*

való képeſt, mint: Férhez menni, Férhez nem menni.

Máſodſzor kivántatik hogy az ſzokásban, ũdő teles légyen, az az, Elégſęges ũdőtűl fogván éltenek legyen, véle, és az ũdő alat meg rőgzet legyẽ. De ezt kiváltképpen mondgyuk, az Romai Egyháznak rẽdeléſęről: melyben nem ſzűkſęges effęle ũdőteles, hanem mikor az ſzokás, à ki adot tőrvény ellen vólna. Az Orſzág és Városi tőrvény ſzerint azért, az ſzokáſnak meg erősiteſęre, elég tiz eſztendő, az az, tiz eſztendőnek el forgáſſa, męgh oly dologban-is, az ki az Orſzág rendtartáſsának tőrvénye ellen vólna. Ha penig az ſzokás à Romai Egyház rendeléſe ellen vólna, annak idejének tőltéſſe negyven eſztendőt kéván.

b Præſcriptio conſuetudinis contra jus poſitivum decẽnio perficitur. Longi temporis præſcriptio requiritur contra jus ſcriptum, quæ in jure imperiali ſicut & hic decennio perficitur, ac tunc demum poteſt dici antiqua & approbata. Quando autem fit mentio conſuetudinis, debet intelligi de præſcripta & inveterata conſuetudine. Differunt tamen conſuetudo & præſcriptio: quia præſcriptio tantum privatis & ſingulis jus requirit: conſuetudo verò quærit jus univerſitatis.

c Conſuetudo, præter Jus nominatur, quæ fit in caſibus à jure non deciſis. De quibus ſcil: lex ſcripta non extat, ſed ad ſortem judicatur, plura de his infra, Pro: Tit. 12.

Si tamen c *præter jus induceretur conſuetudo, etiam de jure canonico decennium ſufficere videtur. Hoc autem tempus decem annorum incipit currere, à tempore primi actus, celebrati à populo. Id verò quod dixi, de jure civili indi-*

Ha penig az nyilván való tőrvény felet vólna az ſzokás, męg az Romai Egyház rendeléſi ſzerint-is elég az tiz eſztendő, az ũdő tőlteſre. Ez tiz eſztendőt onnét kezdvén ſzámlálni, mikor az kőſſęg elsőben kezdet élni az ſzokáſſal. Az mit peniglen mondék kőzőnſęgesképpen, az Orſzág és Polgári

gári tőrvényről: hogy annak üdő tőltéſſére elég tiz eſztendő, ezt réſz-ſzerint értſed, hogy ha az ſzokás nem oly dologban vólna, kinek el igazitáſa, az Fejedelmet ugy mint legh főb ſzemélt illetne: mert ekképpen az ſzokás meg nem álhat: Hanem ha oly régi üdőtől fogván tartatott vólna megh, hog' ſenki nem emlekeznék rolla mikor ſzegték vólna meg azt az ſzokáſt.

indiſtinctè, ſufficere ſpacium decem annorum, hoc limita, niſi conſuetudo induceretur in his quæ ſunt reſervata Principi, in ſignum ſupremæ poteſtatis: tunc enim non poſſet induci conſuetudo. d *Niſi eſſet tantum tempus, cujus initii memoria in contrarium non exiſteret.*

d Præſcriptio conſuetudinis contra Principem. Non ſemper initii memoria quæritur in præſcriptionibus contra Principem, ſed ſpacium centum annorum deſiderat probari fiſcus, ut: Autor diſertè exponit in titulo de Præſcript.

Harmadſzor kévántatik, az Doctoroknak közönſéges ſententiája ſzerint, hogy az ſzokáſt vóltaképpen gyakorlottak legyen, mely magában nem igen ſzükſéges, hogy abból ſzokáſt vennének, hanem hogy ez féle ſzokáſſal az köſſég élt, következik, hogy azon köſſég azt à ſzokáſt jó-vallotta és akarta, mely jó vallás, csak egyſzeri cselekedetből nem következhetik: az gyakorta való cselekedet azért ugymint oka az ſzokáſnak: az ſzokás penig az gyakorlásból ſzármazik.

Tertio, requiritur frequentia actuum, ut eſt communis doctorum ſententia: Dic tamen, quod actus frequens de ſe non eſt neceſſarius, ad conſuetudinem inducendam, ſed quia per uſum colligitur cõſenſus populi, qui plerumq; non poteſt ex e *uno ſolo actu colligi, igitur frequentia actuum eſt ut cauſa, conſuetudo verò ut cauſatum.*

Conſuetudo dat jurisdictionem.

e Conſuetudo non inducitur ex unico actu, quantumcunq; notorio, ſed tres ſucceſſiones continuè videntur jus ſucceſſionis conſuetudinis inducere. Ad minus autem duo actus requirantur. Nam in uno actu fortè populus per errorem, vel cauſa vitandi ſcandali non contradixit.

Annyi gyakorlás és oly nyilván valo cselekedet kévántatik penig à ſzokáſnas meg tartáſában, hogy hihetőképpen

Requiruntur autem tot actus, & ita notorii, ut veriſimiliter tranſiverit in notitiam

am populi. Non tamen actus sed tacitus consensus populi inducit consuetudinem. Unde ubicunq; ex conjecturis habetur tacitus consensus populi, tunc non curatur de magna frequentia actuum. Imò aliquando ex uno actu, si habuerit causam successivam, & continuationem, per tempus infra quod consuetudo inducitur. Ut si quis supra viam publicam pontem habuerit, vel quid tale, potest induci consuetudo.

képpen à szokás, tudására lőtt légyen az kősségnek. De mindazáltal, nem az gyakorlás, hanem az kőssęgnek allatomban való egy értelme, szokta az szokást bé hozni. Honnét ez kővetkezik, hogy valahol megh tapasztallyuk az kőssęgnek egy értelmét, ott bátor sokat ne gondollyunk az gyakorlással. Sőt inkáb néha állandó szokás kővetkezhetik, csak egy cselekedetből-is, ha azon okkal, az után-is szűntelen annyi ideig élnek véle, mely elegendő üdő lehet, az szokásnak fel vételére. Mint ha kinek egyszer hidat hadnák az Ország után csinálni: Avagy ehez hasonlo dolgot meg engednék.

QUOMODO differt Lex à Consuetudine, & de triplici virtute consuetudinis.

TITULUS XI.

Differt autem a Lex à consuetudine tripliciter:

Primò, tanquam tacitum & expressum. Secundò tanquam scriptum & non scriptum, quamvis hæc non sit essentialis differentia. Nam licet

MIT Kűlőmbőzen az Tőrvény az szokástól, és az szokásnak három fęle erejéről.

XI. TITULUS.

Kűlőmbez azért az Tőrvény à szokástól három uton:

Elsőben mert à szokás alatomban való, az tőrvény penigh nyilván való. Másodszor az szokás nincsen irásban, az Tőrvény penig irott tőrvény. Jollehet ez, nem tellyességgel való kűlőmb-

lőmbſęg kőztők. Mert az Fejedelemnek ki mődot tőrvényét, ha még meg nem irtákis, ugyan tőrvénynek mődgyák. Es ha az ſzokáſt fel irják-is, azért még-is ugyan csak ſzokás, az mint hogy az ſzalagos jóſzágról való ſzokáſt-is, láttyuk hogy levélben-is bé irják, és bé ſzerzik.

licet Lex à Principe lata, non eſſet ſcripta, tamen non ideò deſineret eſſe Lex. Et ſi conſuetudo redigeretur in ſcriptis, adhuc eſſet conſuetudo: ut conſuetudines Feudorum, b quæ redactæ ſunt in ſcriptis.

a Lex, jus, & conſvetudo, juxta idem ſubjectum, quaſi idem eſſe videtur. Quia & legem & jus ratio excitat & commendat, ſicut conſuetudinem. Quæ ratio firmata in hominum mentibus juſtitiam parit: hæc ſuum cuiquè tribuere jubet: id quod judicis officio & legis actionibus perfici poteſt. Itaq; omnium Legum & Statutorum, juriumq; & conſuetudinum fundamentum eſt ipſa rationabilitas, ut ſupra Tit: 10. dictum eſt:

b Feudorum jura poſſunt dici conditiones inſcriptionum, vel Donationum, quæ cum Privilegiis procedunt. Aut certis conditionibus & præfinitione adjunctorum ſolent ritè determinari, in aliumq; poſſeſſorem transferri.

Harmadfzor, mert az tőrvénnek mihelt ki adgyák, hellye vagyon, és à tőrvény tételben ma-is kőveti: az ſzokás penig ũdőt kiván, és csak láſſan-csuſzbé, nem-is mindgyárt ſzokot fel vetetni: miért hogy az alatomban való dologgal laſſabban mehetnek elő, hogy nem az bizonyos nyilván való dologgal. Nem-is olly bizonyos, az mi velekedésből ſzármazik, mint az mely mindeneknél nyilván vagyon. Azért à kőſſęgis nem ſzerezhet mindgyárt ſzokáſt, hanem laſſan-laſſan.

Tertiò tanquam momentaneum & ſucceſſivum. Quia conſuetudo non inducitur in inſtanti. Lentiori enim paſſu procedunt tacita, quæ ex conjecturis proveniunt, ſicut ea, quæ ſunt expreſſa. Ideò conſuetudo propriè non poteſt ſtatim induci per populum, ſed ſucceſſivè.

Az ſzokáſnak penigh három fęle ereje és tulaydőſága vagyon: Elsőben magyarázo ereje vagyon: mert à ſzokás igen ſzépen meg feytegeti az tőrvént. Annakokáért, mikor az irott tőrvény

Conſuetudo autem triplicem habet virtutem, ſcilicet interpretativam. Eſt enim legum interpres optima. Ideò lege exiſtente dubia debemus

Conſuetudinis virtutes tres:

recurrere ad consuetudinem loci. Et si de ea apparet, non est recedendum ab eo intellectu, quem consuetudo tribuit. Secundò habet virtutem abrogatoriam, quia derogat legi, quando est contra legem. Tertiò, habet virtutem imitativam, quia imitatur legem ubi deficit Lex.

tőrvény homalyosnak, és kétségesnek láttatik, akkor meg kell tekintenünk, annak az helynek szokássát. Es ha az szokás nyilván való lészen, nem kell à tőrvény-tételnek attól az értelemtől el-szakadni, mely az szokásból világoson ki jőhet. Másodszor, kisebbitő és ellenkező ereje vagyon, mert mikor az szokás, az irott tőrvény ellen vagyon, azon tőrvénnyel ellenkőzik. Harmadszor, hasonló ereje vagyon, mert az mely dologról, irott tőrvént nem találhatunk, abban az szokással ugy éllyünk, mint egy tőrvénnyel.

DE LEGE, ET statuto, ac consuetudine contraria: quid sit sentiendum?

TITULUS XII.

Dicatur autem consuetudo generalis, quæ ubiq; in regno servatur. Specialis sive particularis, quæ in certa Provincia, Comitatu vel Civitate est introducta,

SEd quærendum occurrit: Ubi lex, vel constitutio, & consuetudo inveniatur esse contraria, utrum nam sit servandum? Dic, quod si lex præcedit, & postea sequitur consuetudo contraria, tunc si consuetudo est generalis, vincit legem generaliter & universaliter. Si autem consuetudo est particularis, non vincit

AZ TŐRVENYRŐL, végezésről, és véle ellenkőző szokásról: mit kellyen értenünk?

XII. TITULUS.

DE effelől kérdés támad: hogy mikor az tőrvény avagy szerzés ellenkőzik az szokással, mellyiket kell meg tartani? Erre azt felellyed, hogy ha elsőb leend az tőrvény, és az után kővetkőzendik olly szokás, mely véle ellenkőzik, (ez penig ha kőzenséges szokás lészen) tehát fellyül haladgya, és kőzönségessen sőt tellyességgel hathatosb az tőrvénnyel. De ha az szokás, csak részszerint való, az kőzönség-

zõnſęges tõrvént el nem nyomhattya, hanem csak azon az helyen, ahol afféle ſzokáſt tartnak. Ha penig elsõb léſzen à ſzokás, és az utánna valo tõrvény ellenkezik vele, akkoron az ſzokás nem elõzi megh az tõrvényt ſõt az tõrvény ſemmivé téſzi az ſzokáſt.

cit legem univerſaliter, ſed ſolum in loco ubi conſuetudo viget. Si verò conſuetudo præcedit, lex autem ſubſequitur contraria, tunc conſuetudo non vincit legem, imò potius tollitur per legem ſequẽtem.

ducta, & p lege uſurpata, Conſuetudo contrario ſtatuto tollitur: vel cõſuetudo tollitur lege. Quid ubiq; locorum

rum conſuetudinario jure obſervetur attendi debet. Quiddam enim opinantur, quod generalis conſuetudo poſſit abrogare etiam legem generalem, in eo loco ubi viget: ſed mihi magis placet Gratiani ſententia inquientis: *Conſuetudo cedat Veritati, revelatione facta Veritatis.* Quia & CHRISTUS non dicit, *Ego ſum conſuetudo, ſed Via, Veritas & Vita.* Ideò uſus ſeu conſuetudo, qui veritati eſt contrarius, abolendus eſt. Et in quibus jus non invenitur expreſſum, procedatur æquitate.

Ez ellen mindazáltal à Romai gyülekezetnek tõrvényének rẽdelõi, azt mondgyák, hogy az Pápa tõrvénye, nem rontya megh valamely helynek ſzokáſát, ha véle ellenkõzik-is, ha azt az ſzokáſt kiváltképpen meg nem nevezi. Mert az Papa fõlõl nem lehet ollyan ſzó hogy ſzokáſa ellen cselekednék. Tehát viſzontag ez kõvetkezik, hogy ha valamely Város avagy gyülekezet, végezéſt végez, az õ maga ſzokáſa ellen, azzal az ſzokáſnak véget vet, bátor az ſzokáſt ingyen ſe emlicse az végezésbén. Mert az Város avagy kõſségh kétségh nélkül tudgya maga ſzokáſat.

Canoniſtæ tamen tenent oppoſitum, aſſerentes, quod lex Papæ, non tollit conſuetudinem certi loci contrariam, ſi de ea non fuerit facta mentio. Quia Papa non præſumitur ſcire contrarias conſuetudines. Ex quo infertur à contrario ſenſu, quod ſi Civitas vel aliqua Communitas facit ſtatutum, contra ſuam conſuetudinem, tunc tollitur conſuetudo, licet de ipſa non faciat mentionem. Quia Civitas, vel populus præſumitur ſcire ſuam conſuetudinem.

Regulæ cõſuetudinis, & legis.

Errõl azért két rendbéli tanuſagot mondok. Elsõ mikor az ſzokás után, véle ellenkezõ kõzõnſeges tõrvént ſzabnak, azzal azt az elõbbi ſzokáſt ſemmi-

Porrò igitur duas Regulas. Prima eſt, Quando præcedit conſuetudo, & ſequitur lex generalis contraria, tollit con-

ſuetudinem præcedentem. Secunda Regula. Quando lex præcedit, deinde ſequitur cõſuetudo contraria legi, tollit legem præcedentem. Quod intellige (ut ſupra dixi) quando eſt conſuetudo generalis inducta à populo, qui poteſt legem & conſuetudinem generalem inducere. Nam ſi eſſet conſuetudo ſpecialis certi loci, tunc in illo duntaxat loco vinceret legem.

ſemmivé téſzik. Az máſodik, mikor az irot tőrvény után, véle ellenkező ſzokás kővetkezik és fel kel, azzal azt az előbbi tőrvént ſemivé téſzik. Mellyet ugy kell értened (à mint fellyebis meg mondám) mikor az közönſeges ſzokás, ollyan kőſség közöt kél fel, és köztök meg tartatik, mely tőrvént és közönſeges ſzokáſt-is ſzerezhet. Mert ha csak bizonyos nevezetes helynek ſzokáſa léſzen, tehát csak abban az helyben előzheti megh az tőrvént, az melyről ſzól.

Sup. Tit. 6 Ubi ſcribitur, quod omnis poteſtas conſtitutionis & condédæ legis in præſentiarũ ad Principem ſpectat. In qua Princeps ſic procedit, quod populus nonnulla quæ a Lege non deciſus caſus, ſupra titulo decimo notatũ eſt, præter jus debere judicare caſus, de quibus lex ſcripta non extat. Ex præſenti autem textu planius datur intelligere, quod in caſu à jure non deciſo conſuetum profidet de nova inductione juris, & vim legis poteſt obtinere.

quæ ad publicum bonum conducere arbitratur, unanimi conſenſu decernit, ac in ſcriptis Principi porrigit ſupplicans illa conſenſu ipſius ſtabiliri, quas Princeps ubi approbarit, vim legis ſortiuntur, Par. 2. Tit. 3. Quamobrem conſuetudinem idem poteſt ſtatuere, qui & legem.

Ubi verò emergit caſus, nec a deciſus lege ſcripta, nec conſuetudine: & tamen eſt ſimilis legi ſcriptæ, pro una parte, & ſimilis conſuetudini pro alia parte, quidnam ſit ſequẽdum, & quodnam ſimile præferendum, à pleriſq; dubitatur. Dic igitur omnes cauſas amplectendo, quando reperitur ſolum ſimile conſuetudini, illud debet attendi: quando verò ſolum ſimile legi, tunc illud erit attendendum. Si verò reperitur ſimile legi & ſimile conſuetudini, tunc primum debet inſpici, utrum ſit

Holot penig olly dolog történék, kiről ſem irot tőrvény, ſem ſzokás nem találtatik: mindazáltal réſz-ſzerint az irot Tőrvényhez haſonló, más réſzről penig haſoló az ſzokáshoz, ez felibẽ mit kellyen cselekedni, és mellyik félt kellyẽ válaſztani, ſokan ſokat kételkednek felőle? De közönſegeſſen egy csomóban kőtvén felőle azt mondhad, hogy mikor oly dolog találkozik, mely csak az ſzokáshoz láttatik haſonlónak lenni, akkor az ſzokáſt kell abban kővetni: mikor penig à tőrvényhez haſonló dolog találkozik tehát az Tőrvényre tekintve kell azt meg itilni. Ha penig mind az kettőhöz láttatik haſonlónak lenni, azt

kell

kell meg látni mellyikhőz illendőb: Másodszor, mellyiknek legyenek méltób okai, és job igasága.

sit magis b *simile: secundum, utrum sit magis rationabile & æquum.*

b Similis legis imitatio. Ubi jus scriptum non est, de similibus ad similia procedendum est. In imitatione tamen similium legum, diligenter perpendum est, ne similitudo à lege correcta & abrogata sumatur. Quoniam cum vires legum abrogatarum enervatæ & ademtæ sint, fieri non potest, ut ex debili lege firma sententia statuatur.

Licet magna sit autoritas cõsuetudinis, tamen non est tanta ut vincat rationabilem legem, prout notat Baldus, sed semper cõsuc-

Ha penig mind az kettőhőz mélto és elégedendő okai vadnak, tehát ha szokásból való dolog forogh előttünk, annak à helynek szokása szerint való itiletet kell felőlle tennünk. Ha penigh olly dologh forogh előttünk, melyről irott tőrvény vagyon, tehát az irott Tőrvényhez tartsuk magunkat és azt kövessük.

Quod si in omnibus sit paritas, tunc si sumus in materia consuetudinaria, debet attendi simile loco consuetudinis. Si verò sumus in materia juris scripti, tunc attendamus simile juri scripto.

suetudo legem imitatur, & non lex cõsuetudinem, nisi respectu observationis, in loco illo, in quo est consuetudo.

MI LEGYEN AZ BIRO, az Tőrvény-tétel, az Pőr, az Felpőres, és az Alpőres?

XIII. TITULUS.

DE mivel-hogy az Tőrvénynek ki szólgáltatói, az Birák szoktak lenni, kik tudni illik, igaz értelemmel mindennek jól végére menvén, és mindeneket megh hányván, vetvén, és jól megh visgálván, az ő tisztek és méltosagok szerint, minden felől jó itilettel tőrvént mondnak: Azokáért nem illetlen hogy ő róllok-is valamit szól-

QUID SIT Judex, quid Judicium, quid Causa, quid Actor & Reus?

TITULUS XIII.

SED quoniam moderandis legib⁹ judices præsunt, qui recto judicii examine, ex jurisdictione eis competente singula discutiunt: Ideò non videtur absurdum de ipsis quoq; aliquid explicare. Ubi sciendum quod a *Judex dicitur, quasi jus dicens, vel quia ju-*

a Judex quid?

re disceptet, id est, justitiam ministret populo.

szóllok. Holot értsük meg, hogy az Biró ez okon mõdatik Birónak, hogy az tõrvény szólgáltatásaval bir, és minden indulátokat el hagyván, igyekezik, az az, igazat szólgáltat az kõsség kõzõtt.

b Judicium quid?

Jus autem est objectum justitiæ, ideò b *judicium ex vi nominis importat justi vel juris determinationem, in causa, quæ corã judice agitur.*

Az igaz penig czéllya az igasságnak: azért az itiletnek igaznak, és tõrvény szerint valónak kell lenni, minden-némũ dologban, az melly az Biró eleiben kél.

c Causa quid? Causam alii à cavẽdo dici putãt, quod ea sit justitia, quæ cavet, ut aliquid agatur, à Causa dicuntur patroni causidici, qui in judiciis versantur, & causas tuentur.

Causa autem dicitur à c *casu, quo venit. Est enim materia & origo negotii, nec dum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur causa est: dum discutitur judicium: dum finitur justitia censetur. Et hoc loco justitia appellatur, quæ dicta est Lex.*

Az Põr penig, avagy ũgy és esset, mondatik az essetrõl, tudnia illik, az mint esset az dologh. Mert az esset az põrlõdésnek elsõ indulattya és kezdeti, még minek elõtte az dolognak jól végére sem mẽtenek mint és hogy esset: Melly esszetet az mîg az szék szinin elõ számlállyák, és à tõrvényben elõ adgyák, Põrnek mondunk: az mîg tractállyák és forog az Birák elõt, tõrvény szólgáltatása: minek-utánna az tõrvényt ki mondgyák, igasságnak ki mondásának mondgyuk. Es igy itt ez helyen igasságnak mondatik, az tõrvénynek végben való szakadása. Az tõrvény penig az igasságnak állapattyának lennie mondatik, mert az sententia ki mondással nem szabnak valakinek tõrvént, hanem miben állapadott legyen meg valakinek igasága, az magyaráztatik meg.

d Lex quid?

d *Lex autem juris status dicitur, quia per sententiam jus de se non constituitur, sed status juris declaratur.*

e Personæ ad judiciũ requisitæ.

In omni verò negotio quod ad judicium venit discutiendum, hæ e *personæ requiruntur. Judex, ACtor, & REus.*

Minden dologban penigh, valamellyet tõrvény eleiben vetnek, ezeknek az személyeknek kell lennie. Az Birónak, az Felpõresnek, és az Alpõres-

põresnek. Az melly dolog penig nem nyilván való, abban az bizonyságokis szükségesség.

Az Felpõres ezokáért ollyan mint egy vadló, mint hogy õ hija az tõrvényre az Alpõrest.

In negotio autem non notorio testes quoq; necessariò requiruntur.

f *Actor itaq; quasi accusator, qui ad causam vocat.*

f Actoris & Rei æqua debet esse conditio. Non debet Actori licere, quod reo non licet, ut: licitũm est mulieri probare absentiam viri. Ergò eodem modo licitum est viro probari præsentiam, quia mos utriq; gerendus est. In actionibus criminalibus, videtur actor accusare, sed in Donationibus, Divisionibus, metarum reambulationibus & similibus, magis cupit bona restitui, aut literas exhiberi, quàm accusare. Ideo generalius definiendo secundum Justin: Actoris est, qui desiderat, aut exhiberi, aut restitui, Lib: 4. Tit. 15. Item, Actor agit civiliter. Accusator criminaliter accusat.

Az Alpõres penig az, az kit valamiért az tõrvényre hinak, és kárhoztatni akarják, ha gonoszt nem cselekedet-is.

g *Reus verò à re, quæ petitur, nuncupatur, etiam si non sceleratus conscius.*

g Reus is est à quo desideratur aut ut restituat aut exhibeat. Alias tamen dicitur, quicunq; in litem trahitur, etiamsi nihil admiserit.

Az bizonyságok azok, kiket az kétfél, az õ beszédeknek megh bizonyittására és erõsítesére, melléje állat, kiket az régiek elevenen bizonyságoknak mondották. Kiért az emberek (az mint Aristoteles mõdgya) ugy folyamodnak az Biróhoz, mint egy élõ Igasághoz.

h *Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super statu causæ proferebantur. Unde homines (ut inquit Aristoteles) ad judicem confugiunt, sicuti ad aliquam justitiam animatam.*

h Testes dicuntur à testificãdo, quia testimoniũ dicendo, tuentur statum.

HANY DOLOG ALTAL lehet megh, hogy az tõrvénylátás, az igasságnak véghez vételének mondassék: és az jó Birónak méltosagáról, tisztirõl, és saijat tulaydon rejá bizot hivatallyáról.

QUOD REQUIrantur ad judicium, ut sit actus justitiæ: & de jurisditione, officioq; & conditionibus boni Judicis.

TIT:

TITULUS XIV.

a Legis actio tribus constat requisitis.

VT autem Judicium sit actꝰ justitiæ (auctore Thoma) a tria requiruntur. Primò, ut procedat ex justitiæ inclinatione.

Secundò, ex præsidentis authoritate, atq; jurisditione.

Justitia, Authoritate & Prudentia. Alias autem quatuor requiruntur ad judicium. Judicis gravitas, Legis authoritas, litis experiẽtia, ac mentis constantia. Vide infra Par: 3. Tit. 2.

Tertiò, ut extat proferaturq; ex prudentiæ recta ratione. Si enim judicium, aut si contra rectitudinem justitiæ, vel per eos qui non habent ad judicandum authoritatem, vel sine prudentiæ examine: tunc non rectum, sed c *vitiosum & illicitum judicium censetur.*

c Processus vitiosus. Imperitia sive imprudentia, culpæ ascribitur, & eo ipso quod acceptat officiũ videtur se asserere, sufficientem & peritum. Secus tamen de Judicibus Civitatum publico suffragio consensuq; electis sentiendum, nam hi velint nolint officium subire coguntur. Qui si etiam quandoq; errant, attamen citra injuriam illorum, sanioris revisionis gratia, partes appellandi habent facultatem, Par. 3. Tit. 10. & 11. Quamobrem si Judex, qui authoritate propria causas litigiosas cognoscit, per imperitiam, injustè condemnat quenquam tenetur, quasi ex malefício. Secus si per dolum, quia amissa dignitate, & bonis, efficitur infamis, Par. 2. Tit. 16. Ideò Judex tàm in judicando quàm consulendo, debet sequi communem opinionem, si ea non sit manifestè falsa.

d Jurisditio quid?

d *Jurisditio verò est potestas ex jure publico introducta, dicitur à ditione, id est,*

XIV. TITULUS.

HOgy penig az tőrvény tételből az igasság világosson ki jőijőn, (az mint Thamás D. tanit) arra három dolog kell. Első, hogy az tőrvény-tétel, az igasságra való haylandosagból származék ki.

Második, az fő Birónak méltosagából, és birosaga tisztinek erejéből.

Harmadik, hogy eszessen és jó lélekből, sőt mélto okokból, mondassék ki az tőrvény. Mert ha tőrvént tésznek, az igasság ellen valót, avagy olly személlyek tésznek tőrvént, kiket hogy meg birallyák, nincsen méltosagok reá, avagy az dolognak jól végére nem menvén, maga gondolatlanul cselekesznek: Illyenképpen nem jó, nem igaz, hanem vétkes és méltatlan, sőt mely ugyan nem vólna szabad, ollyan tőrvénnek itilik.

Az tőrvény-tételre való méltosag és hatalom penig, az közönséges választásból vagyon, ugy mint, mikor az itilő mesterséget avagy birósagot vala-

valakire adgyák és reá bizák, hogy máſon hatalma és méltoſaga legyen tőrvént mondani, és igazat-is néki tenni.

Az Biró tiſzti penig, az meg itiléſre, és véghez való vitelre, hozzá mint Bíróhoz illendo méltóſag.

eſt, poteſtate, & juris: quaſi juris poteſtas.

e *Officium autem judicis, eſt jus compotens ipſi judici, ad ea, quæ ſibi ut judici facienda incumbunt, peragenda præſtitutum.*

ç Judicis officium. Judex circumſpectus motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe compererit confirmabit. Item, Boni Judicis eſt lites dirimere, nec permittere debet partes ad arma, vel rixam venire, quos poteſt ſua jurisditione compellere.

Ugy kűlőmbez penig az Biró tiſzti, az ő hatalmától, mint hogy kűlőmbez az pőrledés, az kőtéſtől, kiről pőrelnek. Mert az mint az pőrlődés által azt nyerhetik meg, az mire valaki kőtette magát, azonképpen az Biró tiſzti által, végben viſzik, mint hogy ő tiſzti és hatalma alat vagyon, és tiſztinek ereje ſzerint cselekeſzik.

Differt autem officium judicis à jurisditione, ſicut a *actio ab obligatione: Nam ut per actionem quis conſequitur, quod in obligatione venit, ita per officium judicis ad effectum perducitur, quod in jurisditionem venit, & eam deducit in actum.*

a Actio & obligatio differunt, quia actio perſequitur jus, in judicio, quod ſibi debetur: obligatio verò eſt juris vinculum quo neceſſitate aſtringimur alicujus rei ſolvendæ.

Az Biró tiſzti penig kiváltképpen ez, hogy eſzeſſen mindennémű dolognak, jól végére mennyen, és értelmeſſen igazhaſſa.

Ad judicem autem præcipuè b *ſpectat maturè ſingula diſcutere.*

b Diſcuſſio matura. Hæc habet Judex in officio, *Primò*, ut ſine affectu expectet allegationis. *Secundò*, ne alicui parti jus ſuum claudat, ſed omnes partes judicii ordine ſervet. *Tertiò*, ne aliter judicet, quàm legibus & conſtitutionibus aut moribus proditum eſt. *Quartò*, quando voces diſcrepant, cedat ſaniori parti, ut docetur: Par. 3. Tit. 2. Judex ordinarius non debet habere ſportulas, nec licet juſtum judicium vendere: Modica tamen exennia recipere poſſunt, ſed ea moderatione, ne perducant ad nimiam quantitatem: Et ne litigatoribus enorme damnum inferant.

Nec debet in ferenda sententia c *præceps aut subitus esse, alioquin voluntas ejus præcipitata noverca justitiæ dicitur. Nec plus uni, quam alteri parti debet favere: nec esse acceptor personarum: alienamq; necessitatem suam debet existimare.*

c Præcipitatia pernitiosa. Voluntas Judicis præcipitata, dicitur noverca justitiæ. Veritas autem justitiæ est adæquatio sententiæ ad causam.

In primis autem d *passionibus animi carere: ut non moveatur prece, odio, vel amore.*

d Judex passionibus animi carere debet.

Nam Judex etiamsi tulit sententiam justam, tamen tenetur, in e *foro conscientiæ, si id fecit potius odio, quam amore justitiæ.*

e Forum conſciétiæ. De conſcientia Judicis, qualem debeat habere, vide i titulũ proximè ſequẽtem & ultimum.

Nec debet esse Judex, nimis crudelis, nec pius nimis, sed æquus in judicando. In omni enim judicio conjuncta sunt, misericordia & virtus, id est, Justitia, & in harum conjunctione consistit æquitas.

Unde

Az tőrvény-tételre-is és ſententia ki mondáſra, ne mennyen hánnyat homlok, nyakra főre, ſe ne hirtelenkedgyék, mert ha elméjét és akaratyát az hirtelenſęg el-ragadgya, igen moſtoha kézzel kezd ekképpen az igazſághoz nyulnia. Továbba, ſe eggyik ſe az máſik fęlnek, tőbbet ne kedvezzen: ſzemély válagató ſe legyen, ſőt más ember ſzűkſęges dolgaihoz ugy ſzóllyon, mint ha magadolgaihoz ſzóllana.

De inkáb attól óija megh magát, hogy belső indulatokat hátra hagyván, ſzűvet ſarkából ki ne veſſęk: hogy igaz uttyából ki ne mozdithaſsák, valaki kőnyőrgéſęre, gyűlőlſęgből, boſzſzuſagra, baratſágért kedvezéſre hajolván.

Mert az Biró bátor igaz tőrvént tegyen-is, mindazáltal lelki iſméreti ellen vét, hogy ha azt az más fęlnek gyűlőlſęgéből cselekedte inkáb, hogſem mint az igaſsághoz való ſzeretetiből.

Az Biró penigh ſe igen kegyetlen kemény ne legyen, ſe felette kegyes és engedelmes, hanem az igaſságot ſzemei előt hordozván, jó itilettel való igaz és igyenes tőrvént igyekezék tenni és ki mondani. Mert minden tőrvényben, eggyűt kell járni az

kegyeſ-

kegyeſſęgnek, és az keményſęgnek, és ez kettő kőzőtt, maradhat meg az tőrvény ſzerint való igaſság. Mert ez okon mondgya Sz: Gergely Doctoris: hogy minden jó itilő Biró egy mérő ſerpenűt tart kezében, à ſerpenyűnek felében az igaſságot, az máſik felében az kegyeſſęget függezti és mértekli: Holot à kemény igaſság ſzerint, az bűnt meg ſententiázza: az kegyes irgalmaſság által penigh az bűntetéſt megh kőnyebbiti, hogy igaz mérték ſzerint, az vétket és bűnt igaz itiletből való igaſsággal meg fedgye, meg bűnteſſe, némely vétket penigh kegyes irgalmaſságból még-is engedgye. Mely Biró az ISTENNEK itiletit, ſzemei előt viſelvén, mindenkor fęlve és rettegve, minden dólgáiban fęlelemmel, jár és cselekeſzik, hogy az igaſságnak utáról el-hajolván, el-neeſſęk. Mert mihelt az igaſságh az ő czéllyát fellyűl haladgya, ottan kegyetlenſęgnek vétket nemzi, mint viſzſzontag az feletre való kegyes engedelmeſſęg, az embereket feńyiték nélkűl való életre és ſzájokra ſzoktabocsátani.

Az emberi itiletet penig, négy dolog ſzokta el forditani.

Az fęlelem, mikor az hatalmaſſatakról való fęltekben az igazat nemmerik ki mondani. Az

Unde Gregorius: omnis qui juſtè judicat f *ſtateram in manu ſua geſtat, & in utroq; penſo juſtitiam & miſericordiam portat: ſed per juſtitiam reddit peccatis ſententiam: per* g *miſericordiam peccati temperat pœnam, ut juſto libramine, quædam per æquitatem corrigat, quædam per miſericordiam indulgeat.*

f Stateram geſtare: metaphoricè dicitur: quemadmodum enim aurum & argętum libra penſatur, ſic cauſæ, & res, prudentiæ recta ratione per judicem examinari, & ſententiæ, tanquam in ſtatera ponderari debent. g Juſtitiam videtur judex excedere, quando nimia pietate ductus, & ex miſericordia etiam non rogatus officium ſuum interponit.

Qui h *DEI Judicium oculis ſuis ſemper timens & tremẽs, in omni negotio formidat, ne de juſtitiæ tramite devians cadat. Ubi namq; juſtitia ſuum modum excedit,* i *crudelitatis vicium gignit, & nimia pietas diſſolutionem diſciplinæ parturit.*

Humanũ autem judiciũ, k *quatuor modis ſolet perverti.*

Timore, dum metu poteſtatis alicujus, veritatem loqui pertimeſcim.

h DEI Judicium. Judex imaginem extremi judicii, apud ſe velut in conſpectu habeat. Nam illa ipſa hora quãdo Judex judicat de aliis, ipſe judex à DEO judicatur.

i Summum jus, ſumma crudelitas & injuria eſt.

k Paſſionibus animi juſta judicia pervertuntur.

Cupiditate, dum præmio animũ alicujus corrumpimus.

Odio, dum contra quemlibet adversarium molimur.

Amore, dum amico vel propinquo aliquid præstare contendimus. l *Quæ omnia in judice summopere sunt cavenda atq; fugienda.*

Az telhetetlenség, mikor valakinek elméjet ajándékkal el-nyomják.

Az gyũlõlség, mint mikor ellenségre tõrnek.

Az szeretet, mint mikor barátyoknak, avagy attyok-fiának dolgaért felettéb tõrekõdnek. Mely dolgoktúl hogy az Biro felette igen meg ója magát, és minden vóltaképpen el-távoztassa, valósággal meg kévántatik.

l His alii subjungunt preces, quando videlicet judex ad preces pauperis ejusdem miseretur. Nonnulli addunt & insciticm, quando per imprudentiam malè judicat. Sed ut judex constans sit, & animi motum cohibeat, antiquitas de juramento prospexit. Judex igitur debet fungi officio boni & innocentis viri, nec debet flecti, ira, odio, precibus aut amicitia, & maximè tenetur timere DEUM.

UTRUM JUDEX secũdum allegata & probata, vel secundum conscientiã judicare teneatur?

TITULUS XV.

a Pro commodiore declaratione hujus quæstionis sciendum. Quod aliæ actiones sunt bonæ fidei, aliæ stricti juris. Quæ divisio cum obscuri-

N*Unc quæstio subjungenda est.* a *An Judex secundum allegata & probata partium, vel secundum quod novit, & ex conscientia debeat judicare? Verbi gratia: Aliquis accusatur de capitali, vel alio de crimine, & Judex scit illum esse innoxium, ut quia vidit, id crimen ab alio*

AZ BIRO AZ PÕRES beszédére, és bizonságára tartoziké Tõrvént szólgáltatni avagy az maga lelki ismére-reti szerint?

XV. TITULUS.

MOst immár egy kérdést kell utánã vetnünk, tudni illik: Az Biró az põres elõ számlált beszédére, és à két félnek bizonyitássára, avagy az bizonyságh az mint az dolgot bé hoztá, avagy az mint az dologh szem-látomást nála nyilván vagyon, maga lelki ismére-ti szerint, tegyené az dologh felõl mely elõtte forogh Itiletet és Tõrvént? Mint példának okáért:

Egy

Egy embert fejére keresnek, avagy más vétekért vádollyák, tudgya penig az Biró, hogy az az ember abban ártatlan, mivel hogy látta az Biró, hogy más ember cselekedte az vétket, mindazáltal az bizonyság, az bé vadlot emberre szólgál. Illyen dologban, tudván ártatlansagát, az Biró megh sententiazzaé, avagy nem?

alio fuisse patratum, tamen testes, contra eum testificantur. An condemnabit scienter innocentem?

scurior videatur, ideò præmittétendum, quod officium Judicis est duplex: Aliud dicitur nobile, primarium vel spontaneum, quod ꝑ se stat, non deserviens actioni, eò quòd judex sua, id est, propria jurisditione & authoritate exercet, etiam si nulla proponatur actio. Quo soli Principes tanquam supremi judices, qui merum & mistum habent imperium, cum consiliariis judicant & decernunt, ut: quando pupilli petunt. Tutorem, vel spoliatus instat, ut restituatur in integrum. Hoc non fit jure actionis, sed officio judicis nobiliori. Aliud dicitur mercenarium, vel subalternum, quod per se non stat, sed actioni deservit, & cessante actione, cessat tale quoq; officium judicis: Hoc etiam servile dicitur, quia quemadmodum servi à nutu & imperio Domini pendere debent, ita inferiores & pedanei judices, à Decretis & Constitutionibus regni, quæ pro honestate & utilitate publica posita sunt. Hujusmodi igitur judex ad actiones stricti juris obligatur, & ne aliter judicet, quàm legibus & constitutionibus, aut moribus proditum est. Unde sequitur, quòd judices Civitatum, non secundum allegata & probata, judicare debeant, juxta Trip: Part: 2. Tit: 75, Sed juxta leges privilegiorum suorum. Part: 3. Tit: 20. Posteaquam autem semel tulit sentẽtiam, judex esse desinit in ea causa, & sententiam mutare non potest, sive benè sive malè pronunciavit, functus est suo officio. Cujus judicium, si partes non probant, potest emendari, penes prohibitionem novum judicium, repulsionem aut appellationem. In Civitatibus tamen prohibitio & repulsio non est in usu, nec pro juris remedio admittitur.

Erre azt felellyed, hogy az Birónak ugy kell tőrvént teñi, mint tisztviselő ẽbernek, ezokáért ugy visellye és tartsa magát az tőrvényben, nem mint ő magától tudná valamit, ugy mint egy kőz ember, hanem az mint nékie értessęre adgyák, ugy mint tisztviselő embernek.

Dic quod judicare pertinet ad judicem, secundum quod fungitur publica potestate, ideò instrui debet in judicio, non secundum quod ipse judex novit, tanquam persona privata, sed ut sibi innotescit, tanquam personæ publicæ.

Az Birónak penigh két dologból lehet valami értéssęre: elsőben kőzőnsęgessen ISTENNEK és az embereknek nyilván való tőrvények által, mellyek

Id autem potest sibi dupliciter innotescere, vel in communi, per leges scilicet publicas, divinas aut humanas,

contra quas b *probatio non admittitur: vel in particulari, per instrumenta & testes, & alia legitima documenta: quæ magis sequi debet judicando, quam illud, quod ipse novit in persona privata. Ideò inquit Augustinus: Judex bonus nihil ex arbitrio suo facit, sed secundum leges & jura pronunciat.*

b Probatio non admittitur contra leges.

In hoc tamen casu judex debet esse valde sollicitus, ut foveat partem illam, quam in conscientia sua scit esse veram, ne pereat propter defectum testium & advocatorum.

Si verò eò ventum est, ut adeò validæ probationes in judicio proferantur, quæ nec repelli, nec collidi valeant, omni arte & studio est judici enitendum, ut innocens convict⁹ eripiatur. Si nulla ejuscemodi via reperiri potest, quærat rationem, si sine scandalo fieri potest,

mellyek ellen fenkit bizonſagra ki nem bocsátnak: máſodíſzor réſz ſzerint lehet tudaſara, ugy mint levelbéli bizonyſag által, és élő emberek-nek tanu-bizonſagh-tételekből, és egyéb tőrvény ſzerint való tanuſagbol: az Birónak ezokáért ehez kell nagyob kőteleſſégének lenni, mikor tőrvént téſzen, hogy nem mint ahoz, kit ő maga mint maga ſzemélyében tud. Ezokáért mődgya Sz: Agoſton D. Az jó Biró ſemmit nem cselekeſzik maga fejétől maga akarattyából, hanem az tőrvényből, és megh regzet rend-tartásból itil igazat.

Effele dologban mindazonáltal az Biró felette igen ſzorgalmatos légyẽ és arra igyekezék hogy annak az félnek foghaſſa partyát és mentheſſe, az mellyet lelki iſméreti ſzerint, nyilvánſaggal tud hogy igaz és ártatlan, hogy az bizonyſag és érette ſzólók miatt meg fogyatkozván, méltatlan el-ne-veſzſzen.

Ha penig arra jutot vólna az dolog, hogy az más fél oly erős bizonyſagot állatot vólna bé az tőrvényben, kiknek ſemmiképpen ellene nem álhatnának, sőt le ſem ſzállithatnák, mégis minden tehetſégével és meſterſégével azon legyen az Biró, hogy az meg ſententiázot ártatlant meg ſzabadithaſſa. Ha ſemminémű úton módgyát

nem találhattya, kereſſe még-is módgyát, hogy há botránkozás nélkül meg lehet, hogy más itillye meg azt az pőrt. Ha ebben ſem lehet módgya, tehát mondgyon ſententiát, az pőres elő ſzamlált feleleti, és az ſzerint, az mint az bizonyſág bé-hozta. Mert ez az Biró tiſzti, hogy inkáb igyekezék az kőzőnſęges jó rend-tartáſnak meg maradáſan, hogy nem mint csak egy ſzemélynek jovát tekintse: Holott ő-is, az mennyiben az Birósagnak tiſztit viſeli, kőzőnſęges ſzemély ſzokot lenni. Az kőzőnſęges jó penig méltósagosb és bőcsűletesb az tulaydon jónál: mint à bőlcs Ariſtoteles az jó erkőlcsről irt első könyvében mondgya.

potest, ut alteri causam committat: Si id nequit, tunc proferat sententiam secundum allegata & probata. Est enim judicis officium, magis laborare pro salute boni publici, quam singularis: cum & ipse, in quantum Judex, sit persona publica. Et bonum commune, sit nobilius particulari, ut habetur primo Ethicorum.

Mert ha az Biró oly tőrvént téſzen, mellyel az ártatlant menti, kit az ſzék ſzinin az bizonſag megh ſullyoſitot: belőle kőzőnſęges veſzedelem kővetkezhetnék: mert miatta az kőſſęg botránkozásban eſnék, és à Biró útat nyitná, hogy az ártatlan meg nyomoritanák, és az ártalmas vétkeſt gyakran el-ſzabaditanák. Mert ha ollyan Biró, valamely ártatlant meg akarna bűntetni, azt mődhatná, hogy ő igaz lelki iſméreti ſzerint tudgya azt hogy vétkes. Haſonlóképpen ha az gonoſz tévő latrot el akarná ſzabaditani, viſzontag ártatlannak mondhatná: és igy az gonoſz lelki iſmereti, és hamiſſagra igyekező Biráknak, hamis itiletnek

Nam si Judex fert sententiam pro innocente, in judicio tamen convicto: redundaret in perniciem publicam: populus enim scandalizaretur, viaq; aperiretur, innocentes opprimendi, & noxios absolvendi. Si enim judex vellet innocentem punire, diceret se c conscientia sua scire, eum esse reum. Pariter & si vellet scleratum absolvere: & sic iniquis judicibus malè judicandi aditus pateret. Fateor esse qui aliter sentiant, sed hæc videtur opinio communior, & æquior fore.

c Conſciẽtiæ judicium, p̃pter iniquitatem pedaneorum judicum non admittitur. Diligéter hic notandum venit, quòd uno ore,

DE

ore, tàm ab Authore, quàm à Legiſperitis pro ſingulari commendatur, de conſcientia. Eſt enim conſcientia (ut inquit BALDUS) dictamen rationis & cognitio ſui proprii cordis: quæ omninò de apicibus cordis eſt, & ſcientia clauſa in mente, quam DEUS aſſociavit animæ, ut eam reprænderet, de erroribus: Ideoq; dicitur, Conſcientia mille teſtes. Ea igitur quæ conſiſtunt in intellectu Judicis, probantur per ſimplicem ejus aſſertionem, quam ſolus DEUS cognitam habet.

nek ki ſzolgáltatáſára, útat nyitnának és ſzabad mezőt adnának véle. Ugy vagyon hogy vadnak, kik más értelemben vadnak, de ez az elmélkedés látzik jobnak és igazbnak lennie.

DE PUBLICI conſcientia Judicis: videlicet, rei & dicti.

TITULUS. XVI.

SEd quia conſtans eſt Theologorum ſententia: Quemlibet qui contra a *conſcientiam facit peccare.*

AZ BIRONAK KETfele Lelki iſmeretiről: tudni illik, az mint az dolgot ſzem-látomáſt tudgya és az mint az pőreſnek eleiben adgyák.

XVI. TITULUS.

DE mivel hogy az Sz: Irás magyarázo Doctorok, egy álhatatos értelemmel vadnak effelől: Hogy valaki lelki iſméreti ellen cselekeſzik, az vétkezik.

a Judex ſecundum conſcientiam tenetur judicare, ut: I. Oldend: de Act: inquit. I. Quia conſcientia mille teſtes: Facere autem contra conſcientiam, eſt ædificare ad gehennam. II. Quia aliter dicere quàm ſcire, mentiri eſt, præſertim cum alicujus detrimentum ſequitur. Pulchre autem mentiri, non eſt verum. III. Quia judici probandum eſt, non adverſario: Itaq; ſi judex jam veritatem certò tenet, quid opus eſt alia probatione.

Sciendum igitur quod duplex eſt conſcientia, videlicet rei & dicti. Unde Judex licet faciat contra conſcientiam rei, id eſt, negotii, vel facti, non tamen facit contra conſcientiam dicti, hoc eſt, teſtimonij.

Legyen tehát tudáſunkra, hogy az lelki iſméret két rendbéli, tudnia illik, az ki mit ſzem-látomáſt mint tud, és az ki mit hiti ſzerint mint megh mond. Ezokáért az Biró noha lelki iſméreti ellen cselekeſzik, mikor az dolog ellen, kit ſzem, látomáſt tud mint legyen, cselekeſzik: mindazáltal nem cselekeſzik lelki iſmereti ellen,

Aliud

aval

aval, hogy helyen hadgya azoknak ſzovát, kik hitek ſzerint valamit meg vallanak.

Mert más ő magában valamit tudni, és meg más, az mint az Birónak kell tudni. Az Biró penig két ſzemélt viſel, eggyiket ugy mint egy kőz emberét, az máſikat, ugy mint, tiſzt-viſelő ember ſzemélyét. Meg lehet azért, hogy valami dolgot tudgyon, mint egy ő maga ſzemélyében, de azt ugyan nem tudhattya mint tiſztbéli ſzemély. Az mint ſzokták mondani, valamit tudni, mint ISTEN, de azt nem tudni mint ember: az mint az Evangelicuſoknak bizonſagok ſzól: Arról az napról penig és oráról (ugy mint az utólſo itiletről) ſenki nem tud ſem az Iſtennek Angyali, ſem az Fiu, hanem csak az Attya. Mellyet ugy értnek, hogy az Fiu nem tudgya emberſége ſzerint, de tudhattya Iſtenſége ſzerint. Haſonló, az ki lelki paſztorának még gyonik, kit az után haréa kérdenenek, hiti ſzerint azt mődhatná hogy ő azokat nem tudgya, az miket hallot, mikor néki meg gyont, miért hogy nem-is ugy tudgya, mint tanu, ki ſzemével valamit látot. Azonképpen à Biro-is végére mennyen és jó lelki iſméreti ſzerint az kőrnyűl álſó dolgok felől tudakozván, ſzemeleiben

Aliud eſt enim ſimpliciter ſcire, & aliud eſt, prout debet judex ſcire. Judex autem duplicem perſonam repræſentat, unam privatam, aliam publicam. b *Fieri autem poteſt, ut aliquid ſciat, tanquã perſona privata, & id neſciat tanquã perſona publica. Sicut dicitur aliquid ſcire, ut Deus, & illud neſcire ut homo, prout eſt illud teſtimoniũ Evangelicum: De die autem illa, & hora (ſcilicet extremi judicij) nemo ſcit, neque Angeli Dei, neq; Filius, niſi Pater ſolus. Quod intelligitur filium neſcire ut hominem, ſcire tamen ut DEUM. Idem de Sacerdote* c *confeſſionem audiente, qui etiam interrogatus per viam teſtimonij poſſet dicere, ſe neſcire audita in confeſſione, quia neſcit ut teſtis. Sic etiam Judex debet* d *informare conſcientiam ſuam, in his quæ ad propriam perſonam attinent, ſecundum ea, quæ in publico judicio ſciri poſſunt.*

b In his ſenſus magis, quàm verba debent attẽdi.

c Cõfeſſio in teſtificatione non prodenda.

d Informãtio Judici neceſſaria judex p viã teſtimonii interrogatus, non tenetur teſtificari de ſecretis.

eleiben vegye, viſellye, és à mely dolgok maga ſzeméllyét illetik, kűlőmben, és meg kűlőmben értse meg azokat az dolgokat, az mellyeket meg tudhat, ugy mint az ſzék ſzinin való tőrvény monda Biró.

His duo adjungam: unum quod ſi ſit ſupremus judex, ut Papa & Imperator, vel e *ali*⁹, *qui non* † *aſtringitur legibus, tunc debet ſequi veritatem:* * *Si verò eſt Judex inferior, tenetur ſecundum allegata & probata, etiam contra conſcientiam judicare. Nec tunc peccat, quia reſtringitur ad id faciendũ juris authoritate.*

† Mitigare poteſt legem.

* Ut habetur Part: 2. Tit: 75. Secus tamen Par: 3. Tit: 20. ubi juxta leges privilegiorum judicandum dicit.

Ezekhez még két Czikkelt ragaſztok: Eggyiket, hogy ha az fő Biro, ő maga az Papa, Császár, avagy az Fejedelem, akar valakinek Földes Ura léſzen, mely nem kőteles az tőrvényhőz, (hogy ki mondáſa után, végbenis vigye, avagy viteſſe) tehát az, az meg iſmért igaſságot kőveſſe. Ha penig ezeknél alsób renden való Biró léſzen, kőteleſſége alat tartozik az felelet és tanubizonſág tétel ſzerint tőrvént tennie, még tulaydon maga lelki iſméreti ellen-is. Akkor ſem vétkezik penig, mert erre kőtelezi meg őtet, hogy ez ſzerint cselekedgyék, az tőrvénnek ereje és méltóſaga.

e Princeps debet ſequi veritatem in judicando. Sicuti Rex Salomon, 3, Regum 3. qui non ſecundũ allegata & probata de ſcortis Judicaret, non enim diviſionem puerorum urgebant, ſed vivum ambæ volebant, ſtratagemate itaq; ſapiens Rex uſus, ex commiſeratione matrem cognovit. Sic diſpar conjugium, ſæpè ſolertia reſtauratum eſt, ut quando parti innocenti, educatio liberorum adjudicata erat. Depoſita enim protervia, una cum libris maluit conjugale ſubire jugum, quàm natis ſuperſtitibus privari.

Supremus Judex non aſtringitur legibus. Tres gradus judicum reperiuntur. Prior gradus eſt Judicis ſupremi, propriam jurisditionem habentis, quia juxta conſcientiæ dictamen debet ſequi veritatem. Secundus ſuperioris, qui per Principem eligitur, qualis eſt protonotariorum & aſſeſſorum, qui ſecundum allegata & probata ac conſtitutiones judicant. Tertius gradus eſt pedaneorum, qui comitatuum & aliarum ſedium cauſas diſcutiunt. His poſſunt adnumerari Civitatum quoq́, Judices, qui conſuetudinem loci obſervant, & cauſas appellatas, ad ſuperiores Judices tranſmittunt, revidendas & trutinandas. Utrum videlicet juſtè vel debitè ſententiæ fuerint pronunciatæ & accommodatæ. Par: 3. Tit: 10.

Secundum eſt, quod ſi Judex ſedet pro tribunali, & contin-

Az másik czikkel ez, hogy ha az Biró, az ſzék ſzinen ű̃l, és valaki ott előtte

elõtte embertelenül vétkezik, tehát effélét mindgyárt meg büntethet, szintén ugy, mint ha egy nehány bizonysággal reá rakodot vólna. Mert bizonyosb dolog, valakit az cselekedeten meg kapni, hogy sem mint más bizonyság után, ennek végére menni, és rayta el érni.

contingat aliquem ibi, coram eo aliquod delictum faeere, tunc potest illum statim f *punire, ac si probaretur per testes. Melius est enim probare aliquid per ipsum factum, quam per testes.*

f Pœnæ quando non differendæ. Judex sedens pro tribunali, tanquam de solio celsitudinis contemplatur causantes. Cum igitur videt in facie sedis, causam injuriosè vel probrosè geri, non est necesse, ut testes statui mandet, sed ad instantiam partis læsæ, bona fide, & ex authoritate sua, secundum conscientiam, sententiam proferat: convictumq; in violatione sedis, vel alio onere judiciali statim puniat, ut docetur Par: 2. Tit: 66.

De ha az Biró nem az szék szinin ahol tõrvént mond, ülne, annak még más módgya vólna. Mert ha az Biró, az tõrvény mondó, avagy tanács-házból, avagy az õ sáját háza ablakáról látna, hogy valaki egy embert megh õlne, kit ez gyilkosságért ingyen sem keresnének, érette põrben sem fognák, avagy ha põrben bé állattak vólna-is, de az cselekedetet senkivel nem bizonyithatnák meg, az Biró penig à gyilkost maga fejétõl meg akarna kinzatni, hogy õnnõn maga vallás-tételébõl nyilatkoztatnék ki az igasság, bizonyára erre nem mehet, hogy meg kin-osztathatná: Mert hogy csak az Biró tudgya, nem elégséges arra, hogy az Alpõrest az csigára vonnyák, mert azt õ nem ugy tudgya, mint itilõ Biró, hanem mint magának való személy.

Si verò non sedet pro tribunali tunc secus. Nam si Judex ex fenestra prætorij, vel domus suæ intueatur, unum quempiam interficientem, & quoniam hoc homicidium vel non defertur in judicium, vel delatum non probatur, & Judex voluerit homicidam de se ipso g *torturæ, ut veritas per illius confessionem eliciatur, certè non potest. Sola enim judicis scientia ad hoc non sufficit, ut ad torturam reus deveniat, cum ipse illud nesciat, ut Judex, sed ut privata persona. Nec ipsius testimonium in hac parte valeat: cum in una & eadem causa, nemo possit esse* h *testis & Judex.*

g Tortura non admittitur sine probatione.

h Testis & Judex nemo simul offici-

officium judicatus publicum est: ideò consciétia judicis quoq; publica esse debet. Nec tenetur ob gratiam se authoritate judicatus privare, & nec testimonium tanquam singularis persona dicere debet: alioquin simul Testis & Judex videbitur esse, Par: 2. Tit: 22. & 82.

mély. Az ő tanu bizonyság-tétele is, ennek részéből és ez formán megh nem álhat: miért hogy senki azon egy ügyben, avagy pőrben, nem lehet tanu avagy bizonyság-is, és itiló Biró-is.

Igitur aliundè est edocendus: vel per i *testes, vel alia documenta, ut possit torquere criminosum.*

Ezokáért az Biró máshól mennyen végére, és annak módgya szerint ugy tudgya meg nyilván: vagy az bizonyságoknak valláſa által, vagy egyéb környűl álló dolgoknak törvény szetint való meg értekezése által, el annyira, hogy az gonosz tévőt még kinosztathassa.

i Nemo debet petere judicem ut aliquem torqueat: Imò neq; captus potest se torturæ subjicere, si secus judicatum est: quia nemo est Dominus suorum membrorum. Pro inquirenda tamen rei alicujus veritate, quandoq; debent Capitanei confinia tenentes captum torturæ subjicere. Alioquin cum sit meri & misti judicii pedanei judices absquè scitu Principis torturam exercere non permittuntur, ut patet, Par: 3. Tit: 20.

Dubium quoq; est de ministris & executoribus, qui sciunt testes falsò jurasse, vel Judicem iniquè judicasse, tamen coguntur à judice innocentem k *interimere, vel aliter punire: Unde communis est Theologorum sentẽtia, eos non debere obtemperare, si pro certo id sciunt: Secùs verò si dubitent, quia tunc excusantur propter obedientiæ bonum. Ideò secundũ Sanctum Thomam, si sententia intollerabilem errorem ac injuriam contineat, non debent obedire.*

k Carnifices excusantur ab homicidio.

De ketelkedhetnének azok-is, kiket igaz tételre bocsátnak, és egyéb szólgák-is ugymint, kik à Birák tőtte törvényt véghez szokták vinnie, kiknél nyilván lehet az, hogy az tanúk hamiſſat vallottak, és hamiſſan eskűttek valakire, avagy hogy az Biró hamis törvént tőtt: mindazáltal az Biró kénszeriti őket, hogy az ártatlánt meg öllyék, avagy másképpen megh büntessék: kiről az Sz: Irás magyarázó Doctorok kőz akarattal igy szólnak: az Biró szovát nem kell meg fogadni és engedelmes nékie leni, ha azt nyilván tudgyák, kűlőmb azért az, ha ők-is nem tellyességgel bizonyossok benne, ha-

ne, hanem mégh nállok-is ketſęges, mert oly ha mentſęgek vagyon az engedelmeſſęgnek dicsiretes jó vóltáért. Erről az dologról Szent Thamás Doctor azt irja, hogy ha az Biró ſententiajában el-tűrhetetlen hamiſságot, és nyilván való boſzſzuſagot látnak, ne legyenek engedelmeſſek. Mert ekképpen mentſęgek lehetne az hohéroknak, kik az ſzent Martyromokat megőltek. Ha penig nem olly nyilván való hamiſság leend az Biró ſententiaiában, akkoron engedhetnek, és ſzólgalhatnak az Biró parancsolattyára: mert nálloknál nagyobnak mondáſat, ők meg nem cirkálhatnak, el ſem kerűlhetik, Az ártatlant-is nem ők őllik meg, hanem az Biró, kit ők ſzólgálnak.

re. l *Alioquin excuſarentur carnifices, qui Martyres occiderunt. Si verò non adeò manifeſtam contineat injuſtitiam, tunc non peccant exequẽdo: quia ſententiam ſuperioris, non habent diſcutere. Nec ipſi* m *innocentem interimunt, ſed Judex cui miniſterium præbent.*

l Carnifices qui Martyres occiderũt non excuſantur.

m Innocẽtis interemptio, judicem infamat.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

AZ TEKINTETES és Nemes Magyar Országnak Törvényinek és Szokásinak Summa szerint, három Részre való osztásáról.

Első Rész.

I. TITULUS.

VEghez vivén, ISTENNEK segitségéből, az fő czikkelyeket, kiket ezen derék irásomnak könnyebben való meg értésére szükségesnek itélek vala: Immáron következik hogy az Tekéntetes és Nemes Magyar-Ország szokot Törvényéről kivaltképpen szóllyak. Mivel hogy azért az mi egész Törvényünk, kivel szoktunk élni, ez három dolgot foglallya bé magában, tudnia illik, Az személyeket, Külömb-külömb-féle dólgokat, És à Törvénynek folyásat: Es miért hogy minden-féle Törvényeket, az személyekre való képest, kezdik ki szólgáltatni. Annakokáért méltó hogy irásomnak első fundamentoma, és kezdeti legyen à személyeknek Törvényéről, és ez után ezen mi szokot Törvényünknek két részéről-is szóllok: (Jóllehet ez dólgokról nem mind azon el-kezdet rendel

DE TRIPARtita Divisione Jurium, & Consuetudinum, inclyti Regni Hungariæ, in generali.

Prima Pars.

TITULUS I.

EXpeditis, Opitulante DEO, notabilibus, quæ ad introductionem hujus opusculi præmittenda videbantur, jam speciatim de consuetudinibus hujus Inclyti Regni Hungariæ tractandum superest. Quia igitur omnis consuetudo juris, qua utimur, vel ad Personas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones: & quia certum est, quod omnia jura respectu Personarum prodierint, ideò dignum videtur à Personarũ jure exordium cæptæ materiæ sumere, deindeq; de duabus reliquis consuetudinaryj juris partibus (non directè quidem semper, sed præpostero interdum ordine, prout sequitur rerum in judiciis emergentium series, & con-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Tripartitū quare nominatur.

& conditio requirere dinoscitur) tractare, & secundum hoc, præsens opusculum tripartiri, dignum duxi.

del szólhatok, hanem hol eggyikről s-hol másikról kell irnom, az mint az Törvény folyásának rendi és módgya alkolmatosbnak mutattya) és ez okon, ez jelen való könyvemet három részre osztom.

Argumentum & ordo Primæ partis.

In PRIMA siquidem ejus parte, de his, quæ ad Personarū rationem spectant, Nobilitatis scilicet nostræ primordio, libertate, bonorū, juriūq; possessionariū acquisitione, gubernatione, divisione, venditione, alienatione, concābiali permutatione, præscriptione, pignoratione, metali reambulatione, juriū Quartalitiorum, ac Dotalitiorum solutione, bonorūq; mobilium, & immobilium æstimatione.

Mert az Decretomnak Első Részében szóllok az személyeknek, az az, embereknek az ő állapattyokról, tulaydonságokról, tudni illik, az mi Nemességünknek eredetiről, és szabadságáról: Az jószágnak kereséséről, birodalmáról, meg osztásáról, el adásáról, el-idegenitéséről, cseréléséről, idő töltéséről, zálagositásáról, földeknek határ járásáról, leány negyednek és jegy-ruhának ki fizetéséről, ingo bingo marhának és jószágnak bőcsüjéről.

Argumentū & processus secūdæ partis.

In SECUNDA verò ipsi parte, de rerū ac causarū prætextu præmissorū bonorū, & juriū possessionarium, aliorumq; negotiorum movēdorū, & suscitandorum processibus, & executionibus, ac sentētiarū exinde ferendarū serieb.

Az Masodik Részében penig az Törvénynek folyásáról, ki ez meg nevezet jószág felől, és egyéb dolgok felől szokot támadni, minémű sententiát szoktak az Törvényben, annak rendi és folyása szerint, ki mondani, és annak erejével igazat-is tenni az nyerő félnek.

Argumentū & ordo tertiæ partis.

In TERTIO tandem & ultimo opusculi membro: de causarū & actionum judiciariarum in curiā Regiam, per viam

Iráſomnak Harmadik és utólsó Részében szóllok az Appellatiokról, az az, minémű rendel, és móddal kellessék minden Vár megyekből, Horvát-

vát-Orſzágból, Thót-Orſzágból és Erdélyből, Király Udvarában és az Szent Székről-is, kérdőre venni és vinni, s-el-is ereſzteni az Tőrvént.

viam appellationis, ex omnib⁹ regni Comitatib⁹, atq; de Croatia, Sclavonia, & Transylvania, ſedibusq; ſpiritualibus deducendarũ, ac tranſmittendarum ordinibus & modis.

Továbba ugyan ottan az ſzabad Váraſok Tőrvényéről-is, főben járo dolgokról és azoknak meg itiléſęről, és véghez való viteléről, és ezekhez haſonló dólgokról, jó rendel akarok irni.

Item de liberarum civitatum legib⁹, ac cauſis criminalibus, & earũ deciſionibus, cũ correquiſitis ſemper & neceſſariis circa p̃miſſa materiis, & rebus ſua ſerie tractabitur.

AZ ORSZAG TŐRVENYÉNEK és ſzokáſanak, kiváltképpen való Első réſzéről, (tudnia illik) az ſzemélyekről, és leg-előſzőr, Hogy mind az Egyházi ſzemélyeknek, mind penig az külső Uraknak egyenlő ſzabadſagok és Nemeſſęgek vagyon.

DE PRIMA PARTE Jurium & Conſuetudinum Regni in ſpeciali, & primò quòd tàm perſonæ ſpirituales, quàm ſeculares una & eadem libertate utantur.

II. TITULUS.

ELsőben-is ezt vegyük eſzünkben, hogy az mely ſzemélyeknek ſzokot Tőrvényéről ez jelẽ való iráſomban ſzóllok, azok két fęlek, mert avagy Pápok és Egyházi ſzeméllyek, avagy penig külső kőzőnſęges rendbéliek: Jól-lehet penigh az Egyházi ſzemélyek (ugymint kik által URUNK Idvőzitőnk hirdetetni akarta minékünk az idvőſſęges tudománt) bőcsülleteſbek az külső rendbélieknél: mind-

TITULUS II.

SCiẽdum in primis eſt, quod perſonarum, de quarũ juribus, & conſuetudinibus nunc agitur, aliæ ſunt ſpirituales, ſive eccleſiaſticæ: aliæ verò ſeculares, & quamvis perſonæ ſpirituales (quarum medio ſalutem humanam DOMINUS *& Salvator noſter adminiſtrari voluit) perſonis ſecularibus digniores habeãtur, ta-*

Eccleſiaſticæ perſonæ digniores ſecularibus.

men omnes Domini Prælati & ecclesiarũ Rectores, ac Barones, & cæteri Magnates, atq; Nobiles, & Proceres Regni hujus Hungariæ, ratione Nobilitatis, & bonorũ temporaliũ, una eademq; libertatis, exemptionis, & immunitatis prærogativa gaudent: nec habet dominorum aliquis magis, nec Nobilis quispiam minus de libertate, hinc etiã una eademq; lege, & consuetudine, ac uno & eodem juridico processu, in judiciis utuntur, homagiorum duntaxat quãtitas variatur. Nam Dn. Prælati, & Barones a *centũ, Nobiles verò* b *quinquaginta marcas pro* c *homagiis suis consequũtur, ut* d *infra clarius dicetur. Et hoc quoq; non ratione libertatis, sed prætextu dignitatis & officy; Prælati ut puta occasione dignitatis sacerdotij: Barones verò respectu officij, quo funguntur, & à Principe sublimantur, unde & Regi propinquiores in stando, vel sedendo, & primi in consilio voces emittendo, atq; priores Rempublicam augmentando, &* de-

Libertas Dominorũ & Nobiliũ æqualis. Part: 1. Tit: 3. & 9. Part: 2. Tit: 11.

In homagiis differunt.

a fl. 400.
b fl. 200.
c Part: 1. Tit: 12. & 17. Part: 2. Tit: 23. Part: 3. Tit: 5. 21. & 26.
d Part: 1. Tit: 93. & 94. Part: 3. Tit: 4. & 26.

mindazonáltal mindẽ Papi rẽdeknek Plebanusoknak, az szabad és Nagyságos Urakkal, Nemesekkel, és Magyar Országi Fõ Népekkel, Nemességekre és jószágokra való-képest, egyẽlõ szabadságok és méltóságok vagyon: Es az Urak közzül-is eggyiknek sincsen nagyob szabadsága, mint akar mely Nemes embernek: és ez okon ugyan azon egy Tõrvénnyel, és azon szokással, és az Tõrvénynek azon egy folyásával élnek: Mindazonáltal, dijokkal egy-mástól külõmbõznek. Mert à Papi rendeknek és szabad Uraknak száz Gira: az Nemeseknek pedig õtven Gira az dijók, az mint ennek utáña erről világosb-an szóllunk. De ez fele dijokban-is nem az szabadságra való képest külõmbõznek egymástól, hanem méltóságokra, és tisztekre való képest; ugy mint, az Papi rendek Papságokra való képest. Az szabad Urak penig tisztekre való képest, mellyet viselnek, és kire az Királytól választattanak: Es ezokáért ezek az Udvarlásban-is à Királyhoz leg közelb állanak, s-leg közelb ülnek-is, és az tanácsban-is elsõben szóllanak à dologhoz, és *vox*ot mondnak, és az Országnak javáról, hazánknak óltalmazásáról, elsõben és fõképpen ezek viselnek gondot, s-az tõb Nemeseknél, méltó-

méltóſagokra és tiſztekre való képeſt, bőcsűleteſbek.

& defenſionem patriæ peragẽdo, cæteris Nobilib⁹ exiſtũt, virtuteq; dignitatis, & officij meritò præferuntur.

AZ MI NEMESSEgűnknek eredetiről, és az birodalom az mi Fejedelműnkre miképpen ſzállot.

III. TITULUS.

JOl-lehet ez jelen való Kőnyvben nem hiſtoriát, hanem à mi házánknak és Orſzágűnak ſzokáſit, és ſáját tőrvényét akarom meg irni, de mind-az-által mivel-hogy azt irám az előtt, hogy az Papi rẽdeknek, ſzabad Uraknak és az Nemeſſęgnek egyenlő ſzabadſaga vagyon. Es ennek-felette ſokan kételkednek az mi Nemzetſęgűnknek eredetiről, és kik mondaſſanak ez Orſzág tagjai között igaz Nemeſſeknek; Melyből tudni-illik, mind az ſzabad Urak s-mind à Fejedelmek-is ſzoktanak támadni, annakokáért rővid beſzéddel az Nemeſſęgnek eredetit és kezdetit meg jelentem: Mely dologban jól-lehet à bőlcs emberek-nek értelmek ſzerint Nemesnek módatik az, à kit az ő jóſaga meg Nemeſitet: mind-az-által az Nemeſſęg, kit más névei Szabadſagnak-is mondhatunk,

DE EXORDIO Noſtræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem noſtrum tranſlatum ſit.

TITULUS III.

QVanquam non hiſtoriam texere, ſed cõſuetudines, & peculiares approbatasque hujus Regni leges ipſe deſcribere conſtituerim: quia tamen univerſos Dominos, Prælatos, & Barones, ac Nobiles, una & eadem exemptionis, & libertatis prærogativa gaudere dixi, & alioquin dubitari ſolet à pleriſq;, unde nobilitas noſtra, de qua Baronat⁹, & omnis tandem principatus progredi ſolet, exordium ſumat: quive ſint, & intelligantur veri nobiles regni, ideò paucis ejus nobilitatis progreſſum, & initium declarare ſtatui. Ubi ſciendum, quòd licet ſecundũ communem, peritorum ſentẽtiam Nobilis ille ſit, ſua quem

Principatus progreſſum habet à Nobilitate.

Nobilitas Hungaris unde.

virtus nobilitat: in quantum tamen propoſitum noſtrũ tangit, Nobilitas, quæ etiam liberorum nomine plerumq; intelligitur, primũ inter Hunnos, ſive Hungaros, poſt ingreſſũ eorum ex Scythia in Pannoniam, quæ nunc mutato nomine, ab Hungaris illam incolentibus Hungaria vocitatur, orta fuiſſe perhibetur hoc modo. Cum enim egreſſi ex Scythia Hunni unâ cum uxoribus filiisq; & filiabus, ac cuncta eorũ familia, plures peragrarent, pervagarẽturq; regiones, Capitaneis ordinatis, & uno præterea Rectore, ad lites diſſidẽtium ſopiendas, furesq; & latrones, ac alios malefactores caſtigandos: unanimiter electo atq; conſtituto communi omnium ſententia, decretoq; edictum fuit, ut dum aliquæ res communitatem æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incumberet, tunc mucro, vel enſis, ſanguinis aſpergine tinctus, media Hunnorum per habitacula caſtraq; deferretur, & vox præconica ſubſequere-

Pannonia.

tunk, melyről ez moſtani iráſomban ſzóllani akarok, az Magyarok között leg elsőben akkor kezdetet, mikor az Magyarok Scythiából ez Országban jöttenek, kit Pannoniának hittanak, moſtan penig immáron à Magyaroktól Magyar Országhnak neveztetik. Mert minek-utánna Scythiából minden fęle házok-népével ki indúltanak vólna, és ſok külömb-külömb tartományokat el-jártanak vólna, önön köztek közönſęges akaratból Capitányokat válaſztának, és egy Itilő Meſtert, ki az pereſſek dólgait el-igazitana, az lopókat, és tolvajokat, és egyéb fęle gonoſz tévőket meg büntetné: Ezt-is közönſęges akaratból és végezésből megh parancsolták, hogy mikor oly dologh kövétköznék, ki az egéſz Nemzetſęget illetné, avagy Országos hadat kellene inditani, akkoron egy véres hegyes tört, avagy kardot hordoznának az Magyarok táborában és egy porozló utánna illyenképpen üvöltene: Ezt mondgya az ISTEN, és ezt parancsollya az Ország, hogy minden erre s-erre az helyre (meg nevezvén az helyet) fegyvereſſen, avagy az mint kéſzülhet egyben gyülly ön, és meg-értſe mit hadgyon az Ország. Ez ſzokáſt meg tartották az Magyarok mind az Geyſa Herczeg idejeig-

idejeiglen, melly Geysa Attya vólt az mi dűcső Királyunknak, és Apostolunknak Szent István Királynak, melly szokás miat sokan az Magyarok kőzzűl őrők parasztságra jutottanak. Mert ezt rendeltek vólt hogy az kik ez fęle parancsolatnak nem engednének, és ha oda nem ménésseknek elégséges okat nem adhatnak, azok avagy késsel kettő meczetnének, avagy őrők rabságra vetetnének. Mely végezés miat az mint mondám, sokán póra lőttek az Magyarok kőzzűl. Mert mivel-hogy azon egy nemzetből Hunnortúl és Magortúl egy akaratból származot nemzetség kőzzűl való vólt: egyébképpen semmi-módon nem lehetet vólna, hogy eggyik Ur, másik szólga, eggyik Nemes, másik nemtelen és parasztá lehetet vólna.

Minek-utánna penigh Istennek lelke által, az mi meg mondot Királyunk által, az Magyarok az igasságnak ismêretire, és az Keresztyénségnek vallásara juttak vólna, és Sz: Istvánt meg koronázták vólna, az egész Ország mind az Nemességnek mind peniglen az jószágnak el-adásának tellyes hatalmas (kivel tudni illik, az Nemesség az Parasztságtól szokot meg-

queretur dicens: vox DEI & præceptum communitatis universæ est, ut unusquisq; in tali loco (eundem designando locũ) armatus, vel qualiter potest, compareat, communitatis consilium simul & præceptum auditurus. Hæc consuetudo inter Hungaros usq; ad tempora Geysę Ducis, patri scilicet glorioſi Principis & Apoſtoli noſtri beatiſſimi Stephani primi, Regis Hungarorũ, inviolabiliter extitit obſervata. Quæ multos Hunnorum perpetuam redegit in ruſticitatem. Nam ſtatutũ, & ſancitum erat, ut tranſgreſſores ejuſcemodi mandati, niſi rationabilem aſſignarent a *excuſationem, cultro media per viſcera ſcinderentur, aut communem & perpetuam in ſervitutem redigerentur. Hæc ſanctio plurimos Hungarorum (ut præfertur) plebeæ perhibetur effeciſſe cõditionis. Nam cum una & eadem de generatione, à quodam ſcilicet Hunnor, & Magor unanimiter proceſſerint, aliter fieri nequiviſſet, ut hic Dominus, ille ſervus, hic Nobilis, ille ignobilis*

a Vid. 2. Par. tit. 59.

& rusticus efficeretur. Postquam verò inspirante Spiritus S. gratia, ad agnitionem veritatis, Catholicæq; fidei professionem, opera ipsius S. Regis nostri Hungari venêre, & eundem sponte in Regem elegêre, pariter & coronavêre, omnis * *nobilitationis & ex consequenti possessionariæ collationis (qua nobiles decorantur, & ab ignobilibus segregantur) facultas, plenariaq; potestas in jurisdictionem sacræ Coronæ Regni hujus, & per consequens in Principem ac Regem nostrum, à communitate & communitatis authoritate, simul cum imperio & regimine translata est, à quo jam omnis Nobilitatis origo, per quandam translationem reciprocam, reflexibilemq; cõnexionem, ita mutuò semper dependet, ut sejungi segregariq; nequeat, & alter sine altero fieri non possit. Neq; enim Princeps nisi per Nobiles eligitur: Neq; Nobilis nisi per Principem creatur, atq; dignitate nobilitari decoratur.*

* Part: 1. Tit: 6. 10. 13. 64.

meg-válaſztatni) az Királyi koronára, és az Fejedelemre, az egéſz birodalommal egyetemben bizta, és imináron az Nemeſſégnek eredeti, és adáſa, ugymint viſzontagſaggal való tulaydonſag ſzerint, oly móddal ſzármazik az Királyi méltóſagtól, hogy eggyik az máſiktól ſemmiképpen elnem ſzakadhat, és eggyik az maſiknélkũl ſemiképpen nem lehet. Mert Fejedelemre ſenki nem lehet, hanem ha az Nemeſſég valaſztya: és ſenki Nemes-is nem lehet, hanem ha az Fejedelem téſzi Nemeſſe, és Nemeſſégnek, ſzabadſagával ékeſiti meg.

QUOD VERA Nobilitas per exercitia militaria, & cæteras virtutes acquiratur, ac possessionaria donatione roboretur.

AZ IGAZ NEMESSEget Vitézlő dólgokkal, és egyéb jóſagokkal ſzerezhetik-meg, és jóſzágnak adáſaval, kell meg erősitetnie.

TITULUS. IV.

IV. TITULUS.

1 Primus modus acquis: Nobilitatis.

PRoinde a vera Nobilitas, usu disciplinaq; militari, ac cæteris animi, corporisq; dotibus & virtutibus acquiritur.

ENnek-okáért az igaz Nemeſſégh, Vitézſégnek gyakorláſaval, és egyéb féle teſti elmének jóſagával, és jóſagos cſelekedet által ſzokot nyeretet-

Nam

retetni és találtatni. Mert mihelt az mi Fejedelmünk valakinek akar minémű rendbéli ember legyen, az ő bőcsületes jó cselekedetiért, és szólgálattyáért, akar Várat, akar Várost, akar Falut, akar valami jószágot, ajándékozand: Mindgyárt az Király ez-féle adományával azt az embert (mihelt iktátandgya magát) igaz nemessé tészi, és az parasztságból kivészi, és osztán az Fejedelemnek efféle ajándékozása által szerzet szabadságot szoktunk Nemességnek mondani: ez-okáért ez-féle Nemesseknek gyermeki méltán örökkös sek lésznek (az Attyok jószágában) szabadosoknak hivattatnak. Ennekfelette az mint az előt-is mondám, viszontag az Ország tagjai közziben, és az Király koronája alá számláltatnak, és à törvény szerint meg-koronázot Fejedelem kivül senki ő nékiek nem parancsol.

Nam ubi Princeps noster quẽpiã hominũ, cujuscunq; conditionis existat, ob præclara facinora, ac servitia, castro, velopido, sive villa, aut alio jure possessionario condonaverit, mox ille per hujusmodi donationem principis b *(statutione legitima subsequente) in verum Nobilem creatur, & ab omni rusticitatis jugo eripitur. Et ista tandem donativa libertas, per nostrates, Nobilitas appellatur, unde talium nobilium filij, meritò* c *hæredes & liberi nuncupãtur: Et hujusmodi nobiles, per quandam participationem & connexionem, immediatè prædeclaratam, membra sacræ coronæ esse censentur: nullius q; præter Principis legitimè coronati, subsunt potestati.*

b Part: 1. Tit: 32. & 2. 12. 71.

c Par: 1. Tit: 17.

Part: 1. Tit: 9.

HOGY MINDEN AZ ő sáját szolgalattyával keresset jószággal szabad akarattya szerint élhet, és annak adhattya az kinek szintén akarja.

QUOD QUILIbet de bonis propriis per eum conquisitis, liberè disponere possit.

V. TI-

TI-

TITULUS V.

Vide Par. 1. tit. 43. 44.

TAle autem Jus possessionarium, per exercitia militaria conquisitũ, apud legistas peculium castrense, quod verò literali scientia, vel doctrina cujuspiam acquiritur, peculiũ quasi castrense nuncupatur: & dicitur peculium quasi propriũ, vel privatum bonum, ita quòd licet filio de eo facere quicquid voluerit, etiam prater voluntatem patris, & è contra: Et inde traxit originem ac fundamentum illa laudabilis & vetustissima, olimq; approbata a *consuetudo nostra, quod scilicet quilibet Dominorum Baronum, ac Magnatum, & Nobilium, de & super universis rebus, bonisq; & juribus possessionariis, per eum propriis suis laboribus, servitiis, virtutibus qualitercunq; acquisitis, & inventis, ante divisionem cum Patre, vel fratribus factam, liberam (prout voluerit) disponendi semper habeat potestatis facultatem,* b *sicuti inferius in serie divisionum, inter fratres fiendarum, limpidiùs declarabitur.*

a Part. 1. Tit. 40. 44. 51. 57.

b Part. 1. 43. 44. 45. 46. 47. & 57.

QUOD

V. TITULUS.

EZ fęle jószágot peniglen, kit vitézsęg által szoktak nyerni, az tőrvény-tudók, Tábori őrőkségnek hiják. Az mellyet penig Deáki tudomány által nyernek, csak ugy mint Tabori jószagnak avagy tulaydonnak nevezik, mint ha sájattya, avagy tulaydona vólna, annak az kinek adgyák: Ez okon, ha az fia nyer ez fęle jószágot, még az Attya akarattya ellen-is szabadsága vagyon rayta, és viszontag ha az Attya hasonlóképpen jószágot találhat, az Fia ellen hatalma és szabadsága vagyon rayta akar hova tegye. Innét vagyon azért fondamentoma és eredeti az mi régi szokásunknak, hogy minden Szabad és Nagyságos Urak, és Nemessek, minden-fęle marhájokról, jószágokról, és őrőkségekről, kit sáját fáratságokkal szolgálattyokkál, és vitézségekkel szerzettenek és találtanak, minek-előtte az Attyokkal avagy attyok-fiaival meg osztoznának, az mi kedveknek tetszik azt rendelhetik, és végezhetik felőle, és annak adhattyák az kinek akarják, az mint ez után erről nyilvabban szóllunk, mikor az Attyafiak közöt való osztozásnak módgyáról kelletik irnunk.

HOGY

HOGY AZ FEJEDELem Nemeſſęget adhat, és Nemeſſę tehet à kit akar, jószág adás nélkűl-is: és hogy az Nemeſſęgnek, meg bizonyitáſára az tőrvényben nem ſzűkſęgaz Nemeſſęgnek Cimere.

VI. TITULUS.

TOvabba igaz Nemeſſekké másképpenis lehetűnk, ha ſzintén az Feiedelem jószágot nem ád-is: tudni illik, mikor az Fejedelem az kőzſęg kőzzűl ki-válaſzt, és az paraſzti ſzolgálatból és nemtelenſęghből ki vévén, az igaz Nemeſſek rendében iria, és ſzáma kőziben bé-vészi. Es ez ſęléknek ha jószágot nem ád-is az Király, mind-az-által igaz Nemeſſek ſzoktanak lenni, és mind az két rendbéli Nemeſſek akar jószágoſok akar jószágtalanok legyenek, és minden maradékiok kik az Fiui ágon el-teriednek (bátor ha Cimeres levél nem léſzen-is, csak Nemeſſęgek legyẽ) igaz Nemeſſeknek mondattatnak. Mert hogy az Fejedelem még Cimert-is adgyon valakinek, az nem ſzűkſęg az Nemeſſęgre, hanem csak ékeſſęg az Nemeſſęgnek. Mert ha csak Cimert ád az Fejedelem, azzal ſenkit meg nem Nemeſit, mint hogy az Városbélieknek és egyéb paraſz-

QUOD NOBILES etiam abſq; poſſeſſionaria donatione creantur, quodq; ad nobilitatem comprobandam, Inſignia Nobilitaria non ſint in judicio neceſſaria.

TITULUS VI.

SCiendum ulterius, quòd veri Nobiles etiam alio modo, & abſq; jurium poſſeſſionarium donatione fiant & creẽtur, dum videlicet Princeps noſter, quoſcũq; plebeæ conditionis homines à ruſticitatis & ignobilitatis ſervitute ſequeſtrando, & a eximendo, in cœtum ac collegiũ, numerũq; verorum regni Nobilium aggregat & aſcribit. Tales etiam ſine poſſeſſionaria collatione, veri Nobiles reputantur: qui quidem Nobiles b utroq; modo creati, & eorũdem cuncti hæredes, per lineam virilis ſexus, legitimè deſcendentes (ſi etiam arma, ſeu inſignia nobilitaria, aut literas ſuper armorum figuris & collationib' æditas non habeãt) veri tamen ſemper Nobiles cenſentur. Arma enim à Principe cuipiam conceſſa, non ſunt de neceſſitate,

Secundus modus adoptionis Nobilitatis.

a Exemptio.

b Nobiles duplici modo creantur.

Armorum insignia non nobilitant.

sed solum modò de bene esse Nobilitatis. Nam armorũ collatio, simpliciter facta, non Nobilitat quenquam. Cum etiam civium & plebæorum hominum multi habeant armorum insignia per Principem donata, per hæc tamen in numerũ Nobilium non computantur.

Nobilitas quomodo probetur in judicio. Part. 2. Tit. 36.

Ad nobilitatem itaq; comprobãdam non petũtur in judicio exhiberi insignia, vel arma Nobilitaria, sed solæ literæ donationales, vel statutoriæ, cum declaratione possessionariæ collationis æditæ, produci debent: immò illis non habitis, literæ duntaxat expeditoriæ super solutione Quartalitiorum (dum modo tempus præscriptionis jurium regalium transcendisse dinoscatur) confectæ, ad comprobationem hujusmodi nobilitatis abundè sufficiunt. Nam c *Quartalitia non nisi de juribus possessionariis acquisititiis solvuntur. De juribus autem emptitiis non Quartalitia sed portiones congruentes puellis & filiabus Baronum, ac Magnatum, atq; Nobilium dantur.*

c Vide Part. 1. Tit. 89.

QVOD

parasztoknák-is vagyon Cimerek, mellyeket az Fejedelem adot: De mind az által ez okon az igaz Nemesſek kőziben nem számláltatnak. Az Nemesſégnek azért meg bizonyitására nem szükség az Törvényben az Cimer levelet mindenkor elő venni, hanem csak az *Donatio* levél-is, hogy az Király jószágot adot nékie, Avagy csak az Iktató levél, kiben az jószágnak adáſſa ki legyen feiezve, elég az Törvénben. Avagy ha illyen levele nem vólna-is, csak adhaſſon menedék levelet, hogy valaha leány negyedet fizettek vólna ki, csak hogy Királyi igaſſágának üdő mulását el-halatta legyen, az az, száz eſztendőnél régieb legyen à menedék level, szintén bééri az törvényben nemeſségének meg-bizonyitását. Mert leány negyedet csak ollyan jószágból adnak, kit ez féle szólgálattya által nyer valaki. Az pénzen vőt jószágból penig nem negyedet hanem illendő részt adnak az Zászlós, és Nagyságos Urak, és az Nemesſek leányinak.

HOGY

HOGY AZ NEMES Attyától és Nemtelen Añyától valók, igaz Nemesseknek tartatnak, de nem viszontag az Nemtelen Atyától, bár Nemes legyen az Annya-is.

VII. TITULUS.

DE az kiknek az Annyok Nemes, az Atryok penig Nemtelen, ez fęléket nem mondhattyuk igaz Nemesseknek, hanem ha az Király az fęle aszszonyt az attya őrők sęgében férfiui ága tenne, de ugy ha az igaz őrőkkőssek-is meg engednék. Mert illyen-képpen ha Nemtelen attyától lennének-is az fiák, ugyan igaz Nemessek lésznek az fiai; miért hogy az annyának férfiui ága tételnek annyi ereje vagyon, mint ha jószággal ajándékozta vólna még az Király. Viszontag penig csak az Attya legyen Nemes, ha az Annya nemtelen-is, à Fiu ugyan igaz Nemes lészen, mert az Attyától vagyon az Fiunak nemzese, az Annya penig csak mehében fogadgya. Mint legyen penig az fęle férfiu ága való tétel, ez után irjuk meg.

FOGA-

QUOD EX NOBILI Patre, & ignobili Matre generati, veri Nobiles censeantur: Sed non è converso.

TITULUS VII.

*ITem illi, qui ex Nobili duntaxat matre, & rustico patre sunt propagati, veri Nobiles non dicuntur, nisi forsitan mulier ipsa fuisset per Regem in verum hæredem jurium paternorum (sine tamen præjudicio legitimorum successorum) præfecta atq; creata. Nam hoc modo, filij sui, etiam ex ignobili patre progeniti (quia præfectio naturam vimq; donationis, ac jurium possessionarium collationis sapit, atq; repræsentat) veri Nobiles reputantur. * E' contra verò ex Nobili Patre, & ignobili matre filij procreati, recti, & veri Nobiles censentur. Pater enim generat, mater autem formam solum generandi dat & præstat. Qualiter autem præfectio prænotata fieri possit, & debeat, inferius eam scriptam habebis.*

Tertius modus acquis. Nobilitatis.

* Filii Patris familiam sequntur non matris. Part. 1. Tit. 22. 51.

QUOD ETIAM per adoptionem Nobiles fiant, & creentur.

TITULUS VIII.

Quartus modus acquis. Nobilitatis.

ITem fiunt adhuc & alio modo Nobiles, per adoptionem, dum videlicet quis dominorum, vel nobilium, rusticum seu ignobilem quempiam, in filium sibi adoptaverit, & successorem, hæredemq; bonorum suorum substituerit, & hujusmodi adoptioni consensus Regius accesserit: tandem & statutio legitima bonorũ ipsorum subsecuta fuerit, (quæ adoptio æquè sicuti præfectio cum consensu Regio vim donationis tenet) ignobilis ille, & filij sui, veri nobiles reputantur.

Adoptio cum consensu facit Nobilem. Part. 1. Tit. 63. & 66.

FOGADOT FIAK-IS igaz Nemessékké lésznek, és Nemessé tétetnek.

VIII. TITULUS.

ENnek felette még más móddal-is Nemessé lehetnek az nemtelenek, tudni-illik, az fiuva fogadás által, illyen-képpen mikoron mint Ur, avagy Nemes ember egy paraszt személt fiuva fogad, és utánna örökkessé tészi, az ő javaiban, s az Királytól *consensust* nyer, hogy az Király-is meg-engendgye és javallya, és ez mellet az ő jószágában és örökségében belé iktattya, ez fele nemtelen mind maga s-mind fiai igaz Nemessek lésznek. Ez okon mert az fiu fogadásnak (à Király engedelme mellettek lévén) annyi ereje vagyon, mint ha az Király ajándékon adta vólna néki azt az jószágot.

DE QUATUOR Privilegiatis, & præcipuis Nobilium libertatibus.

TITULUS IX.

QUamvis autem horum Nobilium multæ sint libertates, per privilegia & constitutiones Principum explicatæ, qua-

AZ NEMESSEGNEK fő és kiváltképpen való négy szabadságáról.

IX. TITULUS.

IOl-lehet peniglen ez Nemessségnek sok szabadsága vagyon, kiről az Fejedelmek privilegioma és articulussa szól: Mindazáltal négy kiváltképpen

pen való ſzabadſagokról akarok emlekezni.

ELSŐ hogy az Nemeſſeket idezés nélkűl, és TŐrvény ſzerint való ſententiázás-nélkűl ſenki ŐKET ſzemélyekben ſohult meg nem foghattya, akar ki mint fogtaſſa és vadollya ŐKET reájok való kiáltáſaval, es akar mint kérje és KŐNYŐRŐGjen hogy meg fogják. Megrontatik mindazáltal ez az ſzabadſag, ha FŐben járó dologban tapaſztallyák ŐKET, tudnillik, ſzan-ſzandékkal való ember ŐLDŐKléſben, Faluknak gyutogatáſaban, lopáſban, ragadozáſban avagy tolvaylásban, és ERŐſzak ſzerint való paráznaſagban, mely dólgokban akar ki-is tiſzteſſégét és Nemes ſzabadſagát el-veſzti, és ha lehet à mely helyen az vétket cselekette, azon helyen még à paraſztok-is meg foghattyák, TŐrvént láthatnak reá, és érdeme ſzerint BŰNTEthetik. Mindaz-által ha az fęle helyRŐl el-futhatand és ellenſęgi KŐZZŰl ki ſzaladhatánd; az után egyéb-képpen meg nem itélhetik, hanem reá kel hinni, és TŐrvény folyáſa ſzerint kel meg ſententiázni és meg-BŰNTETni.

MASODIK Szabadſag ez, hogy ez Orſzágbeli Nemeſſeknek ſenki nem parancsól, ſenki Ő vélek egyéb nem bir,

quatuor tamen cenſentur eſſe præcipuæ, quas hîc inſerendas curavi. PRIMA *igitur eſt, quòd ipſi, niſi citati, vel vocati, ordineq; judiciario condemnati fuerint, in eorum perſonis, ad quorum vis inſtantiam, vel clamores aut preces, nuſquã, & per neminem detineri poſſint. Violatur tamen hæc libertas in factis* a *cauſisq; criminalibus, puta, homicidio deliberato, Villarũ combuſtione, furtoq; & rapina, ſeu latrocinio, atq; etiam violẽti adulterio, in quibus honorem titulumq; & libertatem nobilitatis quilibet amittit. Etſi poterit, etiam per ruſticam manum, in* b *loco delicti & criminis commiſſi, liberè ſemper talis detineri, & juxta ſuos exceſſus condemnari, puniriq; meritò valebit. Verum tamen ſi de loco delicti aufugerit, & manus adverſantium evaſerit, poſtea non aliter niſi citatione, vel vocatione mediante, proceſſuq; juridico damnari & aggravari debebit.*

I. Libertas Nobilis ad ſimplicem querelam detineri non poteſt.

a Part. 3. Tit. 5. & 32. Part. 2. Tit. 68.

b Nobilis in loco delicti detineri poteſt. Part. 3. Tit. 20.

SECUNDA *libertas, quòd Nobiles totius Regni, legitimè (ut* c *prætactum eſt) coronati,*

II. Libertas.

c Part. 1. Tit. 4.

nullius præterquam Principis subsint potestati, Et ipse quoq; Princeps noster, ad simplicem querelam, & sinistram suggestionem alicujus, neminem eorum præter viam juris & altera parte non audita, in persona vel rebus suis, ordinaria authoritate, impedire potest.

III. Libertas. Part. 1. Tit. 3.

TERTIA *est, quòd justis eorum juribus, & omnibus proventibus, intra terminos territoriorum suorum adjacentibus, liberam semper, prout volunt, fruendi habent potestatem, ab omniq; conditionaria servitute, ac datiarum & collectarum, tributorum, vectigalium tricesimarumq; solutione, per omnia immunes & exempti habentur, militari duntaxat pro Regni defensione tenentur.*

Part. 2. Tit. 14.

IV. Libertas. Par. 2. Tit. 14. & 24.

QUARTA (*ut reliquas præteream*) *& ultima est, quòd si quispiam Regum & Principum nostrorum, libertatibus Nobiliũ in* d *generali decreto excellentissimi Principis quondam D. secundi Andreæ Regis, cognomẽto Hierosolymitani* (*ad quod observandum quilibet Regnum Hungariæ, priusquam suum caput*

d Generale Decretum.

bir, hanem az mint ide föl-is meg mondám csak az tőrvény szerint meg koronázot Király. De még az Fejedelem-is valaki panaszolkodására, és szin alat való kizdetésére, senkit köztök tőrvény uttyán kivül, és az más félnek igazságát eleiben nem vévén, sem személyében, sem marhájaban tiszti és méltósága szerint, meg nem háborithat.

HARMADIK ez, hogy minden jószágokkal, és annak jövedelmével az önön magok határokban, szabadon élhetnek, az mint szintén kedveknek kel, és szolgálattal, szedéssel vedéssel, adozóssal, Vámnak és Harminczadnak fizetésével, senkinek semmi módon nem tartoznak, hanem csak az Ország óltalmázására és az hadakozásra kötelesek.

NEGYEDIK és (hogy az többit el-hagyam) utólsó ez, hogy ha valamely királyunk avagy Fejedelmünk az Nemesseknek régi szabadságokat meg akarna rontani, az mellyek az nehai Fölséges András Király Decretomában elő vadnak számlálva és ki vadnak fejezve, (az kin minden Magyari Királyok elsőbē meg-szoktak eskünni, és az után tészik fejekben à Koronát) tehát az Királynak is ellene álhatnak, és ellene szólhatnak,

nak, és ez okon hitetlenségnek notájában sem esnek.

put sacro dyademate coronatur, sacramentum præstare solet) declaratis & expressis contravenire attentaret: tunc sine nota alicujus infidelitatis, liberam illi resistendi, & contradicendi habent in perpetuum facultatem. Part. 1. Tit. 14.

Az Nemesseken peniglen itt érsed közönséges-képpen minden Papi Urakat, Nagyságos Urakat, és ez Országhnak eleit, kiknek az mint az előt meg-mondám, egyenlő szabadságok és méltóságok vagyon.

Per Nobiles autem hoc in loco generaliter universos dominos Prælatos, Barones, cæterosq; Magnates, & alios regni hujus Proceres intellige, qui (sicuti c prænarratū est) una ejusdemq; libertatis prærogativa semper muniuntur. c Part. 1. Tit. 3.

HOGY AZ MI KIRÁlyunk és Fejedelmünk, minden rendbéli Uraknak, és ez Országbéli Nemeseknek, igaz és törvény-szerént való örökössé legyen.

QUOD PRINceps noster cunctorum Dominorū, Baronum, ac Nobilium regni, verus & legitimus succeſſor sit.

X. TITULUS.

MIvel-hogy ez előt azt mondok, hogy az mi Királyunk hatalmában vágyon, az Nemességnek, és az jószágnak osztogatása, annak okáért ezt-is eszünkben tarcsuk, hogy ha valamely Ur akar Zaszlós és Nagyságos Ur legyen, akar penig Nemes, akar jószágos ember, és magtalanul haland meg, tehát jószága az Királyra szál, ugy mint igaz és törvény-szerént való örökösre. Mert ez féle jószág birásának, és eladásá-

TITULUS X.

QUia dictum est a superius, quod omnis Nobilitatis, & possessionariæ collationis plenaria potestas in Principem nostrum translata sit, ideò advertendum, quòd Princeps ipse noster universorum Dominorum, Baronum & Magnatū, ac aliorum regni Nobilium, possessionatorumq; hominum, in casu, quo quis eorū sine hæredibus & posteris decesserit, verus & legitimus a Part. 1. Tit. 3. & 4.

b Part. 1. Tit. 13. 23. 64. 65.

gitimus b *succeſſor ſit. Omnia enim bona, & jura eorũ poſſeſſionaria ab ipſa ſacra regni Hungariæ corona, virtute tranſlationis prænotatæ originaliter dependent, & ad eandem ſemper reſpiciunt, devolvunturq́, eorũ poſſeſſore legitimo deficiẽte. Unde inolevit iſta conſuetudo, dudũ approbata, quòd unica & ſingularis perſona exiſtens, verõq́ nec non & legitimo ſucceſſore carens, ac deſtituta, ſuper juribus ſuis poſſeſſionariis, ſine conſenſu Regio, nil quicquam*

c Part. 1. Tit. 60.

jure perennali c *diſponere poteſt. Imò etiam pignoris titulo nullam de eiſdem faſſionem ultra* d *communem æſtimationem eorũdem, faciendi habet facultatem: prout* e *infra ſatius ſuo loco ſuper ea re tractabitur. Præterea cunctorũ quoq́ dominorum, Prælatorũ, & virorum Eccleſiaſticorum Princeps ipſe noſter verus pariter & legitimus ſucceſſor eſt, non quantum ad bonorum & jurium poſſeſſionariorũ ab Eccleſia ablationem & ſequeſtrationem: ſed quantum alteri (vacantibus prælaturarũ ſedibus, & Eccleſiarum rectoradásának eredeti és fundamentoma az Magyari ſzentſęges Koronától fũg; és ha az ki uraſágában vólt az jóſzágnak, annak mindeneſtũl-fogvan magva ſzakadot, iſmég azon Koronára ſzakad és ſzál az jóſzág. Innét ſzármazot azért az mi régi jó ſzokáſunk, hogy csak egy csupa ſzemély (kinek ugy-mint egyedũl valónak ſemmi bizonyos ō-rō-ckō-ſſę nem-vólna) az ō jóſzágát, Királyi *conſenſuſa* és engedelme nélkũl, ſenkinek ō-rō-gben el-nem adhatya. Sō-t kō-z bō-csũ felet még zálogban ſem vetheti ſenkinek, az mint erről ezután-is bō-vebben ſzóllyunk.

Továbba még az Papi Urak, és Egyházi ſzemélyek jóſzágábanis, haſonló-képen az Király ſzokot ō-rō-ckes lenni. De nem ugy hogy az-ſęle jóſzágot az Annya-ſzent-egyháztól elſzakaſzſza, és más idegennek adgya: hanem mikor az Papi tiſztek és Oltar meſterſęgek meg-fogyatkoznanak, ackoron az Annya-ſzent-egyházban ez-ſęle jóſzág gondgya-viſeléſęre való, méltó ſzemélt válaſzſzon, kit az után az az Erſek. és az Pũſpō-kō-k, az tiſztben iovallyanak, és meg-*confir*mállyának. Mely *confirmatio*ra az Romai Anya-ſzent-egyháznak vagyon méltósága.

HOGY

rectoratibus) ad gubernandum cum Ecclesia collationem, salvo jure confirmationis Archiepiscopatuum, & Episcopatuum, quæ jurisdictioni sacrosanctæ Romanæ duntaxat Ecclesiæ subesse dinoscitur.

HOGY AZ PAPANAK ez Országban Papi tisztteknek el-adásához semmi kõzi nincsen, hanem csak jóvallya és confirmállya.

XI. TITULUS.

EZt-is peniglen meg ércsük, hogy noha az Pápának, két fele tiszti és méltósága vagyon tudni-illik, testi és lelki, mind-az-által ez Országbéli Papságoknak el-adásához, ha hol oly üres helyek vólnának-is, semmi kõzi egyéb nincsen, hanem hogy az Papi tisztben, az választot személyeket azon Papa meg-*confirmállya*:Mely szokásoknak négy okait tudhattyák.

ELSÕ, az Aña-szent-egyház kezdetire tekintvén. Mert az Magyari Királyok, õnnõn magok rendelték, kezdették és szerzették it ez Országban az Annya-szent-egyházat, Püspökséget, Apat-Urságot, és Præpostságot, és ez okon, effele tisztre való választásnak, és tisztteknek el-osztogattásának méltóságát és Uraságát, s-patro-

QUOD PAPA IN collationibus beneficiorum Ecclesiasticorum, in hoc regno nullam jurisditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem.

TITULUS XI.

SCiendum autem, quòd licet Papa, seu summus Pontifex, utrãq; jurisditionem, temporalem scilicet & spiritualem habeat, in collationibus tamen beneficiorum Ecclesiasticorum, pro tempore vacantium in hoc regno, summus ipse Pontifex nullam jurisditionem exequitur, præter confirmationis authoritatem: Et hoc quadruplici ratione.

PRIMO *ratione fundationis Ecclesiarum. Quia Reges Hungariæ, cum soli fuerint omnium Ecclesiarum, & Episcopatuum, Abbatiarumq;, & Præposiurarum in hoc regno fundatores, per ejuscemodi fundationem omnem facultatem a juris pa-*

a Part. 1. Tit. 12.

tronatus, nominationis, electionis, ac collationis beneficiorum, sibi ipsis acquisierũt, & vendicarunt. Qua ex causa juris videlicet patronatus ratione, pertinet semper ad Reges nostros hoc in regno, beneficiorum Ecclesiasticorum collatio.

SECUNDO *ratione susceptæ Christianitatis, Quia Hungari non per prædicationem apostolicam, vel Apostolorum, quorum Principis vicem, & personam in terris Papa gerit, sed per institutionem proprii Regis eorũ, sanctissimi videlicet Stephani Regis, de quo & b superius memini, conversi sunt ad Catholicam fidem, qui primus omnium Episcopatus, Abbatias, & Præposituras hoc in regno fundavit, & harum omnium Ecclesiarum prælaturas ac beneficia, solus ipse, ex nutu summi Pontificis, quibus maluit (idoneis tamen & virtutibus probitatum insignitis) contulit: sicuti Ecclesia de eo solenniter canit:*

b Part: 1. Tit: 3.

a Videlicet Sanctus Stephanus.

Hic a ad instar Salamonis,
Struit templa, ditat donis,
Ornat gemmis, & coronis
cruces & altaria.

Et

s-patronusságat, önnön magokra vötték, és magoknak meg-is tartották. Eñek-okáért az mi Országunkban csak az Király osztogathattya, és adhattya-el az Papi tiszteket, annak az kinek akarja.

MASODSZOR, az Keresztyénségre való téréskünkre képest, mert az Magyarok nem az Apostoloknak prædikálásokra (kiknek tisztit viselne ez földön az Papa) történek-meg az közönséges hitre, hanem az ő sáiát Királlyok Szent István Király tanitásával, melyről ez előt-is emlekeztem, haylottak az Romai hitre: Es ezen Király szerzette leg-elöször-is ez Országban, az Püspökséget, Apat-urságot, és Præpostságot, és az egy-házi tiszteket-is, és jószágot az *Papa*nak jó akarattyából, ezen Király azoknak osztogatta, az kiknek akarta, de mind az-által ollyaknak kik méltók vóltak az tisztre, jó és jámbor életü embereknek: az mint az Annya-szent-egy-házban-is ez Szent István Király felől illyen szép dicsiretet mondnak:

Tudni-illik hogy Szent István,
Templomot rak mint Salamon,
Ajandekkal es gyöngyöckel,
Ekesit öltárokat.

Es

Es utánna következik:
Ezekben Papot Deákot,
Tudós fő es próbáltakot,
Hogy az igaz tudományban,
Híveket épitenek.
Igy az girat az Istennek,
Nagy haszonnal terittyén-meg,
Az örök nagy dicsőségben,
Vitetet bodogságban,

Et mox subinfertur:
Ad regendum hæc Prælatos,
Viros ponit literatos,
Justos, fidos & probatos,
ad robur fidelium.
Sic talentum sibi datum
De o reddens duplicatum,
Ab æterno præparatum,
sibi scandit solium.

Melyből meg-tetczik nyilván, hogy ő maga, és nem egyéb, az ő tőle épittetet és fel-ékesittetet templomoknak gondgya-viselésére, igaz és hű Papokat rendelt, az mint az ő életének historiájából, és több Privilegiumokból, kikből az Templomok fundálasáról, és ajándékozásáról irtak, szépen meg látszik, és ennek-felette az Romai Császárok és Pápák Decretominak mágyarázói az ő irásokban erről nyilván emlekeztek. Ezokáért azon Szent István Királt, Királynak és Apostolnak-is szokták nevezni, mivel-hogy tanitásával, prædicállásával, jó cselekedetivel, és jó példa adásával mint egy Apostol ollyan vólt. Ugyan ezen dolgáért az Pápa, ugyan azon Szent István Királynak Cimerül két kereszttet adot az ő szentségének jelül: Es ez okon méltán mondhattyuk őtet Királyunknak és Apostolunknak is. Sőt ez üdőtül fogva az Magyarok, ezen két kereszttet szokták

Ecce apertè describitur, quòd ipse, & non alter quispiam ad regenda templa, per eum constructa, donisq; ditata, Prælatos justos & fidos posuit, prout ex ejus quoq; historia, & pluribus privilegiis suis, super Ecclesiarum fundationibus & dotationibus confectis liquidè patet. Itidem, & plerisq; Cæsarij ac Pontificij juris interpretes suis commentariis conscriptum prodidêre. Unde etiam Rex & Apostolus dici meruit, eo quòd vices Apostolorũ in terris prædicatione, & bonorum operum, atq; exemplorum exhibitione gessit, & propterea duas quoq; cruces, per collationem summi Pontificis, in signum suæ sanctitatis, quòd scilicet Rex & Apostolus justè diceretur, dignè meruit habere pro armorum insignibus, unde ab illius tempore, gens Hungarica duplicatam

Arma seu insignia Hũgariæ.

crucem pro armis ac insignibus habere pariter & gestare consuevit. Insignium namq; quatuor fluminum, scilicet Histri seu Danubij, ac Thybisci seu Thycię, nec non Szavæ & Dravæ â regno Pannoniæ, quod modo Hungari incolunt, atq; inhabitant, pro se vendicavit.

Országh Cimere gyanánt viselni. Mert ez négy folyo viz, Tisza, Duna, Szava, Drava, azt jelenti, hogy most az Magyarok birják és lakják ez Országot, kiben ez folyó vizek vadnak.

TERTIO *rationæ legitimæ præscriptionis: Quoniam Reges Hungariæ à tempore, regiminis ejusdem beatissimi Stephani nostri Regis, qui anno Dominicæ incarnationis primo, supra millesimum, in Regem Hungaricæ gentis fœliciter inunctus pariter & coronatus est, ad hæc usq; tempora semper in reali, & pacifico usu, ac possessione collationis hujusmodi beneficiorum ecclesiasticorum, plusquam per quingentos annos persistentes, tempus præscriptionis jurium ecclesiasticorum, etiam sanctæ sedis Apostolicæ, iteratis vicibus dudum transcenderunt.*

HARMADSZOR, az idő tőltésre való képest: Mert az meg mondot Sz: István Királynak, koronázatyától és biródalmatól fogván, ki vólt Christus URUNK szűletése után, Ezer és egy esztendőben, ez mostani oraiglan mayd őt száz esztendőtűl fogva, az Magyari Királlyok mind illyen békességessen birták és osztogatták az Egy-házi tiszteket, és ekképpen még az Romai Szent Szék ellen-is egy-nehányszor időt tőltettek ebben az szokásban és törvényben.

QUARTO, *quia ista libertas regni, quantum ad c beneficiorum collationes, olim tempore Domini Sigismundi Imperatoris, & Regis nostri, una cum complurimis libertatibus hujus regni, in generali ac celebri cōcilio Constant. cui triginta & duos*

c Part: 1. Tit: 12.

NEGYEDSZER, mert az Országnak ez meg mondot szabadságát, az mennyire nész, az Papi tiszteknek és biráisának osztogatására, régen-is még Sigmond Király (ki Romai Császár-is vólt) idejében, az Országnak több szabadsági közt az Constantiai közönséges, és hires neves gyülésben,

ben, holot tőb Papok és Kereſztyén Királyok kőzzűle csak Cardinál is harmintz kettő vólt, à Papa ugyã hitivelis és eskűvéſſel meg cõfirmálta, az mint erről fűggő pecsét alat való levél-is kőlt, kiben ez dolog ſzépen meg vagyon irva, De hogy ez gyűléſről és Conciliumról ſumma ſzerint emlekezzem négy egéſz eſztendeiglen tartot. Kezdettet penig, ezer négy ſzáz, tizen-négy eſztendőben, Mely gyűléſben annak utánna, ezer négy-ſzáz tizen-hétben, Otto Papat, kit más névei őtődik Mártoñak is hinnak válaſztották Pápaságra, és az után való eſztendőben, tudni illik, Ezer négy-ſzáz tizen nyolczadik eſztendőben, azon gyűlés, Márton Pápa és Sigmond Császár akarattyaból el bomlot, és ezen gyűlésben az huſzon harmadik Janos Papa akarattya ellen-is, le tőtte az Papaſagot, Gergely Pápa penigh ſzabad akarattya ſzerint le tévé az tiſztet, de Benedék Paparól az *Concilium* ugyan erővel voná le az Pápaságot.

Ebben az gyűléſben égették meg az Huſzſz Jánoſt, és Pragai Hieronymuſt, az ő tanitványi társat, ugy mint eretnekeket. Az ő tudományok penig, kinek ki gyomlálásáért főképpen ez az nagy gyűlés hirdette vala,

duos Cardinales, demptis aliis viris eccleſiaſticis, & multis Principibus Chriſtianis præfuiſſe conſtat, corroborata, juriſq; jurandi religione firmata fuit, prout in Bulla ſuperinde confecta, clarè continetur. Hoc autem concilium (ut ſummariè, breviſſimeq; tangam) per quadriennium duravit. Nam anno Domini milleſimo quadringẽteſimo decimo quarto incepit. In quo concilio tandem anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, Papa Otto, qui Martinus quintus appellatus eſt, electus extitit, poſtea verò anno ſequẽti videlicet milleſimo quadringenteſimo decimo octavo, idem concilium ipſius Martini Pontificis, præfatiq; Sigiſmundi Imperatoris juſſu diſſolutum fuit.

Et in eodem concilio Joannes vigeſimus tertius ſe Pontificatu (licet invitus) abdicavit, Gregorius verò ſponte ceſſit, & renunciavit: Sed Benedictus penè reſiſtẽs & cedere nolens, decreto concilij reprobatus, ac pontificatu poivatus extitit: Et in eo-

dem concilio Joannes Huſs, & Hieronymus Pragenſis ejus condiſcipulus tanquam hæretici, combuſti & incinerati fuerunt. Schiſma verò pro quo tollendo & dirimendo concilium ipſum aggregatum pariter & celebratum erat, novem & triginta annis durasſe recolitur, quod tandem opera ipſius Sigiſmundi imperatoris ſublatum extitit, atque pax & tranquillitas peroptata, DEI Eccleſiæ fœliciter reſtituta eſt.

vala, harmincz-kilencz eſztendeig tartot, kinek ez után Sigmond Cſászár ſegitſégéből illyen vége lőn, és az Anya-ſzent-egyházban az régi békeſſéget és eggyeſſéget ſzerencſeſſen helyére állatá.

QUOD OMNES Domini Prælati, & Perſonæ Eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quod ratione bonorum temporalium coram judicibus ſecularibus juri ſtare teneantur.

HOGY MINDEN PAP Urak és Egy-háziak, mindennek felette kötelesſek Királyúkhoz hűſeggel lenni, Es hogy az jószágok és örökſégek felől tartoznak az külső Birák előt törvént állani.

TITULUS XII.

XII. TITULUS.

Part. 1. Tit. 11.

CUm igitur collatio beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſimul cum bonis, & juribus poſſeſſionariis, ad Eccleſias DEI pertinentibus, ad Principem & Regem noſtrum ſpectare dinoſcatur: Ideò omnes viri Eccleſiaſtici, cujuſcunq; ordinis, gradus, ac dignitatis exiſtant, qui in hoc regno Hungariæ, caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida,

MIvel hogy azért meg értük, hog' az Egyházi tiſzteknek el-oſztogatáſa, és az Anya-ſzent-egyház jovainak és jószágának gondgya viſeléſe az mi Fejedelmünket és Királyunkat illeti: Annak-okáért minden Egyházi ſzemély, akar minémű rendbéli, és méltoságbéli legyen, valakinek ez országban, Vára, Caſtellya, Erőſſége, Városſa, Faluja, és Mayora, avagy puſzta teleke, avagy akar-

akar minémű jósága, és erősſége vagyon az kit birná, az ő ſzabadsaga és meltosága helyen maradván, ez Nemes Magyar Orſzág Koronás Királyának, és Fejedelmének tartozik, sőt ugyan kőteles mint ſzintén az tőb rendbéliek, feje és jóſzága veſztéſe alat, mindenkoron hűſeggel lenni: Es effele világi jóſzág dolgából, mellyet az Egy-házi rend bir, minden hatalmaskodasért, és az mely dolog ezekből ſzármaznának (ha pőreſek támadand) ſzabadon ez Orſzág rendelt birai eleiben hihattyák őket tőrvényre, és azok előt, mint az tőb Nemes rẽdek, tartoznak tőrvént állani.

oppida, villas, poſſeſſiones, & prædia, vel etiam alia quæcunq; jura poſſeſſionaria, gubernant & poſſident, non obſtante dignitatis & exemptionis eorũ prærogativa & libertate, Regi & Principi hujus inclyti Hungariæ regni, legitimè coronato, inſtar perſonarum ſecularium, ejuſdem regni, ad homagium fidelitatis præſtandum, ſemper obligantur: & ratione hujuſmodi bonorum temporalium, quæ poſſident, quorum libet etiam actuum potentiariorum, ac aliorum negotiorum inde emergentium, in præſentiam quorũ libet judicum regni ordinariorum, ab eorum adverſariis (ſi quos habuerint) in cauſam liberè conveniri & attrahi poſſunt, coram quibus more aliorum ſecularium reſpondere, juriq; ſtare tenentur.

Part. 3. Tit. 5.

Eccleſiaſtici juri ſtare tenentur. Part: 2. Tit: 40. 44. uſq; ad Tit. 53.

AZ KIRALY ADOMAnyáról, és annak módgyáról ſumma-ſzerént.

XIII. TITULUS.

MIvel-hogy minden Pap Urak, Szabad, Zászlós és Nagyſágos Urak, Nemeſſek és ez Orſzágbéli fő emberek mind az tőb Orſzágbéliekkel, kik az Magyar Koronához halgat-

DE DONATIONIB⁹ Regiis, & earum ſpeciebus in generali.

TITULUS XIII.

QUoniã omnes domini Prælati, Barones, Magnates, Nobileſq; & Proceres totius regni Hungariæ, nec non regnorũ eidem incorporatorum, ac partium

Tituli Regnicolarum.

tium ſibi ſubjectarum, cujuſcunq; ſtatus conditionis, dignitatisq;, & præeminẽtiæ exiſtant univerſa eorum jura poſſeſſionaria, ex a *donationibus Sereniſſimorum dominorum Regum Hungariæ habẽt atq; poſſident. In primis igitur de donationib⁹ Regiis, & earum ſpeciebus in generali dicendũ occurrit. Ubi ſciendum eſt, quòd donatio regia duplex ſit, ſcilicet pura & mixta. Pura donatio eſt jurium poſſeſſionariorum, in jurisditionem ſacræ coronæ regni legitimè redactorum, perennalis per Principem cuipiam, obſervitia vel præclaras virtutes, facta collatio. Mixta verò donatio dicitur illa, quæ ultra ſervitium, etiam ſummam aliquam pecuniarum complectitur, & talis uſitato vocabulo inſcriptio nuncupatur. Regia enim Majeſtas (ex prædeclarata jurisditione ſacræ coronæ regni hujus Hungariæ) de & ſemper univerſis juribus poſſeſſionariis, quorumcunq; decedentium, & ſemine vel hæredibus deſtitutorum, ac deficientium, liberam (prout voluerit)*

a Part. 1. Tit: 3.

Donatio Regia duplex.

Diſpoſitio Principibus libera.

halgatnak, akar minémű rendbéliek és méltóſágbéliek legyenek, az ő jószágokat, Király adománya által ſzoktak kiváltképen birni: Annakokáért it elsőben-is az Király adományáról, és añak módgyáról ſzóllyunk ſumma ſzerént. Tanullyukmeg azért, hogy két fęle az Király adomanya: Egyik csak ſáiát adomány, az máſik penig kőz adomány. Sáiát adománya az Királynak ez, mikor valamely jószág ſzakad az Király Coronára, és azt az Király valamely hűvének jámbor ſzolgalattyáért, avagy bőcsűletes jószágáért, őrőgben fiuról fiura adgya. Kőz-adománnak penig azt mondgyák, mikor ſzolgálattya felet, az Király bizonyos ſumma pénzben-is kőtt valamely hivének jószágot: Es ez fęle adománt egy ſzóval zalagnak, avagy zalagul való el-kéréſnek mondhattyuk. Mert az mint ez előt ſzóllék az Magyári Coronának méltóságáról Király ő Felſęge minden meghólt, avagy magva ſzakat embernek jószágával ſzabad minden-képen, akar magának akaria tartani, akar penig máſnak ajándékozza, avagy zalagoſicsa és kőſſe. Hogy peniglen az embereknek gonoſsága bűntetlen ne maradná, és hogy az Nemeſ-

ſęgnek

ſęgnek és paraſztságnak kűlőmb bőcsűleti lenne: Továbba hogy az hűſęgnek és hitetlenſęgnek kűlőmb jutalma lenne. Az hitetlenek engedetlenſęget, és az latroknak az ő gonoſságokra való ſzabadságot, hogy az mi eleink meg-foghatnak, és meg-előzhetnek, kőzőnſęges akaratból, mind az tőrvénynek erőſſęgeért, mind peniglen az hazánknak jóváért, és meg-maradasáért végezték és rendelték ezt, hogy nem csak az magva-ſzakadtak jóſzága (az mint meg-irám) hanem minden pártoſoknak jóſzága, kik ez Országnak jó allapattyát meg-háborita. nak, avagy Király ő főlſęge méltóſága ellen, fel-fuválkodván engedetlenek vólnának, és más embert tőrvénytelen, hatalmaſúl, és vakmerő-képpen mernének háborgatni, ez ſęléknek jóvok még ugyan éltekben ſzállyon à Királyi koronára: ez okon, hogy az gonoſzok bűntetéſęt az emberek látván, némellyek meg-rettennyenek, némellyek peniglen, az kiknek az illyen gonoſztévők jóſzágát adandgya az Király az ő hűſęgekben, és ſzólgálattyokban álhatatoſban meg-maradgyanak.

AZ

rit) diſponendi, pro ſe ſcilicet reſervandi, vel alteri cui maluerit conferendi, aut inſcribēdi, plenariam ſemper habet poteſtatis facultatem. Et ne pravorum hominum patrata malitia impunita relinqueretur, Neve nobilitas & ruſticitas æqualis æſtimationis cenſeretur: rurſus nè fidelitas ac infidelitas ſimile præmium ſortiretur. Ad conterendam igitur infidelium proterviam, & rebellionem, pravorumq́ & flagitioſorum hominum malè agendi licentiam reprimendam, majores noſtri, non ſolum jura poſſeſſionaria aliquorum in ſemine (ut a dictum eſt) deficientium: verùm etiam contra ſtatum publicum Regni hujus, ex eoq́ in deſpectum dignitatis Regiæ Majeſt: contumaciter ſeſe erigentium, ac alios præter juris æquitatem abſolutè temerarièq́ turbātium, ad ſacram coronam dicti regni Hungariæ conſequenterq́ collationem Regiam (etiam b ſuperviventibus illis) devolvenda eſſe, tùm juris rigore exigente, tùm verò reipublicæ utilitate expoſcente

Caſtigatio malorum. Part: 3. Tit. 32.

a Part. 1. Tit. 10. Part. 1. Tit: 24. & 28.

b Part. 1. Tit. 14. 24. & 28.

communi decreto ſanxerunt, atq; ſtatuerunt, ut exemplo punitionis ſceleratorum, alij terreantur, alij vero ad opera fidelitatis exercenda atq; peragẽda, ſi quibus forſitan talia bona collata fuerint, ferventius accendantur.

Donationes aut per notam aut per defectum impetrantur.

DE CASIBUS Notam infidelitatis afferentibus.

TITULUS XIV.

Part: 2. Tit. 4. 75.

SUnt igitur caſus iſti, & vocantur Notæ infidelitatis, in quibus Regia Majeſtas, bona aliquorum, eiſdem ſupervivẽtib⁹, cui voluerit, de jure, libereq; donãdi habet facultatem.

Quinq; caſus. Part. 3. Tit: 19. & 21. Part. 2. Tit. 75.

PRIMUS eſt de crimine læſæ Majeſtatis, ſi quis videlicet impias manus in perſonam Principis noſtri injecerit, vel capiti ejus gladio, aut veneno inſidiatus fuerit, ſive murum, aut domum, in quo Princeps ipſe extiterit, violenter invaſerit.

2 Part. 1. Tit. 9.

SECUNDUS caſus eſt, ſi quis evidenter ſe erigit & opponit cõtra ſtatum publicum Regis & coronæ, Hæc tamen a erectio, ſeipſum juſtè defendendo, notam afferre non intelligatur. ITEM

AZ ESSETEK MELlyek hitetlenſęgnek Notáiát hozzák.

XIV. TITULUS.

JLlyen dologért eſnek penigh az emberek hitetlenſęgnek notájában, kiknek jóſzágokat még éltekben: Király ő Felſęge, tőrvény-ſzerént ſzabadon el-adhattya.

ELSŐ Király ő Fölſęge megſęrtéſęnek neveztetik, mikoron tudni-illik, valaki az mi Fejedelmunk ſzeméllye ellen hitetlenül támadná és hátalmaskodnék, avagy fegyverrel fejére tőrne, avagy megértene, avagy az keritéſt, avagy az házát melyben az Fejedelem vólna hatalmaſúl oſtromlaná.

MASODIK mikor valaki látható-képen magában fel-fualkodik, és az orſzág kőzönſęges állapattyát meg-haboritván, az Király és Korona ellen támadand. Ha ki mind azáltal maga óltalmában, és igaſságában.

ban engedetlennek találtatik, ezokon nem esik notában.

ITEM Az ki hamis levelet csinál, avagy hamis levéllel nyilván él az tőrvényben. Avagy hamis pecsitet faragtat és aval él.

ITEM az ki ál pénzt véér, avagy tudván véle él, és látható-képpen az felet bőven kapnak az kezében.

ITEM az kik meg-ölik, avagy vérit ontyák negyed iziglen vérszerént való Attyók-fiainak. Azokis kik attyokat annyokat, ferjeket, és felesęgeket meg-ölik. De ezt ugy kel érteni, ha tőrvény nélkül és hamissan cselekednék.

ITEM az kik vér-szerént való attyok-fiaival vétkeznek negyed izig: Avagy mustoha annyockal és vér ellen, ha az vitek nyilvánnak találtatik lennie, és még meg-is leveléstetni.

ITEM, az kik tűzet vetnek, avagy faluknak, jószágoknak, s-házaknak gyuitogatói.

ITEM, Kik idegen duló fosztó népet, avagy földosokat, hoznak bé ez országban, és hadat inditnak, ez Országnak békeséges állapáttyát hogy meg-háborgassék.

ITEM,

ITEM qui conficit falsas literas, vel falsis literis evidẽter utitur in judicio. Aut qui sculpsit, vel utitur falsis sigillis.

ITEM Cusores falsarum monetarum, vel eisdem monetis scienter & publicè, in magna quantitate utentes.

ITEM occisores, vel vulneratores fratrum, ac consanguineorũ suorum, usq; ad quartum gradum inclusivè. Nec non patricidæ, uxoricidæ, ac mariticidæ. Verum tamen uxoricidium, & mariticidium intellige præter juris processum & æquitatem patratum.

ITEM stupratores consanguinearum, similiter usq; ad quartum gradum inclusivè. Aut novercarum violatores, Incestuosi, dum fuerint evidenter convicti, vel proscripti.

ITEM incendiarij publici villarum & possessionum.

ITEM inductores exterorum hominum spoliatorum, vel stipendiariorũ, ad disturbandum internum regni statum.

ITEM violatores literarum fidei publicæ, vel ſalvi conductus, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM traditores caſtrorum dominorum propriorum. Nec non expugnatores, & interceptores, aut ſubtractores caſtrorum, vel caſtellorum, aut aliorum fortalitiorum quorũcunq; regnicolarum, evidenter fuerint convicti.

ITEM interemtores, captivatores, verberatores, vel vulneratores judicum ordinariorum regni, & eorundem vices in judiciis gerentium.

ITEM occiſores litigantium, ſeu cauſantium, ſive ad Regiam Majeſtatem, aut ad Octavas, vel brevia judicia, ſive ad ſedem judiciariam alicujus comitatus, aut alia quæcunq; loca judiciorum, ad cauſarum ſcilicet perſecutionem proficiſcentium, vel ad diætam, & conventionem generalem, de Regio edicto celebrandam, venientium, & accedentium.

ITEM Occiſores, vulneratores, aut verberatores hominum Regiorum, ac teſtimoniorum

ITEM, Az kik az Király úti hit levelét meg-nem bőcsülik, és meg-háborgattyák, ha reájok meg-bizonyithattyuk.

ITEM Az kik ſáját Urok Várát, vagy erőſséget el-arúllyák. Avagy ez Országbélieknek Várait, Caſtellyit, avagy erőſségét, meg-ſzállyák, meg-veſzik, avagy meg-lopják, és ez dólgot ráy tok el-érik:

ITEM, Az kik meg-ölik megfogiák, meg-verik; avagy vérét onttyák az Orſzág, Birainak, avagy az kik az törvényben képekben ſzoktanak ülni.

ITEM. Az kik az pöreſſeket, meg-ölik, mikor avagy Királyhoz ő Felſségéhez, vagy az Octavára, vagy az rövid törvényre, vagy az Vármegyére, avagy egyéb törvény és ſzékes helyre törvénkőzni: Avagy Király parancsolattyából valamely bizonyos hagyot napra, vagy Orſzágos gyüléſre mennének.

ITEM, Az kik meg-ölik, ſebhetik avagy verik, az Királyi embert, avagy Captalanból, avagy Convent-

ből

bŏl válaſztot ſzemélt, mikor az Király levele mellet *exequutio*ra avagy elég tételre megyen.

ITEM, Nyilván való eretnekek, kik meg-vetet vélekedéſekhez ragazkodnak.

ITEM, Kik valakinek tagjait metélik vágják, avagy ſzemét ki tollyák, az Bánoktól, Vaydáktól, és egyéb végbeli Tiſztartoktól el-válván.

ITEM, Kik ez Orſzágnak vég Várait el-veſztik.

ITEM, Kik ez Orſzágra térŏ ellenſęgnek, ugy mint à Tŏrŏkŏknek, avagy fegyvert ſzerzenek, avagy éléſſel taplallyák ŏket.

VEGEZETRE az kik meg-háborgatnak, fognak, avagy meg-foſztanak azokat, à kik Pogányſagból kitérvén Tŏrŏk Orſzágból, ez mi Orſzágunkból ſzŏknének, és kŏztŭnk meg akarnának maradni.

niorum capituli, vel convĕtus, in executione aliqua procedentium.

ITEM publici hæretici, damnatæ ſcilicet hæreſi adhærentes.

ITEM mutilatores membrorum, & eruitores oculorum, præter Banos, Vayvodæs, & alios honores inconſinibus regni tenentes. Part. 3. Tit. 20.

ITEM amiſſores caſtrorŭ finitimorum regni.

ITEM adminiſtratores armorum & victualium Turcis, & aliis infidelibus, regni ſcilicet hujus æmulis, & hoſtibus.

ITEM turbatores, detentores, & ſpoliatores illorum, qui ſectæ eorum damnatæ renunciantes, ex Turcica ad iſtud regnum confugiunt moraturi.

HOGY AZ LATROKnak, Lopóknak, és gyilkoſſoknak jóſzágát Király el nem adhattya.

XV.

QUOD BONA Latronum, furum, & homicidarum, Donationi Regiæ non ſubjaceant.

TITULUS XV.

Part. 3. Tit. 32.

EXpræmissis itaq; casibus subsequitur, quod furum, ac latronum, seu prædonum, & aliorum ejuscemodi spoliatorum. Item homicidarum, & alio modo Nobiles vulnerantium, seu verberantium (demptis a casibus prædeclaratis) domosq; eorum violenter invadentium: nec non possessiones, & jura possessionaria, territoriaq; aliorum deprædantium vel occupantium bona & jura possessionaria, in Fiscum Regium non devolvuntur, neq; collationi Regiæ Majestatis subjacere dinoscuntur: sed tales capitali duntaxat sententia, fures scilicet patibulo, prædones verò palo, vel rota, cæteri autem gladio, juxta scilicet eorum demerita, sunt feriendi atq; puniendi. Bona verò, & jura possessionaria ipsorum (si morte damnati fuerint) in filios, vel illis non existentibus, in fratres eorum, in generando efficaces & sufficientes, aut alios legitimos eorum successores, derivantur. Ubi autem gratia Regia illis concessa, & sententia

a Part. 1. Tit. 14.

Pœnæ publicæ. Part. 2. Tit. 12. Part. 3. Tit. 32.

Capitaliter damnatis qui succedant.

Part. 2. Tit. 57.

XV. TITULUS.

EZ meg mondot esetekből ez következik, hogy az Lopóknak, latroknak, Tolvayoknak és ez-féle duló fosztóknak, gvilkosoknak, és az kik az kivül, az mint meg mondok Nemes embernek véret ontanák, vagy meg vernék, vagy házokra hatalmasúl mennének, avagy jószágokat és örökségeket, avagy határokat dulnák, vagy el-foglalnák, ez féle gonosz tévőnek jószága az Királyra nem szál, sem az Király másnak ennek adhattya. De mind-az-által ez féléket az Király törvény szerint halálra és fejek veszténe itilheti, ugymint à lopókat akasztó-fára, az Tolvajokat karóra vagy kerekre, az többit peniglen Fő vételre, ki-ki mint érdemli. Ezek penig jószágok és örökségek, ha őket meg ölik fiokra, avagy ha fiok nem lejend, vér szerint való Attyokfiaira, avagy egyéb törvény-szerint való örökkesére szál. Ha peniglen az Király meg kegyelmezend nékiek, mind-az által az pőres, az Sententiának erejével eljárand, akkoron ez feléknek örökséget az Birótól, és az pőrestől, Ki az Sententiával el-járt, az fiai avagy attya-fiai, és az kikre az örökség nézne, köz bőcs el-hozzájok válthattyák,

tyák, az mint erről az ſententiáknak rendiben, iráſomnak máſodik réſzében nyilvábban ſzólunk.

tia nihilominus executa fuerit: tunc jura ipſorum poſſeſſionaria à manibus Judicis, & adverſæ partis, ad inſtantiam ſcilicet cujus ſententia lata extiterit, per filios, aut fratres ipſorum generationales, vel alios ſucceſſores legitimos, a *æſtimatione communi mediante, redimuntur, prout in ſententiarum ſeriebus in ſecunda parte, clarius dicetur.*

a Part. 1. Tit. 16. & Part. 2. Tit. 43. & 56.

HOGY KET FELE kűlőmbſęg vagyon, az hitetlenſęg notája, és az főben járó ſententia közöt.

XVI. TITULUS

Kűlőmbez azért az hitetlenſęgnek notája, az főbén járó Sententiától két-képpen. ELSŐBEN, mert az hitetlenſęgben eſſet ember mind fejét és örökſęgit; az az, minden jóvait és jóſzágát, örőckőn örőcké, el-veſzti; és az mely ſáijat réſze vólna örökſęgében, még ha hitetlenſęgeért fejét vennék-is, ſohaſem fiaira, ſem nemzetſęgére nem ſzál: affęléknek az ő Nemzetſęge, és czimere az ő hitetlenſęgének gyálázattyára, viſzontág az hűſęgnek és tőkélletes jóſzágnak örők dicsiretire, az hitetlen embertől mindeneſtől-fogván el-ſzakad, és el-idegenül,

QUOD DIFFERENTIA ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter.

TITULUS XVI.

DIfferentia itaq; eſt inter notam infidelitatis, & ſentẽtiam capitalem dupliciter.

1. Differentia. Per Notam infidel: amittitur caput & hæreditas. Part. 2. Tit. 75.

PRIMO, *quia per notam infidelitatis, & caput, & hæreditas, ſeu perpetuitas omnium bonorum, juriumq; poſſeſſionariorum infidelis hominis amittitur, & nunquam hæreditas ipſorum jurium poſſeſſionariorum, ad portionem ſuam cedẽtium, in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aſperſi, obfuſcatiq; & condemnati hominis (ſi etiam capite plecteretur) de*

cætero

cætero revertitur: Immò genealogia ſua, vel generationis ſuæ propago, in ignominiam contentumq; infidelitatis, & in laudem præclaræ virtutis, illibatæ fidelitatis, quantum ad devolutionem bonorum, à ſe perpetuò aliena efficitur.

nül, jószága-is ſoha maradékira nem ſzál.

Poſthumi Part. 2. Tit. 62.

FILIOS tamen intellige jam natos, & non naſcituros. Nam poſt paternam condemnationem ſeu labe infidelitatis ejus innodationem, filij naſcituri, in juribus paternis, (ſi gratiam Regiam, & dominium adhuc bonorum ſuorum pater eorum conſecutus fuerit) meritò, riteq; ſuccedunt.

MIND az-által itt oly fiakról ſzóllyunk, az kik az hitetlenſégnek idején, immáron ez világban vóltak, és nem aſſẽlékről az kik az után ſzülletetnek. Mert bátor az Attya notában eſſet legyen-is, és ſzententiat ſzólgáltatot legyen az fejére: mind-az-által hogy ha az Király mind feiének s-mind jószágának meg-kegyelmezend, és jószágában megmaradhat, az mely fiai az után ſzülletetnek méltán és tõrvény ſzerént, örökkõſſek lehetnek, az attyok jószágában.

Vide Par. 1 Tit. 20. 49. & 56 65.

GRATIA tamen hæc Regia ad ſucceſſionem mutuam, quantum ſuper devolutione bonorum generationi ſuæ (demtis filiis poſt condemnationem procreandis) in nulla parte ſuffragabitur. Nec trahit alios filios prius natos, vel fratres generationales ipſa gratia cum condemnato illo, ad priorem ſucceſſionis eorum ſtatum, niſi mutuus ſuper devolutione bonorum ex novo contractus per faſſio-

DE azért Királynak ezen kegyelme, az hitetlenſégben eſſet embernek nemzetſégét (az hitetlenſég után lõtt fiaitól meg-válván) az meg ſententiázot embernek jószágában örökkõſsé nem téſzi. Még az notaelõt való fiai-is, és vér ſzerint való attyafiai ſem lehetnek az hitetlenember jószágában örökkõſſék ollyan modon, mint-ha notában nem eſet vólna, bátor ha ſzintén à Király kegyelmet ádna-is az hitetlenſégről nékie. Mind-azon-által illyenképpen

pen örökkesi lehetnek, ha egy-más-sal kötést és valláſt tejendnek, hogy jószágok egy-másra szállyon és szakadgyon és effele kötésekre az Királytól *consensust* és engedelmet nyernek, hogy ő-is javallya végezéseket. Mert egyedül csak ez lehet orvoságok, hogy az hitlenség miat el-veszet örökséget, egy-másnak meg-nyerhessek és helyére állathassák.

De az főben járó sententia miat az bűnös ember jovainak tulaydonságát, és jószágát el-nem-veszti, hanem ha fejét veszik-is, az után minden jószága fiaira, (ha volnának) avagy közel való attya-fiaira, és utánna való örökösire szál. Ha peniglen Király meg kegyelmezend nékie, és mind-az által az peres az sententiával ugyan el-járand, akkoron az bűnös ember részére való jószágot, vagy Fiai, vagy Attya-fiai, avagy egyéb igaz örökkösse köz bőcsel valthattya hozzájok, az Birótól bizonyos napot kérvén, mikor fizessék meg az bőcset.

Vagyon

fassiones instrumentales inter eos sequeretur, & consensus superinde Regius, impetraretur. Hoc enim modo & non aliter mortua, & amissa successio vivificabitur, atq; instaurabitur.

Per sententiam verò capitalem, proprietas & hæreditas bonorum ac jurium possessionariorum non amittitur, sed si sententia condemnatus quispiam extremo supplicio punietur, tunc universa a bona, & jura sua possessionaria, in filios (si habuerit) vel fratres suos propinquiores, aut alios legitimos successores simpliciter devolvuntur. Si autem gratiam Regiam meruerit, & executio sententiæ nihilominus per adversam partem peracta fuerit: tunc eadem jura possessionaria filij, vel fratres, aut alij legitimi successores, æstimatione (ut præfertur) communi, in termino, per judicem ad id præfigendo, ad se redimendi habent authoritatem.

Per sententiam capitalé amittitur caput. Bona non amittuntur.

a Demptis quæ secum habet. Part. 2. Tit. 55.

II. Differentia.

Alia insuper differentia inter notam & sententiam est, quoniam condemnatus homo, cum adversa parte, etiam post latam & pronunciatam sententiam (ante tamen ejusdem sententiæ executionem) si concordaverit, aut concordare poterit: tunc illi neq; gratia Regia est necessaria, neq; judex se in dominium bonorum ac jurium possessionariorum ipsius sententiati hominis ingerere poterit.

Concordare cum adversario licet. Part. 2. Tit: 57.

Vagyon ez-felet más kűlőmbsęg-is ez két-fęle sententia kőzőt, mert à főben járó dologban, az meg-sententiázot fęl az ő perősęvel sententia ki mondása után-is meg békélhetik, (de azt éresed affęle sententiáknak véghez vitele előt) és ha igy meg békélhetik peresęvel, az Király kegyelme nélkűl-is ment ember lehet, és az Biró sem nyúlhat jovaiban és jószágában.

Part: 1. Tit. 14.

Notam tamen infidelitatis si quis incurrerit, si etiam cum eo, quem in casibus prænarratis læsit, plenè concordaverit, ab impetitione tamen illius, cui Regia Majestas bona, & jura possessionaria, per aliquam notam contulit, se præcavere non poterit. Ex jurisditione etenim sacræ coronæ regni hujus, contra cujus ut puta dignitatem authoritatemq; infidelis ipse deliquit, & ex consequenti collatione Regiæ majestatis, impetrator ejuscemodi bonorum & jurium possessionariorum, liberam agendi procedendiq; & ea bona, juris ordine observato, pro se vendicandi & appropriandi plenariam habet potestatis facultatem.

Hitetlensęgnek notájában penig az ki esendik, bátor ha azzal meg bé-kéllendik-is, az ki ellen vétet vólna, az fellyűl meg mondot dolgokban-is, mind-az-által magát attól meg nem óhattya, kinek az Király jószágát el-adta, hogy az ne háborgatná. Mert ez Ország tőrvényének erőssęge és Király ő Főlsęge méltósága, ki ellen az hitetlen ember vétet, az Király adománya szabadságot ád annak, az ki effęle hitetlennek jószágát el-kérendi, hogy véle pőrelhessen, és jószágát tőrvény szerént el-vévén, sajàttyáva tehesse.

KIK LEGYENEK ES kit mondgyunk ő̃rökkő̃ſſeknek, és maradékoknak: Es mi-némű jóſzág ſzállyon csak férfiú ágra és mi-némű illeſſe mind az két agat.

XVII. TITULUS.

TOvábba mivel-hogy még à két-fęle ſententiának kűlő̃mbſęgéről ſzóllánk, az el-kezdet dólgot, tudni illik, az Király adományáról való iráſomat egy keveſsé fęlben hadtam vala: Moſtan azért az elő̃bbi iraſomnak nyilvábban való meg magyarázását véſzem elő̃, és megmondom mit kellyen értenűnk, holot az Király adományáról azt irám, hogy minden ember jóſzága ki ő̃rökkő̃s nélkűl magtalanúl meg hall, Királyra ſzál, mit jegyezzen itt az ő̃rökkő̃s.

Itt azért eſzűnkben vegyűk, hogy jól-lehet maradéknak avagy csemeteknek mondgyuk az Attyáknak avagy Annyáknak ő̃rökkő̃s fiait és leányit, még ha az Attyának halála utánna-is lennének ez világra: Az magzatokon mind fiakat és leányokat ércsűnk, azoktól meg-válva, kik az Attyok halála után ſzűlettetnek. Gyermekeknek mondgyuk penig mind

QUI SINT ET intelligãtur Hæredes & poſteritates: & qualia bona ſolum maſculinum, qualiave utrunq́, ſexum concernant.

TITULUS XVII.

CÆterùm, quia ab inceptæ materiæ proſecutione (ob occurrentem, & quidem neceſſariam notæ, & ſententiæ in hoc loco declarationem, pariter & diſtinctionem) digreſſionem feci; Igitur ad Donationum Regiarum evidentiorem explanationem cvertẽdo, & primo clauſulam illam: ſine hærede decedentium, vel in ſemine deficientium declarando.

Notandum eſt, quòd quamvis appellatione poſteritatum, omnes de jure Patri vel Matri ſuccedere debentes, etiam poſthumis incluſis, ſive mares ſive fœminæ ſint, intelligantur: Prolium verò nominatione tàm filij quàm filiæ jam natæ, vel nati, poſthumis excluſis, ſignificẽtur. Liberorum autem nuncu-

patione & filij & filiæ, nepotesq́ & neptes pariter contineantur, tamen de vetusta & approbata regni hujus nostri consuetudine, hæredes, solummodo filij legitimi, qui juribus paternis hæreditariis succedere solent, intelliguntur: licet in casu, quo bona, & jura possessionaria paterna vel etiam materna, utrumq́ sexum, tam scilicet mares, quàm etiam fœmellas concernere dinoscuntur, Hæredis nomen ipse quoq́ filiæ (licet impropriè) gerere permittantur. Filiæ itaq́, quia non omnibus bonis, juribus paternis participant, ideò rectè non hæredes, sed posteritates potius nuncupantur. Et posteritates quoq́ dico nuncupari, non quantum ad jurium paternorum communiter & semper devolutionem, sed quantum ad sangvinis propagationem, & in casibus quib° legitimè sortiuntur bonorum paternorum, vel maternorum successionem.

Part. 1. Tit. 19. *Nam jura duntaxat possessionaria, pecuniis paternis aut maternis empta & comparata: Prætera in homagium alicujus inte-*

mind az meg-regzet fiakat, leányokat és unokákat, mind-az-által ez mi Országũk régi (ő̃rő̃kkesseknek) szókása és tő̃rvénye szerént, ő̃rő̃kkeseknek csak az fiakat mondgyuk, kikre tudni illik, az attyok jószága szokot szállani: Noha olyban, holot attyai avagy az añyai jószág-is mind az két ágat illetne, ez okon az leányokat-is, ő̃rő̃kkesseknek mondhattyuk, noha kiváltképpen az ő̃rő̃kkessen csak az fiakat értyũk. Mivelhogy penig az Attyai jószág nem mindenkoron szólgál az leány ágra is, annak-okáért az leányokat inkább mondhattyuk maradéknak, hogy sem mint ő̃rő̃kkesseknek. De még maradéknak-is, nem ez okon mõdgyuk, hogy az fiakkal egyetemben az Attyok jószágában, mindenkoron ő̃rő̃kkessek lehetnének, hanem hogy az fiakkal egy vérek ragok, és hogy néha mind az Attyoknak, s-mind Annyoknak jószágában, ő̃k-is részesseek, és ő̃rő̃kkessek.

Mert az leány ágát, csak ez-fele jószág illeti, mellyet vagy attya, vagy annya pénzen vett vólna: Avagy az mellyet attyának és annyának Nemes

mes ember halálaért, adták vólna: Továbbá, mikor az leány negyednek ki fizetesséért, egy darab jószágot örökben szakasztanának az leány ágnak: De az Báttya, és több attya-fiai akarattyából, kikre azon örökség és jószág nézne: avagy az mely jószágban az leány ágat, az ő vér-szerint való attya-fiai engedelméből, az Király fiui ágában örökkessé tenné mind az két ágra: Effele jószág mind az férfiu és leány ágra szólgál.

interempti nobilis data & obligata, cæterum per jure Quartalitio, seu insortem restitutionis quartæ puellaris perpetuò collata & inscripta, dummodo hujusmodi perënalis inscriptio Quartalitij non sit in præjudicium fratrum, vel aliorum ritè succedentium facta. Item, illa etiam jura possessionaria, in quibus aliquæ puellæ vel fœminæ per Regiã majestatem (sine tamen præjudicio fratrũ generationalium) in veros successores quo ad utrumq; sexum præficiuntur, jus fœmineum aquè, veluti masculinum sequuntur.

De az kivül minden-fele jószág, akar mint kereftek legyen, csak férfiu ágat illet. Ennek-penig oka vagyon, miért mondám azt, hogy az attyok és annyok pénzen vőt jószágában örökkessék az leányok, mert ha az báttyai közzül valamellyik pénzért jószágot szerzend magának, azleány ágnak, akar nénye akar húgalegyen avagy aszszony ember-is, ez fele jószághoz semmi közi nincsen, és az báttya mellé nem álhat, hogy ez fele jószágból részt kévánnyon, és vehessen óldalól való attya-fiától, hanem csak az attyai jószághoz nyúlhat, melyből az mint rendel meg irám, avagy részét vehet ki

Alia verò universa jura possessionaria, qualitercunq; acquisita, solum modo juri masculino deserviunt. Et dixi notanter, pecuniis paternis, vel maternis empta. Quoniam in bonis & juribus possessionariis, pecuniis aliquorum fratrum comparatis, puellæ seu fœminæ, sorores videlicet eorum, nil juris habere possunt, neq; collaterali modo ipsæ fœminæ succedere, aut portionem aliquam acquirere permittuntur: sed juribus tantum de paternis, aut portionem congruentem, in casibus immediatè præscriptis,

Filiæ in quibus non succedunt.
I. Part. 1. Tit. 18.
II. ut hic.
III. Part. 1. Tit. 73.
IV. Part. 1. Tit. 28. & 96.
V. Part. 1. Tit. 21. & 102.

Præfectio puellarum

aut jus Quartalitium pro se requirendi habent authoritatem. Dixi etiam, quo ad utrunquè sexũ, pari modo notanter. Nam in casu, quo Regia majestas puellam, seu mulierem aliquam in juribus paternis, vel etiam fraternis, (si frater ipse hæredibus careat, & præfectioni consentiat) in verum hæredem, & successorem masculinum simpliciter præfecerit, non inserendo scilicet in literis præfectionalibus utrunq; sexum: tunc hujusmodi jura possessionaria, mortua ipsa muliere, solummodo in filios (si habuerit, aliter autem rursus in fiscum Regium) devolvuntur, & filiæ suæ juribus duntaxat earũ Quartalitiis, de eisdem, juxta hujus Regni consuetudinem provenire, debentibus, contentari debebunt.

Part. 1. Tit. 78.

ti ki jószágúl, avagy csak leány negyedét kevánhat: Ezt is mondom, amà czikkel felől, *utrumq; sexum*, az az, mint az két ágat, mellyet ha bőtű szerént az Király levelében irnak. Illyen dologban, mikor Király ő Felsége egy leánt, avagy aszszony-állatot, az attya vagy attya-fiai akarattyából (ha az attya-fiainak örökkesse nem lejend, és ez dologna k enged) fiúi ágá és örökkesé tészi, de az levélben ha mind az két ágat meg nem nevezi, és bőtű szerint bé nem irattya: tehát az fęle leány avagy aszszony-ember halála után, az jószág kiben fiu ágá tötték vólt csak az fiakra szál, (ha penig fia nem lejend, az Király kamorára szál) és ha leányi vólnának-is, ez ország törvénye szerint, csak negyedet vehetnek, ez illyen jószágból.

QUARE JURA Possessionaria servitiis acquisita, jus fœmineum non sequantur.

TITULUS XVIII.

SI autem quæratur, Quare bona, ac jura possessionaria servi-

AZ SZOLGALATTAL nyert jószág, mi okon nem illyet leány ágát.

XVIII. TITULUS.

HA penig valaki okát kérdi, hogy az szolgálattal talált jószág, mi-

ért

ért nem illet leány ágat? Erre ez az felelet: Mivel hogy az Magyar Ország hozzá tartozo Országokkal egyetemben eleitől fogván, az ellenségnek torkában vólt, és fegyverrel óltalmazták, és az jószágot ez okon nagyob részre, fegyverrel, és vérekhúllásaval találták az mi eleink, és most-is ugy találllyák. Az Aszszony népek penig és leányok az ellenséggel nem szoktak vinni, s-erre elegtelenek-is, ez okon az féle jószág leány ágat nem illet.

servitiis acquisita, jus fœmineum non sequantur? Respondè, quòd ideò, quia regnum istud Hungariæ, cum partibus sibi subjectis, in medio, faucibusq; hostium situm, & positum est, quod gladio semper & armis tutari defendiq; solet, bona etiam, & jura possessionaria (ut cõmuniter) arte militari, sanguinisq; effusione, progenitores nostri acquisierunt, & modo quoq; acquiri consueverunt. Mulieres autem & puellæ armis militare, cum hostibusq; decertare non solent, neq; possunt. Et ob hoc bona ipsa juri fœmineo non deserviunt.

Hungaria in faucibus hostium posita.

Part. 1. Tit. 19. & 99.

VISZONTAG, AZ pénzen vőtt jószág, miért illet mind leány, mind fiú ágat?

XIX. TITULUS.

HA penig azt kérdenéd, hogy az mint az előt meg irám, az attyai vagy annyai pénzen vőt jószág, miért illesse mind az két ágat? Erre azt kel felelni: Mert ugy-mond, az pénz az ingo bingo marha kőziben számláltatik: Az fiaknak penig, és leányoknak egyenlő részek vagyon attyok-

E' CONTRA, CUR jura possessiõaria pecuniis empta, jus fœmineum æquè ac masculinum concernant?

TITULUS XIX.

SI verò è contrario quæratur. Cur jura possessionaria, pecuniis (ut præmissum est) paternis, aut maternis empta, jus fœmineum æquè ac masculinũ concernant? Dic, quòd ideò, quoniam pecuniæ inter res mobiles computantur: de rebus autem

Part. 1. Tit. 17. Part. 3. Tit. 29.

autem mobilibus, tàm paternis quàm etiam maternis, & filij, & filiæ æquales portiones sortiuntur: & ex consequenti etiam de bonis, & juribus possessionariis hujusmodi pecuniis, de quibus, utpote decedente patre, vel matre, filiæ portionem habere debebant, comparatis, portiones congruentes ipsis filiabus dantur. Licet originem, & fundamentum considerando, quod etiam pecuniæ maximis servitiis, & laboribus interdumq; ingenti sanguinis effusione acquiri, & congregari consueverint. Et quod onera bellorũ, & defensionem patriæ, mulieres seu puellæ per se gerere sustinereq; non possint, etiã de emptitiis bonis, & juribus possessionariis, portiones perpetuas nõ merẽtur habere: nè tamẽ à successione rerum & bonorũ paternorũ penitùs excluſæ viderentur, fraternus amor, & dilectio filiorum, quâ erga sorores afficiuntur, & jure quoq; divino affici tenentur, permisit filias portiones congruas, perẽ nali jure, cum eis pariter de prænarratis bonis, ac juribus possessionariis emptitiis habere, & onera bellorum, tutelamq; patriæ in hac parte maritis ipsarum imposuit peragere, atq; sufferre.

Part. 1. Tit. 57.

Part. 1, Tit. 17.

tyoknak és annyoknak ingo és bingo marhájokban: Következik azért hogy effele pénzen vött jószágból, melyből attyok avagy annyok hólta után részt vehetnének, az leányoknak portiójok szerént illendő részt tartoznak adni. Ha mind-az-által az pénz keresésnek fundamentomát meg tekintyük, hogy nagy szólgálattal fáratsággal, és véres vereytékkel szókták az pénzt találni. Az hadakozásra penig és hazánknak óltalmazására: sem az Aszszonyi-állatok sem az leányok nem elégek. Erre tekentvén még az pénzen vőt jószágból, és őrökségből-is, nem érdemlenék hogy részt kévánhatnának: Mind-az-által, hogy áz attyai jókból és joszágból mindenestől fogván ki ne rekesztetnének, az attya-fiui szeretet kivel az fiak az ő Nényekhez és húgokhoz, ISTEN parancsolattya szerént-is tartoznak, vitte erre az engedelemre az fiakat, hogy az őrök áron vött jószágból az leányok-is à fiakkal, egyetemben egyenlő részt vehessenek. Az hadakozást penig és hazánknak óltalmazását ő képekben bizzák az ő férjekre és Urokra.

UTRUM

AZ HITETLENSEGnek notájában eſet embernek, ha Király meg-kegyelmez, mind az két ágra való jóſzága az után-is mind az két ágra ſzóſgálé?

XX TITULUS.

ISméglen kérdés támad, hogy-ha valaki hitetlenſęgnek notajával kárhoztatik, s-mind az két ágra való jóſzágot birt, minek-utánna az Király fejének, és jóſzágának meg-kegyelmez, az kegyelem után lőt leányokat egy-aránt illetié azon jóſzág az fiakkal, avagy nem? Mivel-hogy minden előbbi ſzabadságát az hitetlenſęgnek notájában eſésé miat elveſztette vólt. Az felelet ez, hogy egy-aránt. Mert az Király kegyelme által, az notában eſetnek minden elebbi privilegiomi, nézvén az ő tőlle való őrőkkőſſekre és maradékira, meg-élednek, és iſmég az előbbi erejekben maradnak, kiből ez kővetkezik hogy azon jóſzágok iſméglen mind az két ágat illetik (de az egyenes léneában, és nem az óldal felt valókat) hanem ha az kegyelem levélben nyilván való emlekezet lenne felőlek, tudnia-illik, hogy jóſzágának kegyelme nem vólna. Miért

UTRUM BONA, Nota infidelitatis cõdemnati, utrumq; ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriq; ſexui deſerviant?

TITULUS XX.

ITem quæritur, ſi quis in nota infidelitatis condemnatus fuerit, cujus bona, juraq; poſſeſſionaria ſexum maſculinum ſcilicet & fœmineum contigiſſent, atq; ſecuta fuiſſent, & tandem ipſe condemnatus capiti ac bonis ſuis gratiam Regiam habere meruerit, utrum filiæ poſt gratiam naſcituræ, in bonis paternis æqualiter cum filiis ſuccedãt an non? Quandoquidem priora privilegia, per ipſam notam infidelitatis mortificata fuêre. Dicendum quòd ſic; Quia per gratiam Regiam omnia privilegia priora ipſius infidelis, quãtum ad hæredes ac poſteritates poſt ſe (directè tamen & non collaterali modo) ſequentes, vivificãtur, roburq; prioris firmitatis ſortiuntur, & exconſequẽti bona illa rurſus utrunq; ſexum ſequuntur. Niſi forſitan

Part. 1. Tit. 16.

Part. 1. Tit. 6. & 49.

in literis gratiosis exceptio per expressũ superindefieret. Nam in potestate Principis consistit gratiæ collatio, & bonorum ipsorum remissio. Quemadmodum igitur, & quibus sub conditionibus Princeps ipse gratiam fecerit, illag, bona remiserit, sic etiam de cætero bonorũ eorundem successio sequetur. De filiabus autem ante condemnationem paternam natis, nulla est quæstio. Nam illæ portiones suas ob patris delictum non amittunt: ad successionem tamen mutuam cum eo amplius (sicuti in serie differentiarum notæ infidelitatis, & sententiæ capitalis prænarratum est) non deveniunt.

Part. 1. Tit. 37.

Filiarum jus semper salvum. Part. 1. Tit. 16.

Miért hogy az Fejedelem szabad véle, mint adgya az kegyelmet, és miképpen ereszti meg-mellette az jószágot. Az mint azért az Fejedelem adandgya az kegyelmet, és meg-ereszthendi az jószágot, az jószág-is ollyan-képpen szál eggyikről az másikra. Az leányok felől peniglen, kik az attyoknak meg sententiazása előtt születtettek semmi kérdés nincsen. Mert azok áz ő részeket, az ő attyok vétkeért el-nem-vesztik: De azért az attyok része szerint való jószágban részesseк nem lehetnek, az mint oda fel az hitetlenségnek notája, és à főben járó sententia külömbségek felől, meg-irtam.

AN BONA TUM pro servitiis, tum pecuniis simul collata, utrunq; sexum sequantur?

TITULUS XXI.

Quæritur ulterius, Si Regia Majestas, aut quispiam Dominorum vel Nobilium, jus aliquod possessionarium, sive castrum, aut fortalitium, sive oppidum,

AZ MELY JOSZAGOT válakinek szólgálatért és pénzeért-is ádnak, mind az két ágat illetié avagy nem?

XXI. TITULUS.

TOvábbá ezt-is kérdhetik, hogy ha az Király ő Felsége, vagy az Urak, avagy Nemessek közzül valakinek avagy Várat, avagy Castélt, avagy Várost, avagy Falut, vagy puszta

puſzta helyeket, hũ ſzólgálattyaért, és kedves voltáért ajándékozna; Ez mellet penig bizonyos ſuña pénzben-is, mely ſumma az *Donatio*ban avagy effęle jóſzágról való költ vallás levélben nyilván meg-vólna irván, örökben adna avagy kötné effęle jóſzág mind az két ágra ſzólgálnak, avagy penig csak az fiu ágat illetné? Erre azt felellyük, hogy csak az fiu ágat illeti: Mert az jóſzágnak kéreſſęsében és találásában mindenkoron az fundamentomra, és az jóſzág gyükerére kel tekintenünk és nem az ágra avagy fiatallyára, añakokáért effęle jóſzágnak-is az fundamentomra tekintvén, az az, Valakinek hũ ſzólgálattyára, kinek illyen jóſzágot ádnak: Igy nem pénzen vőt jóſzágnak, hanem Király örök adománnyának mondhattyuk. Mindaz-által az leány ág-is effęle ſummából az ő réſzét méltán ki-veheti. Holot penig ollyan nagy ſuñában vólna, az jóſzág kötve, hogy annyit nehezen érne: tehát azon jóſzágot az Orſzágnak Birája egy Captalañal avagy Conventel köz bőcsel intezék, és bőcsüllyék meg, és ekképpen köz bőcsel fizeſſęk ki az fiak az leányok réſzére való ſummát.

Nyilván-

pidum, villa, vel prædium exiſtat, tum pro ſervitiorum exhibitione, vel beneficiorum & complacentiarum impenſione, tùm verò pro certa pecuniarũ ſumma, in literis ſuperinde Donationalibus, aut etiam Faſſionalibus expreſſa, ſimul cuipiam perpetuò contulerit & inſcripſerit, utrum hujuſmodi jus poſſeſſionarium utrunq; ſexum ſequatur: an autem maſculino duntaxat ſexui deſerviat? Dicendum, quod virilem ſolummodo ſexum concernat, eò quòd bonorum acquiſitio radicem ſemper adeptionis & conſecutionis eorundem, non autem appendiculum, vel ramum reſpicit, propterea à radice acquiſitionis, hæreditariũ & non emptitium jus eſſe comprobatur. Veruntamen filiæ ſeu fœminei ſexus homines, de ejuſcemodi pecuniarum ſumma portiones ſuas meritò habere poſſunt. Ubi autem ſumma ipſa pecuniarũ grandis adeò & notabilis eſſe videretur, ut jus illud poſſeſſionarium modò ante lata collatum vix tanti valoris reputaretur: tunc jus idem poſ-

Part. 1. Tit. 28. §. 7. 73. Item Par: 1 Tit. 47. 69 Item 18. & 88.

sessionarium, per judicis & alicujus testimonialis loci homines, communi æstimatione medianti, æstimari & secundum hujusmodi æstimationis exigẽtiam, portio pecuniaria filiabus cedens, per filios reddi debet.

COROLLARIUM.

Unde ex radice adeptionis bonorum elicitur, Quod frater quispiam vendens precio portionem suam possessionariam alteri fratri, in quem etiam alioquin jure generationis & successionis hujusmodi portio (vẽditore ipso deficiente) devolvẽda erat, eadem portio jus fœmineum non sequitur. Et per portionem intellige etiam totalem possessionem, & plura alia jura possessionaria similia. Cauti sunt itaq; acquisitores vel emptores bonorum, prout enim literas suas formabunt, ita & bonorum suorum successionem atq; devolutionem habebunt.

Nyilvánságnak okáért azért, az jószág kereſęſębŏl, illyen tanuságot vehetũnk; hogy ha egygyik atya-fia az máſiknak oly jószágot ádna-el pénzen, mely jószág az ŏ halála után, ugyan vér ſzerint-is, arra az ŏ attya-fiára ſzállana, effęle jószágban à leány ágnak réſze nem-lehet. Még ha nem csak réſz-ſzerént való jószágot, hanem egéſz falut, avagy egynehány rendbéli jószágot el-ádna-is illyẽképpen eggyik attya-fiu az máſiknak. Okoſok legyenek azért, az kik jószágot akarnak magoknak keresni, avagy pénzen venni, mert az mint iratattyák az jószágról való levelet, azonképpen kel az jószágnak-is eggyikrŏl az máſikra ſzállani.

DE CLAUSULA Donationis (per defectum ſeminis) quid perſemen intelligatur.

TITULUS XXII.

QVoniam in ſerie literarum Regiarum Donationalium conficiendarum, ſuper bonis, ac juribus

AZ KIRALY ADOMAnyában mikoron à levélben, az magva ſzakadáſról ſzólnak, mit kellyen érteni az magon.

XXII. TITULUS.

MIvel-hogy az Király Adományáról való *Donatio* levélben, mikor valamely Embernek halála után, (kinek

(kinek ōrōkkōſſe nem vólna) jóſzágát máſnak adgyák, ez Czikkelt mindenkoron az levélben ſzokták irni, hogy ugy-mond, *ennek-ennek jóſzágát magva ſzakattól adgyuk*, &c. Annak-okáért ſokkan illyen értelembē vadnak ez czikkel felōl hogy ha az fęle meg-hólt Urnak avagy Nemes embernek leányi maradnak: ugyan meg kellene az levélben nevezet ſzerint irni, hogy *férfiui ágnak* magva ſzakadáſaért adta el az Király az jóſzágot, *&c.* Es mikor igy nem irnak az Donatiót, haſzontalan vólna és le-ſzállana: mivel-hogy még leányi vólnának, és ez-okon még magva ſzakadnak az ollyan embert nem mondhatnak: De kūlōmbenkel ezt érteni, mert itt az magon, csak az férfiui ágat, és nem az leány ágat ſzoktuk érteni. Héjában való dolog vólna azért azt oda irni tōb beſzéddel az mit annélkūl-is az igének erején meg-érthetūnk. Ennek penig ugyan terméſzet ſzerint való oka-is vagyon, mert mikor az férfiui mag bōſegeſb, akkor inkáb mind fiak léſznek tōlle: viſzontag az aſzſzony magvából az leánzo.

juribus poſſeſſionariis illorum, qui hæredibus deficiunt, hæc clauſula (per defectum ſeminis talis, vel talis, &c.) ſemper apponi, inter ſeriẽs ſolet, Ideò putaverunt aliqui, quòd ſi Dominus, vel Nobilis ille, qui deficit, filias poſt ſe reliquerit: tūc neceſſe ſit, in ejuſcemodi Donationalibus literis, per expreſſum deſcribere pariter & addere clauſulam (maſculini ſexus) ut contineatur in Donationis tenore, per defectū ſeminis maſculini ſexus, talis, aut talis, &c. Alioquin autem Donationem, ipſam non valere, neq; impetratori talium bonorum ſuffragari poſſe: arguentes & allegātes, illum in ſemine (eò quòd filias habeat) nondū defeciſſe. Quod tenendum non eſt. Nam per ſemen virilis dūtaxat maſculinus ſexus, & non fœmine intelligitur. Fruſtrà igitur & ſuperfluum eſt, id addere, vel apponere, quod etiam alioquin vocabuli virtus continet in ſe. Et ratio eſt, quia naturaliter ex ſemine viri ſuperabundanti (ut plurimum) maſculus concipitur: & è contra ex ſemine fœmina, fœmina generatur.

Rectè igitur dicitur is in semine defeciſſe (ſi etiam filias habeat) qui in virili ſexu defecit. Hinc eſt, quòd ex Nobili Patre, & ignobile matre generati filij, veri nobiles reputantur & Patris familiam conditionemq; ſequũtur: ſed non è converſo, prout & ſuperius apertè declaravi. Verum tamen ſi bona & jura poſſeſſionaria cujuspiam utrunq; ſexum manifeſtè concernunt, & uterq; ſexus deficiet: tunc ritè & commodè ponẽda erit in Donatione Regia (per defectum ſeminis utriuſq; ſexꝰ, talis &c.) ut in ea parte, per ſemen, ſucceſſio intelligatur.

Part. 1. Tit. 71. & 51.

Méltán mondhattyuk azért, hogy magva ſzakadot annak (ha leányi vólnának-is) kinek tőb férfiu ága nem maradand. Innet vagyon, hogy az Nemes Attyától, és paraſzt annyától való fiak ugyan igaz Nemeſſeknek tartatnak, és az attyok nemzetſégében és állapatban mennek elő: De viſzontag nem, az mint arról oda elő nyilván ſzóltam. Mindaz-által, ha valamely jóſzág mind az két ágra nyilván ſzólgálna, és mind az két ág el-fogyna: tehát akkor igazán és haſznoſſon belé irhattyák az Király adományról való levélben, *hogy ennek s-ennek mind az fiu és leány agának magva ſzakadasáért adták el-jóſzágát*, mint hogy itt az magon az *ſucceſſiot* avagy őrőkkeſſéget értyük.

QUANTO TEMpore jus Regium duret, & præſcribatur.

TITULUS XXIII.

Quia igitur Regia Majeſtas, cunctorum Dominorum, Baronũ, Magnatum, Procerumq; & regni a Nobilium in ſemine deficiẽtium, verus (ut præmiſi) & legitimus ſucceſſor eſſe cẽſetur: ſunt igitur plures Domi-

a Part. 1. Tit. 3. & 10.

AZ KIRALY IGASSAga hány eſztendeig tart, és mikor telik ki ideje.

XXIII. TITULUS.

Mivel-hogy az mint meg-mondám, hogy Király ő felſége minden-féle Uraknak fő embereknek és Nemeſſeknek valakiknek magvok ſzakadna, tőrvény ſzerint való őrőkkeſſe vólna, erre való tekintetek-be ſokkan az Urak, és ez Or-

ſzágbé-

ſzágbéli jóſzágos Nemeſſek kőzzűl, tudgyák hogy Király igaſsága fekſzik jóſzágokban, de még is azt kőltik, hogy avagy zálagúl birják, avagy bizonyos vallások, és kőtéſek vólna fellőle (kiben azért ſemmi nincs, s-az Király ſem adot *conſenſust* réá) vagy hogy ők abban az jóſzágban őrőkkeſſek vólnának, és vér ſzerint-s-törvény ſzerint-is őket illetnék. Avagy peniglen valami ſzin alatt, fő-képpen háború időben, és hadkort valamely jóſzágban allattomban bé-csuſznak, és allatomban az jóſzágot mind birdogállyák, azt hányván vetvén, hogy ők annak az jóſzágnak ſok időtől fogván Uraſságában vóltanak, és időt-is töltöttenek benne. Ez fęlék ellen azért jól meg tanúllyuk, hogy ſzáz eſztendeig tart á Kiraly igaſsága effęle jóſzágban, és ez ſzáz Eſztendő forgaſsában, effęle csalárdok jóſzágát Király igaſságával töllők el-vehetik, és igy csak héjában léſzen az ő időtöltéſekkel való magok biztatáſa.

Dominorũ & Nobilium, ac regnicolarum, poſſeſſionatorum, ſcilicet b *hominum, qui jura regalia pro ſe malè vendicantes, aut videlicet pignoris titulo, aut Faſſione in valida & inefficaci, vel Regio conſenſu indigente, & neceſſario: aut alio ſucceſſorio vel hæreditario jure, in ſe devoluta fingentes aut alia indirecta via, taliter, qualiter dominiũ eorum (maximè guerrarum, diſſenſionũq; temporibus) ſubintrantes, taciturnitatis ſilentio tenere gubernareq; & poſſidere ſolent, ſeſe in eiſdem juribus poſſeſſionariis longævi tẽporis præſcriptione mediãte, firmare & fundare prætendentes.* UNDE *ſciendum eſt, quòd jus Regium centum annis in bonis & juribꝰ poſſeſſionariis quorũlibet malæ fidei poſſeſſorum durat, & exquiri poterit, objectione præſcriptionis alicujus non obſtãte.*

b Part. 2. Tit. 71.

MI LEGYEN VALOban az Király igaſsága, és az Jóſzág.

XXIV.

QUID SIT JUS Regium definitivè, & quid jus poſſeſſionarium.

TITU-

TITULUS XXIV.

JUs igitur Regiũ, dicitur juriſditio Sacræ Coronæ Regni, in bonis ac juribus poſſeſſionariis, per quem piam pro ſe malâ fide contrâq; conſenſum Regium uſurpatis, tacitè latens & conſiſtens. Nomine autem poſſeſſionarij, generaliter intellige Caſtra, Caſtella, Fortalitia, Civitates, Oppida, Villas, Poſſeſſiones, Terras, Sylvas, & Prædia.

Ubi ſciendum, quòd poſſeſſio dupliciter accipiatur. PRIMO *quidem pro domino uſuq; ac gubernatione alicujus rei mobilis, vel immobilis. Et hoc modo dicitur poſſeſſio, quaſi pedum poſitio in uſum ac dominium ipſius rei, quàm quis realiter tenet & gubernat.* ALIO *modo autem (prout in propoſito) poſſeſſionis appellatione villa ſignificatur & intelligitur: & hoc propriè loquendo. Nam caſtra, caſtella, civitates, oppida, & prædia, ſeparata habent vocabula.*

Verum tamen hoc in loco nomine juris poſſeſſionarij, generaliter intellige caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida, villas,

XXIV. TITULUS.

AZ Király igaſsága azért, az Király Coronának tõrvény ſzerint való igaſsága, és kõzi, mely alatomban, fekſzik oly õrõkſęgben, és jóſzágban, mellyet valaki mód-nélkũl, és nem igaz utón s-Király engedelme nélkũl birná. Az Jószágon penig értyũk kõzõnſęgesképpen mind az Várakat, Caſtéllyokat, erõſſęgeket, Kólcsos Városokat, mezõ városokat, falukat, fõldeket, erdõket és telekeket.

Itt azért ércsũk meg hogy mikor birodalomról ſzóllunk, avagy az mi birtokunkat emlittyũk, ezt két-képpen érthettyũk. Mert ELSÕBEN, azt jedzi, az min nékũnk hatalmunk vagyon, akar ingo, bingo, akar õrõkſęg legyen az, csak hogy mi birhaſſuk és gond-viſelésũnk alatt legyen. Mert ez formán mondatik à *poſſeſſio*, lábainknak bé-tévése, mellyel az jószágot valaki maga ſzámára foglallya, és valóságos Uraſságában és gond-viſeléſe alatt vagyon. MASODSZOR ez nevezeten tulaydon-képpen jószágot és falut értũnk. Mert az Váraknak, Caſtéllyoknak, keritet kólcsos és mezõ Városſoknak és telekeknek ſáját, és tuláydon nevek vagyon. Mind-az-által itt az *poſſeſſion*,

on, az az, az jószágon, kőzönségesképpen ércsed az várakat, castéllyokat, erősségeket, kólcsos városokat, mező városokat, falukat, jószágbéli részeket, földeket, réteket, erdőket és telekeket. Prædium, az az, Teleknek penig oly mezőt hivunk, kin az előt emberek laktak, de mostan puszta, sem ház sem lakó nincsen rayta, mint ha ki prédára hadta vólna: miert hogy ez ige az régiektől marat. kik oly földet, mellyet fegyverrel vőttek vólt meg, ön köztők prédának, az az, hadi nyereségnek tartnak vala. Azonképpen az Funduſt, az az, az nemes ülés helyet, és jobbágyok házak helyet, mellyen mivel hogy sem ház, sem lakó nincsen, puszta teleknek mondgyuk. Mik legyenek penig az várok, castellyok, erősségek, kólcsos és mező városok nyilván vagyon, melyért nem kel azokról az magyarázat.

Mert ez czikkel alat, *cum omnibus pertinentiis*, az az, minden hozzá tartozókkal egyetemben, kőzönségesképpen mind azokat érttyük, valami akar keritet kólcsos, akar mező városhoz, avagy valamely faluhoz való: ugy-mint szántó földek és gyepek, mezők és kaszáló rétek, nyomás, erdők, cserek, berkek, hegyek,

villas, portiones possessionarias, terras, prata, sylvas & prædia. Prædium autem nos dicim⁹ agrum illum esse in quo prius homines habitare solebāt, modò tamen nulla ædificia apparent, neq; coloni habitent, quasi prædæ expositum: ab antiquis derivatū, qui agros, quos bello capiebāt, in prædæ nomine habebant. Fundum etiam, seu locum sessionis nobilitaris, atq; jobagionalis, ædificiis & habitatore penitus destitutū, similiter prædium appellamus. Castra verò, & castella, fortalitia, civitates, & oppida nota sunt, & declaratione non egent. Pertinentiarum siquidem nominatione communiter intelliguntur, & continentur omnia illa, quæ ad civitatem, oppidum aut villam aliquam spectant: prout sunt terræ arabiles cultæ, & incultæ, agri, prata fœnilia, pascua campi, sylvæ virgulta, nemora, montes, valles, vineæ, promontoria, aquæ, fluvij, piscinæ, piscaturæ, aquarum decursus, & molendina, ac eorundem loca. Et generaliter omnes utilitates ac proventus, ipsi ci-

Part: 3. Tit. 16.

vitati, aut oppido, vel villæ deservientes. Sæpè autem pertinentiarũ appellatione comprehenduntur omnes jurisditiones alicujus castri, vel omnia bona immobilia, ubilibet adjacentia, ipsi castro annexa atq; deservientia. Sicuti civitates, oppida, villæ, portiones possessionariæ, & prædia. Tamen hujusmodi nomine, vel significatione rarò utimur, sed civitates, oppida, villas, portionesq; & prædia ad castrum attinentia, si non specificè: generali tamen positione denotare solemus.

gyek, völgyek, szõlõk, szõlõ-hegyek vizek, folyo-vizek, tók, vézek, vizfolyások, mólnok, és malom helyek, summa szerint, valamely városnak avagy falunak, akar mi jövedelmi hasznai és hozzá tartozó vólnának. Gyakorta peniglen érttyük ez szón valamely Várnak minden törvény szólgáltatásra való hatalmat és birtokat, avagy minden jószágot, akar hol legyen, csak hogy ahoz tartson, és oda szólgállyon, ugy mint keritet és mezõ városok, faluk, részbéli és egész jószág, és puszta telekek. Mind-az-által ezzel az értelemmel igen ritkán élünk, mert hogy-ha mindenkoron ki nem fejezzük-is de summa szerint, az keritet és mezõ városokat, falukat, rész jószágot és telekeket, valamely várnak csak tartományának szoktuk mondani.

Et quamvis jus Regium ad universa ferè jura possessionaria, quæ donationi & collationi Regiæ, quovismodo vel titulo subjacent, generaliter referri & extendi queat, tamen si quis Dominorum aut Nobilium, in casibus vel criminibus notam infidelitatis afferentibus & inducentibus excesserit atq; deliquerit: aut si quis in semine (de recenti) defecerit, hujus vel

Jól-lehet azért az Király igasága közönséges-képpen, mindenfele jószágot à kit Király el-adhat, avagy valamiképpen Királynak közi lehet hozzáia, õ magában bé-foglallya: mind-az-által ha ki az Urak, vagy az Nemesek közzül hitetlenségben esendik: avagy uyjonnan valakinek magva szakadand, effele jószágot nem mindgyárt csak az Király-igasságával kel meg kérni, hanem avagy az hitlenségnek nevével és mint eset legyen.

legyen az hitlenſég meg-magyarázván: avagy penig magva ſzakattúl kérheti meg, és ez mellet az Király igaſságat-is bé-ſzokták à *Donatio*ban iratni, hogy ha mi kõzi vólna, õ felſségének affęle jóſzágban, azt-is oda engedgye: Az mint azért elsõben ſzóllék à Király igaſsága felõl, hogy mi légyen, azt nem utólſo és kõzönſęges Király igaſságáról kel érteni, hanem azokra való-képeſt kel magyarázni, az kik az Király igaſsagát jóſzágokban el-titkolnák.

vel horum bona, ac jura poſſeſſionaria non nomine juris Regij ſimpliciter, ſed per notam infidelitatis (eam declarando) vel per defectum ſeminis ipſius defuncti hominis, impetrari, & ſæpè in ejuſcemodi Donatione jus quoq; Regium (ſi quid in illis bonis etiam aliter haberetur) impetratores apponere conſueverunt, ideò deſcriptio ſuper jure Regio immediatè prædeclarata, non de hujuſmodi genere juris Regij, ſed quantũ ad celatores juriũ Regalium eſt intelligẽda atq; referenda.

Part. 1. Tit. 13. & 28.

HOGY AZ KIRALY igaſságával, valaki jóſzágát méltatlan meg kéri, azon jóſzágnak õrõk bõcsüen marad.

XXV. TITULUS.

HA azért valaki Király igaſságával valamely jóſzágot meg-kérend, tudni-illik, kinek Uraságában valamely Ur, avagy Nemes Ember, ſok üdõtûl fogván békeſſęgeſſen élt vólna, és az põrnek folyását végig üſzvén, (mert ez moſtani ſzokáſunk ſzerint, effęle põrnek négy Octáván végének kel ſzakadni) az ſęle Ur avagy

QVOD IMPEtratores bonorũ injuſtè, nomine juris Regij inæſtimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur.

TITULUS XXV.

SI quis itaq; nomine juris Regij, aliqua jura poſſeſſionaria pro ſe impetraverit, in quorum utpote pacifico Dominio, quiſpiam Dominorum aut Nobilium olim perſtitiſſet, & elapſis legitimorum terminorum in cauſa ſuperinde de ſuſcitanda proceſſibus (in quatuor enim

terminis octavalib⁹, juxta consuetudinem modernorum ejuscemodi causa finaliter terminari solet) si Dominus, vel Nobilis ipse justo titulo, bonoq; jure, impetrata illa jura possessionaria se possedisse, possidereq; poterit comprobare, tunc impetrator talis in æstimatione perennali, eorundem jurium possessionariorum, malè & injustè impetratorum (quorum perpetuitatem pro se usurpare, vendicareq;, & legitimum possessorem illis perpetuò privare prætendebat) convinci debet & condemnari, ut simili mensura sibi remetiatur, & pari damno, quod alteri inferre satagebat, compensam sortiatur.

avagy Nemes ember meg bizonyithattya, hogy ő jó moddal, és igassággal vagyon abban az jószágban, és igazán birja, tehát az ki meg kérte vólt, azon jószágnak, mellyet ővévé akarna tennie, és az ő igaz Urát belőle ki akarná vetni, őrők bőcsűen marad. Hogy ekképpen hasonló mértékkel mérijének nékie, az kivel ő másnak akar mérnie, és ő essék abban az kárban, melyben ő mást akar eiteni.

Et idem est tenendum etiam de illis, qui per notam infidelitatis in prædeclaratis casibus, aliqua jura possessionaria à Regia Majestate pro se impetrãt: & hujusmodi crimen notæ infidelitatis adversus eos, quorum jura possessionaria impetrata fuerint, comprobare non poterunt, quod videlicet tales quoq; in æstimatione ipsorum jurium possessionariorum perennali (si liti cedere noluerint) condemnentur: licet plerique sentiant ipsos solummodò in a *emendatione linguæ eorum convinci & aggravari debere: Ex eo scilicet, ut innocentes & innoxios, coram regia Majestate malè diffamasse intelligantur.*

a Part. 2. Tit. 72.

Ekképpen járnak azok-is valakik hitetlenségért jószágot kérnek, és azt reájok nem bizonyithattyák, mert ezek-is az meg kért jószágnak őrők bőcsűén maradnak (ha az pőrt le nem tészik) és mellőle nem akarandnak el állani: Jól-lehet erről sokan illyen értelemben vadnak, hogy azokat kik hitlenség nevével, kérik meg valaki jószágát, csak nyelv váltságon kel azért maraztani: Mivelhogy Király előt ártatlan, és bűntetlen embereket hamissan meg-szólották, és méltatlan kissebbitették meg-nyelvekkel.

HOGY AZ KIK MAGva ſzakattúl kérik meg valaki jóſzágát, azok ſemmi birságon nem maradnak.

XXVI. TITULUS.

HA valaki peniglen valamely hólt embert jóſzágát magva ſzakattúl Király igaſságával, mint ha ő felſégére ſzállot vólna, meg kéri, és az után hogy tőrvényre kel az dolog, levéllel meg-bizonyithattyák hogy az Királt nem illeti, hanem vagy vér ſzerint való attya fiaira, vagy az meg hólt embernek leányi ágára vagy egyéb rendbéli örökkeſire ſzállot: Ez-okon az ki meg-kérte, ſemminem marad, mert férfiu ág-nélkül való hólt embernek kétſéges jóſzágát, kérte vólt meg: hogy azért az Királyi Coronának igaſsága üdővel ki teſſék, és az Király-is kétſéget kiveheſſe belőle, ha ő reá ſzálloté avagy nem az à jóſzág, ez-okáért mentſége lehet az meg-kérőnek. Mert netalán az-is az ki az meg-kérő ellen az jóſzágot meg-nyeri, és levelével örökkeſsé teheti magát az jóſzágban, talám az magva ſzakat ember éltében azon jóſzágot nem birta: A' honnét következik, hogy effé le magva ſzakat jóſzágról való *Donatio*

QUOD IMPEtratores bonorũ, per defectum ſeminis quorumpiam, in nullo onere convincantur.

TITULUS XXVI.

SI quis autem per defectũ ſeminis cujuſpiam decedentis, & hæredibus deficientis, bona vel jura poſſeſſionaria, tanquã ad ſacram Regni coronam jure devoluta, ab ipſa Regia celſitudine impetraverit, & tandem in examine cauſæ, inde movendæ, eadem jura poſſeſſionaria, non ad collationem Regiam, ſed ad fratres aliquos generationales, vel fœminei ſexus ipſi defuncti homines, aut alios legitimos ſucceſſores, derivata fuiſſe, literarum teſtimonio verificabunt: tunc impetrans ipſe nulli ſubjicitur pœnæ, nec ullo onere propterea gravabitur, eò quòd mortui hominis bona, tãquam ambigua hærede ſcilicet maſculino carentis deſtitutiõ impetravit: Ut juriſditio ipſi ſacræ Regni Coronæ in tempore exquireretur, & ambiguitas devolutionis ipſorum bonorum tolleretur. Nam ille quoq; qui

causam obtinuerit, & ad se bona illa devoluta esse declaraverit, forsitan vivente eo, qui jam occubuit, dominium eorundem bonorum reale non habuit: unde si etiam jus Regium in hujusmodi literis Donationalibus per defectum seminis emanatis, casu insertum vel annexum fuerit, & ulterius impetrator ille jus ipsum Regium prosequi voluerit: in nullo propterea a judiciali gravamine convinci debebit.

tio levélben mikor bé irandgyák az Király igasságát-is, és à kinek Király adta, az jószágot, az Király igasságát kezdi az tőrvényben forgatni, hogy az jószágot azzal-is övéje tegye, ezért nem marad semmin.

Si tamen ampliori processu pertinaciter cùm jure ipso Regio agere non cessabit, rursusq; succubuerit: tunc pœnæ a præmissæ subjacebit. Poterit autem impetrator ipse (si voluerit) in causa juris Regij legitimè procedere. Nam licet consideratione illius clausulæ, quæ in literis Donationalib⁹ semper inseri solet, videlicet (præmissis sic ut præfertur stantibus, & se habentibus, &c.) arbitrati sunt nonnulli, cassata & invalidata prima parte Donationis, quæ per defectum seminis erat etiam reliquam partem super jure Regio confectam, cessare & anihilari debere. Quoniam tamen hoc verum fuit, quòd ille, cujus bona impetrata erant, sine semine decessit: clausula prænotata totali Donationi, & cum

a Part. 1. Tit. 25.

Part. 1. Tit. 23.

Mind-azon-által, ha még-is vakmerő-képpen kezdi az Király igasságát hánni vetni, és még-is el-esik mellőle: igy az meg-mondot büntetéssen marad. De azért ki effele jószágot meg-kért, ha kedve lészen hozzája, ugyan tőrvény szerint-is meg lathattya, hogy ha Király igasságával hozzá férhet az jószághoz: Mert mivel-hogy, ez Czikkelt effele *Donatio* levélben bé-szokták irni, ugy mint (az dolog igy lévén, az mint mondgyák) sokkan illyen értelemben vóltak, hogy ez illyen *Donatió*nak első részéből, mely szól arról, hogy ennek s-ennek, az kinek jószágát magva szakattúl meg-kérték, valóban magva nem szakat, tehát à levélnek több része is, mely szól à Király igasságáról le-szál és semmit nem használ az meg kérőnek. Mind-az-által, ha azt meg-bizonyithattyák, hogy az el-hólt embernek, kinek

nek jószágát valaki meg-kérte, magva szakat: az meg-irot Cikkel, az egész *Donatio*nak és evel eggyűt az Király igasságának egyszer s-mind ártalmára nem lehet. Ezokáért az meg kérő fel ha akarja, Király igasságával-is, jó módgyával, pőrelheti az meg-kért jószágot.

cum hoc juri ipsi Regio derogare non videtur. Idcirco impetrator ipse, si voluerit, causam suam super dicto jure Regio, rite prosequi valebit.

HOGY AZ MELY JOszág pőrben vagyon, azt magva szakattúl meg nem kérhetik.

XXVII. TITULUS.

DE azért ezt eszünkben vegyük, hogy ha valaki valamely jószágot pőrleni kezdené, és minek-előtte meg-nyerhetné és az pőrt véghez vihetné, azonban magtalanúl történnék meg hálni, tehát effele jószágot magva szakattúl, az Fejedelemtől meg nem kérhetnék. Mert az ő vér szerint való attya-fiuságát, kire való képest, az az meg-hólt ember, még éltében kerese az jószágot, azon embernek halála, semivé tötte. Mind-az-által az Fejedelem-is nem lehet annyira való örökkösé effele embernek, hogy az mely jószágot éltében sajattyáva nem tehetet, hanem még az pőr folyásában lévén, kétség

QUOD BONA, in lite existentia, per defectum seminis impetrari non possint.

TITULUS XXVII.

ADvertendum est autem, quòd si quispiam prætextu hæreditatis, aliquorum jurium possessionariorum, a causam litemq; suscitaret, & antequam eam ad finem effectumq; perduceret, ab hac luce sine semine decederet, tunc in eo casu, bona & jura ejuscemodi possessionaria in lite existentia, per defectum seminis ipsius decedentis, à Principe impetrari non possunt. Quoniam b propagatio sanguinis, cujus respectu decedens ille bona ipsa acquirebat, & prosequebatur, extincta est. Princeps autem, licet successor ejus

a Part. 2. Tit. 71.

b Part. 1. Tit. 47.

ejus sit respectivè ad bona, quæ vivens possidebat aut possidere poterat, non tamen censetur esse c *propagativus hæres ab ea consequenda, quæ decedens ipse, juri suo nondum appropriaverat & addixerat, sed in dubio adhuc litis illa se consecuturum sperabat.*

kétséggel csak remélhette annak meg-nyeréſét.

c Part. 1. Tit. 17.

Verum tamen, si habuerit bona ac jura possessionaria, præmanibus alienis, pignoris titulo, vel pro Dotalitio aut Quartalitio, sive etiam alio redemptibili modo obligata, talia bona Regia Majestas, vel ille qui Donatione Regia potietur, cui ea contulerit, ad se redimendi facultatem semper habebit. Nam hujusmodi obligatio non excludit bonorum proprietatem, qua defunctus ipse, vivens potiebatur. Et hoc idem est de fratrib⁹ quoq; adoptivis per omnia sentiendum atq; tenendum, qui successores legitimi non tamen hæredes veri fratris defuncti reputãtur, & ejuscemodi bona redemptibilia sibi vendicare optimo jure possunt. Hinc prodiit tritum illud & vetustum proverbium, quòd (lites præcio venundari, & coëmi non possint.) quod quidem dictum non est sic accipiendum, ut miserabilis

Mind-az-által ha oly jószág marat vólna az meg hólt embernek, mellyet avagy zálogban vetet vólna, avagy penig jegy ruháért, avagy leány negyedért, avagy váltságos-képpen valakinek el-kõtõt vólna: Effęle jószágot avagy az Király, vagy az kinek az Király adandgya, mindenkoron mágához válthattya. Mert az jószágnak effęle el-kõtéſe, tulaydonságát az jószágnak el nem veſzti, hanem azomban meg tarttya, mint éltében à meg-holt ember birta. Ezen értelemben legyũnk minden-képpen az hittes attya-fiakról-is, kikre az meg-hólt hittes atya-fiunak jószága, jol-lehet tõrvény-ſzerint, de azért nem vér-ſzerint ſzál, és effęle el-zálogoſitot, és el-kõltet jószágot kirõl ſzóllék, effęle attya-fiak-is magoknak meg válthattyák. Ez okon ſzoktuk kõz példa beſzédben-is mõdani, *hogy az põrt pênz en el-sem adhattyák, meg sem vehetik.* Mely példa beſzedet nem kel arra magyarázni, hogy valamely nyomorult ſzegény,

és

és meg szűkült ember, oly jószágának gondgya-viselését és meg-keresését, ki őtet méltán illetne, avagy el-kezdet pőrnek, avagy mellyet el-akarná kezdeni, forgatását és véghőz vitelét másra nem bizhatná: Avagy affele pőres jószágot, jó modgyával el nem adhatná másnak. Hanem ezt kel ezen értenünk, hogy az kinek el-adná az jószágot, avagy az kire bizná az pőrnek gondgya-viselését: Effele ember ő maga képében az el-adónak sem éltében, sem hólta után, az jószágot nem pőrelheti, hanem csak az el-adó nevével.

Mivel hogy penig az törvénnek vége kétséges, még az el-adó is, valameddig à pőrt, ugy-mint fel pőres, véghez nem viszi, addig az jószágot sájattyának nem mondhattya, és ez okon sokkál inkáb az meg vévő is, ő maga képében az el-adónak jószágát törvénnyel nem keresheti. Innét azért ez következik, hogy ha az el-adó fel, ez pőr közben, mig az törvénnek végét nem érne meg-ha land Az vévőnek mind pénze, s-mind az jószág oda lészen. Mert az mint meg mondok az után semmiképpen nem pőrelhet: és ez-okon meg

bilis aliqua perſona egeſtate & inopia gravata, vel alio defectu præventa, non poſſit bonorũ ſuorum juſto titulo ſe concernẽtium, acquiſitionem & recuperationem cauſarumq́ & litium inde ſuſcitatarum, aut movendarũ directionem & perſecutionem alteri commendare. Vel etiam hujuſmodi bona litigioſa, ſeu in lite exiſtentia, bonis ſub conditionibus vendere & à ſe alienare. Sed ita proverbium ipſum eſt intelligẽdum, ut ille, cui bonorum ipſorum venditio facta, vel ejus cauſa proſecutio commendata fuerit, nomine ſuo proprio, in eadem cauſa, nec vivente, ſed neq́ decedente eo, qui venditionem hujuſmodi bonorum fecit, procedere poteſt, ſed nomine ejusdem vẽditoris, cauſam ipſam dirigere & proſequi debet. Exitus autem & finis litis dubiꝰ eſt, & interim, quoaduſq́ pro parte actoris cauſa ipſa finem ſortietur, venditor ille, bona hujuſmodi litigioſa ſua eſſe, non poterit rectè affirmare. Ideò neq́ emptor, valebit pro eiſdem nomine ſuo proprio, tanquam pro bonis vẽ-

ditoris in judicio contendere. Unde si litis inter medio, antequam scilicet bona prænotata, per sententiam diffinitivam reobtenta fuerint, venditor ille decesserit, tunc emptor ipse impensam & oleum pariter perdet. Nam ex ratione præallegata, amplius in causa illa procedere non poterit: & ex consequenti lites, hoc est bona litigiosa, non potuisse precio comparare, manifestum erit.

meg tapasztalhattyuk, hogy az pőrt pénzen-is heában vőtte vólt meg.

QUOD BONA, Donatione Regia acquisita, Si etiam pecuniarum summa contradictoribus solvatur, jus fœmineum non concernunt.

HOGY AZ KIRALYtól adatot jószág, leány ágat nem illet, még ha az ellenzőnek ellene mondását pénzel le-szállitanák-is.

TITULUS XXVIII.

ITem sæpe numero contingit, impetratores aliquorũ bonorum, & jurium possessionariorũ aut per defectum seminis quorumcunq; decedentium, aut per aliam quãvis notam, vel etiam juris Regij titulo, cum contradictoribus illis, qui tempore executionis a hujusmodi Donationum apparuerunt, & statutioni earum contradictionis velamine obviaverũt concordare & in unionem devenire, atq; summam aliquam pecuniarũ, eisdem contradictoribus solvere, ut citiùs faciliusq; dominiũ bonorum impetratorum adipisceren-

a Part. 1. Tit. 3. & 32.

XXVIII. TITULUS.

EZ-is gyakran esik, hogy valaki magva szakattúl, avagy hitlenség nevével, avagy Király igasságával, kér-meg valami jószágot, és mikor iktattya magát ellene mondnak, mely ellene mondókkal az után meg-békéllik, és meg-egygyez: Es à mi igasságok vólna az jószágban, abból pénzel ki fizeti őket, hogy avagy kőnyebben fértkezzék azon jószághoz, avagy hogy az ellenzőknek, vagy leány negyedék vólt benne, vagy jegy ruhájok, vagy abból az jószágból ki kellet vólna őket házasitani, avagy egyéb valami kőzőket mondhattak vólna hozzája, és effele kőteleségtől és fizetéstől hamaréb meg szabadithassa az jószágot.

ſcerentur, aut eadem bona ab omni prorſus ampliori ſolutione, cui forte prætextu jurium Quartalitiorum, aut dotum, & rerum Paraffernalium, & aliorum hujuſmodi negotiorum ſubjacebant, liberarent.

Ennek-okáért, hogy illyenképpen való fizetéſſel-is jut az jószághoz, ſokan azt vélik, hogy effęle jószág, mind az két ágra ſzólgál: mely igaznak lenni nem láttatik. Mert az jószágnak tulaydonságát az fundamẽtomából és gyũkörébõl kel meg itilni, és honnét legyen elsõ eredeti effęle jószág kereſetinek és talalasának, mint az elõt-is, errõl iráſomban emlekeztem. Igy azért à Király adományára tekéntvén, effęle jószágot, Király adományának kel tartanunk, és nem võt jószágnak, bár ha valami fizetés léſzen mellette is'. Miért hogy az adomány az oka, hogy az pénzbeli fizetés lõt.

Unde putaverunt nonnulli, talia bona jus fœmineum perinde atq; maſculinum ſequi debere: quod minimè verum videtur. Nam jurium poſſeſſionariorum proprietas ad radicem atq; originem acquiſitionis ſemper eſt referenda, prout ſuperius quoq; breviter declaratum eſt: Et ob hoc ex ſtipite Donationis acquiſitia bona, & non ramo ſolutionis, emptitia eſſe cenſentur. Donatio enim, quæ præceſſit, in cauſa fuit, ut ſolutio pecuniaria ſubſequeretur.

Part. 1. Tit. 21. 37. & 73.

MIKEPPEN KEL ELfoglalni, az magva ſzakattúl meg kért jószágot.

XXIX. TITULUS.

MIképpen kellyen peniglen eljárni az magva ſzakattúl meg kért jószágnak *Donatio*jával, és effęle jószágh felõl tõrvény ſzakattaig mit kelleſęk mivelni: Továbba mi-képpen kelleſęk tõrvénnyel véget ſzakaſzta-

QUOMODO CUM Donatione Regia, per defectum ſeminis procedendum ſit.

TITULUS XXIX.

QValiter autem cum Donationibus Regiis, per defectũ ſeminis aditis & confectis, procedendum ſit, quidvè de bonis & juribꝰ poſſeſſionariis impetratis, infra deciſionem cauſæ,

sæ, inde inchoandæ, agendum exiſtat: quomodo etiam cauſa ipſa finiri & terminari debeat, ex quo in decreto generali clara ſuper ea re mentio & articulus conſcriptus habetur: Ideò modus ille ibidem denotat⁹ in hac parte obſervãdus relinquitur, licet vetuſtæ conſuetudini Regni hujus, in quibuſdam clauſulis præjudicari videatur: Nihilominus, ut hujus rei notitia facilior habeatur, articulum, in eodem decreto, inde conſcriptum verbotenus inſerendum & hic annectendum curavi, qui ſic incipit:

kaſztani: Mivel-hogy erről az kőzönſęges decretomban elég világos emlekezet lőt és Articulus iratot felőle: Annak-okáért az mint ott meg vagyon irva, ahoz kel magunkat tartanunk, noha az az Articulus, nemű némű czikkelekben, ez Orſzágnak régi ſzokkáſával, nem mindenben eggyez: Hogy penig ez dólgot könnyebben és jóbban meg értheſsük, azon Articuluſt, igiről igire ugyan itt-is bé-irattuk, mely ekképpen következik:

Item, ſi in quocunq; comitatu, aliqua jura per defectũ ſeminis quorũcunq; decedentium devoluta fuerint, & de hujuſmodi poſſeſſionibus, manifeſtè non conſtet, an ad jus Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu homines fœminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet jus Regium, & jus aliorum ſcilicet generationalium, vel fœmineũ, dubium intervenerit, tunc homo cõmunis Nobilis & Idoneus, in quolibet comitatu, ad id per comitem parochialem, cum judicib⁹

Továbba ugy-mond ha valamely Vármegyében valami jóſzág magva ſzakkattúl, Királyra ſzállãd, és nyilván nem tudhatni, ha valóban Királyra ſzálloté, avagy vér-ſzerint valo attya-fiait, avagy penig leány ágot-is illetné: Es mind az két dologról kétſęg vólna, Király igaſsága ha legyené benne, avagy penig az attya-fiaknak, és leány ágnak legyen kőzi és igaſsága hozzája: Tehát az kort az Vár-megyé Iſpánnya à ſzólga birákkal és tőb nemeſſęggel gyűljen őſzve, és válaſzſzon egy jámbor tőkéletes Nemes embert, de nem az Szabad Urak kőzzűl, ſem peniglen

az

az maga birók kőzzűl, hanem az kőzép szerint való, az az, fęl husú és állapatu Nemes emberek kőzzűl, és adgya ennek kezéhez az jószágot, hogy még effęle kételkedésnek, és felőle való pőrnek vége szakad, addig az jószágot, kár és fogyatkozás nélkűl birja: Mind-az-által effęle jószágnak szokot hasznából mértékletes-képen kőlthet-is maga szűkségére, mind addig, mig az jószág kezénél lészen, miglen az Király udvarában és az tőrvény székben fel nem hirdetik, hogy az jószág magva szakat legyen: de azért effęle kőltségéről, az az választot kőz Nemes ember tartozik számot adni. Holot penig az jószágnak magva szakadot vóltát az Király meg-hirdettetti, valaki azon jószághoz kőzit mondgya, tartozik hogy esztendő forgásának allatta igasságat elő hozza, és Király előt el-hitesse, hogy őtet illeti. Es hogy ha meg bizonyithattya, az Ország biraja viszsza adassa az jószágot, és belé iktassa. Ha peniglen meg nem bizonyithattya, az jószágh az Királyé lészen. Es ha valaki még is kőzit mondana hozzája, és még-is igasságát reménlli benne tőrvénnyel keresse, és vegye ki az Király kezéből.

Holot

dicibus Nobilium & alijs Nobilibus comprovincialibus, in unum locum, congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de potētioribus, sed de mediocribus Nobilibus electus, hujusmodi jura devoluta, & dubia, & alia similia, si quæ contigerint, tamdiù conservet, & manu teneat, absq; damnificatione qualibet: excepto solùm, quòd de provētibus consuetis hujusmodi possessionum (quam diu in manibus suis remanent) expensas moderatas capere, & facere possit: de quibus tandem rationem reddere valeat, & teneatur, quousq; hujusmodi devolutio jurium, sine hæredib⁹ decedentium in sede judiciaria curiæ Regiæ publicata fuerit: ipsaq; publicatione facta, qui cunq; easdem possessiones, & jura sibi pertinere allegaverit, infra anni unius integri revolutionem, jura sua producendo easdem ad se pertinere comprobet. Quod si facere poterit, Judex curiæ Regiæ, eidem statui mandet, & faciat cum affectu. Si verò improbatione defecerit, juri Regio relinquantur.

Et si qui ulterius ad easdem jus habere speraverint, eas de manibus Regiis legitime requirant.

Ubi autem uxores, & filiæ hujusmodi hominum absq; hæredibus masculinis decedentiũ, in talibus possessionibus & juribus remanserint: tunc possessiones eædem & jura, à manib' earum occupari, & aufferri non debent, priusquam de earum juribus, videlicet an hæreditariè & perpetuò ad jus fœmineũ pertineant, anne, veritas inquiratur. Quòd si repertum fuerit, eadem jura juri fœmineo non competere: tunc dictis uxoribus talium decedentium, antequam de dominio dictarũ possessionum excludantur, per Regiam majestatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint esse devolutæ, de earum dotibus, & juribus, plena satisfactio impẽdatur. Filiabus verò usq; ad temp' maritationis earum, domus paterna: cum quarta parte possessionũ paternarum, pro quarta filiali, secundùm consuetudinem Regni sequestretur, & possidenda relinquatur. Postquam verò maritatæ & traductæ fuerint, de earum jure

Holot peniglen effele magva szakat embernek feleſége és leányi maradnának, az jószágot nem kel kezekből ki venni, hanem elsőben meg kel valóban érteni micsoda igaſságok legyen az joszágban, és ha örökkösſekké benne, és leány ágat illeté az jószág avagy nem. Ha azért meg érthetik hogy leány ágra nem szólgal az jószág, tehat minek-előtte, az meg-hólt ember feleſégét és leányit az jószágból ki tenné, vagy Király ő felſége, vagy akar ki az kire szállot vólna az jószág, tartozik jegy ruháját, és egyéb igaſságát meg adván, az jószágból ki-fizetni. Az leányokat peniglen mig ki nem házaſſittyák, addig az attyok udvar-házát, és jószágának negyed réſzét nékiek kel engednie, hogy az Orſzág törvénye szerint mint leány negyedjeket birják. Ha penig férhez mennek, az leány Negyedét pénzel kel nékiek meg-fizetni: Ha peniglen effele leányok közzül valamely jószágtalan emberhez menend, ez orſzág törvénye szerint, az ő leányi negyedben, ugyan örökkes lehet, és belőle ki nem fizethetik. De ugy maradhat meg az jószágban, ha az báttyainak

Quar-

és

és attyafiainak akarattyából (ugymint kikre szállana, az leány negyedben adot jószág, effęle leányoknak ki házasitása után) menend jószágtalanhoz. Ha penig attyokfiai, avagy szűlei, hire és akarattya nélkűl menend jószágtalanhoz: igy az attya udvarházából és jószágából, akar Zaszlos Ur, akar Nemes ember leánya legyen részt nem vehet, hanem csak pénzel fizetik ki az ő negyedéből.

Quartalitio, pecuniaria solutione mediante, satis fiat. Ubi autem aliqua ex ipsis filiabus homini impossessionato maritata fuerit, dictante eadem Regni consuetudine, in perpetuo jure & dominio hujusmodi quarta filialis possessionaria succedere debet, & remanere. Ita tamen, si ipsa de voluntate & consensu fratrum, seu consanguineorum suorum, in quos post ipsius matrimonium hujusmodi jura seu Quartalitia reverti, & redũdari debeant, homini, ut præfertur, impossessionato nupserit. Alioquin sive de domo paternali, sive de curiis & servitiis Baronum, seu majorum Nobilium, dictis suis fratribus cum sanguineis, aut parentibus irrequisitis, & nolentibus, seu non consentientibus id fecerit: jus suum Quartalitium, non cum possessione, sed cum satisfactione pecuniarum, requirendi habebit facultatem. Part. 3. Tit. 19. Part. 1. Tit. 30.

EZEN MAGVA SZAkat jószágról való Articulusnak világosb értelme.

XXX. TITULUS.

DE az mint mondám, ez meg-irt Articulus valami részéből mayd kűlőmbez ez Ország régi tőrvényétől.

Es ELSŐBEN-is effęle magvaszakat kétsęges jószágnak meg-hirdetteségvel. Ma-

DECLARATIO Articuli Decreti, super bonis, per defectum seminis impetratorum æditi.

TITULUS XXX.

QUi quidem Articulus, prout præmisi, vetustæ consuetudini Regni hujus præjudicare videtur.

PRIMO *siquidem in publicatione jurium, modo prædeclarato, dubiorum.*

SECUNDO *verò in termini octavalis non præfixione*.

TERTIO *insuper in Quartalitiorum puellarum, ignobilibus nuptarũ reſtitutione. Nam hujus publicatio juxta veterem & approbatam Regni legem, non in curia Regiæ Majeſtatis, ſed in faciebus ipſorum jurium poſſeſſionariorum, maximè verò in loco ſolitæ reſidentiæ illius, qui in ſemine defecit, tempore videlicet legitimæ ſtatutionis eorum, præſentibus vicinis & commetaneis fieri debet, & à die ejuſcemodi ſtatutionis atq; publicationis, infra ipſius anni unius integri revolutionem, quicunq; ſtatutioni prænarratæ contradixerint, vel etiam alij, qui poſtea cauſæ & liti ipſi ſeſe ingerere & immiſcere voluerint, ſive ſint filiæ illius defuncti, in domo paterna relictæ: ſive fratres generationales, ſive autem cæteri fœminei ſexus homines, jura ſua pro ducendo coram Judice ſuo, ad id ſpecialiter & expreſsè deputato, Nunc videlicet coram domino Judice curiæ Regiæ, (nam aliàs coram Domi-*

Part. 2. Tit. 71.

MASODSZOR hogy bizonyos ideje nincsen mikor, látaſſék tőrvény felőle.

HARMADSZOR, az leány negyednek, jóſzaggal való meg-adáſában, mikor jóſzagtalanhoz menend férhez. Mert effele jóſzágnak megrőgzet tőrvénnye és ſzokáſa-ſzerént, nem az Király udvarában ſzokták meg-hirdetni, hanem az hól az jóſzág vagyon, és kivált-képpen, az magva ſzakat embernek lakó helyére, és az iktatáſnak idején, az ſzomſzédok, és kik egy határban laktanak véle, azoknak jelen létekben. Igy ſzokták penig meg-hirdetni az iktatáskort, hogy valaki ellene mondaná az iktatáſnak, avagy az pőrben akarna bé állani, akar az meg-hólt ember leányi, kik még az attyok házában laknak, akar vérſzerént való attyafiai, akar valaki az leány ágból akarna ellenzeni az iktatáſt, tehát egy eſztendő forgásában, tartozzék effele pőrnek megláttására rendelt Biró előt, ugy mint moſtani ſzokáſunk ſzerént az Ország birája előt (avagy Nador Iſpán előt, mint ez előt ſzoktak vala) minden leveleit, és igaſságát elő hozni, akar follyon egyéb-fele ſzokot tőrvény, akar ne, és igy bizonij-

csa

csa meg, hogy ő örökes legyen az jószágban. Mert ha meg-nem bizonyittya, az jószág, avagy az Királyé lészen, avagy azt az kinek Király adādgya, az mint erről nyilván szól, az felséges *Máttyás* Király Decretuma-is, melyből vettek-is ez meg-irt *articulust*, jollehet valami czikellyében ott külömben vágyon meg-irva. Ezért kel peniglen, ez illyen magva szakadot jószágnak el-foglalasában és iktatasában meg nevezni az Birót, hogy akar mely fęly-is tudhassa, mely Biró eleiben tartozzék mennie, és kitől vàrjón törvént és igasságot, az meg-mondot dolgokban. Az leányok penig (az mint meg-mondám az *articulus*ban) az Attyok udvár-házában, és jószágának negyed részében, házasságok ideiglen meg-maradhatnak. Az megholt ember feleségge-is, ugyan ott az meg-hólt Urának udvar házában lehet mind addig, mig valakihez férhez megyen, és addig belőle senki ki nem rekeztheti, az mint ez után erről nyilvabban szol, lok az Jegy ruha meg-fizetésének meg-irásában. Effęle magva szakkat ember leányit-is, nem azoknak akaratty okból, kel ki-házasitani, kikre szállana, az ő leány negyedik

Domino Palatino consueverant) sive celebrentur octavę, sive non, ad se, & ad jus eorũ pertinere tenentur cõprobare. Aliter autem injure Regio, & per cõsequens illi, cui majestas Regia bona prędnotata cõtulerit, relinquuntur possidẽda: Prout in Decreto Serenissimi Principis quõdã Domini Mathiæ Regis, de quo præsens Articul⁹ est excerptus, sed variatus & immutatus, manifestè cõtinetur. Ideò enim Iudex in tali defectu seminis causa, per expressum denominatus est, ut sciat quęlibet partiũ, infra terminum sibi præfixum ad Iudicem suum recurrere, & justitiã in præmissis ab eo postulare. Filię autem in domo paterna (prout in articulo continetur) cũ quarta parte bonorum ipsorum, infra tempus maritationis earũ, habitabunt. Uxor etiã seu relicta defuncti, ex domo & curia ipsa mariti, quousq; ad secũdas nuptias se non transtulerit, excludi non poterit, sicuti infra, ubi de solutionibus dotalitiorũ tractabitur, clarius dicetur. Puellæ quoq; seu filiæ Nobiliũ, non cum

Part. 1. Tit. 67.

Part. 1. Tit. 98. 102. & 134.

Part: 1. Tit. 29.

illorum vel illarũ consensu, ad quos vel ad quas jura earum quartalitia redũdari debebũt: sed cum patris vel fratris ipsarum, qui scilicet hujusmodi quartalitia solvere tenentur, consensu, nuptui dari debent.

dik, holtok után, hanem oly attyok fiai akaráttyából, kik attyokról való attyok-fiai, és ők̃et pénzel kitehetik, azockal egygyet értvén, adassanak férhez.

DE EO, QUICUM Jurè Regio in causam cujuspiam se immittit.

TITULUS. XXXI.

ITem super jure Regio, noviter impetrato, si quis in causã cujuspiam se cum literis Donationalibus immittat. Non tenetur in causam attractus, vel actor, ad id vel contra illud, literas statim producere: sed impetrator ille procedat de Regni cõsuetudine cũ Regio jure, & hoc, si actor, vel reus triumphabit (nam aliter, si uterq; deficiet) jus Regium locum ibidem habebit. Et in hoc casu judex causæ, etiam post latam, & pronuntiatam inter ipsas partes sententiam, literas super hujusmodi jure Regio Donationales, ab impetratore rursus ad se acceptare, & eidem judicium super eo facere tenetur.

Part. 1. Tit. 65. & 66.

Part. 1. Tit. 84.

AZ KI KIRALY igaſságával ál bé valaki põriben.

XXXI. TITULUS.

TOvabba ha valaki, Királj igaſságát magának meg kérendi, valamely jószágban, ki immáron põrben volna, és az Király adományával az põrben ő-is bé-álland, sem az ál põres, sem az fel põres, nem tartozik hogy ez ellen mingyáráſt elő adgya igaſságàt: ha nem ha mit megkért Királytól, Királyi igaſságával azt ez Orſzág tõrvénye follyása ſzerént, vigye véghez, ebben-is ugy lehet modgya, ha valamellik põres fęl, vagy az fel põres, vagy az al põres, nyerendi-meg az põres jószágot: Mert ha mindà kettő el-veszẽdi, igy mindgyáráſt hellye lehet az Király igaſságának. Es ebben az dologban, ez põrnek birája az *Sententiá*nak kimondása után-is, az põres fęlék közt

tarto-

tartozik, az Király jusáról való adomány levelet, az meg-kérétől ismeglen bé-venni, és annak arról tőrvént tenni.

HOGY KIRALYNAK mindenfele adományit, tőrvény-szerént való iktatással, egy esztendőnek forgássa alatt, meg-kellyen erősiteni.

XXXII TITULUS.

TUdnia meg-is illik. hogy Királynak minden adományit, akar magva szakadás miátt legyenek meg kéretetvén, akar némely gonosz emböreknek hitlenségek miatt: akar Király igasságának nevével, kik hamisan Király igasságit magoknak tartyák: akar úy adománnak nevével, önnen jószágokat méltó igassággal, és igaz tőrvény-szerént kik birják: és ezekről levelek kelvén és meg-iratván az *Donation*ak napjától fogva számlálván, egy egész esztendőnek forgássa alatt, tőrvény-szerént való iktatással meg-kel erősiteni, és helyre állapitani, akar ellenzi valaki akar ne. Mert ha ez nē lészen, az adománnak ereje el-telik, és az *Donatio* levél-is haszontalan lészen, és erejében meg-fogyatkoztatván marad.

QUOD UNIVERSÆ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, statutione legitimá firmari debeant.

TITULUS XXXII.

ET sciendū, quod omnes Donationes Regiæ, sive per defectum seminis quorumcunque decedentium, sive per notam infidelitatis aliquorum pravè agētium, sive nomine juris Regij mala fide jura regalia detinentium, sive novæ Donationis titulo bona sua justo jure possidentium, emanatæ & confectæ, infra integram unius revolutionem, à die Donationis computandam, legitima statutione firmari, stabiliriq; debent, sive fiat contradictio, sive non. Nam aliter Donationis vigor, seu virtus, expirabit, & ipsa Donatio inefficax viribusq; destituta manebit.

Part. 1. Tit. 13. & 28.

Part. 1. Tit. 4. Part. 2. Tit. 12. & 7.

DE LITERIS STATUTORIJS, Reambulatorijs, Admonitorijs & brevibus Evocatorijs, quot dieb⁹ durent ad exequendum.

TITULUS XXXIII.

Part 2. Tit. 18

VBi notandum, quòd literæ Introductoriæ, pariter & Statutoriæ Regales, super qualibet Donatione, cum servitiorum declaratione editæ & conscriptæ, incipientes sic: Cum nos debitũ habentes respectu, &c. Vel, Cum nos attentis & consideratis &c. Prout scilicet Donationis Exordiũ seriesq́ vel continentia verbalis se habet, ad ipsam usq́ anni revolutionem, ad exequendã hujusc emodi Donationem Regiam efficaces sint, roburq́ sortiantur firmitatis. ALIÆ verò omnes literæ similes, tàm scilicet Introductoriæ & Statutoriæ seu Recaptivatoriæ, quàm etiã Reambulatoriæ: sed & Admonitoriæ qualibet, per: Dicitur nobis, cum clausula illa, (Ad terminum cõpetentem &c.) emanatæ, sexaginta duntaxat diebus, à die emanationis ipsarum literarum supputan-

cum Nos annũ compleatur.

Dicitur 60. Dies.

AZ IKTATO HATÁRjáró, Intő, avagy Kénaló, és rövid Hivatal leveleknek, hány napig tarcson erejek, az eligtételre.

XXXIII. TITULUS.

EBben ezt-is eszünkben vegyük, hogy az bé vivő, s-mind penig az Király Iktató levelek, akar mi *Donatio*król, mellyekben valakinek hű szolgálattyát, Király ki-nevezi, és illyen képpen kezdik el az levelet: *Mivel hogy ugymond mi meltán megtekintettük vólna, &c.* Avagy ecképpen: *Minek-utánna eszünkben és elménkben vöttük vólna ennek s-ennek hűséges szolgálattyát, &c.* Az mint az *Donatio*nak kezdeti vagyon, és az több részet-is irják, egész esztendeig tartnak, és erejek vagyon arra, hogy effele Király i adományban, azzal bé irathassák magokat. EGYEB, mindenfele hasonló leveleknek, ugymint. Bé-vitel, Iktató, Viszsza-foglaló, s mind penig Határ-járó, sőt Kénáló leveleknek, mellyeket kezdnek meg irni, *Dicitur nobis*, az az, (*jelenti minekünk* ez ez,) Es mellyikben ez czikel is benne leend, hogy hijatok reiá, az szokot törvény napjára, &c. Ez fele levélnek ki adásának utántan-

tánna, csak hatvan napig élhetnek vélle, az után erőtlen léſzen.

Mind-az-által effele Belé vitél és Viſzſza foglaló, avagy Határ-járó, és Intő levelekben, valamely octavára való napiratik, melyre az hivataly (kinek okait azon levélben meg irják) meg legyē: Tehát annak az Innepnek, mellyet az Octavának, az az, tőrvénynek ki-ſzólgáltatásának napjának téſznek, nyólczad napjára elő kel vinni annak tőrvénye-ſzerént. Az nyolczad nap mind az-által nem az Innepnek utánna, hanem előtte tarttatik-meg, annak végben vitelére. Az hatalomra való hivatalis, kit az moſtani ſzokaſunk-ſzerént, harminczkettődik napra ſzoktunk irni haſonlatosképpen ezis csak hatvan napig tart, aző levélnek ki-adáſſa után: És ha hatvan napnak alatta el nem járnak dólgokban, levelek mellet, az után nem léſzen levelekneк hellyek.

tandis, pro executione peragenda, validæ reputantur.

SI tamen in literis hujusmodi Introductorijs, ſeu recaptivatorijs, aut Reambulatorijs, vel Admonitorijs, terminus aliquis octavalis ad quem ſolet Evocatio (ex ratione in eisdem literis expreſſa) fieri debeat, denotatus & conſcriptus fuerit: tunc ad octavū uſq; diem illius feſtivitatis, cujus videlicet octavæ inferūtur & inſcribūtur, executio cum illis ritè legitimèq; peragi poterit, Octava tamen dies ante feſtum & non poſt intelligatur. Cum literis quoq; Evocatorijs, ratione quorumcunq; actuū potentiariorum, ad triceſimum ſecundum diem ſecundū modernorū uſum ſonantibus, Similiter infra ſpacium ſexaginta dierum, à die emanationis ipſarum computandorum, procedendum eſt. Nam aliter etiam illę viribus decatero carebunt.

AZ DONATIOKROL való iktató levelek, mit haſznállyanak, mikor az okát meg-magyarázzak avagy nem magyarazzák, miért attak legyen az Jószágot.

QUID LITERÆ Statutoriæ donationum cum declaratione, & quid ſine declaratione valeant.

TITULVS XXXIV.

CÆterũ hoc quoq; sciendum, quòd universæ Donationes Regiæ, quocunq; jure & titulo factæ, cum literis Introductoriis, & Statutorijs, non solum cũ declaratione, scilicet per clausulam, Cum nos &c. Verũ etiã simplici modo per aliã clasulã, videlicet: Dicitur nobis &c. cõfectis, & per quoslibet judices regni ordinarios datis, executioni demãdari possunt. Verum tamẽ si introductio per clausulam: Dicitur nobis &c. fiet, tũc in judicio etiã literæ Regiæ Donationales penes Statutũ in specie produci debebunt: Ut intelligatur, quo jure, vel titulo, aut quib⁹ sub conditionib⁹ Donatio ipsa facta existat. Nã aliter statutio ipsa nullius cẽsebitur fore firmitatis. Si tamen cum declaratione, videlicet, per, Cum nos, &c. Introductio & Statutio executa fuerit: tũc in casu, quo literæ Donationales super eo cõfectæ periclitarentur, & amitterẽtur: sola ipsa statutoria sufficiet. Nam seriem Donationis, & rationem, seu causam, propter quam videlicet eadem Donatio facta est, in se declaratam habet.

Part. 1. Tit. 86.

XXXIV. TITULUS

TOvábba ezt-is tudnũk kel, hogy Királynak mindenfele adományáról, kõlt iktató levéllel, akar ſzólgálattyának emlekezetivel, akar penig, ha ſzólgállattyát ingyen ſem emlitik-is benne, hanem csak, *Cum noſſal*, avagy *Diciturral* irják, mely ez Orſzág Birai kõzzũl akar mellyik elõt, kõlt legyen ember iktathattya magát vele. De ha az iktatás, csak az *Diciturral* leſzen, és ſzólgállattyának nemét meg-nem irják, tehát az tõrvényben nem elegſęges csak az iktató levél, hanem az *Donatio* levelet-is elõ kel hozni és bẽ-mutatni: hogy ugyan valóban kiteſſęk, mi okon és mi módon atta legyen Király az jóſzágot. Mert ha az *Donatiót* elõ nem adhattya, az iktatáſnak is ſemmi ereje nem lehet. Ha penig az ſzólgállatnak ki nevczéſſel irván: *Cum nos*, által, az az, mikoron mi *&c.* megyen végben, az bẽ-vitel és iktatás: tehát ha az *Donatiók* avagy adományról való levelek el-veſznének-is az tõrvényben csak effęle Iktató levél-is elegendũ. Mert ez elégge megmagyarázzá, mi okon adta legyen Király az jóſzágot.

DE LI- AZ KI-

AZ KIRALY CONSENsusáról, és engedelmérõl való levél felõl, kiben az vallást, igirõl igire, bé nem irtak vólna.

XXXV. TITULUS.

EZen értelemben kel lennünk afféle levélrõl-is, kiben az Király *Conſenſusáról*, avagy engedelmérõl valo emlekezet vólna: Mert ha az az vallás, melyre Király õ Felſége *conſenſust* adot igirõl igire, bé nem leend irva, az engedelem levélben: tehát ha az féle valláſt ſzõrin elõ nem mutathatnak à Biró elõt, Királynak effféle engedelme és *Conſenſusa* erõtlen és haſzontalanléſzen.

DE LITERIS Conſenſualib⁹ Regiis, abſq; faſſionis verbali tenore confectis.

TITULUS XXXV.

ET hoc idem, quod de literis Statutorius præmittitur, tenendum eſt etiam de cunctis literis, conſenſum Regiæ majeſtatis explicantib⁹: quod videlicet faſſio, cui majeſtas ſua conſenſum ſuum Regium præbuit, ſi in ipſis literis conſenſualibus verboten⁹ inſerta non fuerit: tunc niſi faſſio illa in ſpecie coram judice producatur: cõſenſus hujuſmodi Regius penitus invalidari debebit, & inefficax erit.

AZ KIRALY UY ADOmányáról, ſumma-ſzerint, és honnan legyen eredeti.

XXXVI. TITULUS.

SOkan ſzokták az õ õrõkſégeket és jóſzágokat, úy adományúl meg kérni az Királytól, és gyákorta az Király igaſságat-is, ez féle úy adományról való levélben, magoknak és maradékioknak meg kérik, jelentvén Királynak, hogy az õ eleik

DE NOVA DOnatione Regia, in generali, & unde ortum habeat.

TITULUS XXXVI.

ITem ſolent nonnulli, bona & jura ipſorum poſſeſſionaria, à Regia majeſtate novæ Donationis ſuæ titulo, ſæpè cum omni ſuo Regio jure, proſe & eorum hæredibus impetrare, aſſerentes, progenitores ſuos ab antiquo, vel

Part. 2. Tit. 13. 14 Item 26. 27. 29. 30. Item 36. 37.

Part: 2. Tit. 77.

vel etiam ſemetipſos duntaxat à tempore adeptionis, & conſecutionis hujuſmodi bonorũ, in domino pacifico eorundem perſtitiſſe. Et licet pleriq; ejuſcemodi Donatione nova, juſtè bonoq; modo utantur: in contrariũ tamẽ plurimæ fraudes per nonnullos, ſalutis eorum immemores, in hac parte committuntur. Quidam enim fœminei ſexus, generationis ſuæ homines, de ipſis juribus poſſeſſionariis per hanc excludere nitũtur, literas originales, quæ ſcilicet jura poſſeſſionaria emptitia fuiſſe, aut alio titulo jus fœmineum ſicuti maſculinũ concernere declararent, occultantes, igne comburẽtes, vel aliter dilaniantes. Quidam verò fraternæ charitati contrariantes, & uxorib⁹ filiabusq; ſuis faventes dum potiſſimè ſemen maſculinum in ſe deficere conſpiciunt, & jura ſua poſſeſſionaria in fratres condiviſionales devolvi metuunt, nomina uxorum filiarumq; ſuarũ in literis novæ Donationis inſcribi faciunt, fratres ipſorum generationales prætermittẽdo, & illis bonis ſeu juribus poſſeſſionariis eoſdem privare, vel magis deſpoliare ſatagendo.

ik régtől fogván azon jószágnak békeséges Uraſágában vóltának vólna. Es jól-lehet ez féle Uy adománnyal, ſockan igazán és jó móddal élnek: viſzontag azért kik lelkeket nem ſzánnyák, ſockan csalárdúl, és hamiſſan ſzokták kérni az úy adománt: Mert ez ockal ſockan ki akarják tagadni az leány ágat mikor az jószágról való ok levelet, kiből ki-tetzenek, hogy-ha az jószágot pénzen võtték vólt, avagy egyéb-képpen-is, mind fiu és leány ágra ſzólgálna az jószág, avagy elreytik, ávagy tűzben vetik, avagy egyéb-képpen el-ſzagattyák, Némellyek penig az attya-fiai ſzeretetet meg-tagadván, feleſégeknek avagy leányinak akarván kedveskedni, kivált-képen mikor eſzekbe veſzik, hogy õ raytok az férfiu ág el-fogyna, és félnek, hogy jószágok az több egy oſzláſſon való attyok-fiaira ſzállana, tehát feleſégeknek, és leányinak neveket az úy adományban, béirattyák, az vér-ſzerént való attyok-fiainak nevét az levélből ki-hadgyván, és illyen móddal igyekezik, õket az örökſégekből és jószágokból ki-tudni és rekeſzteni.

QUID

MI LEGYEN AZ NOVA Donatio, ugy mint, az úy adomány, és hogy két-képpen érthetni.

XXXVII. TITULUS.

KIből it meg-kel értenünk, hogy az Király úy adománya, melynek levelében ez Czickelt bé szókták irni (hogy ennek s-ennek az jószágnak békeséges Urásságában éltenek vólna az ő elei, és ő maga-is benne vólna) semmi nem egyéb, hanem az előbbi adomáñak uijonnan való meg-erősittése: mely igéből ezt magyarázhatni, hogy még az előt-is meg-kereſſet jószág vólt ez, akar *Donatio* által, akar az jószágnak egyéb úton való talaláſſa által.

De hogy az uy adománt inkáb meg-értheſsük, vegyük eſzünkben, hogy ez fęle uy adománt két okáért mondgyák uy adománynak.

ELSŐBEN az Király koronára való képeſt, melytől fűg az jószág adománya.

MASODSZOR az vér-ſzerint való attyafiakra és leány ágra való képeſt.

Az

QVID SIT NOVA Donatio, deſcriptivè, & quòd dupliciter illa poteſt attendi.

TITULUS XXXVII.

VNde ſciendum, quod nova Donatio, cũ clauſula, præſenti tempore inſeri ſolita, videlicet, In cujus, vel quarũ pacifico dominio progenitores ſuos perſtitiſſe, ſeq; perſiſtere aſſerit, etiam de præſenti, &c. *facta, non eſt aliud, quam prioris Donationis, legitimæ factæ, iterata roboratio, quæ ex ſui vocabuli ſignificatione ſemper præſupponit priorem Donationem, vel aliam bonorum ipſorum acquiſitionem.* Part. 2. Tit. 77.

Sed ut clarius præmiſſa deſcriptio novæ Donationis intelligatur, NOTANDUM *eſt, quòd nova Donatio dupliciter poteſt attendi vel conſiderari.*

PRIMO *reſpectu juriſditionis ſacræ Coronæ Regni, ſeu Principis noſtri, ad quem ipſa Donatio ſpectat.*

SECUNDO *autem reſpectu fratrum generationalium, & fœminei ſexus hominum.*

Reſpectu itaq; jurisditionis Principis noſtri nova Donatio non requirit, neq; præſupponit priorem Donationem. Nam ſi prior Donatio, ſuper aliquo jure poſſeſſionario, legitimè facta, & ſtatutio exinde juridicè ſubſecuta haberetur: non eſſet neceſſarium, jus illud poſſeſſionariũ de novo impetrari, ſed potius deberet prior ipſa Donatio confirmari. Immò neq; Confirmatio videretur eſſe neceſſaria: cum Confirmatio non ſit de neceſſitate: ſed ſolũmodo de benè eſſe Donationis & juris poſſeſſionarÿ gubernationis. Nec valet ex ſe Coæfirmatio, ſi Donatio in ea inſerta non valere dinoſcatur. Unde nova Donatio ſive cum jure Regio ſimul, ſive ſimpliciter ſolet à Principe impetrari. Quod licet impetrator ipſe ſit in dominio juris alicujus poſſeſſionarÿ, tamen dominium illud, indirectè forſitan, & contra jurisditionem ipſius ſacræ Coronæ, conſiderat ſe poſſidere pariter, & habere. Non enim omnes Domini, vel Nobiles per Donationes Regias: ſed etiam per Faſſiones inſtrumenta-

Az Király méltoſágára való képeſt azért nem ſzũkſęg, hogy az uy adománnak, az elõt való adományra tekinteti legyen. Mert ha az Király valakinek valami jóſzágot egyſzer el-adot, és az tõrvény-ſzerint bele-is iktatá magát: nem vólna ſzũkſęg, hogy ez-fęle jóſzágot, uyjulan meg kérne, sõt inkáb csak az elõbbi Donatiot kellene meg erõſſiteni és *confirmáltatni*. De még az *Confirmatio* ſem ſzũkſęges az jóſzágnak elsõ adományára, mind-azon-által nem-ért nékik. Mivel-hogy az *Confirmatio*-is õ magában erõtlen, ha az *Donatio*ja ſemmire kellõ léſzen. Az uy adománt azért avagy csak õ ſzintén, avagy az Király igaſságával egyetemben ſzokták meg kérni az Királytól. Ez-okáért hogy jól-lehet, az ki az uy adományt kévánnya, az jóſzágnak Uraságában ũl, mind-azáltal eſzében võtte, hogy nem jó módgyával, és ne-talám Király igaſsága ellen-is birja az jóſzágot. Mert az Urak, és az Nemeſſek, nem minnyájan Király adománnyával birják az jóſzágot, hanem kũlõmb-kũlõmb okokból, és móddal lõt kõtéſſekkel és ok levelekkel. Holot ez-okáért igaſságoknak effęle fogyatkozását iſmérvén, à Király uy adománnyával ſzok-

szokták hellyére állatni, és jó karrban ũtni. Uy adomáñak penig csak ennyiben mondatik, és ez-okáért, hogy az-kort adta elsõben valakinek az Király azt az jószágot. Az mint à réghi Magyar Királlyoknak, LAJOS Királynak és SIGMUND Csaszárnak Privilegiomok leveleiben láttam és olvastam-is, hogy uy adományúl adtanak jószágot, de az levélben semmi emlekezet arról nem vólt, hogy annak elei az jószágban eleitõl fogván békessẽgessen éltek vólna: Avagy õ maga-is békessẽges Uraságában lõtt vólna: Hanem (az mint az *Donation*ak szokot follyásа és tenora) az uy adomány levélben, csak hũ szólgálattyát irták bé: Es effele jószág el-adást, és rólla kõlt levelet, az fellyũl meg mondot jókból, ezokáért mondom, hogy uy adománnak szoktak hijni és mondani, mivel-hogy az ki az uy adományt nyerte, akar vólt az elõt az jószágnak Uraságában, akar nem vólt: Mind-azáltal akkoron uyjolag adta néki Király az jószágot, és nem az elõt. Mert ha az elõt-is adta vólna, (az mint mondám) az jószágra nem uy adományt, hanem *Confirmatio* kellet vólna kérni: Es effele uy adománnak penig, kit az Király az szent Coro-

mentales, seu privilegiales, diversis sub Titulis, & coloribus, consueverunt jura possessionaria gubernare. Proinde hujusmodi defectum juris sui, per Donationem ipsam Principis, studet reformare, effectiveq; instaurare. DICITUR *autem Donatio ipsa nova, pro eo, & in tantũ, quòd tunc & de recenti facta sit per Principem bonorũ sibi collatio: prout in nonnullis privilegiis, & literis Donationalibus excellentissimorũ Principum, quondam Dominorum, Ludovici, & Sigismundi Imperatorũ, Hungariæ Regum vidi, atq; legi, possessionarias collationes novæ Donationis titulo factas, nulla clausula appositа, nullaq; mentione habita de hoc, quòd progenitores impetratoris, in dominio bonorum, & jurium possessionariorum hujusmodi, nova Donatione collatorum, aliquando perstitissent, vel impetrator ipse perstitisset: Sed cum servitiorũ duntaxat (prout in omni Donatione fieri consuevit) declaratione aditas, atq; confectas: quas quidem possessionarias collationes. Sed*

& literas ſuper ea re emanatas, ex ratione præallegata, exiſtimo, teneoq; hoc titulo novæ Donationis factas, & editas fuiſſe, quòd ſcilicet impetrator ipſe, dominium bonorum impetratorum, prius ſive non, tamen per Principem, tunc de recenti, & non per prius, fuit bonorum ipſorum facta ſibi Donatio. Si enim prius quoq; Donationem ſuper eiſdem juribus & bonis habuiſſet, tũc (ut præmiſi) non nova Donatio impetrari, ſed potius prior debuiſſet confirmari, & ejuſcemodi novæ Donatio, reſpectu juriſditionis ipſius ſacræ Coronæ, ſeu contra juriſditionem Principis noſtri, ſive cum jure Regio (ut præfertur) ſimul, ſive ſimpliciter facta, ſemper valet, & ſemper eſt efficax: nec poterit per alterũ quempiam jus tale poſſeſſionarium, nomine juris Regÿ, vel alio defectus ſeminis titulo de catero impetrari. Princeps enim ipſe, Donationi ſuæ ſemel factæ, per ſe vel per alium de jure nequit iterum refragari, dummodo ſit hoc verum, quòd aut impetrator ipſe, aut progenito-

Coronának igaſságával ſzokot adni, még ha az Király igaſsága ellen eſnék-is, akar minden Király igaſságával adná, akar penig csak uy adománnyal, mindenkoron hellye és ereje vagyon. Effęle jószágot penig más ember, ſem Király igaſságával, ſem penig magva ſzakkattúl, ennek utánna meg nem kérhet: Mert még az Fejedelem-is az mely adományt egyſzer meg adot, ſem ő maga, ſem máſſal meg nem máſſolhattya és ſemiſſe nem teheti; csak hog' ez igaz legyen, hogy az ki az uy adományt nyerte, avagy ő maga avagy penig az ő elei, añak az jószágnak békeſſęges Uraságában valósággal vólt. (Az az, nem sáját hatalmokkal, ſe vakmerőképpen máſtól ne foglalták legyẽ el) Mert ha csalárdúl és hamiſſan kérne meg valaki az jószágot, tudni-illik, mődván, hogy valamely falu avagy jószág, ővé vólt vólna, és annak Uraságában régtől fogva lőt vólna: de az à jószág nem ővé hanem Királyé lőt vólna, és régtől fogván igazán Király ő Felſęge vala mellyik várához tartozot vólna: tehát effęlében és haſonló csalárdságában, az uy adománnak ſemi ereje nincsen: Sőt azt az ki igy csalárdkodik és hazud, ſzőrnyű képpen meg kel bűntetni.

tetni. Hasonló ez-is ehez, ha valamely hatalmas szán-szándékból való hatalmasággal és vakmerő-képpen, egy falut magának foglalna, és mivel-hogy Uraságában, egy esztendőt töltene, és à Királynak azt adná eleiben, hogy ő annak az jószágnak bizonyos Uraságában sok üdőtül fogván vólt, és ez okon uy adománnyúl kérne meg az Királytól. Mert ez-képpen-is az Király igasságával meg nyert uy adománnak-is, nem lehet ereje, más embernek igasságа ellen, az kitől, tudni-illik, az az hatalmas el-foglalta vólt az jószágot: Mert reá bizonyittyák hogy nem jó úton és igasággal kérte vólt meg más ember jószágát.

nitores ejus, in reali ac pacifico dominio (hoc est non absoluta potentia, vel non occupatione temeraria sibi usurpato) juris ejusdem possessionarij fuêre. Nam si aliàs fraudulenter, & iniquè bonorũ impetratio præmisso titulo fieret, puta, dicendo quispiam, villam aut possessionem unam, suam esse, & se in dominio ejusdem jam dudum perstitisse: cum tamen possessio illa non sua, sed Regiæ majestatis, ad aliquod castrorum suorũ Regaliũ, de jure & ab antiquo pertinens fuisset: tunc in tali, & alijs similibus casibus, ipsa Donatio non valet: Immò impetrator ille, tanquam falsarius & mendax propterea acriter est puniendus. Secus etiam est, si quispiam Potentum, absoluta potentia & occupatione temeraria, villam unam pro se usurparet, & in ejus dominio, malè sibi vendicato, revolutionem unam annualem transigeret, seq; postea in reali dominio villæ ipsius longo tempore perstitisse Regiæ majestati diceret: & sic eam novæ Donationis titulo pro se impetraret. Nam hoc quoq; modo, ipsa Donatio, etiam cum jure Regio facta, contra jura illius, à quo villa ipsa fuit occupata, nil tenet, nullius q; censetur esse firmitatis, eò quòd expositio, pariter & impetratio sinistrè facta fuisse comprobetur.

MASODSZOR mondám, hogy az uy adomány érthettyük, az vér-szerint való attya-fiakra és leány agrа való-képest, és az mint elsőben meg mondám,

SECUNDO *verò, nova Donatio potest attendi & considerari, respectu fratrum generationalium, ac fœminei sexus (ut*

Part. 1. Tit. 36.

prætactum est) hominum: & hac consideratione præmissa, descriptio novæ Donationis est intelligenda.

Part. 1. Tit. 21. & 73. *Ad declarandum igitur quòd jura ejusmodi possessionaria, nova Donatione, cum clausula prænotata, In pacifico dominio &c. impetrata, jus fœmineum non concernant, Literæ ipsæ novæ Donationales, immò etiam divisionales inter fratres masculini sexus, Ac Expeditoriæ, super Quartalitiorum solutione confectæ, insufficientes reputãtur. Sed originales quoq; literæ quibus videlicet eadem jura possessionaria, aut prius acquisita, aut empta, vel aliter adepta fuerint, in judicio producantur, necesse est. Quæ si produci & exhiberi non poterunt, quia non habentur (multorum enim Nobilium, & possessionatorum hominum privilegia, ac literalia instrumenta, aut disturbiorum temporibus, per æmulos Regni direpta: aut pacato quoq; tempore, ignis sæpe voragine conflagrata dinoscuntur) tunc in causam attracto, juramentum quinquagesimo se Nobi-*

mõdám, mi legyen az uy adomány, arra való-képest kel érteni.

Tanuságunk azért innét ez, hogy ez-fęle uy adományról kõlt levél, melyben ez vólna irva hogy az fiu agában az jószágban békessęgessen élt vólna, nem elégsęges az leány ágnak, azon jószágból való ki tudására, még ha az mellet az fęrfiui ágh, õ magok kõzõt való Oszlás levelet adna elõ-is, avagy az leány negyednek ki-fizetessęről való menedék levele vólna-is. Hanem az *Origin*ált, az az, az jószágnak eredetiről való levelet hozza elõ az tõrvényben, hogy megtesék mint találták az jószágot, pénzen võtteké, avagy egyéb jó uton, mint s-hogy szerzették. Mely levelet ha elõ nem hozhatnák, mivel-hogy sok jószágos Nemes embernek ok levelei az hadak miat, és kũlsõ ellensęg miat el veszteneк: avagy még békessęges tũdõben-is tũz miá meg égtenek, tehát akkor az alpõresnek õtven Nemes emberrel, tiszta Nemes személlyekkel, hitet vett az tõrvény, hogy leány ágat nem illet az jószág. Mely alpõres ha meg eskũsik nem tartozik az leány negyedik jószágtúl ki adni, hanem csak

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

csak pénzel fizeti ki: ha annak ki adásáról menedék levele nem léſzē.

Nobilibus meræ nobilitatis titulo, & privilegio fungentibus, præſtandum imponitur. Qui ſi jurare poterit: Tunc à poſſeſſionaria datione abſolvitur, & jus Quartalitium duntaxat perſolvere compellitur: Si quitantia ſeu recognitio ſuper ea re non habeatur.

HONNET LEGYEN az attyafiui vér arulás.

XXXVIII. TITULUS.

HOlot peniglen az alpōres illyen módon meg eskūſzik, és más felōl à tōrvény bē, avagy ō maga, avagy Procatora az *Originál* levelet, az jóſzágnak eredetirōl valót, elō adandgya, és élni akar véle, avagy végére mehetnek, hogy ez fęle *Originálto*, el reytet és titkolt vólt, és ugy kérte meg az jóſzágot uy adományul, vérſzerint való attyafiai avagy az leány ágh ellen, és azok nevét az *Donatio*ból avagy uy adománybol ki hatta vólna, kiket az jóſzág igazán illetné, és ez okkal, effęle jóſzágtól, attyafiait, avagy nénnyeit és hugait hamiſſan, ki akarta vólna rekkeſzteni, és az ōrōkſęgbōl ki tagadni, mihelt egyem ez dolgot valóban rejá bizonyithattyák: tehát ez fęle embert az tōrvény hamis hūtūnek és vér-

áruló-

UNDE PROVEniat proditio fraterni ſanguinis.

TITULUS XXXVIII.

VBi autem alio ex latere facta, & præhabita hujuſmodi juramentali depoſitione, prætactis literis originalibus, impetrator ipſe, ſi per ſe, vel procuratorem ſuum uſus fuerit, vel etiam aliter illas occultaſſe, & contra contenta earundem literarum jura ipſa poſſeſſionaria, præmiſſo novæ Donationis titulo, malè & in præjudicium jurium fraternorum, vel etiam fœmineorum, pro ſe impetraſſe, & nomina eorū, quos bona illa ritè concernere dinoſcebantur, de literis Donationalib⁹ emiſiſſe, per hocq; de eiſdem bonis, fratres, aut ſorores perperam exhæreditare voluiſſe, ſufficienti & evidenti documēto, poterit

terit declarari atq; comprobari: tunc talis in pœna perjurij, ac proditionis fraterni sanguinis, meritò debebit condemnari. Conjuratores nihilominus ejus in fide fragio, pœnaq; similiter perjurij omnes convincentur eo facto. Ubi autem juramentum non præcesserit, sed ex hæreditationis solummodò causa declarata fuerit: pœna perjurij tunc sublata erit, & proditio duntaxat ipsa fraterni sanguinis locum habebit.

árulónak méltán itilheti. Az kik penig mellette meg esküttek, azok-is mind hűti szegettek, és mindnyájan hamis hűtűe lésznek. Mikor peniglen az leány ágat, az mint meg mondám, ki nem esküszi valaki az jószágból, hanem csak részetlene akarja azt tenni, hamis hűtűe ezzel nem lészen, hanem csak vér arulásnak terhen marad.

QVID SIT PRODITIO FRATERNI SANGUINIS DEFINITIVÈ & DE PŒNA EJUSDEM.

TITULUS XXXIX.

FRaterni autem sanguinis proditio, est fratris, vel sororis, justis suis juribus, per alterũ fratrem, aut sororem, dolosa adumbrataq; & fraudulẽta privatio, vel exhæreditatio. Per fratrem autem & sororem, hoc in loco, intellige quemlibet generationis suæ hominem, in jurib' possessionariis secum æqualiter succedentem. POENA *autem proditionis fraterni sanguinis, ultra dedec' & infamiam, inde contrahẽdam, hæc est. Ut ille*

MI LEGYEN AZ ATTYAFIUI VÉR-ARULÁS, ÉS MI LEGYEN BŰNTETÉSE.

XXXIX. TITULUS.

AZ vér-arulás peniglen ez, mikoron eggyik attyafiu az másikat, avagy eggyik vér-szerint való leány ágh, az másik attyafiat, az ő igassága mellől, mely az jószágban vagyon, álnokúl és csalárdúl, szijn alat ki rekkeszti, és őrőksęgéből ki tudgya. Itt peniglen az attyafiu neven érttyűk, hogy valakinek mind báttyát, őtsęt, nényét, hugát, és summa-szerint, minden-fęle nemzetet, kit egy-aránt illetné az jószágnak őrőkkes vólta. Az vér-arulásnak bűntetése penig nem csak ez, hogy hiret nevet

nevét tiſztesſéget el-veſzti, de annak-felette valakit effele vér-arulásban tápaſztalhatnak, az minden jóſzágát, és örökſégét örökkön örökké el-veſzti: Es minden jószága és örökkſége annak az attyafiának adatik, mellyet az jószágból ki igyekezet tagadni, és örökſégétől meg foſztani, és affélét ez illyent attyafia kezében kel adni, hogy ugy tartſa mint egy ſzólgáját. Mellyet mind holta napjaiglan tartozik étellel, itallal és ruházattal, mind eggyik háza népét el-tartani.

ille proditor, ac condemnatus, univerſis bonis & hæreditatibus ſuis, perpetuò deſtituatur, & in illū fratrem aut ſororem, quem ſcilicet vel quam fraudare, juſtisq; ſuis juribus deſpoliare, & de eiſdem exhæreditare nitebatur, eadem cuncta bona & hæreditates transferantur, & ipſemet quoq; in perſona ſua, ad fovendum pariter & ſerviendum illi tradatur. Quemq; ad obitus ſui diem, frater ipſe proditus, vel ſoror prodita, victu & amictu, tanquam unū de familia ſua conſervare tenebitur.

Ezen bűntetések vagyon az Aſzſzony-népeknek-is, avagy az Urak és Nemeſſek leányinak, ha ki kőzzűlők az attya jószágában, mely leányágat-is illetné, az Királytól fő embernek könyörgéſſével és törekedéſſével férfiuága tehetne magát, és az több vér-ſzerint való attyafiat, és az több leányágot, az féle örökſégből ki akarná tudni.

Et hoc idem intelligendum eſt etiam de mulieribus, ſeu filiabus quorumcunq; Dominorū, ac Nobilium; quarum ſcilicet aliqua, in juribus paternis (quæ etiam alioquin jus fœmineum contigiſſent) per Regiam majeſtatem, ad ſupplicationem quorumpiam, in verum hæredem, & ſucceſſorem maſculinū ſe præficere procurabit, per hocq; alias ejuſdem generationis, ſeu progeniei fœmellas, bonis ipſis privare machinabitur. Part. 1. Tit. 44.

Ennek-felette ha ki vér-ſzerint való attyafiat, vagy férfiat, vagy Aſzſzonyi-állatot vakmerő-képpen eltágadná,

Præterea ſi quiſpiam fratrū, aut ſororum, alterum generationis ſuæ hominem, de geneа-

logia ſua exiſtere pertinaciter negaverit, Et ille tandem literali documento, vel deficientib⁹ literis, humano forſitan teſtimonio, uſq; ad ſexaginta annorum ſpacium, ſed non amplius, ſe de ipſa genealogia eſſe comprobaverit: tunc ex iſtis quoq; caſibus pœna proditionis fraterni ſanguinis, ſequi debebit. Nam exinde alterũ juſtis ſuis juribus fraudare, exhæreditareq; ſe voluiſſe declarabit.

tagadná, hogy nem az ő nemzetſégéből való vólna, és ez meg tagadot attyafiu, vagy levéllel, vagy ha levele nem vólna, emberi bizonysággal, (kinek hatvan eſztendeiglen való emlekezetivel ſzabadon élhet, de nem fellyeb) az ő nemzetſéget meg bizonyithattya, hogy ő-is attyafiu hozzája: Ez dologból-is vér-arulás jő ki, mivel-hogy ez-is az meg tágadot fęlt az ő tőrvény ſzerint való igaſságából kiakarta tudni, és örökſęgétől meg foſztani.

DE DIVISIONIbus bonorum Paternorum, & avitorum, inter fratres fiendis.

TITULUS XL.

ITem prahabita Donationum Regiarum declaratione, jam ad ramos earundem eſt recurrendum. Et primò de fratrum carnalium bonis, ac juribus poſſeſſionariis, per Donationes acquiſitis: & tandem alio quovis titulo adeptis, & conſecutis, ac eorundem bonorum diviſionibus erit diſſerendum.

Unde notandum, quòd univerſa bona, & qualibet jura poſſeſſio-

AZ ATTYAI ES ŐSSI jóſzágot, miképpen oſzſzák meg az attyafiak.

XL. TITULUS.

MIvel-hogy eddig az Király adományáról ſzóllottam, immáron jer ſzóllyunk kőzelb-is, azon Királyi adománnyoknak ágairól. Es előſzőr-is, az vér-ſzerint való áttyafiaknak jóſzágáról és örökſęgéről, mellyet avagy Király adománnya által, avagy egyéb-képpen-is, valami módon találtak és ſzerzették. és ez fęle jóſzág miképpen oſzollyon meg köztők.

Itt azért ſumma-ſzerint ezt vegyük eſzünkbē, hogy minden Záſzlos és

los és Nagságos Uraknak és Nemeſſeknek attyai és ő̃ſſi jóſzága, akar mi nével nevezteſſęk: Ez-fęle Urak és Nemeſſek fiai kő̃ző̃t, ugy-mint egy teſt és vér-ſzerint való attyafiak kő̃ző̃t, eggyenlő̃-képpen megyen oſzlásban, és valamennyin leendnek az attyafiak, añyi réſzre kel fel oſztani. Az attyai ház penig az kiſſebbik fiának jút lako hellyű̃l: de azért az tő̃b attyafiainak és báttyainak, az jóſzágnak kő̃ző̃nſęges haſznából, az kő̃z fő̃ldő̃n, ahól ſzintén ki-ki akarja, mindeniknek az attyok házához haſonló házat kel éppiteni: Es ez úy házhoz az kő̃z ſzántó fő̃ldbő̃l, erdő̃bő̃l, rétbő̃l, ſzéna fű̃bő̃l, annyit annyit kel ſzakkaſztani, az meñyi az attyok háza után vólna, hogy az úy házhoz, ő̃rő̃kben birják és éllyék.

poſſeſſionaria cunctorum Dominorum, Baronum ac Magnatũ, & Nobilium, Paterna & Avita, quocunq́ nomine cenſeantur, inter filios eorũdem Dominorum, & Nobilium, fratres ſcilicet carnales, æqualiter dividantur, & quot ſunt fratres, in tot ſequeſtrantur partes. Domus autem paterna filio juniori deputatur, ad reſidendum, & habitandum: ita tamen, ut cæteris quoq́ filiis, ſeu fratribus, de communi provẽtu hujuſmodi bonorũ, & jurium poſſeſſionariorum, aliæ domus, illi paternæ ſimiles, in loco communi, ubi videlicet illorum quilibet voluerit, exſtruantur, & ædificentur habitandæ: ad quas de terris arabilib⁹, ſylvis, pratiſq́, & fœnilibus conſimiliter communibus, tot & tantum, quot ſcilicet & quantum ad ipſam domum paternam ſpectare dinoſcitur, excidatur, & ſequeſtretur, atq́ annectantur perpetuò poſſidenda, pariter & habenda.

Ennek penig ugy kel lenni, ha oly bő̃ léſzen az kő̃z fő̃ld, hogy mind az ſzánto fő̃ld, mind az erdő̃, és az rét, ki tellyék belő̃lle, és mindeneknek jó módgyával réſze juthaſſon belő̃le. Mert ha ki nem telnék, tehát az attyok háza után való fő̃ldet, erdő̃t, rétet, és kaſzáló fű̃vet, annyi réſzre kel

Et hoc verum eſt, ſi tantum habuerint de communibus terris, ſylvisq́, & pratis, ut hujuſmodi diviſio eorũ debitè peragi & expediri poſſit. Nam alioquin omnes terræ, ac ſylvæ, prataq́, & fœnilia, ad dictam domum paternam attinentia &

pertinentia, in tot debebunt dividi partes, quot de novo ædificabũtur domus Nobilitares, & ad quamlibet illarũ domorum æqualis portio assignabitur utẽda. Inclusa tamen semper illa quantitate atq; portione terrarum, ac sylvarum, & pratorũ, quæ ad sessionem, vel locum sessionis jobagionalis, in cujus scilicet facie domus nova construetur, spectabat, atq; pertinebat.

kel fel oſztani, mennyi udvar-házat éppitenek, hogy mindenik háznak egy enlő réſze juſſon, kin élheſſen. Es még ennek-felette, ugyan ezen úy udvar házhoz kel azt-is az ſzántó főldet, erdőt és rétet, tellyeſſęggel ſzakkaſztani, az mely járt az hely után, avagy az jobbágy űlés után, az kin az udvar-házat úyjonnan éppitették

QUID SI DOMUS Paterna, lapidea vel magnis ſumptibus conſtructa fuerit?

MIT KEL CSELEKEDni, ha az attyai ház, kőből csinált léſzen, avagy ſok kőltſęggel éppitteted?

TITULUS. XLI.

XLI. TITULUS.

VBi autem domꝰ ipſa paterna lapidea, aut latericia, vel aliter ſumptuoſo ædificio cõſtructa, fabricataq; fuerit, & tantæ æſtimationis reputata fuerit, ut de communi proventu talium bonorum ſimiles domus conſtrui non poſſint, ita ut nè una quidem ædificari commodè poſſit: tunc in tali caſu domus ipſa paterna, unà cum magiſtris lapicidis, ac muratoribꝰ, & fabris lignariis, per hominem judicij, conſcientioſè æſtimari, taxariq;: & ſumma æſtimationis in

HA penig az attyok háza kő avagy tegla leend, avagy friſſen, és ſok kőltſęggel faragtatván éppittettek, és oly ſokat érne, hogy az jóſzágnak kőzőnſęges haſznából, hozzá haſonló házakat nem éppithetnének: Sőt még csak eggyet ſem éppithetnének helly eſſen: Tehát effęle dologban az attyai házat Kő-műveſſekkel, és Acsokkal az Orſzág birájának egy embere jelen lévén iſteneſſen igaz lelkek iſméretek ſzerint meg kel bőcsűltetni, és az mennyi ſummára megyen az bőcs, azt annyi réſzre kel oſztani, az mennyin az attyafiak

tyafiak vadnak, az kiſſebbik fiu penig, avagy attyafia, az ő réſzéhez, az mennyire ötet illeti ingyen jút, de az tőb báttyainak réſzeit pénzel tartozik ki fizetnie, az el intezet és meg mondot ſumma-ſzerint. Ezt pedig ércsed, ha az kiſſebbik fiu annyi üdős léſzē, hogy maga jovaira haſznoſſon gondot nem viſelhetne. Mert egy éb-képpen, effele drága ſummában kéſzitet éppülettel egy-aránt oſztnak meg az attyafiak. Továbba effele jóſzág egy-aránt illeti, az leány ágot-is, mint ſzintén az fiu ágat, és az attyok halála után fiak és leányok maradnak, és az eggyik leánya kiſſebb leend köztök: tehát ugyan ollyan dologban-is, nem az leánynak, hanem inkáb az fiunak ki leg közelb vólna az kiſſebbik leány elöt üdővel, adatik az attya ház lako helyül, ugy mint méltoságosb, és böcsületeſb ſzemélynek, de az felyül meg mondot okok alat.

in tot portiones, quot ſunt fratres, dividi debebit, filiusq; junior, ſeu frater, portionem ſibi cedentem, gratis habebit. Sed portionem cæterorũ fratrum pecuniaria ſolutione, juxta ipſius taxationis & æſtimationis ſeriem refundere, illisq; perſolvere tenebitur. Et hoc intellige, ſi filius ipſe junior tantæ ætatis fuerit, ut rebus ſuis commodè proſpicere non poſſit. Nam aliter in tali ſumptuoſo ædificio æqualis fieri debebit inter fratres diviſio. Cæterùm ſi bona, jura ejuſcemodi poſſeſſionaria, jus fœmineum æq; veluti maſculinum concernant, & patre defuncto filij filiæq; ſuperſtites manſerint, ac filiarũ altera junior ætate fuerit, tunc in tali quoq; caſu non filiæ, ſed potius filio, filiam ipſam juniorem natum immediatè præcedẽdi, tanquam digniori ſexui & perſonæ, domus paterna dabitur habitanda, ſub conditionibus tamen prædeclaratis.

HOGY AZ OK LEVELEKNEK TARTÁSA, ŐREGBIK ATTYAFIAT ILLETI.

XLII.

QUOD LITERALIA INSTRUMENTA FRATER NATU MAJOR CONSERVARE DEBEAT.

TITULUS XLII.

ET hoc idem est intelligendũ etiam de literarum, ac literalium instrumẽtorum conservatione, quòd scilicet non filiæ majori, sed filio, etiam si junior ætate fuerit, literæ, & literalia instrumenta, factum bonorum ac jurium possessionariorũ ipsorum tangentia & concernẽtia, dari debeant ad conservandũ. Quas, & quæ inter filios, seu fratres major natu conservare semper solet. Et hoc verum est, si frater ipse major natu sanæ mentis, & non furiosus vel amens extiterit, ac dissipator bonorum suorum manifestus non fuerit, vel cæteros fratres suos de bonis paternis & avitis, ac etiam suis, exhæreditare palàm non prætenderit. Nam casibus in istis, non fratri natu majori, sed alteri ex fratrib⁹, ad lineã generationis paternæ propinquiori, literæ, ac literalia instrumẽta, dari & assignari debebunt, ad retinendũ, atq; conservandum. Filiæ verò transsumptum, seu paria literarum, ac literalium instrumentorum bona, utriq; sexui deservientia, tan-

XLII. TITULUS.

EZen értelembẽ legyũnk az Ok levelek tartáſſa felől-is, hogy nem az ſ̃regbik leányra, hanem az fiúra, még ha az Nennyénél kiſſeb idő̃ vólna-is, kel az jóſzágról való ok leveleknek tartáſsát bizni. Az fiak, avagy attyafiak kőzzűl penig, az ſ̃regbik sőt az idősbik bátty okra. De azért ugy kel az ſ̃regbik bátty okra bizni, ha tiſzta eſzű leend, és ſem ſzeleſnek, ſem bolondnak, ſem penig nyilván való tekozlónak nem találtatik lennie: Avagy az tőb attyafiait nem igyekezik, az attyai és ősſi jóſzágból, ſ̃rők ſęgből ki ſzinleni. Mert effele fogyatkozáſſok miat, nem az ſ̃regbek bátty oknak, hanem máſnak, az ki attyáról leg kőzelbek bátty ok avagy attyok-fia léſzen, añak kel az ok leveleket kezébẽ ſzámlálni, és meg tartáſnak, meg maradáſnak okáért arra kel bizni. Az leányok penig affęle jóſzágról való leveleknek, mellyek mind az két ágra való jóſzágról ſzóllanának, az Orſzág birai elől máſsát vehetik, mellyet az ferfiui attyafiak-is tartoznak nékiek ki adnia. Ennek-felette ezt-is jó meg tudnunk, hogy az kit illet az leveleknek tartáſſa, azon attyafiunak kel az tőb ősei ellen való

pőrek-

põreknek-is gondgyát viſelni (kõzõnſęges kõltſęgbõl) mind addég mîg az jóſzág valóban meg nem oſzland kõzõttek.

tangentium, pro ſe, coram judicibus regni ordinariis habere poſſunt, & illis earum fratres dare tenentur. Sciendum hîc prætera, quòd illi erit omnium cauſarum, & litium, contra fratres motarum vel movendarum, infra diviſionis tempus, ſupportatio (communi tamen ſumptu) ad quem literarum ipſarum ſpectabit conſervatio.

AZ ATTYAFIAK KEreſet jóſzágának meg oſztásáról, Es az Király adománnak imez Czikkellyéről: *Per eum*, &c.

XLIII. TITULUS.

TOvábba ezt-is meg kel jedzenünk, hogy ha két avagy tõb teſt ſzerint való attyafiak, avagy egy méhbõl valók az õſſi vagy attyai jóſzágban oſztozatlanok vólnának: kiknek eggyikké Király udvárában, avagy egyéb Uraknak való ſzólgálatban, foglalta vólna magát, az máſik attyafiu peniglen, otthón az háznak gondgyát viſelne, és munkálkodnék: azomban amaz ki ſzólgálatra adta vólt magát, akar Királytól õ felſęgétõl, akar más rendbéli Urától, valami õrõkſęget és jóſzágot, jámbor ſzólgálattyával nyerhetné: és az otthón való attyafiainak neveket-is, az õ *Donatio* levelében, illyen módon belé irhatná, hogy õ általa, ugy-mond, vagy õ utánna, az tõb attya-

DE DIVISIONIbus bonorũ, per fratres acquiſitorũ, Et de clauſula Donationis: Per eum.

TITULUS XLIII.

VLterius notandum, quòd ſi duo, vel plures fuerint fratres carnales, aut etiam uterini, in bonis, & juribus poſſeſſionariis avitis, vel paternis indiviſi, quorum alter in curia Regia, vel aliorum dominorum laribus ſervitio ſe mancipaverit, Alter autem domeſticis curis & laboribus domi vacaverit, & ille ſervitio deditus bona aliqua, ſeu jura poſſeſſionaria, ab ipſa majeſtate Regia, vel aliis etiam forſitan Dominis, ſervitiorum ſuorum meritis, ita exigentibus, pro ſe impetraverit, & nomina fratrum ſuorum, domi manentiũ, clauſula cum illa: (ET PER eum, &c.) *in-*

in literis, seu Privilegiis Donationalib⁹ inscribi & inseri procuraverit: Tunc licet impetrãs ipse, ante tempus divisionis cum fratribus suis fienda, de hujusmodi bonis, per eum acquisitis & invẽtis, liberam, prout voluerit, disponendi habeat facultatem. Et hoc intellige non pro se, vel suis hæredibus, aliquo sub colore usurpãdo, aut reservando: sed à se prius realiter alienando. Tempore tamen divisionis, unusquisq; fratrũ portionem suam, de illis sibi cedentem, æquè ut impetrator ipse principalis, habere de jure potest. Jura enim possessionaria in quibuscunq; literis, seu Privilegiis Donationalibus contenta, semper in tot debent dividi partes, quot sunt personæ, vel nomina hominũ literis, in eisdem specificè denotata. Nisi forte exceptio, vel distinctio fuerit ibidem super hoc declarata. Clausula itaq; ipsa (PER EUM) *non est intelligenda, ut tantum valeat, quantum post eum: prout quidam plus sapere volentes, quàm oportet sapere, intelligendum arbitrati sunt, argu-*

attyafiaknak-is adta vólna az Vra azt az jószágot: Tehát az dolog igy lévén: noha az az szólgáló attyafiu, annak-elõtte mîg az tõb attyafiaival meg nem osztozik effele jószágot, mellyet saját szólgálattyával talált, akar kinek-is el-hadgyhat, és valamint kedve tartya el-idegenethet. De azért valami szin alatt magának, avagy az õ maradékinak meg nem tarthattya: hanem tellyességgel tõlle üresnek kel lenni. Mind-az-által, ha az osztásra kél az dolog, az tõb attyafiak-is effele nyert jószágból, szintén annyi részt vehetnek, tõrvény és igaság szerint, mint à ki találta. Mert valamely jószág felõl, avagy adomány, avagy egyéb ok levél és *Privilegium* kél, annak az jószágnak annyi részre kel oszlatni, mennyi ember nevére szólland az levél. Hanem ha azon levélben, nyilván ki választottak és ki nevesztek vólna, hogy kié legyen az jószág s-kié nem. Holot azért az levélben azt irják: és õ általa, ugy-mond, Ez Czikkelt nem ugy kel érteni, hogy annak az jószág találó attyafiának (halála után) szállyon másra, az mint egy-nehányon viszsza magyarázzák: és azt akarják ki hozni belõle, hogy, az mîg él, az ki az jószágot találta,

addég

addég az tőb attyafiak réſzt nem vehetnének belőle, hanem hólta után, az fiaival kellene oſztán megoſztani: de ennek az ő igaz értelme nem ez: Mert az oſztozotlan attyafiak, valameddég meg nem oſztoznak, mind az haſznokat, s-mind az kárt egy-aránt veſzik, ſzenvedik, és egyenlő-képpen kel tűrniök. Honnét ez-is következik, hogy ha valamely, teſt-ſzerint való attyafiaknak, avagy kik attyával, és annyával eggyek vólnának: avagy csak attyokról vólnának eggyekis, és míg meg nem oſztoztak vólna, neveket az *Donatio*ban bé nem irták vólna-is, mind-az-által, mikoron oſztozni akarandnak, mindenik attyafiu, méltán ki veheti az ő réſzét: Annak-okáért, ez czikkelyen tudni illik, Es ő általa, nem azt éresük, hogy (ő utánna) hanem ő általa, és véle egyetemben ennek és ennek: Mint ha azt mondaná: Az Király hogy ennek s-ennek az ő jámbor ſzólgálattyát, és hűſégét meg tekintvén, adta vólna ez jóſzágot, avagy falut néki és ő általa, avagy ő érette, és ő véle egyetemben máſnak-is.

arguentes & aſtruentes, inde cæteros fratres vivente principali impetratore, portionem de hujuſmodi bonis acquiſitis, & inventis habere non poſſe, ſed illa, poſt deceſſum ipſius impetrantis, cum filiis ejuſdem dividenda eſſe: quod tenendum non eſt. Fratres etenim indiviſi, infra diviſionis tempus, & lucrum, & damnum æqualiter participare, ſufferre, & tolerare debent. Hinc eſt, quòd ſi etiam nomina aliquorum fratrũ carnalium, aut uterinorum, vel etiam patruelium, diviſionem bonorum inter ſe nondum habẽtium, in literis hujuſmodi Donationalibus inſcripta non fuiſſent, tamen tempore diviſionis, portionem ſuam unuſquiſq; illorum (ut præmittitur) de jure habere poteſt: Unde per hunc terminũ, PER EUM, *&c. ſemper intellige, medio, vel per medium ejus, ſcilicet impetrãtis: quaſi diceret majeſtas Regia, conſideratione ſervitiorũ talis fidelis ſui, eidem, & medio ejus, vel propter eum, etiam alteri poſſeſſionem ſeu villam unam contulſſe.*

QUOD FRATRUM quispiam bona per se inuenta, pro se reservare voluerit.

TITULUS XLIV.

VBi tamen fratrum aliquis (cæteris corpori, & negligentiæ, desidiæq; deditis) continuè serviendo, sanguinis sui effusione, vel aliter servitiis, aut virtutib⁹ suis, bona aliqua, seu jura possessionaria quæsiverit, & cum cæteris fratrib⁹ suis illa participare noluerit: tunc si omnibus bonis, & juribus paternis renunciaverit, acquisita per se ipsum bona totaliter pro se, & hæredibus suis perpetuò reservare valebit. Unde sequitur, quòd proditio fraterni sanguinis non in acquirendis bonis, & juribus possessionariis (prout nonnulli putaverunt) sed in exhæredandis, de acquisitis, paternis scilicet & avitis bonis consistit.

HA AZ ATTYAFIAK kőzzűl valamellyik, az jószágot mellyet ő maga keresett, magának akarja tartani, medgyen.

XLIV. TITULUS.

HOgy ha peniglen valamely attya fiú láttya hogy az tőb attyafiai csak restségben, és veszteg heverésben mennek elő, ő penig vére-húllásával szólgálván, avagy egyébképpen való szólgálattyával és jóságos cselekedetivel, valami jószágot, avagy falut, találand, és az tőb attyafiaival nem akarja kőzleni: Tehát ha ő-is az attya őrőkségéből jószágából, és minden-némű jovaiból, részt nem kéván, hanem az tőb attyafiainak hadgyat: az ő maga kereste jószágát, találmányát, csak magának és maradékinak őrőkké megtarthattya. Kiből ez jő ki, hogy az vér-árúlás az attyafiak kőzőt, nem az jószágnak sáját találásá és kerességben esik meg (az mint némellyek vélik) hanem az attyai és ősi meg keresset jószágból való ki rekesztésségben és ki tudásában.

QUOD DIVISIO bonorū inter fratres carnales, non processu litis fieri debeat.

TITU-

HOGY AZ EGY TESTvér attyafiak kőzőt, az jószágosztásnak nem hoszszú perrel, kel meg lennie.

XLV.

XLV. TITULUS.

EZt-is meg tanúllyuk, hogy az vér-ſzerint való attyafiak, avagy az kik egy méhbéliek vólnának-is, ha még oſztozotlánok, nem oſztoznak perr folás által, és hoſzſzú tőrvénykezéſſel, hanem à Királytól vegyenek parãcsolatot, az Vár-megye Iſpánra, avagy Vice-Iſpánra, és ſzólgá Birákra, az mely Vár-megyében leend az jóſzág mellet meg oſztozni akarnák: Ha peniglen az az jóſzág kűlőn-kűlőn Vár-megyekbẽ léſzẽ, à Király levele ſzóllyon eggyik itélő meſternek, és illyen-képpen, avagy az Iſpánok, Birák, vagy az itélő Meſter által, minden attyai, és őſſi jóſzágokat, és valamit ő magok találtak vólná-is, mindẽ ingo bingo marhájokkal egyetemben, akar mi féle legyen, még ha az attyafiak kőzzűl valaki ellenzene-is, mind añyi réſzre oſzſzák, az mennyire leendnek az attyafiak.

Ez illyen oſztás után penig, ha valamely az attyafiak kőzzűl ezen féle jóſzágban, valami igaz és méltó okból úy oſztáſt kévánna: avagy azt hánná vetné, hogy ő nékie kiſſeb és haſzõtalamb réſz jutot, avagy hogy ő tőle el-pőrlőtték vólna az ő réſzét:

TITULUS XLV.

Sciẽdum eſt deinde, quòd diviſio inter fratres carnales, & etiam uterinos, nondum tamen diviſos, non proceſſu litis, ſed per literas duntaxat Regiæ majeſtatis Præceptoris ad comites, vel vice comites, & judices Nobilium illius comitatus, ubi bona & jura poſſeſſionaria dividenda ſita ſunt, & adjacent, ſonantes: vel ſi eadem bona in plurib⁹ comitatib⁹ habeantur, ad unum magiſtrorũ Prothonotariorum datas, & directas fieri ſolet, atq; debet, per quos vel quem univerſa bona, & qualibet jura poſſeſſionaria, paterna & avita, ac etiam per eos cõmuniter acquiſita, ſimul cum univerſis rebus mobilibus, cujuscunq; ſpeciei ſeu materiei exiſtant, contradictione alicujus ex fratrib⁹ non obſtãte, juxta numerũ perſonarũ dividi, & ab invicem ſequeſtrari ſemper poſſunt.

Facta autem ſemel inter ipſos fratres (modo antelato) diviſione, ſi quiſpiam forſitan fratrum in ejuſcemodi juribus poſſeſſionariis, aliqua ex cauſa legitima, rurſus diviſionem habere voluerit, aut portionem ſuam

minorem, vel inutiliorem cæteris esse, aut juris ordine de manib⁹ suis ablatam fuisse allegãdo: tunc divisio hoc modo non nisi processu juris, unico tamen termino octavali (si per judicem ex propositis & allegatis partium admittẽda censebitur) fieri poterit, atq; debebit. Sæpe numero enim absq; rationabili & legitima causa, secũdò divisio postulatur. Et hic articulus etiam de fratribus patruelis, nondũ divisis, est intelligẽdus.

szét: tehát illyen másod úttal való oszláshoz tőrvéñyel fęr, de oly tőrvénnyel, melynek egy octáván vége szakadgyon (ha az Biró, mind à két peres szovából meg-értendi, hogy szükseges leend az másodszor való oszlás-is). Mert gyakorta tőrténik ez, hogy oknélkül és heltenül kévánnya némely attyafiú az mászor való osztáft. Ezen *articulus* tartása szerint kel értenünk, az vér-szerint két attyafias Attyáktól való attyafiaknak is osztásokról, kik még meg nem osztoztak vólna.

QUANDO NOVA Divisio bonorum inter fratres condivisionales admittatur, & quando non.

TITULUS. XLVI.

INter fratres verò condivisionales, si aut avorũ, aut abavorum temporibus divisio in aliquibus bonis & juribus possessionariis facta fuisset, & literæ quoq; divisionales super ea re confectæ extitissent: deinceps divisio non est, admittẽda. Nisi forsitan alter fratrum, potentior cæteris evadẽs, post rectam divisionem particulam aliquam juris possessionarij, vel terri-

AZ OSZTOZO ATtyafiak kőzőt, mikor kel meg engedni, az úy osztozást, és mikor nem kel meg engedni.

XLVI. TITULUS.

EGy oszláson való attyafiak kőzőt penig, hogy ha az jobattyok, ősek és régi elejek, oszláft tőttek vólna, és erről, levél is kőlt vólna kőztek: annak utánna uyjulán való oszlás, meg nem engedtetik. Hanem ha az attyafiak kőzzül valamellyik hatalmasb kezdene leñi, és az igaz osztásnak utánna, az másik attyafia jószágának, avagy határának valami részét, darabját, hatalmasúl magának foglalna, és tulaydonitana, mellyet.

lyet réá-is bizonyithatna; Tehat mivel-hogy, az erőtlemb attyafia, az másik hatalmaſságának ellene nem állhat, az oſzláſnak meg igazitását ujulán, meg kévánná. Mert ez okon, úy oſzláſnak kel köztök lenni: Mely oſztáſt mind-az-által, hoſzſzú pörnek folyásával, vihet elő, ezt-is még ugy, ha az attya-fiú, ki az oſztáſt kévánnya, kivánságának az mint meg mondám, oly elégſęges okát adhattya. Mert ha csak erre való tekintetiben kévánná az úy oſztáſt, mivelhogy látná, hogy ő köztök avagy az attyok közöt való oſztás után, más attyafiának az ő réſze ſzerint való ſáját földön, jó plántált ſzőlői, és gyümölcsös kertei vólnának, avagy réſzét irtováñyal jobbá tötte vólna, az övé peniglen ezen közben müeletlen és irtás-nélkül marat vólna; Ez okon az úy oſzláſt, még hoſzſzú pernek folyáſával-is, ugy-mint négy *Octaván*-is, meg nem nyerheti; meg ſem engedtetik. De ha azt forgatná, hogy határának, valami réſzét, oknélkül és hatalmasúl foglalta vólna el az attyafia: Tehát effęle dologbā, holot hatalmasúl és méltatlanúl vötték vólna el jóſzágát, avagy joſzágának valami réſzét, az foglálo és hatalmas attyafiat, meg rövid törvény

territorij, alterius ſui fratris, violenter pro ſe uſurpaſſe ſeu vendicaſſe, comprobaretur, Et impotentior frater, violentiæ potentioris fratris reſiſtere non valens, æquam diviſionem ex novo poſtularet. Nam hoc caſu, diviſio ipſa de novo peragenda dinoſcitur: Longo tamen proceſſu litis, & hoc quoq; eo modo, ſi frater ipſe diviſionem poſtulans, legitimam (ut præmiſi) aſſignaverit rationem. Nam ſi conſiderans alterum, fratrem, poſt factam cum eo, vel progenitore ſuo diviſionem in terris ſibi cedentibus, vineas & promontoria plantaſſe, vel aliter frutices & virgulta extirpaſſe, ex eoq; utiliorum ſua portione, quæ fortè inculta manſit, exiſtere, & propterea diviſionem poſtulare comperi fuerit; Etiam longo litis proceſſu, hoc eſt, in quatuor terminis octavalibus, novam diviſionem bonorum conſequi non debebit. Si autem temerariè particulam aliquā juris ſui, vel territorij, alterū per fratrem occupatam fuiſſe allegaverit; tunc ſuper potentiaria hujuſmodi uſurpa-

tione bonorum suorũ, vel particulæ juris sui possessionarij, etiã insinuatione mediante, fratrem suũ juri, in causamq; convenire licitè poterit. Et hoc, si temp' præscriptionis, in actibus potẽtiarius observari consuetũ non transcẽderit, quod triginta & duob' annis allegari observariq; solet. Nam super hæreditario jure & proprietate juris possessionarij inter fratres, præscriptio nunquam est admittenda.

Præterea, si fratres aliquando per metarũ inter se erectiones, & distinctiones, divisionem fecisse, reperti fuerint, tunc divisio bonorum de cætero inter eos, & ipsorũ hæredes fieri nunquam permittitur. Hujusmodi tamen metalis distinctio & erectio, mutuam in se bonorũ devolutionem inter fratres non excludit, neq; excluſisse intelligitur.

vény folyásával, ugy-mint magyarázattal való hivatallal-is réá keresheti. De ugy keresheti meg, hogy ha effele attyafiak kőzőt való hatalmaskodás az foglaláſban az kőzönſeges hatalmaskodáſnak módgyaſzerint. Idő tőltés nem lőt, az mint ſzoktunk véle élni, ha harmintz két eſztendőt nem tőltőt, az hatalmas attyafiu az el foglalt réſzben. Mert egyéb-képpen az jóſzágnak tulaydonságára nézvén, az attyafiak kőzőrt, üdő tőltés ſoha nem lehet.

Annak-felőtte valamikor az attyafiak egyſzer ugy oſztoznak meg, hogy ki-ki meg határoztattya az ő réſzét, és ki ſzakaſztya az tőb attyafiai réſzéről, effele jóſzágban ſem ő magok, ſem maradékiok ſoha tőbbé oſzláſt nem tehetnek. De azért ha igy meg határozzák is, egy más réſzbéli jóſzágot, mind-azáltal, ne véld azt hogy ez-okon az vértől el idegenűlne az jóſzág, hanem eggyik attyafiunak réſze az máſikra ſzokot ſzállani.

QUOD UNIVERſa bona, inter fratres diviſa, altero fratrum deficiẽte, in alterũ devolvantur, etiam matrimonio interveniente.

HOGY AZ ATTYAFIak kőzőt, meg oſzlot jóſzág, ha eggyiknek magva ſzakadna, az máſikra ſzál, ha kik hazaſságra mentenek vólna-is kőzzülők.

XLVII. TITULUS

TOvábba ezt-is tanullyuk meg, hogy az attyafiak között, effele meg osztot jószág, ha valamellyiknek magva szakadna, száz, avagy két száz, és több esztendő után-is (még ez idő alat ha negyed iz után, eggyik attyafiu ág az másik attyafiu ágban házasúlt vólna-is) az több első attyafiakra, és azoknak maradékira szokot szállani. Csak hogy az élő attyafiak levelekkel bizonyithassák meg, az ő nemessegeknek igaz rendi, és lineája szerint, hogy az magtalanúl meg-hólt attyafiu, az ő nemzetségekből lőt légyen, és annak eleivel az ő elejek-is jószágokban igaz oszlás attyafiak vóltak, és azokkal vólta-képpen meg osztoztak egymással. Ha penig levelekkel fel nem érnek, emberi bizonysággal, hatvan esztendeig (de fellyeb nem) az ő nemzetségeket és attyafiuságoknak ágait meg bizonyithattyák. Kiből elsőben ez következik, hogy az oszlás után, ha valamely attyafiu, ő magának jószágot keresend, és találand, s-magtalanúl haland meg, és örökkössi nem leendnek, jószága ennek nem az egy oszlásson való attyafiakra, hanem az Királyra szál.

TITULUS XLVII.

SCiendum ulteri⁹, quòd universa hujusmodi bona, & jura possessionaria, inter fratres divisa, altero ipsorum hæredib⁹ carente, etiam post centum, ducentos, & etiam plures annos (si matrimonia quoq; post quartum generationis ipsorũ gradũ, inter eos, vel alterum eorũ celebrata fuissent) in cæteros fratres superstites, & hæredibus gaudentes devoluuntur; dum modo fratres ipsi, in humanis agentes, per rectã generationis lineam, fratrem defunctum & hæredibus destitutum, de sua vera progenie fuisse, & eũ progenitore illius, in bonis & juribus possessionariis, ab ipso derelictis, progenitores eorum divisionem habuisse, vel feciſſe valeant, literali documento comprobare. Deficientib⁹ verò literis, etiam humano testimonio ad sexaginta annorũ curricula, sed non amplius, prosapiã & genealogiæ suæ stirpem, ramumq; de jure poterunt verificare. UNDE sequitur, quòd bona & jura possessionaria, post divisionẽ inter fratres factã, per aliquem fratrũ acquisita & inventa, eodem fratre

Ezt-is acqui-

acquisitore præmortuo, & hæredibus destituto, non in fratres condivisionales derivantur, sed Fisco Regio applicantur.

Hoc quoq; necessariò interserendũ occurrit, quòd bona, & jura possessionaria, duobus aut tribꝰ personis, alienis sanguine, non fratribꝰ, nec consanguineis, per Regiam majestatem qualitercunq; Donata, aut aliter per eosdem acquisita, altero eorum decedẽte, & hæredibus carẽte, rursus ad collationem Regiam devolvũtur. Sola enim sanguinis propago, & fraternalis mutua divisio, efficit ex se mutuam & reciprocam bonorum in alterutrum condescensionem, atq; devolutionem, allegatione cujusvis præscriptionis non obstante.

Ezt-is ugyan innét meg tanulhattyuk, hogy ha az Király két vagy három embernek, kik idegenek és nem attyafiak vólnának, jószágot adna: avagy akar mi-képpen jószágot szereznének magoknak, ha valamellyik meg hall magtalanúl, annak része is-még à Királyra szál Mert csak az vér szerint való attyafiuság, és attyafiak kõzõtt egy mással való osztozás, tészi, hogy eggyik attyafiuról az másikra szállyon az jószág, melyben semmi idõ tõltés ne lehessen.

UTRUM BONA, marito & uxori simul collata deficiẽte marito, in uxorem ipsam devolvantur, & è converso?

TITULUS XLVIII.

QVoniam nonnulli Dominorum, & Nobilium, solent nomina uxorũ suarũ in literis, seu privilegiis Donationalibꝰ, super bonis & juribus possessionariis, justo titulo servitiis eorũ acquisitis conficiendis, ponere pariter

HA AZ URANAK FEleségével eggyût adgyák az jószágot, és az Urának magva szakad, az jószág az feleségére szállé? avagy viszontag az feleségéről az Urára?

XLVIII. TITULUS.

MIvel-hogy némellyek az Urak és Nemessek kõzzûl feleségek nevét szokták bé-iratni, az szólgálatyockal talált jószágról való Ok levelekben: Annakokáért, szokták másodszor-is azt kérdeni, hogy-ha az Ura magtalanul meg-halland, az õ jó-

ő jószágbéli része feleségére szállé, avagy nem? Holot az aszszony ember nem attyafia, hanem csak feleségé vólt az ő férjének: Es viszontag à feleségé-is ha magtalanul meghalland, az ő része az Urára szállé? Kire ez az felelet, hogy egygyikről az másikra szál. Mert jól-lehet az férfiat az ő feleségének, és viszontag az feleséget, az ő Urának nē mondhattyuk vér-szerént való attya fiaknak: mind-az-által az házásságban való egygyesülésért, egygyiket az masikhoz még attya-fiaknál-is közelb valóknak mondgyuk.

pariter & inserere. Ideò quæritur secundò: Utrum decedēte marito sine hæredibus, portio sua in hujusmodi juribꝰ possessionariis & bonis habita, in uxorem suam devolvatur? Cum non frater, sed consors vel uxor duntaxat mariti fuisse mulier ipsa censeatur. Et è converso: An uxore absq; hæredibus defuncta, portio sua in maritum ejus condescendat, atquè derivetur? Dicendum, quòd sic: Nam licet vir mulieri, & mulier viro non sit neq; censeatur esse frater sanguinis propagatione: carnis tamen unione, & copulatione plusquam frater esse reputatur.

Mert az házassok az *Evangelium*-szerént, egy testnek, és nem kettőnek mondatnak: Egygyik attyafiu penigh az masiktól más test. Annakokáért az házasságbéli egygyességért, az Ura jószágbéli része, az feleségére, és viszōtag az feleségé része, az Urára, az mint meg-mondok, méltán szokot szállani.

Jam enim secundùm Evāgelicam doctrinam non sunt duo, sed una caro: frater autem altera caro existit. Propter unionem itaq; & copulam carnis, portio possessionaria mariti, in uxorem suam, & è cōtra uxoris in maritū, casu in prænarrato, ritè devolvenda erit. Matt. 19. 6. Mar. 10. 8.

Itt mind-az-által vigyázni kell, hogy mikor az *Donatio*ban, avagy az Ok levélbē bé nem irják, az *utriusq; sexūs*, mind az leány és férfiu ágat, hanem csak ez czickelt nélkūl adgyák-ki: Effele jószág nem szál az leány

Hîc tamen advertendū est, quòd si in prælegata Donatione, vel literis Donationalibus, clausula utriusq; sexus, non interseratur, Sed simplici modo Donatio emanat, tunc jura- Part. 1. Tit. 22.

hujusmodi possessionaria, fæmineũ (si etiam filias ipsa mulier habeat) non sequũtur, sed masculinum duntaxat sexum concernere dinoscũtur: Ubi tamen in Donationis tenore, clausula ista adjecta & apposita fuerit, quòd videlicet, si impetratorem ipsorum bonorũ hæredib⁹ masculinis carere cõtingat: tunc eadem bona in filias suas devolvantur. Tunc ipsa bona & jura possessionaria, ubi & postquam ad manus filiarum devenerint, propter clausulam & rationem prænotatam, utriq; sexui semper deservient. Et idem est tenendum de bonis quoq; emptitiis, si nomen uxoris in literis Emptionalibus & Inscriptionalibus insertum fuerit, Quòd scilicet altera partiũ deficiente, in alterã, illo modo antelato, devolvantur.

leány ágra, még ha effele aszszoñak leányi maradnának-is, hanem csak ferfiu ágát illet az jószágh: Holot mind-az-által az *Donatio*ban ez czickelt belé irják, tudnia illik, hogy ha az embernek ferfiui magzattya nem lenne, azon jószág leányra-is réá szállyon. Tehát effele joszág ha leány kézre jutand-is, mind az két ágra szólgál, illyen okokért, az mint meg-mondám. Ezen értelemben legyünk, az võt jószágh és zálagos jószágh felől-is, hogy ha felesége nevét-is beli irják az levélben, ha egygyik meg-hal-is, az jószágh az másikra szál.

UTRUM BONA, nota infidelitatis cõdemnati, in fratrem adoptivum, Regio consensu accedente, condescendant, ?

TITULUS. XLIX.

Quia super devolutione bonorum nunc tractatur, ideò adhuc quæritur. Utrũ bona, & jura possessionaria cujuspiam ob notam infidelitatis condemnati, post factam capiti & bonis suis gratiam,

HITETLENSEGBEN esset embernek jószága, szálhaté az Király engedelméből fogadot fiura, avagy nem?

XLIX. TITULUS.

Mivel-hogy arról kezdénk szóllani, az jószág miképpen szàllyon egygyikről az másikra, azért még-is illyẽ kérdés támadhat, tudnia illik, az hitlenségben esset ember fejének és jószágának, ha az Király meg-kegyel-

gyelmez, azõ ember jószága szálhaté az fogadot attyafiára, kivel az elõt ugy végezet vólt, hogy egygyik jószág az másikra szállyon, és effele végezéſekre az Király *conſenſuſt* adot vólt nékiek, és az által jóvallotta ſzerzéſeket? Kire azt felellyük, hogy az fogadot atty afiára nem szál Mert effele fogadot attyafiuságnak ſzintén annyi ereje vagyon, mint az vér-ſzerént való attyafiak közöt való oſztozáſnak, holott egygyikről másikra ſzokot az jószág ſzállani: Ez peniglen nyilván való dolog, hogy az hitetlenſégbẽ eſet embernek jószága, ſem az elõt való fiaira, ſem peniglen vér-ſzerint való és oſzló attyafiaira, nem ſzálhat Haſonlátosképpen azért az fogadot attyafiurais, nem ſzálhat affele jószág, még ha az Király engedelméből fogadot vólna-is valakit attyáfiának. De minek elõtte Király az hitlen embernek meg nem kegyelmez. kire kellyen ezfele jószágnak ſzállani, nem ſzükſég hogy ez felõl valami kérdéſt támaſzſzunk, mert az jószág azé lõt vólna, az kinek az Király adta és ajándékozta vólna. Mert valameddig valaki az õ jószágának Uraſságában ül, addig oly vétekben eytheti magát, hogy az õ részét õrökké elveſztheti,

gratiam, in illum, cum quo ſuper devolutione bonorum ſuorũ prius fraternalem adoptionem & contractũ fecerat, & hujuſmodi cõtractui conſenſus Regi accesſerat, cõdeſcendant, an ne? Dicendum, *quòd non. Quoniã contractus ipſe vim fraternalis condiviſionalitatis in bonorum ſucceſſione tenet. Modò certum eſt, quòd talis infidelitatis nota inquinati & obfuſcati hominis bona, nec in filios ſuos, prius natos, nec etiam in fratres ejus carnales, aut cõdiviſionales deriventur. Et ideò neq; in fratrem adoptivum (ſi etiam conſenſus, ut præfertur, Regius ſuper eare fuiſſet impetratus) bona prænotata devolvuntur. Super cõdeſcenſione aut eorundem bonorũ ante collatam gratiam Regiam nulla eſt quæſtio: quia tũc ipſa bona illi ceſſiſſent, cui per Principem donata fuiſſent. Quam diu enim quiſquã dominium reale bonorum ſuorũ tenet & poſſidet, interim ſemper ea, delictis ſuis & exceſſib' ita exigentibus, perpetuò amittere poteſt, fraternali adoptione non obſtante.*

heti, az fogadot attyafiusághoz bár ne bizzék, mert az ſem menti meg, hogy jóſzága arra ſzállana.

QUID DE SVCceſſione filiarũ duorũ fratrum, in hæredes ſeorſum præfectarum, ſit ſentiendum?

TITULUS. L.

ITem ulterius quæritur. Si duo fuerint fratres carnales, aut condiviſionales, quorumuterq; (ſexui maſculino deſtituto) filias ſuas, in propriis bonis, ac juribꝰ ſuis poſſeſſionariis, ſeorſum & diverſo tempore, in hæredes maſculinos, vel etiam utrunq; ſexum per Principem præfici & creari procuraverit, neutro fratrũ hujuſmodi præfectionem alteriꝰ impugnante, utrum deficiẽtibus filiabus, vel hæredibꝰ, aut poſteritatibus unius fratris, bona & jura ipſarũ poſſeſſionaria, in filias vel poſteritates alteriꝰ fratris ſuperextantis, devolvãtur ratione conſanguinitatis earum, vel in Regium Fiſcũ condeſcendant? Dicendum, Quòd Regio Fiſco erunt applicanda. Quoniam ille non ſucceſſionis, vel conſanguinitatis jure,

MINT SZALLYON AZ jóſzág két attyafiunak leányiról egy máſra, kiket kũlõn kũlõn időben tõtték vólna firfiu ágá?

L. TITULUS.

TOvábba ezt-is kérdhetik, hogyha két vér-ſzerént való oſzlo attyafiu leiend, kik nyilván láttyák, hogy õ nékiek firfiu magzattyok nincsen, s-ez okon õrõkſégekben és jóſzágokban az õ leányokat kũlõn kũlõn üdõben, firfiu ága, avagy penig mind az két ága, tétetnek az Királlyal, s-ezen mind ketten meg-alkunnánk, hogy egygyik ſe ellenzené ez dologtól az máſik attyafiat, hogy-ha egygyik attyafiu leányinak magva ſzakadna, és ſemmi õrõkkeſſe nem maradna, az máſik attyafiunak penig leányi maradéki élnének; az magva-ſzakkatnak jóſzága, az õ attyáfiuſágokra képeſt, az máſikra ſzállanaé, avagy penig Királyra ſzakadna? Kire ezt felellyük, hogy Királyra ſzál. Mert az magva ſzakat attyafiu immáron nem vér-ſzerént kezdette birni az jóſzágot, hanem arról el-menvén az *præfectio*hoz, az

õ leá-

ő leányinak firſiu ága való tételéhez ragaſzkodot vólt, és az után birta. Az leány ágnak penig firfiu ága való tételének annyi tulaydonsága és ereje vagyon, mint az *Donatio*nak, és elsŏ adomáñak: itt peniglen nem eg'ſzer s-mind adtak, az leány ágnak az jóſzágot, hanem kűlŏn kűlŏn és kűlŏmb üdőben; és ez okon kŏvetkezik hogy ez-fęle jóſzág az Királyra ſzál. Mint ſzintén mikor az attyafiak kŏzŏt való oſzlás után-is, mikor egygyik attyafiunak jóſzágot ád az Király, és az máſik egy oſzláſſon való attyafiának nevét az levélben bé nem irattya, ſzokot az dolog ugy eſni, hogy ha meg-hal az attyafiu, ki újontában találta vólt az jóſzágot, az oſztás után, azon jóſzág nem az vele meg-oſztozot attyafiára ſzál, hanem à Királyra, ſzabad lévén véle valakinek ő Felſęge ádni akarja.

jure, ſed prafectionis virtute, bona ipſa adepta fuiſſe dinoſcũtur. Præfectio autem vim, naturãq; Donationis repræſentare dinoſcitur, & ejuſcemodi Donatio ſeorſim, & non cõjunctim facta fuiſſe reperitur, ideò tanquã inter alienas perſonas, diviſim, & diverſo tempore facta reputantur, & per conſequens in Fiſcum Regium derivantur: prout in Donationibus quoq; fratrũ carnalium poſt diviſionem impetrãdis (ſi nomen alteri⁹ fratris diviſi non interſeratur) fieri conſuevit, quòd ſcilicet deficiente fratre impetratore, bona poſt diviſionem obtenta, non in fratrem ſupervivẽtem, cum quo diviſus fuerat, condeſcendant: ſed collationi Regiæ majeſtatis ſubjaceãt.

AZ ATTYAK ES AZ FIAK kŏzŏt való jóſzág oſztáſról, és az attyának fiain való méltóságról.

LI. TITVLVS.

TOvábba, jóllehet az attya és az fiu kŏzŏt az jóſzag hogy megoſztaſſęk, nem mindenkor engedtetik: Mind-az-által eſik oly dologgyakorta,

DE DIVISIONE Bonorũ inter fratres & filios eorum, & de paterna, ſeu patria poteſtate.

TITVLVS LI.

SCiendum deinde eſt, quòd quamvis inter patrem & filium diviſio bonorũ non ſemper admittatur, ſunt tamen multi

casus, in quibus (si etiam filius nollet) pater sui enim ad divisionem peragendam compellere potest: & è converso, si videlicet pater nollet, filius nihilominus divisionem bonorũ cum patre peragendi habet authoritatem. Sed antequam isti casus declarentur, necessarium videtur scire, qualem, & quot modis habeant patres in filios suos potestatem.

UBI NOTANDUM, *quòd omnes filij, & filiæ parentum legitimæ, & illegitimæ ætatis, non emancipati, hoc est à patria servitute non liberati, infra tempus emancipationis, seu liberationis: quæ juxta cõsuetudinem patriæ nostræ ex parte filiorum, per solam bonorum, & jurium possessionariorũ cum patre divisionem, Ex parte verò filiarũ per earum desponsationem, & nuptiarum solennitatem, seu matrimonij consumationem fieri consuevit, in patria potestate consistant. Qui ergò ex te, & uxore tua nascuntur, quamdiu emancipati non fuerint, in tua potestate erunt: Et non solum illi, verùm etiam nepotes tui, hoc*

korta, hogy (ha az fiu nem akarna-is) az attya kénszeritheti, hogy véle meg-osztozzék: Es viszontag, ha az attya nem akarna-is, mind-az-által az fiu véle meg-osztozhatik. De minek-elõtte ez-fęle dolgokról szóllyunk, szũksęg meg-értenünk, az attyáknak hány-fęle és minémũ méltóságok hatalmok legyen az fiakon.

HOLOT eszünkben kel vennünk, hogy minden fiak és leányok, ha az õ tõrvény-szerint való ũdejeket elérték, avagy nem érték vólna-is, az õ szülejeknek birtokokban hatalmokban vadnak, mind addig az mîg az attyoknak birodalmából meg nem szabadúlnak. Ez Országnak szokása-szerint penig az fiak attyoknak birodalmából, az jószágnak felosztása által szabadulnak ki: az leányok penig, az õ ki házasitáskort, és haza adássok által. Az kik azért te tõlled, és feleségedtõl származnak, mîglen az te birodalmodból meg nem szabadúlnak, à te birtokodban vadnak: Sõt nem csak ezek, de még à te unokaid-is, ugymint az ollyan fiak, kik à te birtokodból ki nem szabadúlt fiadtól nemzettetnek, az õ attyok-

attyokkal az fia is egyetemben à te méltóságod alat vadnak. De azok à kik az te leányodtól születtettenek, az te hatalmodban nincsenek, hanem Attyok avagy Job attyok hatalmában léfznek: akar Nemes, akar Nemtelen lőt légyẽ az attyok. Mert az fiak nem az annyoknak hanem az attyoknak nemzetségét követik. Es innét vagyon ez-is hogy az nemes annyától, és nemtelen attyától valókat, az igaz nemeſſek köziben nem fzokták fzámlálni.

AZ ATTYAI méltoságoknak, ELső ez, hogy az fiu valameddig az attya hatalma alatt léfzen, attya akarattya és hire nélkül, az attyának fem ingo bingo, fem penig álló marhajából, jószágából, femmit pénzen el nem adhat, fem egyéb-képpen el nem idegenithet, fem penigh afféléről máſſal femminémü tokmát nem indithat, s-nem tehet.

MASODIK, hogy az attyák, az ő fiokat, még ha jól fel-ſerdültek-is idejek fzerént, vétkekért meg verhetik, meg dorgálhattyák: sőt ha nagyob vétek miat megh érdemlik, még meg-is tömlöczezhetik őket.

HARMADSZOR, hogy fzükſégek koron az attyok-fioknak terhét magohoc eſt filij, qui ex tuo filio non emancipato generantur, in tua pariter poteſtate manebũt. Qui tamen ex filia tua naſcuntur, illi non in tua, ſed patris, vel avi eorum poteſtate erunt: ſive Pater nobilis, ſive ignobilis exiſtat, quia filij non matris, ſed patris familiam ſequuntur. Et inde eſt, quòd ex nobili matre, & ignobili patre generati, inter veros nobiles non computentur. Part. 1. Tit. 7. & 22.

PATERNARUM itaq; poteſtatum PRIMA eſt, quòd filius, quamdiu in poteſtate patris erit, de bonis paternis mobilibus, & immobilibus, invito & non conſentiente patre, nil quicquam vendere, vel aliter alienare, neq; etiam contractum ſuper his, cum aliquo facere, aut inire poteſt.

SECUNDA, quòd patres, filios ſuos, etiam legitimæ ætatis, ipſorum de meritis interdum exigentibus, caſtigare & corripere, immò, ſi exceſſus, & flagitiorum qualitas expoſtulaverit, incarcerare etiam poſſunt.

TERTIO, quòd neceſſitate rationabili ingruente, patres onera

nera filiorũ ſuſcipere, ac ſuper ſe levare, & ſæpè etiam bona ipſorum, nondum tamen diviſorum, in extremæ neceſſitatis caſu, vendere & alienare poſſunt, prout declarabitur infra.

Part. 1. Tit. 59. & 60.

QUARTO, *quòd invitò patre, filium ſuum apud ſe retinere poteſt nemo.*

QUINTO, *quòd pater, poteſt, filium ſuum obſidem pro ſe ponere; ſed non è converſo.*

SEXTO, *quòd filij non poſſunt teſtari quicquam de mobilibus paternis, niſi quantum patres eorũ admiſerint: Quia teſtamentum ex libero teſtantis arbitrio debet procedere. Tales verò filij, non in eorum, ſed aliorum, videlicet patrum, conſiſtunt poteſtate. Secus tamen eſt, de rebus per filios, propriis eorum ſervitiis, vel literariis diſciplinis acquiſitis. Super illis namq́, etiam præter voluntatem patris, liberè teſtari poſſunt.*

Part. 1. Tit. 5.

magokra vehetik, és felelhetnek felõlek, és gyakorta még jóſzágokatis (de az oſztozáſnak elõtte) utólsó ſzũkſęgeknek idején el-adhattják és el idegenithetik, az mint effelõl oda aláb bõſęgesben ſzóllunk.

NEGYEDSZER, hogy az attya akarattya ellen ſenki az õ fiát nálla meg nem tarthattya.

ÕTÕDSZER, hogy az attya kiválthattya magát az fián, de az fiu az attyát õ magáért fogságban nem adhattya.

HATODSZOR, hogy az fiak, az attyok ingo bingo marhaiból, teſtamentomban ſemmit el nem hadgyhatnak, hanem az meñyiben az attyok meg engedi. Mert az teſtamentum tételnek, azoknak kik cselekeſzik, ſzabad akarattyokból, birtokokból kel ſzármazni. Effęle fiak penig még nem ſzabadok magokkal, mert az attyok birtokában vadnak. De azért kũlõmb értelmũnk legyen, à fiaknak marhájokról, mellyeket ſáját ſzólgálattyokkal, avagy penig deáki tudományokkal találtanak. Mert affęlekrõl, még az attyok akarattyok ellen-is ſzabadon teſtamentomot tehetnek.

MICSODA OKKAL kénszeritheti az attya az fiát, hogy véle meg-osztozék.

LII. TITULUS.

TOvábba ezt-is meg értsük, hogy az attya az fel nőtt fiát, ki immár törvény-szerint való idejét el érte: de nem az neveletlent, ez ide alá meg-irt okokért az örökségnek, és egyéb marháknak meg-osztására kénszeritheti: mind-azon által azon jókból örökkétlenne nem teheti.

ELSŐ, ha az fiu hatalmasúl szüleire támad, avagy nagy és nyilván való boszszúsággal illeti.

MASODIK, ha az szüleit főben járó vétkekkel vádollya, oly dologban, mely az Fejedelemnek avagy az Országnak veszedelmére nem volna.

HARMADIK, ha szüleinek életek ellen incselkednék, méreggel vagy egyéb módon való gonosz tanácsból, halálokra járván.

NEGYEDIK, ha latrokkal, és tisztátalan életü rosz emberekkel társalkodik, az attya akarattya nélkül, és az fejékkel költi és emészti latrúl attya jóvait.

CASUS IN QVIbus pater potest filiū ad bonorum divisionem compellere.

TITULUS LII.

ITem ulterius sciendum, quòd pater potest filium suū puberem, atq; legitimæ ætatis: sed non impuberem, in casib' infra scriptis, ad divisionem hæreditatum, & aliarum rerum, compellere: non tamen potest de illis eum exhæreditare.

PRIMO, *si filius in parentes manus violentas injecerit, vel aliam gravem & notabilem injuriam eis intulerit.*

SECUNDO, *si parentes criminaliter accusaverit de tali causa, quæ in perniciem Principis, vel reipublicæ totius regni non vergit.*

TERTIO, *si vitæ parentum insidiatus fuerit, veneno scilicet vel alio modo in necem parentum conspirando.*

QVARTO, *cum maleficis, vel aliis nephandæ vitæ hominibus, contra volūtatem patris perseveraverit, bona paterna pravè consumendo.*

QVINTO, *si parentem captum, de manibus inimicorum, vel de carcere, cum potuerit, non redemit, neq; liberavit, vel pro eo fide jubere recusavit.*

ÖTÖDIK, ha az attya ellenségnek kezéből, fogságából, és à tömlöczből mikor ki szerezhetné, ki nem válttya, ki nem szabadittya, és felőle nem felelvén kezességet érette fel nem veszen.

DE CASIBUS, IN quibus è contrario filius cum patre divisionem facere potest.

TITULUS LIII.

E Contrario verò, filius (etiã in potestate paterna cõstitutus) patrem suũ in casib⁹ subnotatis, ad bonorũ, & rerũ divisionem faciẽdã cogẽdi & inducẽdi habet authoritatẽ, præmissa patria potestate non obstãte.

PRIMO, quando pater dilapidator bonorum, suorum extiterit, & bona sua, ac filiorum suorum non ex necessitate, & causa rationabili, sed per fraudem potius alienavit, vel alienare manifestè prætendit, & de hujusmodi voluntate sua filio evidenter constabit.

SECUNDO, si quando hæreditates, & jura sua possessionaria, licet nõ alienavit, nec alienare intẽdat: tamen ea non debitè

VISZONTAG MI OKkal kénszeritheti az fiu az attyát, hogy véle megosztozzék.

LIII. TITULUS.

VIszõtag peniglen, ez ide alá megirt okokból, az fiu-is (még ha az attya hatalmában vólna-is) az ő attyát jószágának és marhajának megosztására, kénszeritheti, és az attyai hatalom az oszláſnak ellene nem álhat.

ELŐSZŐR, mikoron az attya, az ő jovait tékozolni kezdi, és mind ő maga, s-mind fiai, jószágát, nem szükséges okokért, hanem helytelen helyre álnakúl kezdi vesztegetni, szánszándékkal el-is akarja idegeniteni az fiatol, az fiu penig, az attyának effele igyekezetinek végére mehet.

MASODSOR, mikor örökségét és jószágát el nem idegenitene-is, sem el idegeniteni igyekeznék: mind-az által nem elegedendő-képpen mũ-

elteti,

élteti, avagy óltalmazza, sőt el-hadgya pusztulni.

HARMADSZOR, ha az attya az fiát méltó ok nélkűl, és nyilván való vétek nélkűl, kegyetlenűl meg veri, meg-kinza.

NEGYEDZSER, mikor az attya nem akarja, hogy az fia emberkor már érvén-is, meg-házasullyon.

ŐTŐDSZŐR, mikoron az attya az fiát ketelenitene, valami gonoszságra és szarvas vétekre.

Es noha azért, az mint az előt-is meg-mondám, az fiu az attyát halálra nem vádolhattya, mind-azonáltal ha gonoszra intene az fiát (mivel-hogy ISTENNEK kel inkáb, hogy sem mint szűleinknek engedni) és az fia ezt értvén, nem hogy vádolna az attyát, és halálra keresne, hanem inkáb meg-szánván fogyatkozását, tiszteséges intésekkel indicsa és erőltesse az jószágnak meg-osztására.

DE ez okokból való osztáft, éresed mindenkoron az őstől marád jószágban, és ingo bingo marhában, és nem affélében kit az attya sáját szólgalattyával talált vólna. Mert ha az attya kénszeriti az fiát az osztozásra,

debitè colit aut custodit, sed desolari permittit.

TERTIO, si pater filium sine justa causa, & sine notabili culpa, impiè & crudeliter corripit.

QVARTO, quando pater filium post perfectum tempus legitimæ ætatis, matrimonium contrahere vetat.

QVINTO, quando pater cogeret filium suum ad peccandum.

Quamvis autem filius patrem criminaliter accusare (prout immediatè prænarratũ est) non valeat: tamen hoc casu (Deo enim magis quam parẽtibus obediendũ est) poterit filꝰ, honestis conditionibus, patrem ad divisionem bonorum faciendam, non accusando, vel criminaliter contra eum agendo: sed potius errori, & defectui illius compatiendo, provocare & inducere, atq; etiam compellere.

DIVISIONEM *autem prædeclaratam bonorũ & rerum, propter præmissos casus fiẽdam, intellige semper de bonis & juribus possessionariis, atq; rebus mobilibꝰ avitis, & non propriis*

servitiis vel virtutibus patris acquisitis. Nam si pater ob causas & rationes præscriptas coëgerit filium suum ad divisionem: tunc de bonis & hæreditatibus, seu juribus possessionariis, atq; rebus mobilibus, per eum qualitercunq; conquisitis, & inventis, divisionem cum filio facere non tenetur. Verùm si cessantibus præmissis causis, divisio inter Patrem & filium facta subsecutaq; fuerit: tunc indifferenter de omnibus bonis & rebus, inter eos divisio fieri debebit. Quoniam pater filio, & è contra filius patri, quicquid rerũ & bonorum poterit acquirere, jure naturali tenetur.

záſra, az meg-irt okokért, tehát affęle jókból, örökſegből és ingo bingo marhákból, kit ő maga ſzerzet és talált vólna, nem tartozik az fiával meg-oſztozni. De ha ez meg-irt okokon kivűl indúltatik és léſzen az attya és az fia közőt az oſztás: tehát egy-aránt minden fęle jóſzágnak, marhának kel köztök fel-oſzlani. Mert az attya az fiának, és viſzontag az fiú az attyának, terméſzet-ſzerint, tartozik egy-máſnak kereſni, és azt egy-máſſal közleni, akar mi marhát, jóſzágot találhat.

ADHUC DE UNO caſu diviſionis, & de bonis, filium jure materno concernentibus.

TITULUS LIV.

SCiendum etiã est, quòd postquam filius, annuente patre legitimã duxerit uxorem, (non obstantibus prænarratis casib⁹) poterit patrem suũ semper (ritè tamen & legitimè) ad diviſionem in omnem evẽtum cogere, ubi æqualiter de utriuſq;, patris videlicet & filij, bonis ac rebus diviſio peragenda erit. Verum-

AZ OSZTASNAK még-is egy fő okáról: Es affęle jóſzágról, mely az fiut annya után illet.

LIV. TITULUS.

EZt-is tudni kel, hogy minek-utánna az fiú, az attya akarattyából, törvény feleſęget véſzen magának (az fellyűl meg-mondot okok ellene nem álván) tehát az édes attyát (jó módgyával és törvény után) az oſztáſra mindenkoron és minden módon erőltetheti, holot egy-aránt mind az kettőnek, ugy-mint az attyai mind penig az fia javaiban és jóſzági-

ſzágiban oſzláſt kel tenni. De ha az fiunak kůlőn való őrőkſęge és jóſzága leend, mely az annyáról csak őtet illetné, ſem az annya éltében, ſem hólta után, ez illyen jóſzágot, nem tartozik meg-oſztani az attyával. Mert effęle jóſzág, csak az añyáról, és nem az attyáról való nemzetſęg után jár, az mint ezt akar ki-is nyilván eſzében veheti.

Verumtamen ſi filius habuerit patrimonia, ac jura poſſeſſionaria ſeparata, quæ ſibi jure materno provenerunt, ſive vivẽte, ſive decedente matre, ejuſmodi bona cum patre dividere non tenetur. Quia in ea parte matris ſolum, & non patris familiam bona illa ſequũtur, prout manifeſtè ratio quoq; ſola dictat.

HOGY AZ BALGATAG és nem tiſzta eſzű fiak, mindenkor az ő attyok birtokában vadnak.

LV. TITULUS.

EZt ſem kel el-feleytenűnk, hogy az balgatag, kaba, és nem tiſzta eſzű fiak, mivel-hogy nem mondhattyuk, hogy oly időt érhetnének, melyben az jót az gonoſztól megtudnák válaſztani, és tőkélletes emberſęgben lehetnének, annak-okáért, az ő attyok hatalmából, és kezei alól ſoha ki nem ſzabadúlnak. Melyért effęléket az ő ſzűlejek minden igaz és tiſzteſſęges dologra kételenithetik és kénſzerithetik. Sőt męg az illyen fiaknak jóſzágát is nyilván való ſzűkſęgnek okáért az attya el-is idegenitheti. Mind az-ál-

tal

DE FILIIS FURIOSIS, & mente captis, quod ſemper in patria poteſtate conſiſtant.

TITULUS LV.

NEc hoc prætermittendũ eſt, quòd filij furioſi, amentes, ac mente capti, quia nunquã ad annos diſcretionis & perfectæ ætatis perveniſſe exiſtimantur, ideò nunquã de patria poteſtate liberantur. Unde parentes eorũ poſſunt ipſos ad omnia juſta & honeſta obligare, Bona etiam illorũ in caſu manifeſtæ neceſſitatis alienare. Attamen ipſi quoq; tenẽtur de victu & amictu condecẽter illis providere. Idem eſt intelligendum (patre defuncto) etiam de fratribus

 ipſorum

ipsorum furiosorum, Quod scilicet frater eorum, sanæ mentis, inter alios ætate grandior, curam eorundem furiosorum & amentium tanquam pater supportabit.

tal az attyák-is tartoznak véle, hogy táplálásokra és tiszteſſęges ruházattyokra gondot-viſellyenek. Ha penig az Attyok meg-halna, annak gond-viſeléſe ſzál az fiai kőzőt az nagygyobbikra, tudni-illik, hogy az ki tudősb és eſzeſſeb az fiai kőzőt, az viſellyen gondot az balgattag és eſzelyős attyafira, mint egy attya.

QVOT MODIS ceſſet & tollatur paterna poteſtas?

TITULUS. LVI.

QVamvis autem filij, de poteſtate paterna, per diviſionem bonorum (prout prænotatum eſt) eliberari & mancipari ſoleant: tamen ſunt aliqui caſus, in quib⁹ etiam aliter ceſſat, & tollitur patria poteſtas.

PRIMO, per mortem patris, ſine teſtamento decedētis, Si videlicet tutores teſtamētarios filio illegitimæ ætatis non ſubſtituit: & hoc ſi pater ipſe jam ſui juris fuerat, & in poteſtate patris ſui non erat. Nam hoc modo filius in poteſtatem avi ſui reincidere debebit.

Part. 1. Tit. 16.

SECUNDO, aufertur patria poteſtas, ſi pater ob aliquod crimen

HANY-KEPPEN SZABADÚLLYON meg az fiú az attya hatalmából?

LVI. TITULUS.

JOl-lehet az fiak az attyai hatalmából, ki menekednek, mihelt egymáſſal meg-oſztoznak (az mint az elől-is meg mondók) mind-az-által több okokból is, és más módgyával-is az attyai hatalom az fiakon megſzokot ſzűnni.

ELSŐBEN, mikor az attyok *teſtamentom* nélkűl meg-hal, és nevelet-len fiának *teſtamentomában* tutort nem hagyand: De ezt-is igy, ha effęle attya-is magával ſzabad vólt, és ha immár ő-is az ő attya birtokából ki kőlt vólt. Mert illyen-képpen az fiú az Job attya birtoka alá ſzokot maradni.

MASODSZOR, ha az attya hitlenſęgért, avagy egyéb ſzarvas vétekért

jóſzágát

jószágát el-veszti, és ez-okon fején maradand. Mert az mint hogy ezfele hitetlenség miat, mind fiaitól, és attyafiaitól, illyen hitetlen ember el-szakad: azon-képpen, az attyai méltóság-is mindgyárt el-veszti, és kétség nélkül semmive tészi.

crimen infidelitatis, vel alios enormes excessus, hæreditate bonorum, & juriũ suorum possessionariorum privabitur, ac ad capitalem quoq; sententiam, per hoc condemnabitur. Nam sicut à mutua & reciproca bonorum successione, per hujusmodi notam, seu criminis pœnam, tam de filiis, quam fratribus decidisse, ita etiam patria potestas sublata, & extincta esse comprobabitur atq; verificabitur.

HARMADSZOR, ha az attya ellenség kezében, és fogságában esendik: Mert az ki fogságban esik, máson annak hatalma nem-lehet: mivel-hogy mîg fogságában vagyõ addig õ magával sem szabad. Ha penig meg-szabadúl, és háza jõhet, az õ attyai méltósága, és hatalma ismét helyére állapodik.

TERTIO, cessat paterna potestas, si pater in manus hostiles & captivitatem inciderit. Nam qui captus est, alium in potestate sua habere non potest. Quia tunc sui juris non est: & hoc quamdiu in captivitate manebit. Nam post ejus eliberationem atquè reversionem, paterna potestas instaurabitur, & revivisset.

INNET vagyon ez, hogy õ az õ fogságában, sem õ más ellen, sem más õ ellene, nem *præscribál*hat, üdõt nem tõlthet: hanem háza jõveteleig minden dolga az elõbbi állapatban áll és marad: Meg-téréſse után-is minden põri, és azoknak czikkellyei és folyási, az elõbbi állapatot nyerik.

HINC est, quod etiam præscriptio contra ipsum interea non procedit, neq; ipse contra quempiam præscribere potest: sed infra reversionem suam, omnia in statu eodem priori permanebunt: & post reditum suum in cunctis causis & earum articulis, atq; processibus, statum priorem sortietur.

QVOD QVILIbet Dominorum & Nobilium, ſuper bonis ſuis propriis, liberam diſponendi habeat facultatem.

HOGY MINDEN URAK és Nemeſſek, az ő ſaját jószágokat ſzabadon el-hadhattyák, és el-adhattyák másnak, az mint ſzintén akarják.

TITULUS LVII.

LVII. TITULUS.

Part. 1. Tit. 3. & 43.

SCiendũ eſt autem, quòd quilibet Domin', Baro, Magnas, ac Nobilis, & poſſeſſionatus homo, filios & filias habens, ſine omni conſenſu, immò & contra volũtatem eorundem, de & ſuper rebus, ac bonis & juribus ſuis poſſeſſionariis, per eũ propriis ſervitiis ſuis acquiſitis, & adeptis, ſive propriis pecuniis, quæ etiam ſervitiis acquiri cõſueverunt, comparatis & emptis, vita ſua comitè, libera n. (prout voluerit) diſponendi, & ea etiam alienandi, plenariam habet poteſtatis facultatem, filiorum vel filiarum contradictione, inhibitione, vel alia quavis repugnatione non obſtãte.

TUdnia való dolog penig, hogy mindẽ Szabad, Zászlos, és Nagyſagos Ur, sőt Fő Nemes, és Jószágos ember, kinek fiai és leányi vadnak, kik ha egygyet nem értenének-is, sőt még akarattyok ellen is, minden-féle marháját, jovait, és jószágát, mellyet avagy ſaját ſzólgálattyával nyert és talált vólna, avagy ſaját pénzen (mivel-hogy az pénztis ſzólgálattyával ſzokta az ember keresni) ſzerzet és vőt vólna éltében, ſzabadon az mint ſzintén akarja, másnak el-hadhattya, és el-adhattya, sőt el-is idegenitheti:

Part: 1. Tit. 17. & 19.

Et ſi quam Pater ipſe diviſionem in eiſdem rebus, ac bonis, juribusq; ſuis poſſeſſionariis, in humanis agens, inter filios filiasq; fecerit, ne eo è medio ſublato, diſſenſiones, odia, contentio-

Melytől az fiainak és leányinak ellene mondáſſa, tiltáſſa és egyéb-féle ellen tartáſſa, ſemmi-képpen meg nem foghattya. Ha peniglen az attya, az ő marháját jovait és jószágát még éltében fiai és leányi kőzőt el-oſztotta vólna, hogy az ő hólta után kőzőttek, valami háboruság, gyűlőlſęg és perpatvar ne támadgyon. Ez-féle oſzláſt még az attyok halála után-is, fiai

fiai és leányi tartoznak hellyén hadni, és mind ő̃rökké ahoz tartani magokat. Ez szerint kel meg tartanũk, effele jókról és jószágokról-is, mellyet valaki, akar firfiú akar aszszonyi állát legyẽ, magának nyerhet, avagy másnak attyafiává való fogadással, avagy firfiui ágá való tétclével, kõlt végezést. Mert illyen-képpen mind az firfiú, s-mind az aszszonyi-állat, õ maga találllya azt az jószágot, azért szabad Urasága vagyon rayta.

tentionesq;, & differentiarum materiæ inter eosdem, prævia ratione, suboriãtur, etiam post obitum Patris, filij & filiæ, divisionem ipsam ratam habere, & in eadem perpetuò permanere tenebuntur. Et hoc idem est etiam de bonis, & juribus possessionariis, vigore alicujus contractus, seu fraternalis adoptionis, vel etiam præfectionis, in aliquem virum, aut aliquam fœminam redactis & derivatis, tenendum. Quia solus vel sola, ejuscemodi bona consecutus, aut adepta esse intelligitur, atq; comprobatur.

HOGY AZ ATYA AZ õstõl maradot jószágot, fiai ellen, el nem idegenitheti.

LVIII. TITULUS

DE azért az õstõl marad õrökséget és jószágot az attya, fiai és leányi ellen: (ha leánt-is illet) Es hasonló-képpen az attyafiu-is, más attyafia ellen, az attyai vagy õssi jószágról, fiainak, leanyinak, és attyafiainak akarattyok nélkũl, semmi oly valláſt, és kõtést nem tehet mással, hogy mód nélkũl mindgyárt el-idegenithesse, és el-adhassa: Ha penig valláſt

QVOD PATER bona Avita, in præjudicium filiorum, alienare non potest.

TITULUS LVIII.

VErum tamen super bonis, ac juribꝰ possessionariis Avitis, Pater in præjudiciũ filiorum, vel etiam filiarum, (si ea jus quoq; fœmineum sequãtur,) & similiter frater, in præjudiciũ fratris, super bonis, ac juribus possessionariis paternis, vel avitis, sine consensu filiorum, ac filiarum, vel fratrum, quãtum ad alienationem aut venditio-

nem eorundem bonorum ſimpliciter, nullam penitus faſſionem facere poteſt: Quæſi etiam fieret: nullius cenſeretur eſſe vigoris, neq; firmitatis.

SOLENT *namq; nonnulli bona & jura poſſeſſionaria paterna, & avita ſæpè neceſſitate cogente, interdum verò nulla rationabili cauſa adurgẽte, ſed gula duntaxat & crapula, commeſſationeq; monẽte: interdum autem damnabili invidia, contra fratrem concepta, inſtigãte, pariter & Diabolo cooperãte: Aliquando verò benè & rectè, ſæpiꝰ tamen malitioſè, quibꝰ poſſunt impignorare, aut perpetuò vendere, inſcribere, & diverſis titulis, exquiſitisq; coloribus obligare: & ut facta ſuper eo faſſio majoris firmitatis exiſtat, & invalidari nequeat, onera filiorũ filiarumq; & fratrum ſuper ſe, & hæreditates ſuas in ſerie faſſionis aſſumere atq; levare.*

valláſt tenne-is, annak ſemmi ereje és helye nem lehet.

MERT vadnak ollyak, kik az ő attya és ősi jószágokat, gyakran ſzükségekért, neha peniglen ſemmi bizonyos dologért, és ſzükségekért, hanem csak torokért, tobzodásokért, és jó lakásokért. Neha peniglen attyokfia ellẽ való gyülölségekből, kire az ördög-is őket eſztekeli: Neha mind-az-által jól és igazán, de gyakrabban gonoſz ſzándékkal, akar kinek-is zálogban vetik, avagy örökben el-adgyák, és külömb külömb ſzin alat el-kötik: Es meg hogy effele kötés és vallás-tétel effele jószágról erősb leheſſen, és fel ne bomollyon, fiainak, leányinak, és attya-fiainak terhét magokra, örökségekre, és jószágokra, ſzokták az vallás-téttel levélben fel venni.

QVID SIT ONUS aſſumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum aſſumantur.

MI LEGYEN AZ TERHE fel vétel: Es hány-képpen vehetik fel fioknak és attyokfiainak terhét.

TITU-

LIX. TITULUS.

VAlakinek penig terhét fel venni ez, mikor valamely jószág megvővejének felel valaki, hogy az attya vagy attyafia vallás-tételét, az el-adot jószág felől, meg-állya és megtarttya.

MELYBŐL meg-értyük: Hogy az fiaknak és attyafiaknak terhét három képpen szoktuk fel-venni. *Elsőször*, mód-nélkül, *Másodszor*, bizonyos okokért, *Harmadszor*, az szükség reá kénszerítvén.

ELSŐBEN, módnélkül, mikoron tudni illik, semmi nyilván való szükség és semmi bizonyos okokért (az mint fellyül is meg-mondám) hanem csak gonoszúl, avagy torkosságért, avagy boszszúságból, fioknak avagy attyokfiainak veszik felterhér: Es effele terhe fel-vételnek à törvényben semmi hellye nincsen: hanem minden ellenvetés nélkül, és terhe nélkül, meg hihattyák, és az az vallás-tétel is semmie tétetik.

MASODSZOR, bizonyos és nyilván való méltó okokért: Ugy-mint, mikor valakinek jószága, másnal vólna zálagban, és idegen kézből hozzá akarná váltani; vagy jegy ruhát, és az jegy ruhán kívül adatot ajándékot, avagy leány negvedet, akarná meg-fizetni: hogy effele bizonyos

TITULUS LIX.

ONera autem assumere, est fidejussionem quandam super observatione paternæ vel fraternæ fassionis, emptori bonorum aliquorum facere.

UNDE sciendum: Quòd onera filiorum, vel fratrũ, trib⁹ modis assumuntur. Primo *modo, Simpliciter.* Secundo *verò, Rationabiliter.* Tertio *autem & ultimo, Necessitate.*

PRIMO inquam Simpliciter, quando scilicet nulla evidẽti necessitate, nulla etiam rationabili de causa, (prout immediatè præmisi) sed aut malitiosè, aut gulosè, aut etiam injuriosè, onera ipsa assumuntur. Et sic nihil tenet in judicio: Sed de plano, simpliciterq; assumptio hujusmodi revocatur, & fassio quoq; invalidatur.

SECUNDO modò, Rationabiliter, manifesta videlicet & rationabili causa occurente, puta possessionem præ manibus alienis in pignore habitam, ad se redimendo, vel dotem & res Paraffernales, atq; jus Quartalitium solvendo, ut scilicet una

portio, aut particula venderetur, & residuitas omniũ bonorum ab onere necessariò eriperetur. Item Piscinas, Molendina, Domosq́, & curias, ex necessitate construẽdo, vel portionem aliã, & forsitan meliorem precio possessionis, aut portionis venditæ emẽdo, aut concambium possessionarium faciendo. Quæ quia filio, vel fratri in lucrũ hæreditatis succedunt, ideò simpliciter onera præassũpta in tali casu revocari, & retractari non possunt. Sed si filius, in serie fassionis & in assumptione oneris, specificè nominatus, ea revocare voluerit, tunc vivẽte Patre, cum homagio & æstimatione cõmuni, universorũ jurium possessionariorum Patris, ubilibet adjacẽtium: Mortuo verò patre, solũmodo cum cõmuni æstimatione ipsorum, jurium paternorũ retractãdi & annihilandi, habet potestatis facultatem. Et idem est etiam de fratrum fassione sentiendum, atq́ tenendum. Hîc tamen advertendum est, quòd si assumptio oneris generaliter facta fuerit, & nomina filio-

zonyos okokért az jószágnak egy-gyik reszét el-adván, az tõb jószágot illyen szũkséges fizetéssel meg-mẽtheſſe. Továbba hogy Halas-tókat, Mólnokat, Házakat, és Nemes udvarakat, szũkség-képpen kellene épiteni, avagy ha az el-adot jószágnak árrával más jószágot és haſznosbat venne, avagy cserélne rayta. Mely dologból mivel-hogy az fiaknak avagy az attyafiaknak jószága-is õrõkké éppũl és nevekedik: Annakokáért effele terhe fel vételt semminélkũl meg nem hihatnak. Mindaz-által, ha az fia, kinek nevét az Vallás-tétel levélben, és az terhe fel-vételben meg-irták, és ugyan kinevezték, az illyen kõtéſt meg-akarja hini, tehát az attya éltében, azon attyának diját, és mindenfele jószágának akar mi-némũ hellyen legyen kõz bõcsit le kel tennie: Az attya halála után penig, csak azon attya, jószágának kõz bõcsũvel meg-hihattya és semmive teheti. Ugyan ezent kel értenũnk az attyafiaknak vallásokról-is. De mind-az-által ezt eszũnkben vegyũk, hogy-ha az terhe fel-vétel csak kõzõnséges-képken leend, és az fiaknak avagy az attyafiaknak neveket az vallásban belé nem irják, és ki nem fejezik, tehát effele

effęle terhe fel-vételnek nincsen semmi ereje, hanem tellyeſſęggel leſzállithattya.

HARMADSZOR, és utolſzor, ha az utólſo ſzűkſęg reá kénſzeriti; ugymint, mikor valakit, más ember ellen fejére, itilnék, és ne talám az kimődot tőrvény erejével ſzemélyében-is meg-fogják, és az *ſententia*-ſzerint való bűntetéſre az Biro kezében adgyák: Avagy ha ſzemélyeſzerint meg nem foghattyák-is', mind-az-által az Király-is, fejének ha meg nem kegyelmezend, avagy ha meg kegyelmezend-is, illyen okkal enged meg ő nékie, hogy az ő pereſęvel meg-békéllyék: (mert az Király kűlőmben meg nem kegyelmezhet, hanem hogy pereſęvel meg alkodgyék) Avagy peniglen ha az Tőrőknek, Szeretſeńek, avagy Tatarnak, avagy akar mi nevezeten való ellenſęgnek fogságában eſnék, és onnét kűlőmben, ki nem ſzabadulhatná, hanem ha nékiek meg ſatzolna. Tehát ez utolsó mód-ſzerint, az fellyűl meg-mondot terhe fel-vételét, ſoha meg nem hiſzattyák. Es' ſemmi-némű úton az fellyűl megmondot

filiorum, vel fratrum, in faſſionis ſerie nominatim expreſſa denotataq́, non extiterint, tunc ejuſcemodi oneris aſſumptio nil tenebit, ſed ſimpliciter invalidari valebit.

TERTIO verò & ultimo modo, extrema neceſſitate urgente, dùm videlicet quis ſententia capitali, juris ordine, adverſus alium convictus & condemnatus fuerit, & forſitan in perſona quoq́ propria, vigore ipſius latæ ſententiæ detentus, ac ad manus judiciarias ad infligendam ſibi pœnam à jure ſtatutam aſſignat' fuerit, Vel licet non detentus, gratiam tamen Regiam non conſequutus, Aut ſi gratia ſibi data fuerit, ita tamen, ut concordet cum adverſa parte: (Nam & alioquin Regia Majeſtas gratiã non ſecus, niſi ut concordet, facere poteſt) Vel in Turcarum, Saracenorũ, aut Thartarorum, ſeu aliorũ quorumcunq́ hoſtium, & inimicorum captivitate detẽtus, & indè non ſecus, niſi pactione quãpiam liberat' fuerit, Tunc hoc ultimo modo præmiſſi oneris aſſumptio nunquam revocabitur.

Nulla etiam via, fassio super ea re facta, per filium vel fratrem retractabitur. Immò si Pater portionem filij, (quia propria portio ad caput suum redimendum non sufficeret) in casibus præmissis, ante divisionem, cum filio factam, alienaverit, filius sufferre tollerarequè debebit. Nec ejuscemodi fassioni, si etiã unica & singularis esset persona fatens, nec Regius, nec fratrum condivisionaliũ consensus est necessarius, sed semper de se rata manebit, atq; firma.

COROLLARIU Mitaq; ex præmissis infertur, Quòd possessionaria venditio triplex est: scilicet, Simplex, Rationabilis, *&* Necessaria.

SIMPLEX venditio, nihil valet.

RATIONABILIS verò aliquando valet: & aliquando retractatur,

NECESSARIA autem semper valet, & semper tenetur, & nunquam invalidatur, prout ex immediata prædeclaratione assumptionis & revocationis onerum filiorum ac fratrum, clarè liquet.

mondot dolgokról való vallás-tételt, sem az fia, sem egyéb attyafia meg nem hihattya. Sőt ha az attya az ő maga részе jószágával feje váltságát fel nem érne, fiával-is míg meg nem osztozot vólna, az meg-mondot szükségekoran, az fia részére való jószágot-is el idegenitheti, mellyet az fiának-el is kel tűrni és szenvedni. Ez-féle vallás tételnek megerősítésére, ha az valló személy immár csak egygyet és magva szakattúl vólna-is, sem az Király, sem az osztozó attyafiainak engedelme nem szükséges, hanem ő magától ereje vagyon, és meg-álhat.

Ezekből azért summa szerint ezt tanúlyuk, hogy az jószágnak el-adása három-féle: Tudni-illik: Mód-nélkül való, Bizonyos okokból, és szükségből való.

Az mód-nélkül való el-adásnak semmi helye nincsen.

Az bizonyos okból valónak penig néha helye vagyon, s néha nincsen, és meg hihattyák.

De az szükséges el-adás mindenkoron jó, és hellye vagyon és soha meg nem hihattyák: Az mint az fiaknak és az attyafiaknak terhek felvétele, és meg-hivasának magyarázattyából, kiről mostan szóllánk, nyilván meg-tetszik.

AZ TŐRVENY-SZERINT való meg-kinálásról, kinek az jószág el-adásának előtte szükséges-képpen meg-kell lenni.

LX. TITULUS.

TOvábba, mivel hogy némely embereknek, fő-képpen attyokfia ellen való vallás-tételekből, akar zálagos, akar örök árron el-adot jószág felől legyen, sok kár szokot következni: holot tudni illik, némely ötven forintot alig kért, az Captalanba penig és Conventben, avagy az Ország birája előt szán-szándékkal, és nagy csalárdúl azt vallya, hog' száz avagy két száz forintot vőt-fel tőlle. Az Captalan penig és Convent, avagy az Ország birája, mindenkoron az vallás-tételnek, rendi szerint tartozik az valláſt, és áz kötés levelet ki-adni: Es ez-képpen nagy sokan oly nagy summában eytik és kötelezik jószágokat, hogy felét sem érne meg, honnét gyakorta ez-is következik, hogy affele jószág az vértől örökké el-idegenül.

Szükség ennek okáért az jószágnak el-adásában, sőt csak el-zálogositásában-is törvény-szerint meg-kinálni

DE LEGITIMA admonitione, in possessionaria venditione necessario præmittenda.

TITULUS. LX.

NOtandum ulterius, quòd quia in fassionib⁹, tàm impignoratio, quàm etiam perpetuitatis jure & titulo, maximè in præjudicium fratrum, per plerosq; faciendis, damnabilis quædam abusio succrevit, quòd scilicet quinquagixta florenos interdũ à Fœneratore quis accepit, aut centum aut ducentos florenos corã Capitulo, vel Conventu, aut Judicibus ordinariis Regni, se accepisse, studiosè & quidem malitiosè fatetur. Capitulum autem, & Conventꝰ, vel judices Regni ordinarij, juxta fassionis factæ seriem & modum, literas fassionales, & Obligatorias dare tenẽtur: Sicq; nonnulli propediem tanta pecuniarũ summa bona sua obruunt, & involvunt, ut vix medietatem summæ eadem bona valere dinoscãtur. Unde sæpè evenit, ut hujusmodi bona, ab ipsa sua progenie, perpetuò alienentur.

Et ideò qualibet possessionaria venditio, immò & inpignoratio, legitimam semper requirit

Admonitio. Part. 2. Tit. 20. & 24.

rit filiorum aut filiarũ, vel fratrũ, ad quos ſucceſſio & devolutio hujuſmodi juriũ poſſeſſionariorum venditioni, aut impignorationi expoſitorũ ſpectare dinoſcitur (ut illam, vel illa ad ſe recipiant) admonitionem: qui ſi legitimè admoniti & requiſiti, poſſeſſionem ſeu jura hujuſmodi poſſeſſionaria, juxta condignam & communem eorũ æſtimationem, valorem pro ſe habere, & ad ſe recipere voluerint, ante omnes alios emptores, aut fœneratores, liberam plenariamq́ habent pro ſe recipiendi, & emendi facultatem.

kínálni véle az fiakat, leányokat és attyafiakat, kikre az-fęle el-adó, avagy el-zálagoſitandó jóſzág nézne, és kiket illetné, hogy inkáb ők vegyék hozzájok: Kik ha az illyen meg kínálás után, az jóſzágot méltó és kőz bőcs ſzerint, avagy az mit érne az jóſzág, hozzájok akarnák venni, minden egyéb vivők és ároſſok ellen, leg-elsőben-is ők vehetik meg magoknak.

Si verò venditor, aut impignorator ipſe, admonitionem præmiſſam facere recuſabit, & jura ſua poſſeſſionaria, præter ſcitum vel conſenſum, dictorũ filiorum, aut filiarum, vel fratrũ, cuipiam alienabit, vel impignorabit, & ipſorum filiorũ, aut filiarum, vel fratrũ aliquis, aut aliqua, emptorem hujuſmodi bonorũ, ſeu jurium poſſeſſionariorũ, contra ſe in curiam Regiam propterea evocabit: tũc in uno duntaxat termino juridico, ſcilicet Octavali, cauſa ipſa finiri debebit, & actor ipſe bona, ſeu jura poſſeſſionaria prænotata, ſola ipſa communi æſtimatione eorundem, pro ſe recuperabit: non obſtante pecuniarum ſumma, quantumvis magna

Ha penig az el-adó, avagy zálagoſitó ſzemély meg nem kínállya őket, és az jóſzágot fiai és leánnyi, avagy attyafiai hire es engedelme nélkűl, valakinek el-idegeníti, avag' el-zálagoſittya, és fiai, leányi, avagy attyafiai kőzzűl valaki, ez illyen jóſzágnak meg-vévőjét, az Király udvarában reá hina: tehát ez pernek csak egygyetlen egy *Octaván* végének kel ſzakkadni, és az fel-pőres az jóſzágot csak kőz bőcsel viſzſza veheti, akar mely nagy ſummát irtanak legyen az kőtés és vallás-tételről való levélben, mellyen el-adták vólna az jóſzágot.

magna in literis fœneratoris, seu emptoris super ea re fassionalibus, specificata.

Mind-az-által ez-okot ki-vévén, belőle, mikoron valakit fejére *sententiá*znak, s-meg fogják, és büntetésre az Biró kezében adgyák: Mert illyen szükségekoran (mivel-hogy csak harmad napiglan való szabadsága lehet, hogy pőreſsével meg-alkudgyék) nem tartozik az meg-módot kinaláſſal, hanem akar kinek-is, és mentel jobárron lehet, azon fogságban szabadon el-adhattya.

Ezen szabadsága vagyon annak-is az ki külső ellenségnek fogságában vólna, mert az-is az ő jószágát, minden kinalás-nélkül feje váltsága-ért el adhattya, és őrökké el-idegenitheti.

Holot penig az meg kinálás után, az árúban creſztet jószágot, fiai, és leányi, avagy atty a fiai közzül senki maga számára meg nem akarja tartani és venni: avagy ne talám szegénysége miat meg nem vehetné: Tehát az után, azok különben az jószághoz nem fernek, hanem-ha az derék pénzt, ki az kötés levélben ki léſzen fejezve,

Dempto tamen & excepto caſu, quo quis in capitali sentẽtia convictus detineretur, & manib⁹ judiciariis ad luendam pœnam traderetur. Nam hoc modo (quia præter trium dierum ſpacium inducias ad concordandum cum adverſa parte non habet) admonitionem (modo antelato) facere non tenetur: ſed quibus, & in quanta ſumma poterit, liberam vendendi bonorum ſuorum authoritatem ibidem ſemper habet.

Et hoc idem eſt intelligendũ etiam de eo, qui apud hoſtes externos in captivitate tenetur, quòd ſcilicet is quoq; bona ſua ſine omni admonitione, pro capitis ſui redemptione, vendere perpetuoq; alienare poteſt.

UBI autem admonitio prædeclarata, venditionem perennalem bonorum, & jurium poſſeſſionariorũ legitimè præceſſerit, & nemo filiorum, aut filiarum, vel fratrum, bona ipſa, & jura poſſeſſionaria, venditioni expoſita pro ſe habere ſeu emere voluerit, vel forſitan inopia

præpediente comparare non poterit: tunc ijdem filij, ac filiæ, fratres ipsi, non aliter postea, nisi pecuniæ summa, in literis fassionalibus specificata, plenariè depositæ & persoluta, vel etiam perēnali æstimatione mediāte, & longo litis processu bona illa pro se vendicare valebunt. Nam & venditores bonorum suorum, in casibus, articulisq; rationalibus, & admittendis, non sunt adeò coërcendi, & astringendi, ut justis eorum juribus & rebus, uti aut frui debitè nequeant.

fejezve, avagy az jószágnak ōrōk bōcsūet kel le-tennie, és még hoszszu pōr follyásával tehetik ōvekké. Merr az el-adó személyeket-is, mikor szūk ſęges dolgokért, és okokból indúltatnak az el-adásra, nem illik ugy annyira meg-kōtelezni és megtiltani, hogy az ō sáját jószágokkal, és marhájokkal szabadon ne élhessenek.

Attamen si quis filiorū aut filiarū, vel fratrum, bona ipsa ad se recipere velle, tempore ipsius admonitionis responderit, & allegaverit: tunc ad deponendam summam ipsam condignam, & concordandum cum venditore, terminus brevis, & competens, coram judice (cujus authoritate & literis admonitio ipsa fit & exequitur) ad cōparandum, sibi præfigi debebit. Termino autem ipsō advenientē, si summam illam, juxta judicis ipsius deliberationem, & bonorum ipsorum communem æstimationem deponere recusaverit, venditor ille liberam bonorum suorum alienandi facultatem habebit.

Ha penig az fiak és leányok, avagy attyafiak kōzzūl valamely az kinálásnak idejen, azt mondandgya hogy hozzá vészi az jószágot: Tehát az Biró, kinek erejével és levelével kinálták meg, az jószág meg-vételével, egy rōvid és illendō napot rendellyen, mellyen ō elōtte, mind az két fęl személye szerint jelen lévén, meg alkudgyanak az ára felōl, és méltó árrat az vévō-is tegye le az napra. Az nap el-jōvén, ha az Biró itileti, és az kōz bōcs-szerint, le nem akarja tennie, tehát az el-adó személy szabadon el-adhattya idegennek az jószágot.

DE

DE az zálagos jószágtól kűlőmb értelemben legyűnk. Mert akar kinállyanak meg-véle máſt, akar ne, de az fiak, leányok és attyafiak, avagy Király igaſsága ellen, az megmondot kőz bőcsnél fellyeb az jószágot el nem zalagoſithattyák. Mind-az-által az bőcsűnek oly rendel és móddal kel lenni, hogy nem csak az házákat. Nemes udvarákat, jobbágyos helyeket, puſzta helyeket, és puſzta telekeket, az mezzőő városok és faluk határán bőcsűllyék meg; de ezek-felet még az főldeket-is, erdőket, réteket, tókat, és mólnokat, mind oda tudgvák (ſzintén mint az leány negyed ki-adáſbā, az bőcs ſzokot lenni): Es valamennyire az illyen bőcs, az Biró intezéſe ſzerint nevekedik, ſzintén añyi ſumma pénzt kelle tenniek az jószágért, hogy ha az fiak, leányok, avagy attyafiak, magoknak akarják meg-zálagoſſitatni, és meg-váltani: Sőt azok-is, kik Király igaſságával akarnának, az ollyan jószág mellé állani, ezzel tartoznak (mikor tudni-illik, egy ő magának való ſzemély, ki magva ſzakkadásához kőzelgetne zalagoſitot vólna el) Itt peniglen affęle leánnyokról és aſzſzonyi állatokról ſzóllunk, hogy meg kel őket kinálni, ki-

DE Impignoratis autem bonis & juribus poſſeſſionariis, ſecus eſt ſentiēdum. Nam jura aliqua poſſeſſionaria, ſupra valorem dicta communis æſtimationis eorundem, ſive præcedat admonitio legitima, ſive non, in præjudicium ipſorum filiorum aut filiarum, vel fratrum, aut etiam juris Regÿ, impignorari nemini poſſunt. Verùm tamen hæc æſtimatio, & ejus ſeries, non ſolum domos, ac curias nobilitares, ſeſſioneſq́, jobagionales, populoſas ac deſertas, vel Prædiales, in faciebus oppidorum, villarū, aut poſſeſſionum adjacentes: ſed etiam terras, ſylvas ac prata, piſcinas, & molendina (prout in Quartalitiorum ſolutione) per omnia includit: & in quantum hujuſmodi æſtimatio juxta limitationem judicis ſe extendit, in tantum etiam depoſitio atq́ reſtitutio pecuniarū pro juribus impignoratitiis, per filios, aut filias, vel fratres: ſed & per eos, qui forſitan cum juriſditione Regia (in caſu, quo impignoratio per unicam & ſingularem perſonam, defectuiq́ ſeminis,

Impignoratitia bona. Part. 1. Tit. 10. 27. 63. 80. 81. 82. 83. 102 & 103. Part. 2. Tit. 18. 20. & 24.

proximam facta fuerit) procedere videbuntur, fieri debebit. Filias autem & mulieres, in casibus præmissis, illas intellige ad monendas esse, quas jura ipsa possessionaria vendēda, vel impignorāda, cum sexu masculino, æquali jure concernūt.

ni. kiket az jószág, mellyet áruban bocsátták, egy-aránt illet az fęrfiui ággal.

Nam aliter filiæ, vel mulieres ipsæ pro extraneis in hac parte reputantur: Et non secus quam vicini, aut commætanei agere permittuntur. Hoc excepto, quòd si voluerint ante omnes vicinos & comætaneos sese ad emptionem ac receptionem bonorum illorum ingerere, & illa pro se habere possunt:

Mert ha egy-aránt nem illeti, ő nékiek-is csak annyi kőzek lehet az jószághoz, mint az idegennek, és csak ugy szólhatnak az jószághoz, mint az szomszédok és határosok. Ettől ki válván, hogy ha kedvek lészen hozzája, minden szomszédok és hatarosok előt, az jószág mellé álhatnak, és magok szamára megtarthattyák.

Vicini & comætanei. Part. 2. Tit. 64. & 74. Part. 1. Tit. 70.

Vicini verò & comætanei, per admonitionem prædeclaratam, & pro ipsorum parte factam, jura possessionaria vēditioni exposita, pro se quidem ante omnes alios emptores extraneos & remotiores vendicare possunt: Non tamen æstimatione cōmuni, prout fratres vel sorores, sed capitalis semper pecuniæ summæ, in literis Fassionalibus expressæ, depositione, & plenaria solutione, vel etiam ipsorum jurium possessionariorum, perennali cum æstimatione. Unico tamen termino Octavali, si admonitio ex parte vendenti-

Az szomszédok penig és határosok, az fellyűl meg-mondot kínálás után, az áruban bocsátot jószágot, jóllehet minden kűlső árossok ellen magoknak vehetik; de azért nem kőz bőcsel, mint az attya-fiak és leánnyok, hanem az derék sum̃ának, mellyet az kőtés levélben irták, éppen való meg fizetéssęvel, avagy az jószágnak, őrők bőcsűével. Es csak egy *Octaván* vége szakad, ha az el-adó személy őket meg nem kinálta, az szomszédok penig és határosok ő magok képekben meg-intették, és pénzekkel meg kinálták az el-adó személyt. Mely határos szomszédok az zálagos jószágért az derék sum̃át, az

az meñyiben lőt vólt az el záloglás, tartoznak le-tenni. Az bőcsben penig magokat nem elegyithetik, sem melléje nem álhatnak: mivel-hogy ez illyen jószágnak tulaydonsága, őket nem illeti.

dentium non præcesserit & ipsi nihilominus vicini & commatanei pro parte ipsorum, admonitionem super ea re solitam peregerint. Qui pro juribus possessionariis impignoratitiis, pari modo capitalem summam, pro qua hujusmodi impignoratio facta fuerit, persolvere tenentur. Nec de æstimatione aliquali se in parte ingerere vel immittere possunt: cum de proprietate & hæreditate talium jurium possessionariorum, nil ad eos pertinere dinoscatur.

MI-KEPPEN KEL AZ attyafiunak jószágbéli részét viszsza venni, mellyet à másik attyafia el-adot avagy el zálagositot.

LVI. TITULUS.

Továbba ezt-is meg-ércsük, hogy gyakran az őregb attyafiak, néha penig az kissebbik-is othon lakván, és attyoktól avagy őssöktől marad jószágot, mellyet köztök még meg nem osztottak, az több, és őregb attyafiaknak távól létekben, birván: Effele vér-szerint való attyafiai terheket magokra fel vévén, azoknak-is jószágát el-szokták zálagositani, avagy örök árron-is el adni. Es ez által az vévők-is, nem csak az el-ado, avagy el-zálagositó személynek jószágbéli részét, de az több attyokfiai részét-is, azoknak terhek fel vétele mellet

QVOMODO PORtio fratris, per alterũ fratrem vendita, vel impignorata, recuperari debeat.

TITULUS LXI.

Notandũ ulterius, quòd plerunq; solent natu majores, & interdũ etiam minores, qui absentibus fratribus, natu majoribus, bona & jura possessionaria eorum, paterna & avita, nondum divisa, domi manendo possident, oneribus cæterorum fratrum carnalium, vel uterinorum, in se sumptis, eadem jura possessionaria impignorare, aut perpetuo vendere. Per hocq; emptores non solum portionem illius vendentis, vel impignorantis, verum etiam cæ-

terorum fratrũ ejuſdem quorũ utputa illa gravamina in ſe accepit, portiones poſſeſſionarias conſueverũt pro ſe vendicare.

Receptio. *Unde ſciendum eſt, quod ſi aliquãdo talis venditio, aut poſſeſſionaria alienatio, ſimplici modo per quempiam committeretur: tunc portiones cæterorũ fratrum, ſine omni prorſus ſolutione, actori vel actoribꝰ, imprimis octavis reddi & reſtitui debẽt. Portio autem fratris vẽditoris æſtimabitur, & valor duntaxat communis æſtimationis ipſius portionis, emptori recompenſabitur. Sic etiam illa portio fratris venditoris, actori poſſidenda dabitur, oneris vel gravaminis præaſſumpti revocatione, ſeu depoſitione prorſus ſine omni. Pro reſiduitate autem, & ſuperfluitate pecuniarum, ſumma in literis Faſſionalibus denotata, reliqua bona, & jura poſſeſſionaria, fratris ipſius vendẽtis, qua ad recompenſam ejuſdem ſummæ ſe extendere ſufficereq́ videbuntur, mox & ulteriori proceſſu juridico non expectato, per judicem æſtimari, & manibus emptoris ſub*

mellet, magoknak ſzoktak tulaydonitani.

Annakokáért tanúllyuk meg azt, hogy mikor valamely attyafiu haſonlatosképpen ok-nélkûl és módnélkûl el-adgya avagy zálagoſittya az jóſzágot: tehát az tõb attyafiai réſzét az fel pereſnek, az elsõ egy *Octaván*, minden fizetés, és váltság-nélkûl meg kel tériteni, és viſzſza ádni. Az el-adó attyafia réſzét penig csak kõz bõcsel vehetik viſzſza, az meg vevõ ſzemélytõl. Es azt-is az el-adó attyafiu réſzét, az fel pereſnek kel adni: az fel võt terhének meg-hivása, le-ſzállitása, és mindẽ-némũ meg fizetés-nélkûl. Az derék ſummának penig meg-fizetéſeért és meg-téritéſeért, mellyet az kõtés levélben béirtanak vólt, az el-adó ſzemélynek tõb jóſzágát valamîg fel-érik véle, ugyan azon egy tõrvény ki-mondáſakort, tartozik az Biró meg bõcsülni, és az vévõ ſzemélynek kezében ereſzteni, azon okkal az mint az kõtés levélben meg-vóltirva. Ha penig az el-adot jóſzágánal tõb nem leend, és sáját ingo bingo marhájával-is fel nem éri, az meg-irt ſummának meg-teriteſęt: tehát az vévõ ez il-

ez illyen mód-nélkül való áruban (kiről az előt-is, ugy-mint az elsőről szóllék) tűrje kárát. Mert mikor szükséges okokért adgyák el az jószágot, az fellyül meg-irt második mód-szerint hihattyák meg az felvőt terhet-is: az summát-is penig az mennyire lehetséges lészen, meg kel az vévőnek tériteni.

sub conditionib⁹, in literis ejuscemodi Fassionalibus declaratis, dari debent possidenda. Si autem alia bona, præter vendita, non habuerit, & rebus quoq; mobilib⁹, ad portionem suam cedentibus, adeò destitutus fuerit, ut summa prænotata ex illis instaurari, & recuperari non possit: tunc emptor ipse damnum hujusmodi superfluitatis, necessariò tollerare cogitur: & hoc in casu (ut prefertur) simplici, superius declarato, Nam in casu rationabili, etiam oneris retractatio (modo antelato) subsequi, & de illo superfluitas prænarrata pecuniæ (in quantum poterit) emptori refundi debebit.

Ezen értelemben legyünk az attya felől-is, ki az ő ősi jószágát, az fiainak kedvek és akarattyok ellen, mód-nélkül és ok-nélkül el-idegeniti, akar örökben el-adván akar penig el-zálogositván: tudnia-illik, hogy az attya vallás tételit-is, effele ok-nélkül első mód-szerint való kötésben, terhe nélkül meg hihattyák, és az fiak részeket minden fizetés nélkül viszsza vehetik: az attyok részet-is az fiak kezében csak köz bőcsel kel meg-teriteni és meg szerzeni.

Et hoc idem est intelligendũ etiam de patre, qui jura sua, & filiorum suorum avita, in præjudicium, & sine consensu ipsorum filiorum suorum, perperam & irrationabiliter alienabit, vel venditioni aut impignorationi exponere curabit: quod scilicet Fassio sua, in casu simpliciter præallegato, simpliciter invalidari, & portio filiorum, sine omni prorsus solutione, portio verò patris, communi æstimatione mediante eisdem filiis reddi & instaurari debebit.

AFFELE VALLAS-TE-telekről, mellyeket meg-nem hihatnak.

DE QVIBUS-dam Fassionibus non retractandis.

TITULUS LXII.

HIc tamen attendendum & cordi imprimendum est, quòd si frater fassionem alteri⁹ fratris retractare & revocare volens, bonis aut juribus possessionariis, per hanc vẽditionem aut communitatis, aut acquisitis scienter & sine juridica reclamatione usus fuerit, & fructum illorũ realiter perceperit: tunc fassionem hujusmodi nunquam revocare valebit. Per usum enim realem, fassioni illi consensisse videtur. Et idem est de fassione quoq; paterna, per filium retractanda, dicendum.

Part. 1. Tit. 70. & 72.

Sic pariformiter sentiendũ est de fassionib⁹ illis, quæ inter fratres generationales, aut cõdivisionales, vel etiã quoscunq; alienos & extraneos, prætextu jurium possessionariorũ litigiosorum, per modum compositionis & concordiæ fiunt atq; celebrantur. Et in hujusmodi compositione, certa portio vel particula jurium ipsorũ possessionariorum, uni partium, per alteram partem, bona illa litigiosa tenentem, & possidentem, vel aliter efficatia forsitan jura ad

LXII. TITULUS.

ERre mind-az-által jól réá figyelmezzünk, és eszünkben tartsuk, hogy mikor egygyik attyafiu az másiknak vallás-tételét meg-akarja hini, ha affele az árrában adot, avagy egyéb módon szerzet jószággal, örökséggel, tudván-él, és hasznát-is ugyan valóban vészi, törvény béli ellen mondás-nélkül: tehát effele valláſt soha meg nem hihat. Mert az véle való élés által, az vallás-tételnek és kötésnek engednie lattatik. Ezent mondhattyuk, az attyának vallás-tételéről-is, kit az fia meg-akarna hini.

Hasonlo értelemben legyünk affele vallás tételekről-is, mely vérszerint, és egy oszláſſon való attyafiak közöt, sőt akar minémű idegenek közöt-is, valami pőres jószág felől való szerzödésből és békességből lészen. Effele meg alkuvásban penig gyakorta bizonyos részt adatik, az pőres jószágból, valamely félnek, melynek azon kivül-is ne talám jó igasága vólna, az peres jószághoz: egygyik részecskéje penig, békességnek okáért ugyan magánál marad és tellyes birtokában: Mely meg-alkuvásról való vallás-tételek (miért hogy

hogy az pernek vége és ki menetele még kétſęges vólt, és bizontalan mire meñyen) mindenkor meg-tartatnak, és ſoha meg nem hihatni. Mert ezen kivűl-is, affęle vallás-tételt, mellyet meg-hihatnak, nem az jóſzágnak viſzſza vételéről, avagy magához való kapcsoláſról, hanem az jóſzágnak csak el-idegenétéſęről, kel érteni.

ad ea habentem datur, aut remittitur: reliqua verò particula ſeu portio, cauſa pacis & unionis, apud ſe remanebit, & relinquetur perpetuò poſſidenda: Quæ quidem faſſiones (quia finis & exitꝰ litium dubius adhuc, & incertus erat) ſemper obſervantur, & nunquam retractantur. Nam & alioquin faſſiones prædeclaratæ, quæ invalidari & retractari poſſunt, non de recipiẽdis ad ſe, vel obtinẽdis pro ſe, ſed de alienandis duntaxat à ſe bonis, & juribus poſſeſſionariis intelligũtur.

AFFELE VALLAS-tételekről, mellyek után iktatás kel, avagy nem kel.

LXIII. TITULUS.

TOvábba, ha az meg-mondot, avagy egyéb-fęle okokból, az vér-ſzerint és egy oſzláſſon való attyafiak, az fęle jóſzágokat, mellyek annélkűl-is egyről az máſikra ſzálla-na, egy-máſnak vallyák, akar az Orſzág Birái előt, avagy Captalanban, avagy Conventben: Effęle valláſra ſem az Király engedelme, ſem penig egy eſztendő alat való iktatás nem ſzűkſęges. De az idegenek közt való, őrők vallás-tételek, akar minémű jók és jóſzágok felől valók, annélkűl

DE FASSIONIbus, quæ ſtatutione legitima indigent, & quæ non.

TITULUS. LXIII.

ITem faſſio perennalis, inter fratres generationales & condiviſionales, aut in præmiſſis, aut etiam aliis caſibus, prætextu talium jurium poſſeſſionariorum, quæ etiam alioquin in alterutrũ eſſent devolvenda, coram quovis judice ordinario, vel alio loco teſtimoniali & autentico facta: Nec Regio conſenſu, nec etiam juridica Statutione indiget. Aliæ verò omnes faſſiones perẽnales, ſuper

Part. 6. Tit. 65.

quibuslibet bonis ac juribus poſſeſſionariis, inter alienos ac extraneos, quocunq; modo factæ. Immò etiam pignoris titulo ultra ſummam quinquaginta florenorũ celebratæ & emanatæ, infra integram unius anni revolutionem ſtatutione legitima firmari ſolent, atq; debent. Et hoc, ſi ille cui faſſio facta fuerit, extra dominium ipſorum bonorum extiterit. Nam ſi in dominio eorundem reali etiam antea fuerit, aut medio ejus, qui faſſionem fecit, Dominium hujuſmodi reale & poſſeſſoriũ, de facto conſequi poterit: Tunc (etiam tranſacta ipſa annuali revolutione) Statutio prænotata ſemper exequi valebit.

Inſcriptiones ultra flor: 50: factæ Statutione egét.

Hoc quoq; præviſo, quod ſi forſitan faſſionũ aliqua Regio conſenſu egeat, & conſenſus talis, uſq; ad annualem ipſam revolutionem impetrari nequeat, tunc faſſio hujuſmodi non pri', niſi poſt impetrationem ipſius conſenſus Regÿ dicti, uſq; ad integram unius anni (ut præmittitur) revolutionem, vigore ejuſdem conſenſus, Statutione legitima (ſive ſequatur contradictio, ſive non) roborari debet. Et hoc intellige de faſſione, non cum

nélkül ſzükölködnek: Sőt még-zálagoſt-is, őtven forintnak ha felette vagyon, egy eſztendőnek forgáſa alat, törvény-ſzerint való iktatáſſal, ſzükſęges-képpen ſzoktanak megerősiteni. Ezt-is ugy, ha az, az kinek az jószágot vallyák, akkoron az jószágnak Uraſságában nem vólna. Mert ha az vallás és kötés előt-is', minden vólta-képpen Uraſságában vólt az jószágnak: Avagy ez valló ſzemély, ha az jószágot fogyatkozás-nélkül kezében adhattya: Tehat az eſztendőnek forgáſa el múlván-is, az meg-mondot iktatáſt végben viheti.

De ezt jól meg látván, hogy ha valamely vallás-tételre ſzükſęges leend az Király engedelme, és ezt az engedelmet, egy eſztendeig az Királytól meg nem nyerhetik, tehát effęle válláſt, mind addig ſem illik iktatni, valameddig az Király-is meg nem engedi, és *Conſenſust* nem ád réá: Ha penig meg-engedi egy eſztendőnek forgásában, az Király engedelme erejével, el-kel járni az iktatáſſal-is, akar ellene ſzóllyon valaki akar ne az iktatáskort. És ezt érsed ollyan vallásról, mely nem jövendő

vendő dologról szól, hanem jelen valóról.

Mert ha valaki, máſt fiáva, avagy attyafiává fogad, és ha jószágáról ollyan valláſt és kőtéſt tészen, hogy hólta után, az máſikra szállyon; avagy mind ketten ugy végeznek, hogy viszontag egy-máſra maradgyon jószágok: tudni illik, illyen formán, hogy ha valamely félmagtalanúl halna meg, hát annak az jószága, az élő személyre szállana, és effele vallás-tételt javallana és helyén hadna, Király ő Felsége: Miért hogy az vallás-tétel, és az Király engedelme-is jövendőre szól, és csak ugy mehet véghez, ha valamellyik meg-haland Annakokáért valameddig, avagy mind ketten élnek, avagy az az személy meg nem hál, az ki halála után máſnak vallotta jószágat, nem szükség mindgyáráſt az illyen valláſra az iktatás: hanem ha az *Conſenſus* mellet à Király igaſságát-is meg kérték vólna azon jószágban. Mert igy az Király igaſságát-is megkérvén (mely sok Nemeſſek jószágban allatromban fekszik) szükség hogy esztendő alat az iktatáſt, véghez vigyék.

cum futura conditione, ſed de præſenti facta.

Nam ſuper aliquo contractu, ſeu fraternali adoptione, bonorũq; in alterutrum devolutione, ſi faſſio per quempiã alteri, vel forſitan per duas partes ſibi ipſius mutuò & in alterutrum celebraretur: Ita videlicet, ut ſi quam partiũ hæredibus deficere contingeret, bona & jura poſſeſſionaria ejuſdem in partem ſuperviventem devolverentur, & Regia Majeſtas hujuſmodi faſſioni ſeu cõtractui, & fraternali adoptioni, ſuum Regium conſenſum largiretur. Quia faſſio ipſa, & ex conſequẽti conſenſus ipſe Regi conditionalis eſt, & non niſi altera partiũ deficiente locum habebit. Ideò utriuſq; partibus ſupervivẽtibus, vel fortè illa perſona, quæ alteri faſſionem cũ conditione prænotata fecit, in humanis adhuc agente, Statutionem aliquam ſubſequi non eſt neceſſe: Niſi forſitan in bonis illis, & juribus poſſeſſionariis jus Regium fuiſſet, vel eſſet impetratum.

Iſto namq; caſu Statuio ipſa ſuper jure Regio, quod in multorum ſæpè bonis occultatum jacet, ut legitimè ſubſequatur neceſſe eſt.

IDEM super præallegato consensu Regio dicẽdũ, ut altera partium deficiente infra anni unius revolutionem integram, consensus ipse, qui vim Donationis tunc habebit, & ex consequenti, fassio in eodem consensu scripta, legitimam sortiri debebit statutionem.

Az mint penig szollánk, az Király engedelmérõl-is, ezen-képpen tarcsuk, hogy mihelt az más fęlnek magva szakad: Az Király engedelmében (kinek annyi ereje vagyon, mint egy *Donatio*nak) be irt valláſſal, bękel magát egy eſztendõnek forgása alat iktatni.

QVID SIT CONsensus Regius definitivè.

TITULUS LXIV.

Sup. tit. 23. 24. 25. 26. & 29. 35.

CONsensus autem Regius, est jurisditionis Sacræ Coronæ Regni, super juribꝰ possessionariis, in eam successorio modo jureq; devolvendis, per Principem, seu Regiam Majestatem, spontanea cessio.

Par. 1. Tit. 78. 79. Consensus quando sumsit originem.

Quæ quidem jurisditio Sacræ Coronæ Regni, quantum ad devolutionem & successionem bonorũ, ac jurium possessionariorum, isto quo nunc utimur modo, à tempore regiminis seu imperij, excellentissimi principis quondam Dn. LUDOVICI *Regis, ab anno scilicet Dominicæ incarnationis Trecẽtesimo quinquagesimo primo, supra millesimum originem sumens*

1351.

MI LEGYEN AZ KIrály engedelme.

LXIV. TITULUS.

AZ Király *Consens*usa és engedelme ez, mikor az Királyi Koronának méltósága és szabadsága szerint, valamely jószág az Királyra szállana, és õ felsęge szabad akarattya szerint, azon jószágot másnak engedi. Hogy penig ez moſtani szokásunk szerint az magva szakat jószág, ez Orszȧgnak Coronás Királlyára, és az Fejedelemre szállyon, nem moſtan kezdetet, hanem meg à Fõlsęges LAJOS Király idejétõl fogván, ugy-mint, (Chriſtus URUNK születtése után, Ezer három száz és õtven egy Eſztendõben) kezdetet, melytõl fogván, minden utánna való Királyoknak idejében-is ez oraiglan minden czikkellyiben meg-tartották, és napon-

naponként meg-erősitették: Hogy minden Zászlós, s Nagyságos Urak, Nemessek, Fő és vitézlő rendek jószága (valakinek magva szakadna, avagy immár csak egyedül való személy vólna, és immár magva szakattat várhatnak) az Király Coronára szállyon.

mens, cunctorũ Regum, successorum scilicet suorum temporibus, usq; modo inviolabiter & inconcusse servata, atq; ratificata, super universorum Dominorũ, Baronum & Magnatum, ac Nobilium Procerumq; Regni bonis, & juribus possessionariis, (qui utpote in semine & haeredibus deficiunt, vel in unicam & singularem personam deveniunt: Sicq; defectui seminis approximabunt) legitimè successionis virtutem semper habet.

LAJOS Király idejének előtte, mint hogy az Nagysagos Urak, sőt az fő és Nemes vitézlő jószágos embernek, ha semmi örökkösi nem vóltak vólna-is, Király engedelme nélkül-is szabad vólt oda hadni jószágát, az hová akarta, Király igasságának penig csak oly ember jószágában volt helye, kinek semmi örökkös maradékja, és semmi attyafia nem vólt, és testamentum tétel nélkül el-hólt.

ANTE enim ejus Principis tempora, quilibet Baro, Magnas, Nobilisq;, & possessionatus homo, super juribus suis possessionariis, (si etiam haeredibus defecisset) prout voluit, sine omni consensu Regio, liberam disponendi habuit facultatem. Et in eo solummodo casu, si haeredibus & omnibus propinquis destitutis ac intestatus quisquam illorum decessisset, jurisditio praenotata locum habuisse dinoscitur.

MINEMŰ VALLAS-tételekre szűkség az Király engedelme, és mineműekre nem szűkség?

LXV. TITULUS.

Innét

QVALES FASSIones consensu Regio indigeant, & quales non?

TITULUS LXV.

Part. 1. Tit. 59. *VNde sciendum, quòd nunc omnis Fassio Dominorũ, ac Nobilium, & aliorum possessionatorum hominum, per singularem & unicam personam, ac defectui prolium vel seminis approximantem, quibuscunq; personis, & ex quibuscunq; casib⁹ ac rationib⁹, conditionibusq; & articulis, super quibuscunq; bonis & jurib⁹ possessionariis, perpetuò facta, cõsensu Regio (propter jurisditionem successionis prænotatæ) semper indiget, estq; necessaria. Nam sine ipso consensu non solum super bonis, perennali jure obligatis, verùm etiam pignoris titulo (ultra communem æstimationem ipsorum bonorum) inscriptis, fassio prænarrata, qualitercunq; (ut præmittitur) facta atq; celebrata, viribus destituta manebit.*

Part. 1. Tit. 10. & 60.

Part. 1. Tit. 63. *UNDE sequitur, Quòd fassio inter plures, & per plures personas fraternas, vel alienas, mutuò aut seorsum quibuspiam facta, Regio consensu non indiget. Jus enim successionis, propter alias personas ex utraq; parte hæreditario modo & jura successuras, locum in Principe, seu jurisditione Regia, nondum habet. Et hoc est verum, si persona ab una parte stan-*

INnét következik azért, hogy mostan minden Urak, Nemesſék és jószágos ember vallás tételére, ha csak egyedül való személy leend, és magva szakadásához közelgetne, akarkinek-is, és akar miném̃ű szükséges okokból, és móddal akarja örökkesképpen éltetni jovait, és jószágát, Király engedelme igen-is szükséges, mivel-hogy effele jószág ő Felségére szállana, az mint meg mõdám. Mert Király engedelme nélkül, nem csak örök áron el-adot jószág felől, de csak el-zálogosítás felől való vallasis, (ha az köz bõcset meg haladgya) akar mint kösse, és vallya el-valaki, ugyan erõtlen lészen.

Ebből ez következik, hogy mikor egy-nehány attyafias emberek, avagy ha idegen leszen-is, avagy ő magoknak, avagy külön-külön valláſt tésznek egy-másnak, effele vallásra nem szükség az Király engedelme. Mert holot mind az két felé egygyikről az másikra szálhat törvényszerint az jószág, itt az Király igasságának helye nem lehet. De ugy, ha az vallás tévő személyeknek oly igasságok vagyon, hogy egygyikről az

az másikra szálhat az jószág örökkes képpen. Ha peniglen illyen igasságok nem vólna, mindenkoron szükség az Király engedelmét meg kérni és nyerni. Mert az vallás-tévő személyeknek sokasága, az Király igasságát, ki nem rekesztheti, holot semmi vér-szerint való attyafiúság, avagy oly köteleség nem vólna köztök, hogy egygyikről viszontag az másikra szálhatna az jószág.

stantes, seu fassionem facientes, vim successionis invicem & in alterutrum habent. De personis quoq; ab altera parte stantibus, idem est sentiendum atq; tenčdum. Nam aliter Regius ipse consensus impetrandus semper & necessarius erit: Pluralitas enim personarum, non excludit jurisditionem Regiam, ubi nulla dinoscitur esse fraternitatis, neq; consanguinitatis connexio, vel alterius successionis in bonis mutua, reciprocaq; vicissitudo.

MI LEGYEN AZ CONtractus, ugy-mint az jószág felől egy-mással való végezés, Es mikor kellessék abban az iktatás.

LXVI. TITULUS.

TAnúllyuk meg azért, hogy valamikor az jószágos emberek, és egygyes személyek-is egy-mással alkuvás szerint végezést tésznek, hogy egygyik jószága az másikra szállyon, ha valamellyiknek halála történik, és effele végezést, akar az Király engedgye meg, akar affele személyek között legyen az végezés (az mint felőle szóltam) mihelt az egygyik félnek magva szakad, mindgyárt az más fél egy esztendőnek el-forgásaalat

QVID SIT CONtractus definitivè, & quando indigeat legitima Statutione.

TITULUS. LXVI.

NOtandum igitur est, Quòd quilibet contractus, inter quoscunq; possessionatos homines aut alias personas, super devolutione quorumcunq; bonorum in alterutrum, altero deficiente, fienda formatus, tàm scilicet consensu Regio stabilit', quàm etiam pluralitate personarum fatentium modo præallegato roboratus: Statutione legitima, post defectum seminis,

Part. 1. Tit. 63. Part. 2. Tit. 71.

parti

partis cujuſpiam, infra annualem (ut præmiſi) revolutionem ratificari debet. Interim autem pars ſupervivens, vigore juris ſucceſſorij, ex hujuſmodi contractu, vel fraternali adoptione, ſibi attributi, dominium bonorum partis deficientis, tanquã ſcilicet fratris ſui condiviſionalis, ſimpliciter pro ſe vẽdicandi, manibus ſuis (dùm modo legitimum aliquid non obſtet impedimentum) applicandi habet authoritatem.

alat az jószágban iktaſſa magát. Deminek-előtte iktatná-is magát, az élő fęl, mivel hogy effęle végezés által, avagy attyafiuivá fogadáſnak erejével örökkeſſe lőt, ez okáért az meg-hólt embernek ugy-mint osztozó attyafiának jószágát szabadon el-foglalhattya, és (ha valami törvény-szerint való akadály az dologban nem esik) kezéhez veheti.

Part: 1. Tit. 8.

Contractus autem, ſeu fraternalis adoptio, eſt alienæ cujuſvis perſonæ per quempiam (hæredibus legitimis deficientibus) in bonorum ſuorum ſucceſſione permiſſiva ſubſtitutio. Dictum eſt autem notanter, hæredibus deficientibus. Nam veris & legitimis hæredib' ac ſucceſſoribus ſuperextantibus, & ſuperſtitibus, fraternalis adoptio locum non habet.

Part. 1. Tit. 6. 7. 8.

Verum illis deficientibus, adoptatus ipſe frater, vel filius, ſucceſſionis hujuſmodi virtutem & facultatem, in bonorum ipſorum devolutione, ſortiendus erit. Dictũ eſt etiam, permiſſiva ſubſtitutio, quoniam ſine permiſſione, vel conſenſus adhibitione

Az egy-mással való végezés penig, avagy attyafiui fogadás ez, mikor valaki lattya, hogy vér-szerint való örökkeſſi nincsenek, más idegent engedelméből attyafiuvá fogad, és jószágában bé bocsát, hogy jószága réá szállyon. Holot ezt az Czikkelt eszünkben kel vennünk, hogy effęle embernek vér-szerint való örökkeſſinek nem kel lenni. Mert ha élő örökkősſi vadnak, kikre az jószág szálhat, az idegent ezek ellen attyafiuvá nem fogadhattya. Ha kedig örökkeſi nincsenek, az fogadot attyafiura, avagy fiára szokot szállani és nézni az jószág. Engedelméből való fogadáſnak penig azért mondgyuk, mert à Király akarattya és engedelme nélkül senki máſt fiává, sem attyafiává nem fogadhat: miért

Princi-

miért hogy affele magva ſzakat jóſzág igyeneſſen az fejedelmet nézné és illetné. Az fogadot Attyafiu-is penig avagy fiu, Király engedelme nélkül affele jóſzágnak Uraſságában bé nem mehet, magának ſem foglalhattya.

Principis adoptivus ipſe frater, aut filius, ingredi, vel pro ſe vendicare valebit.

Principis noſtri, ejuſcemodi ſubſtitutio, ſeu adoptio, nullius eſt vel erit firmitatis: ſed bonorum ipſorũ devolutio in Principem, ac jnriſditionem Sacræ Coronæ directè ſpectabit, atq; pertinebit. Neq; ſine conſenſu dominium talium bonorum in-

HOGY AZ JOSZAGnak Uraságát birnia, kétképpen mondatik: és végtere az végezéſſekről.

LXVII. TITULUS.

EZt-is vegyük eſzünkben: Hogy az jóſzágnak Uraságát birni, kétképpen ſzoktuk érteni:

ELSŌBEN, minden vóltaképpen: mikor valaki az jóſzágot valóbon és békeſegeſſen biria, és az jóſzágnak haſznát véſzi, s-az jobbágyokat-is nyilván ſzólgálattya: és az jóſzágnak effele biráſa, kōzōnſeges és mindeneknél nyilván való.

MASODSZOR, ōrōkkes-képpen: Mikor valakire oly jóſzág ſzál, mely ōtet nyilván illeti: az mint az vérſzerint, és egy oſzláſſon való attyafiak

QVOD DOMINIum bonorum duplici modo quiſpiam dicatur habere, & de contractibus in fine.

TITULUS LXVII.

ADvertendum autem eſt, Quòd duplici ratione atq; via Dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur.

PRIMO, jure poſſeſſorio, dùm quis reale pacificumq; dominium, tàm in fructibus percipiendis, quàm etiam ſervitiis per colonos exhibẽdis, bonorum aliquorum apertè tenet: & hic modus generalis eſt, ac omnibus manifeſtus.

SECUNDA via, dominium bonorum dicitur aliquis habere, jure vel modo ſucceſſorio, quando devolutio aliquorum

jurium poſſeſſionariorum, ad ipſum manifeſtè ſpectat, prout in bonis, & juribus poſſeſſionariis fratrũ carnalium, vel etiam condiviſionalium, in propinqua linea generationis habetur.

Part. 1. Tit. 47. 63.

VERBI gratia: Licet frater carnalis, altero fratre ſimiliter carnali ſupervivente, dominium reale ac poſſeſſorium bonorum ſuorum poſt factam condiviſionem, non habeat: jus tamen, ac dominium ſucceſſoriũ de facto & immediatè habet: Cujus virtute poſtquam frater ipſe ſine haredibus deceſſerit, mox & immediatè ſuperſtes, & in humanis agens frater, bona defuncti fratris ſimpliciter, abſq; omni ſcilicet Statutione juridica, & alio proceſſu juris, pro ſe vendicavit, & poteſtati ſuæ juſtè, meritoq; applicabit. Et ſi frater ipſe defunctus, uxorem & filias poſt ſe relinqueret, & bona ſua ſexum fœmineum non ſequerentur, Ita videlicet, quòd prius vivente fratre præmortuo, & progenitorũ quoq; ſuorum temporibus, reale dominium aliqua fœmi-

ſiak jószágában, kik nemzetſégek ſzerint egy-máshoz kőzzel vadnak, ſzokot lenni.

Mint példának okáért: Jól lehet egygyik vér-ſzerint való attyafiu, az máſik attyafiának, meg-oſzlot jószágát éltében valóban és nyilván nem biria, mind-az-által arra tekintvén, hogy halála után mindgyárt ő réá kel ſzállani, ugyan Urasága vagyon abban-is: melynek erejével, ha az attya-fiának magtalanúl, tőrténik meg-halnia, mindgyárt az ő jószágát ſzabadon és minden iktatás nélkűl, és tőrvény follyás nélkűl, magának foglalhattya, és az ő maradéki ſzámára tarthattya. Ha penig az meghólt attyafiának leányi és feleſége maradna, s-az jószág penig leány ágat nem illetne, és nyilván vólna, hogy ſem az meg-hólt attyafiu éltében, ſem az ő őſſeknek idejében, az fęle jószágban az leány ágnak valóban való Urasága, és réſze nem vólt vólna, tehát az attyafia leányit mind házaſságokiglan, az feleſęgét penig az Ura nevét viſeli, és őzvegyſęgben élvén ſzintén azon-képpen és módon, mint az meg-hólt attyafia éltében, étellel és ruházattal, az mint az jószág-

jószágnak haſznából lehet, taplálni kel, és az leányokat fel nevelni, tiſztesſégeſſen ki-házaſitani: Ha az feleſége akarja azt-is adgya férnek, és annak-felette jegy ruháját és *paraphernumalis*, az élő attya-fiu tartozik törvény-ſzerint meg-fizetni.

fœminarũ in eiſdem bonis non habuiſſet: tunc eaſdem filias, infra tempus maritationis earũdem, Uxorem autem ſeu relictam illius, tamdiu quouſq; ſub nomine & titulo domini & mariti ſui vixerit, & tempus viduitatis ſuæ peregerit, eo præcisè jure & modo, quo frater ille defunctus, dùm ſuperviveret, victu & amictu, omnibusq; vitæ neceſſariis, juxta bonorum illorum exigentiam, educare providereq; & conſervare, ac honeſtè tandem filias nuptui tradere; Uxorem autem (ſi voluerit) nuptui pariter tradere, & inſuper Dotalitiũ, ac res Parafernales ejuſdem perſolvere, frater ipſe ſupervivens de jure tenebitur.

Part. 1. Tit. 29. & 66.

Ezen értelemben legyünk az fiuvá avagy attyafiuvá való fogadás felől-is, mert itt-is jól-lehet az meghólt attyafiunak, teſt-ſzerint való örökkeſſe nem marad, mind-az-által vagyon kire ſzálhaſſon jószága: De azért affele fogadot attyafiaknak jószága, külömben ſzál egygyikről az máſikra, kik hatvan, ſzáz, avagy két ſzáz, vagy több eſztendőnek előtte jószágokban oſztozták vólt, és aňyi időtől fogván, nemzetſégeknek-is ágait ſem tudgyák elő ſzámlálni, mind-az-által még-is oſztozó attyafiaknak mondgyák és tarttyák magokat. Mert ez-féle dologban azon törvény follyásával kel élni, mint ſzintén az magva ſzakadot jószágot,

Itidem quoq; de contractib⁹, ſeu fraternalibus adoptionibus (ubi de eo contractu manifeſtè conſtat) eſt ſentiendum. Nam licet frater præmortuus, hæredibus, ex ſuis lumbis deſcendentibus caruerit: hærede tamen ſubſtituto, qui ſucceſſor legitim⁹ appellatur, nondum defecit. Secus tamen eſt de illis fratribus, qui ante ſexaginta, aut centum, ducentos vel plures annos, in bonis & juribus eorũ poſſeſſionariis diviſi fuiſſent, & à tanto jam tempore vix etiam Genealogiæ ſuæ lineæ memoriæ haberetur, ſed ſolo quaſi nomine fratres condiviſionales dicerentur.

Király

rentur. Nam in hoc casu ea lege procedendũ est, prout in facto jurium possessionariorum per defectum seminis aliquorum decedentium à Majestate Regia impetratorum procedi solet.

Király ő Felsége adománya után szoktak meg-pőrleni.

Part. 1. Tit. 29.

QVOD VIOLENTI occupatores bonorum, iterum violenter de illis ejici possunt.

TITULUS LXVIII.

ITem, si quispiam hominum se in Dominium talium bonorum, & jurium possessionariorũ violenter ingereret, ingredereturq́, & quovis modo immitteret, qua in alterũ, & non ipsum derivata fuissent: tunc ille, qui vim, juſq́ successionis in illis bonis habet, infra anni unius integri revolutionem, etiam per potentiam, & parem violentiam, ipsum occupatorem, de dominio eorundem, ejiciendi & excludendi habet facultatem. Quoniam in hac parte vim vi repellere licet.

Transacto verò anni unius spatio, processu juris contra occupatorem eum agere debebit: & cum prætextu indebitæ occupationis, usurpationis hujusmodi bonorum, brevi Evocatione, vel Insinuatione mediante, in causam attrahere poterit: Ubi eo

HOGY AZ JOSZAGnak hatalmas el-foglalóit, hatalmáſul belőle ſzabad ki-hánni.

LXVIII. TITULUS.

TOvábba ha valaki az ſęle jóſzágnak Uraſágában hatalmaſúl bémenne, avagy valamint el-foglalná, mely nem ő réá, hanem máſra ſzállot vólna: tehát à kire az jóſzág nézne, egy eſztendőnek forgáſa alat az hatalmas foglalot az jóſzágnak Uraſágából, haſonló hatalomal ki-vetheti, és ki rekeſztheti. Mert effęle hatalmaſt, hatalommal ſzabad kiverni.

Ha penig az foglaló eſztendőt tőlt benne, tőrvénnyel kel az után ellene járni, és az jóſzágnak méltatlan el-foglalásáért, rővid hivatallal pőrben foghatni: holot ſzintén ollyanképpen, mint-ha az jóſzágot ſáját kezéből foglalta vólna ki, az hatalmas foglalót az tőrvény fején itili,

mivel-

mivel hogy más ember igaſságát erővel és hatalomal magának foglallya. De azért ugy marad fején, ha az fel peres meg-bizonyithattya, hogy az az jóſzág törvény-ſzerint ötet illetné, és ő réá ſzállot vólna. Ezent kel értenünk, affęle jóſzágnak-is elfoglaláſa, Melynek Uraságában valaki ſok üdőtől fogván vólt vólna: tudni-illik, hogy az jóſzágtól megfoſztatot ember, az foglalót, ha lehet, haſonló hatalommal, ſzabadon ki-vetheti és ki-verheti.

eo directè modo, quo ratione bonorum de manibus ſuis proprius occupatorum, violens occupator, eo quòd juriſditionem alterius vi & potentia pro ſe vendicavit, in ſententia capitali convinci debebit: ſi tamen actor, bona illa jure ſucceſſorio ad ſe devoluta fuiſſe comprobaverit. Et idem eſt tenendum, de illorum quoq; jurium poſſeſſionariorũ violenta occupatione, in quorũ reali dominio quiſpiam à diuturno ſpatio perſeveraſſet: quòd ſcilicet ſpoliatus ipſe, occupatorem de illis, pari violentia, ſi poterit, intra unius anni ſpacium, ejiciendi & expellendi habet authoritatem.

AZ NULLUM JUSROL: mikor ember, ſemmi igaſságot az jóſzágban magának nem tart: és minémű jóſzág, térjen iſ-még arra, ki el-ajándékozta, avagy el-adta.

LXIX. TITULUS.

TOvabba ezt-is tanúllyuk meg, hogy ha valamely vallás, és kötés levélben, avagy ſzánſzándékkal, avagy penig feleytſegből ez czikkelt belé irandgyák, hogy az jóſzágnak ſemmi igaſságát és tuláydonságát, az valló ſzemély az után magának nem akarja tartani: Tehát effęle jóſzág

DE CLAUSULA: nil Juris, & qualia bona iterum in donantem, vel vendentem redeant.

TITULUS LXIX.

VLterius ſciendum, quòd ſi in ſerie literarum aliquarum faſſionalium, clauſula illa, (NULLUM JUS, nullamvè juris & dominij proprietatem pro ſe reſervando, &c.) aut ſtudiosè, aut ignoranter inſerta fuerit: tale jus poſſeſſionarium,

narũ, ſuper quo videlicet hujuſmodi faſſio facta extiterit, nunquam in eum, qui faſſionem fecit (etiam ſine hæredibus, eo, in quem jus ſuum tranſtulerat obeunte) de cætero reflectitur aut redundabit: ſed collationi Regiæ majeſtatis penitus ſubjacebit.

Verumtamen, ſi Faſſio abſq; clauſula prænotata celebrabitur, ſive in mutua & concambiali bonorum aliquorum permutatione, ſive alia perennali collatione, utpote pro ſervitiorũ remuneratione, (prout plerunq; ſolet) aut alia quavis rationabili ex cauſa, datione inſcriptioneq; vel obligatione: tũc eo ex humanis ſublato, & hæredibus aliisq; legitimis ſucceſſoribus deſtituto, cui collatio aut quævis inſcriptio bonorum ipſorũ facta fuerat, rurſus & iterum in illum, qui faſſionem fecerat, vel bona ipſa contulerat, ejuſdemq; hæredes & poſteros univerſos (quoniam juris ſucceſſorij proprietatem & dominium pro ſe reſervaverat, nec à ſe in alterum perpetuo tranſtulerat) ipſa bona devolvuntur, & juri priſtino effectivè derivantur, atq; reintegrantur.

jószág ſoha az valló ſzemélyre tőbbé meg nem tér, még ha az vévő ſzemély magtalanúl meg-halna-is, hanem á Király adómanyára ſzál mindeneſtől.

Ha peniglen ez czikkelt az levélben nem irják, akar csere jószágról, akar örökben való el adáſról legyen, az vallás tétel, mint hogy gyakorta valakinek jó ſzolgálattyáért, és egyéb ſzükſęges okokért ſzoktanak jószágot adni, zálagoſitani, avagy ſummában kötni: hát, ha az magtalanúl megh haland, és ſemmi-némű attya-fia nem kezd maradni, az kinek az jószágot adták, vagy kötteték vólt, az jószág az ő előbbi tulaydonsága ſzerint, iſmét az el adó ſzemélyre, mely azt el adta vólt, és rólla valláſt-is tőt vólt, avagy maradékira viſzſza tér, és az előbbi igaſsággal hozzá tér, és viſzſza válthattya, mert az jószág ſzállasának tulaydonságát, és Uraságát magának meg tartotta, és örökké máſnak nem kötötte vólt.

Part. 1. Tit. 21. Cum refuſione juſti precij.

MI LEGYEN AZ JOszágnak el cseréléſe, és miért találták az cseréẽ?

LXX. TITVLUS.

Miért hogy az jószágnak cseréẽ, egy-nehány helyen emlitettük: Annak-okáért az csere, két, avagy tõb ember jószágának viszontag való el-változása, és egygyiknek másikért tõrvény-szerint való adása. Találták penig az cseréẽ, az jószágnak békeségés állapattyáért, és bõségesb haszna vételéért. Mert sok embernek házától oly messze vagyon jószága, hogy gondgya viselésére tõbbet kell kõlteni, hogy sem mint mennyi hasznát venné. Némelyeknek penig jószágok az hatalmas és káros Szomszédoknak veszekedések miat, el-is szokot pusztulni. Sokaknak penigh effele jószágok miat, oly szüntelen való perei vadnak, hogy megh éyjel sem álhatnak miatta, és ez okon tõb kárát vallyák, hogy sem mint hasznát vennék jószágoknak.

QVID SIT CONcambialis permutatio bonorum, & quare sit adinventa?

TITULUS LXX.

QVoniam autem semper cõcambiali permutationẽ bonorum, & juriũ possessionariorum mentio habita est. Hinc sciendũm, Quõd concambialis bonorum permutatio, est jurium possessionariorum, duarum vel plurium partium sibi ipsis vicissitudinaria cõmutatio, & in alterutrum legitima translatio. Adinvẽta autem est, tùm propter quietioris status consequẽdi facultatem: tùm propter uberioris fructus percipiendi emolumentum. Plurimi namq; bona sua in longinquis partib⁹ à loco residentiæ ipsorũ, magna adeò instantia & intercapedine sita habent, ut plus ad provisionem illorum exponere cogantur, quàm de fructibus eorũ percipere possint. Non-nullorum autem bona, propter potẽtum pernicioſam & violentiam vicinitatem in extremam devenerê desolationem. Pleriq; verò ratione talium bonorum continuas habent lites & controversias, ut ne nocte quidem propter eas quiescere possint. Ita ut longè plus jacturæ, quàm utilitatis inde reportent.

Annak-

Qua-

Quapropter quilibet possessionatus homo de bonis & juribus possessionariis suis concambium sibi utile & proficuum jure, libereq; facere potest, contradictione filiorũ ac filiarum, vel fratrum suorum simpliciter non obstante. Attamen portio illa, quæ in concambium sibi dabitur, in fratres generationales, vel condivisionales (deficiente eo fratre, qui concambium fecerat) devolvitur, tanquam alia portio sua, per quam commutatio concambialis facta fuerat, quæ in ipsos fratres, vigore juris successorij, derivanda erat.

Annak-okáért minden jószágos ember, az ő jószágát, örökségét haſznoſſon és alkolmatoſſon ſzabadon el-cserélheti, fiai, leányi és attya fiai ok-nélkül való tilalmával, és ellenzéſſével ſemmit nem gondolván. Mind az által az mely réſz jószágot cserében véſzen (ha magtalanúl halánd-megh) az több vér ſzerént való, és egy oſztaſſon való attya-fiaira ſzál, mint-hogy az-is az réſz, az mellyet cserében adott vólt, az több attya fiaira ſzállot vólna örökkes képpen.

QVID SI CONcambium fraudulenter & ſimulatè factum & celebratum?

TITULUS LXXI.

VErum, quia plurimæ fraudes in hujuſmodi concambiali bonorum per mutationẽ per pleroſq; fieri & committi conſueverunt. Quidam enim bona ſua, in præjudicium & jacturam fratrum ſuorum, non verè, neq; juſtè, ſed fictè & ſimulatè vendere, pariter & alienare prætendentes, ne fratres ipſi

CSALARDSAGGAL lőt cseréről?

LXXI. TITULUS.

DE ez-féle jószágnak el-cseréléſében ſok ember nagy ſok csalárdságot ſzokot cselekedni. Mert ſokan jószágokat attyokfia ellen, ſőt nyilván való károkra, nem igazán, hanem valami ſzin-alat el-akarván idegeniteni, hogy az attyafiak ez féle jószágot az vévéktől, avagy inkáb az uſoráſoktól hátra ne vehéſſenek ő magok ſzámára: aztkőltik, hogy cserél-

cseréltenek egy-mással,) tudván azt hogy az igaz cserét mindennek meg engedi az tőrvény) Es az vallás-tétel levélben azt irattyák bé, hogy más távol való jószágot, avagy kőzelb valót adtak vólna nékiek: De azért az meg-nevezet jószágnak Uraságát, avagy csak kevés ideig birják (hogy az csalárdságot inkáb el-fedezhessék) avagy penig soha kezekhez sem veszik: Es illyen-képpen az ő attyokfiait, kikre az illyen szin-alat el-vesztegetet jószágnak Urasága méltán szállana, meg-csalván, az jószágból őket ki tudgyák, és gyakorta azt-is az jószágot, mellyet cserében mondnak hogy nékiek adták, azon embernél hadgyák, az kiről kőltőtték vólt, hogy el-cserélték.

ipsi bona ejuscemodi ab emptoribus, ne dicam fœneratoribus, pro se repetere, & juri eorum vendicare, appropriareq; possent, titulum vel colorem concambialis permutationis (quæ justo & recto modo, liberè fieri permittitur) in literis, seu privilegiis fassionalibus inseri procurant, jus aliquod possessionarium remoto in loco, vel fortè etiam propinquo situm, & adjacens per emptorem, seu fœneratorem, in concãbium sibi datum esse profitentes, tamen dominium hujusmodi juris possessionarij, ad modicũ solùm temp' (ut fraus ipsa interim palliaretur) aut nunquam pro se vendicabunt, sicq; fratres eorum, ad quos successio bonorum, & jurium possessionariorum ipsorum, hoc sub titulo alienandorum spectaret, defraudantes, illos exhæreditabunt, etiam, eo jure possessionario, quod venditori per emptorem in concambium dari simulabatur, atq; fingebatur, apud eundem emptorem perpetuò remanente.

Hogy azért az csalardsághoz és álnoksághoz senki ne bizzék: Mihelt az tőb attyafiak effele csalardsággal szerzet, cserének végire mehetnek, mindgyáráft azt az kinél találllyák tőrvényre kel hini, és az eladot jószágnak kőz bőcsüét megitélvén, csak egy *Octava* alat tartozik

Ne igitur fraus & dolus cuipiam patrocinari videatur: Postquam hujuscemodi fraudulentum concambium fratribus vendentis, & bona ipsa alienatis innotuerit, mox ad instantiam ipsorum fratrum, facta primum legitima super ea re evo-

catione, sola communi æstimatione eorundem bonorum, præmisso modo alienandorum mediante, Unico tamen semper termino Octavali, actori hujusmodi bona, per judicem reddi, ad judicari, restituiq; debebunt.

zik à Biró viszsza venni tőle, és az felperesnek meg-kezében ereszteni.

QVANDO CONcambium nullo modo possit retractari.

TITULUS. LXXII.

ITem, si Pater vel frater quispiam concambium aliquod fecerit: & filius aut fratrum aliquis eo concambio scienter, & sine juridica reclamatione vel prohibitione usus fuerit, fructũq; bonorum permutatorum realiter perceperit: concambiũ ipsum postea filius, vel frater ille, retractare nequibit. Usus enim realis in hac parte, in vim cessionis consensusquè transibit.

MIKOR NEM HIHATtyák meg az cserét semmi-képpen.

LXXII. TITULUS.

TOvábba, ha az Attya, avagy attyafiu valakivel cserél: Es fia avagy valamellyik attyafia, az cserejószággal, tudván, és tőrvény-szerint való ellenzés nélkűl avagy tilalom nélkűl él, és haszznát-is valóban vészi: effęle cserét sem az fia, sem az attyafia az után meg nem hihatyák. Mert abból hogy belőle élt, megtetszik, hogy amaz mellől el-álot, és az el-cseréléssben egygyet értet, és jó-vallotta.

SI IN CONCAMbio pecunia superaddatur, Utrum talia bona jus fœmineum sequentur?

LXXIII. TITULUS.

ITem, Quia jura possessionaria, modo concambÿ per mutata

HA AZ CSEREHEZ pénzt adnak, affęle jószág illeté leány ágat?

LXXIII. TITULUS.

MIvel-hogy az Csere jószág nem mindękoron egy-aránt való, hanem

nem egygyik tőb az máſiknál, néha penig haſznoſb, néha penig tőbbet ér, annál mellyet érte adnak: Annak-okáért hogy az csere egyenlő, és egy arányu legyen, az mely fęlnek jóſzága kevesb érő vólna, pénzel ſzokta fel nevelni, ſumát hozzá adván: Ez okon némellyek azt vélték, hogy effęle jóſzág, az pénznek hozzá adáſaért, ugy illetné az leány ágat-is, mint az fiu ágat. De ezt nem ugy kel érteni; Mert az jóſzágnak tulaydőſagát, hogy kit illeſſen, nem az ágáról, tudni-illik, az pénznek hozzá való adáſáról, kel meg-itélni, hanem az gyűkerét és eredetit kel meg-tekinteni, az az, mint kereſtek, és találták legyen elsőben az jóſzágot: Es ez-okon, az leány ág, effęle jóſzágnak csak az fel pénzéből vehet réſzt: Az jóſzágnak penig tulaydonſaga éppen ſzál az férfiu ágra. De ez-is ugy lehet meg, ha affęle jóſzág eleitől fogván nem illette az leány ágat. Ha penig kételkedni kezdnek affelől, hogy valamely jóſzág, mind az két ágra ſzolgálé, avagy nem? Tehát mindenkoron az ok levelekre kel fogni, mellyekből ki tetſzik, az jűſzágot elsőben-is mint kereſték és találták.

MI

tata quantitate, fructuoſitate & valore, non ſemper æqualiter ſibi correſpondent, Ideò ſolent plerig; quorũ bona & jura poſſeſſionaria minoris precij valoriſq; exiſtunt, ad ea, ut concambium æquale fiat, ſummam aliquam pecuniarũ ſuperaddere: Unde nonnulli putaverunt hujusmodi jura poſſeſſionaria, (eo quòd pecunia addita eſt) jus fœmineum æquè veluti maſculinum ſequi debere. Quod tenendum non eſt. Nam jurium poſſeſſionariorum conſervatio & ſequela, non à ramo, pecunia ſcilicet additione, ſed à radice & origine acquiſitionis, & inventionis ſuæ, judicanda cenſetur: Et ob hoc in tali caſu, homines fœminei ſexus, non niſi de pecuniis ſuperadditis, portiones ſuas rehabere poterunt. Proprietas autem, hæreditas jurium ipſorum, poſſeſſionariorum ſexui maſculino ſalva manebit. Et hoc verum eſt, ſi ex origine & radice ejuſcemodi jura poſſeſſionaria ſexum fœmineum non ſequantur. Super ea namq; ambiguitate, Utrum aliqua jura poſſeſſionaria ſexũ

Part: 1. Tit. 2. & 37.

fœmineum æquèveluti masculinum sequi debeant, nec ne? semper ad originales literas, quibus bona ipsa acquisita & inventa fuerunt, recurrendum est.

QVID VALEAT evictio, seu expeditoria cautio præassumpta?

TITULUS LXXIV.

Part. 1. Tit. 59.

CÆterum, quoniam in concambiali per mutatione bonorum, ac jurium possessionariorum, Expeditoria cautio, quæ apud legistas cautio de Evictione nuncupatur, inseri & assumi plerunq; solet: Si igitur partium aliqua, legitimè requisita, alteram partem, juxta præassumptam tutoriam, expeditoriamq; cautionem, in dominio hujusmodi jurium possessionariorum per mutatorū, adversus quospiam causantes, & legitimos impetitores conservare non poterit: tunc jura sua possessionaria, in concambium alteri parti data, (si restant) in specie reddi & restitui: Si verò à manibus ipsius partis alienata fortè fuerint & recuperari requiverint: tunc similia jura sua possessionaria quantitate ac

MI HASZNA LEgyen az óltalom felvételnek?

LXXIV. TITULUS.

MIért hogy az jószágnak el-cserélésében, és el-adásában, az menedékben szoktak fel-venni, és arra felelnek, hogy meg-óltalmazzák egy-máſt az jószágban, és az vallástétel levélben-is bé-irattyák fogadásokat, mellyet az Deákok *Evictio*nak mondnak. Annak-okáért ha egygyik fęl az máſikat, tōrvény-szerint reá keresi, hogy ōtet az ō fogadása, és igireti szerint, az cserében adot jószágnak Uraſágában, az pereſſek ellen, kik ōket háborgatnák, mególtalmazza, de meg nem óltalmazhattya: tehát az cserében adot jószágot (ha még jelen vagyon) tartozik szōrin nékie viszsza adni: Ha peniglen kezéből ki kōlt vólna, és viszsza nem vehetné: tehát akkor hasonló jószágot, annyi számút, ollyan haſznoſt, és annyi erōt, tartozik az kár vallot embernek adni, kit az néki adot jószágnak Uraſágában meg

meg nem óltalmazhatna. De ezzel ugy tartozik, ha az vallás-tétele, avagy menedék levélben, kőzőnsęges-képpen és tellyessęggel, az óltalmazásra, réá igirte vólna magát. Mert mikor egyéb bizonyos okokot és czikkellyeket irnak az menedekben, hogy azokra valo tekintetben igirte vólna az óltalmot: tehát akkor azon czikkellyeket kel megtartani. Es ugyan ezent kel érteni, egyéb jószág felől-is, mellyet el-adván és idegenitvén, felelnek felőle hogy meg-óltalmazzák benne. Ha kedig az vévőt az el-adó meg nem óltalmazhattya az jószágnak Urassagában, mellyet el-adot, tehát hasonló jószágot kel érte adni, mely jószágával, nagy vóltával, hasznával, annyi erő légyen, mint az előbbi vólt.

ac fructuositate, & valore, juribus alienatis, æquipollentia parti damnificatæ, quæ in dominio illorũ conservari nequibit, dari statuiq́ debent. Et hoc verum intellige, si Expeditoria cautio in literis fassionalibus, simplici communiq́ modo inserta fuerit. Nam aliter si clausula ipsa Expeditoriæ assumptionis, cum de conditionibus & articulis aliquibus posita declarataq́ extiterit: tunc ipsæ eædem conditiones, articuliq́ positi, in hac parte observari debebunt. Et hoc idem intellige etiam de cæteris juribus possessionariis, sub expeditoria ipsa cautione per quampiam alienantis, vel legitimè vendentis. Quod si emptor bonorũ, in dominio eorum per venditorem conservari nequibit: tunc similia bona qualitate, quantitate, fructuositateq́ & valore illorum loco sibi dari debebunt.

KIKET ERCSENEK az tőrvény-szerint való haborgatókon?

LXXV. TITULUS.

AZ tőrvény-szerint való háborgatókon és bántokon, érttyűk az peresse-

QVI INTELLIgantur, per legitimos impetitores?

TITULUS. LXXV.

PEr legitimos verò impetitores, accipiendi ac intelligẽdi sunt

sunt, causantes & processu juris agentes: non autem violenti occupatores, & manu potenti procedentes. Nam contra tales non tenetur quis alterum in juribus venditis conservare. Emptor itaquè bonorum, dùm per quempiam, ordine juris prætextu hujusmodi bonorum emptorum impedietur, in causam trahitur: tùnc venditorem eorundem bonorum, in defensionem causæ ipsius, antequam eadem decisionem sortita fuerit, penes se evocare tenetur. Nam si evocare neglexerit: & sic jura ejusmodi possessionaria seu bona juridicè amiserit: venditor ipse ab onere expeditoriæ cautionis absolvetur, liberabiturq; & deinceps emptorem in dominio eorundem conservare non tenebitur.

pereſſeket, kik tőrvénnyel járnak: Es nem azokat kik hatalommal foglallyák el az jószágot, és erőszakkal cselekeſznek. Mert effélék ellen ſenki nem tartozik az el-adot jószágban, máſt meg-óltalmazni. Az vévőt azért effele joszágban, ha valaki tőrvénnyel kezdi kereſni avagy perben fogni háborgatni: Tehát tartozik az el-adó félt, kitől az jószágot vőtte, az ő igaſságának mególtalmazására melléje inteni az tőrvényre, még minek-előtte tőrvént állana, avagy véghez, menne az perr. Mert ha melléje nem hivattya: és igy az jószág mellől tőrvény-ſzerint elmarad és el-veſzti: az el-adó fél az óltalmazáſnak terhétől meg-ſzabadúl, és ennek-utánna az vévőt nem tartozik többé, az jószágnak Uraſságában, meg-tartania avagy óltalmaznia.

QVÆSTIO NOtabilis, ſuper Evictione, ſeu expeditoria cautione.

TITULUS LXXVI.

ITem quæritur, Si quis alterũ in dominio cujuſpiam poſſeſſionis conſervaturũ aſſumpſerit, & ſe

EFFELE OLTALmazáſrúl való fő kérdés.

LXXVI. TITULUS.

TOvábba itt illyen kérdés támadhat: Ha ki fel fogadgya, és máſnak magát arra kőtelezi, hogy valamely

mely jószágban azt meg-óltalmazza: Es ũdõ jártában, avagy határ járáſſal, avagy más formán, de tõrvény ſzerint, az jószágnak egy darab fõldét, valaki el-ſzakaſztana és el-tulaydonitaná, az jószágnak derekabékével maradván: Az el-adó fęl, tartozikéam azt abban à darabocska fõldben meg-óltalmaznia és meg tartania? Erre ez az felelet, hogy nem tartozik. Mert õ azt az jószágot minden haſznaival és tõrvényſzerint hozzá tartozandó réſzeivel, tulaydonſagival, adta vólt el-máſnak: és ugy ajánlotta vólt magát, hogy õtet annak Uraſságában megakarja tartani, óltalmazni. Az penig az darab fõld, tõrvény-ſzerint, nem ahoz az jószághoz való vólt: Sõt még az el-adó fęl-is, mód-nélkũl birta. Ez-okáért más ember igaſságát el nem adhadta, mint hogy nem-is adta, az meg-irt czikkel tartáſſa-ſzerint; holot azt irta, hogy abban óltalmazza meg, az mi tõrvény-ſzerint az jószághoz való vólt. Hanem ha ugy kõtelezte vólna magát, hogy azon határral óltalmazza meg-õtet, az jószágnak Uráſagában, az mellyel õ birta addiglan. Mert ez-képpen az el võt fõld hellyében, más haſonló fõldet kellene nékie adni.

HOGY

& ſe ad conſervandum obligaverit, & aliqua terrarum particula ab ipſa poſſeſſione, temporum proceſſu per quempiam metali Reambulatione, vel alio titulo, diſtracta juridicèq; ſequeſtrata fuerit, corporali poſſeſſione ſalvaremanente, Ultrũ teneatur aſſumens, alterum in illa quoq; particula terræ conſervare? Reſponde, Quòd non tenetur. Quoniam ipſe poſſeſſionem illam, cum cunctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis, ad eandem de jure ſpectãtibus, alteri contulit: & ſic ipſum in dominio ejusdem conſervare aſſumpſit. Particula autem illa terræ, ad hujuſmodi poſſeſſionem de jure non ſpectabat. Et ſic ipſe quoq;, qui vendidit quo ad particulam eandem, malæ fidei poſſeſſor erat. Ideò alterius jura vendere non potuit, prout neq; vẽdidit, vigore illius clauſulæ: (Ad eandem poſſeſſionem de jure ſpectantibus, & pertinere debentibus &c.) Niſi forſitan ſe ita obligaſſet, ut cum eiſdem curſibus metarum & limitibus, quibus per eum poſſeſſio illa obtẽta fuiſſet & poſſeſſa, in-

in dominio ejusdem alterum conservaret. Hoc enim modo æquivalentem terram, loco amissæ terræ alteri dare tenetur.

QVOD DONATORES & vẽditores bonorum, contra possessores eorundem, per semetipsos agere non possint.

TITVLVS LXXVII.

Part. 1. Tit. 59.

HOc unum tamen advertendum est, Quòd Expeditoria cautio prænarrata, semper ad exteros & alienos causantes, ac legitimos impetitores & actores: non autem ad ipsos donatores & venditores bonorum est referenda, prout quosdam, bona sua alteri conferentes ipse vidi, contra possessores & dominos eorundem bonorum, per semetipsos causam atq; litem suscitasse: quasi non possent illos in dominio bonorum ipsorum conservare, per hoc eadem bona rursus pro se vendicare satagentes, quod nunquã est admittendum.

HOGY AZ JOSZAGna el-ajándékozoi, és el-adoi, azokkal kik az jószágot birják, ő magok személyek-szernt nem pőrelhetnek.

LXXVII. TITVLVS.

EZ dológban ez egygyet még-is eszünkben vegyük, hogy az óltalomnak fel-fogadássa, kiről szólánk, mindenkoron az külső és idegen pőressek, s-törvénnyel való háborgatók és fel-peressek ellen szokot lenni, és nem azokra való-képest kel érteni, kik az jószágot avagy el-ajándékozták, avagy el-adták vólna: Mint hogy egy-nehány embert láttam ennen magam, hogy jószágokat másnak adván, azonra támadot, és perlet aval, ki ő utánna birta az jószágot. Mivel-hogy ugy-mond az jószágnak Urasságában meg nem tarthatna és óltalmazhatna, s-azért azon igyekeztenek az jószágot hogy ismét viszsza vehessék, kiben semmi módgyok nem lehet.

QVID SIT PRÆscriptio definitivè, & quot annorum curricula diversimodè complectatur.

MI LEGYEN AZ üdőmulás, és külön-külön-képpen hány esztendőt foglallyon bé-magában.

LXXVIII. TITULUS.

MIvel-hogy az ũdõ muláſt mind az õrõkkes jóſzágnak, és mind az zálagoſnak kereſęſęben, sõt még az hatalomról való põrben-is gyakorta ſzokták emlegetni: annak-okáért ſzũkſęg hogy az ũdõ muláſról avagy el-teléſrõl, hogy kevés beſzéddel ſzóllyunk. Es leg-elsõben mi legyen: az után penig, hány eſztendõt foglallyon-bé, és hány-képpen vettetik.

Tudgyuk meg azért, hogy az ũdõ mulás, valamely jóſzágnak põrrel való meg tartáſsának, vagy megkereſęſęnek, az tõrvénytõl rendeltetet határnak, ũdõ ſzerint való bétellyeſitéſſe. Mely ũdõ-mulás az Király igaſságára tekintve, akar minémũ jóſzágban kit el-adták vagy elfoglaltak, vagy akar mi-képpen elidegenitették vólna, ſzáz eſztendõre telik bé: az Egyházi jóſzágban penig negyvenre: az Nemeſſek jóſzágában harmincz két eſztendõre: az Városbéliek közõtt penig tizenkét eſztendõre telik-el. Az hatalom dolgában-is harmincz két eſztendeig tart az ũdõ tõltés. Az falubéliek közõt penig az ũdõ múlás eſztẽdõt és három napot foglal magában bé.

Az

TITULUS LXXVIII.

QVoniã præſcriptionem tàm prætextu bonorum hæreditariorum, quàm etiam ratione jurium poſſeſſionariorum impignoratitiorum, ſed & actuum potentiariorum, in judiciis allegare ſæpenumero conſueverunt; Pauca igitur de præſcriptione neceſſariò dicẽda occurrunt: Et primò de ejus quiditate: Deinde verò de ipſius duratione, & diverſitate.

Præſcriptio.

Sciendum igitur, quòd præſcriptio eſt termini ad juridicam, tùm retentionem, tùm reacquiſitionem bonorum, de jure ſtatuti temporalis completio, quæ ſuper bonis, ſeu juribꝰ poſſeſſionariis venditis, occupatis, & quomodolibet alienatis, Regalibus, centum, Eccleſiarum quadraginta, Nobilium triginta duorum, Civium verò duodecim annorum corriculis completur. In actibus ſiquidem potentiariis, triginta duorum ſimiliter annorum ſpatium præſcriptio requirit: Villanorum autem præſcriptio, unius anni integri duntaxat, & unius diei terminum complectitur. Inter

Part. 1. Tit. 23. & 82.

Part. 3. Tit. 15.

fratres verò generationales & condivisionales, ratione jurium possessionariorum, (demptis actibus potentiariis) ac in Dotalitiorum & Quartalitiorum per eos solutione, præscriptio nunquam admittitur. In foro autem Ecclesiastico præscriptio aliter allegatur. Sed quia non mei instituti, aliquid de Ecclesiastico foro disserere, illud silentio pertranseo, & quibus interest limitandum committo.

Cæterùm, quanquam in metis quoq; rectificandis, & jurib' impignoratitiis plurimi peritorum, præscriptionem non esse admittendam, communi sentẽtia & proverbio astruãt; Quia tamen hæc allegatio non simpliciter est intelligenda, sed recto moderamine discutienda, Illam igitur suis in locis inferius dilucidè declarabo.

Part. 1. Tit. 54.

Az vér-szerint való, és osztozó attyafia kőzőt, az jószágban mellyet egygyűt birnak (hatalomtól el válva) és az jegy ruha felől, és az leány negyed felől való ki-fizetésről, az űdő múlás soha meg nem engedtetik. Az Egyházi széken azért másképpen és kűlőmben emlekeznek az űdő telésről, de miért hogy mostan az egyházi székről szólni nem igyekezem, el-halgatom és azokra hagyom kik azt forgattyák.

Vegtere azért noha az hataroknak meg igazitásában, és az zálagot jószágban, sok értelmes emberek, kőz beszédben mondgyák, hogy űdőt nem hadnak tőlteni: mind-azáltal miért hogy ez beszédet modgyával kel értenűnk, és igaz rendel el-igazitanunk, ide aláb felőle világosban kel szólnunk.

QVIBUS TEMporibus præscriptio non currat, locumq; non habeat.

TITULUS LXXIX.

Part. 1. Tit. 85.

SCiendum tamen est, Quod si quempiam in Turcarũ, Sarceno-

MINEM ű űDőBEN nem lehet az űdő mulás és helye-is nincsen.

LXXIX. TITULUS.

TUdnia illik azérton hogy űdő mulás, nem lészen azoknak dolgaiban

gaiban, kik az ellenſégnek, ugymint, Tőrőknek, Szerecsennek, Tatároknak, avagy egyéb Hitlenneknek kezében és fogságában eſnek, és ott történik az meg-határozot üdőt el-tőlteniek: Mert az ollyan Nemes ſzemély, mely javaitól megfoſztatot, mihelt haza kerül, törvény úttyán, azokat iſméglen viſzſza ſzerezheti es foglalhattya: az üdő-múlásnak törvényét héában forgatván. Es ha ki Királytól ſzám-ki-vettetnék, annak az fia, az Fejedelemtől való féltében, avagy attyához való kegyeſſégből, az attyával egygyütt menne az ſzám-ki-vetésben, azomban ott való létében, jóſzágókat idegen birná annyéra hogy üdőt-is töltenének benne, az Nemeſſek jóſzágának törvénye-ſzerint: Meg-jövén az fiu (melynek az attya vétkének terhét hogy viſelné nem illik) az ő réſze ſzerint-való jóſzágot még az üdő mulás után-is ſzabadon megkeresheti, és az idegen kézből méltán viſzſza veheti: Effélé üdő muláſt penig, pőr inditás-nélkül-is tilalom vagy tudomány-tétel levél által, mindenkort ki rekkeſzthetik. Mert az pőr inditás-is, ez moſtani ſzokáſunk ſzerint, többet bé nem fog, harmincz-két Eſztendőnél. Es ha az pőrben

cenorum, Thartarorum, aut aliorum Infidelium manus & captivitatem incidere, & ibi tempus præſcriptionis trãſgredi contigerit: tunc eo caſu præſcriptio nil tenet: Sed Nobilis, bonis ſuis deſtitutus, poſtquam ad propria remeaverit, proceſſu juris ea pro ſe recuperare poterit: obſtaculo præſcriptionis obviare non valente. Et ſi quis per Regiam Majeſtatem exilio damnaretur, & filius ejus, metu fortaſſe Principis, aut pietate ſuadente, cum Patre pariter proficiſceretur, ibiq; commorãdo, ſuper jurium ſuorum aliena detentione, tempus præſcriptionis, jura Nobilium Regni tranſcribentis, evolveretur ac compleretur: Redeunte filio, (qui iniquitatem patris portare non tenetur) bona ſua alienata, ad portionem ſuam cedentia, non obſtante præſcriptione idem pro ſe reſtaurandi habet authoritatem: Quæ quidem præſcriptiones, etiam abſquè litis motione, per literas prohibitorias, ac poteſtatorias, excludi ſemper poſſunt. Nam & litis motio, modernorũ tempore, non plurium,

quàm ipſorum triginta & duorum annorum ſpatium complectitur. Et ſi cauſa interim proſequuta non fuerit, expletis illis, ex novo litis motio ipſa ſuſcitari debet.

pőrben ez alat el nem járnának, az harmintz két Eſztendő el-telvén, az pőrt iſmég uyjolag kel meg-inditani.

DE JURIBUS poſſeſſionariis, impignoratitiis, in generali.

TITULUS LXXX.

Part. 1. Tit. 60. & 61.

EXplicatis ſuperius jurium poſſeſſionariorũ proprietatibus & hæreditatibus, earumq; ſpeciebus. Nunc de jurium Impignoratitiorũ ſerie & quidditate dicendum reſtat. Et quanquam jura poſſeſſionaria, impignoratitia nedum poſſidere, aut gubernare damnabile ſalutiq; contrarium, verùm etiam aliquid de illis ſcribère formidabilè videatur: quoniam tamen léges imperiales atq; civiles ejꝰ uſum admittunt, Idcò in hoc Regno, partibuſq; ſibi ſubjectis, uſus iſte perniciosus multum inolevit, incrementumq; grande cœpit: Adeò, ut ſi quoſdam pœna generalis decreti, ſuper ea re inter cætera ædicti nen perterre-

ZALAGOS JOSZAgokról, derék-képpen.

LXXX. TITULUS.

MEg irván ide fellyeb, az jószágoknak tulaydonságiról, és őrőkſégekről, és azoknak nemeiről. Moſtan ſzólok az zálagos jószágoknak rendiről, és mi vóltáról. Es jóllehet az zálagos jószágokat birnia is bűn és lelek ellen való dolog, nem hogy fęlelmes nem vólna affelől valamit irnia, mind-azáltal miért hogy az Csáſzári és az Polgári tőrvények birnia meg-engedik, azért ezt-is ez Orſzágban, és hozzá való tartományokban, ez veſzedelmes ſzokás-is igen fel-kőlt, és annyira fel-is vették: hogy-ha némellyeket az *Decret* ombéli el-végezet bűntetés meg-nem rettentené, még ha ſzintén az ő pénzeket le tennék és meg-fizetnék-is az ő nállok lévő jókat, és az zálogban vetet jószágokat, meg-bocsátani.

ni ſoha nem igyekeznének: Hanem lelkek ellen-is, az mîg lehetne, magoknak meg-tartanák. Annak-okáért az el-zálagoſitáſnak modgyáról és erejéről, ez hellyen rövideden irni akarok.

terreret, Etiam depoſita & perſoluta pecunia, eis debita bona ac jura ipſa impignoratitia, remittere nuſquam curarent, ſed in pernitiem animarũ ſuarum, quamdiu poſſent, ea detinerent. Propter quod de pignorationis ipſius modo & vigore, pauca hîc ſubnectenda ſtatui.

MI LEGYEN AZ JOſzágnak el-zálagoſitáſa és hányképpen értetſęk?

LXXXI. TITULUS.

IT tehát meg-tudgyuk, hogy az jószágnak el zálagoſitáſa két-képpen értetik: Tudnia-illik, az el-zálagoſitó avagy zálagban vető ſęlről: és az vévő avagy zálagra adó ſęlről. Az zálagban vető ſęl az, az ki az ő tulaydon jószágát, kételen ſzűkſęgemiat, ideig máſnak engedi élni. Az vévő ſęl kedig mondatik ehezképeſt másember jószágának haſzna vévője, és az derék pénznek meg kérője, sőt ideiglen való veſzedelmes és kárhozatra méltó meg tartója. Ez magyarázat penig nem arra megyen hogy valaki az zálagos jószágnak haſznát-is vegye, és annak felette az derék pénzt-is meg kérje: sőt inkáb illye-

QVID SIT BOnorum pignoratio, & quot modis intelligatur.

TITULUS LXXXI.

VNde ſciendũ, Quòd Impignoratio juriũ poſſeſſionariorum dupliciter intelligitur, Videlicet ex parte pignorantis, ſeu dantis: & ex parte creditoris ſeu recipientis. Ex parte igitur dantis, Impignoratio eſt juris proprij, neceſſitate cogente: temporalis ad utendum alteri conceſſio. Quantum autem ad creditorem ſeu recipientem, Impignoratio, eſt juris alieni, cum fructuum perceptione, ac capitalis ſummæ repetitione, pernitioſa, damnabilisquè ad tempus detentio. Et hæc definitio non eo tendit, ut fructus &

utilitatis bonorum impignoratorum quiſpiam percipiat, & inſuper capitalem quoq; ſummam repetat: ſed potius ejuſcemodi repetitionem & uſum cõfundit, atq; damnat. Nam ſi quis hoc modo, bonis impignoratis utitur: uſuram palàm committere dinoſcitur. Verùm, ſi omnes fructus (demptis expenſis: quas etiam verus dominus pro conſervatione ipſorũ bonorum facere deberet) in capitalem ſummam computaret: hoc modo bona impignorata tenere, non damnabile, ſed ſummè laudabile foret: per hocq; creditor ipſe, pietatis opus ad proximum ſuum feciſſe comprobaret.

illyetén viſzſza kéréſt, és haſzon vételt meg tilt és kárhoztat. Mert ha valaki ezen módon zálagos jószággokból él, uſorát vennie nyilván iſmértetik. De ha minden haſznot (az kõltſęgtõl el válván, mellyet az igaz fõldes Ura-is az jószágnak megtartásáért tartoznék kõltenie) az derék pénzhez ſzámlálna, és az ki telvén, az jószágot meg bocsátana: Ugy az zálagos jószágot tartani nẽ vólna ſzidalmas, sõt nagy dicſiretre vólna méltó: mert ez által à pénzes meg-hivõ fęl, az õ felebaráttyához, és attyáfiához való kegyes vóltát hogy meg-mutatta, meg-bizonyitaná.

QVALITER INtelligatur prędſcriptio, in bonis impignoratitiis non admittenda.

TITULUS LXXXII.

QUia verò in cauſis impignoratitiis, præſcriptionem non eſſe allegandam neq; admittendam, in commune jam proverbiũ venit: quæ quidem proverbij ipſius deductio non ſimpliciter eſt intelligenda: ſed quem-

MIKEPPEN ERTESęk az ũdõ-múlás, hogy az zálagos jószágban megnem engedtetik.

LXXXII. TITULUS.

MIvel-hogy penig, ugyan kõz példa beſzédé lõtt, hogy az zálagos jószágban ũdõ múlás nem lehetne, sõt meg ſem kellene engedni: De az kõz beſzédnek értelmét nem illethettyük mindenre: hanem az mint az elõt meg-mondám, az el-zálagi-

tália

táſra két felől kel vigyázni: Egy felől arra ki-zálagban veti és adgya: más felől ki magához veſzi. Az elzálagló fęlnek penig úttya vagyon réá és meg-is engedtetik: De az *Creditor*nak és ki pénzét adgya réá, ſemmiképpen meg nem engedtetik, hanem meg-vettetik, az kötés.

Mert ſokan jóſzágokat, az ſzükſęg miat, zálagban ſzokták vetni, mellyet mind hóltok napiglan-is meg nem válthatnak. De męg fiai-is és attyokfiai, az attyok halála után, avagy ſzegényſęgek miat, avagy gond-viſeletlenſęgek, és tunyaságok miat: Néha penig hogy jóſzágoktól igen el-távoznak, és meſzſze földön ſzólgálnak, avagy az Orſzág kivűl járnak (és ez-okok miat jóſzágokat meg nem válthatván) az alat az üdő muláſnak rendelt határát és üdejét ſokkal meg-haladgyák, mely effęle történetben azért az üdő mulás, az elado fęlre való képeſt meg nem engedtetik. Holot ez-okáért ez illyen elzálagoſitó Nemeſſeknek fiai, és attyokfiai avagy maradéki meg-bizonyithattyák, hogy ezek az jók és zálagos jóſzágok idegen kéznél csak zálag-

quemadmodũ immediatè præmiſi, pignoratio dupliciter attenditur: Ex parte ſcilicet impignorantis, vel dantis: & ex parte recipientis. Authoritas itaq; ipſa ex parte ſolummodo dantis & impignorantis, vera eſt, admittendaq; intelligitur. Ex parte autem creditoris, ſeu recipientis, penitus rejicienda cenſetur.

SOLENT enim plurimi bona eorũ, neceſſitate urgente, pignori obligare, & ea ad obitus uſq; diem ipſorum non poſſe redimere. Filij etiam, aut fratres, decedente patre, vel fratre, aut inopia præpediti, aut negligentia ignaviaq; ducti, Interdum etiam in ſervitiis ſuperiorum longinquis & remotiſſimis in partibus addicti, vel aliter extra Regnum præoccupati, annos & terminos præſcriptionis, (ejuſcemodi jura impignoratitia non redimendo) longè tranſcẽdere, & in tali caſu præſcriptio, ex parte dantis, non eſt admittenda. Ubi namq; filij, aut fratres Nobilium impignoratorum ſeu impignorantium, illorumq; hæredes, bona ipſa & jura poſſeſſio-

sessionaria impignorata, ad ipsas manus alienas, titulo pignoris deveniſſe poterunt comprobare, & ea pro ſe voluerint rehabere, atq; redimere: tunc poſſeſſor ille jurium impignoratitiorum, obſtaculo præſcriptionis non ſuffragente (ſi etiam binario, aut ternario, vel ampliori numero præſcriptio interveniſſet.) Et ſi idem poſſeſſor (ne dicam fœnerator) bona ipſa impignoratitia, nomine forſitan juris Regij, interea temporis pro ſe impetraſſet:

Part. 1. Tit. 27.

zálagban vadnak, és magoknak viſzſza váltani akarják: tehát az kinél találllya az el-zálaglot jóſzágát, annak nem haſználhat az ũdő mulásnak tőrvénye (ha ugyan kétſzer avagy háromſzor, avagy tőbſzer-is, el-tőlt vólna az ũdő) és ha ugyan azon gazda (ne mondgyam uſorás) az zálagos jóſzágot. Király igaſsága nevével azomban magának meg-kérte vólna-is: tartozik kezéből ki-bocsatani. Es ha valami kőzit mondgya ahoz az jóſzághoz, az jóſzág Uraságán kivűl, tőrvény úttyán kereſſe.

Part. 2. Tit. 71.

bona eadem remittere tenetur. Et ſi quid tandem juris ab ea bona ſe habere prætendit: id extra dominium eorundem proceſſu juris proſequi debebit.

Et hoc intellige, ſi poſt factã prius impignorationem, jure poſtea perennali, impignorans ipſe, bona ejuſmodi illi poſſeſſori non obligavit. Nam hoc caſu, bona eadem remittere non tenetur: Sed filij, aut fratres impignorantis, ſi ipſa bona in præjudicium eorum non potuiſſe jure perennali obligare, vel alienare allegabunt: eo proceſſu, quo ſuper juribus hæreditarius ſolitum eſt procedere, talia bona & jura poſſeſſionaria requirere tenebuntur.

Part. 2. Tit. 18.

Ezt-is penig ugy érczed, ha az előbbi el-zálaglás után, őrők áron nem adta az jóſzágot, az őrőkkes, kizálagban vettette vólt. Mert ez formán, nem tartozik pénzét fel-veñi, és az jóſzágot meg-ereſzteni: hanem ha az el-zálaglo fiai, avagy attyafiai, azt forgattyák, hogy ő ellenek és nyilván való károkra őrők áron el-nem kőthette, el-nem idegenithette vólna az jóſzágot: tehát illyen tőrvénykezésben azon modon járjanak-el, az mint ſzokták az őrők ség és jóſzágnak meg-kereſésében eljárni.

Nam

Mert

Mert két úton ſenki jóſzágot nem birhat, ugy-mint, zálagoſſúl és örökkeſsül egyſzer s-mind: Mert minek-utánna az jóſzágot valaki örökkeſsül kezdi birnia, ottan az zálagnak ereje meg-ſzünnik, és vóltaképpen el-telik. Mind-azon-által ezt az méltoságot, tudnia-illik, hogy az zálagos jóſzág felől való törvénykezésben, az üdő-muláſt nem kel forgatni, némellyek nem igazán magyarázván, ollyan értelemre akarják vinni, mellyel az Pap Urak, Szabad Urak, és az Orſzágbéli Nemeſſeknek jóſzágit, affele el zálagló levelek erejével, mellyek hatvan, hetven, ſzáz, és néha több eſztendők előt költek, ugy-mint zálagos jóſzágot, magoknak venni és foglalni akarnak.

Nam duplici titulo, Impignoratitio videlicet, & perennali ſimul, nemo jus aliquod poſſeſſionarium tenere poteſt: Sed poſtquam perpetuitatis titulo quis illud poſſidere cœperit, mox virtꝰ impignorationis ceſſabit, & expirabit omninò. Verumtamen eandem authoritatem, quæ in cauſis, juribuſq; & rebus impignoratitiis præſcriptio non eſt alleganda, Nonnulli perperã abuſivèq; & ſiniſtrè interpretantes, intelligereq; ſatagentes, multa bona & jura poſſeſſionaria Dominorum Prælatorum, ac Baronum, & Regni Nobilium, mediantibus literis impignoratitiis, ante ſexaginta, ſeptuaginta, centum & plures annos confectis & emanatis, prænarrato pignoris titulo, pro ſeſe vendicare uſurpareq; nituntur.

Ennek-okáért vigyázni kel, és tudni, hogy minden effele réghi zálagos levelek, mellyekben az üdő-muláſnak határa ki-tőlt, haſzontalanok és erőtlenek (hogy ha az fel pőrős, ki ollyan levelekkel valaki jóſzágát pőrli, elégedendő bizonysággal, fő-képpen levélbéli tanubizonysággal, meg nem bizonyithatya, hogy őtet abból az zálagos jóſzágból,

Quapropter advertendum eſt, quòd omnes ejuſcemodi antiquæ vetereſq; literæ impignoratitiæ, quæ tempꝰ præſcriptionis tranſcenderunt, (ſi de violenta expulſione, vel indebita ablatione bonorum & jurium ipſorum poſſeſſionariorum impignoratitiorum per actorem & acquiſitorem eorundem bo-

norum legitimum probabilequè documentum & teſtimonium, literali fulcimento produci non poterit) inefficaces, nulliusquè firmitatis ſunt cenſendæ atquè committendæ. De violentia tamen, & indebita hujuſmodi expulſione, vel bonorum ipſorum ablatione, ſexageſimi uſq; anni ſpatium, & non amplius, etiam humanum teſtimonium (ſi ſufficiẽs & juſtũ per actorem produci poterit) acceptandum erit.

Sæpenumero namq; ſuper ea integra pecuniarũ ſumma, pro qua videlicet quis bona ſua alteri impignoraverit, creditori ſuo ſatis facit. Attamen literas impignoratitias in ſpecie non ſemper poterit rehabere: ſed ſolummodo literæ, ſuper ea re Expeditoriæ, ſeu Quitantiales illi dantur: Quæ ſæpè periclitãtur, maximè, ſi eundem hominem hæredibus deficere, & bona ſua ad manus Regias, aut alterius ex Donatione Regia, vel etiam aliter, applicari devenireq; contigerit.

In ſimili igitur caſu, contra veteres literas impignoratitias, non tenetur quis ſignanter alie-

ſzágból, mely kezénél vólt és birt, hatalmaſúl vettettek ki, és ok-nélkũl, s-váltság nélkũl võtték eltõle az zálagos jószágot.) Mind-azon-által, ha effęle hatalmaskodáſt és ki ũzéſt, avagy az jószágnak ok-nélkũl való el-foglalását, mely õ rayta eſſet vólna, hatvan Eſztendõnek alatta, emberi bizonysággal (elegedendõvel és igazzal) meg-bizonyithattya, hellyén kel hadni.

Mert gyakorta az zálagos jószágért az ſummát le-teſzik, melyben, másnak jószága kõtve vólt, és *Creditor*ának meg-fizet. Kire az zálagos levéleket ſzõrin ki nem veheti: hanem menedék és *Quittantia* levelek kelnek rolla, és azokat adgyák néki: mellyet gyakorta el-tévednek és elveſznek, fõ-képpen, ha azon embernek magva ſzakkadáſſa tõrténik, és az ki-váltot jószág avagy az Királyra ſzál, avagy az Király másnak ajándékoza, avagy egyéb útón valaki kezében jút.

Effęle igyben ennek-okáért, az régi zálagos levelek ellen, ſzõrin nem tartozik az menedék leveleket elõ

elő adni az idegen gazda, mikor meg-hólt és magva-is szakadot az el zálogosító személynek: hanem ha meg-bizonyithattya (az mint megmondám) ezt, hogy ő tőle módnélkűl és hatalmasúl vőtték vólna el-az zálagos jószágot: Mert ekképpen, nem látczik méltónak lennie, hogy annak pénzét héában el-vennék. Mert akar mi fęle marha és jószág az ő terhével szokot egygyik Uráról az másikra szállania. Még-is azért ha meg-emlekezik róla, hogy az derék summát annak-előtte meg vőtte légyen: Igyekezzék inkáb az zálag-nélkűl el-lenni, hogy nem mint az-által lelkének veszedelmét szerzeni.

alienigena, decedente deficienteq; impignoratore, literas Expeditorias exhibere: nisi forsitan minus juste violenterq; jus pignoratitium, de manibus sui possessoris (sicuti prænarratum est) per quempiam ablatũ fuisse, posset comprobari. Nam hoc modo non videtur æquũ, pecuniis suis illum debere frustrari. Res enim vel possessio, in hac parte, cum onere transit. Verum tamen, si meminerit capitalem summam per prius de illo se extorsisse: studeat ipsi pignori poti' cedere atq; renũciare, quàm animæ suæ periculum parere.

HOGY AZ JOSZAgot kőz bőcsnek felette el nem zálagosithattyák.

LXXXIII. TITULUS.

DE az mint az előt-is rőyideden emlitém, ezt jól eszedben ved, hogy az jószágot akar mely Nagyságos Uré, Fő emberé, Nemes és akar minémű rendbéli jószágos emberé legyen-is, kőz bőcsnek felette, akar mi okon-is, el nem zálagosithatni. Mind-

QVOD JURA possessionaria, ultra communem eorum æstimationem pignorari non possunt.

TITULUS. LXXXIII.

Part. 1. Tit. 10. & 60.

HOc unum tamen attende (prout superius quoq; breviter tetigi) Quòd jura possessionaria quorumcunq; Dominorum, Magnatum, Nobilium possessionatorumq; hominum, cujuscunq; status, conditionis,

dignitatisq; & præeminentiæ existant, ultra valorem communis æstimationis eorundem jurium possessionariorum, in quocunq; casu, titulo pignoris obligari nequeunt. Verum tamen, si ultra condignã & communem æstimationem eorũdem cuipiam forsitan obligarentur: tunc ille, qui alteri obligavit, vita sua comite, per seipsum, non aliter quàm deposita restitutaq; pecuniarum summa, per eum ad id levata, ad se redimere poterit. Eo tamen decedẽte, aut etiam in humanis agẽte, filij vel fratres ipsius impignorantis, ad quos videlicet hujusmodi redemptio spectare videbitur, præmissa cõmuni æstimatione mediante, pro se redimere valebunt, casibus venditionis, vel impignorationis prædeclaratis, semper observatis.

Part. 1. Tit. 58. 59 & 60. *Per communem autem æstimationem in hoc loco intellige, non Boves, Equos, Vaccas, Oves, aut alias res vendibiles: Sed valorem bonorum, ac jurium possessionariorum impignoratorum, in quantum scilicet se communi ipsa æstimatione mediante, inclusis etiam terris, sylvis & pratis, ac aliis pertinentiis & utilitatibus (prout etiam supra notatum est) valor eorundem bonorum extendit, secundum enim ejusmodi valorem solutis tandem pecuniis, fieri debebit.*

Part. 1. Tit. 60. & 63.

Mind az által ha valaki jószágát kőz bőcsnek felette el-zalagositaná: Tehát az tellyes életének forgásában, személye szerint, kűlőmben meg nem válthattya, hanem ha annyi pénzt, az mennyit fel vőt, egy summában le-tészen, és ugy válttya viszsza. Hólta után azért, avagy még éltében-is, annak az ki el-zálagositotta, fiai avagy attyafiai, az kikre, tudnia illik, effele meg-váltás nézne, az fellyűl meg-mondot, kőz bőcsel meg-válthattyák. De az el-adásban és zálogláſban való szer-tartást mindenkor meg-tartván. Az kőz bőcsen penig itt értsed, nem az ökrőket, lovakat, teheneket, juhokat, avagy egyéb effele el-adó marhákat, hanem az zálagban vetet jószágnak bőcsűét és érteket, ugy-mint, az kőz bőcsűnek általa, az meñyi summára megyen, fel számlálván főldét, erdejét és réteit, és egyéb hozzá tartozót és haſznait: Mert az zálagban vetet jószágnak effele értéke szerint, kelletik annak-utánna az pénznek summáját váltságában, le-tennie.

AZ

DE

AZ HATAROKNAK meg-válaſztásáról, és el-igazitásáról.

LXXXIV. TITULUS.

TOvábba, mivel-hogy ez elő meg-mondók, hogy az határoknak meg igazitásában-is az ũdő múlás nem lehet, és nem foly: azért az határoknak járásáról és meg-igazitásáról ſzóllok. Holot eſzünkben vegyük, hogy minek utánna az Magyarok, ez országot valóban kezdették birnia, és az ſzent Lélek ajándékát vévén, az igaſságnak iſméretire és kereſztyénſégre jutván, az mi felſéges Királyunk és Apoſtolunk ſzẽt ISTVAN Király, és ſzent LASZLO Király, sőt Magyar Országnak ſok ſzentſéges kövétkezet Királyi, ſok földeket (mellyeket moſt faluknak nevezünk) az Királyi váraktól, mellekhez, ugy-mint ez Magyar Országi Koronának birodalmához valók vóltanak, el ſzakaſztván, Kalaſtromok és egyházokhoz, örök alamiſnaban adták: Annak-felette az ſzólgáló rendnek (kiket moſt Nemeſ ſeknek mõdunk) ſzólgállattyok ezt kévánván örökben adtanak: Mely földeket, az el-ajándékozás ũdején, határ-

DE METARUM Diſtinctionib⁹ & rectificationibus in generali.

TITULUS LXXXIV.

ITem, quoniam in metis quoq; rectificandis, præſcriptionem non currere ſuperius diximus, Ideò de metarum reambulatione, ſimul & rectificatione breviter aliqua ſubjungam. Unde ſciendum eſt, quòd roborato ſolio, regimineq; hujus inclyti Regni Hungariæ, & populo Hungarico, adagnitionem veritatis, & veræ fidei profeſſionem, inſpirante Spiritus S. gratia, veniẽte, glorioſus Rex & Apoſtolus noſter, beatus STEPHANUS, *Inclytus quoq; & pius Rex* S. LADISLAUS, *Multi deindè divi ſereniſſimiq; Reges Hungariæ, eorũ ſcilicet ſucceſſores, plurimas terras (quas nũc poſſeſſiones vocamus) à caſtris regalibus, ad quæ, veluti juriſdãitionem ſacræ Coronæ Regni hujus ſpectabant, ſequeſtrantes, tùm Monaſteriis, Eccleſiisq; in perpetuam eleemoſinam: tùm verò ſervientibus ipſorũ, (quos*

Part: 1. Tit. 38. & 82.

jam Nobiles appellamus) exigẽtibus eorundem, ſervitiis, in perpetuam hæreditatem contulerunt: Quas quidem terras, tempore hujuſmodi Donationis, metali etiam diſtinctione ab aliis terris ſegregari fecerunt: Multiplicatis dehinc Baronib⁹, ac Magnatib⁹, & Nobilibus hujus Regni, ſub incluſione metarum unius terræ ſeu poſſeſſionis, ſæpè duas, & interdum etiã tres aut plures villas, nonnulli eorum condeſcendi ac collocari, populiq; & inhabitatoribus decorari fecerunt. Nullam aliquando metalem diſtinctionem, ſed quandam duntaxat ad utendum limitationem, inter villas ipſas facientes. Interdum tamen etiam metarum erectione, eaſdem à ſeſe ſeparãtes. Procedente itaq; tempore, filij hæredesq; ipſorum dominorum, Baronum & Magnatum, ac Nobilium, jura eorum poſſeſſionaria inter ſeſe dividentes, uni una, alteri altera villa in portionem devenit atq; ceſſit: Quibus tandem defunctis, & ſæpè deficientibus, ejuſcemodi villæ ac poſſeſſiones, ad diverſorum

határoknak fel-hánnyásával, egyéb földöktől néha el-haſitottak: Annak-utáña meg-ſzaporodván az Országban az Szabad, és Nagyſágos Urak, és Nemeſſek, egy földnek avagy falunak határában, gyakran két, és néha három avagy több falut-is ültettek és népet ſzállitottak réá. Az hol némelykort ſemmi jegyes határt nem tőttenek, hanem csak éléſekre az faluk ſzámára el-inteztenek az földben. Néha kedig hataroknak fel hányásával-is azt egymáſtól el-válaſztották. üdő jártában azért az Urak és Nemeſſek fiai és örökkeſi, jóſzágokat magok közöt meg-oſztván, az oſztáſban egygyik réſzére egy falu, és az máſiknak más falu jutot. Kik annak-utánna el-halván, és tellyeſſęggel el-fogyván, effęle faluk és jóſzágok, külömb-külömb-fęle embereknek kezéhez jutnak, néha az Magyar Orſzági ſzęt Királyoknak Adományából, néha penig más uton-is, az határ járt levelekkel egyetemben. Es ekképpen az határ járáſban és igazitáſban, kezdet támadni az igyenetlenſęg. Mert azok az kiknek kezekhez jutottak az határ járt levelek, az faluval egyetemben, melynek az levelek ſzólgáltanak, effęle határnak fel-vetéſęvel,

vel, más falukat-is és jószágokat, az leveleknek erejével, övéknek itilteknek lennie. Fő-képpen ez utólsó üdőkben, az hatalmasſoknak nyilván való el-foglaláſok, és földeknek elvétele miát, az határoknak meg-igazitásaban ſok-féle vételkedéſek kezdettek támadnia.

ſorum manus hominum ex Donationibus divorum Hungariæ Regum, vel aliter, ſimul cum literis metalibus devenerunt. Sicq; in Reambulationibus, & rectificationibus metarum, differentiæ primùm ſubortæ fuerunt. Nam illi, quorum ad manus literæ metales, cum poſſeſſione, eaſdem literas tangente, inciderunt, ex hujuſmodi metali incluſione, etiam alias villas & poſſeſſiones, virtute literarum ipſarum ad ſe pertinere putaverunt, Noviſſimis ſiquidem temporibus, etiam per manifeſtam potentum, violentorumq; occupationem, & terrarum diſtractionem, variæ contentiones in ipſis metis rectificandis ſuboriri cœperunt.

MIKEPPEN KELLYEN érteni, hogy az határ igazitáſban üdő-mulás nem lehet?

LXXXV. TITULUS.

IOL lehet azért, hogy az határ igazitásban idő mulás nem lehet: Mind-az-által, ha valaki határában, kiről derék határ járt levél vagyon, más falut ültetet vólna, (fő-képpen azon okokkal az kikről ſzóllék) az úyjonnan ültetet és ſzállitot falut, az elsö határ járt levélnek erejével, melyben az falu földe nevezet-képpen bé-irva vagyon, el nem foglalhattya. Mert az megh telepedéſnek üdején kelletet vólna annak, az ki az határt

QVALITER INtelligatur, in metis rectificandis, præſcriptio non admittenda?

TITULUS LXXXV.

LIcet itaq; in metis rectificãdis non ſit præſcriptio admittenda: verùm tamen corporales poſſeſſiones, ſub incluſionibus quarumcunq; literarũ metalium adjacentes (maximè in caſibus præmiſſis) anihilari, vel occupari virtute talium literalium metaliũ non poſſunt. Tempore etenim fundationis, & deſcenſus hujusmodi corporalis poſſeſſionis reclamatio, & inhibitio

hibitio (ne ibi possessio aut villa extrueretur) per eum, ad quem terra vel meta pertinebat fieri debuisset. Verùm ad hujusmodi villam, & possessionem corporalem, sub inclusione ipsarum literarum Metalium (ut præfertur) adjacentem, juxta rectam & æquam judicis ordinarij limitationem, & diuturnum usum, ac reale dominium terrarum, sylvarum, montium, promontoriorum, pratorumq;, per colonos & inhabitatores hujusmodi villæ, vel possessionis habitum & tentum. Metallis distinctio pariter & annexio, earundem terrarum, sylvarũ, virgultorum, montium, promontoriorũ, aquarum, pratorumq; & fæniliũ ad usum ipsorum colonorum sufficiens, fieri constituiq; debebit: Reliquis clausulis literarum ejusmodi metalium, actori salvis permanentibus.

Particulæ verò aut quantitates aliquarum terrarum, sylvarum, promontoriorũ & pratorum, paulatim à suo membro, corporali videlicet possessione, quovismodo distractæ vel occupatæ, vigore literarum metalium, (dùm tamen ipsæ literæ ritè sint emanatæ) instaurari, & suo

határt birta, és az meg határozott föld, az kié vólt el tiltani (hogy ott erőkségét avagy falut ne éppitcsenek.) De ha nem tiltotta, és abban az határban más falut hagyot le telepedni: Azoknak az paraszt embereknek, kik ez illyen falut lakják, az Ország birája méltó és igaz intezése szerént, az mint régtől fogván, ezen ott való lakos paraszt emberek élték és birták, azon falu határának tartományából, az szerént szakaszszon és határozzon el az földben, az újulán le-telepedet lakásoknak szükségekre, mind földökből, erdőkből, mezőkből, hegyekből, vizekből, és szénarétekből: Mely dolog meg-lévén, mind-az-által, affele határ járt leveleknek több czikellyei az fel peresnek éppen meg-maradnak.

Továbba ha valamely részszerént való föld, erdő, hegy avagy rét, az derék határból, ki szakadot vólna, avagy el foglalták vólna, az határ járt levélnek erejével (csak hogy jól költ legyen) ez Országnak régi megh rögzöt szokása szerént, viszszaveheti, az fel peres. az előbbi derék jószagának határához, de annyi magával

magával való hitivel, az mennyit az el foglalt fo̊ldnek, bo̊csůje szerént, az to̊rvény hůtet talál nékie: Akar mely ůdo̊ mulás forgatássa, ellene nem álhatván. Mire bo̊csůltessenek penig az fo̊ldek, erdo̊k, és két avagy három, akar to̊b hóld fo̊ldek, széna rétek, és erdo̊k mit érjenek, az bo̊csůro̊l való titulusban ide aláb világosson meg-találod.

suo principali membro, (vetusta & approbata regni hujus consuetudine dictante) per actorem, juramento mediante, juxta ejusdem particulæ distractæ, vel occupatæ quantitatem, & æstimationem, reincorporari possunt atq́ debent: Allegatione cujusvis præscriptionis non obstante. Qualiter autem ejusmodi terræ, aut sylvæ, æstimari debeant, & quid duo, aut tria, vel plura terrarum jugera fœnetaq́, vel sylvæ valeant, in serie æstimationum infra clarè descriptam habebis. Part. 1. Tit. 133. & 134.

MINEMů HATAR járt levelek jók: és minémůek nem?

LXXXVI. TITULUS.

EZt-is továbba vegyůk eszůnkben, hogy az határoknak járasában, és az határ járt levelek irasában, és ki adasában, sok csalárdságok és nyilván való vétkek szokták esni. Mert némely emberek ůdvo̊ssęgekro̊l, és tisztessęgekro̊l el feleytkezvén, az vagy az Király határ járó levelével, avagy az Ország Birai parancsolattyával, mellyek ez Clausulaval, tudni illik, (*Dicitur nobis*sal szokták kelni, és iratni) az o̊ határoknak meg igazitására, és el-járasára,

QVALES LITERÆ Metales valeant: & quales non?

TITULUS. LXXXVI.

SCiendum ulterius, quòd in metarum Reambulationib⁹, & literis, super ea re conficiendis, plurimæ fraudes, apertaq́ scandala cōmitti consueverunt. Nonnulli enim salutis & honoris eorum immemores acceptis literis Regiis aut aliorum judicum Regni ordinariorū reambulatoriis, per clausulam: (DICITUR NOBIS) *emanatas, Hominem Regium aut Palatinalem, ac alicujus Capituli, vel* Part. 1. Tit. 87. & 134. Part. 2. Tit. 36.

Conventus testimoniũ, ad Executionem seu Reambulationem ipsam transmissos, pecuniis aut muneribus sæpè corrumpere, & ad eorum relationem tales quales voluerint, literas metales, privilegij more, pro ipsorũ parte conficere, & à Capitulo, vel Conventu, (altera parte, cujus scilicet perãbulasse iniquè retulerunt, penitus ignorantem) pro sese extrahere, easdemq; literas apud se denum occultare, & reambulationem ipsam taciturnitatis silentio usq; decem, sedecim, & interdum viginti quoq; & plura annorum curricula præterire: & tandem vigore illarum, decedentibus forsitan jam Regio, ac Capitulari vel convẽtuali hominibus: sed vicinis, & commætaneis, quorum nomina fraudulẽter in literis metalibus inserta fuerunt, Reambulationem metalem publicè, & jam juridicè peragere: sicq; terras plurimas, juri eorum iniq; & dolosè vendicare sæpenumero solent: quorum damnabili lucro ut via præcludatur, & veritas ex literis eliciatur, per judices Regni

sára, Király emberét, avagy Nador Ispánét, valamely Captalannál avagy Conventnek, bizonyságúl bocsátot emberével el-mennek, és ők-ket pénzel, avagy ajándékkal gyakran hamisságra hayttyák: Mert az mint otthon meg-beszéllik, hogy mi módon járták volna el az határt, erre való képest (ha hamissan beszéllik-is. csak hirével sem lévén az más fęlnek hogy meg-járták vólna) ollyan határ járt levelet, ok levélnek módgya-szerént iratnak magóknak, és az Captalomból avagy *Convent*ból-is ki szerzik, az minemũt szeretnek: effęle leveleket penigh annak-utánna nállok el-titkollyák, és tiz, avagy tizenhat, néha penig húsz Esztendeig, avagy tõb ideig csak halgatnak alatta, mint-ha annyi ideje vólna, hogy ők az levelek tartásaszerint, el-járták vólna az határt: Ez után penig mikor gondollyák, hogy netalántan immár az Király, avagy Captalan, avagy *Convent* emberi, de męg az határos Szomszédis, kiknek nevei csalárdúl az határjárt levélben iratván vadnak, ez világból ki múltak vólna, az határ járást nyilván és tõrvény úttyán, azon levélnek erejével úyjonnan el-kezdik, és ezenképpen sok fõldeket hamissan

missan és álnokúl szokták gyakran magoknak tulaydonitania; hogy azért effele csalárd embereknek utát el-foghassák, és az igasság az levelekből ki tessék, az Ország Birái és Itilő mesteri, effele levelekről, mellyek az igikkel, (hogy csak mondgyák nékik) kelnek ki, avagy Király emberé, vagy Nador Ispáné avagy Captalané, vagy *Convēt*nek bizonysag-tételére, és *Relatio*jára, hogy mint jártak légyen az határ, vadnak iratva: Mindenkor szorgalmatos gondviseléssel, értekezzenek, és kérdezkedgyenek, sőt ugyan végére menyenek, tudakozván ezen: Hogy ha az határ járás után, azon határ járt levélnek erejével, ez földeknek urásagában, az levélben bé-irt határok és barázdák szerint, birta legyené ez illyetén fel peres, valamikor, és vólta-képpen élte legyené? Ha azért ez meg bizonyittatik, hogy az fel peres, soha nem élte, urasagában semvólt, ez földeknek: ottan meg-tetszik, hogy effele leveleket méltatlan az Országnak igaz follyásának ellene szerzettek és irták, és ez okon azon levelek erőtlenek és haszontalánok lésznek.

gni ordinarios, & eorum Prothonotarios, hujusmodi literæ, (per clausulam: DICITUR NOBIS*) ad relationem aliquorum Regiorum, vel Palatinalium, Capitulariumq; aut Conventualium hominum emanatæ, diligenti semper examine, curaq;, & sollicitudine ruminẽtur, atq; super usu earum, si videlicet post factam Reambulationem illam metalem, vigore earundem literarũ, dominium & usum terrarum in ipsis specificatarum ac inclusarum, aliquando actor ipse tenuisset, atq; possedisset, veritas inquiratur: Et si nullum usum ac dominium penes illas se habuisse verificabitur, tùnc constabit, easdem literas in debitè, contraq; justũ processum Regni confectas fuisse, & per hoc inefficaces esse.*

OLLYAN határ járt levelek penigjok, mellyek az Ország Biráinak kimondot tőrvények hagyásából kelnek: Es mikor az tőrvény szerintvaló határ-járásból, két avagy három személy,

LITERÆ verò metales, ex juridica commissione, quorumcunq; judicium Regni ordinariorum, nec non ex legitima Reambulatione, inter duas aut

tres, vel etiam plures partes (eiſdem partibus conſentientibus) facta: praterea per modũ concordiæ, & faſſionis, inter quoſpiam celebratæ: dummodo aliorum jura ſeu terras inter ſeſe ſiniſtrè non dividant, vel diviſiſſe non comprobentur.

CÆTERUM communi quoq; & conſueta, de Reambulatione per Regium, aut Palatinalem, alicujuſq; loci teſtimonialis homines, præſentibus vicinis, & commætaneis jurium poſſeſſionariorum, ſeu terrarũ Reambulatarum, præſertim illis, ad quos terræ ipſæ pertinent, vel vicinitas ſaltem terrarum illarum ſpectare dinoſcitur, palàm, manifeſteq;, & legitimè peracta, confectæ, & emanatæ, efficaces cenſentur ſemper, & robur ſortiuntur firmitatis.

CURSUS etiam, & diſtinctiones metales, in literis Donationalibus, quorumcunq; Dominorum Regium Hungariæ legitimorum, denotatæ & explicati, ſemper obſervantur. Et

ſzemély, avagy tőb fęlék kőzt (mikor ez fęlék egygyet értnek) kelnek: Ennek felette ha alkuváſból, avagy egymáſnak való vallás-tételből vadnak: Csak hogy más ember igaſságát avagy főldét őnőn kőztek méltatlan fel ne oſztották légyen.

Továbba effęle határ-járt levelekben-is helyek vagyon, mellyek az kőzőnſęges meg-rőgzőt ſzokás ſzerint irattatnak és kelnek, ugy-mint, mikor az határ-járás az Király avagy Nador Iſpán, avagy egyéb hélynek hiteles emberi által lőt, és az járta meg az határt, jelen lévén, az Szomſzédok-is: és kiváltképpen azoknak jelen létekben, kiket két felől az jóſzágnak el-határozot főlde illeti, és birják, és immár uraſágában is vadnak; avagy kik tiſztán határos Szőſzédoknak tartatnak és vólnának: és igy nyilván, mindenek előt, kiknek tudnia-illik, és az tőrvénynek igaz follyáſa ſzerint el-járt határról, határ járt levelek mikor kelnek, elégedendők, erejekben-is meg-maradnak meg-is tartatnak.

Affęle határ-folyáſok-is és az határoknak fel hanyáſok, mikor à tőrvény-ſzerint való Magyar Orſzági Királyok, *Donatio* avagy adomány levelekben, nevezet-képpen bé-vadnak irva, mindenkor erejekben meg tar-

tartatnak. De igy tartatnak meghogy-ha az Adomány és határ járása és fel hányása után, azon fõldeket és jószágokat egy mástól el nem szaggatták, és egyéb jószághoz avagy faluhoz nem keztek birnia: avagy mellyek vagy osztozáskort, más hova nem juttak vólna, avagy ha valaki más határhoz jó módgyával foglalván, nem élte, nem birta vólna.

Et hoc verum tene, si post factã Donationem metalemq; distinctionem, terræ seu possessiones hujusmodi, in alias diversasq; terras, vel possessiones non fuerint divisæ, aut metaliter per usum & dominium segregatæ.

MIT KELLYEN ERTEni oly fõldekrõl, mellyeket az follyó-viznek árradása és sebessége, más-felé szakaszt?

LXXXVII. TITULUS.

MIvel-hogy sok keritet és kólcsos, sõt mezõ várossoknak, faluknak, jószágoknak, telegeknek határit nagy follyo-vizek kõrül és közte follyák, és az határt el-választyák: ez follyo-vizek árradása és sebessége penig gyakorta az fõldeknek, berkeknek, erdõknek nagy részét el-szakasztya, és más Szomszéd Városnak avagy falunak részéhez veti. Mint hogy az folyo-vizek sebességek és erejek miat; az õ szokot follyásokból, és menetelébõl, gyakorta úy és más follyásra szoktak szegnie és mennyie.

Honnét

DE TERRIS, PER fluviorum vehementiam distractis, quid sentiendum sit?

TITULUS LXXXVII.

ITem, *Quia plurimarum Civitatum, Villarum, ac possessionum multorumq; oppidorum, & prædiorum metæ, ac cursus metales, fluviorum & aquarũ fluvialium distinctione cinguntur, pariter & clauduntur: per hujusmodi autem fluvij inundationem, atq; vehementiam, magnæ sæpè numero terrarum, pratorum & sylvarum particulæ scinduntur & ad partem alterius vicinæ Civitatis, aut oppidi, vel possessionis segregantur & accedunt. Impetus enim, & vehementia fluminis*

de ſuo ſolito curſu alveoq́, & meatu, in alium novum meatum ſæpenumero vergi dilabiq́ ſolet.

Unde nonnulli putaverunt, & opinati ſunt ejuſcemodi terras, prata, vel ſylvas, quæ ſcilicet ex ipſius aquæ curſus, meatusq́, ſeu alvei transmutatione, in partem alterius vicinæ Civitatis, oppidiq́, vel poſſeſſionis ceciderint, & ſegregatæ fuerint, ad eandem Civitatem, aut oppidum vel poſſeſſionem poſtea ſpectare pertinereq́ debere: Allegantes & aſtruentes, metas ſuas per curſum meatũquè, & alveũ fluminis dirigi. Quod tenendum non eſt. Nam hoc modo plurimæ fraudes committi, & aquæ ſeu flumina per occulta canalia, ac foſſata interdum ſatis exiguæ, vel aggerum poſitionem & repleturam, in eum, quem quis mallet locum, & alveum defluì, terræq́, & ſylvæ, aut prata alterius facilimè per hoc uſurpari poſſent.

Honnét némelly ek azt vélték, hogy effęle fődek, rétek és erdők, mellyeket, az viznek-follyáſa, és más árokra menéſe miat, az Szomſzéd Város, avagy falu réſzére ſzákaſztot hogy ahoz az Városhoz, avagy faluhoz való vólna az az föld: Ezt hozván belé, hogy az ő határokat az viznek follyáſa ſzokta tartani. De ezt nem ugy kel érteni és tartani. Mert ez formán ſok csalardság következhetnék, holot akar mi vizet és follyó-vizet reyték csatornákon, és apródonként való áſsáſok által, vagy gát és jáſzol kötéſekkel, és töltéſekkel, oda vehetnék az hová ſzeretnék, hogy igy más ember földét, erdejét és réteit magoknak tulaydonithatnák.

Sic itaq́ contraria opinio intelligẽda eſt: Quod ex quo fluvialis ſeu fluminis, præſertim verò navigabilis, proventus magnæ æſtimationis cenſetur, Ideò quocunq́ aqua, ſeu fluvius labatur & defluat, Civitas aut Oppidum, vel poſſeſſio illa, de cujus

De ezt az vélekedéſt viſzſza kel érteni: Mivel-hogy effęle follyo-vizeknek fő-képpen hajós-vizeknek, az ő jövedelmek ſokra ſzokot meni: Ezokáért akar mely felé legyen az viznek folyamattya, az az Város, avagy mező Város, ſőt még csak egy falu-is, melynek határából, más földére

fõldére és határára szakadot az viz, és arra foly, soha ez változás által az õ jõvedelmét, mely vólt à malmokból, révekbõl, vámokból, tanyakból, és egyéb haszon vételt el nem veszti: hanem valamint annak-elõtte, az mîg az follyo viz az õ igaz, és régi meg-szokot follyásában folyt; ugy annak-utánna-is, mikor úy, árkot mossot, szabad és tellyes jõvedelmét és hasznát, veheti és élheti. Igazan penig mind az erdõk, rétek és fõldek csak azé lésznek, az kié annak-elõtte vóltak: és ki azoknak békessęges urasagában vólt.

Es ez-okáért némely embereknek szabad gátokat és tõltéseket, maga fõldének, réteinek és erdeinek óltalmára, más ember fõlden és határán kõtni, tõlteni, és tartani, hogy sajàt fõldén és határin az viznek árradása és sebessęge miat kárt ne vallyának. Ezzel mind-az-által más ember fõldét magoknak nem foglallyák, sem el nem tulaydonithatyák. Hasonló itilet vagyon, az malmoknak tõltések és gáttai felõl, az ollyan follyo-vizeken, mellyeknek egygyik márttya, egy faluhoz való, az

cujus territorio, in alterius terram seu territoriũ verget aut divertet, nunquam per hoc suis proventibus puta molendinis, vadis, vectigalibus, piscaturis, aliisq; utilitatibus privabitur: sed quemadmodum prius, dùm fluvius in suo vero, solitoq; & antiquo meatu currebat: Ita etiam tunc, cum in alium novum jam alveum declinaverit, liberam plenariamq; suis proventibus, & utilitatibus fruendi & utẽdi habet facultatem. Verum tamen sylvæ, pratáq;, & terræ solum modo illius erunt, cujus prius erant. Et qui pacificum eorum dominium habebat.

Hinc est, quòd nonnulli aggeres & repleturas, pro defensione terrarum suarum, & pratorum, aut sylvarum, in terris, & territoriis, aliorum facere, tenereq; permittuntur, ne scilicet in propriis terris & territoriis, per aquarum inundationem, aut vehementiam damna patiantur. Per hoc tamen alienas hujusmodi terras pro se vendicare non intelliguntur. Simile est de molendinorum aggeribus, & repleturis, super decur-

decursum illorum fluviorum, quorum medietas uni, & altera alteri possessori vel villæ deservit, constructorum, quorum finis licet in terris alterius adjaccat, adjacereq; de jure permittatur: (dummodo hujusmodi repletura, damnum apertum alteri parti afferre non videatur) tamen per hoc nec fluvius, nec terra alterius usurpatur: sed vero domino suo semper reservatur.

az másik penig az másik faluhoz való: mely gátok és tőltések noha más ember főldéhez vadnak raggasztva, kit még az törvény-is meg-enged (csak hogy effele tőltés és tuhasztás, nyilván való kárára ne legyen, és munkát ne csinállyon à más-félnek) mert ezáltal, sem az follyo-vizet, sem másnak főldét, nem élik: hanem az ő igaz Urának tartatik-meg mindenkor.

QVID SIT JUS Quartalitium definitivè, & quibus solvi debeat?

TITULUS LXXXVIII.

PRæhabita jurium possessionariorũ, tùm perpetuitatis jure, tùm verò pignoris titulo conservationis, sed & metaliũ Reambulationum, rectificationumq; descriptione, Jam consequenter super quarta puellari, seu jurium Quartalitiorum, nec non dotum, & rerum Paraffernalium solutione, restitutioneq; differendum est.

UBI scias, quòd jus Quartalitium, est jus possessionariorum,

MI LEGYEN AZ LEány negyed, és kiknek kel meg-fizetni?

LXXXVIII. TITULUS.

ELvégezvén eddig az jószágról való dolgoknak irását, akar örökben, akar penig zálagosúl birjon valaki jószágót: Tovabbá mivelhogy szóllék az határ járásnak eligazitásának módgyáról-is: Immár ez után az leány negyedről, avagy negyednek, és az jegy-ruhának, ajándék marhákkal való meg-fizetéséről, és meg-adásáról szóllok.

Holot tudgyad, hogy leány negyednek mondgyuk, azt az jószágot, mellyet

mellyet adnak az leányoknak, avagy aſzſzonyi-állatoknak, az Attyoknak jóſzágából, és ő̃rő̃kſęgeből, az Attyai nemzéſnek jelenſęgére, nem ő̃rő̃kké, vagy ő̃rő̃kkeſű̃l, hanem csak váltſagos-képpen.

Az Attyai jóſzág penig, mellyet ſzólgállattyával, kereſet, leányágat miért ne illeſſen, és az leányoknak az fiakkal és tő̃rvény-ſzerint való ő̃rő̃kkő̃ſſekkel, miért nem lehet az jóſzágban réſzek: Viſzontag minémű jóſzágból veheſſenek ők-is réſzt, ide fel nyilván meg-mondottuk, az hól arról ſzóllottunk, hogy az attyai joſzág, minémű ő̃rő̃kkő̃ſſekre ſzálly on.

rum, puellis & mulieribus, de bonis ac juribus paternis, hæreditariis, in ſignũ parentelæ propagationis, non perennali, vel hæreditaria, ſed redemptibili lege, conditioneq; deputatum.

QVARE autem jura poſſeſſionaria paterna, ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non concernant, & filiæ de illis, cum filiis pariter, & hæredibus legitimis portiones habere nequeant: Et quibus de poſſeſſionib⁹, portiones hæreditarias habere debeant, ſuperius, ubi de ſucceſſione hæredum in bonis paternis fienda deſcriptio facta eſt, expreſsè reperies.

Part. 1. Tit. 28. 29. 37. 73. Item 47. 69 Item 18. 88 179.

AZ LEANY NEGYEDnek ki fizeteſçnek módgyáról.

LXXXIX. TITULUS.

ESzű̃nkben vegyű̃k azért, hogy minden Szabad és Nagyſagos Urak és Nemes embereknek, akar egy, akar tiz, avagy tő̃b leányi vólnának-is, egy fizetéſſel elegithetik ki ő̃ket az ő̃ leányi negyedekről: Illyen-képpen, hogy az attyának minden jóſzágát, minden haſznával, és hozzá tarto-

DE MODO SOlutionis juriumQuartalitiorum, ſeu quartæ puellaris.

TITULUS LXXXIX.

ADvertendum eſt autem, quòd quiſq; Baro, Magnas, vel Nobilis, ſive unam, ſive decem, vel plures habeat filias, una ſolutione quartæ puellaris eas abſolvere poterit: ita videlicet, ut univerſa jura poſſeſſionaria paterna, ſimul cum cun-

Part. 1. Tit. 19. 80. 96.

ctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis quibuſlibet, in quatuor rectas & coæquales ſegregantur partes: quarũ quarta pars, in ſortem ſcilicet Quartalitiorum cedens, communi æſtimatione mediante limitabitur, & æſtimabitur, juxta cujusvis æſtimationis ſeriem, ſuper eodem Quartalitio, omnibus filiabus una & eadem ſolutione, pecuniaria tamen & non rerum venalium, ſatisfactio impendi debebit. PROPRIETAS autem, & hæreditas hujusmodi quartæ partis, unà cũ cæteris partibus ſeu portionib⁹, filiis & hæredibus perpetuò remanebit. QVÆLIBET autem filiarum poterit ſeorſum, ſi voluerit, Quartalitium ſuum repetere. Verumtamen hæredes, à quibus repetitur, cauti eſſe debent, ne uni tantum ſolvant, quòd pluribus ſolvere tenentur.

tartozoval egyetemben, négy egyẽlõ réſzre oſzttyák: melynek az negyedik réſzet, mely egy leány Negyedet téſzen, bõcsũ-ſzerint, kéſz pénzel kell-e-tenni, és az leányokat véle ki fizetni, és nem valami egyéb fęle el-adó marhával. Az jószágnak penig tulaydon Uraſága, és ennek az negyed réſznek biráſſa és õrõkkes⁹ vólta, az tõb réſzekkel egyetemben mindenkor az fiaknak és az tõb õrõkkõſſének marad. Kũlõn-kũlõn penig kereshetik az leányok, az õ negyed réſzeket. De az fiak avagy õrõkkõſſek okoſſok legyenek, hogy egynek ne fizeſſenek añyét, az mennyivel mind azoknak tartoznának fizetnie.

QVOD SI UNI FIliarum quarta puellaris data fuerit, Altera adhuc ſuper hæreditate contendere poterit.

TITULUS XC.

SI verò uni filiarũ, absq; ſtrepitu juris, productioneq; literarum, ac literalium inſtrumentorum, factum jurium poſſeſſio-

HOGY HA AZ EGYgyik Leánynak, az Leány negyedét meg-adták: az máſik az õrõkſęg felõl meg-is perelhet.

XC. TITULÜS.

HA penig az Leány negyedet egygyik leánynak tõrvénykezés⁹ nélkũl, és az ok leveleknek, és menedekeknek elõ hozattáſſa és látogataſa

gataſa nélkűl meg-adgyák-is: az másik leánnya (ha akarja) az jószágnak Uraſaga és örökkes tulaydonſaga felől, mely jószágot az attya birtt, törvénybe foghattya azt, (az kinek az jószág kezében vagyon) Es törvény-ſzerint végére mehet, hogy ha az jószág illette leány ágat, avagy nem.

ſeſsionariorũ paternorum tangentium, quarta puellaris perſoluta fuerit: altera nihilominus filiarum, (ſi voluerit) ſuper proprietate, ſeu hæreditate eorundem jurium poſſeſſionariorum paternorum, poterit in judicio cum eo, (cujus intererit) contendere, Et utrum jura [ipſa ſexum fœmineum, ſequantur, nec ne, experiri.

HOGY AZ HAJADON Leányok valláſt nem tehetnek.

XCI. TITULUS.

Mlért hogy az Leányokat, az ő elméjeknek gyenge erőtlen vóltáért, könnyen meg-csalhattyák: Azért míg hayadonak (még ha törvény-ſzerint való tökélletes időre mentenek, és emberkort értenek vólna-is) ſoha örökké való vallástételt, avagy még ideiglen valót-is, magok ſzámára, avagy az örökkösſeknek, avagy attyokfiai ellen ſoha nem tehetnek. Es ez ańak-is az oka, hogy az leányok még az kiſſeb idejű attyokfioknak-is, *tutori* és gondviſelői, óltalmi nem lehetnek, ſem *tutor*ſagnak tiſztit, az Orſzágnak megrögzőt ſzokkáſſa ſzerint, viſelni nem engedik. AZ

QVOD PUELLÆ, in capillis conſtitutæ, Faſſiones facere non poſſunt.

TITULUS. XCI.

VErum, quia puellæ plerunq; animi levitate ſeducũtur: Ideò in capillis exiſtentes, (ſi etiam legitimam & perfectam attigiſſent ætatem) nunquam, Faſſiones perennales, vel etiam temporales, ſibi ipſis, aut ſucceſſoribus, vel fratribus earum præjudicantes, facere poſſunt. HINC eſt etiam, quòd puellæ ipſæ ad tutelam fratrum minoris ætatis non admittuntur, neq; tutorum officia, ex Regni conſvetudine gerere permittuntur.

QVALITER PVellæ, infra tempº maritationis earum, in domo paterna maneant?

TITULUS XCII.

QVo verò pacto puellæ, quæ capillos adhuc velamine nudatos gestant, decedentibus earum genitoribus, in paternis laribº, juribusq; possessionariis, usq; ad nubiles ipsarum annos permanere, Et qualiter de illis tandem ex maritari debeant, superius, ubi de bonis, per defectum seminis decedentium, impetratis tractatum est, manifestum habes documentum.

Part: 1. Tit. 29. 67. 101.

Qualiter autem quarta puellaris æstimari debeat, & quid castrum, quid curia nobilitaris, quid sessio jobagionalis &c. valeat, inserie æstimationum infra clarè patebit.

Part. 1. Tit. 33.

AZ HAJODON LEAnyok az ő ki házasitásoknak ideiglen, mi modon maradgyanak az attyok házánál?

XCII. TITULUS.

AZ hajadon Leányok penig az ő attyok halála után, az attyai házban, és jószágban, az ő el-hazasitásoknak ideiglen, miképpen maradgyanak, és annak utánna, miképpen kellessék abból őket ki házasitania, ide fel ahol az magva szakat jószágnak el-kereséről szóltunk, nyilván való tanuság vagyon felőle. Miképpen kellessék penig meg-bőcsülni, az leány negyedet, és az Vár, az Nemes udvár hely, és az Jobágy hely avagy ülés, és ez féle bőcsü-szerint mit érjen, az bőcsüléfnek rendiben ide alá nyilván meg léfzen irva.

QVID SIT DOtalitium definitivè, Et quid Paraffernum.

TITULUS XCIII.

ITem super solutione Dotum, & rerum Paraffernalium id occurit

Part. 1. Tit. 67. 93. 97. 100. 103

MI LEGYEN AZ JEGYruha vólta-képpen: és mi legyen az *Parapher*num.

XCIII. TITULUS.

TOvábba az jegy-ruhának megfizetéssében, ezt-is eszünkben kel

kel vennünk, hogy jól-lehet, à mely ajándékot, az vő legény ád az meny-aſzſzonnak, és az mit az meny-aſzſzony attya házától ő magával hoz, ſokkal külömb egygyik az máſiktól. Mind-az-által közönſéges-képpen mi ezt jegy-ruhának ſzoktuk mondani. Az jegy-ruha azért az Aſzſzony-állatnak, az ő Urok marhájából és jóſzágából, az házaſságban egygyüt való lakáſokért, adot jutalom. *Paraphernum*nak, az az, menyekezői ajándéknak minden marhát mondunk, mellyet az aſzſzonyi-állatoknak vagy az Ura, vagy az Attya, Anya, vagy Attyafiai, vagy akar ki házaſságának, kéz-fogásának és gyürü váltáſsának idején, adnak. Az mi Országunknak régi ſzókáſa, és törvénye ſzerint, annak-okáért az jegy-ruha, az törvény-ſzerint el-házaſitot aſzſzony-állatoknak jutalma, mellyet az ő ſzüzeſſégeknek elvételejért, és vélek haláſért, az ő Urok jóſzágából az ő rendek és állapattyok ſzerint ſzoktanak nékiek adni. Mert az Uroknak állapattyok, méltóságok, és jóſzágoknak rendi, és mi vólta ſzerint, hol többel hól kevesebbel fizetik-meg az jegy-ruhát.

Mint

occurrit animadvertendum, quòd quanquam Dos (unde Dotalitium deſcendit) ac Donatio, & Paraffernũ longè differant. Nos tamen, confuſo vocabulo, Dotem & Donationem ſimul permiſcentes, Dotalitium, vel ſolummodo Dotem dicimus, quæ uxori propter ejus defloration-em & concubitum, de bonis mariti datur. Paraffernales autem res, dicimus omnia bona mobilia, quæ mulieri, aut per maritum, aut parentes vel fratres, ſive etiam alios quoscunq;, tempore ſolennitatis nuptiarũ, aut deſponſationis vel ſub arationis ejus dãtur. Ut NDE ſciendum, quòd de Regni noſtri veteri approbataq; conſvetudine, Dotalitium eſt merces fœminarum, legitimè conjugatarum, ob debitum matrimonij, de bonis & juribus poſſeſſionariis maritorum, juxta ſtatus illorum exigentiam, dari conſveta. Nam ſecundum ſtatus, & dignitatis maritorum præeminentiam, ac bonorum, & jurium poſſeſſionariorum eorũdem quantitatem variatur, ſitq; ſolutio Dotalitiorum.

Part. 2. Tit. 18. & 24.

Verbi gratia: Relicta Baronis plus consequitur ratione Dotalitij, quam relicta unius Magnatis. Itidem relicta Nobilis, centum vel quinquaginta colonos possidentis, plus nomine Dotis assequitur, quam alterius Nobilis, cui minor fuerit colonorum numerus, Si enim maritus officium Baronat⁹ gesserit: tunc mulier ipsa centum marcas: Si verò Magnas vel Baro solo nomine fuerit, & officio Baronatus caruerit, Aut insignis Nobilis, vel miles extiterit, & quinquaginta sessiones Jobagionales populosas, vel plures habuerit: relicta ejus quinquaginta marcas pro Dote sua consequitur. Marcam quamlibet per quatuor florenos Hungaricales, aut quadringentos denarios, præsentis monetæ cõputando. Relicta autem aliorum inferioris status, & conditionis Nobilium, de bonis, & juribus maritorum possessionariis, secundum magis & minus, juxta scilicet bonorum quantitatem æstimatione cõmuni mediante (exclusis agris, sylvis & pratis, ac aliis pertinentiis, &

Mint példának okáért, az Szabad záſzlós Ur meg-hagyatot feleſégének, tőb az ő jegy-ruhája, hogy nem mint az kőz Záſzlós Uré: Továbba az Nemes ember feleſégéé, mely Nemes embernek ſzáz, avagy őtven ház jobágya vólna, tőb jegy-ruha illeti, hogy nem mint az kinek keveſſeb jobágya vólna. Mert ha az Ura Szabad záſzlós Uraságnak tiſztit viſelte, annak az ő jegy-ruhája tészen ſzáz Girát, az az, négy ſzáz forintot: az ki penig effęle tiſztet nem viſelt, hanem csak Záſzlós Urnak mondották, hogy ha azért jeles Nemes ember, avagy jeles Vitéz vólt, és leg kőnnyebben őtven ház jobágya vólt, annak feleſége jegy-ruhája őtvẽ girát ér; minden girát negy négy ſzáz pénzre, avagy négy négy forintra ſzamlálván. Egyéb nemeſſeknek kik annál alab való állapatbéliek, azoknak feleſégek jegy-ruhája, az ő jóſzágok ſzerint neha tőb neha keveſſeb, mellyet kőz bőcsel kel meg-adni, ki rekeſztvén az bőcsből az mezőket, rétcket, erdőket, és az jóſzágnak kűvűl való jővedelmét. Ha penig az Aſzſzony ember meghal, az ki ő néki leg kőzelb vér-ſzerint való attyafia, az keresheti meg az jegy-ruhát, és az veheti meg.

KIK

& proventibus bonorum exterioribus) dotes ſuas rehabere poterunt. Mortua verò muliere, qui ſibi in linea conſanguinitatis propinquior erit, Dotalitium ejus requirendi, ſibiq; vendicandi habet facultatem.

KIK LEGYENEK AZ Orſzág kőzőt, tiſztek-ſzerint igaz Szabad záſzlós Urak?

XCIV. TITULUS.

HOgy az Szabad záſzlós Uraknak tiſztekről, és nevekről kétſęg ne támadhaſſon, azoknak neveket ide alá meg-irtam. Mert ezek az igaz ſzabad záſzlós Urak, kiknek neveit régtől fogván, az Királyoknak *Decretum*iban, és *Confirmált* leveleiben bé-ſzokták irnia, ugy-mint. Az Magyar Orſzágnak Nador Iſpánnya, Királynak Orſzág Birája, Dalmatiában, Horvát Orſzágban, és Toth Orſzágban az Ban, Erdélyi Vayda, és az Székelyeknek Iſpánya, Szerini Bán. Mert az Maczoniai Bánság az Tőrők miat ugyan mi időnkben elveſzet: Továbba az Thárnok meſterek, és az Királynak és Királyné Aſzſzonnak aytón állóinak, Pohárnakinak, Aſztalnakinak és Lovászinak meſteri. Es az Temeſvári és Poſoni Iſpánok. Mind ezeknek az meg hagyot feleſęginek, az ő jegy-ruhájokért,

QVI SINT, ET INtelligantur ex Officio veri Barones Regni?

TITULUS XCIV.

NE autem ſuper officiis, & nominibus Baronatuũ, dubium ſuboriri poſſit, eorum nomina hîc inſerenda exiſtimavi. Sunt itaq; veri Barones, quorũ ab antiquo nomina, decretis & literis confirmationalibus Regiis inſeri conſueverũt. PALATINUS Regni Hungariæ, Judex curiæ Regiæ, Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ Banus, Wayvoda Tranſylvanus, & Syculorum Comes, Banus Szerinienſis: (Nam Maczoniẽſis Banatus per Turcos noſtro ævo deletus eſt.) Item Thavernicorum, Janitorum, Pincernarum, Dapiferorum, Agazonum Regalium, & Reginalium Magiſtri. Nec non Themeſienſis, & Poſonienſis comites. Horum omnium relictis,

pro

pro earũ Dotibus, & rebus Paraffernalibus, centum (ut præmiſſum eſt) marcæ, per eos, quorum intererit, dari ſolent, atq; debent.

jokért, és ajándók marhájokért, (az mint meg mondottuk) száz száz girát, szoktak adnia, mellyet tartoznak azok meg-fizetni kiket ez dolog illet.

QVOD DOTALITIORŨ ſolutio, partim pecuniis, partim rebus venalibus fieri debeat: Et quales ſint res venales.

TITULUS. XCV.

Part. 1. Tit. 67. 104. 105. Part. 2. Tit. 18. 24. 60. Part. 1. Tit. 93. 94. 95. 96. 97. 103. 109. 134. Part. 3. Tit. 3.

DOtalitiorum autem ſolutio, partim pecuniis numeratis, partim verò rebus mobilibus & venalibus (juxta tamen verũ preciũ, & valorem earundem rerum) fieri ſemper ſolet. Excluſa tamen veſtium ſartitarũ ac armorum & equorum boũq;, ac aliorum pecorum claudorum æſtimatione. Quæ in ſortem ſolutionis Dotalitiorum non acceptantur. Res autem mobiles & venales, in hac parte, tales eſſe debent, quæ in foro quotidiano vendi poſſunt, prout ſunt oves, boves, equi, capræ, vaccæ, vituli, & porci, qui ſe movere de loco in locum commodè poſſunt.

HOGY AZ JEGY-RUhának felét kész pénzel, felét ingó marhával fizesſęk: Es mi legyen az ingó marha.

XCV. TITULUS.

AZ Jegy-ruhának ki fizetése penig lészen fęl részént kéz pénzel, fęl részént ingó marhával, mellyet eladhatnak, bizonyos jó és igaz árra szerint. Ki vévén az földozot ruházatot, fegyver szerszámot, és sánta béna lovakat, ökröket, és egyéb béna baromnak bőcsűét: mellyeket az jegy-ruhának ki fizetéskort, számban bé nem vesznek. Ez dologban penig, az ingó és el-adó marha ollyan legyen, hogy az minden-napi vásárt el-adhassák, ugy-mint, juh, ökör, ló, kecske, ũnő, borju és disznó: mellyek egy helyről másra könnyen el-mehetnek.

HOGY AZ ASZSZONYI-állat az elsõ Urától, egéſz jegy ruhát vehet: Es az máſodik Urától felét: Es honnét fizeſſék meg az jegy-ruhát?

XCVI. TITULUS.

TOvábbá még-is értenünk kel, hogy az Aſzſzonyi-állatnak az õ tiſzta ſzüzeſſégeért, az elsõ Ura jóſzágából egéſz jegy-ruhát adnak: Az máſodik Uraéból, ſzüzeſſégének letétele után, férhez menvén felét: Az harmadik Urától, csak negyed réſzét: Az negyedik Urától az jegy-ruhának csak nyólczad réſzét kérheti meg: Ha penig valamely õtõdſzör avagy hatodſzor férhez megyẽ, jegy-ruhája annyira meg-ſzál, hogy végtére igen kevés léſzen. Az jegy-ruhát penig az õ férjek jóſzagából fizetik meg az Aſzſzony-állatoknak, az mely jóſzágban õtet vittek vólt. Mert az Attyai jóſzágból, nem az jegy-ruhát, hanem az negyedet kel meg-fizetni: hanem ha valamellyik kõzzülök az annya, avagy job annya réſzérõl való jegy-ruhát kereſne: mellyet tõrvény-ſzerint meg-is kereshet: Ha annak elõtte hogy el-igazodot arról való menedéket nem adtak vólna felõle.

AZ

QVOD MULIER, à primo marito integram, & à ſecundo mediam Dotem habeat: Et unde Dotalitia ſolvantur?

TITULUS XCVI.

ITem, Advertendũ eſt, Quòd quælibet Fœminarum, à primo marito, (ratione floridæ virginitatis, in qua nuptui tradita fuit) integram Dotem: A' ſecundo verò, poſt defloration em ſcilicet nubendo, mediam duntaxat Dotem: A' tertio quartam partem: A' quarto octavam ſolùm partem dotis habet. Si quæ autem etiam quinto, vel ſexto marito nupſerit, Dos ſua in tantum minuetur, ut admodum exigua ſit futura. Solvuntur autem Dotalitia mulieribus de bonis & juribus poſſeſſionariis maritorum, ad quæ fuerint traductæ. Nam de juribus paternis, non Dotem, ſed Quartalitium habere debent: Niſi forſitan aliqua earum Dotalitium, matris vel aviæ ſuæ requireret: quod de jure facere poterit: ſi Expeditoria ſuper eo prius non fuerit data.

QVALITER DOtalitium & Quartalitium simul quæri poterit ?

TITULUS XCVII.

SCiendum est tamen, Quòd Dotalitium matris & aviæ, simul una & eadem persona quærere non potest. Nam si matris meæ Quartalitium quæro: tùnc Dotalitium aviæ meæ quærere debeo. Quà Mater matris meæ, avia mea est. Si autem sola mater mea Quartalitium suum de juribus paternis quærat: tunc ipsa Dotalitium matris suæ, & non aviæ quærere debebit. Nam aviæ ejus Dotalitium, illius generationis, & quidem propinquioris est quærere, de cujus prosapia mulier illa processisse dignoscitur.

AZ JEGY-RUHAT ES az negyed réſzt mi-képpen kereshetik egyſzer s-mind ?

XCVII. TITULUS.

MInd-az-által ezt meg kel érteni, hogy az annya, és az ſzép, avagy nagy, akar job-annya, jegy-ruháját, egyſzer s-mind egy és azon ſzemély nem keresheti. Mert ha az én aňyám negyedét keresem, tehát az én ſzép annyámnak jegy-ruháját kel keresnem: mert az én annyámnak az annya énnékem ſzép avagy nagy annyám. Ha kedig ő maga az én annyám az ő negyedét az attyai jóſzágból keresi: tehát az én annyám az ő annya jegy-ruháját keresheti, és nem az ſzép aňya jegy-ruháját. Mert az ő ſzép annyának jegy-ruháját az közölben való nemzetnek kel megkeresni, az kinek nemzetiből az aſzſzonyi-állat ſzarmazot vólt.

QVOMODO FOEminæ; de bonis maritorum ejici possint, & quomodo non: Et de rebus eorum mobilibus ?

TITVLVS XCVIII.

Item

AZ ASZSZONY-ALLAtokat, az ő Urok jóſzágából, miképpen tehetik ki, és miképpen nem: Es azoknak ingo bingo marhájokról ?

XCVIII. TITVLVS.

Fiak

Flak nélkúl és teſtamẽtum nélkũl, meg hólt Nemes embernek, minden ingo bingo marhája, akar minémũ legyen, és akar mi neven nevezteſſék, az ő feleſégére ſzál: Kit az ő Urának jóſzágából és lakó házából, avagy Nemes udvar hellyéből, mind az ideiglen-is, az mîg az ő Vránák névét viſeli, és özvegyſégben léſzen, avagy más férhez nem megyen, ki nem tehetnek, ki nem rekeſzthetnek: még ha az ő jegy-ruháját néki meg-adnáják-is. De minek-utánna máshoz megyen, és háza-is adgyák: tehát az, az kire, az meg-hólt Nemes embernek jóſzága, törvény-ſzerint való örökkes-képpen ſzállana, azt az Aſzſzony-állatot, elöſzör az ő jegy-ruháját néki meg-adván, az jóſzágból ſzabadon ki teheti és ki rekeſztheti. Sőt inkáb ha az meg-hólt Nemes embernek el-annyéra böſéges, és haſznos jóſzága vólna, hogy az feleſégének jegy-ruháját ſokkal fellyűl haladna, tehát az, az kire az jóſzág ſzállana, ezt az Aſzſzonyi-állatot, még ha az Ura nevét viſelne-is, az jóſzágnak több réſzeiből, tudni-illik, mely az jegy-ruhájának böcsűét fellyűl haladna törvény-ſzerint, az ő birája előt abból ki teheti és ki rekeſztheti, és csak annyit kel ki ſzakaſztani

ITem, univerſæ res mobiles mariti, ſine liberis atq; ſine teſtamento defuncti, cujuscunq; materiei exiſtant, & quocunq; nomine cenſeantur, ad ſuam uxorem devolvuntur: quæ de bonis & juribus poſſeſſionariis, domoq; reſidentiæ & curia mariti, quam diu ſub nomine & titulo defuncti mariti, viduitatis tempore peregerit, & ad alia vota ſe non tranſtulerit: etiam cum reſtitutione Dotis ſuæ, excludi non poterit. Poſtquam tamen maritata nuptaq; cuipiam fuerit: tùnc illæ, ad quem bona, & jura poſſeſſionaria mariti defuncti, jure hæreditario ſucceſſorioq; devoluta fuiſſe dignoſcentur: mulierem ipſam, reſtituta primùm ejus Dote, de eiſdem bonis ejiciendi & excludendi plenariam habet authoritatem. Immò ſi bona, & jura poſſeſſionaria, viri ipſius præmortui, adeò copioſa fructiferaq; fuerint, ut Dotalitium uxoris longè excedere videantur: tùnc is in quem bona ipſa derivabuntur, poterit mulierem illam, ſi etiam nomen & titulum mariti ſui gereret, de

Part. 1. Tit. 99. 20. 92. 102. 110.

reliqua parte bonorũ, quæ scilicet æstimationem Doti suæ præcellere & excedere videbitur, juris ordine coram suo judice excludere, & tantum duntaxat sibi ad utendum de juribus illis possessionariis deputare quantũ Dotis quantitas postulabit. De loco tamen & domo, curiaq; solitiæ residentiæ mariti, excludi mulier ipsa nequibit: nisi forsitan domus ea castrum fuerit. Quod sibi non conceditur: sed domus alia mariti, extra castrũ alicubi sita, ad habitandum eidem deputabitur. Secus est de illis, qui multa habent atq; possident castra, pro loco habitationis deputata. Nam hoc casu etiam mulieri castrum deputari poterit habitandum.

kasztani az jószágból, és néki hadni életére, az mennyi az ő jegy-ruhája vólna. Mind-az-által az ő Urának lakó hellyéből, avagy Nemes udvar házából az Aszszony-állatot ki nem rekeszthetik: ha nem ha az lakó ház, Vár avagy Castély vólna. Mellyet az Aszszony-állatnak nem illik engedni: hanem az Urának valahol az Váron és Castéllyon kivül való udvarházat kel neki lakóúl hadni. Azokról penig kiknek sok várok vagyon, és kik több Várat birtak, és benne laktak külömb értelemben kel lennünk. Mert ez okon az Aszszony-állatnak is lakására egy Várat rendelhetnek.

DE DIVISIONE rerum mobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejusdem.

TITVLVS XCIX.

Part. 1. Tit. 18. & 19.

VBi autem maritus decedēs, filios & filias, simul cum uxore, nec non fratribus indivisis in domo sua post obitum suum reliquerit: tùnc primùm portio defuncti, à portionibus fra-

MEG-HOLT NEMES embernek marhájának, felesége, gyermeki, és attyafiai közöt való meg osztásáról.

XCIX. TITVLVS.

HA peniglen valamely meg-hólt Nemes embernek, házánál hólta után, fiai és leányi, feleségével egyetemben, és az ő osztatlan attyafiaival maradnának, tehát elsőben-is az meg-hólt Nemes embernek ré-

szét,

ſzét, minden-féle ingo bingo marhákból, az tőb élő és oſztozatlan attya-fiai jóvaitól kűlőn kel venni. Az után azon meg-hólt embernek minden-féle ingó marhája, akar mi névél nevezteſſék, őzvegy feleſége közőt, és az ő fiai, és leányi közőt, közönſséggel annyi egyenlő réſzre oſzol, mennyi oſztozatlan és ki nem házaſitot ſzemély leend, az attyai házban: és igy mindeneknek az ő réſze meg-adatik, ezt ki vévén, hogy az ſzekeres lovakat, és az Urának jobbik ruháját, előſzőr-is magának véſzi az őzvegy aſzſzony. De az hadi ſzerſzámok és fegyver, óſztás kivűl, fiainak, avagy oſztozatlan attyafiainak jutnak. Ha penig ſem gyermeki, ſem Attya fiai nem léſznek, nem csak ezek, hanem minden ingó bingó jók és marhák (à mint otfen meg mondám) az feleſégére ſzálnak (hánem ha az Ura teſtamentomot tőt vólna róllá.) Itt kedig ez hellyen, oly fiakat értes, kik az meg-hólt attyokkal oſztozatlanok vóltanak és oly leányokat, kiket még ez jókból el, és ki nem házaſitottak. Mert az oſztozáſnak utánna az fiak, és az ki házaſitáſnak-is utánna az leányok, attyoknak effélé ingó és bingó marhájából, réſzt nem vehetnek.

fratrum indiviſorũ ſuper extantium, in cunctis rebus mobilibus, dividi ac ſequeſtrari debet. Deinde verò omnes res mobiles ipſi mariti præmortui, quocunq; nomine cenſeantur, inter uxorem ac filios, & filias, ejus communiter dividuntur, & in tot partes, quot perſonæ ſunt in domo nondum diviſæ, vel emaritatæ ſequeſtrantur: ac unicuiq; portio ſua reſtituitur, dempto eo, quod equos curriferos, & veſtem, potiorem mariti, defuncti domina relicta illius per ſe tollet. Arma verò militaria ſine diviſione, filiis, aut fratribus indiviſis cedent. Illis autem omninò deficientibus, non ſolum ea, ſed & omnia bona mobilia (prout jam præmiſſum eſt) in ejus relictam (niſi forſitan ſuper eiſdem maritus teſtamentum fecerit) devolvuntur. Filios autem hoc in loco, cum patre defuncto, nondum diviſos: Filias verò, de bonis ſuis nondũ nuptui traditas & emaritatas intellige. Nam poſt diviſionem, filij, & poſt connubium filiæ, portionem de hujusmodi rebus, & bonis mobilibus paternis habere non poſſunt.

DE PARAFFERNIS, & rebus cum ſponſa, ac tempore nuptiarum ſpõſæ datis.

TITVLVS C.

NOtandum tamen eſt, quòd veſtes, & aliæ quælibet res, cum ſponſa, per parentes, vel fratres, aut alios quoſpiã, tempore (ut prænotatum eſt) ſolennitatis nuptiarum, aut deſponſationis, vel ſubarationis ejus datæ (quas nos res Paraffernales dicimus) mortuo marito ſine liberis, eidem ſponſæ, hoc eſt uxori, (ſi quæ ex illis reſtabunt) ſimul cũ Dote ſua ſalvæ manebunt, reſtituiq; debebunt. Nec tempore diviſionis aliarũ rerũ mobilium, hujuſmodi res ſecum traditæ diviſioni ſubjacebunt. Immò, ſi etiam liberos, filios videlicet & filias habuerit, & ad ſecundas nuptias forſitan ſe mulier ipſa tranſtulerit, vel aliter cum eiſdem liberis ſuis cohabitare noluerit, liberè res illas pro ſe retinebit. Sponſa verò, ſine liberis & teſtamẽto defuncta, res ipſas parentes ejus, vel fratres propinquiores recuperare, ſibiq; vẽdicare poſſunt.

Libe-

AFFELE MARHAROL, mellyet az meny-aſzſzonyal az menyekezõnek idején adnak.

C. TITVLVS

EZt-is azonbã eſzũnkben vegyük, hogy affęle ruházat, és minden-egyéb-fęle marha, mellyet az meny-aſzſzonnyal ſzũlei és attyafiai, és egyéb rendbéliek, az menyekezõi lakodalomnak, avagy kéz-fogáſnak, akar gyũrõ váltáſnak idején adnak (mely marhákat mi *Paraphernũ*nak, az az, véle adot és hozot ajándok marhának mondunk) ha az Ura-, gyermeki nem lévén, meg-hal, azon meny-aſzſzonnak, az az, feleſęgnek (hogy-ha el nem kõlték) az õ jegyruhájával egygyũt, éppen nékie marad, és meg-is kel nékie adni. Egyéb ingó marháknak oſzláſakort-is, effęle véle adot marhák, oſzláſban-nem mennek. Sõt még ha fiai és leányi vólnának-is, és ez aſzſzonyi-állat más fęrhez menne-is, avagy ha az õ gyermekivel lakni nem akarna, ſzabadõ ez marhákat maganak tarthattya. Az meny-aſzſzony penig, mikor gyermekek és teſtamentom-nélkũl meg hal, az ajándok marhákat, az õ ſzũlei, avagy kõzelbik attyafiai, magoknak vehetik és tulay-

donit-

donithattyák: Ha gyermeki maradnának mind-az-által azokra ſzállana. Az mely marhákat kedig, az vő-legény az meny-aſzſzonynak, avagy az menyekőzőnek tiſzteſſęgeért, avagy gyűrő váltáskort adot vólna, meg-halván az meny-aſzſzony (minek-előtte egyben kelnek) ſoha az vő-legény viſzſza nem veheti. De az egyben keléſnek és el háláſnak utánna, ha gyermekek és teſtamentum tétel nélkűl meg-hal (mert affęlekről teſtamentomot tehet) az Uránál maradnak.

Liberos tamen, ſi poſt ſe reliquerit, ad illos devolventur. Res autem, per ſponſum ſponſæ, aut pro honore nuptiarum, aut pro ſubaratione traditæ, decedente (antequam convenirent) ſponſa, nunquam per ſponſum recuperari poterunt. Verumtamen poſt copulam carnalem, ſi ſine liberis & inteſtata (nam teſtamentum ſuper illis facere poteſt) ab hoc ſeculo decederet, apud maritum manebunt.

MEG-HOLT NEMES embernek őtven ſzámig való lovak menéſéről.

CI. TITULUS.

TOvábba erre-is vigyáznunk kel, hogy ha valamely Nemes embernek lovak méneſſe léſzen, és az méneſben nincsen őtven ló: Kiket feleſęge éltében egyben gyűytőt avagy vőt vólna: ezeket őnnőn kőztők egy-aránt kel meg-oſztani. Sőt ha hazaſagának előtte ſzerzette vólnais, csak hogy őtvennel keveſſeb legyen, ugyan kőzőnſęggel oſzſzol elkőztők. Ha penig őtven léſzē, avagy annál tőb-is: tehát az Ura teſtamentomot

DE EQVIS EQVATIALIBUS defuncti, ad quinquagenarium uſq; numerum.

TITVLVS CI.

ITem, Hoc quoq; advertēdum eſt, quòd ſi marit⁹ equos gregales (quos equatiales dicimus) infra quinquagenarium numerum habuerit: ſtante & durante conjugio ſuæ uxoris aggregatos vel emptos: æqualiter inter eos dividuntur. Imò ſi etiam ante conjugium ad manus mariti, equi hujusmodi equatiales deveniſſent, dummodo numerum quinquagenarium non attigiſſent:

tigiſſent: pariter dividi, & cõmunes eſſe debebunt. Si tamen eundem numerum attigerunt, vel exceſſerunt: tunc maritus poterit de eiſdem tanquam rebus per eum acquiſitis teſtari. Sed ſi ſuper eiſdem inteſtatus deceſſerit, circa hæreditates filiorum computabuntur.

tomot tehet rólla, mint ſáját kereſményéről: De ha azokról teſtamentumot nem téſzen és ugy hal-meg, az fiainak örökſégekhez kel azt-is ſzámlálni.

Verumtamen, ſi aviti fuerint: tunc teſtatio quoq; de eiſdem non tenebitur, neq; locum habebit: niſi quantum ad portionem mariti teſtantis cederet, quod de jure fieri permittitur. Reliqui tamen, cum juribus poſſeſſionariis pariter, ad filios vel fratres indiviſos, & alios ſucceſſores legitimos derivabuntur, atq; pertinebũt, cum quibus ſolutio Dotalitiorum, & Quartalitiorum fieri debebit: ne prætextu ejuſcemodi ſolutionis, cogantur ſucceſſores hæreditates ſuas alienare, qui & alioquin filias de juribus paternis emaritare, nuptuiq; tradere tenebuntur. Et hoc ſi filiæ portiones de reb⁹ mobilibus paternis, poſt ejus obitum, non tulerunt. Nam hoc modo portiones hujusmodi ad maritationem cedent: inſuper & Quartalitia ſua rehabebunt.

Igaz azért ha öſtöl mandot léſzen: Az teſtamentomnak ſemmi ereje és hellye nincsen: hanem csak annyiban, mennyit az teſtamentom tenne, ki az Ura réſzére jutna: Es eddig à törvény teſtamẽtomot hagdy tennie. Az több réſzét penig, az fiakra és oſztotlan attyafiakra, és törvény ſzerint való örökkösſékre ſzál, és azokat illeti: Es abból az özvegy feleſégének jegy-ruháját, és leany negyedet ſzoktak fizetni: hogy effele fizetéſért ne kénſzeriteſſenek az örökkösſek, az örökſégeket el-idegeniteni, holot ezen kivül-is az fiak, az leanyokat az attyai jóſzágból tartoznak férnek adni, és ki házaſitani. Ezt-is ugy hogy ha az leányok az ö attyok halála után, réſzt nem vöttek az ingó marhából. Mert ha vöttek, effele réſz az ki házaſitaſokra tudatik: De azért ennek-felette az ö negyed réſzek meg-adatik.

DE AZ

AZ FIRFIUNAK OLY jószágáról mellyet házasságának idejekort feleségével égygyűt szerzet.

CII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tudni kel, hogy valamely házasságbéli Nemes ember feleségével egygyűt laktábã, pénzen avagy örök áron jószágot szerez, és az feleségének nevét az vallás levélben bé nem irattya: tehát effele jószágból és faluból (noha pénzeken vötték) az aszszony semmi részt nem vehet. De ha akarja, és az ő meg-hólt Ura nevét viseli, hóltig az ő fiai és leányi jószágában szabadon meg-maradhat: De ezen fellyűl való *articulus* tartása szerint, melyben nyilván meg-magyarázok (az Aszszonyi-állatokat miképpen kellyen az Urok avagy férjek jószágából ki tenni.) Az leányok jószágában penig, ugy mondom hogy meg-maradhat: Ha az jószág à leány ágatis illeti. Mert holot másodszor-is férjhez menēd az özvegy Aszszonyi-állat, az ő jegy-ruháját meg-adván, az Ura jószágából, az kit az dolog illeti, ki teheti és ki rekesztheti. Az ki azért feleségének azzal akar kedveskedni, hogy az jószág örökkössen illesse

DE JURIBUS Possessionariis Mariti, durante conjugio uxoris comparatis.

TITVLVS CII.

ITem ulterius sciendũ, Quòd si etiam durãte conjugio, maritus quispiam possessiones, & jura possessionaria precio comparaverit, & nomen conjugis in literis Fassionalib⁹ inseri non fecerit: tunc de talibus possessionibus, ac juribus possessionariis (& si emptitiis) mulier ipsa pro se portionem habere non poterit. Verùm si voluerit, & nomen titulumq; mariti sui præmortui gesserit: semper, vita sua comite, in bonis ac juribus possessionariis filiorum ac filiarum residere, permanereq; liberè manebit: Sub conditione tamen, superius in articulo (Quomodo fœminæ de bonis maritorum ejici possint) planè declarata. Dico autem filiarum: Si bona illa jus quoq; fœmineum secuta fuerint. Ubi enim ad secundas nuptias mulier se trãstulerit, restituta Dote sua, de illis, per eum, cui competet, eji- Part. 1. Tit. 82.

ci & excludi poterit. Qui enim per jura hæreditaria uxori suæ cupit complacere, studeat nomen ejus in emptionis, & Fassionis serie ponere.

VERUM, si jura Impignoratitia maritus ipse defunctus, quocunq; tempore, ante scilicet conjugium, vel in conjugio sibi obligata, post obitum suum reliquerit, etiam si nomen uxoris seu uterq; sexus hæredum, in literis Obligatoriis, & Impignoratitiis non contineatur: æqualiter tamen inter conjugem, filios, filiasq;, vel fratres indivisos, instar aliarum rerum mobilium dividentur. Quoniam jura Impignoratitia redemptibilia sunt, quæ post redemptionem in pecunias convertentur. Pecuniæ autem inter bona mobilia computantur. Et hoc, si hujusmodi jura impignoratitia postea in hæreditates conversa non fuerint.

illesse feleségét-is, az vőt jószágról való vallás-tétel levélben az feleségе nevét-is bé-iraſſa.

Ha penig az meg-hólt Nemes ember, hólta után zálagos jószágot hágy, mely jószágot akar mely időben, tudni-illik, házaſságának előtte, avagy házaſságának idejében vetették zálagban néki, és oda kötötték még az feleségének, avagy mind az két ágnak neve az zalagos levélben nincsen-is. Még-is mind-az-által, az feleſége közöt, fiai leányi, és attyafiai közöt, ha kiknek részek vólna benne, szintén mind egyéb ingó bingó marhákat, hasonló-képpen egy aránt kel meg-osztani. Mert az zálagos jószág váltságos, és hogy meg-válttyák, pénze légyen: az pénz penig az ingó marha közi ben számláltatik, mellyet egyenlő-képpen szoktak meg-osztani. Ezt-is így értsed, ha az zálagos jószágot az után, örökben nékie nem adták, és nem kötötték vólt.

QVOD MULIER de bonis Mariti, etiam pignori per eum obligatis, Dotem suam rehabere potest. TI-

HOGY AZ ASZSZONYI állat, az Ura el-szalaglot jószágából-is, az ő jegy-ruháját meg veheti.

CIII.

CIII. TITVLVS.

EZ-is értésünkre legyen, hogy-ha valamely Aſzſzonyi-állatnak az Ura avagy ferje, az ſzükſég őtet arra kénſzeritvén (az mint gyakorta történik) az ő jóſzágát, valakinek elzálogoſittya, fő-képpen az feleſége engedelme nélkül: tehát az Ura halála után, az Aſzſzonyi-állat az ő jegy-ruháját attól meg-keresheti, és rayta meg-veheti, effele zálagos jóſzágot az ki birja: Mert az zálagoſitás nem rekeſzti ki az jóſzágnak tulaydonságát és örökkes vóltát. Mert egyéb-ként, ha az Aſzſzony-állat az jóſzágnak váltását várná, és az ő jegy-ruháját, addig nem kereſne, ne talám azonközbe, az mîg az jóſzágnak meg-váltáſa lenne, ez világból-is ki múlnék, és ez-képpen az ő jegy-ruhájából meg-csalatkoznék Mind-az-által az jóſzágnak meg-váltáſakort, az az, az kire az jóſzágnak meg váltáſa néz, nem csak az derék ſummáról, az miben az jóſzág el-vólt zálágoſitván, de még annak-felette, elég-tételt tartozik tennie arról-is', az mit amaz jegy-ruhában fizetet az zálagos jóſzágból.

TITVLVS CIII.

SCiendum deinde eſt, quòd ſi maritus mulieris neceſſitate fortè ingruente (prout ſæpe numero fieri ſolet) jura ſua poſſeſſionaria alteri cuipiam impignoraverit, maximè abſq; uxoris ſuæ conſenſu: tùnc mortuo marito, poterit mulier ipſa Dotem ſuam ab eo, qui jura hujusmodi poſſeſſionaria pignori tenet, requirere, pariter & rehabere. Quoniam impignoratio non excludit proprietatem & perpetuitatem jurium ipſorũ poſſeſſionariorum. Alioquin enim, ſi mulier ipſa redemptionem illorũ expectaret, nec pri' Dotem ſuam aſſequi poſſet: Interim forſitan, quoad redemptio fieret, ex humanis decederet, & ſic Dote ſua fraudaretur. Attamen tempore redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorũ, ille, ad quem redemptio ipſorum ſpectabit, non ſolùm ſuper capitali ſumma, pro qua utpote impignorata fuerãt: ſed etiam ſuper ſolutione ejuſcemodi reſtitutæ Dotis ſatisfactionem impendere tenebitur.

QVOD DOTALITIUM uxoris, pro maleficio mariti non amittitur.

TITVLVS. CIV.

PRæterea, si jura possessionaria mariti, pro ejus maleficio, aut etiam per notam aliquã infidelitatis ejusdem, juridicè, occupabuntur (etiam si maritus capite plecteretur) uxor ipsa nihilominus Dotem suam, ab eo, qui jura ipsa possessionaria possidebit, semper recuperare valebit.

HOGY FELESEGENEK jegy-ruhája, az Urának gonoszságáért el nem vész.

CIV. TITVLVS.

ENnek-felette, ha valamely embernek gonoszságáért, avagy egyéb hitetlenségnek notája miat, jószága tr̃vény-szerint el-foglaltatnék (még ha az ollyan firfiunak fejét vennék-is) az ő feleſége mind-az-által jegy-ruháját attól, az ki az jószágot birja, mindenkor meg-veheti.

QVOD MULIER in adulterio deprehẽsa, perdit Dotalitium: sed non res Paraffernas.

TITVLVS CV.

ADvertendum insuper est, Quòd si mulier violata fide, qua marito suo tenetur, adulterium commiserit: & inadulterio deprehensa, divortium tandem subsecutũ fuerit: perdit ipsa Dotem suam: sed non res Paraffernales, hoc est res, secum tempore nuptiarum, per paren-

HOGY AZ ASZSZONYI-állat, ki-paráznaságban találtatot, az ő jegy-ruháját el-veszti: De nem az véle hozot és ajándók marhát.

CV. TITVLVS.

HA penig az Aszszonyi állat az ő hitit meg szegvén, mellyel az ő Urának tartozik, és paráznaságban leledzik, és abban tapasztaltattik, melyért egy-mástól el-válnak, ő az paráznaságért jegy-ruháját el-veszti: de az véle hozot és ajándok marhát el nem veszti, ugy-mint, az mit néki menyekezői napján, szülei, attyafiai,

ai, avagy az Ura adot volna, avagy egyéb vendégek és az Ura-is fel mutatot. De ha paráznasága után az Ura feſlet erkölcsét tudván el-halgattya, és véle egygyût lakik és hál: tehát jegy-ruháját-is el nem veſzti. Es annak-utánna ez paráznaságért halállal ſem büntetheti (ha ugyan másodſzor vétkeznék-is) holot elsõ vétkeért, mikoron bizonyoſſon meg-tudta paráznaságát, méltán és tõrvény-ſzerint meg ölethette volna. Mikor penig effęle Aſzſzonyiállat az paráznaságért tõrvény-ſzerint halállal büntetõdik: az õ attyafiai csak az ajándók marhát, az *Paraphernum*ot, és nem az jegy-ruhát nyerhetik meg. Ezt-is ugy, ha gyermeki nincsenek, és teſtamentomot nem tõt felõle: Mert ekképpen, vagy gyermekire marad, vagy kiknek teſtamentomban hadta, azoknak jút.

parẽtes, aut fratres, vel virum ſuum, ſive etiam alios quoſpiam datas, vel etiam per virum ſuum traditas. Verùm ſi poſt adulterium maritus mores ejus ſcienter approbaverit, cum ipſa cohabitando & concumbendo: tunc etiam Dotem ſuam recuperabit, Et poſtea neq; necem illi propter adulterium (ſi etiam ſecundò peccaverit) marit⁹ inferre valebit: quam prima frõte, ubi ſcilicet ad notitiam ejus adulterium devenit, liberè jureq; inferẽdi habet facultatem. Ubi autem ipſa mulier ob hujusmodi adulteriũ juridicè extremo ſupplicio mulctata fuerit: fratres ejus ſolummodo res Paraffernales, & non Dotalitium ejus recuperare poterunt. Et hoc, ſi liberos non habuerit, aut teſtamentum de illis non fecerit: Nam hoc modo ad liberos ſuos devolventur: vel teſtamẽtariis ipſis cedent.

AZ ATTYAFIAK KÕZÕTT való házaſság, melyben õket tudva, avagy azt nem értvén egyben adták.

CVI. TITVLVS.

Azon-

DE MATRIMONIO, inter conſangvineos ſcienter, vel ignoranter contracto.

TITVLVS CVI.

Part. 1. Tit. 107. Item tit. 47 53. 54.

ITem, si inter virum & uxorem, propter consangvinitatem, vel affinitatem ignoratã, divortium factum fuerit: tunc fœmina, tàm Dotem, quam res Paraffernales à viro rehabebit. Soboles etiam ipsorum, stante conjugio procreatæ, in bonis & juribus utrorumq; parentum possessionariis, jure successorio permanebunt. Per hoc tamen non est intelligendum, quòd uterq; sexus æquè succederet: sed si bona ipsa juri solummodo masculino deserviunt, ad filios dũ taxat spectabunt. Si verò utrumq; sexum sequuntur: tunc & filij, & filiæ, æqualiter succedunt. Attamen, si scienter & contra prohibitionem fratrum, vel eis succedere debentium, matrimonium contractum, & tandem divortium secutũ, vel non secutum fuerit: soboles durante matrimonio generatæ, in bonis & juribus possessionariis eorum parentum succedere non possunt: sed ad fratres generationales, vel alios succedere debentes, eo facto devolvuntur. Quas etiam si Papa legitimaret: tamen ad successionem bonorum

AZonképpen mikor oly Firfiat és Aszszonyi-állatot, miért hogy vér-szerint való Attyafiuságokat avagy Sógorságokat nem tudták, nem értették, meg-is egyben adták és házasitották, az tőrvény egy-mástól el-választ: Akkor az Aszszonyi-állat mind jegy-ruháját s-mind az *Paraphernum*ot az Urán meg-veheti. Magzattyok-is, kik egygyűt lakásokban lésznek, Attyai és Annyai jószágokban, az *successio*nak tőrvénye szerint meg-maradhatnak. De ebből azért nem azt kel érteni, hogy mind az két ágat illetné: hanem ha az jószág csak az firfiu ágat illeti, csak az fiakra szál: ha kedig mind az firfiui s-mind az leány ágat illeti: tehát az jószág mind az fiakra, mind penig az leányokra egy-aránt szál. De mind-ez-által hogy-ha tudván, és az Attyokfiainak, és azoknak, kikre ő utánnok joszágok szállana, ellenzések és tilalmok ellen, egyben házasultak, és ugy lőt vólna az elvalás, avagy el nem váltak vólna-is: Magzattyok, kik egygyűt lakásokban szűlettettenek, szűlejeknek jóvaiból, és jószágokban örökkössek és részesek nem lehetnek: hanem az vér-szerint való attyafiakra, avagy egyebekre ő utánnok valókra szállanak.

nak. Mely magzatokat ha Papa méltó házaſságból ſzűletetteknek mōdana-is: meg-is az jóſzágoknak ſzállása ellen, (mellyek az vér-ſzerint való attyafiakra: avagy, azok nem lévén, az Királyi méltoságot illetik) az *legitimatio*nak és igazláſnak nem lenne hellye. Ennek-felette, effęle aſzſzonyi-állat jegy-ruháját el-veſzti: és csak az ajándék marhát veheti meg Urán..

norum (quæ ad fratres generationales: & illis non exiſtentibus, Regiam majeſtatem reſpiciunt) ipſa legitimatio locum non haberet. Mulier præterea Dote ſua carebit: res Paraffernales ſolum modo ſuas à marito ſuo rehabere valebit.

MIKEPPEN ISMERtetik meg az attyafiak kōzōt való házaſság, hogy tudván lőt..?

CVII. TITVLVS.

HOgy penig effęle házaſſok tudták legyē vérſęgeket, ebbōl tetſzik meg, ha az attyafiak, avagy egyebek, kiket az jóſzág ō utánnok illetne, meg ellenzettek, és rólla eltiltották: Avagy ha olly kōzel való attyafiuságok és vérſęgek oly igen nyilván vólt, hogy mind az két fęlnek értéſęre és tudáſsára lehetet, még-is egy-máſt el-vōtték. Miért hogy az egyházi és az Orſzágnak tōrvényi, az házaſságot *incluſivè*, az az, bé-ſzámlálván, negyed iziglen meg-tiltya..

QVOMODO NOſcitur, Matrimonium inter Conſanguineos ſcienter contractum..?

TITVLVS CVII.

SCientia autem conjugum apparebit ex hoc, ſi matrimonium illud, reclamantibus & contradicentibus fratribus, vel aliis, ad quos ſucceſſio ſpectat, Aut in tali propinquo gradu conſanguinitatis fuerit contractum, quod eorum eis utriſq; notoria fuiſſet. Conſanguinitas enim, ſecundum ſacros canones, & Regni quoq; noſtri legem, usq; ad quartum gradum incluſivè connubium prohibet atq; vetat.

HOGY

QVOD

QVOD IGNORANtia legitimas, ſcientia verò illegitimas proles, inter conſanguineos generet.

TITVLVS. CVIII.

INde ſequitur, quòd ignorantia in hac parte legitimas: ſcientia verò illegitimas, ad ſucceſſionem bonorum immobilium utrorumq; parentum proles generat atq; producit: & illegitimas proles, quantum ad ſucceſſionem prædictam. Neq; ſummus (ut præfertur) Pontifex, neq; etiã noſter Princeps, in præjudicium, & contra voluntatem filiorũ legitimorum, & aliorum, de jure ſuccedentium, legitimare poteſt, niſi in caſu, quo filiis, aut fratrib⁹ non exiſtentibus, ſucceſſio directè ad Principem noſtrum ſpectaret. Nam in eo caſu, cuicunq; & qualitercunq; voluerit, ipſe Princeps liberam ſuper illis bonis & juribus poſſeſſionariis, diſponendi habet poteſtatem.

HOGY AZ ATTYAFIAK közöt való házaságból, mely tudatlanságból lőt, igaz ágyból való magzatok: viſzontag à kik attyafiuságokat tudták, magzattyok nem igaz ágyból ſzületetnek.

CVIII. TITVLVS.

INnét következik, hogy nem tudván enyéből vérſęgeket, az házaſſok igaz törvény-ſzerint való ágyból ſzületetteknek tartatnak olyatén magzati: viſzontag az ki tudván vérſęgét, meg-is feleſęgül el-veſzi, amaz-is hozzá megyen, törvény kűvül, és nem igaz ágyból ſzületet magzatnak tartatik az ő gyermekek: attyoknak, annyoknak és attyokfiainak jovaiban nem-is réſzesültetnek, reájok ſem ſzállanak ſzüleinek örökki. Ez illyeneket penig ſem Papa (az mint oda fel-is meg vagyon) ſem az mi Fejedelmünk, az igaz fiak és attyafiak igazságok ellen, kikre törvény-ſzerint néznek effęle jók, nem *legitimál*, az az, nem igazithat: hanem ha fiak és attyafiak nem lévén, az jóſzág tiſztán csak az Fejedelmet illetne. Mert ez útón, valakinek valamint akarja az Fejedelem, az ſzerint végezhet effęle jóſzág felől, és el-is adhattya.

AZ FELESEGE AZ Urának miképpen engetheti meg jegyruháját?

CIX. TITVLVS.

NOha az Aſzſzonyi-álat Urával egygyűt éltében három kiváltképpen való okokért meg-engedheti, Urának az ő jegy-ruháját. Előſzőr, mikor az Ura az jószágot, melyben az Urának, ſemmi réſze nincsen, nem-is illeti, őrőgbitette és őrökkittette. Másodſzor, mikor az Ura az feleſége jószágára ſzükſéges költſégeket tőt. Harmadſzor, ha az feleſége meg-hadgya Urának, hogy az ő hólta után, az ő jegy-ruhájaért, lelke üdvőſſégére gondollyon, avagy egyéb-képpen-is teſtamẽtomot tenne felőle. De mind ez okok-nélkűl-is, az moſtani ſzokás ſzerint, halála oráján, holot nem tart Ura haragiától, meg-engedheti néki az jegy-ruhát. Kűlőmb azért ez, ha az feleſége éltében és egéſſégében, Urától arra kénſzerittetnék, ijeſztéſſel és fenyegetéſſel, és igy tőlle való féltében engedné meg. Mert ez úton, ha az áſzſzonyi-állat tőrvény-ſzerint meg ellenzi, meg-hivandgya, effele engedelemnek, ha valláſt tőt vólna róla-is, nincsen helye.

MI-

QVALITER UXOR, Dotalitium ſuũ marito ſuo relaxare poſſit?

TITVLVS CIX.

ITem, quanquam durante matrimonio, Uxor Dotem ſuam marito (ut communiter) triplici de cauſa relaxare ſolet. PRIMO, ſi maritus bona ſuæ conjugis, quorum ſucceſſio non reſpicit, neq; cadit in virum ſuum, ampliaverit, & augmentaverit. SECUNDO, ſi expenſas neceſſarias, etiam alio modo bonis in illis vir fecerit. TERTIO, ſi uxor marito ſuo, ut prætextu Dotalitij ſui, ipſa decedẽte, ſaluti animæ ſuæ conſolat, commiſerit, vel aliter ſuper illo diſponendum ordinaverit. Tamen, juxta modernorum conſuetudinem, etiam præmiſſis cauſis ceſſantibus, poterit mulier ipſa viro Dotalitium, maximè in mortis articulo, quãdo de metu & timore viri ſuſpitio tollitur, relaxare. Secus eſt tamen, ſi uxor in humanis agens, & ſana exiſtens, per maritum, metu & terrore ad relaxandum ſibi cogeretur. Nam

in tali casu, facta per mulierem super ea re legitima reclamatione, atq; retractatione relaxatio hujusmodi, & Fassio quoq; inde celebrata, locum non habebit.

QVOMODO MARITUS uxori, & è contra consors viro suo, super bonis suis Fassionem facere potest?

TITVLVS CX.

CÆterùm, quàmvis opinione multorum, maritus uxori, & è contra uxor marito, super bonis & juribus suis possessionariis, (aut ob immensum, & eximium erga conjugem viri amorem, aut mulieris à marito timorem) nec perennali, neq; impignoratitio jure Fassionem facere queat: de veteri tamen & approbata lege hujus Regni nostri, tàm maritus uxori, quàm etiam uxor viro, de & super cunctis jurib' suis possessionariis, potissimum per se se acquisitis, vel aliter obtētis,) quibus videlicet etiam alteri ignoto, vel alienigenæ, de jure, sub conditionibusq;, de venditionibus & alienationibus bonorum, superius expressis & disponere, Fassionemq; facere possit)

MIKEPPEN TEHET valláſt az Ura az feleſégének, az ő maga jóſzagáról, és viſzontag az feleſége az Urának?

CX. TITVLVS.

TOvábba noha ſok embereknek értelme ſzerint, à ſęrie az feleſégének, és viſzõtag à feleſége az ő Urának jóſzágáról való valláſt, ſem ő-rőkben, ſem penig zálogoſúl nem tehetné (mivel-hogy vagy csak egymáshoz való buzgó ſzerelmekből lenne, avagy az aſzſzõnak az Urától való fęltében:) Mind-az-által ez mi Országunknak régi és meg-rőgzőtt tőrvénye és ſzokkáſa ſzerint, mindęfęlejóſzágokról, főképpẽ mellyet ő magok keresték, avagy egyébként ſzerzették vólna, (mellyeket még idegenneknek-is el-hagyhatnak, az ſzerint, az mint oda fel az jóſzágnak el-adáſsáról és el idegẽiteſſęről ſzóllottunk) ſzabadon egy-máſnak valláſt tehetnek. Csak hogy effęle vallás-tétel az fiaknak és attyafiaknak karokra ne legyen. Sem penig kételẽſęgből, vagy fęlelęmből ne legyen.

Mert

Mert ha abból lejend, és tőrvényszerint ellene mődand az aszszony, az vallás tétel semmisse lészen.

posset) liberam disponendi, & perennalem Fassionem celebrãdi, atq; faciendi habet facultatem. Dummodo Fassio hujusmodi, non sit in præjudicium filiorum vel fratrum, manifestè vergens. Neq; sit coactè & violenter, vel timore celebrata. Nam his modis facta per mulierem legitima super ea re reclamatione, nullius erit firmitatis.

Hogy peniglen az házassok egymásnak zálagban vessék és el-kőssék jószágokat, mód-nélkül, nem szabad: hanem ha bizonyos, nyilván való ókai és mentségi vólnának rólla. Ugy-mint, hogy az felesége édes attyának házától, avagy az előbbi Ura mellet szerzet jókat, vagy annak házától kész pénzt, drága kőveket, gyöngyöket, függőket és kapcsokat, avagy egyéb arany és ezüst marhákat, nyilván és sok embereknek tudtára, hozot az Ura mellé: az Ura penig azon jókat látható-képpen költötte vólna, örökségeknek szerzésére, avagy az jószágnak meg-váltására, avagy halas tónak, és molnoknak csinálására, avagy házaknak épületire. Igy azért és hasonló-képpen (ha semmi csalardság az dologban nem lészen) az házassok el-kőthetik és zálagban vethetik egy-másnak az jószágot. Mert ha mód-nélkül egy-másnak válhatnak és kőthetnek, gyakorta az Ura, az ő feleségéhez

TITULO autem vel jure Impignoratitio, Fassio inter conjuges simpliciter non admittitur: nisi manifesta, evidentiq; ex causa & ratione celebretur. Puta uxor aut de paternis, aut prioris mariti laribus, & domo, paratas pecunias, sive jocalia, gemmas, & monilia, vel res aureas, aut argenteas, palàm & ad notitiam multorum, ad maritum attulit: maritusq; illas, & illa, aut ad bonorum emptionem, vel redemptionem, aut piscinarum, vel molendinorũ constructionem, sive domorum ædificationem, manifestè convertit. Isto & alio consimili (si scilicet abfuerit dolus omnis) casu, Impignoratio & inscriptio ipsa admittẽda censetur. Nam si simpliciter admittenda foret, Maritus ob amorem & favorem consortis suæ, bona sua tanta pecuniarum sæpè summa in-

Part. 1. Tit. 60.

volveret, (si præsertim erga suos successores odio duceretur) ut vix, eo decedente, successores ipsi ea bona prænotata, de manibus uxoris, vel cui illa tandem inscriberet, eliberare possent. Et idem est ex parte quoq; uxoris ad virum (si rationabilis & evidēs causa casusq; occurrerit) intelligendum.

ségéhez való szerelméből, oly nagy summában nékie kötne az jószágot (fő-képpen ha azokat gyülölné, az kikre időre nézne az jószág) hogy hólta után az feleségе kezéből nehezzen, avagy ugyan soha sem vehetnék ki, fő-képpen ha ő-is másnak kezdené kötni. Ugyan ezenkel érteni viszszontag az Aszszonyról, az Urára való-képest (hogy ha valami nyilván való oka nem léjend vallás-tételeknek.

DE LEGITIMA, ET Illegitima puerorum ætate, & Procuratoria eorum constitutione.

TITVLVS CXI.

QVoniam decedētibus, & ex hoc seculo migrantibꝰ Dn. Baronibꝰ, Magnatibusq;, & Nobilibꝰ, liberi & pueri eorū in tenera sæpè, & illegitima ætate, solēt remanere, & in tutelā, educationēq;, & defensionem aliorum meritò, de jureq; cogūtur devenire: Ideo sup ipsorū quoq; puerorū tutela, & educatione, tractare necessariò cōgruit. Antequā tamen de ipsa tutela tractetur, de ætatibꝰ eorundem puerorū aliquid dissērēdū occurit.

Part. 1. Tit. 27. & 115.

AZ GYERMEKEKNEK törvény-szerint való és viszontag neveletlen idejekről: és azoknak Prokátor vallásokról.

CXI. TITVLVS.

MIvel-hogy az Szabad Zászlós Uraknak, Nagyságossoknak és Nemesseknek, ez világból ki-mulásoknak utánna, gyakorta szokot gyermekek kicsid és neveletlen korokban tőllök maradnia, és más embereknek óltalma ala, és fel neveléșre jutnia: Ez okáért, az gyermekeknek óltalmáról-is és fel neveléșről szükség és illik szóllanom. De minek-előtte az óltalomról, és azokra való gondvisselésről irnék, az gyermekeknek idejekről szóllok valamit.

Holot elsőben is ezt kel megtudnunk, hogy az gyermekek avagy magzatok kőzzűl, nemellyek megállapodot emberkorokban juttak, némellyek penig még tőkélletes ember korokat meg nem érték. Tőkélletes meg-állapodot ember-korokban vadnak az Firfiak, huſzon négy eſztēdős korokban. Az leányzok penig, az moſtaniok ſzokkáſok ſzerint, tizen hát eſztendős korokban. Az kik penig kőzzűlők ezt az űdőt el nem érték, még alkolmatlan idejű embereknek tartatnak. Ezek-is avagy tőrvény-ſzerint való idejűek avagy űdőtlenek. Az tőrvény ſzerint való idejűek (kiket jól fel ſerdűlteknek-is mondunk) mind az firfiak, s-mind penig az leánzok azok, kik tizen két eſztēdőſſek. Ugy vagyon az mi régi ſzokkáſunk ſzerint, az firfiak tizen négy eſztendős korokban, az leánzók penig tizenkét eſztendős korokban vóltanak tőrvény-ſzerint való idejűek. Mondatnak penig, hogy az tőrvény-ſzerint való idejek meg-vagyon, ezért, hogy immár egyebekkel perelhetnek és prokátort-is valhatnak. Valakik penig ezt az időt még nem érték, neveletlen árváknak mondhattyuk.

Vbi ſciendum, quòd liberorũ alij ſunt perfectæ ætatis, alij impfectæ. Perfectæ ætatis ſunt maſculi viginti quatuor annorũ. Fœminæ verò juxta modernorum conſuetudinem ſedecim annorum. Imperfectæ autem ætatis ſunt, qui infra hujusmodi perfectæ ætatis annos vitam agunt. Et horum alij ſunt legitimæ ætatis, alij verò illegitimæ. Legitimæ ætatis (qui & puberes dicũtur) maſculi pariter & fœmellæ, noſtra hac tempeſtate, ſunt duodecim annorum. Licet de noſtra veteri conſvetudine, maſculi decimo quarto, fœminæ autem duodecimo eorum anno dicantur eſſe legitimæ ætatis. Vocantur autem, vel dicuntur legitimæ, pro eo, quòd lites jam cum alio agere, & inſtituere poſſunt. Omnes autem alij infra hos annos vitam agentes, illegitimæ ætatis nominantur.

Noha azért az régieknek ſzokáſok ſzerint- tizen négy eſztendős korokban kezdettenek à firfiak prokátor-

Quanquam igitur, ſecundũ antiquorum uſum & conſuetudinem, maſculi quartodecimo

ætatis eorum anno, procuratores constituere cœperint, nostro tamen ævo, & juxta modernorum usum, anno ætatis ipsorum duodecimo generaliter procuratores constituere: anno verò decimo & sexto, super debitis ac pignoris titulo: anno autem decimo octavo de auro & argẽto, cæterisq; rebus ipsorum mobilibus Fassiones facere possunt. Anno tandem vigesimo quarto universa bona, & quælibet jura eorum possessionaria vendẽdi, per mutandi, & quocunq; titulo voluerint alienandi plenariam habent facultatem. Conditionibus tamen super venditione, ac alienatione bonorum, & jurium possessionariorum, superius conscriptis, per omnia semper observatis.

kátort vallani; mi idõnkben azérton, és az moſtaniak ſzokkáſok ſzerint, tizen két eſztendõs korokban kõzõnſęgeſſen prokátort valhatnak: tizen hat eſztẽdõs korokban adóſſagokról és zálagokról: Tizen nyolcz eſztendõs korokban penig, arányról és ezũſtrõl, és mindennémũ ingo marhákról valláſt tehetnek. Végtére penig, huſzon négy eſztendõs korokban mindennémũ jóſzágokat, õrõkſęgeket, el-adni, el-cserélni, és akar mely úton el-idegeniteni ſzabadok. Meg-tartván, mind-az-által, az el-adáſról, és el-idegenitéſrõl, az fellyũl meg-irt okokat.

PUELLÆ verò, anno nativitatis earũ consimiliter duodecimo, procuratores constituere: decimo quarto de debitis ac juribus Impignoratitiis, auroq; & argento, ac aliis rebus mobilibus respondere: Sexto decimo verò anno, super Quartalitiis, Dotibus, ac cunctis aliis earum juribus, etiam possessionaria datione ipsas concernentibus, Fassiones (modo præallegato, & conditionib⁹ sub prædeclaratis) facere,

Az leánzók is haſonlatos-képpen tizen két eſztendõs korokban prokátort valhatnak: Tizen négy eſztẽdõs korokban az adoſſágokról, zálagos jóſzágokról, aranyról, ezũſtrõl, és egyéb ingo jókról felelhetnek: Tizen hat eſztẽdõs korokban, annyai negyedrõl, jegy-ruháról, és mindẽnémũ egyéb igaſságokról, tulaydon õrõkſęgeknek el-adáſáról-is (az fellyũl meg-mondot mód-ſzerint) ſzabad tetczeſekbõl végezhetnek és valláſt tehetnek. Csak hogy

az

az leányzók, kik még hajadon fővel vadnak, és másnak gondviseléſſe és tutelája, alat vadnak, valami végezésre, tizen hat eſztendős korokban avagy az utánis az vallás tételre erőszak szerint való kénszeritésből ne haytassanak. Mert ekképpen mihelt házaságra adgyák, effele erővel és kénszeritésből való végezés és vallás-tételt igyen és méltán-is meg-hihatnak, és fel fordithatnak: miért hogy bizonyos dolog ez, hogy magokkal meg nem szabadok, az az, magok Uraságokban meg nem voltak.

facere, & prout libuerit, de eisdem disponere possunt. Dummodo puellæ, in capillis existentes, & præcipuè sub tutela alienorum constitutæ, ad Fassionem aliquam, ipso sexto decimo anno, vel etiam post peragendam, violenta coactione non inducantur. Nam hoc modo postquam nuptui traditæ fuerint, Fassionem hujusmodi coactam, simpliciter revocandi & retractandi habent authoritatem: cum potissimè sui juris tunc non fuisse dignoscantur, hoc est, non in potestate propria constitutæ.

KIK ERTESSENEK MAgokkal szabadoknak lennie: Es az gyermekeknek három fele óltalmiról.

CXII. TITVLVS.

MAgokkal szabadoknak lennie penig azok mondatnak, kik senki hatalma alat nincsenek. Nyilván való dolog penig ez-is, hogy az szüzek és leánzók, mind addig, az mig ki nem házasittyák őket, más óltalma és hatalma alat vadnak. Mert egyébként, ha *tutor* ok és gond-viselőjök nem volna, az ő elméjeknek gyenge

QVI VEL QVÆ intelligantur sui juris esse: Et de puerorum triplici tutela.

TITVLVS CXII.

SUi juris autem dicūtur esse, qui in nullius potestate consistunt. Virgines autem, & puellas, quamdiu viro nupserint, semper sub alterius tutela & potestate persistere cōstat. Nam aliter, carentes Tutore puellæ ipsæ, ex ingenij earum levitate, facilè seduci, decipiq; possent.

Unde

Tutor in lingua Hũgarica similiter *Tutor* usitatius dicitur.

Unde meritò de tutela, & Tutoribus puerorum, aliquid dicendum congruit. Ubi notandum, quòd triplex est tutela, scilicet, Legitima, Testamentaria, & Dativa: Quæ licet diffinitivè sit potestas, ad tuẽdum eum, qui ob imperfectam ætatem se defendere nequit, de jure data atq; permissa: tamen virtute sui vocabuli: defensionem semper designat. Unde & Tutores authoritatem solũmodo defendendi, & non alienandi bona pupillorum habent.

gyenge és haylandó vólta miat, kõnyen el-hitethetnek, és meg-csalhatnak. Ennek-okáért méltán az óltalomról és *tutor*ságról illik valamit irnom. Holot Elsõben-is ezt vegyük eszünkben, hogy az TUTORSAG három fęle, tudni-illik, elsõ az tõrvény-szerint való: második, Testamentum szerint való: harmadik ollyan *tutor*ság kit az Fejedelem ád. A' *tutor*ság penig noha oly hatalom, mellyet az tõrvény adot és engedetmeg, annak óltalmára, az ki magát gyenge idõtlen és alkolmatlan ideje és neveletlen vólta miat, meg nem óltalmazhattya: mind-az-által az õ nevezetinek erejével, mindenkoron óltalmat jegyez. Honnat az Tutoroknak-is csak arrà vagyon hatalmok, hogy az árvák jovait óltalmazzák, és nincsen az el-idegenitésre.

DE PRIMA TUTELA, quæ legitima nominatur.

TITVLVS. CXIII.

TUtela igitur Legitima, dicitur parentum, pariter & fratrum defensio. Nam si patre præmortuo, & matre superstite, filius vel filia, illegitimæ ætatis, in domo paterna remanserit, mater sua, quamdiu titulum & nomen mariti sui præmortui

AZ ELSÕ TUTORSAGról, mely tõrvény-szerint valónak mondatik.

CXIII. TITVLVS.

TÕrvény-szerint való *Tutor*ságnak mõdatik, az szũleink és attyánkfiai gond-viselések és óltalmok. Mert az attyok el-halván, és az annyok meg-maradván, és neveletlen fiok avagy leánnyok kik még az tõrvény-szerint való idõt el nem érték, az attyok házában ha maradnak: tehát

hát az aňyoknak engedtetik, fiának és leánnyának *tutel*ája, óltalma és gond-viſeléſe mind addig mîg az ő meg-hólt Ura nevét viſſeli, és máſodik házaſságra el nem megyen. Azonképpen viſzontag: ha az annyok meg-hal, az attyok élvén, ha ugyan paraſzt nemből való vólna-is, és à fiokra avagy leánnyokra nem attyai, hanem annyai ágról maradot jók és örökſégek vólnának-is: meg-is mind az jóknak, mind az gyermekeknek, az attyok és ſenki nem egyéb viſſeli-gondokat, és az *tutor*ságot. Miért hogy nagyobnak tarttyák az neveletlen ſzemélyre való gond-viſeléſt, hogy nem az jóſzágnak meg-tartáſsát: Az leányokhoz-is noha illik, bátor ugyan tökélletes idejekre nevekedtenek legyen-is, az még el-adgyák, hogy más *tutor*sága, óltalma, és gond-viſeléſe alat legyenek: az mint meg-is irtam.

Mind-az-által erre vigyázzanak, hogy az paraſzt nemből való attyok, ha más feleſéget hozzand, és árváknak jovait, mellyek az első feleſégétől réájok maradtak, tékozlani kezdi: ily eſetben az ő *tutor*sága meg-ál, és máſra bizzák. Ha penig az attyok Nemes ember (és az fia meg-halván) az ő unokaira-is tartozik

mortui geſſerit, & ad ſecundas nuptias ſe non tranſtulerit, & tutelã filij & filiæ gerere exercereq; permittitur. Et è converſo: ſi mater deceſſerit, patre ſuperſtite, ſi etiam de ignobili, ac ruſtica progenie pater ipſe oriundus fuerit, & jura poſſeſſionaria in filium vel filiam, non paterno, ſed materno jure redacta extiterint: tutelam bonorum, atq; etiam liberorum, pater, & nemo alter exercebit. Major namq; reputatur tutela perſonæ, quàm bonorum conſervatio, & hoc infra temp⁹ illegitimæ ætatis puerorum. Licet puellas etiam poſt tempora legitimæ ætatis, infra maritationis tempus, ſub tutela ſemper eſſe conveniat: prout immediatè prænotatum eſt.

Animadvertendum tamen eſt, quòd ſi pater ignobilis ſecundam uxorem duxerit, & bona pupillorum, à priore uxore relicta, dilapidare cæperit: hoc caſu tutela ejus ceſſabit, & in alterum tranſibit. Verumtamen pater Nobilis exiſtens, etiam nepotum ſuorum (filio decedente)

te) tutelam, & provisionem, tanquam caput principale, supportabit. Nec id prætermittendum est, Quòd si pupillorum mater, separata patrimonia, ipsam solam, & non maritum concernentia habuerit: mortuo marito (si etiam ad secundas nuptias se transtulerit) à tutela filiorum vel filiarum, in ea parte mater excludi non debet, ex quo successio bonorũ sit causa tutelarum: & ipsa censeatur esse, quæ debet filios & filias in hujusmodi bonis suis, post se relinquere successores & hæredes. Verumtamen, si filius fratres habeat, ad quos successio seu devolutio jurium, & bonorum paternorum, spectare videatur, curam & tutelam eorundem bonorum paternorum, frater propinquior, & non mater exercebit, sicuti de fratrum & consangvineorum tutela, infra clarius dicetur.

zik gondot-viselni, és az *tutor*ságot fel venni, mint azoknak fő elei, és őrögbik attyok. Ezt-is el nem hagyván, hogy ha az árváknak az aňyok, külön jószágot és örökséget birna, mely csak ő magát, és nem az Urát illeti: az Ura meg-halván (ha máshoz haytaná fejét-is) fiainak és leányinak *tutor*ságától ennyi részében nem kel meg-fogni, miért hogy az jószágnak, az gyermekekre való maradása oka az *tutor*ságnak: Es az annyok legyen az, ki tartozzék aval, hogy hólta után fiait és leányit hadgya effele jókban örökkösseknek. Ahól penig az fiunak attyafiai vadnak, kikre az attyai jószág üdővel szálhatna, azon attyai jószágnak, gondgyát és tutorságát, az közelbik attyokfia, és nem az annyok visseli: az mint továbba az attyafiaknak *tutor*ságáról világosban meg-mondgyak.

DE SECUNDA TUtela quæ testamentaria appellatur.

TITVLVS CXIV.

Secun.

AZ MASODIK TUTORságról, mely Testamentom szerint valónak, mondatik.

CXIV. TITVLVS.

AZ

AZ második *tutor*ság mely Teſtamentom ſzerint válónak mondatik, ez: Mikor az attya halálos ágyában fekſzik, és apró neveletlen fiakat leányokat hadni, és nem vólna oly báttya, avagy ő̃cse, (kit az *tutor*ságnak gondgya-viſeléſe illetné) avagy ha vólna-is, de azt által látná, hogy idővel az ő̃ jovait magának kezdené foglalni és ragadozni, és igy kétſęges *Tutor* fogna lenni, azon fiait, avagy leányit, rokonságinak, avagy vér-ſzerint való attyafiainak, avagy gyakorta bizot baratinak-is' *tutor*ſága avagy gond-viſeléſe alá hadgya teſtamentomban. Es ez *tutor*ság alá ſzámláltatnak nem csak az élő̃ fiak, leánnyok: hanem még az annya méhébe valók-is. Effęle Teſtamentomnak penig mindenkor ereje és hellye vagyon: hanem ha az teſt-ſzerint való attyafiak, avagy az tulaydon feleſęge, tőrvény-ſzerint és igaz okból, ellene mondana, és' fel bontanák: Miért hogy az Teſtamentom-ſzerint való *tutor*ságot ollyan ſzemélyekre kel bizni, kik az mi házank ſzokkáſa ſzerint, az *tutor*ságnak gond-viſeléſęre elégedendő̃k.

SEcunda tutela dicitur Teſtamẽtaria, Dum videlicet pater in agone conſtitutus, & filios vel filias tenere illegitimaq; ætatis exiſtentes, & fratrem (cui onus tutelæ congrueret) aut non haberet: aut quidem haberet, ſed illum ad bona ſua diripienda aſpiraturum, & ex eo ſuſpectum Tutorem futurũ eſſe conſiderans, filios ſuos, vel etiam filias, tutelæ defenſionique cognatorum, aut conſanguineorum, vel ſæpè amicorum ſuorum ſubmittit. Et hæc tutela, non ſolùm ad filios, vel filias ſuperſtites: ſed etiam ad poſthumos & poſthumas ſe extendit, quæ (niſi fratrum carnalium, vel uxoris legitima & juſta præpediatur contradictione: & dummodo talib' perſonis, quæ ad tutelam, ſecũdum conſuetudinem patriæ noſtræ, admitti conſueverunt, teſtatio tutelæ fiat) ſemper tenet atq; valet.

AZ HARMADIK TUtorságról, mely adatotnak mondatik.

CXV.

DE TERTIA TUtela, quæ Dativa nuncupatur.

TITVLVS CXV.

Patroni lingua Hũgar: dicuntur.

Az jobbagyoknak földes Urok. Az Varosokban az Birák és Tanács.

TErtia tutela dicitur Dativa, quia datur à Principe, quæ etiam Principis & Patronorũ tutela nuncupatur. Et habet fieri, quando tàm Legitima, quàm etiam Testamentaria tutela desinit & deficit, hoc est, si pater intestatus decesserit, & nec fratres, nec consanguineos (quibus tutela competeret) post se reliquerit. Tutelæ datio ad Principem & Patronũ spectat. Quoniam deficientibus cunctis fratribus, qui vigore successionis bonorum onus tutelæ subire debebant: mox hujusmodi jus successionis in Principem redũdabit: qui tanquam legitimus & verus ipsorum orphanorum & pupillorum successor ac patronus, de tutela ipsorum providere consuevit, & de facto, ex suscepti regiminis sui officio, subvenire debet.

UBI sciendum, quòd Princeps ipse noster, præmissis sic stantibus, tales Tutores Orphanis & pupillis dare designareq́; debet, quos intellexerit, ad bona & jura illorum possessionaria non aspirare: & in eo comitatu

CXV. TITULUS.

AZ harmadik *Tutor*ság az, mellyet az Fejedelem szokot adni: az Fejedelem penig, és az *Patronus*, akkor ád *Tutori*, mikor sem tőrvény-szerint való, sem Testamentom szerint való *tutor* nincsen, az az, mikor az attyok Testamentom tétel nélkűl halmeg, és sem attyafiát, sem oly rokkonságot (kit az *Tutor*ság illetné) nem hágy utánna. Mert mikor valakinek attyafiai nincsenek, kiket illetné az *tutor*ságnak gond-viselése, az *successio*nak ereje szerint: ottan annak igassága az Fejedelemre szál: ki ugy-mint tőrvény szerint, az árváknak igaz *successor*a; őrőkkesse, és fő óltalmazója, az *tutor*ságra való választásra gondot szokot viselni, és minden okvétetlen, Istentől réá bizot tiszti szerint, tartozik az Arvák fogyatkozásának eleit venni.

Itt illik ezt-is tudni, hogy az mi Fejedelműnk az meg-mondot dolog igy lévén, oly *Tutor*okat tartozik az Arváknak adni és választani, az kiket bizonyossan meg értet, hogy oly meg hit emberek, à kik az árváknak jovait és jószágit magoknak nem kéván-

kévánnyák: és hogy abbã az Vármegyében laknak, az hol az Arvák nakis ſzeméllyek ſzerint, lakáſok vagyõ: Es hogy ne legyen fęlõ, hogy az árvák jovait el-idegenicsék, és el-tékozollyák effęle *Tutor*ok.

Effęle válaſztot *Tutor*oknak tiſztek penig ez, hogy vagy az Vármegye Iſpánok elõt, vagy az *vice* Iſpánok elõt, hogy-ha lehetſęges: Avagy penig egy avagy két Nemes Birák elõt, azon Vármegyében, az hol az Arvák laknak. Avagy hogy-ha az jók és az jóſzág bõ és ſok vólna, és' kũlõmb-kũlõmb Vármegyékben vólna, ez Orſzág Birai kõzzũl egyik elõt, vagy penig képebéli embere elõt (az mini az jóſzágnak állapattya és mi vólta kévánnya) az árváknak minden jovókról és jóſzágokról *Inventario*mot és *Regeſto*mot csinállyanak, az az, mindeneket ſzorgalmatoſſon fel-irattaſſanak. Hogy igy az *tutor*ságnak ideje el-telvén, minden fel-irt jókról, és valamit kezekhez ſzámláltak vólna, és' meg az jóſzágnak haſznáról-is igaz ſzámot adhaſſanak. Mert ha valamit ok-nélkũl és mod nélkũl adtak ki, az Arváknak jovaiban, mihelt felnevekednek, az *Tutor*ok tartoznak, az árvákat károkról meg-elégiteni: és'

tatu habitare, ubi Orphani quoq; ipſi reſidentiam perſonalem habent: Et quòd de alienatione, vel dilapidatione bonorũ eorundem pupillorum, per ipſos Tutores faciẽda, non timeatur.

DEBENT autem hujusmodi Dativi Tutores, coram Comite, vel vice comite, ſi fieri poterit: aliter autem coram uno aut duobus judicibus Nobilium illius comitatus, in quo (ut præfertur) pupilli ipſi habitare dignoſcuntur. Vel ſi bona & jura poſſeſſionaria eorum, multa & magna, in diverſiſq; comitatib⁹ ſita fuerint & poſita, coram uno ex judicibus Regni ordinariis, vel eorũ vices gerentibus, (prout videlicet bonorum ac jurium ipſorum poſſeſſionariorũ qualitas & conditio requirit) ſuper omnibus reb⁹, & bonis ipſorum orphanorum Inventariũ & Regeſtũ facere, Ut expleta tutela, de omnibus rebus inventis, & manibus eorum aſſignatis, & de fructibus quoq; bonorũ, tempore medio perceptis, congruam rationem reddere queant. Quoniam de malè diſpenſatis, orphanis illis, jam legitimam ætatem

tem agentibus, Tutores ipsi satisfacere tenentur: & non solũ Dativi, verũ etiam Legitimi, ac Testamentarij Tutores, ad præmissa facienda pariter obligantur.

QVOD autem impuberes, seu illegitimæ ætatis pupilli, & orphani, sub tutela esse debeãt, Naturali juri rationiq; consonum & conveniens videtur: ut illi, qui propter imperfectam ætatem sese defendere nequeunt, aliorum tutela defensioneq; gubernentur.

és nem csak azok az *Tutor*ok tartoznak szám-adással, kiket az Fejedelem rendel, hanem mind az Tőrvényszerint valók, mind penig az Testamentomos *tutor*ok, az fellyűl megirt számadásra kőtelesek.

Hogy peniglen az neveletlen és elégtelen Iffiacskáknak, és árváknak, bizonyos *tutor*ság alat kellessęk lenniek, az Természet és okosságnak tőrvényétől vagyon és alku: hogy azok, kik erőtlen, elégtelen idejek miat, magokat meg nem óltalmazhattyák, más emberek óltalma, gond-viselésse és tutorsága alat, viseltessenek.

QVALITER VIRilis, & qualiter Fœminei sexus fratres in tutela succedant.

TITVLVS CXVI.

SEd ut præmissa clarius innotescant, Sciendum est, quòd quia onus tutelæ, eo ordine defertur & notatur, quo bonorũ successio, seu jurium possessionariorum devolutio. Deficientibus igitur, & non existentibus testamentariis tutoribus: ad fratres, & consangvineos defuncti

AZ TUTORSAGHOZ mikor legyenek kőzelbek, az ferfiui ágról való attyafiak, és az leány ágról valokra mikor szállyon.

CXVI. TITVLVS.

DE hogy az *tutor*ság dolgát világosban meg-ércsük, tudnük kel, hogy azokat az személyeket illeti, és az szerint adatik az kikre kellene az meg-hólt embernek jószága birodalmának és tulaydonságának szállani. Ha azért Testamentum szerint való *tutor*ok nem lésznek: tehát az meg-hólt embernek attyafiaira, és vér-

vér-ſzerint való rokonyságira, az kikre (ha tellyeſſéggel magva ſzakadna-is) az jóſzág jövendőben ſzálhatna-kel bizni és adni.

Az attyafiak penig két ágról ſzoktak gyarapodni, férfiui és leány ágról. Az férfiui ágról ez-okáért à kik vadnak (kik férfiui ágbéli attyafiaknak mondatnak) azok járnak elől, az *tutor*ságnak viſeléſében, minden egyéb leány ágról való vér-ſzerint való rokonság előt is, (kik leány ágról való attyafiaknak mondatnak) és előſzőr-is azokat illeti: Es ez leány ágról való attyafiak, külömben ſem viſelhetnek *tutor*ságot, hanem ha az férfiui ágról tellyeſſéggel elfottak vólna az attyafiak: Es akkoris külömben reájok nem bizzák, hanem ha az árvák jovai és az jóſzág nyilván mind féfiui s-mind penig leány ágat illetne, és idővel arra-is ſzálhatna. Mert mikor kételkednek az jóſzágnak ſzálláſa felől (tudniaillik, hogy ha mind az két ágat illetié, avagy penig egyedül csak az férfiui ágra ſzál:) akkor az leány ágról valókat (ha az férfiu ágról nem vólnának-is) az *tutor*ság mellé nem ereſztik, reájok ſem bizzák· hogy az árvák jóſzágának birodalmát és Uraſágát,

functi hominis, in quos videlicet (eo hæredibus deficiente) bona ſua devolvi deberent, tutela pupillorum defertur & derivatur.

Fraternalis autem propagatio, duplicem per lineam, virilem ſcilicet & fœmineam, deſcendere conſvevit. Fratres itaq; per lineam virilis ſexꝰ deſcendentes, (qui & agnati nominantur) ſemper conſanguineis, & fratribus, muliebris ſexus, (qui etiam cognati dicuntur) in tutela ſubeunda præferuntur: & iſti fœminei ſexus cognati, non aliter, niſi deficiẽtibus per omnia fratribꝰ virilis ſexus, ſive agnatis, ad tutelam exercendam admittuntur. Et tunc quoq; non aliter, niſi bona & jura poſſeſſionaria pupillorum, & orphanorum, utrumq; ſexum, virilem ſcilicet & fœmineum, apertè concernere, manifeſtèq; ſequi dignoſcantur. Nam, ſi de bonorum & jurium poſſeſſionariorum ſucceſſione, atq; devolutione (utrũ ſcilicet illa utriq; ſexui deſerviant, vel certè ſexum ſolummodo maſculinum concernant) dubitatur: tunc

tunc cognati ipsi (etiam agnatis non extantibus) ad tutelam non admittuntur: ne bonorum ipsorum orphanorum dominiũ & possessionem, sub hujusmodi tutelæ colore, prosevendicare videantur. Unde in hoc quoq; casu Dativi magis Tutores à Principe postulantur.

raságát, az *tutor*ságnak szine alatt, magoknak tulaydonitani ne láttassanak. Kiért ez dologban-is, inkáb idegen *Tutor*t kérhetni az Fejedelemtől.

QVID, SI JURA Possessionaria utrũq; sexum concernant, de tutela faciendum sit.

TITVLVS CXVII.

ADvertendũ tamen est, quòd si jura possessionaria pupillorũ utrumq; sexum apertè sequuntur, hoc est, si etiam fœminei sexus homines, in illis juribus possessionariis, vivente adhuc orphanorum ipsorum patre, reale Dominium habuerint: tunc de tutela gerenda distinguendum erit. Aut enim agnati & cognati, unius & ejusdem sunt ætatis: aut annis & ætate inter se differunt. Si ejusdem ætatis & tutelæ capaces fuerint, hoc est, viginti quatuor annorũ extiterint: tunc agnati, (prout immediatè præmissum est) tutelam ipsam gerere debebunt. Si tamen cognati majores

MIKOR AZ JOSZAG mind az két ágat illeti, mit kel mũelni, az *Tutor*ság felől.

CXVII. TITULUS.

VIgyázni kel azért, hogy-ha az árváknak jószága, mind à két ágat nyilván illeti, az az, hogy ha az aszszonyi ágról valók, azokban az jószágokban, még az árváknak attyok éltében-is, nyilván való Uraságok és birodalmok vólt: Tehát az *tutor*ság viseléséről illyen külömbség vagyõ. Mert avagy az két ágról való attya-fiak avagy egy idejüek: avagy üdővel egy-mástól külömböznek. Ha egy idejüek és huszon négy esztendősek, és az *tutor*ságra elégedendõk: tehát az attyai ágról való attyafiaknak kelletik az *tutor*ságot viselni: Ha penig az fiui ág kisseb, és az leány ágról valók nagyob idejüek: tehát addég, az míg az fiui ágról valok felnevekedvén, és à *tutor*ságnak viselé-

sére

ſére elégſégeſſek léſznek, az leány ágról valókatis à *tutor*ságnak gõdgyaviſeléſére elõ veſzik. Jóllehet emlekezũnk arról, hogy néha az férfiui ágból való attyafiakra, az tõrvényſzerint való idejeket meg érvén, adtak az *tutor*ságot, meg-állapadot idejét, ugy-mint, mikor az huſzon négy eſztẽdõt még el ſem értek vólna-is. Fõképpen, olykort, mikor az árváknak az annyok, más férhez ment, ki miat az jószág elkezdet puſztulni: és ez illyen *tutor*ság, ez meg-mondot dologban meg-maradhat.

res, & agnati minores annis fuerint: interea temporis, quo aduſq; agnati tutelæ capaces erunt, cognati ſunt ad tutelam gerendam admittendi, Licet poſt temp⁹ legitimæ ætatis, etiam infra perfectam puerorum ætatem, viginti quatuor annos, modo antelato repræſentantem, pleroſq; fratrum, & agnatorũ, ad tutelam deputatos fuiſſe recolimus: In caſu præcipuè, quò matre-morphanorum ad ſecundas nuptias tranſiſſe, & per hoc bona eorum deſolationi, ſubjacuiſſe comperimus: & ejuſcemodi quoq; tutela in caſu præmiſſo tenetur.

Ezt penig mindenkoron igy érczük, az két ágról, ugy-mint, férfiui és leányi ágról való attyafiakról, hogy az meg-irt mód-ſzerint, az *tutor*ságnak terhe és gondgya-viſeléſſe, azokat illeti, az kik az árváknak, az vérſégnek lincaján leg-kõzelb való vérek, és idõvel-is nagyobbak.

Intelligendum tamen ſemper eſt, tàm de agnatis, quàm etiam cognatis, hoc eſt fratribus virilis & fœminei ſexus, modo præhabito, onus & exercitium tutelæ, qui in gradu lineæ conſanguinitatis propinquiores orphanis, & proximiores, annis q; & ætate majores eſſe dignoſcũtur.

MI LEGYEN AZ AGNATio és Cognatio, az az, az fiu-ágról, és leány ágról való rokonság.

CXVIII. TITVLVS.

QVID SIT AGNAtio, & Cognatio, vel agnatus & cognatus..

TITVLVS CXVIII.

Ez-is

VBi breviter sciendum est, quòd hoc nomen Agnationis non est naturale, sed civile nomen: & inventum est jure civili, ad differentiam naturalis Cognationis: ut per hoc diversitas originis masculorũ, & fœminarũ distingueretur. Ex quo claret, quòd omnes, qui sunt Agnati, sunt etiam Cognati: sed non è converso. Quoniam Agnatio, species est Cognationis: Cognatio verò generale nomen est: tàm ad masculos, quàm ad fœminas pertinens. Quamvis Agnatio (sicut prætactum est) virilis duntaxat, & cognatio fœminei sexus homines, hoc in loco designat.

EZ is rõvideden tudásunkra legyẽ, hogy ez ige *Agnatio* nem természet szerint való név, hanem polgári szokás-szerint való név és az Várossi tõrvénybõl formáltatot, az természet-szerint való vérsęgnek kũlõmbsęgére: hogy ez által az fiaknak és leányoknak eredetinek kũlõmbsęge ki tessęk. Melybõl nyilván meg-tetszik, hogy mindenek, kik *Agnatos*sok, ugyan azon *Cognatus*sok is: az az, attyafiassok: De nem viszõtag. Mert az Nemnek az feje az *Agnatio*, az tagjai penig az *Cognatio*: Noha az *Cognatio*nak neve-is, az kõzõnsęges rokonságnak neve: Mely mind az fiakhoz, mind az leányokhoz illik. De itt ez helyen, az *Agnatio*, csak az fiui ágról való rokonságbéli embereket jedzi: az *Cognatio* kedig, annyai ágról valókat.

UTRUM TESTAmentaria tuitio, destruat legitimam: Et è converso.

TITVLVS CXIX.

SEd quæstio suboritur: Utrum Testamẽtaria tutela, adimat Legitimam: vel è contra, Legitima Testamentariam. Dicendum, quòd Testamentaria ritè, bonoq;

AZ TESTAMENTUM szerint való Tutorság, megálhaté, az tõrvény-szerint való Tutorság ellen: Es viszontag.

CXIX. TITVLVS.

DE itt egy kérdés támad, tudni-illik, hogy az Testamentom-szerint való *tutor*ság, az tõrvény-szerint való *tutor*ságot: avagy viszontag, az tõrvény-szerint való *tutor*ság veszié el,

el, az Teſtamentom ſzerint való *tutor*ságot? Melyre azt mõdgyuk hogy az Teſtamentom ſzerint való *Tutor*ság, mellyet méltán és jó móddal, és azokra az ſzemélyekre bizták, az kiket az tõrvény az *tutor*ság viſeléſe mellé bocsát, gyakorta az tõrvény-ſzerint valót el-véſzi: de nem mindenkor. Mely dolognak nyilvábban való meg-értéſeért vegyük eſzünkben. Hogy ha az Attya (magával ſzabad léven-is) az õ neveletlen, gyenge fiait, affele ſzemélyeknek, hadná, Teſtamentomban, kik hiti ſzegettek, és nyilván való hamis hitüek, magyarúl kit Ludaſnak mondnak: avagy az kik gonoſz hirben, névben forgonának, és tiſzteſſége veſztettek avagy leveleſek vólnának: avagy peniglen hitetlenſégnek notájában eſtek vólna (még ha az fiui ágról való attyafiak vólnának-is:) Mert az õ gonoſz hirek nevek, és hitlenſég miá, az tõrvény-ſzerint való igaſság mellõl, mely õtet illethette vólna, el-eſtek: azért az *tutor*ságnak gondgya-viſeléſe mellé, az tõb attya-fiaknak károkra, kik utánnok következnek, nem bocsáttattanak.

bonoq; modo, & illis perſonis, quæ ad tutelam de jure admittuntur, facta, aufert ſæpè legitimam: ſed non ſemper. PRO cujus lucidiori notitia & intelligentia, advertendũ eſt, Quòd ſi pater (etiam ſui juris exiſtẽs) filios ſuos impuberes, & teneræ ætatis, talib⁹ perſonis, quæ perjuri, vel publici aucarij, patria lingua, Ludas, nuncupati: aut aliter infames, ſive proſcripti eſſent: vel notam infidelitatis quovis modo incurriſſent (ſi etiam per virilis ſexus lineam de parentela ſua deſcendiſſent) tutandos committeret: quia per corũ hujusmodi infamiam & notam, à jure ſucceſſionis deciderunt: ad tutelam, in præjudicium fratrum, de jure ſuccedere debentium, non admittuntur. Part. 2. Tit. 30.

Azonképpen, ha az Attya az õ leányit (fiai nem lévén) valamely leány ágon való rokonnak Teſtamentomában *tutor*sága alá hadgya; Ennek-is az õ *tutor*sága az firfiui ágból valók-

Similiter, ſi pater filias ſuas (non exiſtentibus filiis) Cognatorum cuipiam in Teſtamento ſubmitteret defendendas: huj⁹ quoq; tutela in præjudicium, &

periclitationem jurium Agnatorum, seu fratrum condivisionaliũ, & in bonis suis, ritè succedentium facta, non tenet, nec admittenda censetur: Ne sub colore ejuscemodi tutelæ fratres ipsi, justis eorũ juribus fraudari dignoscãtur. Sæpè namq; pater, filius orbatum secernens, amore filiarũ captus, ne dum per tutelam, verum etiam aliis exquisitis coloribus, & titulis in bonis suis, illas in fratrum succedẽtium præjudicium hæreditare nititur. E CONTRARIO verò, ubi pater fratrum, sive Agnatorum suorum quempiam ad bona sua, novæ divisionis, vel alio titulo & colore aspirare, vel de facto lites illum inde suscitare cognoverit: non obstante successionis, & consequenter legitimæ tutelæ jure, filios suos, cui maluerit, protegendos testando committere poterit: Non tamen Cognatis: ob rationem, superius prædeclaratam: Nisi fortè bona & jura possessionaria utrunq; sexũ manifestè sequantur atq; concernant. Nam hoc casu, etiam Cognatis suis, pupillos & filios suos tutan-

valóknak és osztozó attyafiaknak, kikre valaha szállani kellene az jószágnak, károkra, és nyilván való veszedelmekre, meg nem álhat, meg sem engedtetik: Hogy effele szin alat való *tutor*ság miat, az attyafiak igasságokban meg ne fogyatkozzanak. Mert gyakorta, az Attya látván, hogy fiu magzati nem maradnak, az ő leányihoz való szerelméből: nem csak ollyan *tutor*ságnak neve alat, de még egyéb fele szin alat is, igyekezik azokat örökkessékké teñie, azoknak az attyafiaknak, kikre még ez után szállani kellene az jószágnak, nyilván való akadályokra. VISZONTAG is penig, mikor az Attya eszében vészi, hogy az ő attyafiai közzül valamellyik, bátor ugyan fia ágból való legyen-is, az ő jószagát szomjuhozza, és aval hogy vagy úy oszláft kévánna, avagy egyéb uton és szin alat való fogásokkal igyekezik ellene pert támasztani, és azt magának foglalni: semmit nékie nem használván, az törvény-szerint való igasága az *tutor*sághoz: az attya szabadon az kinek akarja, annak hadhattya magzatit testamentomban: De nem az leány ágról való attyafiaknak: az fellyül meg-mondot okokért: Hanem ha nyilván az jószág mind az

két ágbélieket illeti. Mert ily dologban, az leány ágról való attyafiaknak-is, hogy árvainak gondgyokot viselly ék, szabadon el hadhattya.

tutandos submittendi habet poteſtatem.

EMLEKEZETRE VALO két Czikkel, az tutorságnak fel-vételéről.

CXX. TITVLVS.

EZ fellyül meg-mõdot dolgokról, két Czikkelt vegyünk eszünkbẽ, ELÕSZÕR, hogy az Teſtamẽtom szerint való *tutor*ók, kiket jó módgyával hadnak, az tõb *tutor*oknál, tudni illik, az tõrvény-szerint valóknál, és à kiket arra rendelnek, méltóságosbak: ugy hogy elõször, az Teſtamẽtom szerint valók, az után az tõrvény-szerint valók, és utólszor az rendelt *tutor*ok, viselhetnek *tutor*ságot. Az második Czikkel ez, miért hogy az *tutor*ság (az mint meg-vagyon mondva) az jószágnak szálláſa után jár: azért még az fogadot attyafiak-is, kikre valakinek jószága, valami kõtésnek, az az, fiává, vagy attyafiává való fogadáſnak erejével, és Királyi *Conſenſus*sával, szállana, fiui ágban meg-fogyatkozván, de leányi azért lévén, az *tutor*ságnak gondgyaviseléſſére elõ bocsáttyák, és réá-is' creſztik,

DUO COROLLAria notanda, de ſucceſſione Tutoria.

TITVLVS CXX.

EXpræmiſſis itaq; duo corollaria ſubinferuntur. PRIMUM quidem, quòd Tutores Teſtamentarij, ritè conſtituti, cæteris tutoribus, videlicet Legitimis, & Dativis, præferentur: ita ut primò Teſtamẽtarij, deinde Legitimi, & ultimo loco Dativi, ad tutelam exercendam admittunrur. COROLLARIUM ſecundum, quòd quia tutela ſecundum bonorum (ſicuti jam prædeclaratum eſt) devolutionem defertur: ideò etiam fratres adoptivi, ad quos bona & jura poſſeſſionaria cujuſpiam, virtute alicujus contractus & Regij conſenſus derivanda ſunt, eo in ſemine maſculino deficiente, & filias habente gerendã ad tutelam, tanquam agnati ritè ſuccedunt &

admittuntur, cognatorum quorumcunq; jure vel tutela non obstante.

creſztik, ſzintén mint az firfiui ágról való attyafiakat, az leány ágról való attyafiaknak igaſsága az *tutor*sághoz, azoknak ſemmit nem árthatván.

DE CASIBUS IN quibus Fratres ad tutelam non admittuntur.

TITVLVS CXXI.

SCiendũ ulterius, quòd quatuor ſunt præcipuè caſus, in quibus agnati, ſeu fratres, ſive carnales, ſive uterini, ſive condiviſionales, ad tutelam ſubeundam non admittuntur.

PRIMUS, quãdo fratrum quiſpiam caput ſuum & bona ſua amittit: prout ſunt qui in ſententia capitali convincuntur. Quamdiu enim frater ipſe, gravamini & oneri hujusmodi ſententiæ ſubjectus fuerit, tutelã exercere non permittitur.

SECUNDUS caſus, ſi villam (quæ ad ſucceſſionem fraternam mutuò pertinebat) ſine rationabili & evidẽti cauſa, vendendo, vel aliter à ſe alienando amiſerit. Si etiam per hoc libertatem capitis retinuerit:

AZ FELE DOLGOKROL, mellyekben az attyafiaknak az *Tutor*ság nem engedtetik.

CXXI. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tudnũk kel, hogy kiváltképpen négy rẽdbéli igyek vadnak, mellyekért à firfiui ágról való attyafiaknak-is, ſem vér-ſzerint, ſem teſt, ſem egy mehbéli, avagy egy oſzlaſſon valóknak-is, az *Tutor*ságot viſſelni nem engedik.

ELSŐ, mikor valamellyik fejét és jóſzágát el-veſzti: mint azok, kik fejeken jóſzágokon maradnak: Mert valameddiglen, az attyafiúnak à *Sententia* fején léſzen, *tutor*ságot nem viſelhet.

MASODIK, ha elégedendő és nyilván való ok-nélkűl oly falut idegenit el, mely egy máſra ſzállandó vólna. Még ha feje váltſagában adta vólna-is: tehát az *tutor*ságnak tiſztit nem viſelheti. Mert kétſęg fęr hozzája, hogy az árvák jóſzágát-is elveſztegetné.

HAR-

nuerit: tunc tutelæ officium amittitur. Nam etiam de dilapidandis & alienandis orphanorum ac pupillorum bonis, præsumptio pariter, & suspitio de illo per hoc habetur.

HARMADIK, ha az attyafiak kőzzűl való magával nem szabad, hanem más hatalma alá vetette magát, avagy engedte magát vetnie. Mert az ki magával nem szabad másnak *tutor*ságát sem viselheti.

TERTIUS casus est, Si quis fratrum, sive agnatorũ, alieno juri, hoc est potestati, se subjecerit, vel subjici permiserit. Qui enim juris sui non est: alterius tutelam gerere non potest.

NEGYEDIK, ha hitlenségben esset, vagy hamis hűtűnek találtatot, vagy egyébként tiszteſſége veſztet, avagy szám-kivetet. Mert miképpen ő, az jószágnak idővel reá való szállása mellől el-esset: azonképpen ennek miatta az *Tutor*ságot-is el-veſztette.

QVARTUS casus, Quãdo quis notam infidelitatis incurrit, aut de perjurio convictus, vel aliter in famis effectº sive proscriptus fuerit. Prout enim exinde à jure successionis cecidit: ita per hoc tutela quoq; deperiit.

HANY-KEPPEN MENThetik magokat az Tutorok, az *Tutor*ságnak terhétől?

CXXII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is jedzűk meg: Hogy kiváltképpen, az ollyan *tutor*ságtól, az mellyet az Fejedelem és az *Patronus*ſok szoktak adni (ha akarja) ember ſok-képpen mentheti és óltalmazhattya meg magát.

ELSŐBEN, gyermekinek ſoksága-val, és az lakó helynek meszszeſségével. Mivel hogy ſok fęle dolognak gond-viseléſſęre nem érkezhetik.

QVOT MODIS possint excusari Tutores ab onere tuitionis?

TITVLVS. CXXII.

NOtandũ deinde, quòd Tutores, & præsertim Dativi, multis modis ab onere tutelæ sese excusare possunt.

PRIMO, propter filiorum multitudinem, & loci distantiam. Quia variis negotiis incumbere nequeunt. SE-

SECUNDO, propter villarum seu possessionum, in diversis locis & comitatib⁹ adjacentium multitudinem.

ITEM, 3. propter continua bella Principum, si fuerint milites, actu & opere militiam exercentes.

ITEM, 4. propter servitium Reipublicæ, & expeditionem negociorum Principũ, prout sunt Cancellariy Oratores, extra regnum delegati, Magistri, Prothonotariy, Provisores curiarũ, Administratores proventuum, Dispensatores rerum & pecuniarum, & alij consimilia officia gerentes.

ITEM, 5. propter insanabilem & incurabilẽ infirmitatem

ITEM, 6. Sæpè etiam ob literarum inscientiam.

ITEM, 7. propter capitalem inimicitiam, quam habuerint advers⁹ patrem pupillorũ, Et itidem habẽt cõtra pupillos.

ITEM, 8. propter senium, quando videlicet sunt ultra sexaginta annos.

ITEM, 9. dum imperfectæ ætatis, seu minores viginti quatuor

MASODSZOR, ha sok falujók vagyon, és kűlőmb-kűlőmb Vármegyében.

HARMADSZOR, az Fejedelmeknek szűntelen való hadak miat, miért hogy vitézlő férfiak és vitézséggel szokták kenyereket enni.

NEGYEDSZER, ha az közönséges szólgálatban, és az Fejedelem dolgáiban lészen foglalatos, à mint vadnak à *Cancellariusok*, *Oratorok*, és kűlső Országra való követségre kiket válaſztnak, az Itiló mesterek, Udvarbirák, az Jövedelmeknek bészólgáltatói, és az pénznek és egyéb féle egyegyet másſoknak komorniki, és egyéb hasonlatos tiſzteknek viselői.

ÖTÖDSZÖR, ha gyogyulhatatlan betegségben vadnak.

HATODSZOR, ha iráſt nem tudnak.

HETEDSZER, ha fő halálos ellenségi, és gonosz akarói vóltanak az árvák attyának, és az árváknak-is.

NYOLCZADSZOR, az vénség miat, mikor tudni illik, az hatvan eſztendőt idejekkel meg-haladtak.

KILENCZEDSZER, mikor még igen iffiak, és még az huſzon negyedik eſztendőt el nem érték.

tuor annis fucrint, ab oneribus tutelarum gerendis, sese (si volunt) excusare poterunt.

HOGY AZ TUTOROK hiven tartozzák, az Tutorságnak tiſztit viſelni: Es hányképpen teſzik magokat kétſégeſſe.

CXXIII. TITULUS.

EZt-is jól meg kel gondolnunk, hogy az *Tutor*ok tartoznak aval, hogy hiven és igazán viſellyék az árváknak *tutor*ságát. Mert ha ezen kivűl, kétſęg kezd hozzájok fęrni, hogy gonoſzúl és nem hűven viſelték vólna: nem csak az *tutor*ságból vetik ki: hanem annak-felette (ha az árvák jóvaiban és jószágokban kétſęgben találtatnak) két annyit kel érette fizetniek. Ha penig az árvát ſzemélyében bántottak meg, vagy jószágáról való perit, álnokúl és csalárdúl forgatták, viſelték: őrökké tiſztteſſęge veſztettek léſznek érette: Es az kárnak két annyi fizetéſen maradnak.

Léſznek penig az *Tutor*ok kétſęgben ſok-képpen:

ELŐSZŐR,

QVOD TUTORES fideliter tenentur gerere officium tutelæ: Et quot modis fiant ſuſpecti.

TITVLVS CXXIII.

COnſiderandum demum eſt, quòd Tutores fideliter & probè debent, tenenturq; gerere pupillorum tutelam. Namaliter, ſi comperti fuerint in ſuſpitione, malèq; & ſiniſtrè tutelam geſſerint: non ſolùm removentur ab officio & adminiſtratione tutelæ: verũ inſuper, (ſi in rebus ac bonis pupilli temporalib⁹ ſuſpecti deprehenſi & agniti fuerint) ad duplam reddendum pupillo condemnantur. Si autem in perſonam pupilli vel cauſam ejus, prætextu juriũm ſuorum poſſeſſionariorum motam, contrariè infideliterq; egiſſe comperti extiterint: infamia ſempiterna inde ſequi debebit. De damnis præterea, per hoc illatis, ad duplum, (ut præfertur) reddendum, ſunt compellendi.

TUTORES autem reddunturfiuntq; ſuſpecti, plurib⁹ de cauſis:

PRIMO, si bona eorum propria stultè consumunt.

SECUNDO, si pupillis necessaria vitæ, victum scilicet & amictum debitè non administrant.

ITEM, 3. si nulla exigente causa rationabili, ipsos pupillos malè tractant.

ITEM, 4. si illis bonis moribus non erudiunt: vel ipsi Tutores malorum morũ existant.

ITEM, 5. si sunt nimium pauperes.

ITEM, 6. si fuerint capitales inimici patris pupillorũ: aut eo decedente, sunt jam vel esse volunt sólis pupillis hostes manifesti.

ITEM, 7. si timetur, quòd ad bona pupillorũ, sibi ipsis vẽdicanda aspirant, & ea pro se usurpare contendunt.

ELŐSZŐR, ha magok jovait és jószágit bolondúl meg-emésztik és el-vesztegetik.

MASODSZOR, hogy ha az Arváknak, életre való szükségeket, mind ételből ruházatból méltót, ki nem szólgáltattyák.

HARMADSZOR, ha az árvákat ok-nélkül, rongállyák és gonoszúl tarttyák.

NEGYEDSZER, ha őket jó és tökélletes erkőlcsre nem tanittyák: avagy az *Tutor*ok ő magok rosz erkőlcsűek.

ÖTÖDSZŐR, ha felette szegények.

HATODSZOR, ha az Arvák attyának halálos ellenségi vóltanak: avagy az meg-halván, az árváknak akarnak jővendőben, nyilván való ellenségi lenni.

HETEDSZER, ha félő, hogy az árvák jószágára vágyodnak, és azt magoknak kezdik tulaydonitani, és immár-is magok számára élik.

QVALITER TUTOres accusari possint. Et de pupillis furiosis. TITVLVS CXXIV.

Cæte-

AZ TUTOROKAT MIképpen vádolhatiyák. Es az esztelen árvákról. CXXIV. TITVLVS.

To-

TOvába ezt kel meg-érteni, hogy effęle *Tutor*ok, akar Teſtamentom ſzerint valók, akar penig másfęlék legyenek, az fellyűl meg-irt kétſęgért, az az, gonoſz gondviſeléſekért, és az árvák marhajának és jószáginak el-tékozláſáért, minden, ſzemély válogatás-nélkűl, akar firfiak, akar Aſzſzony-népek, akar idegenek, akar attyafiak és Sógorok, ſzabadon vádolhattva őket, csak hogy ezt kegyes indulatból cselekedgyék. De az árvák ő magok neveletlen korokban nem vádolhattyák. De ha fel nevekednek, és az tőrvény-ſzerint való idejeket el-érven, akkor mikor immár pőrt inditkatnak, hogy ha az illyen árvák tellyes eſzűek lésznek, az ő gond-viſelőit, attyokfiainak tanácsából ſzabadon vádolhattyák. Holot ezt-is tudgyuk meg, hogy az árvák, minek-utánna tőrvény-ſzerint való időre, és emberkorba jutnak: akarattyok ellen, és ha ők nem kivánnyák, az attyok Teſtamentom-ſzerint, *Tutor*okat nékiek nem hagyhat: mivelhogy immáron annyi idejűek, hogy az tőrvénnek follyáſa ſzerint, magokat meg-óltalmazhattyák.

Ahol penig az fiak akarják, és kévánnyák az ő tőrvény-ſzerint való idejek-

CÆterũ advertendum eſt, quòd hujusmodi Tutores, ſive Teſtamentarij, ſive alterius generis exiſtant, ſuper præmiſſa ſuſpitione, hoc eſt decrimine malæ diſpenſationis & dilapidationis rerum & bonorum orphanorum, omnes indifferenter, ſive ſint viri, ſive mulieres, extranei, conſanguinei, & affines, accuſare poſſunt: ſi ob pietatis cauſam id faciunt. Pupilli tamen, illegitimæ ætatis per ſe Tutores ſuos accuſare nequeũt. Verùm adveniente tranſactą legitima ipſa ætate, ubi ſcilicet lites jam gerere & inſtruere poterunt, ſi orphani ſanæ mentis fuerint, curatores ſuos, ex conſilio proximorum ſuorum accuſare poſſunt. Ubi ſciendum, quòd poſtquam filij legitimæ ætatis annos tranſegerint: invitis, & non conſentientibus eiſdem, patres eorum Tutores illis in Teſtamento ſubſtituere non poſſunt: Cum illis ſint jam ætatis, ut ſe proceſſu juris defendere queant.

Ubi autem volentibus, vel forſitan poſtulantibus filiis, poſt

tempora pubertatis, per parentes ipsorum Tutores assignãtur: illi jam non Tutores, sed potius curatores appellantur. Quia Tutores impuberibus & invitis, curatores autem puberibus & petentibus dantur. Et hoc si petentes ipsi compotes sint rationis. Nam alioquin, si filij amẽtes, furiosi, lunatici, vel mente capti fuerint, etiã post tempora legitimæ eorum ætatis: Tutelæ Testamẽtariorum, aut illis non existentibus, fratrum sive agnatorum suorum, & illis quoquè deficientibus, Dativorum, à Principe scilicet, vel forsitan judicibus ordinariis, in judicio deputatorum subjiciũtur: & illorum provisione, simul cum bonis, & juribus eorum possessionariis, gubernantur.

idejeknek utáña, az ő szülejek nékik *tutor*okat adhatnak, de azokat imár nem *Tutor*oknak, hanem inkáb *Curator*oknak, az az, gond-viselőknek mondhattyuk: Mert az *Tutor*okat gyermecskéknek, és ollyanyoknak kik nem kivánnyák; az *Curator*okat penig őrőg fel-serdült iffiaknak, és kik azokat kivánnyák, szokták rendelni. Ezeket is ugy, hogy-ha azok, à kik kévánnyák, tellyes eszüek lésznek. Mert egyébként, ha az fiak, elméjekben meg fogyatkoztanak és balgatagok, avagy havasok, avagy esznélkül szükölködők, még az törvény-szerint való idejek után-is: az Testamentom szerint való *tutor*oknak, avagy azok nem lévén, attyokfiainak firfiú ágból valóknak: és azok-is, el-fogyván, az Fejedelemtől kel *Tutor*t kérni, avagy neralám az Ország Birái törvény-szerint nevezznek kit illessen az *Tutor*ság, és ezeknek *tutor*ságok alá lésznek rendeltetve: mert ezeknek gond-viselésekalat lésznek minden jóvokkal, és jószágokkal.

Part. 1. Tit. 112. & 126. 127. 59.

Qui quidem Tutores, in casu necessario, & præsertim ad sustentationem illorum cedenti, tàm onera eorum super se assumere, quàm etiam de bonis eorum, prout necessitatis conditio postulabit, disponere possunt: Ea tamen alienare non possunt.

Mely *Tutor*ok, szükséges ügyökben, kivált-képpen az árváknak táplálására való dolgokban, az árváknak terheket és felől valók feleléſt, fel vehetik, és jószágokból, az mennyire kivántatik minden rendelhetnek: de az árvák jószágát el nem idegenithetik.

HOGY

HOGY AZ FEJEDELEM még az Octáván-kűvűl-is *Tutort* adhat.

CXXV. TITVLVS.

MIvel-hogy azért az *Tutor*ságnak viſeléſe az kegyes jó cſelekedetek kőzzűl egygyik, az kétſęges *tutor*okat minden *Octava*, és rővid tőrvény kűvűl-is mindenkor (mihelt ſzó fęr hozzájok) akar ki-is vádolhattya, mind az Fejedelem, s mind Király ő felſęge előt: hogy az árváknak jóſzága gonoſzúl, és haſzontalanúl meg ne emésztéſſęk. Es minekutánna valamely kétſęges *tutort*, az gonoſz ſáffárſagaért, és az árvák jóſzágának tékozláſaért, kezdenek bé vádolni: Azontúl az *tutor*ságnak, és az árváknak minden jóſzága gondgya-viſeléſęt, az Fejedelem meg-tiltya: és tőrvény vége ſzakkattaig, az jóſzágot kőz kézhez adgyák.

Holot peniglen azon kőzben, az kétſęges *tutor*nak hólta történnék, minek-előtte az tőrvény véghez menne: tehát á kétſęges *tutor*ságnak gyalázattya, és büntetéſe véle meghal: de az maradéki és örökkeſi tartoznak ſzámot adni, és az ő gonoſz ſáfár-

QVOD PRINCEPS, etiam extra terminos judiciorum, de Tutore provideré poteſt.

TITVLVS CXXV.

CUm itaq; onus tutelæ pium opus ſit, accuſatio Tutorum de ſuſpitione, etiam extra terminos Octavales, & Brevium judiciorum, ſemper (dum ſuſpitio occurrit) liberè fieri, & ad Principem ſive Regiam majeſtatem deferri poterit: ne bona pupillorum malè & inutiliter conſumantur. Et poſtquam aliquis Tutorum de ſuſpitione ipſa hoc eſt de crimine malæ diſpenſationis & dilapidationis bonorum orphanorũ accuſatus fuerit: mox illi adminiſtratio tutelæ, & omnium bonorũ pupillorum, per Principem interdicitur: & infra deciſionem cauſæ, ad manus communes illa dantur & aſſignantur.

Ubi autem Tutor ipſe ſuſpectus, priusquam cognitio ſuſpitionis terminaretur, ab hac luce decederet: tunc conditio, pœnaq; ſuſpicionis extinguitur quidem: attamen hæredes & ſucceſſores ejusdem Tutoris, ra-

tionem super malè dispensatis rebus, dare tenentur, & ad satisfactionem compellentur.

Si verò Tutorem quispiam, tutelam & officium tutelæ fraudulẽter gerere, & administrare deprehensus fuerit: etiam si satis facturum vel satis daturum se offerat, & super ea re fidejussores etiã promittat atq; ponat, nihilominus tamen removendus est ab officio tutelæ: & alius per Principem, bonæ famæ & conditionis Tutor, loco illius assignandus, atq; substituendus.

OBLATIO enim satisfactionis Tutoris, propositũ malum non tollit, & animum iterato, malè agendi non evitat: quin potius voluntatem diutius grassandi in rebus & bonis pupillorum præstat atq; demonstrat: super his autem providere, remediumq; adhibere, ad solum Principem spectat.

sáffarságáról, az árvákat meg-elégiteni.

Hogy ha penig oly *Tutor* találtatik, ki az *tutor*ságnak tiſztit gonoſzúl viſelte vólna: noha az kárnak megfizetéſére kéſz vólna, és arról kezeſſeket-is vetne: mind-azon-által, az *tutor*ságnak tiſztit tőlle el-kel venni: és az Fejedelem ő hellyében más *Tutor*t adgyon, ki jámbor és tiſztteſſégbéli ſzemély legyen.

Mert az *tutor*nak effélé elég tételről való igireti gonoſz cselekedetit el nem fedezi, ſem penig több gonoſz cselekedetre való ſzándékát el nem távoztattya: ſőt inkáb az árvák jószágában és marhájában, akarattyának, továbba való kegyetlenſégét és tékozlását jelenti és mutattya: az erre való gondviſelés penig és annak Orvoſsága, csak az egy Fejedelmet illeti.

QVOD TUTORES, in cunctis causis pupillorum procedere possunt.

TITVLVS CXXVI.

ITEM,

HOGY AZ TUTOROK, az árváknak minden pőrőkben el járhatnak.

CXXVI. TITVLVS.

Ezt

EZt sem kel el-hadni, mint hogy három-féle *Tutor* vagyon, ugymint: Tőrvény-szerint, Testamentum-szerint, és Rendeltettet: Ez okáért az ő *tutor*ságokról, az tőrvényben, nyilván való bizonyságot tartoznak elő hozni. Azt elő hozván, és hogy ők à *tutor*ok meg-bizonyitván, az árváknak minden-némű ügyekben, perekben és azoknak folyásiban, és egyéb dolgokban, mind az Ország Birai előt, mind penig egyebűt is, az üdő látot levélnek erejével, mind addig mîg az gyermekségből ki nem kelnek, vagyon az igaz *tutor*oknak méltóságok, hogy el-járhassanak, és mindeneket jó rẽdre hozhassanak: mely *tutor*oknak hirek és értelmek nélkül, az árvák, Prokátorokat sem valhatnak, ha elégedendő idejek el-jőt vólna-is. Sőt egyéb vallást sem tehetnek, mîglen árva számban léfznek. Kik ha Prokátort vallanának-is, avagy ez alat valláft tennének: Annak mindenestől fogva semmi ereje nem léfzen.

ITEM, hoc quoq; non prætermittẽdum est, quòd cum tria sint genera Tutorum, videlicet, Legitimi, Testamẽtarij & Dativi: super eorum tutela, testimoniũ evidens, in judiciis producidebet. Quòd postquam productam fuerit, & sese Tutores esse docuerint, in cunctis causis, differentiis, & earum processibus, & aliis negotiis orphanorum & pupillorum, tàm coram judicibus Regni ordinariis, quàm etiam alias ubilibet, vigore literarũ Revisionalium, usq; ad tempora legitimæ ætatis eorum procedendi, & omnia ritè expendendi, habent authoritatem: sine quorũ scitu, & consensu, pupilli ipsi, nec procuratores (adveniente Legitima ipsorum ætate) constituere debent. Nec etiam Fassiones aliquas infra temp° pupillaris ætatis eorum facere possunt. Qui si Procuratores constituerẽt, aut Fassiones interea facerẽt, Nullius erunt firmitatis omnino.

AZ ARVAKNAK IDEJEknek meg-láttásáról, és arról való *Revisionalis*, az az, üdő látot levélről.

DE ÆTATIBUS PUpillorum revidendis, & literis inde Revisionalibus.

TITVLVS CXXVII.

Aetates autem pupillorum, per judices ordinarios Regni, vel eorum Prothonotarios: aut in locis teſtimonialibus, hoc eſt Capitularibus vel Conventualibus revideri, metiri & diſcuti ſolent. Et hujusmodi reviſioni (dummodo literæ ſuper ea re Reviſionales conficiantur) in omnibus judiciis fides adhibetur. Et earundem literarum Reviſionalium virtute, tutores in perſonis orphanorum, tàm agere & opponere, quàm etiam ad objecta & propoſita reſpondere ſemper poſſunt. Imò ſi in cauſa cujuſpiam proceſſu pupillos convinci, & ſuccumbere agnoſceretur, pro utilitate pupillorum: non autem eorum deſtructione, plenariam cum adverſa parte, nominibus & in perſonis eorundem orphanorum concordandi, & in unionem (prout negociorum qualitas exigit) deveniendi habent facultatem.

Reviſionales literæ.

Part. 2. Tit. 41.

Part. 1. Tit. 112. & 124.

CXXVII. TITVLVS.

AZ Arvák idejét penig, az Országh Birai előt, avagy azoknak itélő meſteri előt, avagy Captalamban és *Convent*ben, ſzoktak meg-látnia, és az Arua hány eſztendős legyen meg-arányoznia. Mely üdő látáſnak (csak hogy levél kellyen rólla) mindennemű törvényben hitele vagyon. Az üdő látot levélnek erejével penig, az árváknak *Tutori*, az árváknak nevében, és ſzeméllyekben perelhetnek, ellent felelhetnek, és réá felelhetnek. Sőt, ha valami perben láttyák, hogy az árvák dolgait elveſztenek, az mint à pernek érdeme kévánnya, meg-is békélhetnek az más fęllel, az árvák haſznáért, de ugy hogy azoknak károkra, és meg-rontáſokra ne eſſęk.

QVID LITERÆ REviſionales valent: Et quomodo Faſſiones, infra perfectam ætatem factæ, retractari debeant?

AZ üDő LATOT LEVEL mit haſznállyon: Es az tökélletes üdő előt, az mi vallások lőttenek miképpen hihaſsák meg?

TITVLVS CXXVIII.

Cæte-

CXXVIII. TITVLVS.

Továbba

TOvábba az *Reviſio*nálnak, az az, az ũdõ látot levélnek, mindennémũ dólgokban, annyi ereje vagyon, mint az Procátor levélnek, még ha az árvák az tutorſágh alól ki kõlték vólna-is, megh is valóban haſznos és javokra vagyõ: mert ha õket valaki vagy ajándéckal vagy ſzép ſzóval meg-kerũlte és arra haytotta vólna: avagy ijeſztéſſel és fenyegetéſſel meg-remitette és arra kénſzeritette vólna: hogy az jóſzágot valakinek õrõkben vallanak, az õ elégſęges idejek alat, ugy-mint, az huſzõ négy eſztendõnek forgáſa alat: megtekintvén annak utánna csak az ũdõ látot levelet, ſzabadon effęle vallás-tételt meg-hihatnak, és ſzavokat meg czáfolván ſemmiſſe tehetnek: Igy azért, hogy-ha az Arvák eſzekbẽ vévén, hogy tanács nélkũl bolondúl cselekedték legyen az valás-tételt, minek elõtte az tõkélletes idejekre jutnának, azon vallás-tételt, az Orſzág Birai elõt, avagy azoknak Itilõ Meſteri elõt, avagy hiteles hellyen, ſáját ſzájockal meg-hiják és ellenmondanak. Ez meg-hivás peniglen nem csak az elõt lehet megh, az ki elõt az valláſt tõtték: hanem más rendbéli, Orſzág Birai, ugy-mint, Captalanokban, *Conven*tekben és hiteles

CÆterùm Literę reviſionales, quæ vim literarũ Procuratoriarum in omnib' negocijs & cauſis habent, etiã tranſacta & exſpirata pupillari ætate, tantum juvant & conferunt orphanis: Ut ſi ipſi muneribus fortè corrupti, vel blandis ſermonibus ſeducti, ſive metu & comminationibus aliquorũ per culſi atq; coacti, Faſsiones perenales, ſuper bonis & juribus eorum poſſeſsionarijs, infra & uſq; perfectam ipſorũ ætatem, vigintiquatuor ſcilicet annorũ ſpacio, cuicunq;, quandocunq; & ubicunq; facerẽt: conſpectis poſtea ipſis ſolummodo literis Reviſionalibus, poterũt hujuſmodi Faſsiones per orphanos retractari, & in irritum revocari: Ita tamen, ſi orphani Faſsiones illas, inconſultè ſeſe feciſſe perpendentes, antequã temp' perfectæ ætatis eorũ expleatur, eaſdem corã Judicibus ordinarijs Regni vel Magiſtris illorũ Prothonotarijs, aut in locis Teſtimonialibus, ore proprio revocabũt atq; retractabunt. Et ejuſcemodi revocatio non ſolum ibi, vel corã eo, quo Faſsio facta fuit: ſed

Part: 2.
Tit. 41.

etiam in conſpectu aliorũ judicũ & teſtimoniorum, infra prę-fixi termini, perfectæ videlicet ætatis ipſorũ ſpacium, ritè ſemper fieri valebit: Si tamen interea Faſſiones hujuſmodi revocare, & retractare nõ curabũt: poſtea faſſiones ipſę perpetuæ firmitatis robur obtinebũt, ſemperq; locũ habebunt. Conditionibus tamen, in poſſeſſionaria venditione requirendis, ſuperius prænotatis, ſemper ſalvis. Facta verò præmiſſa revocatione & retractatione ejuscemodi Faſſionis: revocans ipſe ſemper infra temp' præſcriptionis, triginta videlicet duorũ annorum ſpacium, lites & cauſas, prætextu ipſius revocatæ Faſſionis, ſuſcitandi habet facultatem.

Part. 1. Tit. 60.

teles hellyeken, az fel-tõt czél elõt, az az, minek-elõtte az tõkélletes idejek el-telnek, jó modgyával mindenkor meg-cselekedhetik. Mind azon-által, ha el-mulattyák, és effęle vallás-tételeket meg nem hinak: annak-utánna azok az vallás-tételek õrõcké való vallásoknak tartatnak, és mindenkor hellyek léſzen. Az jóſzág el-adáſsának formája, az mellyet otfen meg-jelentettünk, mindenkoron az altal éppen meg-maradván. Az meg-hivás-is illyen-képpen meg lévén: az meg-hivo fęl, az idõ mulásnak ſzokot ideje alat, ugy-mint harmintz két eſztendõnek forgáſſa alat, azon õ meg-hiváſſa mellet ſzabadon põrt indithát.

QUOD ORPHANI, in cauſis contra eos tempore pupillaris ætatis ipſorũ motis, reſpondere non tenentur.

TITVLVS CXXIX.

Hinc eſt etiã, quòd orphani, durante pupillari eorum ætate, ſolũmodo per productionẽ & oſtenſionem literarum Reviſiona-

HOGY AZ ARVAK OLY põrbẽ, mellyet ellenek gyermekſęgeknek idején, kezd valaki, nem tartoznak megfelelni.

CXXIX. TITVLVS.

TOvábba ezen ũdõ látásból ez-is kõvetkezik, hogy az árvák, az ũdõ látot levélnek meg-mutatáſával minden perekbõl, mellyeket gyermekſę-

mekſęgeknek idején ellenek kezdenének, meg-ſzabadulnak: Nem-is kételenittetnek ſenki ellen, akar minémű pőrben, akar jóſzágh felől valóban, avagy jegy ruha, és leány negyed felől, avagy penig kár-tétel felől valóbã, mellyet gyermek korokban ellenek valaki akarna kezdeni, tőrvény-ſzerént való ideiglen, megfelelni, (az attyok idejében kezdetet pertől el-válva.)

ſionalium, ab omni cauſa & lite, tempore pupillaris ætatis ipſorũ cõtra eos mota, liberantur: nec coguntur ad inſtantiã alicujus, in proceſſu cujuſvis cauſæ vel litis, ſive ratione juriũ poſſeſſionariorum, aut Dotalitiorũ, vel Quartalitiorum, ſive actuum potentiariorũ, vel damnorum, aut etiam aliorũ quorumcunq; negociorũ, adverſus eos, in ipſa pupillari ſeu illegitima eorũ ætate, ſubortæ & ſuſcitatæ (demptis tamen cauſis, tempore patris ipſorum inchoatis) infra tempus legitimæ ætatis eorum reſpondere.

De ha valami pőr jóſzágok felől, hoſzſzu pőrnek folyáſſá-ſzerént, mégh árvaſágokban és neveletlenſęgekben, támad ellenek: tehát az pőr mind addig folyhat, mig az árváknak meg-kel felelni: de mikor arra jutnak hogy meg-felellyenek, az *Reviſio*nalis, az az, üdő látot levélnek erejével, az árvaknak gyermeki vóltokat és elégtelen idejeket, kel bé-hozni és elő vetni, mely miat az pőrt, az árvaknak tőrvény-ſzerént való idejeknek első eſztendőre, ugymint, mikor az árvák tellyes tizenkét eſztendőſſek léſznek, és immár Procatort vallani kezdnek, el-kel hálaſztanjok és vontanjok. Mert ha egyébként előb kénſzerittőtnek

Verũ tamen, ſi occaſione jurium poſſeſſionariorum, ſtante adhuc & durante pupillari & illegitima ipſa ætate, cauſa aliqua, per longum litis proceſſum terminari ſolita, contra pupillos exorietur: tunc tenebit qui dẽ proceſſus uſq; ad reſponſionis terminũ: ſed in ipſo reſponſionis termino, virtute literarũ Reviſionalium, pupillaris vel illegitima ætas orphanorũ allegari, & cauſa ipſa per hoc ad primum annũ legitimæ ætatis, hoc eſt ad duodecimum annum orphanorũ integrũ, quãdo videlicet jã primo Procuratores cõſtituêre incipiẽt, prorogari differri-

ferriq; debebit. Nam aliter, si prius respondere cogerẽtur, vel etiam ex imperitia sponte respondèrent: talis responsio non tenebitur, sed simpliciter & de plano tractari valebit.

meg-felelni, talám tudatlanságból, szabad akarattyok-szerént-is megfelelnének. Affele felelet penig nem álhat-meg, hanem éppen és terhe nélkül meg-hivattatik.

QVOD PVPILLI, in causis, tempore patris eorum inchoatis, respondere coguntur.

HOGY AZ ARVAK, az attyok idejekben kezdettet põrben, tartoznak megfelelni.

Part. 1. Tit. 129.

CXXX. TITVLVS

SUperius autẽ clausulã hanc (DEMPTIS causis tẽpore patris orphanorum inchoatis) non frustra posui. Quoniam isto casu pupilli, quantumcunq; parvuli, ad omnes causas, vivente patre eorũ, contra se motas & suscitatas respõndere, & debitum finem in illis, facta responsione, consequi & habere tenẽtur. Et si in processib⁹ ejuscemodi causarum, juramentũ fortè per aliquẽ pupillorum præstandum judicaretur: depositio ejusdẽ juramenti, ad primũ annum legitimæ ætatis ipsi⁹ pupilli prorogabitur: prout hac de re limpidius in serie juramentalium depositionum, in secunda parte hujus opusculi tractabitur.

CXXX. TITVLVS.

DEIde fel az Cickelt (hogy ugy mond, az árváknak attyok idejében kezdettet põrtől el-válva) nem héában mondám. Mert effele dologban, az árvák, akar mely kicsidek legyenek-is, mindenfele põrre, mellyet attyoknak éltében ellene kezdették és inditották, tartoznak meg-felelni, és mind végiglen tõrvént állani. Es ha az tõrvénnek folyásaban valamely árvanakhitet itilnek: az hit le-tételnek, az árvának tõrvény-szerént való elsõ esztendõjére kel haladni: miképpen erről az dolgokról, az hit le-tételnek rendiben, ez kõnyvnek második részében, nyilvábbán meg-irjuk.

Part 2. Tit. 32.

CASUS AFFE-

AFFELE DOLOGROL, melyben az Arvák, mégh az tőrvény-ſzerént való idejek előt-is, tartoznak meg-felelni.

TITULUS. CXXXI.

ENnek felette találtatik más dolog is, melyben az árvák, nem tekéntvén azt, hogy még az tőrvény-ſzerént való idejeket el nem érték, és még gyermek ſzámban vadnak, az Tutorok által, tartoznak meg-felelni, és az pőrnek follyáſára, mely ő idejekben indult, vigyazni: Tudnia-illik, mikor valamely jóſzágban való bé-vitelnek, avagy iktatáſnak avagy határ járáſnak valohol az jóſzágokban akar ki által, az árvák nevében és képekben, ellene mondanának. Es effele tilalomért és ellen-mondáſért, az árvákat az Octavára hiják: Mert ez dologban-is, egyéb tőrvény-ſzerént való idejű embereknek módgya és ſzokaſa-ſzerént, âz tőrvény folyáſſának rendit megtartván, kőteleſſek meg-felelni, és ellene mondáſoknak okat adni..

Ennek penig az oka ez: mert ſzabad akarattyokból, és magok indulattyokból avattyák magokat effele pőrekben. Es noha más ember inti őket az tőrvényre: mind-az-által inkáb

CASUS QVIDAM, in quo pupilli etiam illegitimæ ætatis reſpondere tenentur.

TITVLVS CXXXI.

PRæterea reperitur etiam alter caſus, in quo pupilli, non obſtante illegitima & pupillari eorũ ætate per Tutores ſuos reſpondere, & proſecutioni cauſarum, in ipſa eadem ætate motarum, ſuperintendere tenentur: quãdo videlicet Introductioni, & Statutioni, vel metali Reãbulationi, aliquorum juriũ poſſeſſionariorũ, per quoſcunq; factæ, nominib' & in perſonis ipſorum orphanorũ, contradictionis velamine obviatur. Et ob hujuſmodi contradictoriã inhibitionẽ, pupilli ad Octavales terminos evocãtur. Nam iſto quoq; caſu, more, & inſtar aliorũ legitimæ ætatis hominũ, proceſſu juridico obſervato reſpondere, & rationem contradictionis eorum reddere debebunt.

Et ratio eſt: quia ſpõtè & proprio eorũ motu, cauſæ hujuſmodi ſe ſe ingerũt. Et quamvis ad alterius inſtantiã evocẽtur: tamẽ ipſi magis videntur actores,

quàm in causam attracti, tunc existere, qui conantur juribꝰ alteriꝰ patris manifeste, resistere. Nisi enim statutioni, vel reambulationi, & per consequens, juribꝰ partis alteriꝰ sponte cõtradicerent, nusquam eos in litem attraherent. Et ideò nõ contra eos, quin potius per eos causa, in hac parte, suscitari videtur.

kább ők látatnak fel pőreſſeknek lennie, hogy ſem mint al pőreſſeknek, miért hogy ők igyekeznek az másꝰ fęl igaſságának nyilván ellene állanya. Mert ha az iktatáſnak, avagy határ-járáſnak, és ſumma-ſzerént az más fęl igaſságának, ſzabad akarattyok-ſzerént ellene nem mondanának, ſohova őket reá nem hinak. Es azért nem ellenek láttatik à pőrnek indittáſſa, hanem inkáb, ennyi réſzében, ő általok indul.

SECUS tamen est, si statutio vel reambulatio metarum per quẽpiam in dominiũ taliũ terrarum aut bonorum, & jurium possessionariorum facta fuerit, quæ pacificè præmanibus orphanorũ habentur. Nam hoc casu, velint, nolint, ipsi statutioni, vel etiã Reambulationi contradicere debebunt. Aliter enim per taciturnitatem, de dominio illorũ, aut illarũ excluderẽturꝰ & idcirco respõdere in hac parte, sicuti in prænarratis cæteris causis, infra tẽpus legitimæ ætatis eorũ non tenebũtur. In causis verò ratione bonorũ, per defectũ seminis aliquorũ decedẽtiũ, à Principe impetratorũ, vel vigore cõtractuũ, in quẽpiã derivatorũ, motis, processus & ordo superius, exinde conscriptꝰ atq; declaratus, observari debebit.

Part. 1. Tit. 29. & 30.

Kűlőmben vagyon azért ez, ha valaki affęle főldeknek avagy jószágnak uraſzágában iktatná magát, avagy abban határt járratna, melynek az árvák békeséges uraſságában vóltanak. Mert ez illyen dologban, vagy akarják vagy nem, de az iktatáſnak, avagy az határ-járáſnak is ellene kel mondaniok. Mert ha el-halgatnak, az jószágnak annyi réſzének urásságából ki rekeſztetnének, de azért ebben-is tőrvény ſzerént való ideiglen, nem tartoznak meg felelni, mint ſzintén az fellyűl meg mondot egyéb dolgokban-is. Az mely pőr penigh, magva ſzakattul, az Fejedelemtől, avagy valami végezésből, valakire ſzállot jószágról, támadna: abban az fellyűl megért follyás, és rend tartaſſęk meg.

QVOD HOGY

HOGY AZ KIK AZ ARvákat tőrvényre hiják, az Arváknak dian marad.nak.

CXXXII. TITVLVS.

VEgtére ezt-is tudnunk kel: Mivel hogy az árvák, tőrvény-szerint való ideiglen, tudni illik, míglen az tutorság alól ki-szabadulnak, az *tutor*oknak, sem hirekkel sem hirek nélkűl, semmit nem cselekedhetnek: mert nem szabadok magokkal: Ha valaki azért effele árvákat, valami hatalomért perben fogna, és tőrvényre hina (azt mondván, hogy az árvák, avagy az ő hagyomásokból cselekedték vólna raytok az hatalmat) tehát mindgyáráft diokon marad (az mint az hivataloknak rendiben, ez második részében, megmondgyuk.)

QVOD EVOCAtores pupillorum, in Homagiis eorum convincantur.

TITVLVS CXXXII.

SCiendum postremò, quòd ex quo pupilli, usq; tempora legitimæ eorũ ætatis, quãdo scilicet ab omni tutela liberãtur, nec cum scitu nec sine scitu Tutorũ aliquid facere possunt: quia sui juris non sunt. Ideò, si quis tales orphanos occasione actuũ potentiariorũ (asserẽdo per ipsos, aut de eorum cõmissione, ejusmodi actus potentiarios fuisse patratos) in causam convenerint & attraxerint: mox in Homagio illorum (quemadmodum super Evocationem conditionibus, in ipsa secunda parte declarabitur) convincuntur.

Part. 2. Tit. 23.

MI LEGYEN, ES MINT legyen, az ingo marhának, és veszteg áló jószágnak bőcsűe.

CXXXIII. TITVLVS.

MIért hogy penig az marhának bőcsűe, egy-nehány dolognak réghez vitelében igen szűkséges: Annak-

QVID SIT, ET qualiter fiat bonorũ mobilium & immobilium æstimatio.

TITVLVS CXXXIII.

QVoniam autem ad nonnullorum negotiorũ expeditionem, per necessaria est bonorũ æsti-

Part. 1. Tit. 59. 60. 81. 83. 134. Part. 3. Tit. 5. & 26.

æſtimatio: Ideò ſeries ac modus ejus hîc meritò ſubnecti debet. Unde notandũ eſt, quòd juxta veterem & approbatam hujus Regni noſtri conſvetudinem, æſtimatio, dicitur bonorum mobilium & immobilium competẽtis valoris, limitata quædam ac ſtatuta taxatio. Vel aliter, æſtimatio eſt rei mobilis & immobilis ſecundum ſui æquivalentiam, vel valorem, taxata quædam limitatio. Et duplex eſt æſtimatio, ſcilicet, Perennalis & Cõmunis, Æſtimatio Perennalis, quæ in juribus dunta-xat poſſeſſionariis, & non rebus mobilibus fieri ſolet, decies tantum facit, quantum communis. In æſtimatione namq; Cõmuni, una ſeſſio Jobagionalis populoſa, pro una Marca, ſeu ad unam Marcam, quatuor Florenos faciẽtem. In Perennali verò æſtimatione, ad decem Marcas, quadraginta florenos continentes, computatur. Quæ perẽnalis æſtimatio, paucis in reb⁹ ac cauſis committitur: ſed univerſus ferè cœtus Dominorum Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, æſtimatione Com-

Annak-okáért illik, hogy itt valamit ſzóllyunk felõle. Az bõcs azértón, az mi Orſzágunk régi meg-rõgzõt ſzokáſa ſzerint, az ingo és ingatlan, avagy az mozdúló és veſzteg áló jóſzágnak és jóknak, illendõ értéke ſzerint, való el-rendelt, és végeztetet, és meg-határozot bõcsũléſe. Avagy az ingo marhának, és veſzteg álló jóſzágnak, értéke ſzerint való meg-intezéſe, és meg irt határozáſa. Két-féle penig az Bõcs, tudni-illik, õrõk és kõz, Bõcs, Az õrõk bõcs, az mely csak veſzteg álló jóſzágban, és nem ingo marhában ſzokot lennie, tiz aňyit téſzen, hogy nem mint az kõz bõcs. Mert egy jobágy hely, mellyen laknak, kõz bõcsel, egy Girát, avagy négy forintot teſzen. Az õrõk bõcs-ſzerint penig, tiz Girára ſzámlállyák, mely negyven forintot téſzen. Effęle õrõk bõcsel kedig, nem igen élnek: hanem tõbbire, az egéſz gyũlekezet, ugy-mint, az Pap Urak, Szabad Urak, Nagyságos és Zaſzlos Urak és az egéſz Nemeſség az kõz bõcsel érnek. Hanem ha affęle vallás-tételekben, és kõtéſekbẽ, avagy az Orſzágnak valami ſzerzéſęben nyilván való ſzóval megvólna irván, de kũlõmben hogy éllyenek véle, ritkán engedtetik meg.

MELY

Communi (ut plurimum) utitur. Nisi enim in fassionibus, vel obligaminibus quorumpiam, æstimatio Perennalis claro sermone declarata, aut in constitutionibus Regni publicis expressa fuerit, ejus usus ratiò admittitur.

MELY KŐZ BŐCSNEK rendi ez módon követkőzik:

EGy Kő-vár bőcsültetik 100 Girára.

Monostor, avagy Kalastrom, melyben *Patronus*ok, és egyéb fő Nemesseknek temetések vagyon, bőcsültetik 100. Girára.

Egy-házat két tornyost, Monostor módra rakottat. 50. Girára.

Egy-ház kinek két Tornya vagyon, de nem Monostor módra fundáltatot 25. Girára.

Egy-ház melynek csak egy Tornya vagyon, és temető hely. 15. Girára.

Ha penig tornya nincs, de temető helye vagyon 10. Girára.

Egy fa Kapolna, temető helye lévén, 5. Girára.

Temető helye nélkül 3 Gir.

CUJUS QVIDEM ÆSTImationis, series hoc modo sequitur:

ITEM, Castrum lapideũ æstimatur ad Marcas Centum.

ITEM, Monasterium sive Claustrum, sepulturam Patronorum, & aliorum specialium Nobilium habens, æstimatur ad M. C.

ECCLESIA cum duobus pinnaculis, ad modũ Monasterij fundata, æstimatur ad M.L

ECCLESIA cum duabus turribus, seu duob' pinnaculis, non Monasterium existens, vel non per modũ Monasterij fundata ad M. XXV.

Omnes aliæ Ecclesiæ matronæ, cum una turri, sepulturam habentes, æstimantur ad MXV.

Sine turri autem, constructæ tamen cum sepultura, ad MX.

CAPELLA lignea, seu Sacellum, non lapideum, sepulturam tamen continens, ad M. V.

Absq; sepultura verò, ad M. III.

ECCLESIÆ autem & Capellæ, extra Matronam Ecclesiam fundatæ, non ponuntur in seriè æstimationis.

ITEM, Sessio seu Curia Nobilitaris populosa, ad M. III.

Habitatore verò carens, ad M. unam cum media.

Ædificiis autem omninò destituta, ad M. I.

ITEM, Sessio Jobagionalis populosa, ad M. I.

Deserta verò, sed ædificia habens, ad M. mediam.

Ædificiis autem penitus carens, tamen in ordine aliarum sessionũ sita, ad quartam partem unius Marcæ, videlicet denarios. C.

Extra ordinem siquidem aliarũ sessionum posita, pro campo reputantur, & in ordine æstimationis non computatur.

ITEM, Pomarium Nobilium, cum adultis & fructiferis arboribus constitum, in uno jugere terræ, regalis mensuræ adjacens, ad M. III.

In insula tamen Czallokõz, *quælibet arbor adulta & fructifera, æstimatur ad centum Denarios, usq; numerum duodecim.*

Az mely Egy-házak avagy Kapolnák kedig az megyes es házon kũvũl fundáltatva vadnak, nem számláltatnak az bõcsũ kõziben.

Egy Nemes ũlés, kiben ember lakik 3. Girára.

Ha pedig puszta, más fẹl Gir.

Ha penig még-epũleti sincs, 1. Girára.

Egy jobbágy ũlés, kiben ember lakik 1 Girara.

Ha pedig puszta, fẹl Girára.

Ha penig csak ház hely, hogy semmi épũles nincs rayta, de falu szeriben vagyon. 1. Forintra.

Ha penig falu szerin kũvũl vagyon, mezõnek mõdatik, és az bõcs kõzé nem számláltatik.

Nemesseknek egy gyũmõlcs kerte, õreg és gy ũmõlcs fákkal ũltetet, Egy Király hóldgyáne fõldõn. 3. Girára.

Czallokõzben azért minden õreg és gyũmõlcsezõ fa tizenkettõig, Száz pénzre bõcsũltetik: Tizenkettõnek felette kedik akar mennyi legyen.

legyen, egyben ſzámláltatván:
3 Girára.

Jobbágy gyümölcs kerti, áz falun kivül való. 1. Girára.

Az házhelyhez való kertet penig, nem ſzámlállyák az bőcsü közben.

Köz föld, mely egy Királyi ſzántó földet meg-tenne. 3. Girára.

Köz erdő mely ből diſznó tizedet, vagy egyéb közönſéges adot nem ſzednek, nincs-is valami bizonyos jövedelme, bőcsültetik mint köz föld, egy Királyi eke allya.
3. Girára.

Az tövis bokrokról és cserés hellyekről, azont kel érteni.

Továbba az nagy Erdő, mellyet ereſztvénnek hinak, köz faragáſra és épületre alkolmas, ha három Királyi ekéje mértékénél kiſſeb léſzen, minden eke bőcsültetik.
10. Girára.

Ha penig három eke allyánál több léſzen, többre nem bőcsültetik, hanem

decim arborũ: ultra verò duodenarium ipſum numerũ, quotquot ſunt arbores, ſimul tamen cõputatæ æſtimãtur, ad M. III.

POMARIUM verò Jobagionale, extra villam habitũ, ad M. I.

Retro autem, ſeu penes ſeſſionem exiſtens, non ponitur in æſtimationis ſerie.

ITEM, Terra communis, vel arabilis, ad unum aratrum regalis menſuræ ſufficiens, ad M. III.

ITEM, Sylva communis, de qua decima porcorum, vel tributum generaliter non exigitur, nec habet aliquem certum provẽtum, æſtimatur ſicut terra communis, ad unum aratrũ, videlicet Regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

De rubetis etiam & Virgultis, idem ſentiendum.

ITEM, Sylva magna, quæ aliàs permiſſoria dicitur, pro communi opere & labore apta infra quantitatem trium aratrorũ Regalis menſuræ exiſtẽs, quodlibet aratrum, ad M. X.

Ultra verò tria aratra adjacens, non æſtimatur, ſed ad

ipsa solummodo tria aratra reducitur æstimanda.

ITEM, Sylva major, puta dolabrosa & glādifera, seu sub dolabro & venatione existens, ac pro quolibet opere & artificio valens, in spacio vel quantitate trium aratrorum, regalis mensuræ adjacens, quodlibet aratrum æstimatur, ad M. L.

Si verò proventus ejus annualis benè potest computari, signanter, si fuerit glandinosa, tunc pro decies tāto æstimatur, quantum facit proventus suus annualis: ultra verò ipsa tria aratra (prout permissoria) non æstimatur.

ITEM, si terra arabilis non extendit se ad unum, vel medium aratrum regale: ita videlicet, ut si fuerint quinq; aut sex, vel decem &c. jugera: tunc (opinione nonnullorum) quodlibet jugerum, æstimabitur ad denarios quadraginta: & de sylva quoq; permissionali, ac ne morè, idem dicunt esse tenendum. Verumtamen, hæc limitatio, pro communi æstimatione accepta, respectu præcedentis, justa & recta non videtur, sed omnino

hanem csak három eke bőcsűre.

Továbba az nagy bárdos, és makkos erdő, bárdolni és vadáſzni jó, és minden műre, három Király ekejéni földőn lévén, minden eke allya bőcsűltetik 50. Girára.

Ha penig az eſztendőnként való haſznát jól meg-vehetik, jeleſben ha makkos erdő léſzen, tiz annyira bőcsűltetik, mit az eſztendeig való haſzna tenne: ha penig nagyob léſzen három ekénél, nem bőcsűltetik tőbre mint az ereſztvény.

Továbba ha az ſzántó föld, egy egéſz Királyi ſzántó földnél, avagy félnél kiſſeb lejend: mikor, tudni-illik, öt, hat, avagy tiz hóld föld· tehát (az mint némellyek vélik) minden hold földet, negyven negyven pénzre kellene bőcsűlleni: és ezen értelemben vadnak az ſzabad erdőről-is és berekről. Mind-az-által effele köz bőcs ez meg-mondot vélekedés ſzerint, az elsőre tekintvén, nem tetſzik igaznak, hanem telleſſéggel meg kel vetni. Mert ha egy Király hóldént való földet, avagy köz erdőt,

dőt, három Girára bőcsűlendesz, és az őreg hóld főldet, az Királyi mérték-szerint, más fęl Száz hóld főldre tudandasz: tehát ha jól meg-vetended, egy egy hóld főldre, csak tizen két két pénz jút, és bőcsűletlen csak négy hóld marad benne, kinek az bőcsűe őtven pénzre megyen, az őtven pénzt peniglen más fęl Száz fillyerre, avagy mangurra jó móddal nem oszthatod. Azért ha az nagyob részszel, az meg-mondot négy hóldot őszve vetended, ez négy hóldnak bőcsű nélkűl kel maradni. Mert az ereztvényes erdőnek, és bereknek bőcsűében, ki az mint mondám, kőz épűletre jó volna, ha egy őreg főldni leend, mellyet tiz Girára szoktak bőcsűlni, tehát minden szántó főldet, huszō heted fęl pénzre kelletik bőcsűlleni, és igy-is huszon őt pénz lészen à főli. Ha penig ez Summát Girára akarandod osztani, tehát minden hóld főldnek, huszon hét hét pénzt kel érni, és igy hét pénzel kel meg-tóldanod. Az meg-mondot főld dolgában-is ha akarod ezent kel cselekedned, és ennyit kel hozzá adnod.

omnino abjicienda censetur. Nam, si terram vel sylvam communem, ad unum aratrum regale sufficientem, ad tres Marcas æstimabis: & aratrum ipsum ad centum ac quinquaginta jugera regalis mensuræ sequestrabis: tunc si benè computabis, non plures quam duodecim denarij ad quodlibet jugerũ terræ cedent: & quatuor tantum jugera inæstimata manebunt, quæ ad quinquaginta denarios se extendent: Quinquaginta autem denarij, ad centum & quinquaginta obulos, seu quadrantes commodè dividi non possunt: Ideò quatuor illa jugera, consideratione majoris partis, ut inæstimata maneant necesse erit. In supputatione siquidem sylvæ permissoriæ vel nemoris, pro communi (ut præfertur) opere valentis, ad unum aratrum se extendentis, quòd ad Marcas decem æstimatur: quodlibet jugerum ad denarios XXVI. cum obulo taxari vel æstimari debebit, & pro superfluo, seu residuitate, denarios XXV. habebit. Si verò aliter ad Marcas summam ipse dividere volueris: tunc quodlibet jugerum ad denarios XXVII. æstimabitur, & tu

denarios VII. ſuperaddere debebis. De prænarrata quoq; terra, idem (ſi volueris) cum ſuperadditione facere valebis.

ITEM, Pratum ſeu Fœnetum, ad unam falcem ſufficiẽs, vel alias in uno jugere terræ regalis ad jacens: ad unũ quartale videlicet denarios C.

FOENETA autem in campeſtribus, quæ falcari quidem poſſunt, rarò tamen, vel nunquam defalcantur: in ordine æſtimationis non ponuntur.

ITEM, Molendinum ſubt⁹, vel deſupter currẽs, & tempore æſtus non deficiens, ad M. X.

Deficiens autem, ad M. VI.

MOLENDINUM deſuper volvens, & tempore ſiccitatis non deficiens, ad M. V.

Deficiens autem, ad M. III.

LOCUS Molendini deſerti, ſubtus currentis, ad M. III.

Deſuper autem volventis, ad M. unam cum media.

ITEM, Fons ſcaturiens, ſeu puteus affluẽs, & non deficiens, in quacunq; poſſeſſione, de quo populus potare ſolet, ad M. duas cum media. Si autem plures fuerint, non æſtimantur, ſed ad unũ ſolum includuntur omnes, quoniam ad uſum unius villæ ſufficit puteus unus.

Továbba, egy Kaſza allya réth vagy ſzéna fũ, egy Királyi hóldgyán ki vólna, egy negyed réſzre bõcsũltetik, tudni-illik, Száz pénzre. 1. Forintra.

Rétſéget penig az mezõſégben, mellyet noha meg kaſzálhatnak, de ritkán, avagy ſoha nem kaſzállyák, az kõz bõcsũ kõziben nem ſzámláltatik.

Alat csapó és folyó malom, ſzáraz idõn mely meg nem ál. 10. Girára.

Az mely penig meg-ál, 6. Girára.

Felyũl csapó avagy follyó malom, ſzáraz ũdõn mely meg nem ál. 5. Girára.

Ha penig meg-fogyatkozik, 3. Gir.

Puſzta Malom hely, alat forgó, 3. Girára.

Feilyũl forgó Malom hely, másfél Girára.

Egy ki-follyó kút, ki ſoha meg nem fogyatkozik, és az Nép abból él, harmad fél Girára. Ha tõb léſzen azok meg nem bõcsũltetnek, mert elég egy kút egy falu éléſére.

Egy

Egy halas-Tó, ki-follyó, meg nem fogyátkozó, 10. Girára.

Az mely ki nem foly, és száraz időn el-fogy. 5. Girára.

Nagy halas-Tó, rekeszes, gyalmos Tó, vagy Morotva, és egyéb haláſzó viz, Dunán, vagy Tiſzán, vagy Száván, vagy Draván, Tánnyanak mely mondatik, ha eſztendőnként rendelt jövedelme, vagyon: tehát tiz annyit téſzen az bőcsű, mint az eſztendőnként való jövedelme vólna. Ha penig nincsen ſzakaſztot jövedelme, azt mi közönſéggel ſzoktuk bőcsülni, 50. Girára.

Továbba. Varſaknak helyét, Veſznek kit hinak, tizig, mindeneket egy, 1. Girára. Tiznek felette ſázigh, vagy még ha több vólna-is. 10. Girára.

Továbba, Rekeſzt az Ar-vizkort kit teſznek, ha kivált-képpen való haſzna, vagy csak ugyan közönſéggel vagyon, mindenik Száz pénzre bőcsültetik, 1. Forint.

Vámot mind vizen, és mind földön, két méltán ſzokták ſzedni, tiz annyira bőcsültetik, mint az eſztendőnként való haſzna.

Továb-

ITEM, Piſcina effluens, & non deficiens, ad M. X.

Non effluens autem, & tempore ſiccitatis deficiēs, ad M. V.

PISCINA magna, cum clauſura exiſtēs, Gyalmos tó, *vel etiam Morotva dicta, nec non alia piſcatura Danubialis, vel Thicialis, ſive Szave, aut Drave, Thania nuncupata, ſi habet deputatum proventum annualem, Decies tantum æſtimatur, quantum facit ejus proventus annualis. Si verò computatum proventum non habuerit, prout nos generaliter utimur, æſtimatur ad M. L.*

ITEM, Loca ſagenarum, Weſz appellata, uſq; ad denarium numerū, pro ſingulis Marcis, ultra verò decem uſq; centum, vel amplius, ad M. X.

ITEM, Clauſura, quæ fit tempore inundationis aquarū, Rekez *dicta, ſpecialem vel ſingularem proventum habens, quælibet ad denarios C.*

ITEM, Tributum tàm ſuper aquis quàm in terris, ritè exigi conſvetū, decies pro tanto æſtimatur, quantum facit, proventus ejus annualis.

ITEM,

Vineæ.

ITEM, Tributum promontorij, seu montis vinearũ, quòd computatum, & notabile proventum annuatim domino suo terrestri ministrat, similiter ad decies tantũ æstimatur: sed hoc in perẽni duntaxat æstimatione locum habere cõseo. Nam vineæ generaliter, tanquã rubetæ & virgultæ, de Regni nostri antiqua consvetudine æstimari solent: ex eo, quòd ubi & postquã cultores vinearum, aut defuerint, aut earum labores prætermiserint, vineæ citò de facili in rubeta & vepres convertentur. Verùm, si rusticum quempiam, vel etiam Nobilem, in territorio alterius vineam habentem, Dominus terrestris de ipsa vinea ejicere & excludere voluerit: authoritatem quidem ejiciendi habet: attamen non æstimatione illa cõmuni, quæ de virgulto & rubeto immediatè prænotata est: sed competentem valorem, seu condignum precium ejus, juxta æquam rectamq; limitationem & taxationem judicis, ac juratorum civium ejus loci, ad quem ipsum promõtorium pertinet, illi refundere tenentur.

Továbba, szőlő hegynek jövedelme és haszna mely dézmából, és egyéb szedő vedő szokásból adatik, mely nyilván való hasznot hosz esztendőnként az ő Urának, azonképpen tiz annyira bőcsültetik, mint az esztendőnként való haszna vólna: de azt itilem, hogy az örök bőcs szerint tenne annyit. Mert az Szőlők, ez mi Országunknak régi szókása szerint, csak ugy bőcsültetnek mint az töviskék és harasztok: Miért hogy mihelt à szőlőt nem művelik, és à szőlő művet el-hadgyák, az szőlők hamár és könnyen töviskbokrokká és parlaggá lésznek. Mindazon-által, ha valamely Parasztembert, vagy még Nemes embert-is, kinek más ember földén vagyon szőlője, az földes Ur, ki akarja szőlőjéből vetni, meg-lehet, de nem az köz bőcsel, kit most az töviskről és harasztról mondék: hanem az ott való Birónak és eskűt Pólgároknak, mely hegyben az szőlő vagyon, igaz intezések és bőcsülek szerint kel le-tenni az árát.

EZ

EZ MERTEKNEK, MELY itt az ſzélin vagyon jegyezve, tizenhata téſzen egy Királyi ſinget avagy ölt.

EGy Királyi ſzántó földnek avagy erdőnek, hóldgyának hoſzſzaſsága, ez mértékkel teſzen hetvenkettőt: az ſzeleſſége penig tizenkettőt.

Egy Király ekéjében penig vagyon más-fél ſzáz hóld föld, az marhának bőcsülésében.

AZ BAROMNAK bőcsűjéről.

EGy ökör ki nem Sántá, avagy penig egyébként ſem bénna, téſzē 1. Girát.

Két ünő borya nélkül 1. Gir.

Egy ünő boryával 1. Girát.

Négy juh 1. Girát.
Négy Diſznó 1. Girát.
Egy Kaczola, vemhe nélkül 1. Girát.
Hijm vemhével penig 2. Gir.

Nőſtény

ISTA MENSURA, ſedecies ſumpta, facit unam menſuram, ſive ulnam Regalem.

ITEM, unum jugerum terræ arabilis aut ſylvæ, Regalis menſuræ, continet in ſua longitudine, ſeptuaginta duas: in latitudine verò duodecim menſuras, ſeu ulnas Regales.

ITEM, unum aratrum continet in ſe centum & quinquaginta jugera terrarum, Regalis menſura in æſtimatione rerum.

DE JUMENTORUM æſtimatione.

NOtandum, quòd unus bos non claudus, vel aliter non deſtructus, ad M. I.

Duæ vaccæ ſine vitulis, ad M. I.

Una vacca cum vitulo, ad M. I.

Quatuor oves, ad M. I.

Quatuor porci, ad M. I.

Caballa ſine poledro, ad M. I.

Cum poledro maſculo, ad M. II.

Cum poledro fœmineo, ad M. unam cum media.

Equus sellatus, secundum valorem ejus æstimatur.

Nőstény vemhel Más-fęl Girár.

Egy nyerges Ló az ő árra szerint bőcsűltetik.

QVOT MODIS, ET quibus respectibus, æstimationes bonorum & rerum fiant?

TITVLVS CXXXIV.

SCiendum ulterius, quòd præmissa bonorum mobilium, & immobilium, æstimatio diversis modis, diversisq; respectibus fieri consvevit.

PRIMO quidem, ad solutionem onerum judicialium, quæ cõmuni & usitato vocabulo Birsagia nuncupatur, & in illis, tàm jumenta, quàm etiam terra & jura possessionaria, juxta limitationem præscriptam, æstimari pariter & acceptari debent.

SECUNDO, in Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, solutione ac bonorum per sententiam capitalem, vel emendæ capitis occupandorum redemptione, in qua (jumentis exclusis) tamen castra ac curiæ Nobilitares, & sessiones Jobagionales,

HANY MODON, ES MIre tekintve, legyen az jószágnak és egyéb marhának bőcsűje?

CXXXIV. TITULUS.

TOvábba ezt-is tudnűk kel, hogy az fellyűl meg mondot marháknak és jószágnak, bőcsűje, sok kűlőmbképpen, és kűlőmb tekéntetből szokot lennie.

Mert ELSŐBEN, az szék-szinén való maratságban, mellyet közönségesen nyelvűnken Birságnak mődunk, meg-fizetésęben, mind à Barmot, mind szántó főldeket, mind egyéb jószágot avagy örökségęt, ez fellyűl meg-mondot intezés szerint, illik el-becsűlleni és számban bévenni.

MASODSZOR, Leány Negyednek, és Zálagos jószágnak, meg-fizetésęben, *Capitalis sententiaért*, avagy fő váltságért, el-foglalando jószágoknak ki-váltásában, melyben (kivévén az barmot) minden jószágok, örökségek, Urak, Nemes udvarok, jobbágy űlésęk, kikben emberek laknak,

laknak, mîg puſzták, majorok, minden hozzá tartozókkal egyetembẽ, ſõt fõldek, erdõk cserék, ſzéna rétek, halas-tók, malmok, kútok, klaſtromok, monoſtorok, és Egy-házak: ezeknek jövedelmét: gyümölcs kerteket, vizeknek és tannyaknak hellyét: és közönſęges-képpen minden hozzá tartozokkal égyetemben, az meg-mondot köz bõcsũ ſzerint, kel bõcsũlni és el-venni. De az ſzántó fõldeket, és ſzéna réteket, mellyek az lakós jobbagy ũléshez valók, azon-képpen az irtot ſzántó fõldeket, és ſzéna réteket, mellyek kivált-képpen az paraſzt népeké, és nem az jobbágy ũléshez valók, meg nem bõcsũltetnek: Es ez bõcsũlés ſzerint léſzen, az leány Negyednekis, és az zálagos jóſzágnak való meg váltásának fizetéſe. Ugyan ezen értetik, és ezen-képpen fizettetik ki, az idegen ember az ollyan jóſzágból, mellyet az attyafiak ellen tõrvénytelenũl és mód-nélkũl el idegenitettéték.

HARMADSZOR, Jegy-ruhának meg-fizetéſęben, csak az Nemes udvarok, lakós jobbágy ũléſek, puſztták, majorok, mellyek az tõb jobbágy ũléſnek rendiben vadnak, bõcsũltetnek meg, és az falu derekán kũvũl

gionales, populoſæ, deſertæq́, & prædiales, quàm etiam terræ, ſylvæ, virgulta, prata, piſcinæ, molendina, fontes, clauſtra, monaſteria, & Eccleſiæ: nec non tributa, pomaria, ſagenarumq́ & clauſurarum loca: & generaliter omnes pertinentiæ jurium poſſeſſionariorum æſtimandorum, modo prædeclarato taxantur. Terræ tamen arabiles, & prata, ad ſeſſiones Jobagionales populoſas ſpectantes, & pertinentia (demptis terris & pratis extirpatitiis, quæ colonos propriè concernunt, & non adſeſſiones pertinent) non æſtimantur: & tandem ſecundum hujusmodi æſtimationis quantitatem, ſolutio Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, fieri debebit. Et hoc idem eſt etiam de juribꝰ poſſeſſionariis, in præjudicium fratrũ, vel aliter in debitè venditis, intelligendum atq́ tenendum.

TERTIO, in dotalitiorum reſtitutione, in qua ſolummodo curiæ Nobilitares ac ſeſſiones Jobagionales populoſæ & deſertæ, atq́ prædiales, in ordine aliarũ ſeſſionum ſitæ æſtimantur, Part. 1. Tit. 9. & 93.

& extra corp⁹ possessionis, nulla in hac parte æstimatio admittitur: & demũ juxta ejuscemodi possessionariæ æstimationis seriem, restitutio Dotalitiorũ, partim pecuniis paratis, partim verò rebus mobilibus, etiam jumentis inclusis, fieri solet, Juxta verum præcium aliorum, prout videlicet in foro vendi possent, acceptari debebunt.

kũvũl semmi meg nem bõcsũltetik: Az illyen bõcsũ-szerint fizetõdik meg az jegy-ruha, részszerint kéz pénzel, részszerint ingo marhával, az barmot-is oda számlálván, az õ igaz árra szerint az mint az vásárt elkelne.

Part. I. Tit. 29. 67. 98. & 134.

HOC tamen advertendum est, quòd si qua mulierum, mortuo marito suo, in bonis ac juribus ejusdem mariti possessionariis, titulum & nomen ipsius ferẽdo, vita sibi comite permanere volucrit: & filius vel frater, aut alter successor ejusdem mariti legitimus, ipsi mulieri, ad quantitatem & valorem dotalitÿ sui, jura aliqua possessionaria, vita ejusdem durante, possidenda & utenda sequestrare excidereq; & dare decreverit: tũc in tali casu, non solùm curiæ nobilitares, sessionesq; Jobagionales, populosæ & desertæ, ac prædiales: sed etiam extra villã terræ, sylvæ, pomaria ac fœnilia, & molendina, quæ mulieri dabuntur, prout in Quartalitiorum solutione æstimabuntur, & tantum duntaxat sibi de juribus illis possessionariis, quantum se ad valorem ipsius Dotalitÿ sui extendet, deputabitur, utendum atq; possidendum.

Part. I. Tit. 29. & 95.

Továbba erre-is kel vigyáznunk, hogy ha valamely aszszonyi-állat, Ura hólta után, Ura jószágában meg akar maradni, és élteig Urának nevét akarja viselni: tehát az fia, vagy az Urának az attyafia, avagy ezek után à kit az jószág illetne, az aszszonnak jegyruhája szerint való jószágot akarãd szakasztani: kibõl az aszszõy holtaig élhessen: tehát nem csak az udvarházakat, jobbágy ũléseket, pusztakat és lakosokat, és majorhellyeket, de még az falun kũvũl való hellyeket-is, ugy-mint fõldeket, erdõket, gyümõlcs kerteket, kaszáló réteket, és malmokat, mellyeket az aszszõnak akar adni, szintén ugy kel meg-bõcsülni, mint az leány Negyednek ki-fizetésében, és az jegyruhá értéke szerint adatik élni és birni. NE-

QVAR-

NEGYEDSZER, adóságokban és károknak, egy summában fel számlálván, és nevezteſſen mellyet megirnak: Annak-felette patvar terhének le-tételében, nyelv váltságban, Király ſzéknek és Vár-megye ſzék tőréſnek maratságában, az mit fizetnek, az ingo és el-adó marhák, az ő igaz árra ſzerint: és nem ez fellyűl meg mondot intezés ſzerint bőcsűltetnek.

QVARTO, in ſolutione debitorũ, & refuſione damnorum, ſummariè computatorum, vel ſpecificè denotatorũ. Præterea in depoſitione oneris facti calumniæ, ac emendæ linguæ, & violatione ſedis judiciariæ Regiæ majeſtatis, ac Comitum parochialium, quorumlibet comitatuũ, & aliis ejuſcemodi cauſis ac caſibus, in quibus pari modo res mobiles & venales, juxta verum, earum valorem: & non ſecundum limitationem præexpreſſam acceptantur. Part. 2. Tit. 60. 72. & 69.

ŐTŐDSZŐR, és Utólſzor, Határjárásban és igazitásban, az kőz bőcsel ſzoktanak élni. Elnek kedig ez végső móddal, csak illyen tekintetből, és ennek-okáért mennek az bőcsűre, hogy az főldek, erdők, berkek, vagy rétek, vagy hegyek, az mellyen az pereſſek nem alkhatnának: avagy az főlőt forogna az per, hogy valahány Girára ſzámláltatik à peres hely, annyi magával, Nemes emberekkel, vegye el, és tegye ővéje, az kinek hitet itil à Biró akar főldet, erdőt, cserét, mezőt vagy hegyet ugy tulaydonicson magának.

QVINTO & ultimo, in metarũ Reambulationibus, & Rectificationibus, æſtimatio cõmunis fieri ſolet. Hoc tamen ultimo modo, eo ſolum reſpectu æſtimatio celebrari conſvevit, ut terræ, ſylvæ, virgultaq́, vel prata, aut promontoria, quæ inter cauſantes in lite manebunt, ad quot Marcas ſeſe extendere videbuntur, cum tot Nobilibus hujusmodi terras, ſylvas, virgulta, pratáq́ vel promontoria, ille, cui juramentum, per judicem præſtandum deponendũq́ adjudicabitur pro ſe, & juri ſuo appropriare vendicareq́ valeat atq́ poſſit.

EZ DECRETUM ELSŐ réſzének Vége.

FINIS PARTIS PRIMAE.

DE SECVNDA PARTE JURIum & Cõsvetudinum Regni in generali.

TITVLVS I.

Postquam favente DEO, de Principalibus, rebus, juriũ scilicet possessionariorũ Donationibus, earumq; speciebus, nec non bonorum Divisionibus, Venditionibus, Impignorationibus, Metarum distinctionibus, Dotalitiorum & Quartalitiorum solutionibus, & aliis ad ea spectantibus & annexis quibus utpote omnium Dominorum, Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, fundatur exordium, fulciturq; Dominiũ, succinctè dictũ est: In hac jam SECUNDA parte hujꝰ opusculi, de causarum & litium processibus & executionibus, ac sententiarum super his ferendarum serie disserendũ restat. Sed antequam ad materiam specialem hujus partis explanandam veniam, quia constitutio Regni hujus plerunq; interseri debebit. Ideò in generali quali-

AZ ORSZAGNAK TŐRVENYENEK ES szokásának, Második részéről kőzőnségessen.

I. TITVLVS.

MInek-utánna Istennek segitségéből rővideden szóllánk, ez *Decretum*ban való fő dolgokról, ugymint jószágoknak el-ajándékozásáról, az fele *Donatio*knak részeiről, az jószágnak meg-osztásáról, őrők árron való el-adásáról, zalagositásáról, határ járásáról, és leányi negyednek ki-fizetéséről, és ez felékhez tartozandó dolgokról, mellyeknek, tudni-illik, minden Uraknak, Pap, Szabad, Záslós és Nagyságos Uraknak és Nemesseknek eredeti vészen fundamentomot, és ezek által Urasagokat birják álhatatosson. Immár ez kőnyvecskének második részében, szóllok az tőrvény és az pőr folyásáról, és igaz tételéről, és ez felékről, minémű rendbéli *Sententia* kellyen. De minek előtte az második kőnyvnek kiváltképpen való magyarázására mennék. Mivel-hogy az Ország végezeset irásomnak rendiben, gyakor hellyen kel emlitenem, azokáért rővideden, elősző arról irók,

az

az Orſzág és Fejedelem kőzönſęges végezéſit, hogy kellyen érteni. Továbba az mi ſzokáſunk, vagy iratlan törvényünk, kivel moſtani időben közönſęgeſen élünk, honnat ſzármazot legyen.

qualiter conſtitutio ſeu generale Decretum Principis, & Regni, interpretari debeat: Præterea unde conſvetudo noſtra, ſeu lex non ſcripta (qua hoc tempore communiter utimur) initiũ & originem ſumat, breviter præmittam.

AZ KŐZŐNSEGES DEcretomot, az Orſzág és az Fejedelem végezéſęt, hány-képpen kel érteni?

II. TITVLVS.

AZokáért az Fejedelem ſzerzéſęt, és az Orſzág végezéſęt (itt ez hellyen az mint forog) négy-képpen vehettyük eſzünkben. Mert némely végezés, az utánna való végezéſt, tellyeſſęggel ſemmivé téſzi, és mindeneſtől meg-veti: Némellyet az utólſó végezés réſz-ſzerint fel bont, réſz-ſzerint penig jóvá hadgya: Némelyről penig az után ſemmit nem ſzólták, ſem nem végeztek, némellyet penig úyjolag végeztek. Azért az tellyeſſęggel ſemmivé tőt, végezéſben, az időre kel tekinteni, mikorban vetettek meg (ugy-mint az Nador Iſpánnak, akar az Orſzág birájának itiletit, fel-ki-áltot gyűléſt, bay viadal törvényét, és à törvényre

QVOT MODIS GEnerale Decretum intelligatur?

TITVLVS II.

CONſtitutiones igitur Principũ, ſive Decreta Regni, quatuor modis (prout occurrit) conſiderari poſſunt. Quædam enim conſtitutiones ſunt ex toto per poſteriores abrogatæ, ſimpliciterq; revocatæ. Aliæ verò partim abolitæ, partim approbatæ. Quædam autem ſilentio præteritæ, & quædam introductæ. In his igitur conſtitutionibus, quæ ex toto ſunt deletæ (ſicuti juditium Palatinale, Proclamata congregatio, Judicium duelli, & Trineforenſis proclamatio) attendendum eſt temp⁹ abolitionis. Quia futuris & non præteritis cauſis ac negociis, videntur

Prol. 8.
Part. 2.
Tit. 3. 6. 8.
Part: 3.
Tit. 2.

dentur legem imponere : ita quòd de cætero non fiant hujusmodi judicia Palatinalia, & Duellorum dimicationes, neq; proclamatæ congregationes & Trineforēſes proclamationes celebrentur. In cauſis tamen, vigore earundem inchoatis, ſervari debet modus priſtinus: Quo ipſæ cauſæ inchoatæ fuiſſe dignoſcuntur : non quantum ad earum iterum celebrationem, ſed quo ad proceſſum ipſarum obſervationem. Secus eſſet, ſi per verba in eadem conſtitutione poſita & conſcripta, leges ac conſtitutiones hujusmodi traherentur etiam ad præterita. Nam ſimpliciter conſtitutiones (ut immediatè prætactum eſt) non ad præterita, ſed futura ligant.

SECUNDO verò, quando ſcilicet partim ſunt approbatæ, partim verò abolitæ, innitendū & incumbēdum eſt formis verborum, in ipſis conſtitutionibus & decretis poſitorum, ut approbata

re háromſzor való ki-kiáltáſt. Mert ez végezés, nem el-múlt pereknek, hanem következēdőknek ſzab tőrvént: ugy hogy ez után meg ne tartaſſęk, hanem le-tételſęk affęle Nádor Iſpánnak itileti, ſe ne legyen bay vivás, ſe fel kiáltot gyűlés, ſem penig az tőrvényre háromſzor való ki-kiáltás. De azért ez-fęle régi végezéſek erejével indult perekben, az régi módot kel meg-tartani, melyben az pőr kezdettet vólt: nem ez-okon, hogy ez után-is azon tőrvéñyel kellene élni, hanem hogy az meñyiben az régi mód-ſzerint indult vólt valamely pőr, azon régi ſzerzet folyáſa ſzerint mennyen véghez. Kűlőmben vólna akkor az dolog, mikoron azon végezéſben ki-fejeſzték és magyaran meg-irták vólna, hogy effęle tőrvény és ſzerzés, az el-múlt dolgokra-is ſzólgállyon. Mert az mint fellyűl-is mondók, minden végezés, az ő tulaydonsága ſzerint, nem az el-múlt hanem az jővendő dolgokra kőtelez bennünket.

MASODSZOR penig, mikor à régi végezéſt, réſz-ſzérint hellyén, és erejében hadták, de réſz-ſzerint le-tőtték, affęle végezéſnek bőtű ſzerint-való magyarságát, és értelmét jól meg kel érteni, hogy az mennyiben

irva

irva hadgyák, annyi részében megtartsák, az mennyiben le-tőrtek penig, annyi részében senki meg ne tartsa.

HARMADSZOR, az hól az régi tőrvény vagy végezés felől, à kisseb végezésben semmi emlekezet nincsen, hogy avagy hellyén hadták vólna, avagy meg-változtatták vólna az utólsó végezésben. Tehát akkor az régi tőrvény erejében marad, hogy-ha az kősség affele tőrvény ellen szokásiban meg nem rögzőt: Mert az nyilván és szüntelen való közönséges szokkás gyakorta felbonttya az tőrvényt.

NEGYEDSZER, mikor úy tőrvént adnak-ki, az szerint kel tőrvént-is tenni, akar sullyosb, akar engedelmesb legyen, az elsö szerzésnél. Mert immár hogy ki-adták, senki nem szólhat, s-itiletet sem tehet affelől, jólé vagy gonoszúl szerzették legyen: hanem ugyan csak az ki-adot szerzés szerint kel tőrvént szógáltatni.

bata serventur: abolita autem rejiciantur, & non observẽtur.

TERTIO, quoniam priores leges vel constitutiones, fuerint silẽtio prætermissæ, sic quod nulla mentio habeatur de prioribus per posteriores, super variatione vel immutatione earundem. Tunc priores leges vigorem habere dignoscuntur, si cõtrarius usus populi illis non præjudicaverit. Nam usus realis & continuus, sæpè tollit legem.

QVARTO verò, dum videlicet novæ leges fuerint introductæ, Tunc secundum illas oportebit judicare: sive sint efficaces, sive mitiores prioribus. Jam enim non poterit judicari, quòd benè vel malè fuissent cõstitutæ: sed secũdum ipsas oportebit judicare.

KIK SZEREZHETnek tőrvént és végezést.

III. TITVLVS.

DEitt egy kérdést kel meg-feytenünk. Tudni-illik, ha az Fejedelem

QVI POSSINT condere Leges & Statuta.

TITVLVS III.

SEd quæstio occurrit pertractanda. Utrum Princeps per Prol. 6. 13. Part 3. Tit. 2.

sc possit condere leges ac statuta: an opus sit, ut populi quoq; accedat consensus? UNDE advertẽdum, quòd quamvis olim populus iste Hungarorum, dum adhuc ritu viveret gentilium, & non Regem, sed Ducem, ac Capitaneos haberet directores: omnis potestas condẽdæ legis & constitutionis, apud eos fuerit. Verùm, posteaquam ad fidem Catholicam sunt conversi, & Regem sponte sibiipsis elegerũt, tàm condendæ legis quàm etiam cujuslibet possessionariæ collationis, atq; omnis judiciariæ potestatis facultas, in jurisditionem sacræ Regni hujus Coronæ, quâ cuncti Reges Hungariæ coronari solent, & subsequẽter Principem ac Regem nostrum, legitimè constitutum, simul cum imperio & regimine translata est: & sic postea Reges ipsi, convocato interrogatoq; populo, cõstitutiones facere cœperunt: prout & temporibus nostris fieri consvevit.

Attamen Princeps, proprio motu, & absolutè, potissimùm super rebus juri Divino & naturali

lem önnön magától, szerezheté tör-vént avagy végezést: Avagy szükség legyen hogy az kösségnek értelmeis hozzá járúllyō. Holot ezt kel meg értenünk, hogy noha mikor még régen ez az Magyar nemzet az poganok módgya szerint élne, és nem Királyok, hanem hadnagyok és Capitányok vólt, azok igazgatták öket: és minden törvény és végezés szerzésre ezeknek vólt hatalmok. De minek-utánna az keresztyéni hitre tértenek, és szabad akarattyokból ö magoknak Királyt választottanak vólna, mind törvény szerzésnek, mind akar mi jószág el-adásának szabadsága, és minden törvénybéli hatalom, szallot az Szent Koronának méltóságára, mellyel minden Magyar Országi Királt szokták meg-Koronázni, az az, az mi törvényszerint való Fejedelmünkre, és Kiralyunkra szállot az birodalom, az gond-viseléssel egyetemben.: Es ez üdötöl fogván az Királyok az Ország népét öszve gyütvén, és tetczést meg-kérdvén, kezdettek végezést szerzeni, mint az mi idönkbenis szokot lenni.

Az Fejedelem mind-azon-által, csak ö maga indulattyából, és fejétöl, (jelesben oly dologban ki az

ISTEN,

ISTEN, és az természet tőrvénye ellen lenne, avagy az Magyar nemzet régi szabadsága ellen vólna,) semmit nem szerezhet, és nem végezhet: hanem az Ország népét bé kel hini, és meg kel kérdeni, ha az fęle végezés, vagy tőrvény, tetcziké nékik avagy nem? Es ha az Ország felel, hogy tetczik, az után az fęle végezést, tőrvény gyanánt kel meg tartani (de ugy hogy az ISTENNEK és az természet tőrvényének mindenkor helye légyen) Gyakran penig az Ország népe kőz akarattal végez valami kőzőnséges haszonra való dolgot, és irva bé adgya, az Fejedelemnek, kőnyőrőgvén, hogy az ő végezésęt, tőrvény gyanánt engedgye meg néki. Es ha az Fejedelem affęle végezést jovallya, és hellyen hadgya, tehát hasonlatosképpen à fęlének-is tőrvény-szerint való ereje lészen, és mindgyáráſt valóban, tőrvény gyanánt meg kel tartani. Mind-az-által ez fęle jedzést, nem á kőssęg, hanem sáját à Fejedelem végezésęnek mődgyuk, ez-okon, mert ha az Király minden-képpen nem javallotta, és hellyén nem hatta, és meg nem *Confirm*álta vólna, az kőssęg végezésęnek ő magától semmi ereje nem vólna. De azért kőzőnséges névvel affęle jedzést, gyakorta Ország-*Decreto*mának és végezésęnek szoktuk hini és nevezni.

turali præjudicantibus, atq; etiã vetustæ libertati totius Hungaricæ gentis derogantibus, constitutiones facere non potest: sed accersito interrogatoq; populo, si eis tales leges placeant, an non? Qui cum respondérint: Quòd sic: Tales postea sanctiones (salvo semper Divino, naturaliq; jure) pro legibus observantur. Plerunq; autem & populus ipse nonnulla, quæ ad publicum bonũ conducere arbitratur, unanimi consensu decernit, in scriptisq; Principi porrigit, supplicans, super illis leges sibi statui. Et si Princeps ipse ejuscemodi sanctiones acceptaverit, & approbaverit: tunc vim legis pari modo sortiũtur. Et de facto pro legib⁹ reputantur. Quæ tamen omnia, specialiter Principis, & non populi statuta nuncupãtur: Eò, quòd nisi utroq; modo Principis accederet cõsensus & confirmatio, nullius censeretur firmitatis ipsa constitutio. Verùm generali nomine constitutiones ipsæ, sæpenumero Regni decreta vocitantur.

QVI NOMINE POpuli, & qui nomine plebis intelligantur.

TITVLVS IV.

NOmine autem & appellatione populi, hoc in loco intelligo solummodo Dominos, Prælatos, Barones, & alios Magnates, atq; quoslibet Nobiles: sed non ignobiles: licet iste termin⁹ populus, includat omnes Nobiles & ignobiles pariter. De ignobilibus tamen, (qui plebis nomine intelliguntur) in hac parte nihil est ad propositum. Populus enim eo differt à plebe, quo species à genere. Nam appellatione populi, universi Nobiles, tàm Magnates quàm inferiores, etiam ignobilibus computatis, significantur. Plebis autem nominatione, soli ignobiles intelliguntur.

AZ NEPNEK ES KŌSségnek nevezetin kiket kel érteni?

IV. TITVLVS.

AZ Népnek nevezetin itt ez hellyẽ értsed csak az Országbéli Urakat, Pap Urakat, Zaszlós és egyéb Nagyságos Urakat, és akar mely Nemesseket, de nem az nemteleneket avagy parasztokat: néha ez ige NEP, mind Nemesseket, mind penig azokat kiknek nincsen Nemessẽgek befoglal, de az, azokra kik nem Nemessek, ez mostani dolog semmit nem néz, (mint hogy azokat à kōssẽg nevezetin érttyük) Mert az Nép annyit külömbōz à kōssẽgtōl, mennyit külömbōz valamely egész dolog, az rész-szerint valò dologtól. Mert az Népnek nevezetin érttyük minden Nemesseket, Nagyságossokat, és még egyéb renden valókat-is, még azokat-is, kik nem Nemes emberek oda számlálván, De az kōssẽgnek nevezetin, csak az nemtelen parasztokat szoktuk érteni.

QVOS LIGANT constitutiones & statuta?

TITVLVS. V.

Ulte-

AZ KIRALY SZERZESEre, és az Ország végezésẽre, kik legyenek kōtelesek?

V. TITVLVS.

Tovább-

TOvábba ha valaki kérdi, az szerzés és az végezés kiket kötelezzen meg; tudni való dolog, hogy elsőben az Fejedelmet, kötelezi meg, holot az végezést, az népnek kivánsága szerint, ő szerzete, amaz példabeszéd szerint: *Engedgy ugy mond az törvennek, kit te magad töttel.* De külömben kel érteni az Romai fő Pápa és az Császár felől, kik felől semmi emlekezetet nem tészünk itt. Annakfelette minden Fejedelem birtokalat valók kötelesek az szerzésnek meg tartására, sőt nem csak azok, hanem még akar mi idegen emberis, à ki ez Országban lakik. De azért, ha az közönséges végezést ugy szerzették vólna, hogy az ki nékie nem engedne, annak büntetése és kára következnek, tehát akkor az más Országi, és idegen embereknek három holnapiglan való haladékot enged az törvény, az üdő alat ugy meg-ércsék az Ország végezését, mint ha ő köztök-is ki hirdették vólna.

VLterius si quæratur, Quos ligant constitutiones & decreta? Sciendum quòd primò ligant ipsum Principem, qui eas populo postulante ædidit. Juxta illud, Patere legem, quam tuleris ipse. *Secus est de summo Pontifice, & Romanorum Imperatore sentiendum, de quibus nulla in hac parte notatur mentio. Deinde ligant omnes jurisditioni Principis subjectos. Et non solum illos, sed etiam quoscunq; forenses in hoc Regno degentes. Verùm, si constitutio generalis tenderet ad pœnam vel damnum: tunc forensibus dătur indutiæ trium mensium, ut hoc tempus sit eis pro publicatione statutorum.*

Mint példának-okáért: Ha illyen végezés lenne, hogy Becsiek vagy Baraszlaijak, avagy egyéb külső népek közzül, senki feje jószága veszte-se alat, az Magyar Országi szokot sokadalmokra, ne merjen jöni árújával, avagy egy fölt ökret, nyai juhot, akar egy Ló ménest, ez Országból ki ne merjen haytani, tehát az három holnap

Verbi gratia: Si decerneretur, & constitueretur, Quòd nemo Viennẽsium, aut Vratislaviensium, vel aliorum forensiũ (sub amissione capitis & omniũ bonorum suorum) ad nundinas in hoc Regno Hungariæ celebrari consuetas, cum mercibus suis venire, veloves, boves & equos

gregatim de Regno expellere & abigere auderet: tunc infra trium mensium spatiũ, si etiam deprehenderetur talis forensis, de jure plecti, vel rebus suis spoliari non posset. Quia ipsum ignorantia, & non publicatio statutorum excusaret. SI ALTEM non esset pœnalis vel damnosa, sed juris alicujus aut judicij medela, vel prosecutionis causæ modus: tunc forensib⁹ unicus mensis assignatur. Interius verò cujuscunq; status, dignitatis, & conditionis existãt, sufficit tempus provulgationis statutorum: & hoc modo nec intranei, nec forenses excusantur. Namq;

Cum fueris Roma Romano vivito more.

hólnap alat, ha szinte meg kapnának valami kűvűl való embert, hogy az végezés ellẽ cselekedet vólna, mind-az-által méltán tőrvény-szerint, sem meg nem bűntethetnek, sem marhájában meg nem karosíthatnák: mert őtet az ő tudatlansága, hogy nem értette vólna, az végezésnek ki adását meg-mentené. Ha penig az közönséges szerzésben bűntetést avagy kárt bé nem irták vólna, hanem az szokot törvénnek és itiletnek meg-jobbitását, vagy törvény follyásának módgyát nézne, tehát abban az kivűl valóknak egy hólnapot tésznek, az ittben valóknak penig akar mi állapat és méltóságban valók legyenek, igaz elég az végezés ki hirdetésének ideje, hogy minden ember ahoz tarcsa magát, és ezképpen, sem az kivűl valók sem az Ország népe, magának mentséget nem vehet, hogy nem értette vólna, mert azt szokták mondani:

Hogy mikor Romában vagy,
Romai módon ély.

UNDE TRAXERIT originem consuetudo nostra, in judiciis observanda?

HONNAT VŐT LEGYEN eredetet, az mi törvényünk-béli szokkásunk?

TITVLVS VI.

VI. TITVLVS.

Scien-

Tudnia-

TUdnia-illik másodszor, hogy noha ez Országnak, mayd minden tőrvénye, az Romai és Császári tőrvénynek kút-fejéből származot, de mind-az-által az mi Országunk béli közönséges szokásunkat, három fundamentomból vettük.

ELŐSZŐR, az Ország közönséges végezéséből és szerzéséből.

MASODSZOR, az Királyoknak *Privilegio*mokból.

HARMADSZOR, az Ország rendelt Birainak *Sententia*jokból.

ELŐSZŐR, mondám hogy az Ország közönséges végezéséből, kinek eredetit, hogy méllyebben megmondgyam, eszünkben kel veñünk, hogy mindeneknek előtte, amaz mi dicsiretes első Királyunk és Apostolunk, az bóldog emlekezetű Szent ISTVAN Király (ki az Magyari Királlyok közöt elsőb, és főb vólt, és ki az Magyar nemzetet az szentséges hitnek világosságára teritette) jeles végezést szerzet, mely mind-az-által az keresztyéni hitnek első fundamẽtomának tanitására és meg értésére inkáb szólgál, hogy nem mint à tőrvényre való perpatvarkodásra. Annak-utánna az mi szentséges LASZLO Király: és *Confessor*unk, ki az ő szablya-

Sciendum secundò, quòd quãquam omnia ferè jura Regni hujus originaliter ex Pontificij Cæsareiq; juris fontib⁹ progressum habeãt: municipalis tamen hæc nostra consuetudo, qua in judiciis modo generali utimur, ex tribus fundamẽtis constat.

PRIMO, ex constitutionibus & decretis publicis.

SECUNDO autem ex Principum privilegiis.

TERTIO verò ex judicum ordinariorum Regni sententiis.

PRIMO (inquam) ex constitutionibus publicis, cujus rei ut origo altius repetatur, advertendum est, quòd primus omniũ gloriosus ille Rex, & Apostolus noster beatus STEPHANUS *(primitias Regum Hungariæ qui tulit, quiq; ad sacræ fidei lumen gentem Hungaricam convertit) præclaras ædidit constitutiones, fidei tamen magis rudimẽta, quàm litium fomenta, præ se ferentes & declarantes. Deinde Sanctissimus Rex, & Confessor noster* LADISLAUS, *qui gladio suo Dalmatiam, partesq; maritimas, Regno Hungariæ subjecit, quiq; gentem Tartaricam,*

taricam, fines Hungarorũ crebris incursionib⁹ invadere consuetam, aperto Marte sæpè cõterens, ab hujus Regni finibus procul amovit, pedemq; longè referre coêgit, leges optimas cõstituit. Invictissimus postea Rex ANDREAS tertij BELÆ Regis filius, ac beatæ ELISABETH viduæ genitor, quem nòs Hierosolymitanum vocitamus, post fælicem, ab expeditione Hierosolymitana, quam pro sacræ fidei Catholicæ defensione, adversus Saracenos ingenti Hungarorum cum exercitu susceperat: reditum, super Nobilium præsertim immunitate ac prærogativis libertatib⁹, egregias sanctiones præclarataq; decreta stabilivit, quæ usq; in præsentem diem gens Hungarica, tanquam sacra decreta, ad usq; sydera tollit. Demum excellentissimi Principes Dn. LUDOVICUS, SIGISMUNDUS, ALBERTUS, & MATHIAS, Reges Hungariæ, temporib⁹ suis, certas pari modo constitutiones fecerunt. Novissimè etiam serenissimus Dominus noster modern⁹ Rex LADIS-

blyájával Dalmatiát, és az tenger mellyékét Magyar Országhoz hayta, és ki az Tatár nemzetet, ki Magyar Ország határit gyakorta bé-ũtéssel szokta vala haborgatni, szemben való viadallal meg-rontá, és ez Ország határiból ki kergeté, és futva szalaszta ő̃ket, jeles jó tõrvényeket szerzet. Annak-utánna az gyõzhetetlen ANDRAS Király-is, az harmad BELA Király fia, és az szentséges õzvegy ERSEBET Aszszonnak attya (kit mi Jerusálemi ANDRAS Királynak hivunk) az õ Jerusalembéli hadából való gyõzedelmes háza jõvetele után (mellyet õ az Keresztyéni hitnek óltalmáért az Asiában és Syriában lakó Tõrõkõk ellen, az Magyarokkal inditot vala) jelesben az Nemessek szabadságáról, és méltosága felõl, jeles *articulus*okat, és *Decret*omat szerzet, mellyet ez mai napig à Magyar nemzet, tõbbire mint szent *Decret*omot és végezést felette igen dicsir, és az éghben fel-magasztallya; végezetre az felséges Királyok-is LAJOS, SIGMOND, ALBERT, és MATTYAS Kyrály, az õ idejekben hasonlatosképpen bizonyos szerzéseket szerzettenek. Végtére penig az mi mostani kegyelmes Urũk LASZLO Ki-

LO Király-is nem aláb való tőrvényeket szerzet az tőb Királyoknál, kinek emlekezeti az Magyaroknál meg-marad, és mindenkor áldásban lészen. Es jóllehet ez-fęle régi szerzések, és tőrvények, jelesben az Sz: ISTVAN és LASZLO Király tőrvényit (kiket az szentek kőzzé méltán számlálták és irták bé) az feletteb való régiség miat mayd erőtlenek kezdettek lennie. De miért hogy ők annélkűl-is az ISTEN tőrvényéről irtak inkáb, hogy nem mint ez világi tőrvénye felől, és az utánnok való Királyok *Decretumokat*-is, bizonyos czikkelyekben és részekben meg-is változtatták, és kűlőmben rendelték, végezték felőle. Mind-az-által nyilván vagyon, hogy minden szentséges Királyok végezéséből, hoszszú ideig való szokás által jőt-bé, valamely tőrvény, kivel szoktunk élni, mellyel immár száz esztendőnél tőb űdőtől fogván ugyan tőrvény gyanánt élűnk.

MASODSZOR azért az mi szokot Tőrvényűnknek az Fejedelmek *Privilegio*miból, és ki-adot ok leveleiből lőt eredeti, mely *privilegio*mokat mikor az szűkség kéváńya és az peresek Tőrvény eleiben hozták, és gyakorta meg-is olvasták vólna, és az

DISLAUS, non min⁹ cæteris præstãtiores leges condidit, cujus memoria laudabilis apud Hungaros in benedictione semper erit. Et licet hujusmodi cõstitutiones ac leges præsertim sanctorum STEPHANI & LADISLAI Regum, qui Cathalogo Sanctorum ascribi dignè meruerunt, vetustate nimia jam penè sint abolitæ. Qui cum & alioquin magis de divina, quàm humana lege tractasse dignoscantur, reliquorumq; subsequẽtium Regum decreta, in certis clausulis & articulis mutata variataq;, habeantur: tamen ex omnium ferè ipsorum Divorum Regum constitutionibus, per longum usum aliquid legis in consvetudinem nostrã, plus quàm per centũ annos jam approbatam, derivatũ traductumq; esse dignoscitur.

SECUNDO, ex Principum privilegiis consvetudo nostra processit, quæ cum sæpè rebus ita exposcentibus, in judicio producta legerentur, & honestè justèq; (dictante ratione) edita & confecta fuisse appro-

barẽtur, longum per ejuſcemodi judiciarium exercitiũ, certa pars noſtræ conſvetudinis progreſſum habuit.

TERTIO verò & ultimo, ex Judicum ordinariorum Regni ſententiis, literisq; Adjudicatoriis iteratis, imò pluribus vicibus, uno & eodem ordine, ac modo proceſſuq; latis & confectis, ac executione juridica roboratis, conſvetudo ipſa emanavit. Verum tamen, proceſſus iſte judiciarius, & uſus proceſſuum, quem in cauſis inchoandis, proſequendis, diſcutiendis, & terminandis, obſervabimus, regnante ipſo domino CAROLO Rege, prædicti LUDOVICI Regis genitore, per eundem ex Galliarum finibus, in hoc Regnũ inductus fuiſſe perhibetur: qui ad hæc uſq; tempora, (variatis ſolummodo per publicas conſtitutiones quibusdam terminis) inviolabiliter ſemper extitit obſervatus: obſervandusq; eſt etiam in futurũ ſemper. Nam aliter, totius Nobilitatis Regni Hunga-

az Birak-is értvén, (okoſságokkal-is meg-tapaſztalván) hogy jól és igazan adták vólna-ki, ők-is jóvallották: Ez-féle tőrvénybéli levél olvaſása és gyakorlása által az mi ſzokot tőrvényünknek nagyob részében, ugy igazodtanak el az Birák.

HARMADSZOR, és utólſzor penig az Orſzág Birainak *ſententiá*iból, és egy-néhány úttal való meg-itilt levelekből: sőt gyakorlatoſſaggal azon egy rendel, móddal, és folyáſſal, ki mondot, ki ſzólgáltatot tőrvényſzerint való igaz tétellel, meg-erősitetet tőrvény levelekből, származot ez mi tőrvénybéli ſzokáſunk. Ugy vagyon, hogy ez tőrvény folyását és rend-tartását, mellyet az pereknek kezdéſében, viſeléſében, látogatásában, és el-végezéſében ſzoktunk meg-tartani, CAROL Király az meg-nevezet Lajos Királynak az Attya idejében, sőt ő maga hozta vólna-bé ez Orſzágban Francia Orſzágból, mely Tőrvény-folyáſt mind ez ideiglen fogyatkozásnélkül meg-tartottunk (csak hogy némely czikkelt kőz akaratból az Orſzág meg-változtatta) de azért ez után-is mindenkor meg kel tartani. Mert ha meg nem tartanók kételen úy Tőrvént kellene ſzőrőzni (mellyet

lyet meddiglen csak meg-tanúlhatnánk is, mint kellene véle élni) ez egész Magyar Országbéli Nemességnek igazsága, az úy Törvénnek béhozásának miatta, mind fel-fordúlna és semmivé tétetnék.

Hungariæ jura, novarũ legum per inductionem (quoadusq; illæ addiscerentur, in usumq; cõmunem traherentur) ut in nihilum redigerentur, necesse foret.

MI LEGYEN AZ PRIVILEGIUM, az ok és szabad levél, vóltaképpen: Es hogy két féle az Privilegium.

VII. TITVLVS.

TOvábba mivel-hogy az mi szokásunkat, némely részében az Fejedelmek *Privilegio*miból vöttük, ezokáért akarék az *Privilegiũ*ról valami keveset szólni; Holot szükség meg-tudni, hogy az *Privilegium* módatik, sáját tulaydon magának való Törvénnek, melyhez egynek avagy csak egy nehánynak vagyon igasága. Egyébként mondatik az *Privilegium* (mellyet à Magyarok ok és szabad levélnek neveznek) egyéb emberek fölöt való bőcsüléstnek, avagy kiváltképpẽ való tiszteſſégnek. Mellyet az Fejedelem jó akarattyából, gyakran még az közönséges Törvény ellen-is engedet valakinek.

Az *Privilegium* penig kétféle: egyik közönséges, az másik személyre nézve nevezetes: Az közönséges az,

QVID SIT PRIVILEGIUM definitivè: Et quod duplex sit Privilegium.

TITVLVS VII.

ITem, ex quo consvetudo nostra in quadam sui parte ex Principum (ut præmissum est) privilegiis sumitur, hinc de privilegio aliqua dicenda statui. UNDE sciendum, quòd Privilegium dicitur, quasi lex privata & singularis, quæ ad unum, vel ad paucos pertinet. Aliter autem Privilegium dicitur prærogativum, aut honor singularis. Et est Principis beneficium, sæpè contra commune jus indultum.

Part. 2. Tit. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16.

DUPLEX est autem Privilegium, scilicet Generale & Speciale: Generale est, quod

Universitati vel Collegio, prout Civitati, aut Capitulo vel Conventui conceditur. Et illud est perpetuum. Speciale autem est, quod persona duntaxat donatur. Et illud cum persona extinguitur: Nisi fortè in eo caveatur, quòd virtus privilegij etiam ad hæredes & successores ipsius privilegiati derivetur. Nam hoc modo etiam heredibus ac successoribus ejus suffragari dignoscitur.

az, mellyet az egész kősségnek avagy gyülekezetnek, ugy-mint, Városnak, Captalañak avagy Conventnek enged az Király: Es ez-féle *Privilegium*, örökké tart, és állandó. Az személyre és nevezetesen mely *Privilegium*ot engednek és adnak az mellyet csak egy személynek adnak: Es az féle szabadság, ezen személy meghalván, semmivé lészen, véle meghal. Hanem ha azon *Privilegium*ban bé-vólna foglalván, hogy az szabadságnak ereje örökkesire-is szállyon és maradékira. Mert ekképpen tudni való dolog, hogy még örökkesinek-is és maradékinak-is szólgál.

UTRUM DECRETum tollatur per Privilegium: & è contra?

TITVLVS VIII.

SEd quæri potest, (prout ipse quoq; sæpè quæsitum audivi) utrum Decretum, seu jus commune tollatur per privilegium: & è contra, si privilegium tollatur per Decretum? Quanquam multi multa dicant, aliterq; & aliter sentiant, & pro utraq; parte probationes nonnullæ in medium afferri queãt: Nos

AZ DECRETUM FELbonttyaé az Privilegiumot: avagy viszontag az *Privilegium* az *Decretum*ot?

VIII. TITVLVS.

DE itt kérdhetik (mint hogy én-is gyakorta hallottã hogy kérdették) hogy-ha az *Decretum*ot, az az, az Ország rendeléset, és közönséges törvényét fel-bonthattyaé, avagy semivé tehetié az *Privilegiũ*? Avagy penig viszontag az *Privilegium*nál erősseb leheté az *Decretum*? Ez kérdésre noha sokan sok-képpen felelnek és külömb-külömb értelemben vadnak.

vadnak felõle, és mind à két fęl az õ értelmek bizonyos okoskodásokkal erõsítik: De mi mind-azon-által azt tarttyuk, hogy az közönségesses Ország végezése és rendelése, mindeneknek mindennémũ *Privilegio*mit erõtlenné tészi, és fel bonttya: Oly igyekben, mellyekrõl à közönęges végezésekben nyilván való emlekezet lészen. Az mint az moštani Királyunk *Decreto*mában-is meg-vagyon, Vissegrád Városának szabadsága fel-bomlása, az szabad Városoknak ki-fizetése, és tõb effęle dolgok. Mely Városoknak noha régtõl fogván *Privilegio*mok vagyon rólla, és szabadságok, hogy kilenczedet raytok ne vegyenek, õk se fizessęk meg: De azért eñyiben nem az *Privilegium* tartatik erejében, hanem az *Decretum* és az közönęges végezés marad helyén. Az *Privilegium* mind-azon-által meg nem erõtlenedik hanem ha valamely ellen nevezetesképpen az Ország más tõrvént irat, és köz akarattal ellene való végezést szerez: az mint ide fel az *Decretum*nak isméretirõl nyilvabban meg vagyon.

Nos tamen generaliter omniũ & omnia privilegia, per jus commune seu Decretum, tolli & invalidari tenemus: In casibus illis, quibus expresse facta fuerit in generali constitutione mentio. Prout habetur in Decreto moderni domini nostri Regis, libertatis Civitatis Vissegradiensis abolitio, nonarum à Civitatibus liberis exactio, & alia hujusmodi. Quæ & si privilegia super eorum libertate, atq; nonarũ exemptione & non solutione, pro ipsarũ parte dudum habeant confecta: tamen non privilegium, sed Decretum ac generalis constitutio in hac parte observatur. Privilegium autem, cui non fuerit expresse derogatum per legem contrariam, vel generale Decretum, non invalidatur, prout superius de consideratione & intelligentia Decreti latius habes.

HOGY AZ PRIVILEGIum két-fęle lehet, és két-képpen kelhet ki: és elõszõr tõrvény-szerint.

IX.

QVOD PRIVILEgium dupliciter potest attendi & emanari: Et primò legitimè.

TITVLVS IX.

DUplex est autem Privilegij consideratio, scilicet in quantum ex mera Principis authoritate ritèq; & legitimè procedit: Et in quantum non, sed in damnum aliorum vergit, Vel aliàs, constitutioni communi derogare videtur. In quantum igitur Privilegium ex mera Principis authoritate procedit, prout jurium possessionariorum Donatio, à tributaria, tricesimarũq; solutione exemptio, Fororum liberorum ac Nundinarum generalium, Vadorũq; & tributorum collatio, quæ ad solum Principem spectat, semper observari debet. Dummodo juribus aliorũ manifestè non præjudicet. Et propterea in calce hujusmodi Privilegiorũ, clausula ista semper apponi inseriq; solet, SALVO JURE ALIENO. Nam si Princeps ipse quempiam hominem ruralem, vel civitatem, à solutione tributorum de præsenti eximeret, & libertate donaret: prius tamen tributariam exactionem juste fiendam, alicui fidelium suorum contulisset: tunc per istud

IX. TITULUS.

AZ *Privilegium* felől penig kétképpen kel gondolkodnűk, tudni-illik: Egygyik az mellyet az Fejedelem az ő tellyes méltoságából, és tőrvény-szerint szokot ádni. Az második az, mellyet nem igy, hanem egyebeknek kárára, avagy még az közönséges végezés ellen-is engedne valakinek az Fejedelem. Ezokáért az mennyiben az *Privilegium* az Fejedelemnek tellyes méltoságából származik, ugy-mint, mikor valakit jószággal ajándékoz meg, avagy adó, és harminczad fizetésből valakit kivészen, és valakinek szabad vásárt, sokadalmot, révet avagy vámot enged, ez-fęle *Privilegio*mot, melynek adássa csak az Fejedelmet illeti, mindenkor megkel tartani: csak hogy egyebek igasságának nyilván való ártalmára ne legyen. Mert ennekokáért szokták az *Privilegio*mok végében, ezt az czikkelt bé-irni: SALVO JURE ALIENO, az az, más embernek Igasága hellyén maradván. Mert ha az Fejedelem valamely parasztembert avagy Várost az adó fizetésből mostan ki-venne, és szabadsággal ajándékozná: Annak-előtte kedig, az adónak igazán fel szedését hivei közzűl valakinek engedte volna:

vólna: tehát, ez utolsó *Privilegium*, miért hogy az előbbi *Privilegium*nak, mely az adó felől költ, nyilván való ártalmára vólna, az elsőt erőtlenné és ez-féle adozást semmissé nem teheti. Hanem az Fejedelem, jószágiban és saját ádaiban, ki az *Privilegio*mot engedte, effélc szabadságnak helye lészen.

istud posterius Privilegiũ, scilicet exemptionale: quia priori Privilegio, super tributo confecto, palàm præjudicaret, primum invalidare, & hujusmodi tributariam exactionem tollere non potest. Verùm, in bonis & tributis propriis Principis, qui Privilegiũ donavit, exemptio ipsa tenebit, atq; locum habebit.

HOGY AZ PRIVILEGIum két-képpen lehet ártalmára más ember igasságának és szabadságának.

X. TITVLVS.

TOvábba az Vasárok, Sokadalmok, és Révek engedelméről-is azont kel értenünk, hogy azokról való ki-adot *Privilegio*mot-is mindenkor meg kel tartani, ha egyebek igasága fogyatkozására nem lejend. Ezek penig két-képpen árthatnak más ember igasságának.

ELŐSZŐR az időt meg tekintvén, az mint az előt-is meg-mondám. Mert előb költ az más félnek *Privilegio*ma, mellyet nem bonthat fel az késsőbszeri, még ha azt irták vólna-is belé, hogy az előbbi *Privilegium* ellene ne álhasson,

QVOD PRIVILEgium duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare.

TITVLVS X.

ITEM, de concessionibus quoq; Fororum, Nundinarũ & Vadorum, idem est sentiendum: Quòd Privilegia, super eisdem edita, semper sunt observanda: si in præjudicium juriũ aliorum non fuerint collata. Quæ duob' modis possunt juribus aliorum præjudicare.

PRIMO, ratione temporis, prout dictum est, immediatè. Quia priùs emanavit Privilegium alterius, quòd non potest tolli per posterius: etiam cum clausula derogatoria.

SECUN-

SECUNDO ratione loci. Quia vectigalia fluviorum, seu Vada, concedi de jure non possunt, Nisi ea loca (ad quæ concedentur) sint ab aliorum locis, (ad quæ videlicet prius fuêre concessa) in distantia, ad minus unius miliaris: licet possint etiam propinquius concedi, si destructionem priorum, vel illis notabile damnum concessio ipsa non esset allatura.

Fora etiam Hebdomadalia, ac Nundinæ generales, per tantam distantiam, & ad loca propinquiora conceduntur, concediq; poterunt: dummodo una & eadem die, aut uno tempore, cum priorib⁹ Nundinis, seu Foris Hebdomadalibus, noviter concessa, non celebrentur, & alias nova manifestè priora non destruant.

MASODSZOR az helyt megtekintvén: Mert vizi adókat, avagy, Rév vámokat, tőrvény-szerint senkinek nem engedhetnek: hanem ha az hely, melyhez az Vámot engedik, az más helytől, kihőz az előb Vámot engettek vólt, leg közelb egy mély földnire vólna: Jóllehet közzelb-is meg-engedhetni, ha az fęle engedelem az első Vámot el ne fogna, avagy annak valami egyéb bizonyos kár belőle nem következnék.

Hetedszaki Vásárokat, és közönsęges Sokadalmakat-is annyi távoly földön, és közelb-is meg-engedhet à Fejedelem, csak hogy azon napon, vagy azon időben, az első Sokadalmokkal, az úyjoñan engettetet Vásár ne essęk, és egyéb-képpen-is az úy Vásár az elsőt el ne boncsa.

PRIVILEGIUM, Secundo modo formatur illegitimè.

TITVLVS XI.

ALio modo potest considerari Privilegium, in quantum non ex mera Principis authoritate

AZ PRIVILEGIUM másodszor, tőrvény ellen lészen.

XI. TITVLVS.

DE más-fęle *Privilegium*ot-is találunk, mellyet néha az Fejedelem nem tiszti és méltósága szerint enged

ged valakinek: az az, kire az Fejedelemnek nincsen igaz és tőrvényszerint való szabadsága, az fęle *privilegium*nak engedéſęre: Mert avagy máſnak karára vólna, vagy az Orſzág tőrvényével, és az kőzőnſęges végezéſſel ellenkeznek: Effęle *privilegium*nak azért ereje nem lehet, mint példának okáért: Az Orſzág *Decretuma* azt tarttya, hogy affęle, levelek máſſanak, ki octávás tőrvényben nem kelne, az tőrvénybe ne legyen hitele. Az Fejedelem azért ha valaki *privilegium*ának csak ő magától máſsát vetetne, és ez czikkelt-is utánna iratná, hogy ugy-mond, az mi Orſzágunk tőrvénye és végezéſe ellen-is, azt akarjuk, hogy ez levél máſſanak helye legyen, *&c.* Avagy ha valami Iktató levelet *grati*ával engedne: tudni-illik, hogy eſztendő el-múlván-is az *Donati*ót iktathaſſák véle, és erejében maradgyon az iktatás.

Mivel-hogy az Fejedelemnek effęle *privilegi*uma, ez Orſzág tőrvénye, és ſzokásának nyilván való-képpen ellene vólna, azokáért helye és ereje nem lehet, nem-is méltó hogy még tartaſ-

tate procedit: hoc eſt, quòd Princeps non habet juſtam legitimamq́ facultatem concedẽdi tale Privilegium: Quia vergit in præjudicium aliorũ, vel quòd juri communi, ac conſtitutioni generali præjudicare dignoſcitur. Et hujusmodi Privilegium non valet: prout, exempli gratia, in Decreto communi continetur, Quòd tranſſumptis literarum, extra terminos Octavales confectis, in judiciis fides non adhibeatur. Princeps autem, ſi cujuſpiam privilegium ſimplicitert tranſſumi faceret, cum clauſula derogatoria, videlicet (NON OBSTANTE Lege, vel Decreto Regni noſtri, hujusmodi tranſſumpto volumus fidem adhiberi, &c. Aut Statutorias literas cum gratia concederet, Quòd ſcilicet non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, Donationem aliquam executioni demandare teneantur.

Quia juri & conſvetudini Regni hujus, apertè derogare videtur: ideò non obſervatur, neq́ obſervandum cenſetur. Idem eſt ſentiendum ſuper illis

privilegiis, si quibus super ea concessa fuerunt, vel in futurũ concederentur, Quòd in sedib' judiciariis comitatuum, coram comitibus parochialibus, ad cujusvis instantiam respondere non teneantur, neq; in præsentiam aliorũ Judicum Regni ordinationum: nisi in præsentiam solius majestatis Regiæ, vel personalis præsentiæ suæ, in causam conveniri possint.

PRÆTEREA, Si juramentum cuipiam Dominorum, vel Nobilium, præstandum adjudicaretur, & Privilegium inde produceretur: quòd non ipse reus in persona sua, Sed officialis suus illud deponere teneretur, & hujusmodi, &c. quia generali consvetudini, totius Regni olim approbatæ, tale privilegium præjudicat, nusquam tenetur. Omnes enim Domini, & Nobiles, tàm, scilicet spirituales quàm seculares: cæteri etiam possessionati, utriusq; sexus homines, qui in hoc Regno Hungariæ, bona ac jura possessionaria gubernant, pari lege, unaq; & eadem consvetudine, in ipsorum jurium possessiona-

tartassék. Hasonlatosképpen erõtlen az fęle *privilegium*-is, mellyet az Fejedelem valakinek avagy meg-engedet vólna, avagy ez után akarna engedni, hogy az Vármegye székin az Ispánok elõt, senkinek ne tartozzék meg-felelni, se ez Országnak egyéb rendelt birai elõt, tõrvényben ne foghatnák, hanem csak Király személye, avagy képe elõt põrelhetnének véle.

Ennek-felette, ha valamely Urnak, akar Nemes embernek hitet itilne az tõrvény, és arról oly *privilegium*ot hozna elõ, hogy nem személy szerint az Alperes, hanem az õ tiszt-tartója tartoznék az hittel, &c. és tõb ez fęle tõrvénytelen dologról szóllana az *privilegium*: Mivel-hogy az egész Országnak meg rõgzõt tõrvényének és szokásának ellene vólna, ez fęle *privilegium*ot sohult nem illik meg-tartani. Mert minden Nemesek és Urak mind egy-házi és kũlsõ renden valók, és mind két ágon való személlyek, kik jószágot Magyar Országban birnak, egy tõrvénnyel és egyenlõ szokással tartoznak élni, az õ jószágoknak óltalmazásában, és az jószágról való minden-fęle inditot pereknek forgatásában, mint

mint à *Decretum*nak elsõ részében-is meg-vagyon irva.

sionariorum conservatione atq; cunctarum causarum, inde emergendarum prosecutione, uti debent, prout in PRIMA quoq; parte prænotatum habetur.

HANY-KEPPEN ERÕTlenedik meg az Privilegium?

XII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is vegyük eszünkben, hogy az *Privilegium* sokképpen, meg-romolhat, és erõtlenné lészen. Mert ELÕSZÕR, semmivé lészen, mikor valaki az õ néki engedtetet *privilegium*, és szabadság ellen cselekeszik, vagy azzal gonoszúl él. Mert meg-érdemli az-féle ember, hogy *Privilegium*át el-veszesse, az ki az néki engedet hatalommal gonoszúl él. Mint à kinek az õ határában tapasztalt gonosz tévõknek bũntetéséről *privilegium* a vagyon az Fejedelemtõl, és az Orvot, akar tolvayt meg-fogván, nem akasztya fel, sem fel nem nyársollya: hanem meg-szerzõdik vele, és sũma pénzt avagy birságot vévén rayta el-bocsáttya. Ez illyen ember gonoszúl él az õ szabadság-levelével. Mert à Fejedelem nem az gonosz tévõknek el-bocsátására, hanem az õ érdemek szerint való meg-õlésére, és bũntetésére adot vólt néki méltóságot.

QVOT MODIS CArebit Privilegium sua firmitate?

TITVLVS. XII.

NOtandum ulteriùs, quòd *Privilegium* multis modis *suo carebit vigore. PRIMO* enim perditur, & invalidũ fit *Privilegium, quando quis fecerit contra privilegium sibi concessũ, aut malè eo utitur. Quia* meretur *Privilegiũ amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Quemadmodum ille, qui super malefactorum, in territorio suo deprehensorum, punitione, Privilegium Principis habet: & capto fure, vel prædone, non eum suspẽdit, vel palo affigit: sed pactatam pecuniæ summam ab eo extorquendo dimittit: talis privilegio suo abutitur. Quia Princeps malefactores non dimittẽdi, sed juxta eorum demerita, feriendi mulctãdiq; præstitit authoritatem.*

SECUNDO, amittitur privilegium, dum quis tempore debito non utitur privilegio, sibi dato atq; conceſſo. Verbi gratia: Si cuipiam Regia majeſtas, caſtrũ, vel quodcunq; jus aliud poſſeſſionarium donaret: & ille donatorias literas ſuas donationales, infra anni revolutionem, per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines executioni non demandaret: tunc peracta revolutione ipſa annuali, hujusmodi Donatio omnifirmitate carebit. Neq; etiam cum literis Statutoriis, per gratiam, (prout immediatè præmiſi.) confectis, reſtaurari valebit: ſed de novo dõatio ipſa fieri conficiq; debebit: ſi interea alter quiſpiam jus illud poſſeſſionarium pro ſe non impetraverit. In facto etiam Fororum Hebdomadalium, Nundinarũq; & Vadorũ idem eſt faciendum. Ut ſi Princeps alicui Forum, aut Nundinas, vel Vada, conceſſerit: Ille infra anni revolutionem, Donatione & Privilegio hujusmodi utatur, & uti incipiat. Nam aliter, anno tranſacto virtus ejus expirabit. HIC tamen

MASODSZOR, meg-romol az *Privilegium*, mikor valaki illendő üdőben nem él az ő néki adattatot, és engedtetet *Privilegium*mal. Példának-okáért: Ha valakinek Király ő Felſége Várat, vagy valami egyéb jószágot ajándékozna, és az az ember az ő *Donatio* levele mellet egy eſztendő forgasában, Király emberi által, vagy Nador Iſpán, vagy valamely Captalan avagy Convent embere által, magát az jószágban nem iktatná, tehát eſztendő után affele *Donatio*nak ſemmi ereje nincsen, nemis léſzen: Sőt még ha az fęle iktató levelet adna-is az Király (az mint ide fellyeb meg-jelentém) hogy eſztendő után-is, bé-iktathaſsák az jószágban, ennek ſem lenne ereje, és az *Donatio*-levelet véle hellyére nem állathatná: hanem az *Donatio*t úyjonnan kel meg-kérni, és azzal magát bé-iktatni: ha valaki azonközben azt az jószágot magának meg nem nyerte leend. Az hétközbéli Vásárok és Sokadalmok, és révek dolgában-is, ugyan azont kel művelni, hogy ha valakinek az Fejedelem Vásárt vagy Sokadalmot, vagy révet enged, az eſztendő el-forgáſſa alat, az ő *Privilegium*ával éllyen és élni kezdgyen, mert egyéb-képpen az eſztendő el

telvén,

telvén, annak ereje fűſtben megyen, és ſemmivé léſzen. De azért itt eztis eſzünkben vegyük, hogy ha az eſztēdőnek el-forgáſa alat valaki az nékie adot jóſzágban magát bé-iktatná, de az iktatáſban, vagy az iktatáſról való levélben, vagy penig az *executio*nak, az az, igaz tételnek rendiben, Király, vagy valamely bizőyság helybéli, az az, Captalan vagy Convent emberinek vétkek, vagy tunyaságok miat, valami fogyatkozás eſnék, avagy az iktatáſnak rendiben el nem tudták vólna járni, tehát ez-fęle tőrténetben, az *Donatio* erejében marad, és effęle fogyatkozáſt meg-kel jobbitani, illik-is hellyére állatni. Holot penig az Eſztēdő alat való iktatáſt, csak el-henyélnék, vagy az *executió*ban, avagy az Király adományábā eytene valami fogyatkozáſt, az meg-ajándékoztatot ſzemély: Ez-fęle vétket ſoha meg nem jóbbithattyák, hanem (à mint meg-mondók) az Várat, vagy az jóſzágot uyjoñan kelmeg nyerni.

men advertendum eſt, quod ſi peracta infra dictam annualem revolutionem executione ipſius Statuti, error aliquis, aut in literis ſuper ea re relatoriis, aut inproceſſu ejuſdem executionis, vitio, vel negligentia hominis Regij & teſtimonij, vel etiam Capituli, aut convētus commiſſus fuiſſe deprehendetur: tunc in tali caſu donatio efficax manebit. Et ejuſcemodi executio, prout caſus rei ſe obtulerit, reformari poterit atq; debebit. Verūtamen, ſi ſimpliciter executio ipſa neglecta, vel aliter error aliquis per donatariū in ea commiſſus fuerit, reformari nuſquam poterit: ſed de novo (ut prædictum eſt) caſtrum, vel jus illud poſſeſſionariū, impetrari debebit.

HARMADSZOR, ſemmivé léſzen az *Privilegium*, oly eſet miat, mikor valaki Fejedelem méltóſága ellen való vétekben, vagy hitetlenſęgnek notájában eſnék. Mert ez-fęle vétek nem csak *Privilegium*ot, hanem fejét, és minden jóſzágát el-veſzti.

TERTIO, perditur privilegium, in caſu, quo quis incurrit crimen læſæ Majeſtatis, vel notam infidelitatis. Et hoc modo non ſolùm privilegium, ſed etiam caput, & qualibet bona perdit.

NEGYEDSZER, ha az *Privilegium*, máſnak

QVARTO, Si privilegi-

um in alteri' enorme damnum redundet, ſicuti jam hunc modum prædeclaratũ habes. Quia & alioquin non eſt veriſimile, Principem concedẽtem, jus alterius præſens vel futurũ, graviter velle lædere.

QVINTO, ſi Princeps, vel alter Judex Regni ordinarius, ex certa ſcientia videns & agnoſcens, privilegium non valere: multis judicaverit contra illud. Secus tamen eſt, ſi aliquando contra privilegium per errorem fuiſſet judicatum: Nam iſto caſu poterit error ipſe, & ex conſequenti privilegij tenor per novum judicium, ſervatis de jure ſervandis, reformari.

SEXTO, per impreſſam, vel etiam tacitam renunciationem ipſius privilegij. Per expreſſam, ſic, quòd publicè renũciarit vel renunciaverit quis Privilegio ſuo. Per tacitam autem, ſic, quòd publicè actum ſit contra illud Privilegium ipſo ſciente, & non contradicente, ſed per omnia ſubticente. Quæ taciturnitas, cùm ſit in ſui præjudicium, inducit contra ſe quandam renunciationem.

másnak nagy kárára lenne: mint ezt az okot ide fellyeb-is meg-magyaráztuk. Mert nem méltó dolog vólna, hogy az Fejedelem ollyat engedne valakinek, kivel másnak moſtan, avagy jövẽdőben igaſságát nyilván meg-háboritaná.

ŐTŐDſzer, ha az Fejedelem, vagy más ki az Országnak rendelt Birája vólna, látván és értvén, hogy az *privilegium* nem jó: annak ereje ellen ſok rendbéli tőrvényt ſzólgaltatna. De azért más az, mikor vala-hogy az *privilegium* ellen tudatlanságból tenne tőrvént: Mert ez illyen történetben affélé vétket meg-jobbithattyák, úy itilet által-is, holot az *Privilegium*-is erejében marad, az tőrvénnek ſzokot folyását meg-tartván.

HATODſzor, az *Privilegium*nak nyilván, vagy alattomban való belé hagyasával. Nyilván illyenképpen, hogy ha valaki, mindeneknek tuttára belé hadgyándgya, az ő *Privilegium*át. Veſztegletéſſel való belé hadgyáſſal penig ugy, hogy-ha valaki, az ő *Privilegi*uma ellen nyilván cselekednék, és az *privilegi*umos embernek tuttára lenne az dolog, ellene nem ſzóllana, hanem tellyeſſéggel el-halgatná. Mely halgatás mivel-

hogy

hogy ő néki kárára vólna, következik, hogy-ha szabadságával akarna élni, és halni nem hadna, el nem halgatta vólna.

HETEDszer, meg-romlot később költ *Privilegium* által, mely az elsőt valami részében fel-bonttya: mint mikor mind az két *privilegium*, azon személyre költ ki, avagy azon kőssegre irják, tehát akkor az első *privilegium* el-bomol, és az második tartatik meg.

NYOLCzadszor és utolszor, az *privilegium* le-szál, az Fejedelemnek kifejezet meg-hivása által-is: Mélto okokból azért, mellyeket affele meghivo levélben, világoson meg kel magyarázni. Mert ha az meg-hivásnak méltó okát nem adandgyák, hanem az meg hivó vagy másaló levélben ugy lészen meg-jegyezve, hogy az meg-másolás csak semmi okokból nem lőt, tehát az meg-másolásnak semmi hellye nem lészen. Mert ebből sok kár következhetnék, és ki-ki naponként kételkedni, kezdene *privilegio*ma felől és kétségben esni. Es eddig à *privilegium*oknak magyarázattyával meg-elégedgyünk.

SEPTIMO, per posterius derogatorium priori: quando videlicet utrumq; confectum est, vel emanavit ad unam & eandem personam aut communitatem: tunc primum cassabitur, & secundum observabitur.

OCTAVO & ultimo perditur privilegium, per expressam renovationem concedentis Principis: Idq; ex causis rationalibus, in revocatione hujusmodi clarè declarandis. Nam, si causæ rationales revocationem non firmaverint, sed simpliciter factam fuisse, literæ revocatoriæ denotaverint: ipsa revocatio locum non habebit. Aliàs enim incommoda multa sequerētur: & quilibet de privilegio suo dietim desperare cogeretur. Et hæc de privilegiis dicta sufficiant.

MI LEGYEN AZ PECSÉT vólta-képpen és hogy két-fele.

XIII.

QVID SIT SIGILLUM descriptivè, & quod duplex sit Sigillum.

TITU-

TITVLVS XIII.

Part. 2. Tit. 58. Part. 1. Tit. 14. Part. 2. Tit. 13. 17.

VErùm, quia omnia Privilegia Sigillis roborari communiriq; ſolent: ideò ſuper Sigillis quoq; in hac parte aliquid dicendum convenit. Ubi ſciendum, quòd Sigillum eſt notorium ſignum, auro aut alio metallo vel ceræ impreſſum, corroborans omne factum.

Sigillum.

Et duplex eſt Sigillum, ſcilicet Authenticum, & non Authenticum. Authenticum dicitur, quaſi authoritatem tenens, cui credi debeat. Et eſt propriè Principum, ac ordinariorum Judicum Regni: Nec non Capitulorum & Convẽtuum. Et hujusmodi Sigillum Authẽticum, literis appoſitũ, confirmat omne factum in ipſis literis expreſſum atq; declaratum. Habent præterea etiam Civitates & Oppida Sigilla Authentica per Reges & Principes ipſis conceſſa. Quæ in factis, & rebus coram eis, & in medio eorũ vertentibus, ac emergendis robur ſortiuntur firmitatis.

NON Authẽtica verò ſunt priva-

XIII. TITVLVS.

DE miért hogy minden *Privilegium*ot pecséttel ſzokták meg-erõſiteni; azért illik hogy ennyi réſzébõl, az pecsét felõl is valamit ſzóllyunk. Holot meg-ércsük, hogy az pecsét iſméretes jel, kit aranyból, avagy egyéb ércsbõl meg-meczvén, viaſzban nyomnak le, hogy ez által minden meg-lõt dolog erõs, és állandó legyen.

Két-féle penig az Pecsét, tudni illik, Méltoságos, avagy hihetõ, és kétſéges. Méltoságos pecsétnek azt mõdgyuk, melynek miért hogy oly bõcsületi vagyon, hogy annak kétſég-nélkül hinni kellyen. Efféle pecsétek penig az Fejedelmeké és az Orſzágbéli rendelt Biráké: Sõt Captalanoké és Conventeké. Es efféle méltoságos bizonyos pecséttel, valami leveleket meg-pecsételnek, meg-erõſiti és álhatatoſsá téſzen, minden benne meg-irt dolgot. Vagyon efféle pecsétek az Váraſoknak-is, bizonyoſſok és méltóságoſſok, mellyeket az Királyok és Fejedelmek engedtek nékik. Ezeknek az pecséteknek õ elõttök, és õ közttök forgot, indúlt és meg lõt dolgokban mindenkoron erejek vagyon.

BIZONTALAN és méltóság nélkül

kűl való pecsétnek mondgyuk, az kiváltképpen való ſzemélyeknek magok pecsétit. Ezek alat ſemmi ő-rőkkes dolog véghez nem mehet. Mely pecsétek ſok fęlek: Mert némely az Uraké, Pap Uraké, sőt az ő-rők Iſpánoké, és egyéb Zálagos Uraké, kik effęle tiſztet és méltóságot birnak, és más azokké-is, kik Záſzlós Uraktól ſzármaztak. Más iſmet, az Orſzágbéli Nemeſſekké és fő emberekké, mellyekben kiváltképpen való Czimereket ſzokták ki-metczeni és irnya. Az felső renden való Pap Uraknak azért, ugy-mint, Erſekeknek, Pűſpőkőknek: az Auranæ Apat-Uraknak, és az Orſzágnak ſzabad és őrőkes Iſpáninak. Es még az Rácz-Orſzági Deſzpotnak-is, az ő-nőn tulaydon ſáját és iſméretes pecsétekkel, meg-erősittetet levelek által, ſzabadságok vagyon Prokátorokat vallanyok. De az tőb Záſzlós Urak, Nagyságoſok és Nemeſek mind Prokátor valláſt, mind penig egyéb vallás-tételeket, ez Orſzágnak rendelt Birái előt, és bizonyság hellyeken, ugy-mint Captalan és Conventben tartoznak vallanya. Mert ez Orſzág rendelt Biráinak pecsétek alat, és az bizonyság hellyeknek, mellyeknek erős pecsétek vagyon,

privatarum perſonarum Sigilla. Et talia nihil perpetuitatis ſub ſe continere poſſunt. Quorum multa ſunt genera: Alia enim ſunt Dominorũ, Prælatorum, nec non Comitum perpetuorum, & aliorum Baronum, officia Baronatuum pro honore tenentium, & alia ab eiſdem Baronibus propagatorum. Alia verò Nobilium & Procerum Regni veris & peculiarib⁹, armorum inſignibus exſculpta & effigiata. Superiores itaq; Prælati, ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi: nec non prior Auranæ, ac Comites, liberi & perpetui Regni. Etiam Raſcie Deſpotus, per literas eorum proprias veris & notoriis Sigillis ipſorum roboratas Procuratores conſtituendi facultatem habent. Cæteri autem Barones & Magnates atq; Nobiles, coram ipſis Judicibus Regni ordinariis, ac in locis teſtimonialibus, Capitulis ſcilicet, & Conventibus, & Procuratores cõſtituere, & alias Faſſiones (ut verbo domeſtico utar) facere tenentur. Judices ſiquidem Regni ordinarij, ac ipſa loca teſtimonialia Sigilla Au-

thentica habentes, ſub eorum Sigillis, tàm Procuratores conſtituendi, quàm etiam cunctas alias Faſſiones, (ritè tamen & legitimè) faciendi habent authoritatem.

gyon, mind Prokátort állathatni, s-mind penig egyéb vallás-tételt ſzerezhetni, melyről méltóságok-is vagyon, de jó rendel és törvény-ſzerint.

QVORUM REGUM Privilegia ſervẽtur, & quorum non.

TITVLVS XIV.

ITem, habita jam Privilegiorum & Sigillorum declaratione, neceſſe eſt videre, quorum Regum & Principũ hujus Regni privilegia obſerventur, & quorum in judiciis rejiciantur, nullíusq; vigoris & firmitatis eſſe cenſeãtur. UBI SCIENDUM, quòd univerſæ literæ ſanctiſſimorum, STEPHANI & LADISLAI Regũ: Præterea ſereniſſimorũ primi ANDREÆ genitoris SALOMONIS, nec non primi BELÆ Patris: & primi GEYSSÆ, fratris ipſius, B. LADISLAI Regis ac COLOMANNI filij dicti GEYSSÆ, qui primum Epiſcopus Varadiẽſ. fuit: ſed per diſpenſationem Apoſtolicam, deficiente hærede Regio,

Regni

MELY KIRALYOKNAK Privilegiumit kel meg-tartani és melyeknek nem.

XIV. TITVLVS.

HOlot immár meg-magyarázók, à *Privilegium*, és az pecsét mi legyen, ſzükſég meg-látnunk ez Ország Királyi és Fejedelmi közzül, mellyeknek *privilegium*it tarcsák-meg, és az ſzék ſzinin mellyeknek *privilegio*mit veſſe meg az törvény, és erőtlenné tegye. HOLOT tudni való dolog ez, hogy ezeknek levelei meg-tartatnak, ugy-mint, az Szentſéges ISTVAN és LASZLO Királyoké: Azonképpen az Felſéges első ANDRAS Királynak, (ki SALAMON Királynak attya vólt) és az első BELA Királynak, ki LASZLO Király attya vólt: és az első GEYSANAK-is (ki azon László Király báttya vólt) és ez meg-nevezet GEYSA fiának-is KALMAN Királynak leveleit, ki elősző Váradi Pűſpek vólt, de Pápa rendeléſéből és

engedel-

engedelméből, az Országgondgyát fel-vette, az Királyok magva szakadások miat. Es azért hiják most-is magyarúl Könyves Kalmánnak. Továbba az második ISTVAN Királynak KALMAN fiának leveleit: és az második BELA Királynak, kit vak Belának hittak, ki tudni-illik, ALMUS hadnagy fia vólt: Es az második GEYSSA leveleit, azon vak BELA fiaét. Azonképpen az harmadik ISTVAN Király leveleit, ki második GEYSA fia vólt. Továbba az harmad BELA leveleit, az második GEYSA fiáért, az az, harmad ISTVAN Királynak öcsét: Es ez vólt az BELA Király az ki az orvokat, és tolvayokat kergette és ki-gyomlálta ez országból. Végezetre harmad BELA fia IMRE Király leveleit kel meg-tartani. Mely IMRE az Varadi Egy-házat, bizonyos *Donatio*kkal és ajándékokkal mondgyák, hogy meg gazdagitottá, és fel ékesittette. Es némely irásokban ezt az IMRE-HET, valaki meg-változtatot nevezettel HEINRICHNEK nevezik és irják: De azért nem az Magyarok, hanem az Németek szokása szerint nevezik ugy. Nem-is lőt vólna szükség, ezeknek az Királyoknak neveket elő számlálnunk, hanem ezt

Regni gubernacula susceþit. Et ideò Hungarico idiomate Könyves Kalman, *in hunc usq; diem appellatur. Item, STEPHANI secundi filij ejusdem COLOMANNI, atq; secundi BELÆ, quæ Cæcus appellatus est, filij videlicet Ducis Almi & GEYSSÆ, atq; secundi filij ejusdem BELÆ, Cæci. Nec non tertij STEPHANI filij ipsius secundi GEYSSÆ. DEMUM BELÆ tertij, filij ejusdem GEYSSÆ secundi fratris scilicet præfati tertij STEPHANI. Et hic est ille BELA, qui fures & latrones persequutus est, atq; de Regno extirpavit. TANDEM EMERICI filij ejusdem tertij BELÆ Regum. Qui quidem EMERICUS, Ecclesiam Varadiensem certis Donationibus decorasse, pariter & amplificasse perhibetur, literæ servantur. Et secundum aliquos iste EMERICUS, alio quasi corrupto vocabulo HEINRIC⁹ appellatur atq; scribitur: non tamen Hungarorum, sed Germanorum potius usu sic intitulatur. Nec erat necessarium,*

nomina Regum istorum connumerare: sed poterat hæc commemoratio brevius perstringi, pariter & annotari. Ex quo tamen Nobiles Regni Hungariæ, super eorũ nobilitate, simul & libertate pauca admodum privilegia temporibus horum Regum, qui potius incremento Ecclesiarum DEI & populo Christiano, hoc in Regno quasi noviter plantato, curam salutis impendere studuerunt, condonata habent.

Et alias certi fuerunt Principes inter hos, pro Regibus nominari, quorum literæ in irritũ transiêre, puta, Petrus Theutonus, Aba Hungarus, SALOMON filius primi ANDREÆ & STEPHANUS quartus, filius dicti Regis BELÆ Cæci, qui quinq; duntaxat mensibus, Corona sceptroq; potius, de Regno turpiter fuit expulsus. Nec non LADISLAUS tertius, filius prælibati EMERICI, sive HEINRICI, qui sex solummodo mensibus regnavit. Propterea, ut nomina pariter & privilegia Regum ipsorum lucidius agnosci queant ea prolixè posui. Ut L-

ezt csak igen rövideden meg-módhatom vala. Mind-az-által, mivelhogy ez Országbéli Nemesseknek igen kevés *privilegio*mok vagyon, ki ezeknek idejekben költ vólna, az ő nemességekről és szabadságokról, kik inkább az ISTENNEK Egy-házára, és ez Országban, ugy-mint úyjulán Plántáltatot Keresztyén népre igyekeztek üdvösséges gondot viselni.

Es noha ezek közöt némely bizonyos Fejedelmek vóltak, kiket az Királyt levél illetet azért, de levelek mindenestül fogván le-szállottak, ugy-mint, Német Péter Király, Magyar Aba, SALAMON elsö ANDRAS Király fia, és negyedik ISTVAN K. az meg-mondot vak BELA fia, ki csak öt hólnapig birhatta az Coronát és à Királyságot, s-mindgyáráft ki-kergették ez Országból. Azonképpen az harmadik LASZLO az meg irt IMRENEK avagy HENRIKNEK, fia ki csak hat hólnapig uralkodot. Es igy ezokáért számlálám elö ez meg nevezet Királyokat, hogy ezeknek mind *privilegium*okat, s mind neveket világosban meg-ismérhessük.

Továbba erre-is vigyáznunk kel, hogy ez ide alá meg-iratot Királyok és Fejedelmek *privilegium*it, és leveleit-is minden dolgokban meg kel tartani: Azoknak neveit mind-azáltal ez-okáért jedzettem külön: Mert ennek az dücsősséges Fejedelemnek az második ANDRAS Királynak, az harmad BELA fiának, (à mint fellyeb-is meg-jedzettük) idejében (ki az ide alá meg-irt Királyoknak rendiben leg-elsö lészen) az Nemesseknek dicsiretes, és hires neves szabadságoknak méltóságát, mellyel mind mostaniglan közönségesen élünk és örvendezünk, levélben irták és ki-nevezték, és *Decretum* avagy közönséges végezésnek modgya szerint kelvén, ezen ANDRAS Király által meg-erösittetet. Mert noha az mi szerétséges elsö Királyunknak ISTVAN K. éltében, és à több utánna való Királyok idejekben-is ez Országban sok Nemesseк vóltanak: mind-az-által néminémü modszerint való szólgálattal, és az ö allattok való jobbágyoktól, bizonyos fizetéssel tartoztanak és kötelesek vóltak az ö Királyoknak: Mely fizetésböl leg-elsöben az Nemesseket, kiket akkor szólgáló embereknek neveznek vala, ez ANDRAS Király vötte

ULTERIUS advertendum, quòd infra scriptorum quoq; Regum & Principum literæ ac privilegia in quovis facto & negocio observantur: sed eorũ nomina seorsim propterea notavi: quoniam tempore hujus glorioſi Principis ſecundi ANDREÆ, filij (ut prænotatum eſt) tertij BELÆ Regis, qui primus erit in ordine Regũ ſubſequentium, laudabilis præclaraq; libertatis prærogativa Nobilium, qua generaliter usq; modò fungimur & gaudemus, in ſcriptis declarata per modũq; decreti & conſtitutionis generalis roborata extitit. Quãvis etiam regnante ſanctiſſimo ipſo Prothorego noſtro STEPHANO, & aliorum quoq; ſuccedentium Regum temporibus, multi fuerint in hoc Regno Nobiles, conditionaria tamen quandam ſervitute, collectorũq;, ex parte colonorum ſuorum ſolutione, Regibus ipſis obnoxij erant atq; tenebantur: à qua primum per hunc ANDREAM Regem, ipſi Nobiles, qui eo tunc ſervientes dicebantur, exempti fuerũt atq; immunes. Et propterea cuncti

Reges, usq; in præsens tempus sibi succedentes, sacro (sicuti prænarratum est) priusquam diademate coronarentur, super observando decreto ac constitutionib⁹ ejusdem Dn. ANDREÆ Regis, Prælatis ac Baronibus & Magnatibus, Proceribusq; & Nobilibus regni hujus, juramẽtum præstare consueverunt.

Pars 1. Tit. 9.

Hujus ANDREÆ Regis privilegium in monte Thabor, ubi Domin⁹ & Salvator noster trãsfiguratus fuerat, super quadam possessionaria collatione emanatum & confectum, in Comitatu Hontensi habetur hac etiam tempestate. Ad prosequtionem itaq; cœptæ materiæ redeundo prænotati secundi ANDREÆ: Nec non quarti BELÆ, ejusdem ANDREÆ filij, cujus tempestate Hungaria per Tartaros devastata fuit: Præterea quinti STEPHANI filij ipsius quarti BELÆ (demptis literis tempore ducat⁹ ejusdem STEPHANI, qui se juniorem Regem Hungariæ, & Ducem Transylvaniensem tunc intitu-

Andreæ R. Privilegiũ servatur.

Stephani 5. non servãtur.

võtte-ki, és effele adozáftól szabaditotta meg-õket. Ez azért azoka, hogy mind ez ideig, minden õ utánna való Királyok, minek-elõtte az Szent Coronával meg-koronáznak õket (mint ide fel-is meg-mondók) azon ANDRAS Király *Decret*uma, és végezésének meg-tartására, az Pap Uraknak, Záfzlós és Nagyságos Uraknak, és ez Orfzágbéli fõ embereknek, és Nemesseknek meg-szokták eskünni.

Ennek az ANDRAS Királynak *Privilegi*uma, mely az Thábor hegyen, kin az mi URUNK és Idvõzitõnk fzine el-változot vólt, valámi jószág adásfelõl kõlt és adatot vólt, az Honty Vár-megyében, moftani idõben-is jelen vagyon. De hogy az el-kezdet dologra térjek, ez meg-irt ANDRAS Királynak, és negyed BELANAK azon ANDRAS Király fiának (melynek idejében az Tatárok el-puftitottak vólt Magyar Orfzágot.) Annak-felette õtõdik ISTVAN Királynak, az negyed BELA fianak levelei és *privilegi*umi mindenkor meg-tartatnak, (az-fele levelektõl meg-válva, mellyek azon õtõd ISTVAN Királynak Hadnagyságakor kõltenek, ki akkor iffiab Magyari Királynak, és Erdélyi Herczegé-

czegének irattya vólt magát) Mert azon ISTVAN Királynak effele leveleit meg nem tartyák: hanem ha az után igaz Királyságában azon leveleit meg-*confirm*álta vólna.

Eñek-felette az negyedik LASZLO Király ezen ötödik ISTVAN K. fia, (kit Kun Láfzlónak hitták) levelei és *Privilegi*umi jók és meg tartatnak.

Továbba az harmadik ANDRAS Királynak levelei, kit Velenczeinek nevezték vólt, meg nem tartatnak: Azokról meg-válva, ha mellyeket CAROLY Király, ki-mentéft utánna az tiſztben ſzállot, pecsétes gyűrőjével, veres viáſzban, mely ben jobkéz felől óldalúl egy K. nevű betű vagyon, *confirm*aláſnak okáért megpecsétlek vólna: Mert ez formán valókat meg-tartatnak.

Iſmég CAROLY Királynak harom pecséte vólt, és az ketteit ő maga meg-hitta és erőtleñé tötte, mely két pecsét alat kőlt *Privilegium*okat, meg nem tartnak, hanem ha az utolſzori harmadik pecséttel uyionnan meg-confirmálta vólna. Mely harmad pecsétet igy iſmérhetnek meg, hogy az pecset közepin à ki meczet paiſnak

intitulare ſolebat) confectis & emanatis. Nam tales literæ ſuæ non ſervantur: niſi forſitan ipſo poſtea Regni gubernacula juſtè ſuſcipiente, pariter & poſſidẽte, per eum fuiſſent confirmatæ.

ITEM quarti LADISLAI, filij ipſius quinti STEPHANI, qui Kun Laſzlo *nominatus extitit, Regum privilegia valent & obſervantur.*

ITEM, literæ tertij ANDREÆ Regis, qui Venetus cognominatus eſt, non ſervantur. Exceptis illis, ſi quæ per Dominũ CAROLUM Regem, immediatum ſuum ſucceſſorem, annulari Sigillo ſuo in cæra rubea, in qua habetur litera K. circa imaginem à parte dextra, pro ſigno confirmationis appoſito, fuiſſent confirmatæ. Nam tales obſervantur. Andreæ 3. Veneti non ſervantur.

ITEM, Rex CAROLUS tria Sigilla habuit, quorũ duo priora per eundem fuerunt revocata, & Privilegia ſub illis emanata non ſervãtur, niſi per tertium poſterius fuiſſent roborata. Quod quidem tertium ſic agnoſcitur, ut ex duab⁹ partibus clypei in area Sigillis exſculpti Caroli nom.

sculpti (in quo videlicet clypeo duplicata crux continetur) sint duæ figuræ draconis..

Ludovici partim nő.

ITEM, LUDOVICUS Rex, ipsius CAROLI filius, duo Sigilla habuit, quorũ primum in partibus Vzuræ deperditum, & à Reverendissimo Dn. Nicolao Archiepiscopo Strigoniense, Cancellario suo, subtractũ, non tenetur, nisi per secundum novum fuissent literæ sub priori Sigillo æditæ, postea confirmatæ: sub quo novo Sigillo tàm literæ ejusdem Regis LUDOVICI, sub ipso priori Sigillo suo confectæ, quàm etiam prædicti Dn. CAROLI Regis patris sui, sub duobus prioribus Sigillis cassatis, annulatis emanatæ per appensionem ejusdem novi seu secundi Sigilli fuerunt tandem confirmatæ. Et tales ubilibet servantur. Breviter itaq; privilegia ipsius Dn. LUDOVICI Regis, ab anno Domini trecentesimo sexagesimo quarto, supra millesimũ usq; ad obitum suum, videlicet annum salutis millesimũ trecentesimum octuagesimum secundum confecta, robur sortiũtur firmitatis. Sed priora

Partim servantur à 1364. usq; 1382.

paisnak két felén (mely paisban, tudni-illik, kettős kereszt vagyon) két Sárkány kép vagyon..

Még-is LAJOS Királynak, az CAROLY Király fiának-is két pecséte vólt, mellyek közzül az elsőbiknek, mely az Uzura tartományban veszet vólt el, mint hogy az Esztergomi Miklos Ersektől Király *Cancellariusától* lopták vólt el, nincsen ereje, meg-sem tartatik, hanem ha az második pecséttel vólnának effele első pecsetű levelek annak-utánna meg-*confirmálva* úyjulan: mely úy pecséttel mind-azon LAJOS Királynak, első pecséte álat kőlt leveleket, mind az meg-mondot CAROLY Királynak az ő Attyának, két első meg-hivot, és erőtlenné tőt pecséti alat kőlt leveleit, hogy ha ugyan azon LAJOS Király, az ő úy, avagy második pecsétével, az után meg-*confirmált*. Ollyanoknak minden hellyűt erejek vagyon és megtartatnak. Rővideden azért LAJOS Királynak az ő *Privilegiumi*, mellyeket URUNK szűletése után, Ezer három száz és négy esztendőtől fogván, hálaláiglan, az az, Ezer három száz nyolczván két esztendeiglen nevére kőltenek, hellyes erejekben vadnak. Az előtte valók penig nem

jók,

jók, hanem ha az után meg-*confirm*álták vólna, az meg-mondot módszerint.

Mely dolgot hogy világosban meg-érhessünk, az czikkelt, kit az ő levelének *confirm*álásában szokták be-irni, kit én az fęle meg-*confirm*ált leveleiből ki-szedtem, mely levelek kőzzül én egy-nehánnyat szemem-mel láttam és olvastam-is, melynek egygyiket itt bé akarék irni, mely igy kezdetik:

AZ DOLOGNAG, UGYMOND őrők emlekezetire. Mi az felül meg-nevezet LAJOS Király, jelenttyük mindeneknek, hogy mikor Bosznaságban, az mi Országunkban szántalan sok eretnek *Pater*anusok támattak vólna, az igaz hitnek ellene. Azoknak à mi Országunkból ki gyomlalására hadat támasztván, egy felől személyünk szerint indultunk vólna. Más felől penig az mi Christusban tisztelēdő Atyánkat, az Esztergomi MIKLOS Erseket, mi *Cancellarius*sunkat (kinél mint az két pecsétünk vala,) és az Nagysagos Garai MIKLOST az Nador Ispánt, à tőb Országbéli Pap Urakkal, Zászlos és Nagyságos Urakkal, Uzura fele rendeltük vala. Az Erseknek némi-

priora non valent, nisi fuissent modo antelato postea confirmata.

Quæ ut lucidius intelligantur, clausulam per eundem LUDOVICUM Regem, ad confirmandas tales literas suas apponi solitam, & per me ex ejuscemodi literis suis confirmatis, quarum plures in specie vidi atq; perlegi, excerptam verbotenus interserendam statui, quæ sic incipit:

AD PERPETUAM REI memoriam, NOS LUDOVICUS Rex præfatus, universis declaramus, quod ubi in Regno nostræ Boznæ, innumerabilis multitudo Hæreticorū & pateranorum pullulasset, in errorem fidei orthodoxæ: ad extirpādos quoq; de ipso Regno nostro eosdem, ex una parte nos personaliter instaurato, valido exercitu proficiscebamur: ex alia vero parte Venerabilē in Christo patrem Dn. NICOLAUM *Archiepiscopum Strigoniensem nostrum Cancellarium (penes quem utrumq; par Sigilli nostri Authentici habebatur) & virū Magnificum, Dn.* NICOLAUM

Palatinũ cum cæteris prælatis, Baronibus & regni noſtri Proceribus, in Uzuram deſtinaramus. Quidam familiares ipſius Domini Archiepiſcopi, pro cuſtodia deputati utrunq; par dicti Sigilli noſtri Authẽtici, præconcepta malitia ſubtraxerunt. Nos itaq; præcaventes ne ex hujuſmodi Sigilli noſtri deperditione Regnicolis noſtris, in eorũ juribus ſucceſſivè periculum poſſit imminere, Sigillum novũ in duobus paribus fecimus pro nobis ſculpi, quod ad omnia privilegia noſtra, & quondã Domini CAROLI Regis, Patris noſtri, ſub priore Sigillo ejusdem tempore ſuæ Coronationis ſculpto, & demùm per eundem (eò quòd ſub ipſo plurimæ infidelitates perpetratæ extitebant) permactato, ac ſub alio Sigillo ipſius in partibus Tranſalpinis caſualiter deperditò, confecta, juxta dicta tria Sigilla decrevimus fore apponendum. Ad quæcunq; verò privilegia paterna, dictis duobus prioribus Sigillis ſuis conſignata, quæ per eundem patrem noſtrum, per Sigilla ejusdem poſteriora, vel per

némũ ſzólgai és udvara népe, kiket õrizéſére rendelt vólt, ſzánſzándékkal való gonoſzságból, mint az két ſaját pecsetünket el-lopták. Mi azért idejẽ el-akarván távoztatni, hogy effęle pecsét, el-veſztés miat, az mi Orſzágunk béliekre idővel valami kár-vallás ne következnek, két úy pecsétet metezettettünk magunknak, mellyet végeztünk, hogy minden *Privilegium*inkra, és az mi Atyánknak CAROLY Királynak koronazaſokort csinált elsõ pecsétе alat kõlt *Privilegium*okrá (mely történet ſzerint Havaſel földében veſzet vólt el) az meg-mondot három pecsét mellet, az mi úy pecsétünk-is ott legyen. Atyámnak penig valamelyket meg-mondot elsõ pecséti alat kõlt *Privilegium*ira, az mi úy pecsétünket nem függeſztenek: és mellyeket az õ utolſo pecsétivel, vagy az mi fellyül meg-módot-képpen el-veſztet pecsetünkel meg nem *confirmál*tuk vólna, avagy valamely ki-nyitot leveleket meg nem *confirmál*nánk az ollyan *Privilegium*okát, mint hogy attyám-is ſemmiſſę tötte vólt, azonképpen mi-is erõtlené téſzük, és héában valoka. Mely meg-*confirmál*t *Privilegium*ok közöt, ez jelen való mi *Privilegium*ikat, kiben ſemi két-

ſeg

ség ne legyen, minden fellyűl bé-irt dólgokkal egyetemben azon Ez és' Ez személynek, és az ő örökkösínek és maradékinak, à mi meg-módot úy kettős pecsettünk alat megúytottuk és örökké meg-*confirmál*tuk. Kőlt azon Miklós Erſek mi *Cancellariu*ſunk által, ez s. ez hónak 22. Napján, 1364. Eſztendőben, Az mi Királyſágúnak 23. Eſztendejében.

per nos cum Sigillo modo præmiſſo deperdito confirmata non haberentur, & ad ipſa Privilegia ipſum novũ Sigillum noſtrum non appenderetur, vel quæcunq; patẽtes literæ non confirmarentur: ea privilegia & literæ, ſicut per eundem patrem noſtrũ fuerunt revocatæ & annulatæ ſic & nos ipſas, ſeu ipſa commiſimus viribus caritura, nullam quoq; roboris obtentura firmitatem. Inter quæ præſens privilegium noſtrum, omni prorſus ſuſpitione deſtitutum, & omnia in eo ſuperius contẽta & expreſſa, pro eodem T. ſuisq; hæredibus & ſucceſſoribus, dicti Sigilli noſtri novi, duplicis & authentici appenſione renovavimus, & perpetuò confirmavimus. Datum per manus ejusdem Domini Nicolai, Archiepiſcopi, Cancellarij noſtri, decimo Calendas Menſis. T. Anno Domini, milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quarto. Regni autem noſtri anno vigeſſmo tertio.

AZONKEPPEN az SIGMOND Király és Romai Imperator Leveleis, kik 1466. eſztendő előt kőltek nem tartatnak meg: Ezokáért hogy ugyan azon SIGMOND Király, az Orſzágbéli Pap Urak, Záſzlós és' Nemes Urak tanácsából, közönſéges *Decretũ*nak és végezéſnek módgya ſzerint, ezt rendelte és parancsolta vólt, hogy Ezer négy ſzáz ötödik Eſztendőbéli Szent György napjától fogva az Ezer négy ſzáz hatodik Eſztendőbéli Sz: György napjaig (ki akkor jővendő vala, de moſt el-múlt)

JTEM Literæ Dn. SIGISMUNDI Regis & Imperatoris, ante annum milleſimum quadringenteſimum ſextum emanatæ, non ſervantur: ex eò, quòd idem SIGISMUNDUS Rex, de conſilio Dominorum Prælatorum & Baronũ, regniq; ſui Nobilium, per modum generationis Decreti ſanxerit, ut à feſto beati Georgij Martyris, in anno Domini quadringenteſimo quinto, ſupra milleſimum, usq; ad aliud feſtum ipſius B.

Sigiſmundi R. literæ ante annũ 1406. emanatæ non ſervantur.

Georgÿ Martyris, in prætacto anno gratiæ, milleſimo quadringenteſimo ſexto, tùnc venturũ, jàm verò tranſactum, univerſa literæ Donationales, & aliæ privilegiales, præfati quondam Dn. LUDOVICI Regis, ſub illius ſecreto duntaxat Sigillo emanatæ, ac Dominarum ELISABETH relictæ, & MARIÆ filiæ ejusdem LUDOVICI Regis, Hungariæ ſcilicet Reginarum. Nec non ipſius SIGISMUNDI Regis, ante illa tempora qualitercunq; confecta, ad confirmationem importarentur: alioquin inefficaces, viribusq; per omnia deſtitutæ relinquerentur.

el-múlt) minden *Donatio*, és egyéb *Privilegium* levelet, kik à meg-mondot LAJOS Királynak titkos pecsétialat kőltek vólna: és az őzvegy ERSEBET aſzſzony, és azon LAJOS Király leánya MARIA Aſzſzony, ugy-mint Magyar Orſzagnak Királyné aſzſzonya leveleit, és azon SIGMOND Királynak, az előt akar hogy ki adot leveleit *confirmáltatni* bé-hoznák: annélkűl penig erőtlen és heában való lenni.

Poſt hæc autem tempora, literæ ejusdem Dn. SIGISMUNDI Regis & Imperatoris, usq; in diem obitus ſui, annum videlicet gratiæ quadringenteſimum triceſimum ſeptimum, ſupra milleſimum æditæ, ſemper valent & obſervantur. Ut autem hujus rei notitia pro tollendo dubio tunctis pateat, formam ac continentiã quarundã literarũ Donationaliũ, ejusdem Dn. SIGISMUNDI Regis, ſuper præmiſsis confectarũ, & in Judicio contradictorio dudum productarum, ſenſu in nulla parte mutato, adjecĭ, hujusmodi ſub tenore: NOS

Ez űdő után penig azon SIGMOND Király és Császár leveleit, mind hólta napjaig, tudni illik, 1437 Eſztendeig, az mellyek kőltek mindenkor jók, és meg-tartatnak. Hogy kedig ez dologról ſenki ne kételkedheſſék, hanem mindeneknél jelen legyen azon SIGMOND Királynak, és némű-némű *Donatio* levelének máſsát, mellyet az fellyűl meg-mondot *confirmatió*ról, ki adot, és az Octávás tőrvényben régen elő-is adták vólt, añak értelmét ſemmi réſzében el nem változtatván, itt bé akarám irni, mely illyen rendel kővetkőzik:

MI

MI (ugymond) SIGMOND, Istennek kegyelmeſſégéből, Magyar, Tót, Horvát Országnak Királya, &c. Brandeburgi Herczeg, &c. Az ſzent Romai birodalmának *Vicariusſa* hely tartója, és Cseh Országnak *Gubernator*a, adgyuk emlekezetre ez jelen-való levelünk által, hogy mikor mi ez mi Országunk béli fő fő embereknek, közönſéges tanácsokból, és vegezéſekből, ez Ország közönſéges jóvánnak, és csendes álapattyának meg-maradásáért, ezt jegyeztük vólna, hogy az nehány LAJOS Királynak, Magyar Ország Királyának (ki minékünk Atyánk, és Ipük vólt) mindenféle leveleit, mellyek csak az ő titkos pecseti alat költenek vólna: Es az mi ſzerelmes Anyánk és Napánk ERSEBET Aſzſzony, és MARIA Aſzſzonnak, az mi házas-társunknak ugy-mint Magyar Országnak, bódog emlekezetű Királyné Aſzſzonnak leveleit, és azok mellet az mi leveleinket, mellyek avagy az ő pecsétek alat, avagy az mi ſaját ő-rögb vagy kiſſeb pecsétünk alat, akar minémű dologról és főképpen-jóſzágról, még ha nagy mélytóságbéli fő ember nevére, költenek vólna-is, hogy kétſég effele levelekhez ne fęrne, és ſenki miatta meg ne bo-

NOS SIGISMUNDUS DEI gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &, Marchioq; Brandenb: &c. Sacri Romani Imperij Vicarius generalis, & Regni Bohemiæ Gubernator, memoriæ commẽdamus per præſentes: quòd cum nos Prælatorum & Baronũ, ac Regni noſtri Procerũ, ſana deliberatione exinde ſubſequuta, pro bono utili, & tranquillo ſtatu regnicolarum noſtrorũ, omnes & ſingulas literas, quondam excellentiſſimi Principis, Dn. LUDOVICI, Dei gratia inclyti Regis Hungariæ, Patris & Soceri noſtri chariſſimi, ſub ipſius ſecreto Sigillo tantũmodo, ac illuſtriſſimarũ Principum, Dominarum ELISABETH Matris, & MARIÆ contoralis noſtrarũ chariſſimarũ, Reginarum dicti Regni Hungariæ, felicium recordationũ, nec non noſtras ſub ipſarum, atq; ſimiliter noſtris, tàm majoribꝰ quàm minoribus Sigillis, ſuper factis quibusvis, & præſertim poſſeſſionarijs, cõfectas & emanatas, quibuscũq; perſonis dignitate quavis fungentibus, ad tollendum omne-

Paria literarum Sigiſmũdi. R.

dubium, removendum ſcandalum, & ad evitanda multa atq; varia incommoda, quæ propter Sigillorum ipſarum Dominarũ, atq; noſtrorum deperditionem, ac noſtri majoris, videlicet duplicis, ex cauſis & rationibus legitimis confractionem multorũ juribus, & præſertim poſſeſſionariis uti potuiſſent derogare, à feſto beati Georgij Martyris, in Anno Domini, quadringenteſimo quinto proximè præterito, usq; ad annualem ejusdem revolutionem, ſub pœna revocationis, annulationis, & caſſationis earundem (ſi non præducerentur) per nos vidẽdæ & examinandæ. Et ſi opus fuiſſet, ſub præſenti moderno novo noſtro authẽtico duplici Sigillo confirmandæ & approbandæ, noſtræ claritati exhibendas & præſentandas decreviſſemus. Tandem elapſo hujusmodi Decreti & ſtatuti noſtri termino, pro examinandis & relegendis hujusmodi literis coram nobis productis, vel non productis, per noſq; cum præſcripto noſtro moderno majori duplici Sigillo confirmatis & non confirmatis, in ſingulis dicti

trankoznék, sőt sok-fęle alkalmatlanság le-szállana, mely tudni-illik, sok ember jószágán meg-eshetet vólna, az meg-nevezet Királyné aszszonyok, és az mi pecsétünknek elveszése miat, és hogy mi-is az mi őregb kettős pecsétünket, bizonyos és méltó okokért, őszve rontattuk, 1405. Esztendőben eset Sz. György napjától fogván, és jővendő Esztendőben ugyan azon Sz: György napjaiglan, az meg-nevezet minden-fele leveleket, mi előnkbẽ hoznának, hogy őket meg-látnók, és meg-hánnók vetnők, és ha szűkség vólna, ez moſtani úy és kettős pecsétünkel meg-*confirmál*nánk, és hellyén hadnók. Valamellyet penig előnkben nem hoznának, annak az után semmi helye és ereje nem lenne. Végezetre mikoron az mi parancsolatunknak és végezésünknek ideje el-tőlt vólna, ez mi Orszagunkban való Vármegye Ispáninak szerte szerint meghadtuk vala, hogy az ő Vármegyejeket bé-gyűytenék, és meg-látnák s-meg-olvasnák minemű leveleket hoztak vólna bé mi előnkbe, és mellyeket nem hozták vólna előnkben, és mellyeket *confirmál*tanak vólna meg, ez moſtani kettős őreg pecsétünkel, és mellyeket nem *confirmál*tanak

tanak vólna meg. Annak okáért holot ez T. Vármegyében lakó T.T. Nemeſſek, ez T. Faluban, T. Vármegyében való réſzbéli jóſzágokról (mellyet mi régen T. T. az ő attyának és véle egyetemben, ő nékiek-is T. T. mint örökkeſſeknek adtunk vólna) az mi *confirmált* levelünket, az mi kepünkbéli emberünk, és az meg-nevezet T. Vármegyének hitös *aſſeſſori* eleiben nem adhatták és meg nem mutathatták vólna. Azért mi az mi végezésünket erejébe meg-akarván tartani, és kiván ván, hogy ez után-is örökké meg-tartaſſék, az mi fellyül meg-irt *Donation*kot, mellyet az meg nevezet T nek, és T. T. az ő fiainak mint örökkes maradékinak, az meg-nevezet réſzbéli jóſzágban, adtunk vólt, és kinek levelét azon T. T. az mi moſtani kettös pecsétünkel meg nem *confirmált*atták vólt, minden czikkelyében meg hiván, és mindenképpen erötlenné tévén, és az meg-mondot réſzbéli jóſzágot, az mi Királyi kezünkhöz véven, az meg-nevezet T. T. és minden maradékoknak meg-hattuk és parancsoltuk, hogy az meg-nevezet jóſzág felöl mely ez T. T. faluban lött vólna, minden hozzá tartozandó jovaival egyetemben, örökkön örökké

dicti Regni noſtri comitatibus, per Comites noſtros, provinciales congregationes juſſimus celebrari generales. Demùm, quia T. & T. Nobiles comitatus T. literas ſuas ſuper Donatione portionis poſſeſſionariæ, in poſſeſſione T. vocata, in comitatu T. prædicto, exiſtente habitu, dudũ per noſtram Majeſtatem dicto T. filio T. patri ipſorum, & per conſequens ejusdem T. T. ipſorum hæredibus facta. Confirmationales coram nobis, ſeu homine noſtro in noſtra perſonali præſentia, ad id ſpecialiter deputato, nec non juratis aſſeſſoribus hujusmodi congregationis generalis prædicti comitatus T. producere nequierunt, ſeu non potuerunt. Ideò nos præmiſſo noſtro Decreto, juxta vigorem ejusdem ſatisfacere volentes, ipſumq; robur perpetuæ firmitatis obtinere volentes, præmiſſas literas Donationales pro annotatis T. filio T. & per conſequens ipſis T. & T. ipſorumq; hæredibus, ſuper Donatione dictæ portionis poſſeſſionariæ, per nos modo ſupra datas, per ipſoſq; præſcripto Authentico duplici

noſtro

noſtro Sigillo confirmare non procuratas, ſeriatim & verbotenus revocantes, caſſantes, ac ſuis viribus prorſus carituras decernẽtes & relinquentes, eademq; portionem poſſeſſionariã rurſum noſtris Regijs manibus annectentes, memoratis T. & T. ac ipſorũ hæredibus & poſteritatibus univerſis, occaſione & prætextu præſcriptæ portionis poſſeſſionariæ, in dicta poſſeſſione T. exiſtentib⁹, ac cunctis earundem utilitatũ, & pertinentiarum, perpetuum & irrevocabile ſilentium imponendum duximus, & imponim⁹ per præſentes. Nos ſiquidem, qui ex ſuſcepto Regiæ dignitatis officio, fidelium noſtrorum actus, virtuoſos & merita (prout Regalem decet dignitatem) æquo libramine ponderantes unicuiq; juxta meritorum qualitatem, Regio favore occurrere debem⁹, conſideratis, & in memoriam noſtræ Celſitudinis revocatis, fidelitatis & fidelium ſervitiorũ præclaris meritis, virtuoſis geſtis, & acceptis complacentiis fidelium noſtrorũ dilectorum, magnificorum virorum T. & T. filiorum

ké ez után még csak meg ſe merjenek emlekezni, sõt hadgyuk és parancsollyuk ez moſtani levelünk által. Mert mi holot az Királyi méltoságnak tiſzti ſzerint, minden mi hüveinknek jóſzágos cselekedetit és méltoságát (az mint az Királyi felſęghez illik) jól meg-tekintven és elõnkben vévén, illik hogy mindenekhez, az õ érdemek-ſzerint Királyi kegyelmeſſęgünket meg-mutaſſuk: Elmelkedvén és meg-emlekezvén, ez mi ſzerelmes hiveinknek az Nagyságos T. T. az nehái T.T. fiainak jeles dolgairól, jóságos cselekedetekről és kedves ſzólgálattyáról, mellyet mi mellettünk, és az Királyi ſzent Corona mellet, külömbkülömb fęle hellyeken, és üdökben, buzgó ſzeretetből, nagy hüſęggel, álhatatoſsággal, és ſzorgalmatoſsággal, ſzemélyek-ſzerint faratságokat, és eñek-felette marhájokat és költſęgeket-is ſok jó és dicsiretes munkájokkal egyetemben nem ſzánván à mi Királyi ſzemeink elõt igyekeztek magoknak kedvet találni és nyerni. Mi-is azért, hogy az õ hü ſzólgálattyokat moſtan Királyi kegyelmeſſęgünkből meg-tekintenõk azon mi réſzbéli jóſzágũkat, az megmondot T. Faluba és T. Vármegyében,

ben, minden hozzá tartozãdó haſznaival, tudnia-illik, Ugar, és egyéb Szántó fõldeivel, Mezõivel, Kaſzáló réteivel, Erdeivel, Berkeivel, Vizeivel, Tovaival, Molnaival, és Viz-folyáſival, Hegyeivel, Szõlõivel, és ſumma-ſzerint azon réſzbéli jóſzágnak, minden haſzna vételével, akar mi névei meg-nevezteſſęk azon régi és ſzokot határival, kivel az elõt-is birtak, az meg-nevezet T. T. és õ általok, minden õrõkkes maradékioknak az mi bizonyos jó akarattũkból, és az mi tanácsunknak, Pap-Uraknak és Záſzlós Uraknak tanácsokból, az mi Királyi kezũnkbõl úy adományúl, és azon igaſsággal, mellyel az meg-nevezet réſzbéli jóſzág, ki az meg-mondot T. Faluban vólna, mind az meg-mondot okokért mind peniglen egyéb-képen-is, ha valamiként minket és az mi adományunkat illetné, adtuk és ajándékoztuk, sõt adgyuk, és ajándékozzuk õrõkkũl, és meg-hihatatlanúl, hogy mint ſajáttyát biria és éllye más embernek igaſsága hellyen maradván: Es magunk s-az utánnunk való Magyári Királyoknak-is képekben, fogadgyuk, és magunkat erre kõttyũk hogy az meg-nevezet T. & T. és az õ utáñok való õrõkkõs maradékiu

filiorum quondam T. quibus ijſdem, nobis & ſacræ noſtræ Coronæ Regiæ, ſub diverſitate locorum & temporum, cum omni ſinceritatis zælo, fidelitatis fervore, devotionis conſtantia, & ſolicitudine continua, labores in perſonis ſubeuntes, & expenſas in rebus cum adjectione laudabilium operum, ſe ſtuduerunt coram oculis noſtræ Majeſtatis, reddere gratos utiq; acceptos. Volentes ab hoc eiſdem pro præmiſſis ipſorũ fidelium obſequiorũ meritis, ad præſens aliquali noſtro Regio favore occurrere, eandem portionem noſtram Regiam poſſeſſionariam, in dicta poſſeſſione T. vocata in antefato comitatu T. exiſtente habitã, ſimul cum univerſis ſuis utilitatibus & pertinentiis, videlicet terris arabilib⁹, cultis & incultis, pratis, fœnilibus, ſylvis, nemoribus, aquis, piſcinis, molendinis, aquarũq; decurſibus, mõtib⁹, vineis, & generaliter quibuslibet ejusdem portionis poſſeſſionariæ utilitatum integritatib⁹, quovis nominis vocabulo vocitatis, ſub eiſdem veris metis, & antiquis limitibus, quib⁹

eadem per ſuos poſſeſſores ritè tenta fuiſſet, poſſeſſa, memoratis T. & T. & per ipſos eorum hæredibus & poſteritatib⁹ univerſis ex certa noſtra ſcientia, ac Prælatorum & Baronum noſtrorum conſilio, de manibus noſtris Regiis, novaq; noſtræ Donationis titulo, & omni eò jure, quo prædicta portio poſſeſſionaria, in pratacta T. habita, tàm prævia quàm aliis quibuscunq; rationibus, ſeu de cauſis ad noſtram legitimè ſpectat collationem, dedimus, donavimus, & contulimus: imò, damus, donamus & conferimus, perpetuò & irrevocabiliter poſſidendam, tuendam pariter & habendam, ſalvo jure alieno, aſſumentes noſtro, & noſtrorum ſucceſſorum Regum ſcilicet Hungariæ, nominibus & perſonis prælibatos T. & T. ipſorũq; hæredes, & quoslibet ſucceſſores in pacifico dominio & quieto, prædictæ portionis poſſeſſionariæ, & quibuslibet ejus utilitatum, & pertinentiarum præſcriptarum contra quoslibet impetitores cauſidicos & actores, intra vel extra judicium, ſemper & ubiq; propriis noſtris, & eorundem noſtrorum ſucceſſorum laboribus & expenſis, indemnes & illæſos protegere, expedire ac conſervare, harum noſtrarum vigore, & teſtimonio literum mediante: quas dum nobis in ſpecie reportatæ fuerint, in formam noſtri privilegij redigi faciemus. Datum, &c.

dékit az meg-mondot réſzbéli jóſzágnak, ſzabad és békeſſęges Uraſágában, minden hozzá tartozandó haſznaival egyetemben, mindenféle pereſſek ellen tőrvényben, és tőrvény kivűl-is mindenkoron, és mindenűt ſaját kőltſęgünkel és fáratságunkal, mindenképpen meg-őrizzük, meg-tarttyuk, és meg-is oltalmazuk: kinek erőſſęgére és bizonyſágára, attuk az jelen való levelünket: mellyet mikor mi hozzánk viſzſza hozādnak, az mi fűgő pecsétünk alat, ok levél módgyára iſmét ki adgyuk. Ez levél kőlt, &c.

Sigiſmundi R. Anno 1410. æditæ literæ ſemper obſervantur.

Anno DOMINI, *milleſimo quadringenteſimo decimo, æditæ ſemper obſervantur.*

Valamely levele kőlt azért Sigmond Királynak, Ezer négy ſzáz tizedik eſztendőben, annak mindeniknek hellye és ereje vagyon.

Item, litera Dn. ALBERTI Regis,

Továbba ALBERT Királynak

nak ki SIGMOND után vólt, minden leveleit meg kel tartani.

De ERSEBET Aſzſzonnak az SIGMOND Király leányának, és az meg-nevezet ALBERT Király ôſzvegy feleſégének adomáñyit és arról való leveleit: Sôt à Lengyel LASZLO Király leveleit-is (kit nem ez Magyar Orſzági igaz és Sz. Koronával: hanem csak az Szent ISTVAN Király teſtének fejéből ki vôt koronájával, koronáſzták vólt meg: Es kit az tenger felé Varna mellet Boſznában, az AMURATES Tôrôk Csáſzár, Szent Márton napjában Ezer négy ſzáz negyvennégy eſztendôben, meg-vert, és az Király ônen maga-is ott veſzet) mellyeket akar kinek és akar miképpen, és mi módon adot vólna: effele levelek mind fûſtben mentenek, és erôtlenek, ſemmi hellyek ſincsen: az egy levéltôl ki válvan, melyben ERSEBET Aſzſzony, az Szekes Fejérvári Szentegyházhoz alamiſnat adot.

Regis, ſucceſſoris immediati dicti Dn. SIGISMUNDI Imperatoris, valent & ſervantur.

Item, omnes Donationes, & aliæ qualibet conceſſiones quondam dominæ ELISABETH, filiæ ipſius Dn. SIGISMUNDI Regis, relictæ ſcilicet dicti quondam ALBERTI Regis: nec non Dn. VLADISLAI Poloni (qui non vera ſaeraquè Regni hujus Corona: ſed reliquiarum capitis S. STEPHANI Regis, ornamento inſignit' fuerat: quiq; in partibus Romaniæ juxta oppidum Varna, marina propè ad littora per AMURATEM *Turcorum Cæſarem, circa feſtum B. Martini Epiſcopi & Confeſſoris, in Anno gratiæ quadringẽteſimo quadrageſimo quarto, ſupra milleſimum, debellatus occubuit) pro quorũcunq; parte, & quibuscunq;, ac quavis ratione vel titulo factæ, per omnia caſſatæ, revocatæ, & viribus deſtitutæ ſunt, quæ nunquam tenentur: excepta duntaxat Donatione, ac elemoſynaria largitione, per ipſam Dominam ELISABETH, Eccleſiæ Albenſis Regalis factæ.*

Alberti R. valent.

Eliſabethæ filiæ Sigiſ. R. non valent.

Vladiſlai Poloni nõ valent.

Tovabba, hellye vagyon az Orſzágbéli Urak leveleinek-is, ugymint, Pap Urak, Szabad Zázlós Urak,

Item, literæ Dominorum, Prælatorum, Baronum, Procerumq; & Nobilium Regni Hungariæ

Literæ Procerum, &c. quæ & in quantum ſerventur.

gariæ universorum, sub eorum Sigillo, in quo duplicata crux, ad instar signeti gentis Hungaricæ continetur emanata, in quantũ processus juridicos, nec non Fassiones judiciaq́. concernunt, veluti literæ unius judicis ordinari observãtur. Quantum verò ad Donationes, annuẽtias, vel consensuũ adhibitiones, nihil valent: prout ex tenore privilegij ipsorum in civitate Pesthiensi, secundo die festi Ascẽsionis Domini, quæ septima die Maij fuit, in Anno ejusdem quadringẽtesimo, quadragesimo quinto supra millesimum, inter cætera super ea re ædita claresçit: Quod (quia multa continet in se Capitula, pluresq́. complectitur Articulos, proposito nostro non correspondẽtes) verbotenus inserere tædiosum existimavi. Super ipsius tamen Sigilli sculptura & virtute, articulum in eisdem literis positũ, sub eadem forma verborũ, qua ibi scriptũ vidi atq́. legi: hic annectere curavi, qui sic sequitur.

ITEM, quòd ex nunc disponatur unum Sigillum, in quo sit signetum crucis, sicuti signetum Regni

Urak, fő népek, és ez Országbéli egész Nemesség leveleinek: mely levelének pecsétiben két kereszt vagyon, ugy-mint az Magyar Ország Cimere: de ezeknek-is csak az tőrvény follyásában, és vallásoknak bévételében vagyon erejek, mint egy itilő Mester, avagy ez Ország rendelt Birai leveleinek. De *Donatio*, engedelem, avagy *Consensus* dólgában nincsen semmi ereje. Mint az Ország *Privilegium*ából ki tetszik, mely Pesten, Aldozó másod napján, mely Pünkőst havának hetedik napja volt, Ezer négy száz negyven őt esztendőben kőlt: Mely *Privilegium* (mivel-hogy sok Cikkelből ál, és külömb külömb-féle *articulus*okról szól, kik ez mostani irásomban nem szükségesek) ez okon ide mindenestől fogván nem akarám bé-irni. Mind-az-által az mely Cikkellye az pecsétnek ki meczéséről és annak erejéről szól, mellyet azon *Privilegium*ban olvastam, igiről igire itt-is bé akarám irni, mely igy következik.

TUDNI-illik, hogy ennek-utánna rendellyenek egy pecsétet kiben légyen egy kereszt, az mint vagyon az Magyar

Magyar Országh Cimerében: azt tarcsák Budán, hogy az panaszolkodóknak helhesſen pecsét alat emlekezetre való levelek, és járjanak-el tőrvényekben, az mint-illik, az Király Coronázattyáig.

IGY azért nyilván ki vagyon nevezve az az pecsét, hogy csak à tőrvény folyáſnak, és az igaſságnak kiſzolgáltatására rendelték és ſzerzették vólt. Holot penig azt irták, hogy az Király Koronázattyáig éllyenek azzal az pecséttel, nem ugy kel érteni, hogy akkor nem ſok időre, úy Királyt kellet vólna Koronázni.

Mert LASZLO az ALBERT Király fia, ſokkal az előt, még Ezer négy ſzáz negyven eſztendőben Koronázva vólt: De azon az czikkelen, az Király Koronának tellyes birodalmát és hatalmát kel érteni, melyre mivel-hogy LASZLO az ő gyermekſége miat, még gondot nem viſelhet vala, az ő attyafiára Lengyel LASZLO Királyra bizták vólt.

Regni Hungariæ: & illud Sigillum ſervetur in civitate Budẽſi, ut quærulantes habeant ſub ipſo Sigillo literas neceſſarias & commemoriales, & procedatur juſtia mediante, ſecundum quod decet, uſq; ad Coronationem Regis.

ECCE clare deſcribitur illud Sigillum, ad judicia ſolummodo celebrãda, juſtitiamq; miniſtrandam fuiſſe inſtitutum, atq; fabricatum. Clauſulam autem extremam ipſius articuli, ſuper Sigillo prætacto conſcripti (videlicet uſq; ad coronationem Regis) noli accipere neq; interpretari, quòd tunc in proximo novus quiſpiam Rex debuiſſet coronari.

Nam illuſtris Princeps LADISLAUS, filius dicti quõdam ALBERTI Regis, dudum prius, in anno ſcilicet Dominicæ incarnationis quadringẽteſimo quadrageſimo ſupra milleſimum coronatus fuerat: ſed intelligenda eſt per clauſulã illam juriſditionis ſacræ Coronæ Regni, ac plenariæ poteſtatis Regiæ, quam tunc puerulus iſte exiſtens, regere & gubernare non poterat, in manus & authoritatem ipſius Dn. LADISLAI Regis perfecta in proximo aſſignatio.

Post obitum autem prælibati Dn. VLADISLAI Poloniæ Regis, usq; ad electionem JOANNIS de Hunyad, in gubernatorem Regni hujus Hungariæ, Nicolaus de Uylak, aliàs Vayvoda Transylvanus, in Capitaneum ejusdem Regni deputatus erat, & proinde Vicariũ quoq; Regni Hungariæ intitulari se faciebat.

Lengyel LASZLO Király halála utá penig, mind addig mîg HUNYADI JANOST *Gubernator*ságra válaſzták, Uylaki Mikloſt, ki Erdélyi Vaydája vólt, Orſzág Kapitáñyá vá laſztották, és ez okon Magyar Orſzágnak helytartójának iratta magát.

JOANNIS Hunnyadi Gubernatoris literæ, uſq; ad 32. Jobbag. obſervantur.

JTEM universa Donationes, & literæ Donationales, ipſius Domini JOANNIS de Hunyad gubernatoris, gubernaminis ſui duntaxat officio durante, & non prius, neq; poſterius, usq; ad numerum triginta duarum ſeſſionum jobagionalium, ſed non amplius facta & confecta obſervãtur. Unde infertur, quòd quælibet Donationes ac annuentiæ & conſenſum adhibitiones, per eundem JOANNEM gubernatorem, ultra numerum prætactarum triginta duarum ſeſſionum Jobagionalium, cuipiam factæ vel collatæ, non valent neq; tenent. JTEM, conſenſuum quoq;, ſuper quovis contractu, vel alio negocio, per eundem adhibitiones. Poſt exi-

TOVABBA azért ha valami levél kőlt HUNYADI JANOS *Gubernator*ságában, de nem előtte ſem utánna, harmincz két ház jobbágyig,, de nem fellyeb, annak helye és ereje vagyon. De viſzontag, valamely *Donatio* avagy engedelme, és *conſenſus*a, az harmincz két ház jobbágyot meg-haladgya erejében nem lehet. Iſmét, mint hogy *Gubernator*sága után való *conſenſus* adáſſa, akarmi dolog felől lőt légyen (mivelhogy effęle *conſenſus* adáſa csak *conditio*val bizonyos móddal vólt) erőtlen, s-helye ſincsen. Mint példának okáért, ha valakinek ollyan igiretet tőt vólna, hogy, ugymond, ennek az Nemes embernek, halála és magva ſzakkadáſa után, az ő jóſzága ſzállyon erre s-erre. Hát ez-fęle jóſzág, az harmintz két ház jobbágyot, meg nem-

nem hallatta vólna, és annak az Nemes embernek, az ő *Gubernator*ságában, lőtt vólna halála, effęle *conſenſus*nak hellye és ereje vólna: de ha az után halna meg, az termézet ſzerint való Király idejében hellye nem lehetne: Mert à *Gubernator*-is az ő tiſztinek és hivatallyának czéllyán által nem hághatot. ő nékie penig tőbre való hatalmat és méltóságot nem engedtek vólt, harmincz két ház jobbágynál, mivel-hogy LASZLO, az ALBERT Király fia még élt, és noha még-akkor kicsid vólt, mind-az-által az mint meg-emlitém, meg vólt Koronázva, és őtet illette imár az Királyi Koronának tellyes birodalma. De hogy erről ſenki kűlőmb értelemben ne legyen, ſe az én irásom ellen ne ſzólhaſſon, à mely *articulus*okkal méltóságot adtak vólt nékie, hogy *Gubernator*ságában, hány házig való jobbágyot legyen ſzabad el-adni, azon Orſzág levelinek rendiből, melynek egy réſze Budán, Ezer négy ſzáz negyven hét eſztendőben, Bódog Aſzſzony fogantatása napján kőlt: Azonképpen ez előtt való Orſzág gyűléſęben végeztet *articulus*okat-is, mely Ezer négy ſzáz negyven hat Eſztendőben Pűnkőſt tayban lőtt vólt Peſt Városában, holo

exitum ſuæ gubernationis (quia tales omnes conditionales fuerunt) locum non habent. Exempli gratia: Si cuipiam annuiſſet, ut decente, & hæredibus deficiente, tali Nobili, bona ſua, in talem hominem devolvantur, Si hujusmodi annuētia vel conſenſus, numerū præſcriptarum triginta duarum ſeſſionum Jobagionalium non exceſſiſſet: & ille Nobilis, ſtante adhuc gubernaminis ſui officio, defeciſſet: tunc talis conſenſus ritè locum habuiſſet. Sed ſi in præſentiarum deficeret, regnante verò & legitimo jam Rege, locum non haberet: quia gubernator ipſe, metas authoritatis ſibi traditæ, tranſcēdere nequivit. Authoritas autem ſibi ad ulteriora majoraq; data non fuit, neq; dari commodè potuit: ex quo præfatus Dn. LADISLAUS ipſius ALBERTI Regis filius, licet tenera adhuc ætatis, dudum tamen (ut præfertur) coronatus, ad quem plenaria juriſditio ſacræ Coronæ ſpectabat, tùnc in humanis agebat. Et ne quiſpiam aliter ſentiat, & temerariè contrariū obji-

objiciat, articulos ſuper authoritate, in conferendis bonis ac juribus poſſeſſionariis, prædicto gubernatori data & attributa, confectos, & ex ſerie literarū prænotatorū Diminorum, Prælatorum, Baronum, Nobilium & Procerum Regni Hungariæ, univerſorū, Budæ in feſto Annūtiationis Sacratiſſimæ Virginis Mariæ, anno Virginei partꝰ ejusdem, quadringēteſimo quadrageſimo ſeptimo, ſupra milleſimū æditarū & confectarū: & articulos quoq; in generali eorū congregatione, in civitate Peſtienſi, circa feſtum Pentecoſtes tunc proximè (in anno videlicet ſalutis, quadringenteſimo quadrageſimo ſexto ſupra milleſimum) præteritum, quando nimirum idem JOANNES Hunniadinus, in gubernatorem Regni electus & ſublimatus fuerat, decretaros atq; formatos in ſe, ſeriatim continētium, per me verbotenus excerptos, abſq; omni variatione, pro tollenda omni in hac parte ambiguitate, appoſui atq; adjunxi. Qui quidem articuli (dimiſſis aliis ipſarum literarū continentiis) hujusmodi verborum ſeqvuntur ſub tenore.

lot azon Hunnyadi JANOST, Orſzág *Gubernator*rá válaſztották volt, minden változtatás-nélkūl ki ſzedegettem, és hogy minden ember ez dólgot világoſbā meg-ércse, itt meg akartam irni: Mely *articulu*ſok à tōb dolgok kōzzūl, kikrōl itt nem ſzūkſęg emlekezni, igy kōvetkeznek.

Articuli ſuper añuentias & conſenſus, Ioan. Hunniad.

JTEM, ipſe Dominus gubernator, his qui fideliter ſacræ Regni coronæ ſerviverint, de illis poſſeſſionibus, quæ deinceps ad ſacram Coronam, purè legitimèq; ſine cujuſpiam alterius jure, per defectum ſeminis.

Part. 1. Tit. 14.

Jtem, propter delationem falſarum literarū, propter cuſſionem falſarum monetarum, & fabricationem falſi Sigilli, nec non propter inductionem extraneæ potentiæ in hoc Regnum ac poſitio-

TOVABBA, ugy-mond, *Gubernator* Urunk, azoknak az kik ez Orſzág Koronájának hiven ſzólgálnak, affęle jóſzágból, mely magva ſzakattúl, nyilván és igazán, s-más ember igaſſagának fogyatkozáſa nélkūl, az Királyi Koronára ſzállot vólna, avagy ha ki ál levelet járna, avagy hamis pénzt verne, avagy hamis pecsétet metczene és véle élne, avagy kūlsō ellenſęget hozot vólna házájának romlására, avagy gyutáſt tōt vólna, kiért jóſzág à Királyra ſzállana: mely

jóſzág-

jószágban harmincz két ház jobbágy vólna, de nẽ tõb, nem-is lehetne tõb, és iſmég melyben harmincz két ház jobbágynál kevesseb vólna, avagy lehetne, azt szabadon el-adhaſſa.

Ha peniglen keritet Város, vagy mezõ Város, avagy Falu, melyben harmincz két házhelynél tõb vólna, az meg-nevezet okokból Királyra szál: Affele harmincz kettõnként ne szakkadhaſſa, se senkinek el ne adhaſſa: hanem egészen maradgyon az Koronának.

positionem ignis, in eodem fuerint devoluta, in quibus scilicet possessionibus, triginta duæ sessiones, & non plures fuerint, vel fieri poterint, & etiam in quibus infra eundem numerum triginta duarum sessionum fuerint, vel fieri poterunt, facere valeat Donationes.

Si verò civitates, oppida, & possessiones, ultra numerum præscriptarũ triginta duarum sessionũ, etiam præscriptis modis, ad Sacram Coronam fuerint devolutæ: Illas partiri, seu videre, in triginta duas sessiones non valeat, & sub nomine triginta duarum sessionũ de illis facere cuipiam Donationem: sed hujusmodi omnes civitates, oppida & possessiones indivisæ, ipsi Coronæ reserventur.

ISMEG, ha *Gubernator* Urunk, az meg-mondot mód-szerint, valakinek jószágot ád: Másodszor azonnak jószágot ne adhaſſon: Es mivel-hogy csak az Királynak vagyon arra való méltósága, hogy Várakat, keritet és mezõ Váraſſokat és egész Falukat el-adhaſſon: Annak-okáért valakinek az *Gubernator* jószágot ad, mikor annak ideje lészen, tartozzék az Királyt õ Felségét meg-találni felõle, és véle meg-*confirm*áltatni.

ITEM, Dominus Gubernator, si cui Donationem præmisso modo semel fecerit, amplius eidem donare non valeat: & cum Donationes castrorum, civitatum, oppidorũ, ac possessionum, & similium ad jus Regium duntaxat spectare dinoscantur: Igitur ipse, quibuscunq; Donationem fecerit, illi tempore suo tenentur accedere ad Dominum Regem pro confirmatione obtinenda.

ISMEG,

ITEM, possessiones eorundem, quorum propter delationem falsarum literarum, aut cussionem falsarũ monetarum, aut aliquo modo, superius expresso, ad Coronam fuerint devolutæ: quousq; illi, qui per judices suos competentes judicialiter, secundum antiquam & approbatam Regni consuetudinem sentẽtiati fuerint, occupare, & de eis Donationem facere non valeat, quovis modo. Reliquos autem literarum ipsarũ articulos, quia huic rei non quadrant, prætermittendos duxi.

Ladislai filij Alberti R. ab anno 1452. servantur.

ITEM, literæ prædicti LADISLAUS filij antefati ALBERTI Regis, ab anno Dn. quadringentesimo quinquagesimo secundo, supra millesimum, quo ipse Gubernator officio sui gubernaminis (quod septem per annos feliciter gesserat) cessit, ad obitus usq; sui diem, annum ut puta salutis quadringentesimum quinquagesimũ septimum supra millesimũ emanatæ servantur. Licet sequenti anno cessionis prænotati gubernaminis, videlicet, quadringentesimo quinquagesimo tertio supra mille-

ISMEG, azoknak jószágát, kiket vagy hamis levél csinálásban, vagy ál pénz verésben, avagy az fellyűl meg-mondot vétkeknek, valamellyikben tapasztalnák, mind addig is el ne foglalhassa, és semmi-képpen el ne ajándékozhassa, valameddig ez Országnak régi szokkása és tőrvénye szerint, szokot birája előtt rayta el nem érik, és *sententiát* nem mondnak az fejére. Az tőb *articulus*okat mivel-hogy nem ide valók, el hadtam.

TOVABBA azért az meg-nevezet ALBERT Király fia LASZLO, Ezer négy száz őtven két esztendőtűl fogván, valamennyi levelet ki adot (mert ebben az esztendőben tőtte le-Hunnyadi Janos az *Gubernator*ságot, mellyet hét esztẽdeig nagy dicsirettel viselt) mind hólta napjaiglan, ugymint, őtven hetedik esztendeiglen, meg-tartatnak. Noha az következendő esztendőben, az *Gubernator*ság le-tétele után, ugymint, Ezer négy száz őtven harmadikban: mikor Győrttya-szentelő Bódog asszony nap tayban LASZLO Királyt Bécsből Budára hozták, kezdet

kezdet jószágot el-ajándékozni, *consensust* adni, és egyéb féle leveleket iratni.

milleſimum, quo ipſe LADISLAUS Rex, circa Feſtum Puri-ficationis Virginis glorioſæ de Vienna Budam reductus, bonorum collationes, conſenſuumq; adhibitiones, & aliarum rerum expeditiones, facere cœpiſſe dinoſcatur.

ENNEK-felette az Felſéges és bóldog emlekezetű MATYAS Királynak koronazattyától fogván való leveleit, mely vólt Ezer négy száz hatvan négy eſztendőben., Nagy Csőtörtőken, mind halála oraiglan, mely lőt Virág Vaſarnap után való kedden, CHRISTUS URUNK ſzületéſe után az Ezer négy száz kilenczven eſztendőben, meg-tartyák: mely levelek penig Koronázattya előtt kőltek, meg nem tartatnak, hanem ha annak-utánna meg-*confirmálta*tnak vólna.

ITEM, Privilegia invictiſſimi Principis quondam Domini MATTHIÆ Regis, laudandæ recordationis, à tempore felicis ſuæ Coronationis, anno videlicet Domini, quadringẽteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum, in die Cœnæ Domini factæ, uſq; ad mortis ipſius diem, feriam ſcilicet tertiam poſt Dominicam Palmarum, in anno incarnationis Dominicæ, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimũ præteritam, emanata ſervantur: ante verò coronationem ſuam confectæ, non tenentur, niſi poſtea fuiſſent per eum confirmatæ.

Matth. R. privil. ante coronationem non niſi fuerint confirmata poſt 1464. emanata ſervantur.

JTEM, Ez moſtani kegyelmes Urunk LASZLO Király leveleit-is, Szent Kereſzt emeléſe való Vaſarnapja után, ugyan azon kilenczven Eſztendőtől fogván, koronázattya után, mind ez ideiglen, és ez után-is, mellyeket jól és törvény-ſzerint iratna, és ki-adna, mindẽkoron meg kel tartani.

ITEM, Literæ moderni & quidem gratioſiſſimi Domini noſtri VLADISLAI Regis, à die Dominico proximo, poſt feſtũ exaltationis ſanctæ crucis, in ipſo anno gratiæ, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimum tranſacto, die ſcilicet felicis Coronationis ſuæ uſq; modo confectæ, & in futurum quoq; emanandæ, ritè & legitimè ſemper perſervantur.

Vladiſlai R. ſervantur.

Literæ & Privilegia fraudul. confecta.

ITEM, *quia disturbiorum temporibus, signanter verò post obitum memoratorum* SIGISMUNDI *Imperatoris, &* ALBERTI *Regis, plurimæ literæ multaq; Privilegia, diversis sub colorib⁹ & sigillis, nequitiosè fraudulenterq; reperiuntur fulminata atq; fabricata, quæ licet omnia vix in lucem prodierint, & omnia difficulter sciri vel cognosci possint, ut tamen aliquarum iniq; æditarum (saltem in particulari, si non in generali) literarum notitia habeatur, copiam seu tenorem cujusdā privilegij præfatorum Dominorum, Prælatorum, Baronum Nobiliumq; & Procerum Regni Hungariæ, super complurimis ejuscemodi nequiter fulminatis literis confecti, & in judicio contradictorio, etiam coram me, cum Sigillo eorū prædeclarato producti, de verbo ad verbum apponere insererēq; dignum duxi. Cujus quidem Privilegij continentia verbalis tenorq; hoc sequitur modo: Nos Prælati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Hungariæ, universi memoriæ*

Paria literarū superfalsis Privilegiis.

ITEM, mivel hogy sok kūlōmb kūlōmb fęle szin, és hamis pecsét alat kōlt leveleket, és *Privilegium*okat találunk, mellyek az haboru ūdōben, kiváltképpen, SIGMOND és ALBERT Király idejében, kōltek vólna, mely leveleknek igen nehéz végére menni, nem-is hozzák mindeniket nap-fęnre. Mind-az-által, hogy effęle hamissan kōlt leveleket, hanem mind-is, de részszerint meg-ismérhessūk, ez Országbéli Uroknak, Pap Szabad és Zászlós Uraknak, Nemesseknek, és fō Embereknek, az egész Országnak *Privilegium*at, mellyet effęle hamis leveleknek meg-ismérésęrōl irtak, és az ō megnevezet pecséttekkel meg-pecsételték, és az tōrvvényben énnékem-is elōmben adták, itt igirōl igire béirni méltónak itilem. Mely *Privilegium*nak bōtū-szerint való follyássa igy kōvetkezik, MI Pap, Szabad, s Zászlós Urak, Nemesseк, és fō Emberek egész Országúl, adgyuk emlekezetre, ez jelen való levelūnkben, hogy az nehai ALBERT Király halála után, mikor ez mi Országunkban sok kūlōmb-kūlōmb-fęle Had támadot, és sokáig tartot vólna-is: Végtére ISTEN ugy adá, hogy az had le-szállot vala, és mindnyájan egy-

egygyenlő akarattal meg-haylánk, à mi terméſzet ſzerint való Urunknak és Királyunknak LASZLO Királynak, az ALBERT Király fiának: Mikoron azért à mi békeſségünknek alhatatos meg-maradásáért, az törvént-is elő vöttük vólna, és az nyomorultaknak igaſságot kezdettünk vólna ſzolgáltatni, egy-üñet-is máshunnat-is az pöreſſek ſok hamis leveleket kezdének az törvényben elönkben adni. Mikoron azért ez hamis levelek ſzerzéſéről kezdettünk vólna tudakozni, egy Zemlyini Gabor Deákra találkozánk, ki effęle rettenetes csalardſagot mert vólna meg probálni: Kit mikor törvény-ſzerint Biró kézhez adták vólna büntetéſre, az ő gonoſságát, halála előt, lelke iſméreti ſzerint, mind nyelvével, s-mind ſaját keze iráſaval, illyen rendel, à mint ide alá következik, mindeneknek hallottára meg-vallotta: Mely ő irásának folyáſſa illyenképpen következik:

riæ commendamus per præſentes quòd ortis guerris in hoc Regno noſtro, poſt mortem quõdã Dn. ALBERTI Regis, & eis diutius agitatis: demùm Deo concedente, hujuſmodi guerris inter nos ſopitis, & in unũ Principem atq; Dominum, videlicet Illuſtrem Dominũ LADISLAUM, Filium dicti quondam Dn. ALBERTI Regis, veluti Dominum noſtrum naturalem, nobis ſimul concordantibus, cum judicia pro mutuæ & durandæ inter nos pacis amplexu facere, & juſtitiam oppreſſis miniſtrare inchoaſſemus, plures hinc inde falſæ literæ coram nobis in judiciis per cauſantes exhibeantur. Cumq; ſuper hujuſcemodi fabricatione falſi percũctari cœpiſſemus, quendam Gabrielem literatum de Zõmlyn curſorem, hujuſmodi deteſtandæ peſtis authorem comperimus: quo pro meritis ſui ſceleris, in manus ſuorum judicum competentium incidente, hujuſmodi ſcelus ſuum ante mortem ejuſdem, ad puritatem ſuæ conſcientiæ, tùm verbis, tùmq; ſcriptis, ſuis propriis manibus confectis, quarum ſeriem & continentiam præſentibus taxandam duximus, palàm publicè confeſſus fuit: quorum ſcilicet ſcriptorum ſuorum ſeries & continentia hæc eſt:

Gabrielis de Zömlyin fabricatoris falſarũ literarum hiſtoria.

Falſarum literarum.

I. *UNA litera, cum Regio consensu, litera scilicet quondam Dn. SIGISMUNDI Regis, pro parte Dominorum filiorum* Kompolth *emanata, quod si semen quõdam Ladislai de Solmos deficeret: tunc eãdem Solmos, & non aliæ possessiones, in ipsos filos* Kompolth *reflecti deberet: sed ista litera non fuit de scitu ipsorum Dominorum filiorum* Kompolth *emanata.*

Vagyon ugy-mond, egy level, Király *consensussával* SIGMOND Király nevére szól, mint-ha az Kompolt fiainak adta vólna, ez-okon, hogy ha az néhai Solymosi Lászlónak magva szakkadna, tehát azon Solymos (de nem az tõb jószág) ugyan azon kompolt fiaira szállyon, és meg-térjen: De ez levél irásban az Kompolt fiainak semmi hirek semi értelmek nem vólt.

II. *ITEM, Libertas sub Sigillo Dn. SIGISMUNDI Regis privilegialis, cum medio capite aquilæ, Civitati* Gyõngyes *facta.*

ITEM, Az Gyõngyõsieknek egy *Privilegio*mok az õ Városok szabadságáról SIGMOND Király nevére függõ pecsét alat, melyben egy Fejû Sas vagyon.

III. *ITEM, Duæ literæ una videlicet quondã SIGISMUNDI Regis, sub secreto Sigillo suo, cum medio capite aquilæ: & alia litera Statutoria, sub Sigillo Capituli Budensis privilegialiter confectæ, super præfectione filiæ in filium, hîc Budæ consorti Petri Polyak Sartoris datæ.*

ITEM, Vagyon két levél, egygyik SIGMOND Király nevére való *Privilegium* felõl, az õ titkos pecséti alat, kiben fel Sas fõ vagyon: Az másik penig egy Iktató levél az Budai Captalan pecséti alat, *Privilegi*om formája-szerint, ez-okon, hogy az Budai Polyak Péter feleségge leányit, fiúággá tõtte vólna az Király.

IV.

V. *ITEM, Una litera Fassionalis, sub Sigillo Capituli Agriensis, privilegialiter ad Fassionem quõdam Petri Episcopi, & Stephani de Rozgon, ac Joannis filij ejusdẽ, pro parte Ladislai de Zecsen confecta.*

ITEM, Ez után egy vallás-tételrõl való *Privilegi*om, az Egri Captalan pecséti alat, hogy Péter Pispek, és Rozgoni István fiával Jánossal egyetemben, kõtést tõttek vólna Zecséni Lászlóval. ITEM,

ITEM, Zabatka falunak szabadságáról egy *Privilegium*, azon SIGMOND Királynak ő regbik pecséti alat, kiben fel fejű Sas vagyon.

ITEM, Una litera, super libertate possessionis Zabatka, sub Sigillo SIGISMUNDI Regis secreto, cum medio capite aquilæ facta. VI.

ITEM, Egy nyitot *Privilegium*, az Egri Captalan pecséti, és SIGMOND Királynak, ő regbik pecséti alat, kit az Garai Urak ellen, az Oros fiai nevére csináltam vólt, az Abon nevű jószágról.

ITEM, Literæ sub Sigillis Capituli Agriensis, privilegialiter & majori Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis patente, super possessione Abon, filiis Oros facta, contra Dominos de Gara. VII.

ITEM, Más *Privilegium*, azon SIGMOND Király kisseb pecséti alat, kiben fel Sas fő vagyon: Mellyet az Király engedet vólna, az Tamás Vayda fiainak Laszlónak és Hendrichnek, hogy ha ő nékiek magok szakkadna, tehát mind ő rökkes s-mind penig lelemény jószágok szállana az Herczeg fiaira.

ITEM, Una litera privilegialis, sub secreto Sigillo quõdam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, ad supplicationem Dominorum, quondam Ladislai & Henrici, filiorum Vayvodæ de Thamasij, in eo scilicet, quod si ipsos sine haredibus decedere contingeret: tunc eorum bona & possessiones, tàm hæreditariæ quam acquisitiæ, in filios Herczeg condescendant. VIII.

ITEM, Az gratia levél, azon SIGMOND Király pecséti alat, Kiben az fel Sas fő vagyon, hogy Debrő Imre fejének és jószágának meg-kegyelmezet vólna.

ITEM, Una litera gratiosa, patenter sub Sigillo quondam Dn. SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ: pro parte Emerici de Debrő, super eo, ut idem Dominus Rex capiti & bonis gratiam fecisset specialem, confecta. IX.

ITEM,

X. *ITEM, Una litera privilegialiter ſub Sigillo Capituli Eccleſiæ Varadienſis, Eccleſiæ de Telkÿ, in facto Kerepes eſt emanata.*

ITEM, Egy *Privilegium* az Váradi Captalan pecséti alat, à Teleki Egyháznak, Kerepes cselekedetiről mely szól.

XI. *ITEM, Duæ literæ, una videlicet Faſſionalis, & alia Statutoria, ſuper impignoratione*

XII. *Caſtri Beczæ, ſcilicet Domini Deſzpoti, ſub Sigillo Capituli Budenſis, quondam Ladiſlao, filio Michaelis de Gezt factæ.*

ITEM, Két level, egygyik vallás, másik iktató levél, az Budai Captalan pecséti alat, hogy Bécset à Deszpot Uram Castellyát, régen Lászlónak Geszti Mihály fiának zálagban adták vólna.

XIII. *ITEM, Aliæ duæ literæ Imperiales, patentes in pergameno Faſſionales, contra filios Sulyok, in facto poſſeſſionis Kölöd,*

XIV. *eidem Ladiſlao, filio Michaelis factæ.*

XV.

ITEM, Két nyitot vallás-tétel levél, SIGMOND Király és Császár, öregbik pecséti alat hárttyán, az Sullyok fiai ellen, mellyet Kölöd jószágtól irtam vólt, azon Geszti Mihály fia László nevére.

XVI. *ITEM, LADISLAO de Mayſay Nobilis comitatus de*

XVII. *Zarand, Sigiſmundo de Paka, Nobili Comitatus de Bodrog, Ladiſlao de Paczaÿ, & illis*

XVIII. *quinque Civitatibus de Maromoroſio, ſub Sigillo Dn. VLADISLAI Regis ſunt literæ, in eo, ut patibula in faciebus poſſeſſionum ſuarum erigi poſſint.*

ITEM, LASZLO Király pecséti alat, hogy Maysai Lászlónak, Zarand Vármegye Nemesnek Pakai Sigmondnak, Bodrog Vármegyében Pachai Lászlónak, és az Maramorossa öt Városnak, Király meg-engedte vólna, hogy az ö jószágokban Akasztófát csinálhassanak.

XIX. *ITEM, Una litera ſub Sigillo Capituli Varadienſis privilegialis, & alia quondam*

XX. *Domini ALBERTI Regis ſimili-*

ITEM, Egy *Privilegium* levél, az Váradi Captalan pecséti alat és az második ALBERT Király *Privilegi*uma, hogy az Nagyságos Csáki Ferencz-

rencznek meg-engedte vólna, hogy az ő leánya fiu ága legyen.

ITEM, Továbba más *Privilegium*, az Király kisseb pecséti alat, kiben két Sas fő vagyon, hogy Laszlónak, az néhai Jakab Vayda fiainak minden jószagának, ki most David Ban fia György kezében vólna, meg-kegyelmezet vólna. Es noha az Király *Cancellariusa* Mattyás Pűspek az levélnek alsó részére, keze irását vetette: mivel-hogy én, az én saját kezemmel fellyűl azt irtam, vólt, hogy Király ő felsége hatta, és ezt az én irásomat, az *Cancellarius* igaznak vélte, mind-az-által à levél-is nem igaz levél.

ITEM, Az Egri Captalan pecséti alat vagyon ismét két *Privilegium* levél, egygyik határ járásról; az másik penig hogy Pohárnak András Sándori Mátyást Attya-fiává fogadta vólna.

ITEM, Valami Kunoknak, ugymint, Silij Péternek, LASZLO Király pecséti alat, az Beseg Mathenak ERSE-

militer privilegialis confirmatoria, super præfectione filiæ in filiũ, Magnifico Domino Francisco de Csák factæ.

ITEM, Una litera privilegialis, sub Sigillo Imperialis, scilicet secreto, cum duobus capitibus aquilæ, super gratia quondam Ladislao, filio quondam Jacobi Vayvodæ facta, in facto omnium bonorum suorum confecta nunc erga Georgium, filium Davidis Bani habita. Et quamvis in inferiori margine ejusdem literæ scriptura Domini Matthiæ Episcopi, aliàs Cancellarÿ habeatur. Quia existimans commissionem propropriam Domini Imperatoris, manu mea propria, in superiori margine ejusdem literæ scriptam fore suã, tamen est falsa. XXI.

ITEM, duæ literæ sub Sigillis Capituli Agriensis privilegiales, una super metarum erectione, alia verò super spirituali adoptione fraternalis cum quondã Andrea Poharnok Sandrino, & Matthiæ factæ. XXII. XXIII.

ITEM, Quibusdam Comanis, scilicet Petro Silÿ, sub Sigillo Domini Regis VLADISLAI, XXIV.

XXV. *LAI, & Matthæo Beſeg ſub Sigillo Dominæ* ELISABETH *Reginæ, ſuper libertatibus privilegialiter factæ.*

ERSEBET Királyné aſzſzony pecséti alat, adtam levelet az ő ſzabadſagokról, függő pecsét alat *Privilegium* módgyára.

XXVI. *ITEM, Cuidam Joſa in Thobagy ſzent György Commoranti, una litera Faſſionalis, per fratres ejuſdem hominis, per eundem Joſam interfecti, quòd eundem Joſam expeditũ cõmiſiſſent, ſub Sigillo Imperiali confecta, patenter in pergameno.*

ITEM, Adtam, iſmét, SIGMOND Király és Csáſzár pecséti alatt hárttyán, egy nyitot levelet, egy Thobágy ſzent Györgi Josának, ez okõ, hogy az mely embert meg-ölt vólt, annak attyafiai azt az levelet ő néki menedékül adták vólna.

XXVII. *ITEM, ſub Sigillo Domini Regis VLADISLAI ſuper libertate privilegialiter cuidam Joanni filio Egidy, nunc in Madaras commoranti, litera facta eſt.*

ITEM, Madaráſſi Jánoſnak, az Egyed fiának, adtam egy *Privilegium* levelet, az ő ſzabadságáról, LASZLO Király pecséti alat.

XXVIII. *ITEM, Una litera, ſub majori Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, in pergameno, Sigillum à tergo poſitum habens, ſuper eo, quòd univerſæ poſſeſſiones quondam Ladiſlai, & Henrici, filij Vayvodæ, ſcilicet hæreditariæ duntaxat: ſi ſemen deficeret, in filios Herczeg condeſcendant.*

ITEM, Adtam egy levelet SIGMOND Király nagy pecséte alat, hárttyán, kinek az hátára vettetem az pecsétet, ez végre, hogy az Vayda fiaknak Láſzlónak és Henrichnek ő ſőkről marat jószágok, ha magvok ſzakadna, ſzállana az Herczeg fiaira.

XXIX. *ITEM, Duæ literæ, una Statutoria, ſub Sigillo Capituli Budenſis, & alia Gratioſa Domini VLADISLAI Regis, ſuper*

ITEM, Vagyon két levél, egygyik iktatás, az Budai Captalan pecséti alat: az máſik LASZLO Király engedelme, *Privilegium* módgyára, hogy

hogy egy Kokai Nemes ember leánya, ki Maczonka Láſzló feleſége vólna, fiu ága lenne.

ITEM, Vagyon SIGMOND Király nevére, egy nyitot levél *conſenſus*, kit Erdődi Gergelnek, az Baczi Canóniknak adot vólna.

ITEM, Vagyon egy *Privilegium* levél is Kun Gergely, az Kun Pál fia nevére LASZLO Király pecseti alat, ez-okon, mivel-hogy feleſége Magyar vólna, azon ő feleſége jóſzágában ugy lakhatnék, mint az Orſzágbéli tőb Nemeſſek, mely levél még Kun Gergely kezéhez nem jutot, nem-is tudom hol vagyon.

ITEM, Az Sidóknak-is adtam egy levelet, az néhai SIGMOND Király pecséti alat, kiben fęl Saſs fő vagyő, hogy ők-is ſzabadon, marhájokkal kereskedheſſenek ez Orſzágban.

ITEM, Szecséni Láſzlo nevére SIGMOND Királynak egy *Privilegium* módgyára kőlt *Gratia* levele, mellyet azon Láſzló eleinek adot vólna, hogy azoknak jóſzága, az ő hitlenſęgek miá ne ſzállana az Királyra, hanem közelb való attyafiára,

ſuper præfectione filiæ in filium privilegialiter facta, cuidam XXX.
Dominæ, filiæ ſcilicet Nobilis de Koska, quæ ſcilicet Conjunx Ladiſlai de Maczonka fuiſſet.

ITEM, Una litera patens XXXI.
Imperialis, ſuper conſenſu Regio, Domino Gregorio de Erdőd Canonico Baczienſi data.

ITEM, Una litera cuidā XXXII.
Comano, ſcilicet Gregorio, filio Pauli ſuper eo, ut in poſſeſſione conſortis ſuæ, quæ eſt Hungara, inſtar Regni Nobilium commorari poſſet, ſub Sigillo Domini VLADISLAI Regis, privilegialiter eſt facta: ſed nondum ad ſuas manus perventa eſt, & ignoro ubi ſit.

ITEM, Una litera gratioſa, XXXIII.
Judæis facta, ſub Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, privilegialiter facta, ut ipſi mercantias facere valeant.

ITEM, Litera SIGISMUNDI Regis gratioſa, pro XXXIV.
parte Ladiſlai de Zetſen, prædeceſſorib⁹ ejuſdem facta, quod poſſeſſiones eorundem, propter notam infidelitatis, non veniāt in manus Regias, ſed in fratres

propinquiores condeſcendant, ſub ſecreto Sigillo ejuſdem privilegialiter emanata. Et

XXXV. *etiam gratioſa litera ſuper mineras Auri & Argenti.*

XXXVI. *ITEM, Litera ſuper conſenſu Regio, pro parte Georgij filij Leonardi de Nemptÿ, ſuper eo: ut ubi Joannem, filium Henrici de Thamaſij, hæredib⁹ deficere contingeret: tunc Caſtra & univerſa jura poſſeſſionaria, in ipſum Georgium devolverentur, ſub ſecreto Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis Privilegialis.*

XXXVII. *ITEM, Litera Capituli Eccleſiæ Varadienſis privilegialis, ſuper decimis, contra idem Capitulum, pro parte Epiſcopi ejuſdem emanata.*

XIII. *ITEM, Litera ſuper præfectione filiæ in filium ad Faſſionem Stephani de Bathor cum conſenſu Regio, ſub Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis ſecreto, pro parte filiorum quõdam Thomæ de eadem Bathor confecta.*

XII. *ITEM, Literæ ſub Sigillo Dn. ALBERTI Regis privilegialis, ſuper libertate Civitatibus in Maromoſio habitis confectæ.*

ra, mely levél kõlt az Király kũſſebbik pecseti alat. Más levél-is kõlt azon Szecsini Láſzló nevére, hogy ſzabad Arany és Ezũſt Bányája leheſſen.

ITEM, Az Királynak egy *conſenſus* levele, Nemptij Lenard fia Gyõrgy nevére, hogy valamikor Thamaſij Henrich fiának, Jánoſnak magva ſzakadna, tehát, minden Vára és jószága Nemptij Gyõrgyre ſzállana: mely level kõlt *Privilegium*, módgyára SIGMOND Király pecséti alat.

ITEM, Az Váradi Pũſpek nevére is vagyon az Váradi Captalañak egy *Privilegium*ja, hogy az Váradi Captalan, tartozzék nékie dézmát adni.

ITEM, Báthori Tamás fiai nevére is vagyon, Báthori Iſtváñak egy vallás-tétel levele, hogy az leány ág fiui ággá leheſſen, kire Király *conſenſus*a is vagyon, ugyan azon SIGMOND Király kiſſebbik pecséti alat.

ITEM, ALBERT Király pecséti alat-is vagyon egy *Privilegium*, az Maramoroſſi Városſok ſzabadságáról.

ISMET-

XL.

ISMETLEN LAJOS Király pecsétes gyűrője alat, Pestnek és Budának szabadságáról. Mely levelet én az Pesti Pólgároknak adtam.

VEGTERE: Ez fellyűl meg-mondot leveleket azért senki én nálānál egyéb nem szerzette és kiszittette, hanem én Gábor Déák csináltam. Es mindeneknek tuttara legyen, hogy valakiknek én az illyen levelet adtam, és kezekhez szólgáltattam, nem hogy ők csináltatták vólna hamissan én velem· hanem én csináltam álnakúl és hamissan: ők penig igaz és jó móddal kőlt leveleknek véltek és tartottak. Senki azért ne gyanakodgyék hogy azoknak ebben vétkek vólna, hanem ez dolog én csalárdságom:

MI azért eszűnkben vévén Gábor Déáknak ennyi káros és lélek ellen való cselekedetit, ki miat nem csak ő magának lelkében és testében kárt tőt, hanem másnak-is mind lelkében s-testében hasonlatosképpen kárt akart tenni: Hogy effęle veszedelmes csalárdságtól magūkat megóhatnók, eleit-is vehetnők: végeztűk ezt, hogy minden levél, mellyet az meg-irt rend-szerint, az ő saját keze

ITEM, Una litera sub Sigillo Domini LUDOVICI Regis annulari, super libertatibus Civitatum Pestiensis & Budēsis facta. Sed Civibus Pestiensibus per me assignata.

ITEM, Omnia præmissa per neminem sunt facta, præterquam per me Gabrielem. Et omnibus notum sit, quod ista omnia, quibus data sunt, & assignata, non quod ipsi per me ea fraudulenter facere procurassent: sed per me facta sunt sinistrè, & semper hi idem easdem, crediderunt esse veras, & justo modo emanatas. Ergo nullus debet suspicari, quòd isti essent culpabiles in præmissis, quia non est de ipsorum fraudulentiis, sed ex meis.

NOS itaq; attentis tantis dānosis atq; pestiferis actibus ipsius Gabrielis, quæ magna opera, nedū ad sui corporis & animæ: sed & aliorum sunt vergentia corporum & animarum pericula plurimorum: volentes hujusmodi verbo pestifero, oportuno remedio occurrere, decrevimus: ut omnes & singulæ literæ, quæ in prætactis manu scri-

Conclusio, seu cassa falsarum literarum.

scriptis suis præsentibus, suo modo insertis, sunt nominatim designatæ, tanquam de falso fabricatæ, inanes & apud omnes Judices, intra & extra judicium rejectæ, reprobatæ, & viribus exutæ semper habeantur: quas & nos sic cassamus, reprobamus, & damnamus, præsentium per vigorem.

DATUM in nostra generali congregatione Pestiensi, feria secunda proxima post festũ Sacratissimi corporis CHRISTI *Anno ejus, Millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo.*

kezeirásával nevezteſſen meg jelentet, ugy-mint, hamis és ál levelek, minden Birák előt, minden tőrvényben szék szinin, és tőrvény kivűl-is le szállyanak, meg-vetteſſenek és erőtlenek legyenek, mindenkoron: az mint hogy azon ő leveleit, ez moſtani levelünk által ſemmiſſe teszűk meg-vertyűk, és hamiſnak itillyűk.

Kőlt ez levél, az mi Országos gyűlésünkben, Peſten, UR napja után való Hétfőn, Ezer, négy száz negyven nyolcz Esztendőben.

DE TRANSUMPTIS literarum, & Privilegiorum, quid sit sentiendum.

TITVLVS XV.

ITEM, ultra prænarratas nequitiosè confectas literas, sunt etiam aliæ literæ, quæ etsi malitiosè non sint fulminatæ: tamen in judiciis non servantur, neq; locum habent: prout omnes trãsumptionales quæ simpliciter & absolutè, in locis Capitularibus, aut Conventualibus, sive coram

AZ LEVELEKNEK ES Privilegiumoknak máſsáról, mit kellyen értenünk.

XV. TITVLVS.

TOvábba ez meg-mondot hamis levelek kőzzűl-is vadnak oly levelek, mellyeket jól lehet nem hamiſſan csinálták, de azért az tőrvényben hellyek nem lehet: minému affele leveleknek mássa, mellyet vagy Captalanban, vagy Conventben, avagy penig az Ország Itilő meſteri előt, szoktak venni: Mely leveleket

leket nem ok-nélkül tőt erőtlené ez Országdecretoma: hanem ha azt-is az levelet szőrin elő adhattyák, az kinek mását vették. Mert ez-okon, ha az első levél, kinek mását vették, jó móddál, és igazán költ, tehát az másá-is jó lészen, és hellyén kel hadni. Itt peniglen az levél másavétele az, mikor valami *Privilegium* mot igiről igire, és nem csak summa szerint bé-irnak más levélbe. Aňakokáért ez moštani szokásunk szerint, csak affęle leveleknek mássa jó, mellyet avagy az Király tábláján, az pereſſek elő adnak mására, avagy Octavakor kel, és az Ország Itiló Birai előt, egygyik peres az másikat szemtől szemben réá hija.

coram Judicibus ordinariis Regni sunt vel fuerunt transumptæ: & tales non sine notabili causa per constitutionem generalem extiterũt in irritum revocatæ atquè invalidatæ. Nisi fortè originales literæ, ex quib⁹ scilicet transumptæ processerũt, in specie valeãt exhiberi. Nam hoc modo, si originalia privilegia ritè bonoq; ordine & modo confecta fuisse dinoscantur: etiam transumpta literarũ locum habent. Transumptio autem, est alicujus privilegij non sensualis sed verbalis in aliud privilegiũ translatio. Unde transumptiones literarum, aut in tabula, aut sede judiciaria Regiæ Majest: in judicio contradictorio, inter litigantes, aut coram Judicibus ordinariis Regni, in terminis Octavalibus per legitimam citationem facie ad faciem fiendum.

Avagy mikor az Attyafiak egymással meg-osztoznak avagy az láttyák meg-törvénnyel, mellyiket illesse az ok leveleknek tartássa, és valamellyik attyafiu, azon leveleknek mását kévánnya: Mert illik és szükséges, hogy az fő ok leveleket az Ország Itiló Birái, jól meg-hánnyák vessęk. jó módgyával és igazán költeké, avagy álnakúl és csalardúl szerzették,

Et item inter fratres, quando bonorum divisio inter eos sequatur: vel aliter, ut literarũ & privilegiorum ipsorum conservatione agitur coram eisdem Judicibus juxta morem & consvetudinem modernorum, & non aliter fieri possunt, ut per Judices Regni benè discutiantur, examinenturq; & diligenter

genter ruminentur originalia privilegia, vel aliæ literæ primordiales, si ritè & debitè justoq; modo, & non nequitiosè aut fraudulenter sunt confectæ vel emanatæ: & sic tandem transumãtur in literas & privilegia sine dolo fraudeq; redigantur. Et talia postea transumpta servãtur: Secus tamen est de literis & privilegiis in Capitulis vel Conventibus, per literas Requisitionarias inventis aut inveniendis. Quia tales semper observantur. Dummodo originales ipsæ literæ non sint modo præallegato, in se transumptionales, quæ (ut præfertur) non valent.

zették, és ennek jól végire menvén, az után ugy kel pecsét alá venni, és *Privilegium* módgyára ki ádni, minden álnokság és csalardság nélkül. Mert effele levelek máſsának, mindenkor helye és ereje vagyon. Az Captalanban és Conventben-is az mely *Privilegium* leveleket parancsolattal kereſztetnek fel és találnak, affelől-is jó értelemben legyünk, mert az félének mindenkoron helye vagyon. Csak hogy nem az ok levélnek máſsát irják ki az Captalanban, hanem ő magát az ok levelet: mert (az mint meg-mondám) csak ő magának az máſsának, az első ok levél nélkül ereje nem lehet.

SUPER PRIVILEgiis, cum clauſula (de cujus vel quorum notitia) confectis, & de larvis ſeu fictitiis perſonis.

TITVLVS XVI.

CÆterùm univerſæ literæ ac Privilegia, quorũcunq; Capitulorum, vel conventuum, in quibus clauſula iſta continetur: (De cujus vel quorum notitia nos talis homo certificavit, aut

AFFELE PRIVILEGIumokról, mellyek ez Czikkellyel kőltek (hogy az igy legyen ezektől értettettük meg) Es az ál ſzemélyekről.

XVI. TITVLVS.

TOvabba minden levél és *Privilegiũ* akar mely Captalanba avagy Conventbe, kőlt legyen, az melyben ez Czikkelt irták (Kinek, ugymond, vagy kinek iſméretiről minket illyen ember tőt bizonyoſſa, és biztatot)

biztatot) erőtlen, semmire kellő, az tőrvényben-is nincsen semmi helye. Oka ez: mert az ki ez-képpen tészen valláſt, nem az Captalan, sem Convent előtt: hanem az előt látzik hogy valláſt tőt, ki az Captalant avagy az Conventet, erről, bizonyoſsá tőtte, és réá-biztatta: Ugy annyira, hogy nem az Captalan sem az Convent mondgya és irja maga felől, hogy illyen ember valláſt tőt, és kötéſt csinált előttők, hanem amaz ki hitre tőtte, és értésekre adta, az mondotta bizonyoſſon nékik. Az ki penig valláſt akar tenni, illik hogy az Captalan avagy penig Convent, azt nyilván személye szerint láſsa, nevéről, nemzetiről, idejéről, sőt lakohellyéről-is meg-iſmérje: hogy azon Captalan vagy Convent, méltán és nyilván annak jelen vóltát ő előtte valóban mondhaſsa, és micsoda valláſt tőt legyen, szabadon meg-irhaſsa, Ezen kűvűl penig, valaki bizonyitására és biztatására nem tartozik, nem-is adhat senkinek igaz ő tőrvény-szerint való levelet, avagy jó *Privilegium*ot nem szerezhet.

NOHA találtatnak némellyek, űdvőſségekről és tiſztesſégekről el-feleytkezvén, kik gyakorta hamis ál személlyeket, kiket tetetésből arrendel-

aut aſſecuravit &c.) annulatæ, caſſatæq́, & invalidatæ habentur, neq́ in Judicio aliquando locum habere permittuntur. Ratio eſt: quia Faſſio, per quẽpiam hoc modo facta, non ad Capitulum vel Conventum: ſed illum, qui ipſum certificavit & aſſecuravit, trahitur atq́ refertur: ita, ut non Capitulum, vel Conventus, ſed ille certificans videatur aſtruere & affirmare, quòd talis Faſſionem vel aliam obligationem fecit. NOTITIA autem ejus, qui fatebitur, Capitulo vel Convẽtui debet ſemper conſtare: ut idem Capitulum, aut ipſe Conventus meritò talem coram ſe conſtitutum fuiſſe, & hujuſmodi Faſſionem feciſſe liberè poſſit affirmare. Alioquin autem ad certificationem, aut aſſecurationem, cujuſpiam non tenetur, neq́ poterit juſtas & legitimas literas dare, vel ritè privilegia conficere.

LICET nonnulli reperiantur, ſalutis & honoris eorum immemores, qui perſonas ſæpè larvales & fictitias, coram

Capitulo vel Conventu, interdū autem coram Judicib⁹ quoq; Regni ordinariis, sistere, statuereq;, & iniquas Fassiones per eas pro sese fieri procurant, nihilominus tamen Capitulum, vel Conventus, aut Judices ordinarij, qui ad Fassiones taliū personarum, ignoranter literas & privilegia dant, per hoc non peccant, quia ipsi non larvas, neq; fictitias personas: sed eos, quos illi sese nominant, realiter existere putant. Secus esset, si Capitula, vel Conventus, aut Judices ordinarij scienter & studiosè id facerent, vel aliter falsas & iniquas literas conficerent. Nam hoc modo tanquā falsarij & perjuri punientur. Et Capitula quidem vel Conventus in Sigillis: Illi verò, qui de membro Capituli aut Conventus, tempore confectionis & Sigillationis hujusmodi falsarū literarum præsentes fuerint in beneficiis suis. Judices verò ordinarij seculares, in sententia Capitali, nec non perpetua bonorum & jurium possessionariorum suorum, ipsos propriè concernentium: ac sigillorum pariter

rendeltek, viſznek az Captalan, vagy Convent eleiben, néha penig még az Orſzág rendelt Birai és itilő meſteri eleiben-is, és magoknak hamiſſan való valláſt tétetnek véllek: mely dologban mind-az-által à Captalan vagy Convent, avagy penig az Orſzág Birai, kik effęle ſzeméllyeknek valláſokra, az álnokságot nem tudván, levelet és *privilegium*ot adnak ez miat ſemit nem vétkeznek: mert ők nem az hamis ál és téttetet ſzeméllyeket: hanem azokat, à kiknek ő magokat nevezték, minden vólta-képpen azoknak lenni-is itéltek. Más azért az, ha az Captalan, vagy Convent, vagy penig az Orſzág Birái tudván, és ſzán-ſzándékkal azt művelnék, avagy valamint hamis levelet ſzerzenének. Ez-okon ugymint csalárd és hamis hitű embereket, méltán meg-büntethetnek. Ugy hogy az Captalan, vagy Convent pecsétit veſztenél el, annak-felette azok kik az Captalanok avagy Conventek közzűl, affęle hamis levelek ſzerzéſęben, és pecsétléſęben jelen lőttek vólna, tiſzteket és Captalanságokat veſztenék-el. Az Orſzág rendelt Birái penig fejeken maradnának, és jóſzágokon, mely tulaydon csak ő magok ſzeméllyét illetné;

letné: továbba pecséteknek és tiſztesſęgeknek el-veſztéſſęn. Annakfelette, hogy az tűzes pecsétet ſűſſęk az homlokokban, és orczájokban, affęle Captalanoknak, és Conventnek, az kik affęle hamis levél csinálásban, részeſſek vólnának, az kőzőnſęges *Decretum*-is tarttya.

ter & honoris eorum amiſſione condemnentur. Inſuper, ut ſtigma ſigilli igniti frõtibus & faciebus Capitularium vel Conventualium, qui (ut præmittitur) in confectione & ſigillatione ipſarum iniquarũ literarum inter fuerint, ac participes extiterint, imprimatur & inuratur, decretũ generale mandat.

MICSODA JELEKBÖL iſmérhetni meg az hamis leveleket?

XVII. TITVLVS.

AZ leveleknek hamis vólta iſmértetik meg főképpen, az ki-adásról, hogy hol kőlt, és mely napon iratot legyen az *Privilegium*, és mely eſztendőben: és láſsák meg az pecsétnek réá nyomását avagy réá függeſztéſęt, és az pecsétnek kerekſęgét, és az felső irását. Az ok levelekben penig láſsák-meg, ha mely ſzemélynek nevét, vagy vezetek nevét, vagy az levélben való jóſzágnak nevét ki-vakarták, vagy által vonogatták vólna: és ezekel ſzorgalmatoſső meg-látogatván, kőnnyen meg-tetſzik, az leveleknek és ok leveleknek igazán vagy hamiſſan való ſzerzéſſek.

QVID DEBEAT attendi in cognitione falſarum literarum?

TITVLVS XVII.

ITEM, in examine diſcuſſione falſarum literarum præcipuè debet attendi, per Judices Datum literarum, ſeu dies emanationis privilegiorũ, atq; annorum poſitio, nec non ſigilli impreſſio vel appenſio ac circũferẽtia & ſuperſcriptio. ITEM *Privilegiorum ac literarum, in nominib⁹ vel cognitionib⁹ perſonarum, aut poſſeſſionum, in eiſdem contẽtarum & expreſſarum abraſio, aut cancellatio: & his diligenter calculatis, facilè apparebit, literarum, ſive privilegiorũ, juſta vel injuſta*

Pars 1. Tit. 14. 25. 36. 38. 39. 58. 60. 71. 110. Part. 2. Tit. 14. 17.

confectio. Privilegia autem bono & justo modo confecta, etiam destructis & dirutis sigillis, semper observantur: dummodo circumferentiæ sigillorũ, & scriptura benè appareãt atq; cognoscantur. Falsitas autem literarum, ad Fassionem prætactarum larvalium & fictitiarũ personarũ, iniq; emanatarum, ex hoc maximè apparebit, si ille, cujus nomine & in persona ejusmodi fassio facta extiterit, tempore emanationis & cõfectionis ipsarum literarum, se in alio loco, & non ibi, ubi Fassio fraudulenter peracta est, constitutum fuisse poterit bono testimonio comprobare. Postquã igitur quispiam, Nobilium nomine, & in persona sua Fassionem aliquam, modo antelato, factã intellexerit: mox eidem contradicere & reclamare studeat. Quæ semper & ubiq; locorum credibilium ac testimonialium ritè fieri poterit: ubi hujusmodi falsitas ad notitiam sui devenerit, atq; deducta fuerit. Et hanc speciem falsitatis, articulus super delatione falsarum literarum in seriebus notarum infidelitatis prædeclaratus, in se comprehendit.

sek. Az *Privilegio*moknak penig, és az ok leveleknek, mellyek jó módal és igazán kõltek, még ha az pecsét romlot-is, és el-hullot vólna-is, mindenkor erejek vagyon, és megtarttyák: csak hogy az pecsétnek kerületi, és az irása benne jól megtessék, és meg-ismérjék. Az fęle leveleknek hamisága penig, az mellyeket, az fellyül meg-mondot ál személlyeknek vallására szerzették, ebből igen meg-tetszik, ha az, az kinek nevében és személlyében effęle vallás-tétel lõt, az levél szerzésének idejekort, nem ott ahol szerzették, hanem másut lennie magát, jó bizonysággal meg-bizonyittya. Mihelt kedig valamely Nemes ember meg-érti, hogy az õ nevében és személlyében, valami vallást-tõttek, à mint mõdám: azontúl annak az vallásnak ellene mondgyon, és meg-hija. Mely meg-hivás és ellene mondás mindenkor és mindenũt meglehet, bizonyos és hihetõ hellyen: valamikor effęle hamisságot megérthet. Effęle csalárd álnok leveleknek csinálóit-is bé-foglallya penig, az rendel meg-irt hitlenségnek notája, és azokat-is kik véle élni igyekeznek.

Part. 1. Tit. 14.

EZ PRO-

EZ DECRETOMNAK Második részének nevezetes Czikkellyéről: Es elsőször az törvényre való hivatalról.

XVIII. TITULUS.

MIvel-hogy eddig egy-nehány fő és emlekezetre való dolgokról szóllánk: Vegyük elő immáron az el-kezdet irásnak, ez *Decreto*mnak második könyvének tulaydon czikkelyit. Holot elsőben-is, à törvényre való hivatalról akarok szóllani. AZ Törvényre való hivatal azért, semmi nem egyéb, hanem à rendelt Bironak valakiáltal, más ellen tőtt panaszolkodásért, azon Birónak eleiben, törvényre való hivása. Az törvényre való hivatalnak kedig, ez mostani üdőben sok ágai, folyási és tulaydonsági vadnak.

MERT NEMELY HIVATAlok, az az, Evocatiok sunt.

Simplices, az az, csak köz és szokot hivatal.

Peremptoriales, az az, haladék nélkül valók, hogy tőbször nem hij, vagy mégy vagy nem, de törvént mondnak.

Insinuationales, az az, meg-magyarázók, és bizonyosá tévők, miért hogy meg-jelentik, az előt mint vólt az törvény állapattya.

Admonitoriæ, Intő vagy kénáló hivatalok.

Introductoriales, Bé-vévést avagy Iktatást kévánók.

Reambulatoriæ, Határ járás kévánók.

Ezoká-

PROSEQVUTIO secundæ partis in speciali: & primò, de Evocationibus.

TITVLVS XVIII.

ABsolutis itaq; præmissis notabilibus, ad prosequutionem cœptæ materiæ hujus secundæ partis revertendum est. Ubi primò de exordio causarũ, scilicet Evocationib', dicere statui. UNDE *sciendum, quòd Evocatio non est aliud, quàm ad actionem vel quærimoniam Judici ordinario, per quempiã, & adversus quempiã porrectam, in præsentiã ejusdem judicis legitima vocatio: Quæ nostra hac tempestate plures habet species, multaq; complectitur genera.*

Evocatio. Part 1. Tit. 33. Part. 2. Tit. 25. 86. 34. 46. 19. 26. 27. 24. 20. 75. 71. 46. 51. 57. 82. 23. Part. 3. Tit. 19.

EVOCATIONUM enim aliæ sunt:

Simplices, aliæ

Peremptoriales, vel

Insinuationales, aliæ

Admonitoriæ, aliæ verò

Introductoriales, &

Reambulatoriæ.

CAUSÆ itaq; in facto juriũ possessionariorũ, impignoratitiorũ jurium, Quartalitiorum, Dotum, & rerum Paraffernalium debitorum, obligaminum, divisionum, inter fratres indivisos fiendarum & novorum Judiciorũ, per quemcunq; impetrandorum, etiam per simplicem evocationem motæ, eo præcisè brevi termino, quo causæ per insinuationem intentatæ, levari, discutiq; & terminari debent. RELIQVÆ verò causæ, per admonitionem, vel aliam simplicem Evocationem, ac Statutionem, & Recaptivationem bonorum, vel etiam metalem Reambulationem inchoatæ, in quatuor terminis Octavalib' finaliter concludi solent. SI quis etiam ad præassumptam cautionem expeditoriam, in defensionem alicujus causæ, vel ad literas, & literalia instrumenta apud quempiam forsitan habita, aut occultata, qualicunquè Evocatione fuerit vocatus, talis Evocatio semper unico termino (ubi videlicet principalis causa levata fuerit) decidi & finiri consuevit.

EVO-

Ezokáért minden-féle pőrt az mellyet inditnak, akar valami jószág felől, akar zalagos jószág felől, akar Leány negyedről, akar jegyruháról, és Menyekezői ajándék felől, adosságról, végezés felől, osztatlan atyafiak közöt való osztásról, és úy itilet felől, mikor vagy az Fel peres, vagy az Alpőres kérij, és hozza hogy dólgát úyicsa csak ugyan köz szokot magyarázat-nélkül való hivatal után-is, ugyan ollyan rővid mód-szerint kel elő venni, mint az meg-magyarázó hivatallal kezdettetet pőröket. DE egyéb pereket mellyek kinálásból, vagy magyarázat nélkül való hivatalból, vagy iktatásból, avagy jószágnak viszsza vételéből, vagy határ-járásból indúlnak, négy Octáván szoktak el-végezödni. HA valakit megént, az ő maga kötése szerint valamely pernek óltalmazása mellé, vagy ok levéleknek ki adására, mellyek ne talám valakinél el-reytetvén, és el-titkolván vólnának, akar minémű hivatallal hinák-is' törvényre, az féle hivatal mindenkoron, csak egy *terminus* son, az az, egy Octáván (mikor az derék dolgot elő vészik) véghez szokot menni.

AZ

AZ bizonyosſá tévő hivatalt penig, akar minémű hatalomért való legyen, melyben üdő múlás még nem tőlt, mindenkoron az ő módgya ſzerint meg-ſzokták itélni. Még az hoſzſzu perekben is, ha az bizonyoſsá tévő hivatallal, harmadſzoris el-járhatnak, az háromſzor ki kiáltot törvény, helyet léſzen.

EVOCATIONES verò cum Inſinuatione ratione quorumcunq; actuum potentiariorum, terminos præſcriptionis nondũ tranſcribentes, ritè ſemper decernuntur. In cauſis etiam, longo litis proceſſu motis, inſinuationes tertio loco Trineforenſis proclamationis ſubſequuntur.

MIKEPPEN ES KIK által kel az hivataloknak lenni.

XIX. TITVLVS.

TOvábba minden hivatalnak, Király emberé, avagy Nador Iſpáné által, vagy valamely hiteles helynek embere által kel meg-lennie: akar örökkes jóſzágáról, akar zálagoſsáról, avagy tiſztekről, az kiket réá kel hini. Tiſztekről penig csak akkor hihatni, mikor az ő tiſztekben, valami hatalmok eſtek: Mert ha jóſzág felől, avagy egyéb dologból perelnek valakivel, nem engedtetik meg, hogy effele tiſztekről hiák réá őket.

AZ

QVALITER ET per quos Evocationes fieri debeant.

TITVLVS XIX.

OMnis autem Evocatio, per Regium aut Palatinalem, & alicujus loci credibilis homines, de juribus poſſeſſionariis, hæreditariis, vel impignoratitiis, atq; etiam officiolatibus eorum qui ſunt evocandi, fieri debet. De Officiolatib⁹ autem verum eſſe intellige, Si talis Evocatio pratextu actuũ potentiariorum in illo officio latu perpetratorum, decernatur. Nam ratione jurium poſſeſſionariorum, vel aliorum negotiorum, Evocatio, de officiolatibus cujuſpiam facta, non admittitur.

OMNIS

Executionis vocabulo utuntur plerũq; Hungari etiam in nativo sermone, &c.

OMNIS autem homo Regius, aut Palatinalis, Evocationem, nec non bonorum statutionem, restatutionem, metalem, reambulationem & aliam quãlibet executionem juridicam faciens, in eo comitatu ubi executio fit, hæreditatem nobilitatem debet habere. Nam aliter executionem aliquam nequit facere: nisi fortè de curia Regia per Judices Regni ordinarios ad ipsam executionem fuerit deputatus atq; missus. Nam hoc modo quilibet nobilis, imò & ignobilis (si tamen ignobilis ipse scriba, vel notarius curiæ Regiæ fuerit) in qualibet executione procedere potest. Antiquitus enim aulæ Regiæ milites & alij curiales ad Executiones, & præsertim bonorum Statutiones mittebantur.

Az Király emberének penig, és Nador Ispánénak, ki hivatalt, iktatást, határ járást, sõt másodszor való iktatást, és minden tõrvény-szerint való *executio*t tészen, az az, az tõrvényben, kit néki hattak, el-jár: abban az Vármegyében, az melyben az *executio* lészen, mindentõl kivántatik és szũkség hogy Nemes õrõksége legyen. Mert ha nem lészen Nemes õrõksége, *executio* nem tehet: hanem ha Király udvarából, avagy az Országtól rendeltetet Biraitól lészen, az *executoria* választva és bocsátatván. Mert ez formán kit bocsátnak, minden Nemes ember, sõt még à kinek Nemessége nincs-is (mind-az-által ha ez, kinek még Nemessége nincs, Király Udvarában iró Déák avagy *Notarius*) mindennémũ *executió*ban el-járhat. Miért hogy régenten az Kjrály szólga-is vitézlõ és egyéb Udvárbélieket, bocsátták ki, az *executió*ra fõképpen az jószágoknak iktatására.

DE PERSONALI Citatione, Admonitione & Prohibitione.

TITVLVS XX.

HIC

SZEMELY SZERINT, avagy szemtõl szembe való idézésrõl, meg-kinálásról, és Tilalomlól.

XX. TITVLVS.

DE

DE itt azt-is vegyük eszünkben, hogy-ha valamely Ur, vagy Nemes ember, az Országnak közönséges gyülése alát, akar Octáván, akar rövid törvényben, más embert, ki ugyan azon gyülésre jöt vólna, vagy meg-ölne, vagdalna, akar verne, avagy tiszteſſége ellen szóllana, avagy gyalázatos szokkal illetne, mely miat jó hirében nevében meg-kezdeně fogyatkozni: tehát azt mindgyáráſt személlye-szerint, mind Captalan, mind Conventbéli ember nélkül, csak Király Udvarából egy iró Deák, avagy *Notarius*, az kit az rendelt Birak, akar azoknak egyike, arra valláſzt, az meg-bántot félnek panaſzsza és kévánsága szerint, személlye-szerint eleikben szolithattya és idezheti.

ANNAK-felette, ha ki más ember jószágát és örökségét zalogoſſul birja, és valamely rendelt Biró elöt, az az, ki zalagban vetette néki az jószágot, avagy az, az kit törvény-szerint illetne, annak az zalagban vettet jószágnak meg-váltása, ha csak nyilván való *Procurator*a által találtatot, meg-is hogy pénzét fel vegye, és az jószágot és örökséget megeresszse: mindenkor meg-kinálhattyák: Es az kénált ember: az megkéná-

HIc tamen ſciendũ eſt, quòd ſi quiſpiam Dominorum, vel nobilium durãtibus dietis, & conventibus generalibus, vel octavis, aut aliis brevibus judiciis, alterum quempiam in hujusmodi dieta vel conventu, aut octavis vel brevibus judiciis conſtitutum morte, vulneribus, vel verberibus, aut etiam verbali dehoneſtatione, infamiam inducente affecerit, talis mox abſq; quolibet Capitulari, aut Conventuali homine per ſolum ſcribam aut notarium curiæ Regiæ, per Judices ordinarios, vel alterum eorum, ad id deſtinatum, ad inſtantiam læſæ partis, perſonaliter in ſui præſentiam citari poterit. Citatio. Part. 2. Tit. 26.

PRÆTEREA, ſi quis alterius bona, ac jura poſſeſſionaria pignoris titulo tenẽs, in conſpectu alicuj⁹ Judicis ordinarij, per eum qui bona ipſa ſibi pignoravit, vel ad quem redemptio eorundem bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum legitimè attinet, aut ſolummodo per procuratorem ejus legitimum, repertus ſit ad tollendam pecuniam ſuam, & remittenda ipſa bona, Admonitio. Part. 1. Tit. 60. Part. 2. Tit. 24.

ac jura possessionaria: semper admoneri poterit: & ille tertio, aut eodem (si voluerit) die admonitionis, sibi respondere debebit: Ita tamen, si copiam seu patria literarum Impignoratitiarum, actor ipse coram Judice suo tunc producere valebit. Nam aliter, admonitus ille respondere sibi hoc modo & processu non tenetur: sed actor per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci testimonialis homines, ut admonitionem ejusce-modi, pariter & Evocationem peragat, necesse erit. Et non solum in facto Impignoratio, ipsa admonitio: verum etiam in negotio Juris hæreditarij, & perēnalis, prohibitio personalis in conspectu Judicum Regni ordinariorum, semper & ubiq; fieri poterit: Dūmodo prohibens & prohibitus, coram ipsis Judicib⁹ ordinariis, personaliter, & non per procuratorem reperiantur. Nam aliter personalis hujusmodi prohibitio locum non habet, quæ ratione potissimum indebitæ & potentiariæ detentionis jurium possessionariorum fieri consuevit. Et virtutem Evo-

Prohibitio Part. 2. Tit. 26. Part: 3. Tit. 15 & 33.

kénálásnak harmad napjára, avagy (ha akarja) azon napon-is tartozik amannak meg-felelni: De ugy, hogy ha az Felpōres az zállagos levélnek mását az Biró elōt akkor elō adhattya. Mert ha elō nem adhattya, az kinált ember sem tartozik azon uton mindgyáráſt meg-felelni: hanem az Felpōresnek, Király avagy Nador Ispán, és valamely hitelyes hellyének emberi által, kelleték mind az meg-kénáláſt, s-mind penig az reá hiváſt, végben vinni. Es effele kénálás, nem csak az zálagos dologban, de még az ōrōkkes jószág dólgában-is, az személy-szerint való tilalom, mindenkor és mindenūt, ez Ország Birai elōt meg-lehet: Csak hogy az tilót és meg-tiltot fel-is az Birak elōt személy-szerint, és nem az Prokatorok által, jelen legyen. Mert egyéb-képpen, az személy-szerint váló tilalomnak, helye nincsen, mely kiváltképpen valami jószágnak méltatlan tartáſaért szokot lenni: és annyi sōt nagyob ereje vagyō, hogy sem mint az meg-magyarázáſsal való reá hivatalnak. Mert az meg tiltáſnak harmad napján, az meg-tiltot fel, tartozik meg-felelni. Ha pedig meg nem akar felelni: noha mindgyáráſt feyén, avagy egyéb *sententián*

tentián nem marad: mind-az-által, ha az meg-tiltó fẽlt, egy egéſz eſztendõnek forgáſſa alat, reá nem hivattya: vagy penig ha hivattya-is: mind-azon-által hogy méltatlan birta és birja az jóſzágot, mely felõl à tilalmot tõtte vólt, à Biró által végére mẽvén, el-éri rayta: csak hamar, azonképpen, mint ſzintén az *inſinuatió*val, ugy mint, az meg-magyarázáſſal való kezdettet põrben (az ſzeméllyeknek állapattya ſzerint) vagy fején, vagy feje váltságan marad, az meg-tiltot fẽl. Ahol penig az tiltó, az feleletnek napján, minden ok leveleivel, ez põres jóſzágot illendõkkel, az Biró elõt kéſzen nem léſzen, és elõ nem ál: tehát akkor, az meg-tiltot ellen, és az Biró ellen, à Király ſzékin, hat Girán maraſztyák. Es ha továbba-is põrelni akar, az hat Girán való maratságot, és birságot letévén, más folyáſſal el-kezdheti az põrt: De ez akkor vagyon, mikor az meg-tiltot fẽl, az fellyũl megmondot napon tõrvényre elõ ál, és az tilalomra, kéſzen, minden haladék nélkũl, mindgyárt meg-felel. Ha penig az meg-tiltot fẽl, avagy az Alpõres, levélbeli bizonyságát az ſzék ſzine eleiben hozván, meg-bizonyithattya, hogy azt az jóſzágot, mely

Evocatoriæ, cum inſinuatione facta: imò majorem vim habet. Tertiò namq; die prohibitionis, ipſe prohibit' reſpondere tenetur. Si verò reſpondere noluerit: licet contra eum Capitalis, vel alia ſententia eo tùnc non feratur: tamen ſi prohibentem contra ſe, infra integram unius anni revolutionem, legitimè evocari non fecerit: vel ſi etiam fecerit: attamen indebitè bona & jura illa poſſeſſionaria, quorum ratione eadem prohibitio facta eſt, detinuiſſe, vel detinere per Judicem comperit' fuerit: eo præcisè modo, quo in cauſa, per inſinuationem mota, in capitali vel emendæ capitis (juxta ſcilicet perſonarum litigantium conditionem) ſententia prohibitus ipſe condemnatur. Ubi verò prohibens, cum omnibus literalibus ſuis inſtrumentis factum hujuſmodi bonorum litigioſorum tangentibus, coram ſuo Judice, ipſa die reſponſionis non comparuerit, vel cum ipſis literis, paratus comparere nequiverit: tunc adverſus prohibitum, & judicem ſuum in Regali Judicio, ſex Mar-

carum convincetur. Et si ulterius causam illam prosequi voluerit, depositò ipso onere sex Marcarum, alio processu prosequendi habebit facultatem. Et hoc verũ est, si prohibitus prænotata die responsionis juri parebit, & ad prohibitionem illam de facto, & immediatè respondebit. Ubi autem prohibitus, vel in causam attractus literalia sua instrumenta ibidem producendo, bona ac jura ipsa possessionaria, quorum pratextu ejuscemodi personalis prohibitio facta fuit, ad se justo titulo pertinere poterit comprobare: tunc Actor, seu prohibens ipse, mox in æstimatione communi bonorum illorum convincetur. Si verò prohibitus ipse prædicta die tertia non responderit, neq; actorem contra se, infra dictam unius anni revolutionem ad ipsam personalem prohibitionem evocaverit: tũc idem prohibens, peracta hujusmodi annuali revolutione, prohibitum primò simplici evocatione, secundò verò ex processu judiciario, insinuatione mediante, adversum se evocare

mely felől az személy-szerint való tilalom lőt, jó módgyával és igaz uton birja: tehát akkor az Felpőres, avagy tiltó fél, mindgyárt az jószágnak köz bőcsűen marad. Ha penig az meg-tiltot Alperes, az meg-mondot harmad napra meg nem felel, és az Felpőreſt, egy esztendőnek forgássa alat, az szemtől szembe való tilalomért törvényre nem hija: Tehát az tiltó fél, esztendő múlván, azon meg-tiltot Alpőreſt, leg-előszer köz hivatallal, másodszor kedig törvény uttya szerint, meg-magyarázván, és eszében jutatván, micsoda pőr forgot vólna köztek, törvényre szolittathattya és intetheti. Mivel-hogy penig az meg-tiltot fél, ugy-mint az Alpőres, sem meg nem akart az tiltónak felelni, sem reá nem ideztette, esztendőd által, és ez-okon, az ő ellene való tilalmat erejében hatta, és fejére nevelte: annak-okáért az törvény-tételkort, fején, avagy feje váltságán marad, ezért az cselekedetért, ha az tilalom az jószágnak hátalommal való foglalásaért, vagy méltatlan való tartásaért vólt: és ha az Felpőres elegedendőképpen meg bizonyithattya, hogy az az pőres jószág őtet illette, és ő nékie vagyon jó igasága hozzája.

AZ

re debebit. Qui quidem prohibitus, & in causam attractus (quia respondere, & evocationem præmissam peragere, perq; hoc eandem prohibitionem viribus contra actrescere permisit) in termino discussionis ipsius causæ, in sententia capitali vel emendæ capitis si prohibitio ipsa potentiariam, & indebitam bonorum detentionem, vol occupationem denotaverit: & actor efficaci jure bona illa litigiosa ad se pertinuisse vel pertinere poterit verificare, condemnabitur eo facto.

AZ CAPTALANNAK és Conventnek bizonyságiról, kiket az *executio*nak eljárására ki-bocsátnak.

XXI. TITVLVS.

TOvabba ezt-is vegyük eszünkben: Hogy az *Evocatiót*, avagy az Király Udvarában tőrvényre való hiváſt, az jószágban és örökségben való iktatáſt, még másodszor való bé iktatáſt, határ járáſt, meg-kenáláſt, és egyéb féle tőrvény-szerint való *executiók*nak véghez való vitelt, az Király avagy az Nador Ispan embere, viszi végben: de az Captalannak vagy Conventnek bizonyságával, az az, az Király emberével, az Convent emberének kel lenni, ollyañak penig, ki abból az Conventből való, mely abbā az Vármegyébē vagyon, az hol az *executió*nak kel meg-lenni. Ha penig abban az Vármegyében sem Captalan, sem Convent nincsē: tehát más hiteles szomszédos helynek

DE TESTIMONIIS Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis.

TITVLVS XXI.

ADvertendum præterea est, quòd Evocationes, nec non bonorum ac jurium possessionariorum statutiones, Restatutiones metales Reambulationes, Admonitiones & aliæ quælibet judiciariæ executiones, per Hominem Regium, aut Palatinalem, cum testimonio illius Capituli vel Conventus: quod vel qui in ipso comitatu, ubi exequutio fit habetur. Si autem neutrum eorum habetur: tunc cum testimonio alterius loci: sibi vicinioris, fieri semper & peragi debent. Aliter enim condescendet causa, per actorem (si voluerit) de novo inchoando & resuscitanda: dem-

Part. 1. Tit. 14. Part. 2. Tit. 46. 47. 74. 16.

ptis teſtimonijs capitulorum, Albenſis, Budenſis, & Boſznenſis Eccleſiarum atq; Conventus cruciferorum de Alba, qui in quibuſcunq; executionibus, per totum Regnum Hungariæ, & partes ſibi ſubjectas, procedendi habent authoritatem. Simplices autem inquiſitiones ſuper actibus potentiarijs, etiam per aliorum capitulorum, Conventuum, propinquiorum teſtimonia, ubilibet exequi poſſunt.

nek bizonyſagával kel végben vinnie. Mert ha valaki igy nem *exeqváltat*, annak põri le-ſzál, melynek utánna, az Felpõreſnek, (ha akarja) úyjolan kel kezdeni és inditani az põrt: Egy-nehány Captalanoknak bizonyságit ki vévén, ugy-mint; Fejér-várit, Budait, Boſznait, és à Székes Fejér-vári kereſztes Conventeket, kik minden *executióban*, egéſz Magyar Orſzágban, és hozzá való tartományokban, méltóſagoſſon eljárhattanak. Szokot vallátáſokat, hatalomról valókat, egyéb kõzelb való Captalanok, és Conventek bizonyſagi által is, minden helyũt *exeqváltathatni*.

DE POENA ILLIus, qui homo Regius, ſimul & *Procurator* in una eademq; cauſa compertus fuerit.

TITVLVS XXII.

HOc autem ſciendũ eſt, quòd homo Regius aut Palatinalis in eandem cauſa (qua evocationem vel aliam exequtionem fecerit) procurator ſeu advocatus eſſe non poterit. Nam ſi quiſpiam homo Regius vel Palatinalis, atq; etiam procurator

ANNAK BũNTETESEről az ki Király embere, és egyſzer s-mind azon egy dologban *Procurator*nak is találtatik Jennie.

XXII. TITVLVS.

EZt penigh tudnunk kel, hogy az Király embere, vagy Nador Iſpáné, azon egy dologban (melyben valakit tõrvényre ſzóllitot, avagy egyéb *executiót* tõt) *Procurator*, avagy hogy mellette ſzólna, nem lehet. Mert ha valaki Királynak embere, avagy Nádor Iſpané, és Procátor-is

tor-is ugyan azon egy dologban és pőrben találtatik lennie: az ellen, az ki ellen az Procátorſagnak tiſztit viſeli, avagy viſelte, mindgyáráſt diján marad. Oka ez: Mert az Király embere vagy Nador Iſpáné, avagy akar mely hiteles helyről való ember-is, ugy-mint, Captalan avagy Convent embere, az bizonyság mellet, ollyan mint egy Biró, és az fő Birajának képit és ſzeméllyét viſeli és annak tartatik, tudnia-illik, az ki őtet az *executio*ra ki-bocsátotta. Az Procátor penig ollyan mint egy Felpőres. Mert ő forgattya az pőrt, és felel-is reá: és igy nyilván ki-tetſzik, hogy Biró-is és Felpőres-is. Senki penigien, ugyan azon egy dologban, pőres és Biró nem lehet, és lenni ſem engedik. Ezokáért méltán diján marad, és diján változik, az ollyan ember.

tor in una eademq; cauſa repertus fuerit: contra eum adverſus quem procuratoris officium gerit vel geſſerit, in ſuo Homagio de facto convincetur. Et ratio eſt: Quia Homo Regius aut Palatinalis, penes teſtimonium, ſeu hominem cujuſcūq; loci credibilis, Capituli ſcilicet aut Conventus, tanquā Judex, in perſona ſui ſuperioris Judicis, ad exeqvutionem miſſus, ſtat & reputatur. Procurator autem pro actore æſtimatur. Nam agens & opponens eſt ſicq; Judex & actor eſſe deprehēditur. Nemo autem in una eademq; cauſa, actor & Judex ſimul eſſe permittitur. Ideò in Homagio ſuo meritò convincetur.

ANNAK BŰNTETESERŐL, ki meg-hólt embert, avagy neveletlē gyermeket tőrvényre idéztet: Avagy Nemes embert hádgy az tőrvényre elő álatni.

XXIII. TITVLVS.

EZt ſem kel el feleitenünk, hogyha valamely pőres, és tőrvény kező

DE POENA EJUS, qui mortuum vel Puerum evocaverit. Aut Nobilem ſtatuendum commiſerit.

TITVLVS XXIII.

HOc quoq; non prætermittēdum, quòd ſi quiſpiam litiganti-

gantium Nobilem quempiam jam præmortuum, & ab hac luce deceſſum contra ſe evocari fecerit, vel etiam familiares aliquorum Dominorum, Prælatorum, aut Baronum vel Regni Nobilium poſſeſſionatos, & titulo veræ Nobilitatis fungentes, tẽpore Evocationis Domino ſuo ſtatui commiſerit, vel etiam aliter ſtatui facere procuraverit, aut aliquem puerum, illegitimæ, ætatis, ratione actuum potentiariorũ contra ſe evocaverit: tunc talis actor, & contra ipſum Nobilem præmortuũ, & puerum illegitimæ ætatis, atque ſingulos hujuſmodi familiares Nobiles in ſingulis quinquaginta Marcis Homagialibus (ſi exceptionem & objectionem ad verſus actorem ſuper ea re fecerint, Convincetur & condemnabitur eo facto.

Nobiles enim evocari & non ſtatui debent. Ad ſolos autem ruſticos, vel rurales, Jobagionalis conditionis homines, atq; familiares ignobiles attinet ſtatutio: quos proprij domini ipſorum terreſtres & non officiales,

zõ ember, valamely Nemes embert, ki immár meg-is hólt vólna, és ez világból ki-is múlt vólna, maga ellen tõrvényre hivattya és idezteti: avagy valamely Záſzlós és Nagyſagos Uraknak, avagy az Orſzágbéli jóſzágos Nemes embereknek, igaz Nemes embernek nevét kik viſelnek és az ſzerint élnek, az *Evocatiónak* avagy reá hiváſnak idején, udvárbéli ſzólgait, az õ Urának hadgya, hogy tõrvényre elõ állaſſa: avagy másképpen-is tõrvényre elõ hozatatna és állatatna: avagy valamely neveletlen gyermeket, ki még tõrvényſzerint való idejét el nem érte vólna, valami hatalom dolga felõl tõrvényre hivatna: Tehát az à Felpõres, mind az meg-hólt Nemes ember ellen, mind penig az neveletlen idejũ gyermek ellen, s-mind penig ez fęle udvarbéli Nemes rend és ſzolgák ellen, ez cselekedetiért õtven, õtven Girán, hólt dijok ſzerint-valón, marad el, és aval bũntõtedik meg.

Mert az Nemes embereket az tõrvényre ſzóllitani és reá kel hini, s-idezni, és nem elõ állatni az tõrvényre. Mert az ſzék ſzinire való elõ állatás, csak az paraſztokhoz, és az Faluſiakhoz, és jobágy renden való emberekhez, és óly ſzólgákhoz illik,

lik, kik még nem Nemes emberek: kiket az ő saját földes Urak, és nem tiszttartók, tartoznak az Biró eleiben, törvényre elő vinni, és elő állatni.

les, statuere ac in præsentiam Judicis sistere teneantur.

AZ KINALASROL, MIkor zálagban vettet jószágot akarnak meg-váltani, avagy az jegy-ruhát meg-adni: Es ebből micsoda büntetés következik.

XXIV. TITVLVS.

HOgy valaki pénzét fel-vegye, és az zalagos jószágot meg-eresszse, avagy hogy az jegy-ruhát fel-vegye, és Mennyekezei ajándékot, akar az Leány negyedét-is, avagy egyéb effele dolog lévén, &c. Az kinálásnak személy-szerint kel meg-lenni: ha az Főlpörös, az Alpöröst, az kit meg kel kinálni, személye-szerint meg-találhattya. Ha penig személye-szerint nem találhattya, lakó házától, vagy szokot lakó udvár-hellyétől-is, meg lehet.

De az hivatalnak, az kinálás után, nem személy-szerint, hanem az kináltnak, vagy saját, vagy zálagos jószágából kel lenni, ollyanból, kiben ember lakik, hogy az törvényre való hivatal az Al-peresnek tuttára lehessen. Ha penig Jóbbágya nincsen, hogy

DE ADMONITIonib⁹, rationejurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde sequendis.

TITVLVS. XXIV.

ADmonitiones siquidem ad levandā pecuniam, & remittendā portionem impignoratitiam, vel ad tollendas Dotes, & res Paraffernales, juraq; Quartalitia, & hujusmodi &c. personaliter: si actor, præsentiam ejus, qui vel quæ admonendus, aut admonenda est, habere poterit. Alioquin autem de domo habitationis ac solitæ residentiæ ejus fieri possunt. Part. 3. Tit. 60.

Verumtamen, Evocatio post admonitionem, non personaliter, sed de juribus ejusdem admoniti, vel admonitæ, possessionariis, populosis, hæreditariis, aut impignoratitiis, unde scilicet ad notitiam sui Evocatio-

nem factam fuisse possit devenire, fieri debet. Nam aliter, si Jobagione caruerit, etiam de curia sua Nobilitari, ac domo solitæ residentiæ suæ, talis ritè admoneri pariter & evocari poterit. Si tamen jobagionem vel jobagiones habuerit: de illis evocatio fieri debebit. Alioquin enim, si personaliter, aut de domo habitationis suæ evocatus aut evocata fuerit: actor contra evocatum vel evocatam, in homagio ejusdem convinci debet & aggravari.

Ubi sciendum, quòd si qui Nobilium, aut quæ mulierum, ad tollendas pecunias suas, & remittẽdas portiones impignoratitias, vel etiam levandam Dotem, & res Paraffernales suas, atq; reddenda & remittenda jura possessionaria mariti sui defuncti, illi ad quem de jure spectabunt, admoniti, aut admonitæ fuerint: & illis tempore ejuscemodi admonitionis non levatis, neq; juribus possessionariis remissis, Evocatio subsequuta extiterit, ac ad terminum, ipsis assignatum, octavalem videlicet, aut brevium Judicio-

hogy onnat hihatnák, tehát Nemes Udvara házától, vagy szokot lakó hellyéből-is, mind az kinálás, mind penig az hivatal meg-lehet- Ha penig Jóbbágya, bár csak egy avagy tőb lészen-is: abból kel az hivatalnak lenni. Mert ezen kűvűl ha személye-szerint avagy lakó házától hiják az jobbágyos Nemes embert, avagy Aszszont tőrvényre: az Főlpőrős az Alpőrősnek diján marad.

Itt penig ezt-is tudnunk kel, hogy ha valamely Nemes embert avagy nemes aszszőt, meg kinálnak, hogy pénzét fel-vége, és à zálagos jószágbéli részeket meg-eresszse, avagy hogy jegy-ruháját, akar ajándók marháját fel-vegye, és viszszá adgya és eresszse, az meg-hólt Urának jószágát, annak kezében, kit tőrvényszerint illetné: Azok penig, az megkinálásnak idején, ez pénzt fel-veñi nem akarnák, és az jószágot-is meg nem bocsátanák, mellyért réá hitták vólna őket, és ők az hagyot napra, ugy-mint, octávára, avagy az *brevis* szerint-való rővid tőrvényre, elő jőni, avagy Prokátorok által elő állani

állani nem akarnának: tehát tőb *termin*uſt és tőrvény napját nem várván, az Főlpőrősnek effęle jószágot, minden pénzbéli fizetés-nélkűl, az Biró kezében szólgáltassa és megadgya: Es amaz Alperesek, ha az jószághoz valami kőzek vagyon, ennek-utánna az jószágnak birtokánkűvűl lévén, ugy kereſſęk és fusák. Sőt affęle usorás, ki pénzét fel-veni, és az zálagos jószágot nem akarta meg-bocsátani: az mi kőzőnſęges *Decretum*unknak erejéből, annakfelette ottan annyi ſumma pénzen marad, az Fel-peres ellen, az meñyiben az jószág zálagban vólt nálla. De ezt ugy lenni igy ércsed, ha azon ember kinálta meg, és réá-is azon hitta, az ki az jószágot zálagban vetette vólt: avagy annak az fia, avagy Attyafia kinállya meg, kire, tudniillik az zálagos jószágnak szállása néz, és réá maradhatot vólna. Mert ha az szomszédosok, és határosok kezdenek valakit meg-kinálni, és réá hini, tehát ez fellyűl meg-mondot bűntetésen nem szokot az Alperes el-maradni. Az Aszszonyi-állatot penig, ha az ő jegy-ruhájával és ajándokával meg-kinállyák, és az meg-mondot mód-szerint réá hiják: noha elő jó, meg-is felel, de azért az pőr-

diciorum, venire vel mittere neglexerint: tunc ulteriori termino non expectato, actori hujuſmodi jura poſſeſſionaria, ſine omni prorſus pecuniaria ſolutione, per Judicem reſtituantur & illi evocati, vel ipſa evocatæ, jura ſua, extra dominium ipſorum bonorum requirere & proſequi tenentur. Imò fœnerator ille, qui pecunias tollere, & bona, juraq; impignoratitia remittere recuſavit: vigore generalis Decreti noſtri, in tanta præterea pecuniarũ ſumma, qua ſibi fuerunt jura illa impignorata, contra partem adverſam, de facto convincetur. Et hoc verum eſſe intellige, ſi admonitio, pariter & Evocatio, per eum facta fuerit qui pignorationem fecit: vel ejus filium, aut fratrem, in quem utputa devolutio bonorum ipſorum Impignoratitiorum manifeſtè reſpicit. Nam ad inſtantiam vicinorũ aut commetaneorum, eorundem bonorũ, pœna præmiſſa ſubſequi non conſuevit. Mulier verò admonita, & prætextu Dotis reiquè Paraffernalis ſuæ modo præmiſſo, evocata ſiqui-

dem comparuerit, exquisitis tamen per responsionem, aliquib⁹ subterfugiis, ad alium terminũ causam suam prorogari facere procuraverit: ut interea fructus bonorum illorum capere & percipere posset: & in ipso tandem termino, responsionem suam bono modo probare non poterit: Tunc dotem & rem suam Paraffernalem propter fraudem, & frivolam suam responsionem (ex quo multæ fœminæ bona pupillorum, hujusmodi cavillationibus, extremæ desolationi subjecisse dinoscuntur) per omnia amittet eo facto: & actori bona, ac jura possessionaria ipsa sine quavis solutione Dotalitij per Judicem suum reddi & restitui debent.

pőrt, kűlőmb-kűlőmb szines fogásokkal, egygyik *termin*usról az másikra vontattya, csak hogy azonban az jószágnak haszнát veheſſe: ha osztán akkorra, az ő feleletit jó módgyával meg nem bizőyithattya: Tehat mind jegy-ruháját, és ajándokátis, álnok és tetovázó feleleti miat (mint-hogy sok Aszszonyi-állatot érték meg-ebben, hogy effęle idő veszтő fogásokkal, az árvák jószágát, tellyeſſęggel el-hatták puſztúlnya) mindenestől el-veszti: Es az Fel-peresnek, effęle jószágot, minden jegy-ruhája fizetés-nélkűl, tartozik az Biró, hogy meg-adaſſa és kezében bocsáttaſſa.

DE CLAUSULA Evocationis, (Litis pendentia) quid imporret.

TITVLVS XXV.

Part. 1. Tit. 70. 79. Part. 2. Tit. 77. 71.

ITem, super clausula Evocationum Litis pendentia, (si qua foret inter ipsos, Evocantem scilicet & evocatũ) non obstãte. Sciendum, quòd propter evitandum calumniæ factum, quæ calumnia ex duplici & interdũ longè

AZ HIVATALBAN, imé Czikkel (Litis pendẽtia) az az, hogy kőztek az pőr męg fenál, mint haſznállyon.

XXV. TITULUS.

TOvábba, az hivatalnak ez Czikkellyeről, (hogy ugy-mond, ez két fęl kőzőt, minémű per fűg, avagy fenál, az ellene nem álván.) Ezt kel értenűnk, hogy-ha valaki az Patvart el-akarja távoztatni, hogy rayta el ne maradgyon: mely Patvar

néha

néha abból szokot lenni, hogy két úton keres ember valamit, sőt néha hogy egy emberrel sok külömb-külömb-féle dolgai vadnak embernek és perei, ezókáért ez Czikkelt hozzá szokták az *Evocatió*ban tenni: hogy az Fel-peresen, az Al-perestől valami dolgokban, az mellyek felől imár az előt perben vadnak, az pernek kellő közepette, hatalmasság ne essék, és nyilván ne kellessék vele perleni, és az miat az előbbi pert-is nyilván ellene inditani: mert igy az első per indulattyának és follyásának vala hogy-hogy az nyilván való réá hivatal fogyatkozására és kárára lenne: avagy érette az Fel-peresť kezdenék marasztani és Birságolni: avagy viszontag nyavalyát szerzeni. Ezt az Czikkelt penig szokták az első hivatalba bé-irni. Mert az másodikban és harmadikban, nem szükség hogy bé-irják, miért hogy immáron az per folyásában vagyon.

longè multiplici causarum motione atq; prosecutione, maximè solet evenire, clausula ipsa in Evocatione consuevit apponi: ne actore cum reo, vel in causam attracto, prætextu aliquorum negotiorũ, in lite existente, & litis inter medio, partium ipsarum, altera quocunquè actu potentiario, per alteram lederetur, vel aliter litigare cogeretur: & propterea causa de novo suscitaretur: causæ primo motæ & tentatæ nova evocatio quovis modo possit derogari, vel quicquã oneris aut gravaminis actori vel è contra generari. Et ista clausula in prima evocatoria consuevit inseri. In secunda namq; vel tertia evocatoria, ex processu causarum procedente, non est necessaria.

HAROM DOLGOT szükség az Hivatalban nyilván meg-jelenteni.

XXVI. TITVLVS.

MInden Hivatalban és az feleletnek meg-magyarázattyában, avagy

TRIA REQVIRUNtur in Evocatione, expresse denotanda.

TITVLVS XXVI.

ITem, *in omni Evocatione & actionis declaratione, præser-*

tim ratione actuum potentiariorum fienda, tria requiruntur expresse notanda. PRIMO, persona, per quam, & contra quam, querela vel actio proponitur. SECUNDO, tempus vel terminus, quo quis alteri damna aut injurias patravit vel irrogavit. TERTIO, locus ac comitatus, ubi videlicet & in quo hujusmodi damna vel injuriæ fuere patratæ & commissæ. Item, si prætextu occupationis jurium possessionariorum causa mota fuerit: ut portio quoq; occupata benè specificetur, necesse est. Nam absque conditionibus istis, Judex ordinarius, inter partes, rectum congruensq; judicium administrare non poterit: maximè si causa ipsa ad communem inquisitionem, juxta responsiones partiũ, submissa deductaq; fuerit: in cujus celebratione, & temporis expressio, & loci ac comitatus descriptio, atq; etiam rei perpetratæ series, vel quãtitatis bonorum occupatorum declaratio, summè necessaria semper est, & erit.

Part. 2. Tit. 82.

avagy irásában, kivált-képpen hatalom dolgában, három dolgot kel nyilván és tisztán meg-jelenteni. ELŐSZŐR, Az Személt, mely által, tétetik az panasz, és azt ki ellen indittya az pert. MASODSZOR, Az ũdőt, és mikor vólt az, mikor valaki másnak kárt tőt, és bosszút, hatalmat cselekedet rayta. HARMADSZOR, Az helt, hól vólt, és mely Vármegyében holot, tudnia-illik, ez-fęle kár, bosszú és hatalom eset. Ha penig valamely jószágnak el-foglalása miat támad oly per, szũkség hogy az el-foglalt részt jól meg-nevezzék, és az fellyũl meg-irt három tanuság-szerint nyilván meg-irják. Mert ha ez-fęle okokat, és kőrnyũl álló dolgokat el-hadnák, az rendelt Biró az két fęl közőt, igaz és illendő tőrvényt nem szólgáltathat: Kivált-képpen ha az dolog, az peresek feleleti-szerint szokot kőz vallatásra és bizonyságra megyen, és arra való ki-bocsátásra: mely vallóknak és bizonyságoknak bé-vétele felől, hogy az *relatoria* irásban kél, mind az időnek bizonyos vólta, az helynek és az Vár-megyének meg-irása és az meg-eset cselekedetnek bizonyos rendi, mint és hogy hogy lőt légyen, s-mind penig az el-foglalt jószág mennyi és micsodás lőt légyen, minden ũdőben felette igen szũkseges. MI

MI LEGYEN AZ KŐZvallatás: Es hány dolgot foglallyonbé?

XXVII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is ércsük meg, hogy az kőz-vallatás ez, mikor az két peres feleleti-szerint, az Biró előtt, oly homályos dolog forog, mellyet az bizonyságoknak vallásokból érthetnek-meg bizonyossan: mely dolgot annak az helynek, az hól az hatalom eset, határos szomszédival, és mellette avagy azon Vár-megyebéli Nemessekkel, és azon Vár-megye székin, az hól az jószág vagyon, meg kel valóban bizonyitani: hanem ha valami módon, jószág, avagy földnek el-foglalásáról vagyon az per.. Mert oly dologban, nem mindenkor az szék szinin, hanem az peres földén, szokot gyakortáb az bizonyitás végben menni. Hogy penig minden kőz-vallatás, jól és igaz módgyával lehessen meg-ebben, őt környűl álló dolgot kel meg-tartani: tudnia-illik, az szabadságot, üdőt, módot, állapatot, és az hit le-tételt.

ELSŐ-

QVID SIT COMmunis Inquisitio, Et quot cõditiones requirantur, ad ejus celebrationem?

TITVLVS XXVII.

VLterius sciendũ, quòd communis inquisitio, est dubietatis, ex responsionibus litigantium coram Judice emergentibus, per attestationes testium certa declaratio: quæ per vicinos, & commetaneos illius possessionis, ubi actus potentiarij, de quò agitur, perpetratio accidit, vel illata est, Nobilesq; comprovinciales illius comitatus, in quò eadem possessio adjacet, in loco, utpote sedis judiciariæ ejusdem comitat⁹. Nisi forsitan, prætextu occupationis jurium possessionariorũ, vel terrarum causa ventiletur. Nam in hoc casu, non in loco sedis semper, sed in facie terræ litigiosæ, sæpè fieri & celebrari cõsuevit. Ut autem omnis communis inquisitio, bono & justo modo celebrari possit, quinquè conditiones sunt observandæ: scilicet, Libertas, Ætas, Modalitas, conditio, & juramenti depositio. PRI-

Part. 2. Tit. 31. 27. 32. 28. Prol. T. 13 Part. 3. Tit. 12. & 27.

PRIMO (inquam) requiritur libertas: ut liberè, & sine metu, sponteq;, & non violenta coactione: sed juridica duntaxat requisitione, quisq; testium veritati testimonium perhibeat: nè inter arma jura silere videantur.

SECUNDO, exigitur ætas: ut testis ipse tantæ sit ætatis, ut rerum gestarum, super quibus examinabitur, memoriam habeat atq; recordetur. Legi enim in reportatis seriebus communium inquisitionum: & non modò legi, verùm etiam vidi plerosq; dono & favore corruptos, vix sedecim, aut viginti, ad maximũ annos agere, & de rebus circiter vigesimum quintũ prius annum patratis & gestis scitu, Fassionem & attestationem constanter, tanquã illis inter fuissent feciſſe. Et quia conspectui Judicũ ordinariorũ Regni, testes ipsarum inquisitionũ personaliter adduci & præsentari non solent: sed per Regios duntaxat vel Palatinales, ac Capitulorũ & Conventuum homines, ad id transmittendos exami-

Vayvodales.

ELSŐBEN, (mondom) az szabadságot: hogy minden tanu szabadon, és félelem nélkül, jó akarattya-szerint, és nem erővel való kételenitésből: hanem csak törvény-szerint való kérdésből vállya meg az igazat: Hogy az fegyvertől való félelem miat, az törvénnek igasága ne láttassék el-halgattatni.

MASODSZOR, kivántatik az üdő: hogy az tanu annyi üdős legyen, hogy az meg-lőtt dolgokról, az mellyekről kérdik, meg-emlekezzék és eszébe jusson. Mert némely köz-vallatásban olvastam: sőt nem csak olvastam hanem ugyan láttam-is, hogy némellyeket adománnyal, és kedvért arra haytották, hogy mikor tizenhat, avagy leg-fellyeb húsz esztendősek még nem volnának közel huszon őt esztendő előt lőtt dolgokról, oly vakmerő-képpen vállottak, mint ha ugyan ott vóltak volna, Mivel-hogy penig az Ország Birai eleiben, effele vallókat személyek-szerint, elő nem szokták hozni: hanem vagy az Király, vagy Nador Ispán, vagy Captalan, avagy Convent emberét szokták az illyen vallatásra ki-vinni. Ennek-okáért szorgalmatosson lássák-meg, az bizonyságoknak idejét, és vigyázzanak az üdőre, mikor.

mikoron lőt legyen az dolog, az kiről vallatnak, melyről tartoznak az Birónak igaz *relatoriát*, és levelet irni.

HARMADSZOR, kivántatik az dolognak módgya: hogy az valló, az meg-lőtt dolognak az melyről kérdezik módgyáról, mint s-hogy lőt, nyilván és világoſſon vallyon: Es' hogy-ha látáſból, avagy hallomáſból tudgya az dolgot és annak mi vóltát? Avagy ne-talám annak ſzájából hallotta, az ki azt az dolgot, (mely felől az veſzekedés vagyon) cselekedte? Mert csak az tiſzta hallomáſnak nincsẽ ereje, nem-is ſzokták, sőt nem-is tartoznak helyt nékie adni. De az ſzivem fáy rayta, hogy ez moſtani ũdőben (holot az hamiſság illyen igen bővölkődik, és az Kereſztyéni ſzeretet, nem csak meg-hidegült, hanem ugyan ki alutt az embereknek ſzivekből) ſok Vallók nem oly rendel, és moddal beſzéllik meg az dolgot, az mint ők tudgyák és értik, hanem az Föl-pőröſnek avagy Al-pőröſnek kedves' akarattya-ſzerint, az ki tudni illik őket hitta, lelkek iſméreti ellen-is' hamiſſan vallanak: kiben én egynehányat ugyan meg-tapaſztaltam.

examinationes hujuſmodi teſtium fieri conſueverunt. Ideò ipſi diligenter, & ætati teſtium, & tempori geſtarũ rerum ſuper-intendere veramq; ſuper ea re relationem facere tenentur.

TERTIO, neceſſaria eſt modalitas: ut teſtis de modo patratæ rei ſuper qua interrogabitur, apertè manifeſtèq; fateatur: utrum ſcitu [a], *vel auditu rem ipſam, ac cauſæ merita novit? Aut forſitan ab ore illius, qui facinus (de quo agitur) perpetravit, ejuſdem ſeriem accepit? Simplici enim auditui locus dari non ſolet, neq; debet: Sed, proh dolor, plurimi hoc tempore (dum abundat jam iniquitas, & non refrixit modò, verum etiam extincta eſt multorum charitas) non eo prout ipſis conſtat ordine vel modo: ſed juxta nutum voluntatemq; actoris, aut in cauſam attracti, per quem ſcilicet vocati fuerint maculata coinquinataq; cõſcientia, teſtimonia proferunt: idq; ita fieri ego ipſe conſpexi.*

a, Vel viſu, quo loco? in domo vel extra domum? Cujus? in qua parte domus? Ea lignea vel lapidea? Qui fuerit præſens? Utrum alij & jam præſentes? Stabãt vel ſedebant? quibus veſtibus induti? Tempus, annus, qua parte menſis, ſeptimana, hora diei, Aura ſerena vel nebuloſa? Quis tunc judex vel Rector? An ſponte vel rogatus viſũ venerit Utrum in via, vinea, campo? Is cujus erat: Si auditu, à quo nominet.

QVARTO, advertenda est testium conditio: utrum videlicet nobilis, vel rusticus, testimonium veritati perhibeat. Nam rusticana attestatio (demptis officialibus Dominorũ, Prælatorum, & Baronum, ac aliorũ Regni Nobilium, in personis eorum, officia in vicinitate tenentibus, qui juxta antiquorũ consvetudinem, in hac parte, pro personis nobilibus reputantur) contra personam nobilitarem nihil valet: nisi forsitan meritis causæ ita exigentib⁹, per Judicem, ut Nobiles & ignobiles pariter examinentur, claro sermone fuerit descriptũ atq; commissum. Hoc tamen rarò, & non nisi partib⁹ sic volentib⁹, ac consentiẽtib⁹, fieri & admitti consuevit. Rustici enim & plebeæ conditionis homines, tùm donis, tùm terroribus, longè facilius citiusq;, quàm Nobiles à tramite veritatis abstrahi possunt. Et aliàs inconveniens incongruũq; videtur, Nobilem tanquam superiorem, testimonio inferioris, scilicet rustici, sententia capitali plectendum judicari, vel aliter condemnari debere.

Prout

NEGYEDSZER, meg kel érteni az tanúknak állapattyát: tudni illik, hogy ha az, kit bizonyságnak bé-akarnak venni, nemes avagy paraſztember legyen. Mert az paraſztoknak bizonysága, Nemes ember ellen semmit nem haſznál (az Iſpánokat és Tiſzt-tartókat ki-vévén, kik az Pap Urak, és Szabad Záſzlós Urak, avagy egyéb ez Orſzágbéli Nemeſſek, ſzeméllyekben, az ſzomſzédságban, tiſztet viſelnek, kiket az régi ſzokás-ſzerint, ennyi végre, nemeſſek gyanánt illik bé-venni: Hanem ha, az pernek mi vólta és érdeme kivánván azt, az Biró, nyilván való ſzóval iratná oda, és nevezeteſen meg-hadná, hogy Nemeſſel és paraſztal egy-aránt bizonyicsanak. De ez igen ritkán eſik, és csak akkor ſzokták meg-engedni, ha mind az két fél réá enged. Mert az paraſztkőſſéget adománnyal, félelemmel is, ſokkal hamarab el-állathattyák az igazság mellől, hogy az Nemes embert ugy-mint, fellyeb való ſzemélyt, paraſzt ember bizonyságával, fejére itilni, és halálra *ſententiázni*. Az mint ez mi Orſzágunknak, ez dologról való régi, és dicsiretes ſzokását, az Birák, és az Prokatorok-is nyilván tudgyák, és jól értik.

ŐTÖD-

Prout vetusta & approbata Regni hujus super ea re consuetudo apud omnes ferè Judices & advocatos nota manifestaq; habetur.

ÖTÖDSZÖR, és utólszor, kivántatik az hit, az az, hogy az tanúk megeskűdgyenek: mely hiteles jól-lehet elsö dolog vólna, mikor az bizonyságot bé-vészik, és arról kel valaszóllanunk, az fellyül meg-mondot környül álló dolgok közöt: de miért hogy ez az rend-tartás igen köz dolog, és minden érti, s-az Birák-is az vallató levélbē ugyan meg-szokták irni, hogy hittel kérdezzék-meg az vallokat: Es effele köz-vallatást, az után-is hitek-szerint szokták meg irni, és végben vinni: az mint idealáb jóbban meg-irjuk: melyért irtam végül.

QVINTO & ultimò, In celebratione communis inquisitionis, requiritur juramēti depositio: quæ licet prima fronte, à testibus exigenda sit, primūq; locum etiam inter conditiones prædeclaratas sortiri debeat: qua tamen hæc conditio vulgata nimis & manifesta est, ac in literis quoq; adjudicatoriis judicium super ipsa communi inquisitione conficiendis expresse semper describitur: & aliàs, quælibet communis inquisitio, juramentali depositione terminatur: prout clarè inferius declarabitur: Ideò loco ultimo illam posui.

Part. 2. Tit. 31. & 32. Part. 3. Tit. 12. & 27.

MIKEPPENKEL MEGkérdezni az bizonyságokat és tanukat, az köz-vallatásban: Es azoknak bűntetésekről, az kiket bizonyságúl hinak, és nem akarnak el-jöni.

XXVIII. TITVLVS.

SZükség azért hogy minden tanu, minek-elötte meg-vallaná, azon meg-eskűdgyék: Hogy ö minden félelmet, gyülölséget, engedelmet, kedvet,

QVALITER SINT examinandi testes in communi inquisitione: Et de pœna eorum, qui vocati ad testificandum venire recusant.

TITVLVS XXVIII.

NEcessarium itaq; est quemlibet testium antequam fateatur, super eo juramentum æponere, Quòd ipse omni ti-

more, odio, favore, amore, & præmio litigantium remoto ac postpositò, veritatem non celabit, falsitatem non justificabit, justitiam non falsificabit: sed prout res illa, de qua examinabitur sibi nota est vel constat, justè declarabit. Et nè quispiam ab ejuscemodi attestatione, dicendaq; veritate favore forsitan partis alterius allect⁹, vel munere corruptus, sive metu perculsus, aut odio interno tactus, se abstrahere & occultare possit: tùm vigore generalis decreti nostri, tùm verò consuetudine antiqua, & longo tempore observari solita dictante, omnes, aut vice Comes parochialis, illius comitatus, ubi communis ipsa inquisitio celebratur & peragitur, per literas Judicis ordinarij adjudicatorias, vel etiam alias, super ea re dũtaxat præceptoriè emanandas, requisit⁹, quoslibet Nobiles ejusdem comitatus, sub onere sedecim Marcarũ gravis ponderis, quamlibet Marcam per quatuor florenos, vel quadringentos denarios computando, per eundem Comitem, vel vice Comitem

kedvet, szeretetet, és jutalmat, félfelé tévén, avagy hátra hagyván, az igasságot el-nem titkollya, az hamisságot igaznak nem mondgya, az igazat meg nem hamisittya: hanem az mint az az dolog, az kiről kérdik, és néki tuttára vagyon, avagy nála bizonyos, igazán meg-mondgya. Es hogy valaki effele bizonyság-tételről, és igasságnak meg-vallásától, valami módon, az más félnek kedveért, avagy ajándékáért, vagy tőle való félelmeért, vagy arra való gyűlölségeért, magát meg ne vőhassa, és el-ne réytheſſe: à mi közönséges *Decretum*unknak erejével, és régi szokásunk szerint, mely sok üdőtől fogván szokot meg-tartani, az Vár-megyének Ispánnyát, avagy *Vice* Ispánnyát, ahol az köz kérdezkedés és tudomány meg-értetik, és az tanúk meg-halgattatnak, az rendelt Bírónak itilt levelével avagy penig más parancsolat levéllel, mely csak az dologról szólly on, rólla meg-találván, az Vár-megyében való minden nemesseget, tizen hat Gira birság alat, minden Girát négy négy forintra tudván, azon Vár-megye Ispánya avagy *Vice* Ispánya egyben hijon, és gyűcsön az bizonyitásra és köz-vallatásra, tellyes hatalma arra lévén:

Kik

Kik penig meg-intetvén és felőle meg-találtatván vólnának, de meg-is ez vallatásra elő nem jönének, és engedetleneknek találtatnának, és az igaznak meg-tudására, meg-vallani nem akarnának, ez-okon tizen hat nehéz Girát minden engedelem nélkül, szabadon meg-vehessen.

tem super eos, qui admoniti ac requisiti, attestationi hujusmodi interesse, in ibiq; testimoniũ veritati perhibere recusaverint, immediatè & irremissibiliter exigendarum ad ipsam eandem attestationem & communem inquisitionem peragendam, convocandi aggregandiq; plenariam habet potestatis facultatem.

HOGY AZ TANUKnak neveit az Relatoriákban két okból szokták bé-irni.

XXIX. TITVLVS.

AZ tanuknak penig neveit, és vezetek neveit, és ki ő kőzzülők szomszéd, és ki határos, avagy azon tartománybéli legyen, az Captalan avagy Conventnek *relatória* levelében, mely az kőz-vallatásról szokot kelni; Mindenkor két okért kel belé irnya.

ELŐSZŐR, mert két, avagy három szőszédnak és határosnak vallása, és bizonysága az tőrvényben, tőbbet használ, és tőbbet nyom, hogy nem mint az tartománybéli húsz Nemes ember vallása: Kik mivel-hogy

QVOD DUPLICI ratione solent nomina testium in literis Relatoriis conscribi.

TITVLVS XXIX.

NOmina autem & cognomina testium, & quis eorum vicinus, ac quis commetaneus, aut comprovincialis fuerit, in literis Capitularibus vel Conventualibus super celebratione ipsius cõmunis inquisitionis relatoriis semper sunt perscribẽda: & hoc duplici ratione:

PRIMO, quoniam attestationes duorum vel trium vicinorum & commetaneorum, plus quàm viginti Nobilium comprovincialiũ in judicio valent & ponderãt: qui longè ve-

rius, meliusquè quàm Nobiles comprovinciales, super meritis causæ ac gestæ rei serie, propter propinquitatem, possunt esse certiores.

SECUNDO, ut testium nominibus, simul & attestationibus declaratis & conscriptis: litigantium quilibet exceptiones, pro se necessarias, aut de per jurio vel mala testificatione, aut infamia, vel ætate, contra eos quos voluerit, & dignè poterit facere & apponere queat. Nè præsertim perjurium, si quòd in attestatione per quempiam (prout jam crebrò fieri solet) commissum fuerit, impunitum prætereat. Nam & juxta Sapientem: Testis iniquus, non erit impunitus. Qui & contra DEUM graviter peccat, ejus justitiam denegando: & proximum suum damnificat, Iniquo testimonio ipsum decipiendo.

Prov. 19. vers. 5.

vel-hogy kőzel laknak, sokkal igazban, és jóbban lehetnek bizonyosok az pernek érdeméről, és az meg-lőtt dolognak rendiről, hogy nem mint az tartománybéli Nemessek.

MASODSZOR, hogy az tanuknak neveit, és egyetembe bizonyság-tételit meg-nevezvén, és ki-iratván: minden peressek, ellenek való szovokat, fogásokat, magok igyeknek hasznossokat, méltán és szerin-szerte forgathassanak, és ellene mondhassanak, azoknak kik ellen mondani akarnak, ugy-mint hogy azok az tanúk, vagy hiti szegettek vólnának, avagy az előt-is hamis tanúknak találtattak vólna, avagy hogy gonosz hirben névben forognának, avagy hogy idejek még arra való nem vólna, hogy bizonyságot tehetnének. Kivváltképpen hogy némely hamis tanu, ki valamely tanu-bizonyság-tételben (az mint gyakorta megszokot esni) hamissat vall, bűntetetlen ne maradgyon. Mert az bőlcsnek mondása-szerint-is, az hamis tanu, meg-bűntettessék, mert ez, mint az ISTEN ellen nagyot vét, az ő igasságát el-tagadván: és az ő felebarátyát-is meg-károsittya, holot hamis tanu-bizonyság-tételével meg-csallya.

DE AZ

AZ HITI SZEGETteknek bűntetéſéről, kiket Ludaſoknak nevezűnk.

XXX. TITVLVS.

MEltó azért hogy az ISTENNEK és embereknek tőrvénye-ſzerint, minden hiti ſzegettet, és hamis tanút (kit mi közönſéges névél *Aucarium*, az az, Magyarúl, Ludaſnak mondunk) keményen meg-bűnteteſſenek. Mert mikor réá bizonyittyák, hogy hamis-tanu-bizonyságtétellel ferteztette magát, mindennémű jóſzágát, és akar mi néven neveztetet örökſégit, és ingo bingo jóvait, akar mely helyűt kik vólnának, el-veſzti. Sőt azokat kezéből ki-foglallyák, és mind örökké annélkűl kel lennie: Es nem csak azokat idegenitik-el tőlle, hanem maga ſzeméllye-is (mint tiſzteſſége veſztet) oly gyalázattal illetteſſék, hogy az egyéb kereſztyének közöt, mint egy ſzám-ki-vetteted, és külön rekeſztetet, külömb-külömb ſzinű poſztóból csinált ruhában öltöztetteſſék, kender madzaggal övedzetteſſék, mezit láb és hajadon fővel kénſzeriteſſék mindenkor járni.

Az törvényben penig, ő ſenkivel nem,

DE POENA PERjurorum & Aucariorum, Ludas appellatorum.

XXX. TITVLVS.

VNde juſto DEI & humano judicio, quilibet fidefragus & perjurus (quem nos communi vocabulo Aucarium, hoc eſt Ludas appellamus) acriter eſt puniendus. Amittit enim (ubi de perjurio fuerit convictus) univerſa & qualibet ſua poſſeſſionaria, atq; cuncta bona mobilia, ubilibet adjacentia, & quocunq; nomine nuncupata. Imò proprietate bonorum ſuorum privabitur, & perpetuò carebit, & non ſolum his exhæreditabitur, ſed etiam in perſona ſua (amiſſo humanitatis honore) tanta ignominia afficietur, ut inter alios Chriſticolas, tanquam ab humanitate relegatus atq; ſegregatus diſparibus veſtibus indutus, zonâ cannabeâ ſuccinctus, diſcalceatis pedibus, & nudato capite, ſemper incedere cogatur. Part. 1. Tit. 11.

In judicio verò, ipſe contra nemi-

neminem, adversus autem eum quilibet agendi habebit authoritatem. Et hoc intellige respectu jurisditionis sacræ Coronæ Regni & contra Principem nostrum fieri. Nam adversus actorem solummodo in Homagio & emenda capitis sui, ducentos florenos faciente, perjurus & fidefragus, solet condemnari.

UBI sciendum, quòd perjurium duobus modis committi intelligitur. PRIMO, modo, dicitur transgressio liciti juramenti, quando videlicet quispiam promittit aliquid alteri fide mediante, se daturum, vel hoc & id facturum: & deinde promissionem hujusmodi transgreditur. Et in hoc casu præmissa infamia, & bonorũ amissio non semper sequitur. Nam per validam ægritudinem, ac viarum discrimina, & temporum disturbia promittens ipse, sæpenumero super his excusatur: Nihilominus tamen promissum adimplere & observare compellitur.

Part. 2. Tit. 59.

SECUNDO modo, perjurium dicitur mendacium juramento

nem perelhet, ő véle penig minden szabadon perelhet. Ezen az bűntetésen, azt ércsed, mikor az szẽt Corona birodalma ellen, avagy az mi Fejedelmünk ellen vétkeznek. Mert az Fel-peres ellen, csak Dián, avagy feje váltságán, ugy-mint két száz forinton, szokot az hiti szeget hamis tanú el-maradni.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ember két-képpen esik abban hogy hiti hamis legyen. ELŐSZŐR, az eskűvéssel való fogadásnak meg-tőrésével. Mikor, tudnia-illik, valaki valamit másnak fogad, hogy az ő hitire bé-tellyesiti, vagy oda adgya, és meg-cselekeszi: az után ez fogadását által hágja, vagy meg nem állya. Ez illyen ügyben az meg-mondot gyalázatban, nem mindenkor esik az ember, jószágát-is el-nem veszti. Mert vagy betegsége miat, vagy az útnak veszedelmes vólta miat, vagy az üdőnek háboru vólta miat, hogy nem lehetet, mentsége lehet arról gyakorta. De azért ugyan tartozik, hogy az után-is beszédét meg-tőkéllye és fogadását hogy bé-tellyesicse ugyan réá-is kel kénszeriteni.

MASODSZOR, hamis hitűnek mondatik az, ki az hamis hazugságot,

got, tudva hamiſſan erőſiti, és réá meg-eskűſzik, és hamiſſat val, más igaſságának nyilván való veſzedelmére, kárára és romlására. Es ekképpen bűntetődnek-meg az hiti-ſzeget és hamis tanúk mindenkor.

mento firmatum in fraudem & periclitationem juriũ cujuſpiam, malitiosè commiſſum. Et hoc modo pœna Aucariorũ prædeclarata, ſemper decernitur, atq; pronunciatur.

HOGY AZ KŐZ-VALlatáſt máſodſzor az tőrvény meg-nem engedi.

XXXI. TITVLVS.

VIgyazni kel pedig, hogy mikor az tőrvény az kőz vallatáſra mind az két fęlt egyſzer ki-ereſztette, és azt ugy végben vihette, hogy valami nyilván való bántáſa és haladékja azt fęlben nem ſzakaſztotta, ki miat valamely fęl elégedēdő-képpen nem bizonyithatot vólna: tehát máſodſzor, ha valamellyik fęl kivánna kűlőn, hogy azon kőz vallatáſra ki-bocsáſsák, néki meg-ne engedteſſęk: Az mint hogy némellyek kűlőmb-kűlőmb-fęle agyaskodó ellen-vetéſekkel, és ſzin alat való fogáſokkal azt vitattyák, hogy az kibocsátás tőbſzőr-is meg-lehet. De az kőz bizonyitáſnak tőb tulaydōságiról, és mi-képpē ſzokták legyen meg-háboritani, az derék *Decretumokban*, nyilván és világos irás vagyon felőle.

QVOD CELEBRAtio communis inquiſitionis, binario numero fieri non admittatur.

TITVLVS XXXI.

ADvertendum eſt autem, quòd ubi ſemel communis inquiſitio per utramq; partem celebrata fuerit, turbatione notoria non interveniente: tùnc ſecundariò cauſa ipſa ad requiſitionem alicujus partis, ad eandem communem inquiſitionem ſubmitti non debet: prout nonnulli exquiſitis diverſis objectionibus, & coloribus fieri, & ſubmitti debere ſæpè moliuntur. De reliquis autem clauſulis celebrationis, atq; etiam turbationis, communis ipſius inquiſitionis, in decretis generalibus manifeſtam claramq; habemus deſcriptionem.

QVALITER POST communem inquisitionem, & etiam prius, litigantibus juramenta decernantur.

TITVLVS XXXII.

Sciẽdum ulterius quòd omnis communis inquisitio, juramẽtali depositione terminatur. Si enim actor intentum suum atq; actionem, & acquisitionem suam, sufficiẽti testimonio, hoc est, sex vicinorum, & totidem commetaneorum, atq; duodecim nobiliũ comprovincialium attestatione comprobaverit: aut si tot præcisè vicinos, & commetaneos habere non poterit: nihilominus tamen testimonio comprovincialium, hujusmodi defectum benè supplebit: & si in causam attractus, in comprobatione sua defecerit, vel si etiam modicum quid probaverit: tunc actor ad caput in causam attracti quinquagesimo se nobilib⁹ juxta scilicet Homagium suum jurabit. Si verò utraq; partium actionem ac responsionem suam sufficientem verificaverit: tunc reo, vel in causam attracto, juxta vigores litera-

AZ KŐZ VALLATAS után, és előtte-is, az Pőrősseknek, kik az előt-is pőrlettenek, miképpen itilnek hitet.

XXXII. TITVLVS.

TOvabba ezt-is tudnűk kel, hogy minden kőz vallatás után, hitet itilnek, és ábban végeződik. Mert ha az Fel-peres az ő igyekezetit és kereſetit, elégedendő bizonyságokkal, ugy-mint, Hat Nemes ſzomſzéddal, meg-hat határoſſal, és tizenkét tartomány béli Nemeſſel, megbizonyitandgya: avagy ha ſzintén, ſzámaſſon annyi ſzomſzédot, és határoſt egyben nem ſzerezhetne-is: mind-azon-által, ezt az fogyatkozáſt bé-tellyeſitheti, ezen tartomány béli Nemeſſeknek tanu-bizonyság-tételekkel: Es ha az Al-peres, elégedendő bizonyságot nem hozhat, avagy ha valami keveſet bizonyitotis: tehát az Fel-peres, az Al-pereſnek fejére, őtvened magával, Nemes ſzeméllyekkel, az őnnőn maga dija ſzerint eskűſzik. Ha penig mind az két fęl az ő dolgát jó módon megbizonyithattya, hát az Fel-peres valamennyi vallató levelet adhatot vólt elő, akkor az tőrvényben, (arról hogy az kőz tudományra mikor bocsá-

bocsátották ki ők̄et) annak száma és ereje-szerint, vetnek az Al-perestnek hitet: tudni illik, három vallató levél ellen, az Al-peres ötvened magával: kettő ellen, huszon ötöd magaval: Csak egy ellen, tizenkettőd magával eskűszik, Nemes emberekkel, és ugy menti meg-magát az Felperestnek keresetitől.

HA penig az Al-peres job módal bizonyithatot, és az bizonyság jóbban szólgál néki hogy nem mint az Fel-perestnek: mind-az-által à Felperes-is bizonyitot ugyan valamit: tehát akkor az Al-peres, három vallató levélnek ereje-szerint, huszon ötöd magával: két vallató levélnek ereje ellen tizenkettőd magával: egy ellen hatod magával Nemes személlyekkel, tegye-le hitit, és az Fel-perestnek keresetitől ugy mencse-meg magát. Hogy-ha penig az Fel-peres az ő keresetihez-képest ugyan semmit nem bizonyithatot, avagy ne-talám az kőz vallatást tellyességgel el-is mulatta: tehát olykort az Al-peres minden maratság nélkűl, az Fel-perestnek

terarum inquisitionalium per actorem tempore adjudicationis (quo ad communem hujusmodi inquisitionem, causa submissa fuerat) productarum & exhibitarum, juramẽtum præstandũ adjudicatur: ita, quòd si trinæ literæ inquisitoriæ fuerũt productæ: tùnc reus, quinquagesimo: Si verò binæ, vigesimo quinto: si verò unicæ duntaxat, duodecimo se nobilibus jurabit, & se ab actione, acquisitioneq; actoris expurgabit.

UBI verò attestatio, pro parte in causam attracti, meliori modo, quàm actoris facta, celebrataq; fuerit: tamen etiam actorali quid comprobaverit: tunc reus secundum trium literarum inquisitoriarum vires vigesima quinta: duarum verò duodecima: unicarum autem sexta nobilium adhibita manu, sacramentum præstabit, & se ab impetitione actoris eliberabit. Si autem actor in attestatione sua per omnia defecerit, vel forsitan communem ipsam inquisitionem neq; celebraverit: tunc reus ille simpliciter ab impetitione actoris ab-

solvi debet, & è converso. Si in causam attract⁹ communem hujusmodi inquisitionem celebrari obmiserit, aut fortè celebrationem ejus peregerit: sed pro sua parte nullum testimonium reportare poterit: tunc sententia mox definitiva, exinde per judicem contra reum pronuncianda erit. Et in reliquis quoq; cunctis Evocationib⁹ idem est sentiendum atq; faciendum.

QVOD si actor trinas literas inquisitorias produxerit, & re⁹ proposita adversus eum simpliciter negaverit: quinquagesimo se nobilibus jurabit. Et insuper, si in facto occupationis jurium possessionariorum causa mota fuerit: actor de facto bona occupata pro se recuperabit. Si tamen negaverit, & se immunem esse communi præmissa inquisitione mediante, declarare voluerit: actor autem eandem communem inquisitionem non acceptaverit: tunc attract⁹ vigesimo quinto se dūtaxat nobilibus se expurgabit: & sic consequenter ad inferiora descendendo: ut videlicet contra binas literas inquisitorias, duodecimo:

resnek kereſetitől, ment embernek itiltetik: Es viſzontag, ha az Al-peres, effęle kőz vallatáſra ki-kéredzvén, és az tanúk bé-ſzolgáltatását elmulattya, avagy ne-talántan az bizonyságot bé-is ſzedeti: de az ő réſzére, maga mentſęgére és haſznára, egy bizőyságot ſem találhat: tehát à Birónak mindgyáráſt végső *Sentẽti*-át, kel az Al-peres ellen mődani. Az mint hogy az tőb perekben-is és hivatalokban ugyan ezen itilet forog, és ekképpen kel cselekedni. Hogy-ha azért még-is három kőz vallató levelet hoz elő az Fel-peres az Al-peres penig az ő ellene felelt dolgokat tellyeſſęggel és vóltaképpen tagadgya: ő tvened magával Nemes ſzemélyekkel, eskűdgyék megh, kereſetit rayta el-éri: Es ennek-felette, hogy-ha valami jóſzágnak el-foglaláſa felől indúlt vólna az per kőztek: az Fel-peres mindgyáráſt azon el-foglált jóſzágot viſzſza nyeri, De ha tagadgya az Al-peres, és az megmondot kőz vallatás-ſzerint, magát ártatlannak lennie meg-akarja bizonyitani és ki-tiſztitani: az Fel-peres penig azon kőz vallatás-ſzerint való meg bizonyitáſra, nem ereſzti és fel nem-véſzi: tehát akkor az Al-peres huſzonőtőd magával, igyeneſſen.

nessen mind azon nemes emberekkel, mencse-meg mágát és igy rendszerint aláb száldogálván, ugy-mint két kőz vallató levél ellen tizenkettőd magával: Egy ellen, penig harmad magával Nemesekkel tészi-le hitit.

MERT ennek-is az egy levélnek ereje nem igen lehet, ha az Fel-peres az Al-perest az kőz vallatásra nem bocsátván, ellenzi. ISMEG, mikor az Al-peres, az feleletnek elsŏ kezdetiben, magát az Fel-peresnek hitire hadgya, hogy az Országnak tŏrvénye-szerint, fejére eskŭdgyék, az Fel-peres penig nem akar fejére eskŭni: tehát az Al-peres csak harmad magával Nemesekkel tartozik meg-eskŭnni, még ha három kőz vallató levelet hoztak vólna elŏ-is, az Fel-peres személlyében. Ha penig az Al-peres, csak egyedŭl az Fel-peresnek hitire hadgya magát, és az Fel-peres azt sem akarja igazlani: tehát az Al-peres mindgyárást meg-menekedik.

EGYEB apró dolgokban penig, hol az Fel-peres, semmi kőz vallató levelet elŏ nem adhat: az Al-peres harmad magával Nemesekkel eskŭszik-meg.

DE

decimo: contra unicas verò tertio se nobilibus sacramentum præstabit.

Nam istæ quoq; unicæ firmitate carebunt, si actor communem ipsam inquisitionem acceptare recusaverit. ITEM, ubi in causam attractus, in primo responsionis termino se juramẽto actoris, ad caput suum, juxta regni consvetudinem deponendo submiserit, & actor hoc acceptare noluerit: tunc attractus tertio solŭmodo se nobilibus (si etiam tres literæ inquisitoriæ fuissent pro parte actoris exhibitæ sacramentum præstare tenetur. Si autem juramento solius actoris, hoc est in persona duntaxat sua propria deponẽdo attract⁹ se submiserit, & actor hoc quoq; acceptare recusaverit: reus ipse statim absolvetur.

IN cæteris verò minoribus causis, ubi per actorem nullæ literæ inquisitoriæ fuerint exhibitæ: reus tertio semper se nobilibus jurabit.

Debitum vel mutuum.

IN facto tamen debiti vel mutui, dũ per actorem nullum probabile documentum poterit produci: reus, vel in causam attractus sola sua in persona jurabit. Ubi autem de facto debiti vel mutui, vel aliarum pecuniarum amissarum testimonium quidem extiterit allatum, de quantitate tamen summæ illius experimẽtum afferri non poterit: tunc actor pecuniam suam juramento mediante, quamlibet scilicet, Marcam quatuor florenos facientem juramento unius nobilis recuperabit. Ruralis namq; & rustica persona non nisi ad unum florenum centum denarios valentem, jurandi habet facultatem, quæ in causis nobilium admitti non consuevit.

Part. 3. Tit. 3. & 22.

DE az adóság dolgában vagy kölcsönözésben, mikor az Fel-peres semmi bizonyos tanút elő nem állathat, avagy levélbéli bizonyságot nem mutathat: az törvényben fogot Al-peres csak egyedül önnön maga eskűszik-meg, maga mentségére. Mikor penig vagy adóság felől, vagy kölcsönözés felől, avagy egyéb el-veszet pénz felől, valamit bizonyit-is summáját meg-nem módhattya, meg sem bizonyithattya: akkor az Fel-peres pénzét, hitivel elveheti, de ugy hogy külön-külön minden egy egy Girára, mely négy forintot tészen, mellette egy Nemes ember meg-eskűdgyék. Mert Falusi paraszt embernek csak egy egy forintra mely száz pénz tészen, szabad meg-eskűnni: melynek à Nemesseknek keresetiben nincsen helye.

UTRUM JURAmentum Nobilis penes Rusticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat?

TITVLVS. XXXIII.

VNde quæritur, utrum juramẽtum nobilis pro damnorum vel debitorũ recuperatione

HA AZ NEMES EMBERnek eskűvésse, az parasztmellet, és viszontag az parasztéaz Nemesmellet, kárnak meg-nyerésében, használé avagy nem?

XXXIII. TITULUS.

INnet azért egy kérdés jő-ki, az kárnak és adóságnak meg-vetélében, ugy-mint, hogy-ha az Nemes ember

ember meg-eskűszik az paraszt mellet, hitinek annyi ereje vagyoné, mintha Nemes ember mellet eskűt vólna-meg, avagy csak egy paraszt ember hitiért kellyen bé-venni? VISZONTAG az Nemes ember-is, paraszt emberek hitivel, az ő módgyok-szerint az ő kárát és adósságát meg-vehetié? ERRE azt felellyűk, hogy az Nemes ember hitinek, akar az Nemes mellet, akar az paraszt ember mellet, mindenkor helye, és ugyan azon egy ereje vagyon, és fogonattya: csak hogy igazán, és tőrvény-szerint legyen az hitelés. Mert az igazán való eskűvésből, senkinek gyalázattya nem következik: és ez fęle hit le-tétel, akar mely Nemes embernek-is, méltóságos Nemessęgének nem ártalmas.

DE az Falusi paraszt embernek, az ki még nem nemes, ugy mint aláb-való renden valónak, Nemes ember mellet, és Nemes ember ellen, ugy-mint fellyeb való ellen, bizonyság-tétele erőtlen, és hitit bé sem vészik, jollehet az Nemes, az nemtelen ellen, az tőb nemtelenekkel egygyűt, szabadō meg-eskethetik.

tione penes rusticum & ignobilem præstitum censeatur tantæ efficaciæ & virtutis esse, quantæ sit juramentum penes Nobilem depositum aut in vim duntaxat rusticani juramēti transeat? ET è contra, an nobilis quispiam, juramētum cum rusticanis, secūdum facultatis eorum exigentiam deponendis, sua damna vel debita possit recuperare? Dicendum quòd juramētum nobilis, tàm penes nobilem quàm etiam ignobilem præstitū, semper valet, & semper ejusdem est efficaciæ, atq; virtutis: dummodo juste legitimèq; deponatur. Nam per juramēti depositionem, justo modo factam, infamia non sequitur: & per hoc neq; nobilis quispiam dignitati suæ nobilitari renunciasse dinoscitur. Part. 2. Tit. 27.

VERUMtamen, juramentū ignobilis & rustici, tanquam inferioris penes nobilem, & cōtra nobilem, veluti superiorem, non valet neq; admittitur: licet nobilis, contra ignobilem, cum ignobilib⁹ jurare permittatur. Et rusticus quoq; per eum, in causa contra nobilem ratione

forsi-

forsitan debitorũ vel aliorum similium negotiorum mota cum ignobilibus, sibi similibus, juxta judicis deliberationem, juramentum præstandi habeat facultatem: super juramentis tamen in causis nobilium imponẽdis, & deponendis modo præallegato semper est sentiendum.

tik. Azon-képpen noha az paraſzt embernek-is, mikor nemes ember ellen, vagy adóſság dolgából, akar valami dologból-is pert indit, legyen ſzabadsága arra, hogy paraſztokkal, magához haſonlókkal, az Birónak ki-mondot itileti-ſzerint való ſzámakkal, dolgát hitivel megerõſitheti és meg-eskethetik: mindazáltal az Nemeſſeknek mint kellyen hitet vetni, avagy hiteket mint ſzokták le-tennie, az meg-mondot módot kel abban meg-tartania.

DE JURAMENtis, in facto literalium inſtrumẽtorum decernendis, & imponendis.

TITVLVS XXXIV.

ADvertendum deinde est, quòd super facto literarũ ac literalium inſtrumentorum, per quemlibet occultatorum, vel aliter, apud manus cujuſpiam habitorũ reo, & in causam attracto, validior expurgatio, quàm in aliis actibus potentiariis imponitur. Nam ſi actor unicam duntaxat: vel duas, ad maximum literas inquiſitorias ſuper ea re produxerit, quinquageſimo: Si verò nullas prorſus

AZ LEVELEK DOLgáról forgandó perekben, miképpen ſzoktak hitet itilni.

XXXIV. TITVLVS.

EZt-is még meg-ércsük, hogy mikor valakitõl levelet kérnek ki, hogy vagy el-titkolta vólna, vagy egyebként, valaki kezéhez iktartta vólna, és meg-tartana, az Al-põreſnek ſullyoſb terhét vett az tõrvény, maga mentſégére, hogy ſem mint egyéb hatalom dólgában · Mert ha az Fel-põres, bátor csak egy, avagy leg-fellyeb, két kõz vallató levéllel álhat elõ, az Al-põreſnek õtvened magával való hitet itilnek: Ha penig ugyan egy levelet ſem ád elõ-is, ha-

nem

nem csak egy általyában való szóval, avagy tőrvény-szerint való intéssel, feleli hozzája, hogy az levelek ő nála vadnak: még-is mind-az-által huszon-ötöd magával való hitet, Nemes emberekkel valót, itilnek, hogy le-tegyen az Al-pőres magamentségére. Ki hogy ha ez hit le-tételben meg-fogyatkozik: tehát az jószágnak, melynek leveléért, kellet vólna meg-eskűni, óltalmazójának veti az tőrvény, és az Fel-pőrest, és ő magzatit s-maradékit, tartozik mindenkor meg-óltalmazni, abban az jószágban, minden tőrvény-szerint való bántok ellen. De az hivatal levélben, meg-kel irni nevezeteſſen, mellyek és minémüek legyenek, azok à levelek, hogy az Fel-pőres az Hivatalban, csalárdságot ne-cselekedhessék. Mely levelek számat-is akkor kel meg-irnia, mikor az Fel-pőres nem minden-fele leveleket kéván az Al-pőrestől, mellyek akar mi Faluról avagy jószágról szóllanának, és arról költek vólna. Mert illyen módon nem-is szükség meg-irni az leveleknek számát, mi vóltát, hanem csak az jószágnak vagy falunak nevét, hellyét, és Vár-megyét irja-meg. Mert mikor minden-fele levelet kér, akkor semmit nem hádgyel

sus exhibuerit, sed simplici dũ taxat verborum prolatione, vel juridica admonitione quempiam literalia ipsa instrumenta habere astruxerit: deniq; vigesimo quinto se nobilibus juramentum reo deponendum adjudicatur. Qui si in depositione hujusmodi sacramenti defecerit: tunc tutor & expeditor illorum bonorum, ac jurium possessionariorum, super quorum literis jurare non potuit, esse declarabitur, & actorem, suosq; hæredes in domino eorundem jurium possessionariorum, adversus quoslibet causidicos & legitimos impetitores semper conservare tenebitur. In literis tamen Evocatoriis, literalia illa instrumenta, quæ & qualia existant, expresse debent denotari, nè fraus in Evocatione per actorem committatur. Et hoc si universas literas, & qualibet literalia instrumenta, factum aliquorum jurium possessionariorum tangẽtia & concernentia, apud reum existere non proposuerit. Nam isto casu non erit necessarium, literarum numerum vel qualitatem, sed

jurium dũtaxat hujuſmodi poſſeſſionariorum nomina ſituſq; deſcribere. Ubi enim omnes vel univerſas proponit, ibi nullas excipit: & ſi univerſas poſuerit: caveat actor nè aliquas factum talium jurium poſſeſſionariorum, tangentes literas, poſtea producat vel exhiberi faciat. Nam in facto calumniæ, hoc caſu mox convincetur.

SCIENDUM deinde eſt, quòd ſi plures fuerint fratres carnales, vel aliter indiviſi, literas ac literalia inſtrumenta, adverſus fœminei ſexus homines, in judicio contradictorio (prout plerumq; fieri cõtingit) producẽtes & exhibentes: tunc non omnibus fratribus ſingillatim, ſed ſolummodo natu majori, ad quem ut puta tàm literalium inſtrumentorum cõſervatio, quàm etiam cauſarũ directio pertinere dinoſcitur, quinquageſima manu, hoc eſt, quinquageſimo ſe nobilibus juramentum adjudicari debet.

el benne, mellyet meg-kellene nevezni: Ha kedig azokat mind kéri: az Fel-põres jól reá vigyázzon, hogy annak-utánna, affele levelet az ſzék ſzinin vagy egyebũt-is elõ ne-hozzon, mellyek arról az jóſzágról kõltek vólna és arról ſzólnának: Mert ottan *calumnian*, az az, Patvaron marad érette.

ENNEK-utánna penig ezt-is tudnunk illik: hogy-ha egy-nehánnyan egy teſt-vér attyafiak vadnak, fõképpen oſztozotlanok, kik az tõrvényben, az leány ág-ellen, leveleket és levélbeli bizonyságokat hoznak és adnak elõ (az mint hogy gyakorta meg-tõrténik:) tehát nem vetnek az attyafiaknak mindnyájan kũlõn-kũlõn hitet, hanem tiſztán csak az ũdõſbiknek, hogy õtvened magával mind azon nemes emberekkel meg-eskũdgyék, mint hogy azt illeti, mind az leveleknek tartáſſa, mind penig az kõztõk lévõ pereknek fogáſſa.

MINEMŰ DOLGOKban kel az peres mellet meg-eskűvőknek neveit meg-irni.

XXXV. TITVLVS.

EZt-is vegyűk eszűnkben, hogy az hit le-tételkort, és az eskűvéskort négy rendbéli dologban, szűkség hogy azoknak neveit, az *relatoriákban* és válasz-tétel levelekben, mindenkor meg-irják, kik az peres mellet meg-eskűsznek: Elsŏ dologban, az nemzetségnek meg-bizonyitásában. Másodszor, az ki kértŏ ok leveleknek bé-adásában. Harmadszor, határ-járásban. Negyedszer, valaki fejére való eskűvésben: Ezokáért, hogy bizonyos legyen, hogy tisztán mind azon nemesſekkel, és az Birónak itilt hagyása-szerint, lŏt legyen az hitnek le-tételeŏ és eskűvés. Egyéb hit le-tételekben penig, az véle meg-eskűt tanuknak neveit, szűkséges-képpen nem kivántatik meg-iratni.

IN QUIBUS CAsibus sint perscribenda nomina conjuratorum.

TITVLVS XXXV.

ADvertēdum quoq; est, quòd in juramentali depositione, in quatuor casib', videlicet super facto probationis genealogiarum, ac literarum & literalium instrumentorum: Item, metalium reambulationum, nec non ad capita quorumpiam fiēda atq; præstanda, nomina conjuratorum in literis, exinde relatoriis conscribi debent semper & declarari: ut veris cum nobilibus, & juxta judicis commissionem, juramētum ejuscemodi depositum fuisse comprobetur. In cæteris autem sacramentorum depositionibus, conjuratorum nomina non sunt ex necessitate conscribenda.

ANNAK BŰNTETESERŐL, ki máſt aval gyaláz, hogy nem Nemes ember vólna, avagy hogy tisztessége vesztetnek mondgya: Es az kűlŏmb-kűlŏmb-fęle eskűvéseknek való vételérŏl.

XXXVI.

DE POENA EJUS, qui alterum ignobilem, vel infamem dixerit: Et de diversis exitibus juramentorum.

TITVLVS. XXXVI.

ITem, si quispiam adversus cõjuratores, vel alterũ illorum exceptiones in quatuor præmissis casibus fecerit quòd conjurator ipse, aut verus non esset nobilis & meræ nobilitatis titulo non fungeretur: aut aliter infamis, vel perjurus haberetur: tunc ad declarãdam pariter & verificãdam illius nobilitatem, vel etiam propellẽdam ejus infamiam unicus tantũmodo termin⁹ juridic⁹ actori præfigi debet & assignari: In quo si ipsum verũ esse nobilem literali fulcimento, ac honestæ conditionis hominem, alio quoq; probabili documento poterit comprobare: tunc reus, qui exceptionem fecerat, in homagio illius conjuratoris, contra quem objecerat, ducentos florenos auri faciente, eidem solummodo conjuratori persolvendo, de facto convinci debet & aggravari: Super quibus judex ipse ordinari⁹, coram quo ejuscemodi causa tractatur, de bonis & rebus mobilib⁹ ipsius opponentis: & si necessarium erit, de juribus ejusdem possessionariis, ubilibet adjacentibus, conjuratori illi, mox & indilatè, satisfactionem impendere tenetur.

XXXVI. TITVLVS.

ISmeg hogy-ha valaki az tanuk és mellette való eskűvők ellen, illyen négy rendbéli fogással kezdene élni: Hogy az eskűvőknek valamellyike, avagy nem vólna Nemes ember: avagy igaz nemesſęge nem vólna: avagy tiſztesſęge veſztetnek, avagy hamis hitűnek találtatot vólna: Tehát akkor csak egy tőrvény napot hadnak az Felperesnek, hogy tanujának igaz nemesſęgét meg-bizonyitsa, és árút hir nevet, rólla el-adgya: Mely napon hogy-ha meg-bizonyithattya levélbéli bizonysággal, hogy igaz Nemes ember, egyéb meg-hihető bizonysággal-is meg-bizonyithattya: tehát az Al-peres, ki ezt az ellen-vetéſt belé fogta vólt, annak az meg-eskűtt tanúnak, dijan marad, mely két ſzáz forintot téſzen, mely dija csak ő magát az vallót illeti: Kiről az Biró, az mely előt az dolog, vagyon, az Al-peresnek ingó marhájából, és ha ſzűkſęg léſzen jóſzágából-is, akar hól találhaſſa, ez tanunak mindgyárást, és minden haladék nélkűl tartozik igaz elég-tételt tétetni.

Si HA

HA PENIG, az felyűl meg-mondot bizonyságban meg-fogyatkozik: az, az ki az tanúnak ellene mondot vala, nyeri-meg az pert. Igy hogy ha Al-peres vólt, fejét, és magát az Fel-peres kereſetiről meg-ſzabaditya. Ha kedig Fel-peres vólt, tehát az Al-peres abban az jóſzágban, az kinek levelet el-titkolta vólt, az Fel-peres mind örökké tartozik meg-óltalmazni. Avagy, ha az pör határ felől forgot: tehát az pöres földet örökké meg-nyeri. Ha penig nemzetſégének meg-bizonyitáſban fogyatkozik-meg: az jóſzágot mely felől az pör vólt el-veſzti. Es viſzontag ha meg-bizonyithattya vérſéget, meg-nyeri, EGYEB dolgokban penig és perekben, ha az Fel-peres az hit le-tételben meg-fogyatkozik: tellyes kereſetit el-veſzti. Ha penig az Al-peres fogyatkozik-meg, az Fel-pereſnek kereſetin el-marad, és az Biró ő ellene ekképpen *ſententia* ki-mondáſſal tartozik.

Si verò in comprobatione præmiſſa ſuccubuerit: tunc opponens ipſe cauſam illam pro ſe obtentam habebit. Ita, ut ſi in cauſam attractus fuerat, caput ſuum eliberabit, & ſe ab impetitione actoris ſalvabit. Si autem actor erat, reum, bonorum illorum literas, quas occultavit & non reſtituit, expeditorem (ut immediatè prædeclaratum eſt) perpetuo habebit. Vel ſi prætextu metarum cauſa ventilabatur: terram litigioſam in ſempiternum pro ſe vendicabit. Si verò in probatione genealogiæ ſuccubuerit: Jura poſſeſſionaria, pro quibus agebatur, amittet. Et è converſo. IN cæteris verò cauſis & caſibus, ſi actor in juramentali ſua depoſitione ſuccubuerit: actionem & acquiſitionem ſuam amittet. Si verò reus defecerit: tunc in actione & acquiſitione contra ſe per actorem propoſita convincetur, & per Judicem ſententia contra eum proferetur eo facto.

QVOMODO JURAMĒTUM patris, tempore medio decedentis, in filium vel fratrem condescendat.

TITVLVS XXXVII.

HOc quoq; non prætermittendum est, quòd si quempiam actorum vel attractorum cui scilicet juramentum quodcunq; præstandum fuisset adjudicatū, infra terminum juramentalis hujusmodi depositionis ab hac luce decedere contigerit, & fortè uxorem prægnantem post se reliquerit: tunc ipsa juramentalis depositio, in filium, natu majorem, si filios prī natos habuerit. Illis verò non existentibus, in eum, qui tunc nascetur, filium (tempus enim puerperij ipsius mulieris expectari debet) alioquin autem, si non filius sed filia nascetur, in fratrem propinquiorem illius defuncti, in quem utpote jura sua possessionaria devolvuntur, condescendet: & per Judicem suum terminus ad præstandum ipsum juramentum, filio vel fratri de novo dabitur: in quo illud idem filius aut frater deponere tenebitur.

AZ ATTYANAK MIKOR hitet itiltek, és à kōzbe meghál, fiaira avagy attya-fiaira miképpen szállyon, ánnak le-tétele.

XXXVII. TITVLVS.

EZT se veszteglyūk-el hogy-ha valamely Fel-peresnek, avagy Alperesnek, tudnia-illik, kinek hitet itilt vólna az tōrvény, és az ūdō kōzben az mîg az hit le-tételnek napja elō jōne, hólta tōrténnék, és ne-talám feleségét-is terhessen hadná: tehát az hitnek le-tétele, az ūdōsbik fiara, hogy-ha az elōt-is fiai vadnak. Azok nem lévén, arra szál, ki akkorba szūlettetik (mert az aszszonyi-állat szūlésének idejét meg kel várni) ha penig nem fiú, hanem leánzó szūlettetik, tehát az meg-hólt ember nek kōzelbik attyafiára szál à hitnek le-tétele, ugy-mint, kire az jószág méltán maradot: Az Biró-is tartozik más napot az hit le-tételnek hadni: mellyen az fia, avagy attyafia az hitet kénszeritetik le tennie. De ha az fia, avagy attyafia, még neveletlen, és az hitnek le-tételének elégséges idejét még el-nem érte vólna, az Biraja annnyi idōre halaszsza az eskūttetést, hogy melyben annak módgya és tōrvénye-szerint, el-jōvén az ō tōkél-

tőkélletes ideje teheſſe-le ezt à hitit. Es tiſzta ezen rőrvénynek vagyon, az egy teſt-vér, oſztozotlan attyafiaknak-is: hogy azoknak egygyike, üdő kőzbe meg-halván, az máſikra marad az hitnek le-tétele.

bitur. Et ſi filius ipſe, vel frater in ætate tenera, & ad ſacramẽti depoſitionem nondum ſufficienti fuerit conſtitutus, per Judicem ſuum, ad tanti temporis ſpacium juramenti ipſius depoſitio prorogari debebit, in quo ritè debitèq; legitima illius ætate adveniente, ſacramentum hujuſmodi deponi valebit. Et de fratribus quoq; carnalibus & indiviſis, idem eſt tenendum: quod altero eorum tempore medio decedente, in alterum juramenti depoſito illius defuncti redundabit.

AZ KI VALAKI MELLET meg-eskűſsik, azon egy pőrben, menthete meg-tőb ſzeméllyeket-is hitivel.

XXXVIII. TITVLVS.

EZt-is kérdik, hogy-ha azon egy perben ſok idéztetet Al-peres léſzen, és az Biró mindeniknek, kűlőn-kűlőn, kűlőmb üdőben, eskűlőmb helyen azt itili, hogy egy-nehányad magával hittel mencse-meg magát (az mint hogy az helynek távól-vólta, és az üdőnek állapattya ſzokta ezt egy-nehányſzor vélek meg-cselekedtetni) és azoknak egygyike, ki-amaz egygyik idézet Al peres mellet, az első hit le-tétel napján, meg-eskűſzik.

HOGY ha azon egy perben és azo-

UTRUM UNUS Conjuratorum, poſſit plures perſonas, in eadem cauſa, jurámento ſuo expurgare.

TITVLVS XXXVIII.

ITEM quæritur, ſi in una eademq; actione, in cauſam attracti plures fuerint, & per judicem ordinarium, unicuiq; illorum ſacramentum, diverſo in tempore & loco præſtandum (prout pteruną propter loci diſtantiam, & rei temporisq; exigentiam fieri conſuevit) adjudicatum fuerit, atq; unus conjuratorum in primo termino, penes unũ attractum, juraverit.

Utrum in eadem cauſa, &

pro

pro eadem actione, possit etiam penes alterum reum vel attractũ, in alio tempore & loco, sacramentum pro illius expurgatione deponere? RESPONDE, quòd non. Quia una persona vel unus conjurator, suo juramento, prater unam personam in una eadẽq; actione, liberare & expurgare non potest. Nam si jurare, & plures personas expurgare posset facilimè quilibet reus aut malorum actuum patrator, se ab impetitione actoris liberaret. Hodie enim unum, & crastina luce secundum, tertiâ verò die tertium, & sic consequenter juramento suo, etiam precio conductus, expurgaret. Unde si quando talis conjurator penes duas personas post sese jurabit: tunc illa, penes quam secundariò juravit in actione & acquisitione actoris, eo facto condemnabitur. Juramentum enim illius per hoc insufficiẽter depositum fuisse declarabitur.

azon dologért, az második Al-peres mellet-is, más napon és helyen, annak mentségére meg-eskűthetiké? ERRE azt feleld, hogy nem lehet. Mert egy személy, avagy egy eskűvő az ő hitivel, azon egy perben, egy személynél többet, meg nem szabadithat és meg nem menthet. Mert ha szabad vólna más mellet-is meg-eskűnni és meg-menteni: igen könnyen, akar mely méltatlan háborgató, és gonosz tévő, mentséget találna magának. Mert fizetésért-is meg-fogadnak, hogy ma egygyike mellet, hólnap az másikja mellet, harmad napra az harmadikja mellet, avagy még többiért-is meg-eskűnnék, és hitivel mentené. Ha azért valamikor ollyan találtatik, ki két személy mellet egy más után meg-eskűszik: tehát az az személy, mely mellet ám az másod utál avagy utólszor meg-eskűt, ügyét és Pőrit elveszti, ez cselekedeti miat. Mert ez miat az ő véle eskűvő társainak száma, ki nem tőlt, hanem egy héával vagyon..

QVOD HOGY

HOGY AZ MI FEJEdelmünk, fején nem maradhat: Es ſenki ellen nem tartozik ſzeméllye-ſzerint meg-is eskünni; ſem penig ok-leveleit elő hozni.

XXXIX. TITVLVS.

EZT-is ércsük-meg, hogy jóllehet Király ő felsége mindé panaſzólkodóknak, és pöreſſeknek, az Nádor Iſpan elöt, tartozik törvént állani, és az ő pöreinek gondgya-viſelője az *Director* által meg-felelni: de ſem fején, ſem feje váltságán el nem marad: ſem jószágának el-veſztéſſen: hanem csak az Tiſztártói, avagy jobbágyi által töt kárt, tartozik meg-fizetni. HA penig valamikoron, valami föld véget, hátár-járásban és igazitásban, avagy egyéb hatalom dólgában, hitet itilnek neki: tehát azon *Director* tartozik ő Felſége képében meg-eskünni, valamennyid magával az Nador Iſpán itili. Ok leveleit-is penig, és levélbeli erőſſégét, akar mely jószág felől-is, mely ez Orſzagnak ſzent Coronára ſzállot vólna valami módon ſoha nem tartozik elő viñi és bé mutatni.

QVOD PRINCEPS noſter, nec Capitalem ſententiam incurrere poteſt, nec juramentum contra quempiam per ſe præſtare: ſed neq; jura producere tenetur.

TITVLVS XXXIX.

ITEM advertendum eſt, quòd Regia Majeſtas, in præſentia Dn. Palatini hujus Regni cunctis quærulantibus atq; cauſantibus, juri quidem ſtare, & per directorem cauſarum ſuarum reſpondere tenetur in ſententia tamen capitali, vel emendæ capitis, aut amiſſione bonorum ſuorũ convinci non ſolet: ſed damna duntaxat per officiales aut Jobagionales ſuos quibuſcunq; illata refundere debet. Si quãdo verò ratione terrarum, in metali reambulatione & rectificatione, vel prætextu aliorum negotiorum, aut actuum potentiariorum, juramentũ ſibi præſtandum adjudicabitur: tunc ipſe director cauſarum ſuarum in majeſtatis ſuæ perſona, illud juxta Palatini deliberationem, deponere tenebitur. Literas etiam, & literalia inſtrumenta, ratione quorumcunq; bonorum ac jurium poſſeſſionariorum, quæ ad juriſditionem ipſius ſacræ coronæ Regni quocunq; titulo devoluta dicuntur, producere & exhibere nuſquam tenetur.

DE MODO JURAmentorum Dominorum Prælatorum, & Baronum, ac Abbatum, & Præpositorum infulatorum.

TITVLVS XL.

SCiendũ est autem, quòd quilibet Prælatus, & Baro, ex officio, Abbaſq́, & Præpoſitus infulatus & annulatus, pro decem perſonis nobilibus, ratione ſuæ dignitatis, habet jurandi poteſtatem. Prælatus autem & Abbas, ac Præpoſitus in Eccleſia ſua Cathedrali, ad conſcientiæ ſuæ puritatem, coram teſtimonio alicujus Capituli, vel Conventus, per judicem ad id deputandi: Cæteri autem ſui conjuratores, & item omnes Barones atq́, Nobiles, ad fidem eorum DEO debitam in loco, ad id per judicem deputato, ſacramenta præſtare tenentur: & proinde etiam homagia ipſorũ dominorum Prælatorum & Baronum ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum, ad centum Marcas, quadringentos florenos facientes, ſe extendunt.

AZ PAPURAKNAK, ſzabad Uráknak, és Szkofiomos Apat Uraknak, és Præpostoknak eskũvéſſeknek módgyáról.

XL. TITVLVS.

TUdni-való dolog ez-is, hogy Pap Urak, és tiſztek-ſzerint való ſzabad Urak, még Szkofiomos és gyũrõs, Apat Urak és Præpoſtok hitit, az õ méltóságok-ſzerint, tiz Nemes ſzemélyért veſzik-bé. Az Pap Urak penig, és Apat Urak, Præpoſtok és Egy-házi ſzeméllyek, megyes egy-házokban kik vadnak, lelkek eſméretinek tiſztaſságára ſzokták meg-eskũnni, az Birótól meg-nevezet Captalan avagy Convent elõtt: Az tõb õ véllek eskũvõ ſzemélyek, ugy-mint, akar mely ſzabad Ur, és Nemeſſek, az hellyũt, az mellet az Birajok arra rendelt, eskũſznek, arra az õ hitekre, mellyel Iſteñel tartoznak: melynek okáérr effele Pap Uraknak Szabad Uraknak, és Apat Uraknak, Præpoſtoknak, ſzáz Girára megyen dijók, mely négy ſzáz forintot téſzen.

OCULATA REVISIO, az az, az szemmel való meglátás, mi és mint legyen.

XLI. TITVLVS.

MIvel hogy meg-mondók, hogy mi legyen az kőz bizonyittás, és à hit le-tétel utánna, mint kővetkezék, rővideden szóllyunk immár az szemmel való meg-látás és megnézés felől-is. Az szemmel való megnézés ezokáért ez, mikor valamely pőres szem-látomást meg mutattya, az hatalmas foglalot, hogy az erővel el-foglalt jószágnak, Uraságában vagyon: Mely nyilván való meg-látásban, szintén azon módon kel el-járni, mint az kőz vallatásban, tudniaillik, az el-foglalt jószágnak szomszédit, határosit, és azon tartománybéli Nemesseket, az mely Vár-megyében vagyon az el-foglalt jószág, à bizonyitásra és vallás-tételre szokták egyben gyűteni, ennek-felette, az Fel-pőres nyilván és látható-képpen tartozik meg-mutatni, az Király, avagy Nador Ispán emberének, akar Captalan avagy Conventbélinek, hogy az Al-pőres, az hatalmasúl el-foglalt jószágnak Uraságában vagyon: és ezen dólgot, az szomszédoknak, határossoknak, és azon tartomány-

QVID SIT OCULATA revisio: & qualiter celebrari debeat.

TITVLVS XLI.

ITEM, habita communis inquisitionis & juramẽtalis depositionis, inde subsequendæ descriptione super oculata jam revisione breviter dicendum, atq; differendum restat. Est autem oculata revisio, violenti occupatoris aliquorum jurium possessionariorũ in dominio eorundem existendi, visibilis ostẽsio, quæ eodem modo, quo communis ipsa inquisitio (vicinorũ videlicet, & commetaneorum jurium ac bonorũ occupatorum, nobiliumq; comprovincialium illius comitatus, ubi ipsa bona adjacent) convocatione pariter & testificatione celebrari consuevit: præter hoc quòd actor oculata fide, visibiliq; demonstratione, Regio, aut Palatinali, Capitulariq;, vel conventuali homini reum, sive in causam attractũ in dominio bonorum, malè occupatorum, existere debet comprobare, & attestatione illorum vicinorum ac commetaneo-

Part. 1. Tit. 127. 128.

taneorum, nobiliumq; comprovincialium roborare. Post hujusmodi autem oculatam visibilemq; revisionem, & demonstrationem, atteſtatio eorũdem vicinorum & cõmetaneorum, ac nobilium comprovincialium, pleruṅq; in loco ſedis judiciariæ (ſicuti in communi inquiſitione) & ſæpenumero in facie jurium poſſeſſionariorum litigioſorum & occupatorum prout ſcilicet cauſæ meritum exigit, fieri atq; celebrari debet.

UBI ſciendum, quòd oculata reviſio (quia quòd viſu noſcitur, veriſſimo teſtimonio cõprobatur) longè majoris efficaciæ & virtutis eſt, quàm ſola communis inquiſitio. Nam poſt celebrationem, per utramquè partem communis inquiſitionis juramentalis (ut prædeclaratum eſt) depoſitio ſequitur. Poſt oculatam autem reviſionem ſi actor actionem & acquiſitionem ſuam oculata ipſa reviſione verificaverit, & dictorum nobilium atteſtatione, ſufficienter roboraverit: tunc nulla juramentalis depoſitio per Judicem alicui partium decernitur: ſed mox,

tománybéli Nemeſſeknek, ugyan azon Vár-megyéből valoknak vallásával meg kel bizonyitani. Effele ſzemmel való meg-látás, és megmutatás után penig ugy kel megvallattatni, azon ſzomſzédokot, határoſokot, és azon tartománybéli Nemeſſeket, néha az ſzék ſzinin (mint ſzintén az kőz vallatáſban-is) avagy gyakortáb, az el-foglalt pőres föld ſzinin, az mint az pőrnek érdeme mutattya.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ki valamit ſzemével látót, arról igaz tanu-bizonyságot-is tehet, és ezokáért, az ſzemel meg-látáſnak, ſokkal nagyob ereje, és hitele vagyon, hogy nem mint csak az kőz vallatáſnak. Mert az mint meg-mondók, ha mint az két fel kőzőnſeges-képpen bizonyitand-is, még-is az után hiſzokot kővetkőzni. De az nyilván való meg-latáſban, ha az Fel-pőres az ő kereſſetit látható-képpen megmutathattya, és az meg-mondot Nemeſſeknek bizonyságával megerőſſitheti: tehát à Biró egygyik felnek ſem itil hitet: hanem az Al-pőreſt mindgyáráſt és haladék nélkül, vagy fején, vagy feje váltságán maraſztya,

raſztya, kiről ottan igazat-is kel tenni. Mind az által, hogy-ha az Felpőres bizonyságában meg-fogyatkozik: tehát ennyi részében, mint ſzintén az köz vallatás után ſzükség léſzen, hogy az Al-pőreſnek hitet itillyenek.

mox, & immediatè, contra reũ ſententia capitalis, vel emendæ capitis profertur & pronunciatur, executionique eadem demãdatur. Si tamen actor in probatione ſua defecerit: etiam in hac parte, ſicuti in communi inquiſitione, ut reo ſacramentum præſtandum imponatur, neceſſe erit.

AZ SENTENTIAKról, és azoknak kűlőmbségekről, és végben való vitelről.

XLII. TITVLVS.

Mért hogy az főben járó *ſententiáról* emlekezénk, annak-okáért itt ez hellyen meg-mondom mi legyen az *Sententia*, és hány-féle, mint kellyen el-járni benne, és egy-máſtól mit kűlőmbezzenek. Az mennyire azért ez moſtani iráſomat illeti. Az *SENTENTIA*, az Birónak oly végezéſe, mely az pőrnek, és vételkedéſnek végét ſzakaſztya, és az pőreſſeknek egygyikét, avagy kárhozattya, avagy menti: Az *Sententiának* mind-azon-által, noha ſok egyéb-féle értelme vagyon, és ſok dólgot jegyez: de miért hogy azok nem az mi iráſunkhoz valók, job azokat elhalgat-

DE SENTENTIarum ſpeciebus, ac diverſitatibus & executionibus.

TITVLVS XLII.

QVia verò de capitali ſentẽtia mentio facta eſt, Ideò de ſentẽtiarum definitione ſpeciebus executionibus, & diverſitatibus, hoc loco tractandum decrevi. SENTENTIA igitur, in quantum propoſitum noſtrum tangit, eſt judicis definitio, cauſæ & controverſiæ finem imponens, condemnationemq; vel abſolutionem continens: quæ licet multa etiam alio ſenſu habet ſignificata, multisq; capiatur modis: quia tamen propoſito noſtro, ea ſignificata non quadrant ſilentio prætereire cenſui.

Differt autem sententia ab opinione in hoc, quòd sententia est indubitata & firma responsio: sed opinio est cum quadam dubitatione (licet probabili causa) responsio. Unde si variæ fuerint opiniones de aliqua causa: tunc illa erit tenẽda, quæ meliori & subtiliori fundabitur ratione.

Sententiarum Partitio.

Unde sententiarum aliæ sunt capitales, [a] *aliæ emendam capitis tangentes, aliæ* [b] *notam infidelitatis repræsentãtes, aliæ verò* [c] *simplices, & aliæ* [d] *emẽdam linguæ vel* [e] *calumniam denotantes. Capitalis itaq; sententia, nostro hoc ævo, non nisi ratione invasionis domorum, ac interemptionis, verberationis, vulnerationis, & sine justa causa detentionis nobilium. Præterea prætextu occupationis quorumlibet jurium possessionariorum & eorundem pertinentiarum, quocunq; nomine censeantur, decerni solet, & pronunciari. Et talis sententia capitalis solummodo personas seculares, virilis sexus, & alienas à se sanguine respicit, atq; tangit. Nam inter & contra Eccle-*

a Part 2. Tit. 43.
b Part. 1. Tit. 14. 16. 20. 49. Part. 2. Tit. 57. 65. 75.
c Part. 2. Tit. 67.
d Part. 1. Tit. 25. 134. Part. 2. Tit. 72.
e Part. 1. Tit. 134 Part. 2. Tit. 25. 34. 70. 71. 72.

Capitalis Sententia.

Part. 2. Tit. 67. Part. 3. Tit. 19.

halgatnom: Az *Sententia* azért kűlőmbez az velekedéstől ennyiben, mert az *Sententia* kétség nélkűl való, és erős felelet: de az vélekedés némű-némű kétséges felelet, jól-lehet lehetséges okokból való. Ha azért kűlőmb-kűlőmb vélekedés támad valamely pőrben: tehát azt kel megtartani, az melynek job és méltób okai léſznek.

Az *Sentẽt*iák kőzzűl azért némely főben járó, némely fő váltságot illet, némely hitetlenségnek notáját hozza, némely penig tiſzta, némely nyelv váltságot, avagy Patvárt jegyez. Az főbẽ járó *Sentẽt*ián, ez moſtani űdőbẽ, csak azokat maraſztyák: kik hatalmaſúl valaki házára mẽnek, és Nemes embert ől̃nek, vernek, ſebhetnek, és méltó ok-nélkűl megtartoſztatnak. Ennek-felette, mindenfele jószágoknak, és hozzá tartozóinak (akar mi névei neveſztetſſenek) el-foglalásáért. Es effele főben-járó *Sententia* csak az férfiakat, kik nem egy-házi ſzeméllyek, és nem vérſzerint való attyafiak, ſullyoſittya meg. Mert az egy-házi ſzeméllyekre aſzſzonyi-állatokra és leányzókra, továbba vér-ſzerint való attyafiakra (ki vévén effele dolgot, kiről ez után emlekezem,) főben járó *Sententiát* nem

nem mondnak: hanem csak fejek váltságán maradnak, ez Országnak régi szokkása-szerint: De kűlőmben, és kűlőmb személyekre való képest, à mint ide aláb meg-vagyon.

Ecclesiasticas, nec non muliebris, & fœminei sexꝰ personas, ac fratres, generationales, capitalis sententia (demptis casibus infra declarandis) non decernitur neq; pronunciatur: sed solummodo sententiam emendam, hoc est redemptionem capitis concernens (vetusta de regni consuetudine) fertur & declaratur: diverso tamen modo, diversarum personarum respectu, prout infra patebit.

AZ FEJEN VALO MAratság, mivel legyen kűlőmb az fő váltságnál.

XLIII. TITVLVS.

AZ feje váltságos *Sententia* penig, csak ennyiben kűlőmbőz, az *capitalis sententiá*tól, hogy az feje váltságos, *Sententiát* ha ki mondgyák-is, mind-az-által az Al-pereſt, az ki ellen az *Sententiát* az tőrvényre való nem menésért, avagy ott jelen való nem léteért ki adtak, annak erejével, személlyében, meg-nem tartóztattyák, sem meg-nem foghattyák, fejét sem vehetik, avagy egyébként-is meg-nem bűntethetik, hanem szintén azon módon és rendel, mint az főben járó *Sentẽti*ával, el-veszti minden ingó marháját, és minden jószágát, mely sájáttya, és csak ő magát az Al-pereſt illeti, akar mi-némű jók legyc-

CAPITALIS SENtentia, quomodo differat ab emendæ capitis Sententia.

TITVLVS. XLIII.

SEntentia autem emendæ capitis, in hoc tantummodo distat & differt à Capitali, Ut lata ipsa sententia emendæ capitis, reus & convictus, adversus quem fuerit pronunciata, vel etiam per non venientiam, & non comparitionem, extra data, vigore & virtute ejus in persona sua detineri ac captivari, & capitis obtruncatione feriri puniriq; non poterit. Verumtamen eodem præcisè modo & ordine, quo per sententiam capitalem universa bona, & quælibet jura possessionaria, cunctas etiam res suas mobiles, ipsum-

solum

ſolum propriè & præcisè concernentes, quocunq; nomine vocitentur, & cujuscunq; materiei vel ſpeciei exiſtant (in duab⁹ judici, in tertia verò partibus actori ſtatuenda & occupanda, atq; infra tempus redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorum, titulo pignoris juxta valorem & exigentiam communis æſtimationis ipſorum poſſidenda) perdit, & amittit eo facto.

legyenek-is, és azokat el-foglallyák, két réſzét az Birónak, harmadát az Fel-peres birtokábã adván és ereſztvén, hogy az jóſzágnak meg-váltáſáiglan, kőz bőcſűnek értéke ſzerint, zálagban birják.

Emenda Capitis. Part. 2. Tit. 36. Part. 3. Tit. 26.

EMENDAM præterea capitis, hoc eſt redemptionem vel homagium ſuum, Prælatus ut puta & Baro quadringentos: nobilis verò ducentos florenos ſolummodo actori vel actrici ſolvere tenetur. Et primò ac ante omnia per judicem ſuper hujuſmodi homagio, de rebus mobilibus, ſi reperiuntur: & tandem illis non repertis, ſi neceſſe fuerit de juribus poſſeſſionariis convicti & ſententiati hominis, ſatisfactio impendi, & demum reſiduitas rerum mobilium ac bonorum & jurium poſſeſſionariorum ipſius convicti, inter judicem & actorem, vel actricem dividi debet & tripartiri, uſq; ad tempus (ut prætactum eſt) redemptionis ejusdem, per illos poſſidenda, rebus

ANNAK-felette az feje váltságát, az az, Dijáț, tudni-illik, Papi és Szabad Ur, négy ſzáz forintot, az Nemes ember penig két ſzáz forintot, csak ő magának az Fel-pereſnek tartozik meg-fizetni. Es leg-elsőbenis, avagy mindennek előtte, az Biró affęle Dijáról, az Al-pereſnek ingó marhájából, ha ingó marháját találhattya, ha penig nem találhattya és ſzűkſęglésen, jóſzágából-is, tartozik az Fel-pereſt meg-elégiteni: az után azon meg-*Sententiá*zot Al-pereſnek, ha valami ingó bingó marhája és jósága maradna, azzal az Biró és à Fel-peres meg-oſztozik, három igyenes réſzre oſztván, mely jóſzágot mind addig birnák, mîg (az mint fellyűl meg-mondók) tőlek meg-nem váltnak, az ingó marhát penig ſzabadon fel oſzthattyák, és magok ſzűkſęgekre, el-is kőlthetik.

Az

Az Aſzſzonyi-állatok és leányzók penig nem csak jószágokat, és ingó marhájokat veſztik-el, effęle *Sententiának általa*, de még jegy-ruhátokat-is, és leány negyedeket-is el-veſztik.

rebus mobilibus in uſum eorum liberè diſtributis, atq; converſis. Fœminæ præterea, & mulieres, non tantum jura ipſarum poſſeſſionaria, & res mobiles: ſed etiam Dotalitia & quartalitia ipſarum, per hujusmodi ſententiam amittunt.

Ez-is nyilván való dolog, hogy mikor valamely aſzſzonyi-állat ferjét, avagy ſzűleit, avagy ſáját gyermekit gonoſzúl meg-ől̃i, avagy meg-ől̃etteti, tehát az aſzſzonyi-állatnak-is fejét el-ű̃tik, mint ſzintén az firfiúnak, miért hogy effęle gonoſzság hitetlenſęgnek nótájában eyti ő̃ket.

Sciendum tamen eſt, quòd etiam contra fœminas ac mulieres, in caſu quo earum aliqua maritum, vel parentes, aut liberos proprios malitiosè occiderit vel necari fecerit: (quia talis caſus notam infidelitatis reſpicit) capitalis ſententia, tanquam in perſonam virilem ferenda eſt, atq; pronuncianda.

AFFELE DOLGOKROL, mellyekért az egyházi ſzemélyeket-is fejeken maraſztyák.

XLIV. TITVLVS.

TOvabba három dolgok vadnak, mellyekben az Egyházi ſzemélyek, mind ſáját jószágokat, mind penig fejeket el-veſztik. ELSŐBEN, Királyi Felſęgnek meg-bántáſa. MASOD, ha nyilván való hitetlenſęgnek nótájában eſik. HARMAD, ha ſzán ſzándékból való gyilkoſságot cſelekeſzik,

DE CASIBUS, IN quibus etiam contra Eccleſiaſticas perſonas capitalis Sententia fertur.

TITVLVS XLIV.

SCiendum ulterius, quòd tres ſunt caſus, in quibus, etiam contra ſpirituales & Eccleſiaſticas perſonas, capitalis ſententia pronunciatur: per quam ultra amiſſionem patrimoniorum & beneficiorum ipſorum, [a] *capitalis pœna decernitur, atq; ſequitur.*

a, Part. 1. Tit. 12.

quitur. PRIMUS casus, Si quis eorum crimen læsæ majestatis commiserit. SECUNDUS, si notam infidelitatis manifestam incurrerit. TERTIUS Si quis ipsorum voluntarium & deliberatum homicidium ac latrocinium patraverit, aut perpetrari fecerit. Propter quòd (præhabita degradatione) capite plecti debebit. IN quibus quidem casibus licet bona Ecclesiarum, quibus præsunt non amittant: tamen privata ac separata Patrimonia, & jura possessionaria, si quæ habent: Insuper cuncta beneficia Ecclesiastica, quæ possident, perdere & amittere solent. Sed in tertio casu deliberato scilicet homicidio ac latrocinio, patrimoniorum proprietatem & hæreditatem non amittunt: si fratres habuerint condivisionales, ad quos illa jure successorio spectant. Quoniam caput, in hac parte, capite compensari sufficit.

keszik, és tolváyságot mivel, avagy mással cselekedtetti. Melyért (az Papságot rólla le-vonván) fejével tartozik fizetni. Mely dolgokban jól-lehet az Egy-ház jószágát, az kiben éltek, el-nem vesztik: de az ő magok sáját, és őstől marat külön jószágit és örökségét, ha mi vólna: és annak-felette minden Egy-házi tiszteket, az kit birtak el-vesztik. De az harmadik dologban, tudni illik, az szán-szándékból való gyilkosságért, és latorságért, az őstől szállot jószágnak, tulaydonságát el-nem vesztik: ha egy oszláson való attya-fiai vadnak, kikre törvény-szerint szál az jószág. Mert ennyé részében, elég, ha főért fővel fizet.

In cæteris autem causis & casibus, persona spiritualis & Ecclesiastica, contra secularem, & è converso secularis adversus spiritualem, æquali pœnæ & gravamini subjacet emendæ scilicet capitis, vel homagij atq; damnorum illatorum refusioni. De quibus judex actori, & damnum-

Egyéb dolgokban penig és pörökben, az Egy-házi személy, az külső Nemes rend ellen, és viszontag az külső Nemes rend az Egy-házi személlyek ellen, egyenlő terhen maradnak, tudnia-illik, vagy fő váltságon, avagy díjan, avagy az kárnak meg fizetésséen. Melyről az Biró, az Fel-pereſt avagy kár-vallot embert

(az

(az fellyűl meg-irt mód-szerint) tartozik meg-elégiteni. Ezt az tőrvént penig kivált-képpen vették az Felsęges Romai és Magyari Királynak ALBERTNEK, ki Auſtriai Herczeg-is vólt, rendelt végezéſęből, mellyet ez moſtani derék *Decretum*-ban-is helyén hadták.

mnum paſſo, juxta modum (ſuperius prædeclaratum) ſatisfactionem impendere tenetur. Et hæc conſuetudo, ex generali maximè decreto ſereniſſimi Principis, quondam Dn. ALBERTI Romanorum & Hungariæ Regis, Auſtriæq; Ducis excerpta eſt atq; proceſſit: Quæ etiam in generali moderno decreto noſtro roborata habetur & confirmata.

AZ ADOSSAGOT ES kárt, mint fizeſſęk-meg az egy-házi személyek.

XLV. TITVLVS.

TOVABBA ha az Egy-házi személyt, akar minémű állapatban és méltóságban legyen-is, à tőrvény valami adoſságnak meg-fizetéſęre kénſzeritit: tehát pereſſęt pénzel kel meg-elégiteni. Kit ha nem akar, avagy nem-lehet: az Biró az Egy-ház jószágát foglallya-el, és iktaſſa és adgya az nyertes fęlnek kezéhez, ki mind addig birja mîg az jószágnak jővedelméből, az ő adóſságát ki veheti. Az pénzen penig itt ez hellyen értűnk akar mi Aranyat Ezűſtöt, és minden-fęle pénzt, kivel ez moſtani

QVALITER DEbita, ac damna ſpirituales perſonæ reddere debeant.

TITVLVS XLV.

ITEM, Si perſona ſpiritualis cujuscunq; ſtatus & dignitatis exiſtat, ad ſolutionem & reſtitutionem aliquorum debitorum aggravata fuerit: tunc adverſario ſuo pecuniaria ſolutione ſatisfacere tenetur. Et ſi noluerit, aut non poterit: tunc de bonis Eccleſiæ per judicem adverſario ipſi, infra illi ſpacium temporis, quo de proventibus ipſorum bonorum debita recuperari poterit, ſtatuendis & occupandis ſolutio ac ſatisfactio

est imponenda. Pecuniaria autem appellatione intelligitur, hoc in loco, quodlibet aurum & argentum ac omnis moneta, pro tempore currens. Ubi verò ad solutionem & refusionem damnorum illatorum condemnatus extiterit: isto casu poterit (si voluerit) rebꝰ mobilibus & venalibus, juxta tamen verum valorem hujusmodi rerum, adversario suo satisfactionem impendere. Alioquin de juribus possessionariis Ecclesiæ, in hac quoq; parte, judex causæ, adversario illius personæ convictæ statutione debita, satisfacere tenetur.

ũdõ szerint élünk. Ha penig valami kár tételt érnek-el rayta: és akarattya lészen réá, csak ingó marhával-is meg-elegitheti, az õ pereſſét, vásári bõcsũ-szerint, az mint az õ igaz árrán el-adhatni. Mellyet ha meg-nem cselekednek, az Biró az Egyház jószágából tartozik igaz elégtételt tenni, és añyi részébõl abban az gyõzedelmes félt bé-iktatni.

QVOMODO CAPITULUM, vel Convẽtus simul, & quomodo personæ privatæ seorsum sententiari debeant.

TITVLVS XLVI.

ITem, si Capitulum vel Conventus, collectivo nomine, pro actibus potentiariis majoribus vel minoribus, quocũq; sententiarum genere condemnatur: tanquã unica & singularis persona gravatur, & non singuli singulariter debent condemnari: exceptis præmissis casibus, homicidij videlicet voluntarij & deliberati, ac criminis læsæ Maje-

AZ CAPTALANT, avagy Conventet egygyũt, avagy kũlõn-kũlõn személyenként mi-képpen sententiázzák.

XLVI. TITVLVS.

AZ egész Captalant, avagy Conventbéli gyũlekezetet, akar az nagyob, akar az kisseb hatalomért, akar micsoda *sententiá*val: csak ugy *Sentẽt*iázhattyák-meg, mint ha csak egy kũlõn magának való személy vólna, és nem egygyenként kel õket kũlõn-kũlõn meg-bũntetni: az elõbbi meg-mondot három dologtól meg-válva, tudnia illik, szabad akaratból lõtt, szán-szándékkal való

gyilkos-

gyilkoſság, Király méltóság ellen való vétek, és hitetlenſégnek notája: melyért minden vétkeſt, az megmondot mód-ſzerint, kel meg-bűntetni. Ha penig az Captalomból való kűlőn bizonyos ſzemélyek, és nem az egéſz gyűlekezet, cselekeſznek hatalmat, az Egy-ház jóſzágából: tehát nem az egéſz gyűlekezetet, hanem kűlőn ſzemélyek-ſzerint, azokat abból az helyből, ahól à gonoſságot cselekedték, hihattyák réá. Főképpen ha ſáját ős jóſzágok nincs, tehát ugyan az meg-mondot Egy-ház jóſzágából kel réá hinnya, és à dolognak érdeme-ſzerint, az Biró által meg-*ſententi*áztatni.

Majeſtatis, & notæ infidelitatis, pro quibus omnes delinquẽtes (modo antelato) ſunt puniendi. VERUM ſi certæ perſonæ Capitulares, & non tota communitas aliquos actus potentiarios de bonis Eccleſiarum perpetraverint: tùnc ipſæ perſonæ ſeorſum à communitate, ex eo loco, ubi talia mala commiſerunt, ad judicium liberè poterunt evocari. Præſertim ſi patrimonia non habuerint privata, nihilominus de loco prænotato citari & evocari quærunt, ac juxta cauſæ meritum, ſententia contra eos per judicem ferri poterit atq; pronunciari.

AZ CAPTALAN GYűlekezeti kőzzűl, ha kűlőn egy ſzemélyt meg-*ſententi*áznak, mit kel cselekedni?

XLVII. TITVLVS.

ISmeg, ha az gyűlekezet kőzzűl, valamely ſzemély, kinek ſemmi kűlőn ős jóſzága nincsen, vagy feje váltságán el-marad, vagy kárt fizettetnek meg-véle, és ſemmi ingó bingó marhája nincsen. Az az kérdés, honnét és miképpen, kel az pereſſet meg-elégitetni? Mert nem à Captalan

QVID, SI UNA perſona Capitularis Sententiata fuerit, agendum ſit?

TITVLVS XLVII.

ITem, *ſi una perſona capitularis bona hæreditaria & patrimonia ſeparata non habens, in emenda ſui capitis convincetur vel in refuſione damni condemnabitur, & rebus mobilibus deſtitutus reperietur. Quæritur unde, & qualiter adverſa-*

rio satisfactio fiat? Quia non de commissione Capituli mala ipsa patravit: & ex consequenti bona Capituli propterea non videntur esse diripienda. Dicendum quòd quia mala ipsa & facinora, unde videlicet emenda capitis vel damnorum refusio subsequuta est, de medio & tanquam de membro ipsius capituli illa patravit, quæ perpetrare aut non potuisset aut locũ patrandi non habuisset, si in hujuscemodi beneficio constitutus non fuisset: Ideò de proventibus beneficij ejusdem capitularis convicti, per reliquos capitulares, actori super eisdem rebus obtẽtis satisfactio est impendenda.

lã hagvásából cselekedet gonoszúl: kövétkezik tehát, hogy az egész Captalant nem illik meg-károsítani érette. Erre ez az felelet, mivel-hogy az Captalan gyülekezeti közzül való, cselekedte vólna, ez gonoságot, melyért vagy feje váltságán, avagy az kárnak meg fizetésen, el-maraztanák, mellyet avagy nem cselekedhetet vólna, avagy hellye sem lött vólna, hoñét cselekedte vólna, hogy ha ő-is az Captalannak egygyik tagya, és annak az jövedelméből nem nevekedet vólna: Ennek-okáért annak az Captalannak jövedelméből, valamennyi az meg-győzettetnek személyére jutna, tartozik az egész Captalanbéli gyülekezet, az Fel-peresnek, az ki-mondot törvény-szerint, meg fizetni.

DE COMPENSATIONE damnorum, per Officiales Ecclesiasticarum personarum irrogatorum?

TITVLVS XLVIII.

ITEM, universi officiales Ecclesiasticarum personarum, sive sint spirituales, sive seculares occasione quorumcunq; actuum potentiariorum, si quos de officio-

AZ EGY-HAZI SZEmélyeknek Tisz-tartói, ha kárt tésznek, mint kelraytok meg-venni?

XLVIII. TITVLVS.

AZ Egy házi személlyeknek Tiszt tartói, akar magok közzül valók legyenek, akar külső Nemes emberek, ha kárt avagy hatalmat cselekesznek, tiszt-viselésekben: tehát

ugyan

ugyan azon tiſzteknek hellyéből ez Orſzágbéli egyéb Nemeſſeknek módgya-ſzerint, hihattyák őket az tőrvényre. Es ha el-érik raytok, ugyan azon tiſztek alat való jókból, kel az pereſt, s-mind penig az Birót meg-elégiteni. Az Urak penig(hogy ha nem az ő hagyáſokból eſſet à kár) az Tiſzt-tartókat, még ſzeméllyeknek meg-fogyásával-is meg-bűntethetik, és az elég-tételre erőltethetik: az mint az moſtani kegyelmes Urunk, LASZLO Királynak első *Decreto*mának huſzon negyedik réſzében-is meg-vagyon irva.

ciolatibus eorum commiſerint vel perpetraverint: de eiſdem officiolatibus ipſorum, inſtar aliorum regni nobilium, & officialium, liberè ſemper jure conveniri atq; ad judicium citari & evocari poſſunt. Et ſi in judicio convicti fuerint, de dictis officiolatibus eorũ, tàm adverſario, quàm etiam judici ipſorũ ſatisfactio adminiſtrabitur. Domini autem illorum (ſi talia non commiſſione eorum fuerint illata vel irrogata) poterunt ipſos officiales, uſq; ad debitam emendam & ſatisfactionem, etiam cum detentione perſonarum ſuarum compellere: prout hoc de officialibus habetur etiam in decreto primo, moderni Dn. noſtri VLADISLAI Regis, articulo vigeſimo quarto.

AZ PAP URAKAT, Miképpen itillyék meg az Captalannal egygyűt, avagy külön.

XLIX. TITVLVS.

AZ *Prælatus* az ő Captalañyával avagy Conventével, à kőz jószágból lőt hatalomért, vagy mind egygyűt menekedik-meg, vagy kárhoztatik· Az kűlőn jószágból meg-kűlőn. Azonképpen hitit-is, az kőz jószág

QVOMODO PRÆlatꝰ, cum Capitulo ſimul, Et quomodo ſeorſum judicium portabit.

TITVLVS XLIX.

ITEM, *ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu, fuerit ad judicium ſimul evocatus: tunc ſi Prælatus & Capitulum, vel Conventus in illis juribus poſſeſſionarius de quibus actus ejuſce-*

ejuſcemodi potentiarij aut alia malorum genera commiſſa vel patrata fuiſſe dicũtur & quæruntur, indiviſi fuerint comperti: tunc Prælatus in hoc caſu nõ ſeparatim à ſuo Capitulo vel Conventu, ſed ſimul cum eiſdem, aut abſolvi, aut condemnari debet. Quoniam ratione indiviſionis cum ſuo Capitulo, vel Conventu, una communitas eſſe cenſetur. Si tamen de diviſis inter eos juribus poſſeſſionariis mala ipſa ſuborta, perpetratag; fuiſſe comperientur: tunc & Prælatus & Capitulum, vel Conventus ſeparatim & ſeorſum condemnatur. HINC eſt, quòd ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu ſimul evocabitur: tunc ratione diviſionis, vel non diviſionis, etiam juramentum illis diverſimodè præſtandum adjudicatur. Nam ſi modo antelato Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu, indiviſus fuerit: tunc ipſe Prælatus, cum ſuis conjuratoribus, tàm in ſua, quàm etiam totius Capituli vel Conventus perſonis, ſacramentum præſtare debebit. Si verò diviſus extiterit: tunc tàm idem Prælatus cum ſuis, quàm etiam Lector, aut Cantor, ſive Cuſtos vel Decanus, in perſona ipſius Capituli, vel Conventus, iterum cum ſuis conjuratoribus, juxta deliberationem & ſententiam judicis ſeorſim ſeparatim juramenta eorum deponere tenentur.

jóſzág felõl, az *Prælatus*, az õ véle eſkũvõkkel, mind az õ ſzeméllyében, és mind à Captalan avagy Conventképében téſzi-le. Az kũlõn jóſzág felõl kedig, az *Prælatus* csak az õvérõl, eskũſzik az õ *conjuratorival*, avagy mellette való eskũvõkkel.

Et per Prælatos intellige non ſolùm dominos Archiepiſcopos, & Epiſcopos: ſed etiam abbates, atq; Præpoſitos, tàm ſeculares quàm regulares omnes.

Az *Prælat*uſon értſed penig, nem csak az Egy-háznak fõ gond-viſelõit, ugy-mint Erſeket, Pũſpõket: hanem még az Apat Urakat-is, és *Præpoſt*okat, mind az ſzerzetben avagy az ſzerzeten kivũl valókat.

AZ PRÆLATUSOKnak kiket uyjonnan válaſztnak, Eſztendeig való haladékokról.

L. TITVLVS.

AZ Egy-házoknak *Prælatuſi*, avagy Fő gond-viſelői, kik az Captalan avagy Conventbéli attyafiaktól kűlőn oſztozván vadnak, az ő válaſztáſoknak napjától fogván, azon ſzabadságban vadnak, melyben az neveletlen árvák: kiknek ez Országnak régi meg-regzet tőrvénye és jó ſzokkáſa-ſzerint, illyen engedelmek vagyon, hogy még az ő Áttyok idejében való kezdetet perben-is, egy egéſz eſztendeiglen, akar mely peres fęl ellen-is, ne tartozzanak meg felelni, hogy tudni-illik, azonkőzben az attyai jóſzágot, és az ok-leveleket meg-láttaſsák és meg-hányhaſsák, hogy annak-utánna az ő pereknek follyását jó módon igazgathaſsák. De ez ſzabadságot értſed, mikor jóſzág dolga, avagy az-ok leveleknek bé-adáſsa forog. Mert egyéb perekben, mellyeket hatalom dolga felől inditottak, mellyekben az leveleknek bé-hozáſa nem ſzűkſęges, ez az engedelem ő nékiek ſemmit nem haſznál: mely engedelmet, az fellyűl

DE ANNUALI Prorogatione, Dominorum Prælatorum, noviter electorum.

TITVLVS L.

ITEM, Prælati Eccleſiarum, à ſuis fratribus, Capitulo videlicet vel Conventu diviſi, à die electionis eorum Privilegio pupillari gaudent: quibus de vetuſta Regni lege, & approbata conſuetudine permiſſum eſt & conceſſum quòd etiam in cauſis, tempore patris eorum inchoatis, infra unius integri anni ſpacium, ad cujusvis inſtantiam reſpondere non teneantur: ut interim jura paterna, & literalia inſtrumenta revidere, calculareq; & deinde proſecutioni cauſarũ ſuarum commodè ſuperintendere poſſint. Hoc tamen intellige in facto jurium poſſeſſionariorum & exhibitionis literalium inſtrumentorum fieri. Nam in cæteris cauſis prætextu actuum potentiariorum motis in quibus productio literarum ſubſequi non debet, hæc conceſſio minimè ſuffragatur: quæ promiſſo mo-

do, & in præmissis casibus & causis, etiã legitimæ ætatis, hoc est, ætatem quatuordecim, juxta modernorum verò consuetudinem duodecim integrorum annorum habentibus, à Principe semper concedi: & in judiciis observari solet. Si tamen fuerint indivisi, tũnc hujusmodi permissio, & libertatis prorogativa, illis patrocinari non potest. Nam Capitula vel Conventus privilegio majorum gaudent, & ætatem perfectam, hoc est, viginti quatuor annorum integrorum semper repræsentant: quibus hæc prærogationis libertas non competit observari. Absurdum enim videretur, ut post electionem cujuslibet Abbatis vel Præpositi, aut Lectoris, Custodis, Cãtorisq; vel Canonici, causa dudum mota, usq; ad anni integri revolutionem semper in suspenso relinqueretur, & sic indecisa per aliquot annos penderet, conclusioneq; sua fraudaretur.

lyũl meg-mondot mód-szerint, az perekben, még az tõrvény-szerint való ũdejũeknek-is, az az, ha az tizen négy esztendõt meg-haladták-is, az moštani szokás-szerint azért à tizen kettõdik esztendõre hozták azoknak ũdejét, az Fejedelem mindenkoron meg-szokot engedni, és à tõrvényben-is hellyén hadgyák. Ha penig osztatlanok lésznek, tehát effęle engedelem és szabadság õ nékiek nem használ. Mert az Captalanok avagy Convẽtek az õ elejeknek *privilegium*ával élnek, és à tõrvényben-is elégedẽdõ ũdejũeknek tartatnak, ugy-mint, kik az huszon négy esztendõt már meg-haladták: ennyi idõsseknek penig effęle haladékot, és szabadságot, nem illik engedni. Mert méltatlan dolognak látczanék az, hogy minden Apat-Ur, Præpost, *Lector*, *Custos*, *Cantor* avagy Canonok választása után, à régtõl fogván kezdettet põr, tellyes Esztendõnek forgásaig haladékba hagyatnék, és vége szakadatlan egy-nehány esztendeig függene, és igy az õ érdemérõl igazat sem tehetnének.

QVOD PRÆLATI Ecclesiarum ob delicta prædecessorum suorum condemnari non possint.

HOGY AZ PRÆLATUsokat, az õ elejek vétkeért meg nem büntethetik.

LI. TITVLVS.

TOvabba ha valamely *Prælatus*, avagy Apat-Ur, vagy Præpoſt jóſzágából, hatalmat, avagy valami gonoſságot cselekedtek vólna: és ez illyen *Prælatuſt*, avagy Apat-Urat akar *Præpoſtot*, az mîglen élt, ez dologért Király Udvarában nem hivatták, avagy más módon valamiképpen pőrben nem fogták vólna: tehát az ő halála után, az kit hellyében válaſztnak, az fęle hatalomért, azt ſzemélye-ſzerint meg nem bűntethetik: hanem csak az Egy-háznak jóbbágyi és ſzólgai felől, az kik gonoſzúl cselekedtek, az Fel-pereſnek tartozik tőrvényt tenni. Mert az Egy-háznak jóſzágát, ſenki az *Prælatuſok* avagy Apat-Urak, akar *Præpoſtok* kőzzűl, akar egyéb Egy-házi ſzemelyek-is, az ő tulaydon vétkekért, el-nem veſzthetik, és az Egy-háztól el-nem idegenithetik. De ha valamellyik azok kőzzűl feje váltsága-ſzerint való *ſententiá*n marad, tehát az dijáról, és az kár-tételről tartozik eleget tenni. Utánna penig ki az Tiſztben jút, arra nem őrőkkes-képpen ſzállot, hanem csak tiſzti-ſzerint birja az jóſzágot, ezokáért az ő előtte való Tiſztbélinek feje váltságáért (mivel-hogy még abból az

TITVLVS LI.

VLterius: ſi de bonis & juribus poſſeſſionariis cujuſpiam Prælati, aut Abbatis, vel Præpoſiti, actus potentiarij, ve malorum genera patrarentr atq; committerentur: talis Prælatus aut Abbas vel Præpoſitus, quàm diu in humanis ageret, propterea in curiam Regam non evocaretur vel alitr in cauſam quomodolibet non attraheretur: tunc decedente eo, ſucceſſor ſuus ratione hujuſmodi actuũ potentiariorum, quãtum in perſona ſua, condemnari & aggravari non poterit: ſed ſolũmodo ex parte jobagionum ac familiarium illius Eccleſiæ, per quos mala illa perpetrata fuiſſe dinoſcuntur, judicium & juſtitiam actori facere & impendere tenetur. Quoniam bona, & jura poſſeſſionaria Eccleſiæ (ſicuti prænarratum eſt) nemo Prælatorum aut Abbatum, vel Præpoſitorum, ſeu etiam aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, propter ſuos exceſſus amittere, & ab ipſa Eccleſia alienare poteſt. Sed ſi quiſpiam illorum in emendæ capitis ſen-

tentia conflictus fuerit: tunc solùmodo de homagio & damnis illatis satisfacere (modo prædelarato) debet. Successor itaq; jus, qui non hæreditario jure, sed via electionis successit, emendam capitis illius prædecessoris sui (ex quo evocatus non fuit) subire, compensareq; non teneur: Prout etiam filij, ob delicta paterna, facta prius evocatione, sententiarum capitalium, vel emendæ capitis gravamini, quantum ad pœnam, non subjacent. Sed si convicti fuerint: saltem in æstimatione jurium paternorum convincentur. Et hoc si patres eorum in humanis agentes, evocati fuerint. Aliter enim, si post obitum parentum evocatio subsequetur: non jam delictum patris, qui jura possessionaria forsitan occuparat, vel res, & bona mobilia alterius diripuerat: sed filiorum, qui malè occupata vel res direptas detinent, compensari metiriq; solet. Si igitur in facto occupationis bonorũ causa mota fuerit: quia fortè Ecclesia bona illa habet, & possidet: etiam decedente quoli-

az tőrvényre sem hitták vólt) nem tartozik semmit fizetni, annak terhe sem szál réá. Miképpen hogy az Fiak-is, az Attyok vétkeért, ki réá-is hittak vólt, nem illik hogy fejekkel fizessenek, avagy fejek váltságát adgyák-meg. De ha az attyokért meg-*Sententiá*ztatnak: csak az attyok jószágának maradnak bőcsűén. De ez-is igy lehet, ha az attyokat éltében réá hitták vólt, Mert ha halála után hivandgyák az fiait réá, nem az attyok vétkét kel abban az tőrvénnek tekinteni, hogy más ember jószágát foglalta-el, vagy más marháját vette vólt-el: hanem az fiak cselekedetit, hogy az hatalmásúl el-foglalt jószágot akar egyéb-fęle gonoszúl el-vőt marhát, hatalmasúl tarttyák nállok. Ha azért jószág foglalása felől való dologból pőr támadand: mert netalám, az el-foglalt jószágot az Egyház kezénél találllyák: az *Prælatus*, avagy Apat-Ur, akar *Præpost*, az ki az jószágot el-foglalta vólt, ha azomba meg-hal-is, mind-az-által, azt az ki utánna az tisztben kél, mindenkorérette réá hihattyák, és azért el-marasztthattyák. Es ugyan ezent kel érteni, azokról-is, kik hellyeket elváltoztatván, más Egy-háznak tisztiben mennek lakni.

HOGY

quolibet Prælato aut Abbate, vel Præposito, successor suus, in hoc casu semper evocari & condemnari potest. Et hoc idem est intelligendum etiam de illis Ecclesiarum Prælatis, qui per translationem in alterius Ecclesiæ beneficium vel dominium se conferunt moraturos.

HOGY AZ JOSZAG dolgában, az Egy-házi széken nem perelhetnek: még ha elöben való igiret, vagy Testamentom forgot vólna benne-is.

LII. TITVLVS.

TOvabba akar mi-némű pör-is, mely jószág dolgát, avagy keresetit illeti, még ha igiret, akar *Testamentum* lőt vólna-is ez illyen jószág felől, az Egy-házi személyek elől, avagy képebéli emberek elöt, nem foroghat: hanem minden effele pört az Király Udvarában, az Királytól rendelt Birái elöt, kel meg-inditani, és el-is végezni, Mert akar ki mit igirjen, akar *Testamento*mot tegyen: mindenkor azért csak annak itiletinek kel meg-állani, az kinek méltóságában és birodalmában, az dolog vagyon, az kit igirnek, avagy az ki felől *Testamento*mot tésznek.

NYILVAN való dolog penig ez, hogy

QVOD CASU FActum juris possessionarij tangens, in foro Ecclesiastico tractari nequit: si etiam promissio vel Testamentum interveniat.

TITVLVS LII.

ITEM, quòd nulla causa factum juris possessionarij concernens, si etiam promissio vel testamentum occasione talis juris possessionarij interveniisset, coram ipsis spiritualibus personis vel eorum vices gerentibus, tractari poterit: sed omnis ejuscemodi causa, in curia Regia, coram judicibus ejusdem ordinarius, solet examinari, pariter & terminari. Quicquid enim quispiam promittat vel testetur: semper tamen standum est ejus judicio, ad cujus authoritatem & jurisditionem res ipsa (pro qua promissio & testamẽtum emittitur) principaliter spectat.

Certum est autem, Quia hoc

in Regno non niſi Judicum ordinariorum curiæ Regiæ ſentẽtiis, & literis adjudicatoriis, jura poſſeſſionaria gubernantur. Vicariorum verò vel aliorum judicum ſpiritualium literæ & ſententiæ, in hac parte nuſquam obſervantur. Nam & alias acceſſorium debet ſequi forum ſui Principalis. Propterea cauſa, factum juris poſſeſſionarij tangens, in præſentia judicis ſpiritualis ventilari concludiq; nequit. Et idem eſt ſentiendum etiam de cauſa ratione fortè debitorum, vel aliorum negotiorum, in qua fides intervenerit. Ille tamen, qui fidem præſtitit, antequam cauſa ſuſcitaretur, deceſſerit mota: quòd videlicet in ſede ſpirituali ea tractari non poteſt. Nam fides, & ejus pœna, perſonalis eſt: quæ extincta perſona, extinguitur in judicio ſemper. Si quid tamen debiti vel alterius rei, juxta fidem in promiſſione annexum & appoſitum fuerit, hoc coram judice ſuo ſeculari, actor ipſe ab hæredibus, & aliis legitimis ſucceſſoribus defuncti requirendi habet authoritatem.

hogy ez Országban, csak az Király Udvárából rendelt Bíráknak *Sententiá*val, és itilt leveleivel, szokták az jószágot tartani és birni. Egyéb *Vicariu*soknak, és Egy-házi Bíráknak levelei és *Sententiái*, itt ez dolgokban, sohúlt meg nem tartatnak. Miért hogy az pőrnek Czikkellyitis, ugyan azon széken illik meg-keresni, ahol az dereka forog. Annakokáért az jószágban járó pőr, az Egyházi Biró előt nem foroghat, végben sem mehet. Ugyan ezent kel érteni affele pőrről-is, melyben az adóságot, vagy egyéb dolgait, valaki hitire fogadná. Az penig, ki hitire fogadra: minek-előtte érette meg-keresnék, el-halna: ez illyen dolog-is az Szent széket nem illeti. Mert az hit és annak bűntetésse személy-szerint való: mely személy meg-halván, à bűntetése-is mindenkoron véle egyetemben le-szál, és az tőrvényben meg-hal. Mind-azáltal, ha valamit hitire fogadot, vagy adóságot, vagy egyéb dolgot, azt az meg-hólt ember maradékitól, az Nemes széken való Birája előt, az Fel-peres meg-keresheti.

AZ

AZ CAPTALANBELI Tiſztartónak és Decanoknak, az jobbágyok kőzőt való méltóságáról.

LIII. TITVLVS.

AZ Captalan avagy Conventbéliek, az ő falujokban, Tiſzt-tartókat, avagy paraſzt Birákat, ſzoktak tártani, kik az ő Jobbágyok kőzőt idő-ſzerint parancsollyának: kik az minémű itiletet és tőrvént téſznek, ollyan ereje vagyon, mint ha ſzemélye ſzerint az Captalan avagy Convẽtbéliek mondották vólna ki. Az Decáñak is az Captalan ſzemélyében azon méltósága vagyon. De azért az ő tiſzt-viſeléſſének határán kivűl, Procator levél nélkűl, az egéſz Captalan nevében, nem pőrelhet.

QVID OFFICIALIS vel Decanus Capitularis, inter Jobbagiones' Capitulares agens, valeat.

TITVLVS LIII.

ITEM, ſolent Capitula ac Conventus, in eorum villis Officiales & villicos, qui in medio Jobagionum ſuorum temporalem jurisditionem exerceant, tenere & conſervare: quorum judicium, & judicij impenſio eam virtutem & vigorem habere dinoſcitur, ſicuti perſonaliter fuiſſet per illos Capitulares, aut Conventuales adminiſtratum. Decanus etiam in perſona Capituli eandem habet authoritatem. Verumtamen extra Officiolatum ſuum ſine literis procuratoriis totius Capituli, pro eodem Capitulo reſpondere non poteſt.

AZ AURANÆ PRIORról, és az ő állapattyáról, és ő réá való tőrvény-tételről.

LIV. TITVLVS.

DE PRIORE AURANÆ, & ejus conditione, ac de ſententijs in eum ferendis.

TITVLVS. LIV.

Ezt a Tituluſt olvaſſa az kegyes Olvaſo áz Déak Decretomból.

SCIEN-

SCIENDUM ulterius, quòd licet Prior Auranæ utroq; titulo spirituali videlicet & sæculari gaudeat, jura tamen possessionaria instar Ecclesiasticarum personarum gubernat: Ubi advertendum, quòd Prioratus Auranæ olim in hoc Regno per excellentissimum Principem Dominum LUDOVICUM Regem fundatus & institutus fuisse perhibetur. Qui qvum Regnum Siciliæ, sive Neapolitanum, valido cum exercitu, necem fratris sui carnalis, divi ANDREÆ, ejusdem Regni & Hierusalem Regis, vindicaturus invasisset, à Rhodanis non parvum fertur auxilium navale sibi collatum fuisse. Unde & eorum zelo inductus, singulariq; amore permotus, in signum religionis & professionis Rhodianorum, post felicem & victoriosum suum reditum, Prioratum ipsum Auranæ, multis possessionibus dotatum instituit, atq; fundavit. Cujus prior pro tempore constitutus ex Regulari Rhodianorum observantia, militiam secularem, pro fidei Catholicæ defensione & tutamine semper exercere, uxorisq; solatio procul motus atq; destitutus, castitatem perpetuam observare tenetur. Quapropter, occasione ipsius abstinentiæ & castitatis dignè inter spirituales personas computatur. Cum igitur Prior ipse, Auranæ utroq; titulo, spirituali & sæculari (prout prænarratum est) gaudeat, venerabilisq; & magnificus in suo titulo scribatur: venerabilis, utpote propter castitatem & regularem observantiam. Magnificus, siquidem tanquam, Baronum unus, ob singularem militiam, quæ Magnifici generosiq; cordis esse debet: Bona etiam temporalia, quæ possidet, spiritualibus & Ecclesiasticis patrimoniis quodam modo connexa esse videantur. Ideò, si quando sententia contra eum fertur: non in emendaduntaxat capitis sui (quæ ratione sui Baronatus ad quadringentos florenos, adversæ tantùmodo parti persolvendos se extendit) sed insuper in damnis, per eum commissis, & de bonis Ecclesiæ, more aliarum Ecclesiasticarum personarum refundendis, & præterea cunctorum patrimoniorum suorum (si quæ ultra bona prioratus habet) amissione convinci solet & aggravari. Et hoc si in facto majoris potentiæ condemnabitur. Nam in minoribus actibus potentiariis, ipsum quoq; sicuti & alium quemcunq; onera & gravamina minus lædunt. Intelligendum est etiam, si contra Magnates, vel alios Nobiles secularis conditionis convincetur aut sententiabitur: Nam contra Ecclesiasti-

cleſiaſticam perſonam, nec prior ipſe majori onere gravabitur, quàm perſona ſpiritualis adverſus eum gravaretur. SCIENDUM tamen eſt, quòd in præmiſſis tribus caſibus, videlicet criminis læſæ Majeſtatis: Notæ infidelitatis, & voluntarij deliberatiq; homicidij, Prior ipſe, ultra præmiſſam pœnam, etiam caput amittere, ſeu capitalem ſententiam ſubire ſolet atq; debet: Dum tamen evidenter & juridicè fuerit conſictus & condemnatus. In aliis autem rebus quantum ad jura Regni, privilegio Prælatorum uti, gaudereq; conſuevit. Exercitia nihilominus militaria more Baronum & Magnatum, pro Regni defenſione peracturus.

AZ KIT FEJERE ITILnek, mint kellyen véle bánni.

LV. TITVLVS.

TOVABBA ezt-is tudnunk illik, hogy az fellyűl meg-mondot dolgokért (ki-vévén azokat, kik vérſzerint való attyafiaſok) valamikor Nemes renden való ſzemélt fejére itilnek, és valamiképpen *Sententiát* mondnak réá: nem csak az ingó bingó marháját és jovait, azonképpen jóſzágát és minden ő̃rökkét veſzti-el ez ollyan meg-*ſententiázot* ember: de még-fejét-is el-ű̃tik érette. Ugy, hogy valahól az *Sententia* levélnek erejével ő̃tet meg-találályák, és meg-foghattyák, tehát az ő̃ rendelt Bírája, avagy Biró embere, kit arra válaſzt és bocsát, jóſzága el-foglalaſsának utánna mindenkoron: az jóſzága-

DE CAPITALI Sententia, & executionis ejus ſerie.

TITVLVS LV.

SCiendum deinde eſt, quòd ſententia capitalis, ratione & prætextu antelatorum caſuum, contra ſecularem perſonam (demptis tamen perſonis fraternitate & conſanguinitate conjunctis) lata, & quovis modo pronunciata non ſolùm res mobiles ac bona, & jura poſſeſſionaria talis ſentẽtiati & convicti hominis aufert: verùm etiam pœnam capitalem infert. Ita ut ubicunq; ille reperiri ac deprehendi poterit, vigore literarum ſententionalium, per judicem ſuum ordinarium, vel hominem ipſius judicis, ad id

Part. 2. Tit. 58. Part: 3. Tit. 19. 20.

per eundem deputatum, post executionem semper: ante autem executionem infra anni dũ taxat unius integri, à die emanationis ipsarũ literarum sententionalium computandi, revolutionem, in persona sua detineri, captivariq, & ad manus sui judicis ad infligendam sibi pœnam, à jurè in hac parte statutam, dari & assignari valebit. Nam adversarius suus ipsum propria sua authoritate, absq, homine judicis neq, captivandi neq, etiam in domo sua, vel alibi (etiam per hominem judicis detentum) conservandi habet facultatem: sed ad man' judiciarias, quàm primùm poterit (dietim de loco in locum se domũ residentiæ judicis versus, vel ubi judex ipse fuerit constitutus movendo) assignare, præsentareq, tenetur. Qui quidem judex hujusmodi detentum, tribus diebus, causa pacis & concordiæ, apud se conservare: Et si cum adversario suo concordare interim nequiverit: tunc manibus adversarij sui, ut capite plectatur, reatusq, sui pœnam luat, dare & assi-

Part. 1. Tit. 16. 60. Part. 2. Tit. 37.

ga el-foglaláſsának elõtte peniglen, egy egéſz eſztendõnek forgáſſa alat, az *Sententia* levél keléſſe napjától fogván, ſzámlálván, az meg-*ſententiá*zot embert, ſzeméllyében meg-tarthattyák és meg-foghattyák, és az õ Birája kezében adhattyák, hogy az mint az tõrvény találta, meg-bũnteſſe. De az õ põreſſe õtet, maga fejétõl és hatalmából, az Biró embere nélkül, ſem meg nem foghattya, (sõt ha az Biró embere meg-fogtavólna is) ſem hazánál, ſem máſutfogva nem tarthattya: hanem mentõl hamaréb lehet, az Biró kezében tartozik adni és vinni, oly ſietſęggel, hogy napról napra, helyrõl helyre, az Biró háza felé avagy ahól akkor az Biró léſzen, mennyen véle. Mely Biró effęle meg-tartot embert békeſſęgnek, és egyben alkuváſnak okáért, tartozik magánál harmad napig meg-tartani: Es hogy ezenkõzben az õ pereſęvel meg nem békélhetik: tehát az õ pereſſe kezében adgya és bocsáſſa, hogy fejét vegyék, és vétkejért meg-bũnteſſęk. Kit ha meg-õletet, avagy egyéb méltó bũntetéſt, az ki meg-mondot tõrvény-ſzerint, tétet rayta az õ pereſſe: annak-utánna ſemmi jóſzágát, és ſemmi marháját az Biró, és az peres

el-nem

el-nem foglalhattya: hanem minden jószága és marhája fiaira, ha vadnak, avagy attyafiaira, akar egyéb tőrvény-szerint való örökkösire, tisztán és fizetés nélkül szál: De attól el-válva, az mit fogságának idején nálla találnak, mely az Birónak marad.

assignare debebit. Cui si mortem, vel aliam pœnam condignam: à jure (ut præfertur) statutam, adversarius intulerit: nulla postea bonorum & jurium possessionariorum suorum occupatio per judicem, vel adversam partem, fieri & subsequi valebit: sed omnia bona, & jura sua possessionaria in filios, si habuerit, vel fratres aut alios legitimos successores suos, purè & simpliciter devolvuntur: exceptis solùmodo rebus, apud ipsum convictum tempore captivationis suæ repertis, quæ ipsi judici manebunt.

AZ SENTENTIA ALtal el-foglált jószágot, az Biró kezétől, és az peres féltől, mint válthattyák-meg.

LVI. TITVLVS.

HOlot penig az meg-*sententiá*zot ember Biró kezében nem esik, és meg nem foghattyák, mind-az-által az *sententiá*val az más fél el-járván, jószágát el-foglallya: tehát jószágát az ő fiai, vagy attyafiai, akar maradéki és örökkessi, avagy kikre idővel szálhatna az jószág, az Biró kezéből és az peressből, köz bőcsel meg-válthattyák, de az nap alat, mellyet az Biró eleiben rendel: Sőt ha

QVALITER BONA per sententiam occupata, de manibus judicis, & adversæ partis sint redimenda.

TITVLVS LVI.

VBI autem convict⁹, & condemnatus ille manus judiciarias evaserit, captivariq; non poterit, & lata hujusmodi sententia contra eum legitimè exeqvuta fuerit: tunc bona & jura sua possessionaria filij vel fratres, ac successores ejus, ad quos spectare dinoscuntur, à manib⁹ judicis & adversæ partis, communi æstimatione me-

diante, redimi poterunt, in termino per judicem illis ad id præfigendo: immò filiis, aut fratribus & succeſſoribus non exiſtentibus, etiam vicini & commetanei ejuſmodi bonorum & jurium poſſeſſionariorum occupatorum (quia redemptibiles ſunt, & modum virtutemq; jurium impignoratitiorũ repræſentant) ad ſe redimere poterunt: dummodo [a] *terminum, per hominem judicis, ac teſtimonium loci credibilis, tempore executionis ipſius ſententiæ, ad redemptionem deputatum non tranſcendant. Nam poſtea in rem judicatam bona illa tranſibunt, & apud judicem adverſamq; partem tam diu manebunt, donec de gratia Regia, vel novo forſitan judicio convicto illi proviſum fuerit. Virtute e tenim propria, & abſq; gratia Regia ſententiatus ipſe & condemnatus, bona ſua etiam per redemptionem & prætactã æſtimationem, pro ſe recuperãdi non habet poteſtatem.*

a Part. 2. Tit. 26. 56. 59. 82. Part. 1. Tit. 16.

ha fiai, attyafiai, avagy valami örökkössi nem lennének, még az szomszedok-is és határosok, affele el-foglalt jószágot és örökséget hozzájok válthatnak, (mert azok váltságra válók, mint szintén az zálagos jószágok) csak hogy az meg-váltásra való hagyot napot, és orát mellyet az Birónak embere, avagy valamely hiteles helynek bizonyos embere hagyot és rendelt az el-foglaláſnak idején, el-ne mulássa. Mert az után az jószág azon meg-itilt *Sententiában* marad, és mind addég az Birónál, és peres felnél lészen, mîg az *sententiázot* embernek, avagy az Királytól kegyelmet, avagy úy itiletet nyernek. Mert az önnön erejével, és Király kegyelme nélkül, az meg-*sententiázot* ember, az ő jószágát, az emlitet bőcsén, avagy váltságon, viszsza nem veheti, meg-sem hadgyák váltani.

QVID GRATIA Principis, homini Sẽtentiato facta, valeat, & de partibus judiciariis.

TI-

AZ KIRALY KEGYELme az meg-ſententiázot embernek mit haſznállyon, és az meg-itilt részekről.

LVII.

LVII. TITVLVS.

HA penig az Fejedelem nevezetesen meg-kegyelmez, az meg-*sententiázot* embernek: akkor az kegyelem adatik, nem az dijáról, és jószágnak harmad részéről, mely im̃ár az Fel-perest illeti: hanem csak az ő fejének, hogy azt el-ne ůssęk, meg-szabadulássára használ, és továbba jószágának két részét, mely az tőrvény tévő Biráknak jutna, szabadittya és tartya-meg véle. Sőt az Nador Ispán székin, męg jószágának két részét-is sem tarthattya-meg az kegyelemmel: Mert ez illyen el-itilt két rész (az Országnak régi meg-regzet szokása szerint) az Nador Ispánt illeti, avagy azt kit véle meg-ajándekoz. Az ki penig hitlensęg notájában esik, annak jószágában semmi része nincsen az peresnek, mert mindenestől fogva Király ő Felsęgét illeti, és ő adományára szál. Kűlőmb azért az ollyan hitlensęgnek notája, mely az másod *repulsio*ból kővetkezik, ez mostani szokásunk-szerint. Mert annak jószágának harmad része, minden hozzá való tulaydonságával őrökké az peres fele (az két rész penig Királynak őrők adománnyát illeti.) Ez penig nyilván légyen, hogy Királynak ez kegyelmet-is nem

TITVLVS LVII.

SI verò Princeps hujusmodi sentẽtiato atq; convicto gratiam fecerit specialem: tunc ipsa gratia non de homagio, & tertia parte jurium possessionariorum ejusdem convicti, in portionem utputa actoris vel adversarij cedenti: sed capiti tantummodo, ut capitalem pœnam non subeat, ac duabus partibus ipsorum jurium possessionariorum, ad portionem videlicet judiciariam cedentibus, patrocinari suffragariq; intelligitur. Immò etiam super duabus partibus judiciariis in causis, ac sententiis coram Domino Palatino Regni hujus vertentibus, & emanandis, ipsa gratia locum non habet: sed hujusmodi duæ partes judiciariæ (antiqua Regni consuetudine dictante) ad solum Palatinum, vel cui ipse contulerit, pertinẽt. In facto tamen & causa notæ infidelitatis per quàm etiam hæreditas & proprietas jurium possessionariorum hominis, in ipsa causa succumbentis, & condemnati, perpetuò amitti solet: collatio perennalis bonorũ ejusdem

Part. 1. Tit. 15. 16. 20. 56.

dem condemnati, ad Regiam Majestatem solam, & jurisditionem sacræ suæ coronæ spectat. Et nec actor, nec adversarius ejus quicquam hæreditatis ex ipsis juribus possessionariis, virtute ejuscemodi latæ sententiæ, pro se percipere potest. Secus est autem in sententia notæ infidelitatis, ex secundaria repulsione, nostra hac tempestate ferenda. Nam in ea, etiam adversario tertia pars bonorum, & jurium possessionariorum condemnati hominis, simul cum hæreditate, & proprietate, vigore generalis decreti nostri, perpetuò cedit atq; datur. Et sciendum quòd hæc gratia Regia non amplius, quàm per anni integri unius revolutionem efficax manebit. Aliter enim, si convict⁹ infra ipsius anni spacium, penes Principis gratiam, actori vel adversario satisfacere, & cum eo concordare recusaverit: mox transacta eadem annuali revolutione, pristino oneri, gravaminiq; sententiæ præmissæ subjacebit, & sentẽtiabitur: è converso, nullo ampliori processu juridico observato.

nem tovább, hanem csak eſztendeig tart. Mert ha az meg-*sententiá*zot ember, azon egy eſztendő alat, az Király kegyelme mellet, az ő pőreſſet meg nem elegiti, avagy vele meg nem akar békélleni: az eſztendő eltelvén, iſmet az előbbi *sententia* léſzen az fején, (melyben csak lelket kel funi, és tőb tőrvény follyáſt nem kel inditani. EBBŐL vagyon ez, hogy minden-fęle pőres, egy eſztendőnek forgáſſa alat, (az levél ki kelleſętől fogva ſzámlálván) tartozik aval, hogy az ő *sententia* levele tartáſa-ſzerint, vagy Király embere, vagy Nador Iſpán, avagy egyéb hiteles helynek emberi által, *exeq*váltaſſon avagy igazat tételſen. Mert ha egyebet cselekeſzik, és eſztẽdeig az *Sententiát* véghez nem viſzi, az Al-pereſt, annak az *Sententia* levélnek erejével ſem ſzemélyében, ſem ſemminémű marhajában, meg nem bánthattya, ſem haborgathattya, avagy meg ſem tartoztathattya az Fel-peres: De ha akarja, az *Sententia* terhének meg-fizetéſęre, haladék nélkűl való, meg-magyarázot hivatallal, réá hivattathattya, kire minden ok vétetlen, azon egy *terminus*ſon tőrvénnek kel ſzólgáltatni.

Ezt

ſervato. Hinc eſt, quòd etiam actor, vel actrix, literas ſuas ſententionales infra integri unius anni (à die emanationis earundem computandi) revolutionem, per regium aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines, executioni demandari facere tenetur. Nam aliter, poſt ipſum anniverſarium convictum, & condemnatum, virtute illarum literarum ſententionalium in perſona, vel rebus ac bonis ſuis turbare, ſpoliare, vel detinere actor ipſe non poteſt, ſed ſi voluerit ad onus ſententiæ deponendum, contra ſe peremptoriè, & cum inſinuatione evocari, facere valebit ex parte cujus indilatè, & ipſo quidem unico termino judicium adminiſtrandũ erit.

Ezt ſem kel el-feleitenũnk, Hogy ha valamely Al-põres, kit fejen maraſztották, (az fellyũl meg-mondot mód-ſzerint) fogság által, az Biró kezében eſik: tehát az Királynak kegyelme, mellyet néki fogságában ád, fejé mentſégére, az Fel-põres ellẽ meg nem ál, és nem haſznál. Mert az Király kũlõmben meg nem kegyelmezhet, az meg-*ſententiá*zot embernek, hanem hogy az õ põreſęvel meg-békéllyék. Mivel-hogy penig immáron az põres meg-fogtatta, kételen véle, hogy az ki-mondot *ſententiát exeq*váltaſſa, és abban el-járjon: az békeſſégre és alkuváſra penig ſzabad akarattya ellen, az põreſt, nem kénſzerithetni, sõt reá ſe erõlteſſęk. Ezokáért õ ellene az Király kegyelme meg nem álhat, nemis haſznál: hanem minden ſzabadulâſſa, csak az Felpõres kezében vagyon. Innét vagyon ez, hogy effęle fogoly,

HOC quoq; non prætermittendum eſt, quòd ſi quiſpiam in ſententia capitali convictus, manus judiciarias (modo præmiſſo) per captivitatem inciderit: tunc illi gratia Regia, ipſa captivitate facta etiam ad caput ſuum ſalvandum, contra actorem non ſuffragatur. Quoniam Princeps convicto & ſententiato homini, gratiam aliter facere non poteſt, niſi ut convictus cum adverſario ſuo concordet. Adverſarius autem latam pro ſe ſententiam, per illius detentionem, jam executioni demandatam habet: ad concordiam verò invitus compelli non poteſt neq; debet. Igitur gratia Principis cõtra eum non valet: ſed tota ſalus detenti illius in manibus adverſarij ſui pendet. Hinc eſt, quòd detentus ipſe

ipſe cuncta bona ac jura ſua poſſeſſionaria etiam in præjudicium filiorum ac fratrum ſuorum, in redemptionem capitis ſui perpetuò alienare poteſt: prout in prima parte latius declaratum eſt.

fogoly, illyen ſzűkſęgkort, minden jóſzágát és örökſęgit, męg fiainak és attyafiainak ellene-is, el-adhattya, és örökké el-kötheti, feje váltságában: az mint ezen *Decretum*nak elsö réſzében-is erről ſzóllottunk.

QVANDO ET quomodo poterit detineri, in ſententia capitali convictus?

TITVLVS LVIII.

Per non venit.

ITEM, nemo litigantium adverſam partem, vigore ſententiæ capitalis, per non venientiam & non comparitionem alterius partis latæ, & promulgatæ, ante literarum ſententionalium emanationem Sigillationemq́, & manibus actoris aſſignationem, in perſona ſua detineri facere poteſt: ſed quãdiu literæ ipſæ apud manus judicis fuerint, convictus ille tàm judicem ab extradatione, quàm etiam Capitulum vel Conventum, cui ſonabunt, ab executione earundem ſemper inhibendi habet facultatem. Verumtamen, facta inhibitione apud judicem,

MIKOR ES MINT FOGtathattyák meg azt kit fejen maraſztották?

LVIII. TITVLVS.

TOvabba, Az pöreſſek közzül, ſenki az más fęl pöreſt, áz ki mödot *ſententi*ának erejével, azért hogy az törvényre el-nem jöt, jelen-is nem volt, az *ſententia* levélnek kiadáſſa, pecsétléſſe, és az Fel-pöreſnek kezében adáſſa elöt, ſzemélyében, meg nem tartoztathattya avagy fogtathattya: Söt meddiglen az levelek az Biró kezénél léſznek, az Alpöres, mind az Birót, az *ſententia* levélnek ki-adáſsáról, mind penig az Captalant, avagy Conventet, az igaz tétel mellöl, mindenkor el-tilthattya. Mihelt azért illyen tilalmat tészen az Biró elöt, ottan effęle *ſententi*ának terhét le kel tenni, és az Felpöreſnek kereſetire tartozik meg felelni.

felelni. De mikor az Biró, az két fẽlnek feleletibõl, és az kõrnyûl álló dolgoknak, forgatásából, tõrvényfolyása szerint, itil valakit fejére, tõrvényét is ki-mondgya: mentést és minden továb való haladék nélkûl, az meg-gyõzetet Alperest (ha személye szerint jelen lészen) minden *sententia* levélnek ki-adássa nélkûl, az Fel-peresnek, avagy Procatorának, kivánságára, Birája által meg-fogtathattya, és (az fellyûl meg-mondot rend-szerint) tartoztathattya, és meg is bũntettetheti: Az Nemességnek szabadsága, õ nékie semit nem haszná lván.

dicem, statim onus hujusmodi sententiæ deponere, & ad quæsita actoris respondere tenetur. In facto autem capitalis sententiæ per responsiones, & ex allegationib⁹ partium, atq; processu juridico, per judicem pronũciatæ mox & in continẽti reus, ac convictus, (si personaliter adfuerit) absq; quibuslibet literis sententionalibus, ad requisitionem actoris vel procuratoris sui per judicem suum captivari, & (ordine prænarrato) conservari ac puniri poterit: libertate nobilitatis non obstãte.

MI LEGYEN ES MIkoron engedtessék-meg, az méltó maga mentség, kit az Birák itiletirõl kõlt levelekben szokták irni.

LIX. TITVLVS.

TOvábba, az Birák itiletirõl kõlt levelekben, mellyeket kõzõnségessen Birság levélnek hinak, ez Czikkelt (ha ugy-mond magát bizonvos okokkal meg nem mentheti) mindenkor belé szokták irni: Es effele *sententia* leveleket is, mellyeket az Biráknak tõrvényébõl irnak meg, az *terminus* soknak avagy rõvid tõrvé-

QVID SIT, ET quãdo admittatur rationabilis excusatio, in literis judicialibus inseri consueta.

TITVLVS LIX.

ITEM, in literis judicialibus, quas communiter Birsagiales vocant, clausula ista (si se rationabiliter non poterit excusare) semper apponi inseriq; solet: & literæ quoq; sententionales: quæ ex hujusmodi literis judicialibus tandem conscribuntur, propè finem octavarum & bre-

Part. 2. Tit. 39.

vium judiciorum extra dari, & manibus adversariorum assignari consueverunt: Nè rationabili excusatione se offerente, litigantium quispiam præcipitanter, & de plano bonis suis destitui, vel capite puniri videatur. Unde rationabilis excusatio est, admittendaq; censetur, Quando actore vel in causam attracto, aut ejusdem procuratore, de domo sua ad octavas, aut breviajudicia se movente, pariter & venire satagente, ægritudinem validam, post discessum suum idem incurrerit, aut aquarum vehemens inundatio ipsum retinuerit, vel equo suo infirmante, & propter inopiam equum alium emere conducerevè non valente, gressum suũ retardaverit: aut si per adversarios suos vel latrones interceptus, spoliatus, vulneratusq; aut necatus fuerit: & his, vel similibus casibus præpedientibus & occurrentibus ad terminum distributionis literarum judicialium, aut sententionalium, in præsentiam sui judicis pertingere venireq; nequierit: meritò ta-

tőrvényeknek vége-felé azért szokták ki-ádni az pőreſſeknek: Hogy-ha valamely pőres maga mentségére bizonyos méltó okát adhattya, annak maga gondolatlanúl, hirtelenséggel és mód-nélkűl, jószágát el-ne foglallyák, avagy feje el-ne essék. Annak-okáért à bizonyos okokból való maga mentés ez, és ennek vagyon az tőrvényben-is hellye: mikoron az Fel-pőres, avagy az Al-pőres, avagy az ő Prokátora, házától az Octávára, avagy rővid tőrvényre indulván, el-akarna jőni, és el-indulván, felette meg-betegűlne, avagy az viznek ki-aradáſſa miatt, nem mehetne előb, akar lova megbetegűlvén, és fogyatkozot állapattya miat máſt nem vehetne, nem-is fogadhatná, és azért kezdené el-maradni: Avagy ha pőreſſi által, avagy tolvajok által tartoſztatván, megfoſztatik, sebhetik, avagy ugyan meg-őlettetik: Illyen dólgok akarehez haſonlók, ha az menéſt el-halaſztattyák és el-mulatattyák-is, hogy akorra az üdőre oda nem mehet, mikor az *sententia* leveleket kioſztyák: annak méltó mentsége lehet, és az tőrvénnek terhétől megis menekedik. Csak hogy az illyen maga mentséget meg-bizonyithaſſon,

son, és csalárdúl ne kőltete legyen. Mert egyéb-ként, hanem ha az *sententiá*nak terhét le-tőtte vólna, (az meg-mondot mód-szerint) *executio*ra megyen az dolog, és az Fel-peres à tőrvényben el-jár: és az meg-győzetet Al-peres (az előbbi mondásként) az ő Nemes szabadsága ellene nem álván, fejével-is fizet.

tò talis excusatur, & ab onere judiciorum sententiarumq; exoneratur. Dummodo excusatio ipsa probabili documento fulciatur, & non dolosè, neq; fictè vel fraudulenter inducta fuisse videatur. Aliter enim, nisi on⁹ judiciorum & sententiarum depositum persolutumq; fuerit, executio (modo præhabito) subsequetur: & convictus, libertate (ut prætactum est) nobilitatis non obstante, etiam capite punitur.

MIKEPPEN KEL AZ fiak és az leányok, és az attya-fiak részeit, az *sententi*ában való el-járáskort, kűlőn szakasztani?

LX. TITVLVS.

ANnak-felette ezt-is eszűnkben kel vennűnk, hogy az ki-mondot *sententi*ában való el-járáskort, mindeneknek előtte, az meg győzetet embernek fiai és leányi, ha kik az *sententia* előt lőttek vólna ez világra, részeit kűlőn kel venni és kűlőn regzeni: azonképpen az nemzetség-szerint való attyafiak részeit, és egyebeket, kiknek azon meggyőzetet fęlel osztotlan jószágok vagyon,

QVOMODO PORtiones filiorum ac filiarum, & fratrum, tempore executionis sententiæ excidi debeant?

TITVLVS LX.

ADvertendum præterea est, quòd tempore executionis latæ cujuslibet sententiæ, ante omnia portiones filiorum & filiarũ cujusplam convicti hominis, si qui ante sentẽtiam ipsam in rerum natura sunt generati & propagati: Fratrum etiam generationalium, & aliorum quorumcunq;, qui cum eodem convicto jura possessionaria habent

bent indiviſa, ſequeſtrãdæ ſunt & excludendæ: atq; portio ſolũmodo ad perſonam ipſius convicti cedens, inter judicem, & adverſam partem (modo prædeclarato) erit dividenda. De rebus ſiquidem mobilibus, tàm filij & filiæ quàm etiam uxor talis convicti, portiones ſuas, per hominem judicis, ad executionem ipſam deputatum, rehabere debent. Filius namq; pro delictis & exceſſib⁹ patris, & è converſo, pater pro demeritis filij nec in perſona, nec juribus poſſeſſionariis, vel aliis rebus condemnari ſolet. De juribus tamen poſſeſſionariis filiæ non aliter, niſi jura eadem poſſeſſionaria ſexum quoq; fœmineum, manifeſtè & reali dominio fœminarum demonſtrante, concernant, portiones poſſeſſionarias habere poſſunt. Uxor verò ſua, Dotem ac res Paraffernales ſuas, tàm à filiis ſuis, quàm etiam ab eo, qui portiones mariti ſui poſſidebit, marito ipſo decedente, pro ſe rehabere valebit: prout in prima quoq; parte, ubi de Dotalitiorum ſolutionibus tractatum eſt notabile poſitum habes. DE

vagyon, kűlőn kel fel ſzámlálni: és csak azt az réſzt, az mely az Al-pőreſnek ſzemélyére jút, kelletik à Biró, és az pőres kőzőt (à fellyűl megirt mód-ſzerint) meg-oſztani. Miért hogy az ingo marhából, mind az fiaknak, leányoknak, mind penig az meg-győzetet fęlnek feleſęgének az ő réſzeit, az Biró embere kit az igaz tételre el-kűldenek, tartozik meg-adnia. Mert az fiat az attya vétkeért, és viſzontag, az attya az fia érdemeért ſem ſzemélyében ſem jóſzágában, avagy egyéb marhajában, nem illik meg-károſitani és meg-bűntetni. Az jóſzágból penig az leányok kűlőmben réſzt nem vehetnek, hanem ha az jóſzágban, az leányoknak nyilván való Uraſágok azzal hogy birják, meg-mutattya, hogy az leány ágnak-is nyilván való réſzek vagyon benne. Az feleſęge penig az ő jegy-ruháját, és ajándékát, mind az ő fiaitul, s mind attól, az ki az ő Ura jóſzágát birja, az Ura hólta után meg-veheti: az miképpen ez *Decretum*nak első réſzében-is, ahól az jegy-ruha dolgának megfizetéſęről ſzóllánk, nyilván megjelentettük.

AZ

AZ PŐR KŐZBEN MEGhólt Attyáknak és attyafiaknak jószága bőcsűléséről.

LXI. TITVLVS.

TOVABBA ha valamely Nemes embert valaki, jószágának el-foglalasáért, avagy egyéb dologért, mely az nagy hatalom dolgát illeti, (melyért akar kit főre, avagy fő váltságra itilnek) Király udvarában *evocál*, avagy réá hij, és az pőrnek vége szakkadásnak előtte, azomban ez világból ki-mulik: akkor az meg-hólt Nemes embernek fia, avagy attyafia, ugy-mint, az kire az jószág szál, és szükségesképpen az pőr-is szokot szállani, az Ország szokása-szerint, egyéb terhen nem marad, hanem az attya avagy attyafia jószága bőcsűen szokot el-maradnia: és annak felette az gonoszúl el foglalt jószágnak meg adásán: és az kár-tételnek meg-fizetésſen (ha az kárt mennyi lőt legyen, az hivatal levélben megjelentették vólt, és az *sententiát*, az Al pőres nem jőtte miat, adgyák ki) mellyet igyenessen mindenek előtte az pőresnek, meg szokták fizetni: és az után az meg-hólt embernek maradék jószágát, az Biró és Felpőres

DE ÆSTIMATIone jurium paternorum, vel fraternorum, litis intermedio decedentium.

TITVLVS LXI.

ITEM, si quis nobilium, per quempiam in curiam Regiã, occasione occupationis juriũ possessionariorum, vel aliorum negotiorum factum majoris potentiæ (de quo capitalis sententia vel emenda capitis evenire solet) tangentium, evocatꝰ fuerit, & ante decisionem ipsius causæ, ab hac luce decesserit: tunc filius aut frater illius defuncti, ad quem jura sua possessionaria devolventur, & ex cõsequenti, causa ipsa de Regni consvetudine condescendet, non in alio onere & gravamine, quàm in æstimatione duntaxat jurium paternorum vel fraternorum convinci: & præterea jura possessionaria, malè occupata, actori per judicem restitui: damna etiam illata (si quãtitas eorum in literis evocatoriis specificata, & sententia per non venientiam lata fuerit) simpliciter & ante omnia actoriare-

ri refundi, & tandem reſidua jura poſſeſſionaria ipſi defuncti, inter judicem & actorem dividi ſolent. Si tamen per reſponſiones partium ſententia pronunciata fuerit: tunc damna ipſa, juramento mediante, recuperari debebunt.

Felpõres kõztõk meg-oſztyák. Hapenig az *ſententiát*, az két fęl feleleti után mondották-ki: tehát az Felpõres, hitivel vegye meg az kárt.

QVALITER FILII, ante & poſt ſententiationem Patris, in bonis paternis ſuccedant.

TITVLVS LXII.

HOc quoq; non prætermittẽdum eſt, quòd filij poſt latam & executam cõtra patrem ſententiam progeniti, qui tunc in utero materno nondum fuêre generati, de bonis & juribus paternis, per ipſam ſententiam ad manus judiciarias, vel adverſæ partis, aut eorum medio, aliorum quorumcunq; deventis & ſtatutis, nullam pro ſe portionem habere poſſunt, neq; de eiſdem ſunt conſulendi: filij tamen, ante latam ſententiam nati & propagati, tàm portionibus eorum propriis, quàm etiam paternis, ſi à manibus judicis

AZ FIAK AZ ATTYOK ſentẽtiázáſſa elõtte, és utánna kik ſzũletették, miképpen juthatnak az attyok jóſzágához.

LXII. TITVLVS.

EZt ſe feleicsũk-el, hogy az mely fiak ez világra ſzũletetnek, minek-utáña az attyokat fejen maraſztották, és annak módgya-ſzerint jóſzágát el-is foglalták: mellyek még az annyok méhében ſem vóltak akkorban, azok az attyok jóſzágában, mely avagy az Biró kezénél, avagy az põres kezénél, avagy ezek által más idegen keznél vagyõ, ſemi réſzt nem vehetnek, ſemmi kõzõk ſincsen hozzá: De az ollyan fiak, kik az attyok *ſententiázásának* elõtte lõttek és nemzettetnek, mind az õnõn ſáját réſzeket, s-mind az attyók jóſzágát, mely réſz-ſzerint az Biró kezénél, egy réſzént az Põres kezénél vagyon,

vagyon, ha meg akarják váltani, mindenkor meg-válthattyák. Innét azért ezt tanullyuk-meg, hogy az fiak három rendbélieknek mondatnak, ugy-mint, némellyek fogantatot fiak, némellyek szűletet fiak, némellyek penig kik attyok halála után lőttek. Fogantatot fiaknak mondatnak azok, kik még ez világra nem szűlettettek, kiknek természetek az, hogy az ő fogantatásoknak idejétől fogván, mellyet az ő szűletések megmutat, egyenlő igasságok vagyon az szűletet és élő fiakkal, Attyok halálok után valók penig azok, kik az attyok el-temetésének utánna, tőrvény-szerint való igaz ágyból szűlettetnek. Es mondom nevezetessen, hogy igaz tőrvény-szerint való ágyból legyenek: Mert ha az szűlés az firfiúnak el-temetése után, tiz hól nappal lészen: tehát azt az pókás gyermeket, méltán és igazán nem mondhattyák, hogy ám-annak temetése után lőt az világra. Mert nem az meg-hólt firfiúnak igaz ágyából és magvából, sőt inkáb az aszszonyi állatnak paráznaságából mondatnék hogy ez világra lőt. Summája ez, hogy mind az fogantatot fiak mind penig az kik már ez világban vadnak, és az attyok halála után kik léfznek, (igaz ágyból azért) az attyai jószágban, egyenlőképpen részesülnek és szálnak.

dicis & adverſæ partis portiones paternas redimere voluerint, potiri ſolent, poſſuntquè ſemper. Ubi ſciendum, quòd filiorum alij concepti, alij nati, alij verò poſthumi vocantur. Concepti dicuntur, nondum tamen nati, quorum natura eſt, quòd à tempore conceptionis, quam partus ejus indicabit, æqualia jura habent cum natis & extantibus filiis. Poſthumi autem ſunt, qui poſt humationem ſeu ſepulturam patris legitimè naſcuntur. Et dico notanter, legitimè: quia ſi partus facta humatione viri poſt decem menſes fieret, tunc infans ille rectè, deq; jure poſthumus non diceretur. Non enim ex thoro ſemineq; mariti defuncti, ſed potius ex fornicatione mulieris præſumeretur in lucem prodiiſſe: Et hi omnes, tàm concepti quàm etiam nati & poſthumi, legitimè tamen (ut præmiſi) generati, in juribus paternis æqualiter ſemper ſuccedunt. UTRUM

AZ

UTRUM FILIUS, post Patris sententiationem natus, possit redimere paterna bona?

TITVLVS LXIII.

SEd hic quæritur, utrum filiꝰ post sententiationem patris natus, qui nullam portionem de juribꝰ paternis (sicuti præmissum est) habere permittitur, bona & jura paterna, vigore latæ sententiæ occupata, de manibus judicis ac adversæ partis, vel aliorum quorumcunq; communem per æstimationem eorundem bonorũ ad se redimere possit? Dicendum quòd sic, quia sanguinis & parẽtelæ propagatio, vim adhuc & virtutem vicinitatis ac commetaneitatis talium bonorum, & juriũ possessionariorũ habet atq; repræsentat. Si igitur vicinis & commetaneis bonorũ ipsorum, per sententiam occupatorum redemptio (prout prætactũ est) de jure permittitur: ergò & filio, post sentẽtiam nato, redemptio ipsa legitimè conceditur.

AZ ATTYA MEG-SENtentiáztatásának utánna lőtt fiú, az attyai jószágot megválthattyaé avagy nem?

LXIII. TITVLVS.

DE itt azt kérdik: Hogy-ha az attya *sententiá*zásának utánna szűletet fiú, kinek az attyai jószágból (mint fellyűl-is meg-mondók) semmi része nem lehet, az attyai jószágot, mellyet az *sententiá*nak erejével el-foglalták, az Biró kezéből, és az pereſſęből, avagy penig egyebekéből, az jószágnak kőz bőcsűe által, meg-válthattyaé, avagy nem? Kire ezt felellyűk, hogy meg-válthattya. Mert az vérnek, és az attyai nemzéſnek, annyi ereje és tulaydonsága vagyon, hogy effęle jószágban, még az *Sententia* után lőtt fiat is, mint egy szomszéddá és határosá téſzi. Ha ez-okáért az *sententia* által el-foglalt jószágnak meg-váltását, az tőrvény az szomszédoknak és határosoknak meg-engedi; Tehát az fiú is, ki az *sententia* után szűlettetik, az attya jószágát, annak tőrvénye szerint, szabadon hozzá válthattya.

QVID MED-

MEDGYENEK HA AZ Attya az fiával, avagy minden attya-fiaival egygyűt, meg-*sententiáztatik.*

LXIV. TITVLVS.

HA, ugymond, az attyát az fiával, avagy minden attyafiaival egyetemben meg-*sentẽtiázzák*, ugy hogy mindeniket fejére itilték legyen, az jószágot mint kel meg-váltani? ERRE ez az felelet, hogy az Fejedelem, az kinek az ő kegyelméből meg-engedi, az válthattya hozzá: mert effęle *sententiázot* emberek jószágának tulaydonsága, és ő*r*ökkes vólta az Fejedelmet illeti, mihelt az meg *sentẽtiázot* személyeknek magvok szakad. AZON értelemben legyűnk, affęle egygyes és rideg személy felől is, kinek sem fia, sem leánya, sem attyafia nincsen, mely tőrvény szerint annak jószágát hozzá válthatná. Holot vigyázni kel: Hogy ha az szomszédok vagy határosok hozzájok váltották, effęle *sententiával* el-foglalt jószágot, tehát az *sententia* után szűletet fiak, avagy az attya az fiával, avagy minden attyafiaival, avagy csak az egygyes rideg személy *sententiázva* lévén, ha az Király nékik meg kegyelmezend, az szomszédok

és

QVID SI PATER cum filio, vel omnes fratres simul sententiabuntur.

TITVLVS LXIV.

QVID, si Pater cum filio, vel etiam omnes fratres simul sententiabuntur, nemoq; illorum fuerit ab onere & gravamine latæ ipsius sentẽtiæ præservatus, faciendũ erit? RESPONDE, quòd per gratiam Principis, in quem proprietas & hæreditas hujusmodi bonorũ occupatorũ, sententias ipsis deficientibus tendit atq; respicit, redemptio eorum fieri poterit & debebit. Item de unica quoq; & singulari persona, quæ nec filios nec fratres habet ad quos aut quibus redemptio ejusce-modi bonorum de jure spectaret & competeret, idem est sentiendum. Ubi advertendum, Quòd si vicini & commetanei talium bonorum & jurium possessionariorum occupatorum, ea ad se redemerint, filij, post sententiam nati, aut Pater cum filio, sive fratres simul sententiati, vel singularis ipsa persona

Part. 1. Tit. 10. 64.

Regia gratia ſuffragante, de manibus eorundem vicinorum, & commetaneorum illa pro ſe rehabere poterunt: & brevi quidem proceſſu, unico ut puta termino juridico, admonitione duntaxat legitima ſuper ea re prahabita. Et hoc de vicinis, ac commetaneis intelligendum eſt ſemper in caſu, quo ſententiatus quiſpiam omnibus hæredibus ac fratribus condiviſionalibus, vel aliis legitimis ſucceſſoribus (ad quos devolutio bonorum ſuorum ſpectaret) omninò deſtitutus fuerit. Nam illis exiſtentibus magis ad eos, (ſi volunt) quàm ad vicinos, redemptio ipſa pertinebit.

és határoſok kezekből, csak azon első törvényen, köz bőcsel őket megkinálván, viſzſza vehetik: Az ſzomſzédok penig, és az több határoſok, csak azoknak az meg-*ſententiá*zot ſzemélyeknek jóſzágokat válthattyák hozzájok, kiknek tellyeſſéggel örökkeſi avagy egy oſzláſſon való attya fiai, avagy egyéb törvény-ſzerint való maradéki nem vólnának, kikre az jóſzágnak kellene ſzállani. Mert ha örökkeſi vadnak, őket illeti inkáb, az meg-váltás (ha akarják) hogy nem mint az ſzomſzédokat.

UTRUM PER SENtentiam, in Curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Tranſylvania habita, amittantur: Et è converſo.

TITVLVS LXV.

QVæritur ulteriùs, ſi quis Nobilium, tàm in hoc Hungariæ quàm etiam Sclavoniæ Regno vel partibus Tranſylvanis, bona & jura poſſeſſionaria habens

KIRALY UDVARABAN ki adatot Sentẽtia által, Tóht Orſzágban, akar Erdélyben való jóſzágát, az meg-*Sententiá*zot ſzemély egyſzer s-mind el veſztié avagy nem?

LXV. TITVLVS.

TOvábba, meg-is kérdik: Ha valamely Nemes embert, kinek mind itt Magyar Orſzágban, mind-penig Tóht Orſzágban, avagy Erdélyben-is, jóſzága vagyon, az Magyar Orſzá-

gi-

gi, avagy Tóht Orſzági, avagy penig Erdélyi Octáva, avagy egyéb-fęle tőrvénnyen, az nagyob hatalomnak dolgában, vagy fején, avagy feje váltságán maraſztyák: Hogy-ha minden jóſzágát, és örökkét, mind à két Orſzágban, és Erdélyben ki-vólna, egyſzer s-mind s-egy úttal el-veſztié: avagy csak azt az jóſzágot veſztié-el, mely abban az Orſzágban vagyon, az hól az *ſententiát* ki-mondgyák? Melyre azt mondgyuk: Hogy jól lehet némely tőrvény tudóknak vélekedéſekhez-képeſt, kőzönęgeſſen mindenűt, és akar mely Országban-is, avagy hozzá tartozandó hellyeken legyen jóſzága-is, ha csak egy helyen *ſentẽtiázzák* még-is mind elveſzti: De ezt az vélekedéſt nem kel meg-tartani. Mert minden Birónak csak ő Birósága határában vagyon hatalma és méltósága. Moſt penig ez nyilván vagyon. Hogy az Dalmatiai, Horváth Orſzági, és Toth Orſzági Bánnak avagy az Erdélyi Vaydának nincsen arra hatalma és ereje, hogy az Magyar Orſzágban való Vármegyékben Biró leheſſen, hanem csak az ő tiſzti alat való hellyeket itilheti meg: Es viſzontag, Miért hogy Király udvarában való tőb rendelt Birák-is, magokat más Biróságában nem,

bens in octavis, aut cæteris judiciis, in Hungaria aut Sclavonia, vel Tranſylvania celebrãdis, in facto majoris potentiæ, ex eo quoq; in capitali aut emẽdæ capitis ſententia fuerit convictus: Utrum univerſa bona, & jura ſua poſſeſſionaria in utroq; Regno & Tranſylvanis partibus ſita, atq; habita, ſimul & ſemel amittat: vel ſolummodo illa, qui in ipſo Regno, ubi ſententia profertur, adjacent, amiſiſſe intelligitur? Dicendũ eſt, quòd licet opinione quorundam juriſtarum generaliter ubilibet & in quibuſcunq; Regni vel partibus adjacentia, uno ſaltem in loco ſentẽtiatus, amiſiſſe dicatur: hæc tamen opinio tenenda non eſt. Quoniam authoritas cujuslibet judicis ſolummodo ad loca, jurisditioni ſubjecta, ſe extendit. Modo certum eſt, Quòd Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banus, vel Vayvoda Tranſylvanus, non habet jurisditionem judicandi in comitatibus, Regno Hungariæ incorporatis: ſed tantum officiolatui ſuo ſubjectis: Et è converſo. Nec cæteri

judices ordinarij curiæ Regiæ, sese in jurisditionem aliorum judicum ingerere vel immittere possunt. Aliter enim nulla esset distinctio Regnorum: pariter & judiciorũ: quæ seorsim & diverso tempore, (diversoq; modo semper celebrari consueverunt. Et propterea in literis quoq; sententionalibus ipsorum judicum clausula ista (Intra ambitum hujus Regni Hungariæ, vel hujus Regni Sclavoniæ, aut harum partium Transylvanarum) semper apponi solet. Verumtamen in facto & causa notæ infidelitatis, per unica solummodo sententiam, vel etiam Donationem Regiam (dũmodo Donatio legitimè facta fuerit) universa bona & cuncta jura possessionaria ubilibet & in quibuscunq; Regnis ac partibus, Sacræ Coronæ Regni subjectis, sita & habita, de facto amittuntur. Quia jurisditio ejusdem coronæ, contra quam infidelitatis ipsa nota committitur, ad quævis Regna, & partes sibi subjectas, æquè extendit. Nihilominus executio, & bonorum illorum occupatio, per eum solum

nem elégyithetik. Mert igy semmi kűlőmbség nem lenne az Országũknak, és aval egyetemben az tőrvénnek-is: mely kűlőn és más időben, és kűlőmb-módon, szokot egy Országban ki-szólgáltatni, hogy nem mint más Országban. Es eñek-okáért szokták ez Czikkelt-is, az Birák *sententia* levelében bé-irnia (hogy ugymond, ez Magyar Országnak kőrnyékiben, avagy ez Tóth Országnak, avagy ez Erdélynek tartományában) De azért az hitetlenségnek dolgában, csak egy *sentẽtia* általis, avagy Király adománya által (csak hogy az *Donatio* tőrvény-szerint lőt legyen) az meg *sententi*ázot személy minden jószágát és őrőkségit, mindenűt, és akar mely Országokban-is, és az Magyari Coronához való tartományokban legyen, egyszer smind el-veszti. Mert az Coronának birodalma, mely ellen az hitlenség esik, minden Országokra és hozzá tartozó részeire, egyenlőképpen kiterjed. Mind azon-által az igaz tétel, és affele jóknak el-foglalása, csak azon egy Biró erejével, az ki előt affele hitlenségről való *sententia* ki kél, nem lehet. Hanem affele jószágnak el-foglalását, ki az ő birodalma kűvűl volna, annak az Birónak eleiben

tartozik

tartozik levele által bocsátani, és arra bizni, az kinek birósága alat vagyon az jószág, mellyet el-kel foglalni.

solum judicem, coram quo sententia hujusmodi notæ infidelitatis lata fuerit, ubilibet fieri non poterit: sed occupationem bonorũ, extra jurisditionem suam habitorum, ad judicem, cujus jurisditioni subsunt, ipse judex causæ, per literas suas remittere debet.

AZ HITETLENSEGRŐL való Sententianak kimondásáról.

LXVI. TITVLVS.

AZ Hitlenségről való *Sententiával* is szintén azon módon és rendel kel el-járni, mint az főben járó *sententiával*. De azért az hitlenségnek notája, az főben járó *sententiától* mit külömbőzzön, az *Decretum*nak első részében, ahol az Király adományáról közönségessen szólottunk, megtalálod. Az hitlenségnek *sententiájának* penig három ága vagyon. De azoknak rendeit ide alá az *Repulsio*nak rendiben, akarom meg-magyarázni.

DE SENTENTIA, per notam infidelitatis pronuncianda.

TITVLVS LXVI.

ITem, in facto quoq; & sententia notæ infidelitatis eo præcisè modo & ordine, quo in capitali sententia procedendum est. Qualiter tamen nota infidelitatis ab ipsa capitali sententia differat, in prima parte, ubi de Donationibus Regiis in generali tractatum est, reperies. Tribus autem modis solet decerni & pronunciari nota infidelitatis. Sed horum seriem infra in [a] *repulsionis ordine statui declarãdam.*

[a] Part. 2. Tit. 73. 74. 75. & 76.

DE ACTIBUS potentiarijs minoribus, & ſententiis ſuper ea re ferendis.

TITVLVS LXVII.

SCiendum ulterius, quòd ſentẽtiarum aliæ ſunt ſimplices, quæ nec ad pœnam nec emendã capitis tendũt, ſed medietatem duntaxat emendæ capitis, hoc eſt centum florenos repræſentant. Et hujusmodi ſententiæ, juxta contenta generalis conſtitutionis & decreti moderni Domini noſtri VLADISLAI Regis, tàm ad Dominos Prælatos & Barones, alioſq; Magnates, quàm etiam Nobiles æqualiter referuntur: & non ad plures quàm cẽtum (ut prætactum eſt) florenos pro actibus potentiariis ſe extendunt. Damna inſuper, in actione & acquiſitione actoris vel actricis declarata, compenſant & refundunt. Et horum centum florenorum directa medietas judici: altera verò pars actori vel actrici remanebit. Vigore autem ejuſcemodi ſententiarum nemo nobilium (dempto quodam caſu ſubnotan-

AZ KISSEB HATALOMnak dolgáról, és minémű *ſententia* mondaſſék felõle.

LXVII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tanúllyuk-meg, hogy némely *ſententiát*, csak tiſztának mondhatunk, az az, mikor az embert ſem fején nem maraſzttyák, ſem penig feje váltságára nem megyen dólga, hanem feje váltságának csak felére, az az, ſzáz forint birságra megyen. Es effęle *ſententia* az LASZLO Király kõzõnſęges *Decretuma-ſzerint*, mind az Pap Urakra, Záſzlós Urakra, és egyéb Nagyságoſſokra, mind penig Nemeſſekre, egyenlõképpen ſzólgál: nem-is megyen à hatalom dolgáért tõbre, hanem csak ſzáz forintra, mint fellyûl-is meg-mondók. Annak-felette az Fel-pereſnek az kárt-is meg kel fizetni, mellyet az õ kereſetiben megjelentvén, hozzá felel. Mely ſzáz forintnak haſonfele az Biróé: az fele penig az pereſę ſzokot lenni. Effęle *ſententiák*nak erejével kedig egy Nemeſt ſem tartóztathatnak meg-ſzemélyében (egy dologtól meg-válván, kiről továbbad ſzó léſzen.) De az fellyûl meg-mondot ſzáz forintnak

nak terhéről, és az kárnak meg-fizetéſiről, à meg-nyert Al-pöreſnek ingo marhájából, ha marháját talállyák: ezen kűvűl penig jószágából-is, tartozik az Biró az Fel-pöreſnek igaz tételel. Ez tiſzta *ſentẽtiának* neveſzti penig kőzönſęgeſſen bé-foglallya magában, az moſtani időnek állapattyában, mindenfęle hatalmat effęle dologtól el-válván, mellyekből jelentém ide fel, hogy főben járó *ſentẽtia* ſzármazik, avagy fő váltság kővetkezik: Melynek okáért, az kiſſeb hatalomnak dolgait, kiſſeb *ſentẽtiáknak* ſzokták nevezni. Jól-lehet à győzhetetlen MATTYAS Királynak kőzönſęges *Decret*umának előtte, URUNK ſzűletéſe után, Ezer négy ſzáz, és nyolczvan hatban kit ſzerzettek (mely *Decret*umát LASZLO Királyis itt ez aránt hellyén hagyot, és meg-erőſſitet) minden Urak és Nemeſſek, akar minémű hatalomért kőzönſęgeſen mint à nagyob hatalomért, avagy fejeken, avagy fejek váltságán ſzoktanak vólt maradni. Mely dolgot hogy nyilvabban megértheſſünk, arról való *articul*uſt, iginként itt bé-akarám irni, mely illyenképpen kővetkezik.

TOVAB-

notando) *in perſona ſua detineri poterit. Sed de onere dictorum centum florenorum, & refuſione damnorum, de bonis & rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: aliter autem de juribus ejusdem poſſeſſionariis actori vel actrici per judicem ſatisfactio impendi debet. Et ſub hac ſpecie ſententiarum comprehenduntur generaliter, noſtra in hac tempeſtate univerſi actus potentiarij, præter caſus prædeclaratos, ex quibus majores ſentẽtias capitales, utputa, & emendam capitis tangentes, generari ſubſequiq; prænotavi. Et propterea minores actus potentiarij, & minores ſententiæ ſolent appellari. Licet ante generale Decretum invictiſſimi Principis quondam Domini MATTHIÆ Regis, in anno ſalutis quadringenteſimo octogeſimo ſexto ſupra milleſimum editum (quòd ipſe quoq; Dominus noſter VLADISLAUS Rex in hac parte roboravit) omnes Dn. ſeculares & nobiles poſſeſſionatiq; homines, ratione quorumcunq; actuum potentiariorum generaliter & uni-*

universaliter in facto majoris potentiæ, & cog. in capitalibus aut emendæ capitis sententiis solebant aggravari. Cujus rei ut clarior notitia habeatur, articulum super eo conscriptum, verbotenus inserendum curavi: qui sub hac verborum sequitur formâ.

ITEM in causis, ratione illationis damnorum, cæterorumq; nocumentorum & injuriarum, ac actuum potentiariorum minorum motis, etiam si patrator ore suo proprio coram suo judice profiteretur, nemo deinceps in facto potentiæ: sed solummodo in solutione hujusmodi damnorum illatorum, & expēsis actoris, eidem tantummodo persolvendis. Insuper pro præmissis actibus potentiariis in viginti quinq; Marcis, gravi ponderis, centum florenos auri facientibus, inter judicem & actorem æqualiter dividendis convincatur, & per judicem ad solutionem statim compellatur. In causis verò majoribus, scilicet ratione invasionis domorum nobilium, sine justa causa, occupationis possessionum & pertinentiarum eorundem, Detentionis Nobilium, sine justa causa, verberationis & vulnerationis ac interemptionis Nobilium motis. In his taliter judex

Casus quinq; Majores. Part. 2. Tit. 42.

TOVABBA, Ugy-mond, kár tételnek dólgai felől, és egyéb ártalmokról, boszszúságokról, és az kisseb hatalomnak dolgáiról indult pörekben, még ha az vétkes az ő birája előt tulaydon szájával meg-vallaná-is cselekedetit, senki ennek utánna affele hatalom dolgáért, fején és egyéb terhen ne maradgyon, hanem csak effele kár-tételnek megfizetéssen, és az Fel pöresnek költsége meg-teritéssen: ennek felette, az meg-mondot hatalmaskodáséért, huszon öt nehéz Girán, mely száz forintot tészen, kinek fele az Birónak, fele az Fel-pöresnek jut, melynek meg fizetésére, az Biró az meg győzetet felt, mindgyáráft reá kénszericse. Nagyob hatalomért indul: pörekbē penig, ugymint, mikor valaki Nemes házra megyen, igaz ok nélkül: jószágnak és hozzá tartozandó jovainak el foglalása miat: Nemesseknek meg-fogtatássa miat, igaz oknélkül· Nemesseknek meg verésse, meg-sebhetésse, és meg öléssę miat, Az Biró illyenképpen cselekedgyék: hogy-ha az Fel-peres maga részére,

az

az fellyűl meg-mondot mod-ſzerint bizonyſággal-él, tehát az dologuak nagyob világoſſágáért, ha az két fęl akarja, kőz tudományra bocsáſſa. Ha penig az Al-peres bizonyságra ki nem akar kéredzeni, bizonyitani ſem akar: tehat az Fel-peres, az Országh tőrvénye-ſzerint, az ő kereſetinek nagyob bizonyságára, annak az ő ellenſęginek az fejére eskűdgyék. De ugy hogy-ha az Al-pereſnek azon Vármegyében, az hól az hatalom eſet, ſayát ſzemélye-ſzerint és ſzűnetlen való lakáſſa vagyon. Ha pedig más Vármegyében lakik, és effęle hatalmaſság, az ő távoly létében eſet: tehát az bizonyság levélnek módgya-ſzerint, hitivel tartozik magát meg-menteni: és az ſzólgai és jobbágyi felől tőrvént ſzolgáltatni, az Orſzág tőrvénye és végezéſe-ſzerint.

judex procedere habebit: Quòd ſi actor pro ſui parte inquiſitionem, modo & ordine ſupra notato reportaverit, in ampliorem rei verificationem, ſi partes voluerint, cauſam ipſam ad communem inquiſitionem decernat. Si verò reus ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit: tunc actor, pro majori verificatione, actionis ſuæ, juxta Regni conſuetudinem hactenus in hac parte obſervatam, ad caput illius adverſarij jurare habebit. Ita tamen, ſi adverſarius ille, ſive in cauſam attractus, in eodem comitatu, ubi mala ſunt patrata, propriam perſonalem, & continuam faciat reſidentiam. Ubi autem talis in cauſam attractus, in aliis partib' ſeu provinciis Regni perſonalem facit reſidentiam, ac in ejus abſentia hujuſmodi mala patrata ſunt & commiſſa: tunc juxta contenta literarum inquiſitoriarum, propter ſuam innocentiam ſe juramento expurgabit: ex parte denig familiarium & Jobagionum ſuorum vigore præſentis articuli fiat judicium, & juſtitia lege regni requirente.

Part. 2. Tit. 31.

Part. 2. Tit. 28.

AFFELE PŐR DOLGAról, mélyben még az kiſſeb *ſententia* erejével-is az Al-pereſt meg-foghattyák.

LXVIII.

DE CAUSA, IN qua etiam vigore minoris ſententiæ quis detineripoteſt.

TITVLVS LXVIII.

Nobilium detentio.

ITem, quia plures ſunt in Regno unius ſeſſionis Nobiles, & alij poſſeſſionati homines, qui verorum Nobilium Privilegio liber tatęq; gaudent: deſidiæ tamen & torpori dediti, rebus temporalibus adeò defecerunt, ut non centum florenos: ſed difficulter etiam centum denarios ſolvere quæant: nihilominus mala patrare non ceſſant, cum potiſſimè plures interdum proles ſe habere conſpiciunt, & illorũ jura vel portiones amittere non poſſe conſiderant, in perſonis etiam ſuis detineri ſe non formidant. Unde quaſi in uſum apud pleroſq; ſuccrevit, ut ſpe inopiæ ducti, vel potius ſeducti, quòd non habeant quid perdere vel amittere valeant, majora ſæpè malorum genera potentioribus, ditioribusq; ſe committere & perpetrare non verentur.

Unde quæritur, Si quiſpiam litigantium, in ipſo minori facto potentiæ, centum (ut præmiſſum eſt) florenos faciente, aut damnorum illatorum & irrogatorum refuſione convictus &

LXVIII. TITVLVS.

TOvábba, mivel-hogy ſok egy ház hellyũ Nemeſſek, és egyéb jóſzágos emberek-is, kiknek jol-lehet igaz Nemeſſęgek és ſzabadságok vagyon: mind-azon által tunyáságok és reſtſęgek miá, oly nagy ſzegényſęgre jutottak, hogy nem hogy ſzáz forintot, de męg csak ſzáz pénzt-is nehezen fizethetnének: de még is ſok fęle gonoſságot cselekeſznek, annyival inkáb, ha láttyák, hogy ſok magzattyok vagyon, és tudgyák, hogy azoknak réſzeit el-nem veſzthetik, hogy penig ſzeméllyek-ſzerint meg-fogják, azt ſem általlyák. Azért iṁáron egynehányon ugyan meg ſzokták, hogy ſzegényſęgekhez való biſztokban, holot ſemmi nincsen mit az birságba kellene fizetni, az értékes és kazdag embereknek gyakran nagy kárt téſznek, és azoknál ſokkal nagyobra tartván magokat, merő mérges, grázda kereſsők.

Ezokáért kérdezőskednek: Hogy ha az fęle Al-pereſt, kiſſeb hatalom dolgáért (az mint meg-mondám) ſzáz forinton maraſzttyák, és annakfelette hogy az kárt meg-fizeſſe, és ſem ingó marhája ſem egyéb jóſzága

az ő

az ő sajat részére annyi nem vólna sohúl, kiből az száz forintot meg-fizetne, és az kárt-is meg-térithetne, hogy ez illyen meg-győzetet szegény Nemes embert, személye-szerint az Biró meg-foghatté, és az igaz tételre kénszerithetié fogság által, az ő Nemessége hellyén maradván? Kire azt mondgyuk, hogy meg-lehet. Mert az Nemes szabadság senkit az fogságtól meg nem óltalmazhat, sem penig à gonosz cselekedetnek meg-büntetésétől meg nem menthet, hanem inkáb à gonosz cselekedetet igen-is tiltya. Mert az igaz Nemességnek fondamentoma az JOSAG, mely mindenüt erre int, hogy minden tiszteséggessen éllyen, és senkit meg-ne-báncson.. Hogy penig affele gonoság tévő személyében-is meg-fogják, ez Ország törvényet semmiben meg nem rontya: Mely azt hadgya, hogy az Nemesseket külömben meg ne fogják, hanem törvényre intcsék, és' törvény folyása-szerint cselekedgyenek vélek. Ez meg-mondot dologban azért, minek utánna affele Al-peresť az törvényre intnek, à törvényből ki ment *sententia* után következik az fogság: mellyet az Ország törvénye sem tilt-meg. Ennekokáért

& aggravatus, rebus mobilibus & juribus possessionariis, ad portionem ejusdem convicti cedentibus adeò destitutꝰ fuerit, per judicem causæ compertus ut nusquam hujusmodi centum florenos damnagꝫ irrogata, res & jura sua compensari possint, utrum in tali casu convictus, ipse in persona sua per judicem detineri & usqꝫ ad emendam ac satisfactionem conservari valeat, libertate Nobilitatis non obstante? Dicendum, quòd sic. Quoniam libertas & prærogativa exemptio Nobilium à captivitate non liberat quempiam negꝫ exemptum reddit à pœna punitioneqꝫ pravi operis: sed potius damnat. Virtꝰ enim, per quam nobilitas vera fundatur, dictat, ut honestè quisqꝫ vivat, & alterum non lædat. Nec etiam constitutioni generali totius Regni detentio ejuscemodi personalis Nobilium derogat: Quæ vetat, ut Nobiles non captiventur, nisi citati, & ordine juridico fuerint convicti. In hoc itaqꝫ casu post citationem vel evocationem & post latam ordine juris à judice

Vera Nobilitas per virtutem fundatur.

Part. 1. Tit. 9.

sententiam, detentio personalis ipsa sequitur: quam nec constitutio generalis illa vetat. Unde meritò Nobilis ipse in persona sua (casu in prænarrato) per judicem suum, vel ejus hominem, ad id specialiter deputatum, captivari detinerique poterit. Quem sic captum judex ipse quindecim dies (prout in facto debitorum fieri consuevit) apud manus suas, concordiæ causa conservare: Et si hoc modo, atq; infra illud tempus in unionem cum adversa parte devenire non curaverit: tunc ipse judex, manibus dicti adversarij sui illum tradere & assignare tenetur: quem adversarius ipse tamdiu apud se detinendi habet authoritatem, quoadusq; detentus ille cum eo cõcordabit, & ipsum, simul cum judice suo, super prædicto onere centum florenorum contentos reddet, damnaq; adversario suo irrogata, refundet. Interim autem actor eum in persona sua punire vel impedire non poterit. Attamen detentus ille, tanquam unus ex familia actoris, eidem servire tenebitur.

Part. 3. Tit. 28.

DE

okáért az ollyan Nemes embert személye-szerint (az meg-mondot dologban) méltán, meg-fogtathattya és meg-tartóztathattya az Biró, avagy az képebéli embere, kit arra választ. Az Biró azért az illyen foglyot (mint szintén az adóság dolgában szokot lenni) tartozik tizenötöd napig nálla tartani, hogy az idő közben pereséuel meg-békellyék: Ha peniglen az idő közben meg-nem békéllendik: tehát az Biró tartozik az pöres kezében adni: kit az pöres mind addig nálla tarthat, míg mind magának, s-mind Birájának eleget tészen, az meg-mondot száz forintról, és az pöreſt míg az ő káráról meg nem elégiti. Ezenközben azért személyében meg nem büntetheti, és meg sem bánthattya. Hanem ugy kel tartani mint egygyik háza-népét, az fogoly-is tartozik szólgálni az Fel-peresnek mint szintén háza népei közzül egygyik.

AZ

AZ SZÉK TÖRES BIRSÁGÁRÓL: Es az kisſebbik ſententia terhének meg-fizetéſéről.

LXIX. TITVLVS.

Mlért hogy peniglen, az Szék-tőréſt-is ſzáz forintal fizetik-meg: annak-okáért az birságnak haſonlatoſságáért, az Szék-tőréſt-is, az kisſeb *ſententiák* kőziben ſzámlállyák. Mind-az-által ſokan vóltak illyen vilekedésben-is, hogy mind az Király ő Felſége, és egyéb Varmegyék ſzék tőréſét (mely valami éktelen, és valáki tiſztteſſége ellen való ſzóért ſzókot az ſzék ſzinin eſni) mind peniglen az kisſeb *ſententiá*nak birságát (mely huſzon őt nehéz Gira ezűſtre ſzokot menni) csak huſzonőt forintal fizethetik-meg az okon: Mert ugy-mond az Király tabláján-is, mikor ſzékből ki-ment birságot fizetnek, minden Girát csak egy egy fotintal vagy ſzáz pénzel ſzokták letenni, és meg-fizetni: az mint idealáb erről, az birságok meg-fizetéſe felől bőſégesben ſzóllunk. De effelől külőmbet értsűnk. Mert effele *ſententia* meg-fizetéſe ſokkal kűlőmb, hogy ſem mint az törvényből ki-ment birságnak meg-fizeté-

ſe,

DE POENA VIOlationis Sedis judiciariæ: Et de ſolutione oneris minoris ſententiæ.

TITVLVS LXIX.

QVia verò violatio quoq; ſedis judiciariæ centum florenis compenſatur: ideò ſub hac minori ſententia, ob ſimilem ejus pœnam comprehenditur. At tamen nonnulli putavêre, tàm onus ipſius violationis ſedis judiciariæ Regiæ Majeſtatis, & comitum parochialium quorũlibet comitatuum, (quæ propter illicita verba, in ſede prolata vel dehoneſtationem in ſede ipſa exiſtentium, cõmitti ſolet) quàm etiam hujus minoris ſententiæ, (quod viginti quinquè Marcis argenti gravi ponderis computatur) ſolummodo viginti quinq; florenis deponi & abſolvi poſſe: ex eo quòd in ſede judiciaria Regiæ Majeſtatis, dùm Birſagia & judiciorum gravamina ſolvuntur ſingulam ſeu unamquamq; Marcarum, ad unum duntaxat florenum vel centum denarios præſentis monetæ taxare, & ſic deponere

consueverunt : prout inferius ubi de judiciorum solutionibus tractabitur, clarius dicetur.

se, és kűlőmb rendi és modgya vagyō, az mint erről ez után szóllunk.

Part. 2. Tit. 86. *Opinio tamen ista tenenda non est. Nam oneris hujusmodi sententiarum depositio, & Birsagiorum ac judiciorum solutio, longè inter se differt, diversoq; modo & fine clauditur : sicuti paulò inferius (ut præmisi) declarabitur.*

Brevissimè igitur sciendum, Quòd sive in sede judiciaria Regiæ Majestatis, sive tempore executionis, vel post executionem harum minorem sententiarum, si quis litigantium onera eorum deponere & persolvere voluerit : non aliter nisi centum florenis deponere expedireq; valebit. Verumtamen, si pecuniis paratis caruerit : etiã solutione rerũ mobilium (juxta tamen verum valorem earundem rerum) deponendi habet potestatem. Secus tamen est de violatione sedis judiciariæ Regiæ Majestatis. Quia convictꝰ de sede ipsa interim non emittitur, donec super violatione hujꝰ modi satisfecerit effectivè.

Rővideden ezokáért azt vegyűk eszűnkben, hogy akar az Király ő Felsége táblájáن, akar mikor az *sententiá*val igaz tételre mennek, vagy az után-is ha affele kisseb *sententiá*nak terhit le-akarja tenni: száz forintnak alatta meg nem menekedik. Igaz azért, ha kész pénze nem lészen: ingó marhával-is (az ő igaz árra-szerént) meg-fizetheti. De kűlőmb azért. az Király ő Felsége tábláján való szék tőrés: mert onnét addig az embert ki nem eresztik, mîg valóban ugyan ott az szék-tőrést le-nem tészi, és vóltaképpen meg-nem fizeti.

CALUMNIA QVID sit, & quot modis comittatur: Et de ejusdem pœna.

TITVLVS LXX.

Quan-

MI LEGYEN AZ PATvar, és hány-képpē essék meg: Es annak Birságáról.

LXX. TITVLVS.

Jol-le-

IOl-lehet az Patvarnak dolga főben járó bűntetésre nem megyen: de miért hogy valami módon az fő váltsághoz igen hasonló, ez-okáért az Patvar-is mi legyen, ebben az kisseb *sententiá*nak rendiben, akarok rövideden felőle szóllani. Holot tanullyuk-meg, hogy az Patvar ez, mikor valaki valamely pőrt, két szinalat, és külömb külömb formán csalárdúl kezd, más ember ellen: Mely Patvár noha sok fęle pőrekben és igyekben, az pőresseknek álnok és csalárd indulattyokból származik: néha peniglen az Ország törvénnyének meg nem tartásából következik: De kiváltképpen három okokért szokot meg-lenni: az mint immár meg-is kezdek jelenteni.

ELŐSZŐR, mikor valaki azonegy pőrt, két szinen, avagy két úton kezd, követ és forgat. Mert ha valaki, valamely jószágot keresetiben zálagosnak-is mond, és örökkes jószágnak-is mondgya: két szinnek mondatik. Ha penig azon egy dolgot, egy úton és egy folyásban, két Biró elől, avagy külön külön Biró elől, követi: két útnak neveztetik.

MASOD-

QVanquam factum, vel causa calumniæ, ad pœnam capitis non tendat: quia tamen emendam capitis quodam modo tangere dinoscitur, ideò de ipsa calumnia in hac sententiarum serie paucis tractandum competit. Ubi sciendum, quòd calumnia est litis contra quempiam duplici sub colore vel diverso tramite fraudulenta motio atq; suscitatio: quæ licet pluribus in causis atq; casibus, ex dolosa litigantium machinatione interdum etiam ex pœna, in generali constitutione declarata, cõmittatur: tribus tamen præcipuè modis committi solet, de quibus etiam definitio prænotata posita est.

PRIMO, dùm quis unam & eandem rem vel actionem duplici sub colore aut duplici via sequitur. Si enim quispiam litigantium possessionem unam titulo pignoris, vel etiam jure perpetuitatis quærit: duplex color dicitur. Si verò unam & eandem rem, sub uno & eodem titulo, coram tamen duobus vel diversis judicibus prosecutus fuerit: duplex via nominatur.

SECUN-

SECUNDO verò, quando quispiam alterum super jure quartalitio vel Dotalitio aut impignoratitio, vel alio etiam quovis negotio expeditum & absolutum reddit atq; committit: & tandem ratione ejusdem negotij ipsum absolutum, aut ejusdem hæredes & successores, rursus in litem attraheret: vel forsitan eo decedente, filij aut alij legitimi sui successores attrahunt: mox ubi super ea probabile sufficiensq; documentum produci poterit: talis calumniæ pœnam incurrit.

TERTIO autem, quando una causa processu juris terminatur, & secundariò absq; gratia Principis, & collatione novi judicij iterum resuscitatur: tunc factum calumniæ statim committitur. Cujus vigore Principalis causa, hoc est res illa, quæ prosequebatur, sive sit castrum vel oppidum, aut aliud jus possessionarium, sive pecuniarum summa, sive Dotalitiũ aut Quartalitiũ, in perpetuũ amittitur eo facto: Et insuper calumniator ille in quinquaginta Marcis homagialibus, ducentos florenos auri facientibus, in duabus judici, in tertia verò parti in causam attracto, solvendis, convincitur & aggravatur, ipso pariter facto.

Part. 2. Tit. 34. Calumniæ etiã quartus modus recensetur.

MASODSZOR, mikor valaki valamely embert, akar leány negyed, akar jegy-ruha felől, avagy zálagos jószág felől, avagy akar mi dolog felől meg-elégedvén, mentségessé és szabadossá hadgya: és annak-utánna, ugyan azon dologért azt, az ki immár egyszer meg-menekedet, avagy az ő gyermekit, avagy maradékit, ismeg tőrvényben fogja avagy annak halála után, gyermeki és tőrvény-szerént való maradéki réá hinák: Mihelt az el-igazitástól bizonyos és elégedendő bizonyságot állathatnak elő: az ollyan Patvárnak bűntetésében esik.

HARMADSZOR, mikor valamely pőrben, végső tőrvént mondnak, és másod úttal azon pőrt valaki megindittyák, az Fejedelem kegyelméből adatot uy itilet nélkül: akkor-is az Patvar ottan meg-esik: Mely miatt az derék dolog, az kit kerestek, akar Vár legyen, akar Város, avagy egyéb jószág, akar sőma pénz, akar jegy ruha, akar leány negyed, örökké el-vész. Es añak felette affele Patvaros, az más félnek Dijan két száz forintõ marad, kinek két része az Biróé, harmad része az Al-peres-féle.

QVÆ-

AZ PATVARROL EGY fő kérdés, mellyet jól eszünkben kell vennünk.

LXXI. TITVLVS.

TOvvabba, ugyan ezen Patvar dolgában vegyünk eszünkben, hogy gyakorta az mi Fejedelmünk, valamely Várat, Várost, Mezővároſt, Falut, és egyéb-fele joszágot, mely örökkes-képpen ő Felségét illeti és nyilván: de más ember kezénél vagyon, vagy zálagban, vagy egyébként el-kötve, ollyan időben, valamellyiknek jámbor szólgai közzül örökben adgya és ajándékozza: ki effele jószágnak Uraságában külömben nem juthat, hanem ha az summát le-tészi, melyben el-vagyon kötve. Az jószág penig az ki kezében vagyon, még ha azt pénzével igaz úton meg-kinállyák-is, az dólgot törvényre halasztya, ha fel kellé venni avagy nem, és azonközben, azt meg-szorongattyák, az esztendő-is el-forog, sőt el-is szokot múlni. Nyilván való dolog penigez, hogy Királynak minden-fele örök adományát, esztendőnek forgássa alat, törvény-szerint való iktatással kel meg-erősiteni, és abban magát bé-iktatni. Mert esztendő múlva, az ado-

QVÆSTIO NOTAbilis & advertēda, ſuper facto calumniæ.

TITVLVS LXXI.

ITem, circa hanc materiam calumniæ advertendum eſt, quòd ſæpenumero contingit, Principem noſtrum, caſtrum, civitatem, oppidum, villam, vel aliud hujusmodi jus poſſeſſionarium, cujus hæreditas & proprietas ad eum manifeſtè ſpectat & pertinet, præmanib' tamen alienis titulo pignoris aut alio inſcriptionis genere, ad tempus illud habetur, alicui ſervitorum ſuorum, in perpetuum donare & conferre: qui dominium ejuſcemodi juris poſſeſſionarij non aliter, niſi depoſita, ſolutaq; illius inſcriptionis pecuniarum ſumma pro ſe vendicare poterit. Ille verò præ cujus manibus tale jus poſſeſſionarium habetur, etiam legitimè admonitus, pecuniam ſuam non ſecus, niſi ad terminos octavales, cauſam, inde ſuſcitandam, prorogando tollere & ferè coactus ad ſe levare conſuevit: ſicq; inter litigandum an- Part. 1. Tit. 27.

Par. 1. Tit. 4. 32. & 3 Part. 2. Tit. 12.

nualis revolutio creberrimè subsequi præterireq́ solet. Certum est autem, quòd Donatio Regia, cuicunq́ facta, infra ipsam anni unius integri revolutionem, statutione legitima roborari debet. Aliter enim viriḃ destituta manebit. Si itaq́ actor, seu juris ipsius possessionarij impetrator, se in dominium ejusdem introduci, illudq́ infra dicti anni revolutionem pro se statui legitimè fecerit, ne Donatio sua viribus careat: & alio ex latere admonitionem quoq́ juridicam, super tollenda prænotata pecuniæ summa, sive ante, sive post revolutionem ipsam annualem peregerit: mox unam & eandem rem atq́ causam, duplici sub colore, duplicíq́ via, ipsum actorem prosequi, in causam attractus allegabit.

adománnak ereje nem léſzen. Ha azért az, az kinek az Király az jóſzágot adta, hogy az adomány hellyén maradgyon eſztendőnek forgáſa alat, magát az jóſzágban bé-iktatta, és más felől azon eſztendőben, vagy az után, azont tőrvény-ſzerint, aval meg kinálta, hogy pénzét fel végye: az Al-peres erre mindgyáráſt azt kezdené mondani hogy ugyan azon egy dólgot, két ſzin alat, és két úton kereſné.

Simile est de juribus possessionarius, virtute alicujus contractus, & Regij consensus, in quempiam devolvendis: Quæ antequam successor ille legitimus in quem utpote jura ipsa possessionaria ritè sunt devoluta & redacta, manibus suis applicare posset, potens quispiam Dominorum, sæpe etiam inferioris conditionis hominum manu violenta illa pro se occupare temerariè, vendicare crebrò solet. Et si successor ipse, vigore hujusmodi contractus, qui naturam

Haſonlo dolog eshetik affęle jóſzágban-is, melynek valami végezésből, avagy fiává, avagy attyafiává való fogadás által, Király engedelméből, egygyik ſzemélyről az máſikra kel ſzállani: Melly jóſzágot, minek-előtte az őrökkős kezéhez vehetné, némely értekes Ur, avagy gyakorta egyéb rēdbéli ember is hatalmaſúl ſzokot el-foglalni. Es ha az őrökkes, az ő végezéſek-ſzerint (kinek annyi ereje vagyon, mint az Király adományának) eſztendő alat ez illyen jóſzágban iktatná magát: tehát az hatalmas el-foglaló, vagy egyéb

egyéb valaki, az iktatáſt ellenzené, illyenképpen az põr annyira ſzokot nyúlni, hogy egy ember nyomig alig léſzen vége. De ha az tõrvény végben megyen-is, mind-az-által az jóſzágnak ez ũdõ alat való haſzna vételérõl, az Fel-pereſt meg nem elégitik: ſem az Al-pereſt az el-foglaláſért meg nem bũntetik, ez okon, miért hogy meg nem magyarazó hivatallal, hanem csak ſzokot hivatallal hitta vólna réá, és ugy kezdette vólna põrit, mely ſzokot hivatalt, hoſzſzú põr folyáſnak mondunk. Noha effele végezésbõl, és fiává, avagy attyafiává való fogadáſból lõtt põrnek, ſzintén ollyan rõvid folyáſſal kellene véghez venni, mint ſzintén affele jóſzág põri, mely magva-ſzakattúl Királyra ſzállot vólna. De ha az el-foglaláſért ſzintén magyarázó hivatallal, hiják réá is, es ez mellet az Fel-peres, avagy elõtte vagy utánna, az hivatalnak, az jóſzágban iktatná magát, haſonlatosképpen az Al peres azt kezdené mõdani, hogy az Fel-peres, ez illyen joſzágot Patvaroſúl két úton keresi.

Ez

turam vimq; donationis conditionaliter ſapit & habet, ſe in dominium talium bonorum & jurium poſſeſſionariorum introduci, eaq; pro ſe, usq; dictam annualem revolutionem ſtatui fecerit: tunc contradictione, per occupatorem, vel alium quempiam facta, cauſa in longum protrahi ſerpereq; conſuevit: ita ut vix aliquando in unius ætate hominis finem debitum ſortiri poterit. Quæ ſi etiam prius aut tunc finem ſortita fuerit, de perceptis tamen, tempore medio, fructibus, nulla recompenſa vel ſatisfactio actori impendetur: nulla etiam debitæ ultionis pœna ſuper actibus potentiarius, hoc eſt violenta potentiariaq; conſervatione illorum jurium poſſeſſionariorũ, in cauſam attracto infligitur: eo quòd cauſa ipſa, non inſinuatione mediante, ſed per ſimplicem evocationem (quam nos longum latis proceſſum appellamus) inchoata fuiſſe dicetur: Licet quælibet cauſa, virtute alicujus contractus inchoata, eo præcisè modo & ordine proceſſuq; terminari debeat, quo cauſa, prætextu bonorum per defectum ſeminis quorumcunq; decentium, ad collationem Regiæ Majeſtatis derivatorum, finiri determinariq;

narią & concludi ſolet. Si verò cauſa per inſinuationem, prætextu indebitæ, violentæq; occupationis jurium ipſorum poſſeſſionariorum, per actorem mota ſuſcitataq; fuerit, (ſtatutione quoq; prænarrata ſuper eiſdem juribus poſſeſſionariis prius, vel etiam poſt per acta) pari modo duplici ſub colore calumnioſeq; jura ejuſcemodi poſſeſſionaria actorem quærere & proſequi, occupator ipſe allegabit.

Ex præmiſſis igitur quæſtio ſubinfertur, utrum prædeclaratæ cauſarum motiones, duplici via vel duplici colore factæ pœnam calumniæ afferant? ad quam quæſtiunculam breviter dicendum eſt: quòd non. Quoniam contra malæ fidei poſſeſſorem agitur: qui poſtquam non poterit juſtè, ſe bona & jura hujuſmodi poſſeſſionaria tenuiſſe poſſediſſeq; comprobare: ex hoc neq; poterit adverſus actorem opponere, malè ſe in juribꝰ illis, duplici ipſo colore vel duplici via perturbatum fuiſſe. Quia jura illa non ſua, ſed actoris fuêre, quæ abſoluta ſolũmodo potentia, ad exitum uſq; litis gubernavit. Poſſeſſor enim bonæ & non malæ fidei habet præmiſſa allegandi facultatem. Ubi autem objiceretur, quòd ille, qui virtute inſcriptionis Regiæ Majeſtatis ejuſmodi, talia bona poſſidet, bonæfidei poſſeſſor

Ez elõ ſzámlált dolgokból, egy kérdés támad: Ha ez illyen módon kezdettet põr, Patvarban eytié az Fel-pereſt? Mely kérdéſre rõvideden azt mondgyuk: hogy nem eyti. Mert az põr ollyan ember ellen vagyon, mely nem igaz úton birta az jóſzágot: ki mivel hogy abban az jóſzágban, igaz és tõrvény ſzerint való Uraſságát meg nem bizonyithattya: Innét az Fel-peres ellen az nem veheti: hogy õtet abban az jóſzágban, két ſzin alat avagy két úton, Patvaroſúl kereſné avagy haborgatná. Mert az az jóſzág nem õtet, hanem à Fel-pereſt illette, es õ tõrvény ſzakattaig csak hatalmaſúl birta. Az Patvarról penig csak à ſzólhat, ki az jóſzágot igaz úton és jó módgyával birja. Ha penig ezt vetné ellene, hogy az, az kinek az Király el-kõtte vólt, és annak az kõtéſnek erejével birta, igaz úton és jó módgyával birta az jóſzágot: Ugy vagyõ hogy valameddig az õ pénzével meg nem kinálták, jó módgyával birta de az meg kinálás

nálás után, mivel hogy kűlőmb kűlőmb fogásokkal, egygyik octávárol az másikra halasztotta, és vontatta, csak hogy azőkőzbe hasznát vehesse: Igy immár nem igaz úton, hanem hamissan birta. Es ha effele usorásokról à derék *Decreto*mban más büntetést nem végesztek vólna, kik tudni-illik, pénzeket fel nem akarják venni, effele usorást, az jószágnak őrők bőcsűén-is el-kellene marasztani; holot semmi igaz okát nem adhattya, miért nem vőtte légyen fel az ő pénzét. Ha peniglen az jószágnak hatalmasúl való el-foglalásának, és egy ideiglen csalárdúl való birásának és haszna vételének, bizonyos büntetése nem vólna; bizony felette nehezen, és későn juthatnának az jámborok, az ő jószágokhoz és igasságokhoz. Ezent kel érteni arról-is, mikor valamely magva szakat ember jószága, valakinél másnál zálagban vagyon, és az meg hólt embernek, vagy fogadot attyafiá, avagy egyébképpen való őrőkkőssé, az ő pénzével és sommájával megkinállya, de az penzét fel nem akarja venni. Azon kőzbe penig, hogy az esztendő el-ne tellyék, az meg kináló fél, azon jószágban iktattya magát: Mellyet miért hogy jól, igazán

sessor esse censetur. Verùm est interea temporis quo ad levandam & tollendam pecuniam suam non admonetur: Postquã tamen admonitus legitimè fuerit, & pecuniæ suæ summam tollere recusaverit: Sed frivolis & exquisitis exceptionibus ad terminos octavales causam distulerit, ut interim fructus illorum bonorum capere possit: jam non bonæ sed malæ fidei possessor esse existimatur. Et nisi alia pœna in generali decreto nostro super hujusmodi fœneratoribus (qui pecunias suas admoniti levare recusant) expressa fuisset: talis fœnerator in perpetua æstimatione ipsorũ bonorum convinci deberet & aggravari: Dùm potissimè juri consentaneam rationem non levationis pecuniæ suæ dare vel assignare non posset. Aliter enim, si violenta bonorum occupatio, & fraudulenta ad tempus eorundem conservatio locũ haberet, impunitaq; maneret: profectò difficillimè tardèq; nimis justis suis juribꝰ aliquis potiri gaudereq; posset. Idem est dicendum atq; tenendum etiam

Part. 2. Tit. 23.

in casu, quo quispiam bona ac jura possessionaria defuncti, & hæredib⁹ destituti hominis impignoratitio vel alio quovis redemptibili jure prænanibus suis habuerit, & per fratrem adoptivum, ac legitimum successorem ipsius defuncti, ritè requisitus pariter & admonitus, bona illa (etiam pecunia sua deposita) remittere noluerit, & alia ex parte idem successor, nè annualis revolutio elaberetur statutionem necessariam pro se peregerit, quod scilicet justè legitimèq; & admonitionem & statutionem facere poterit, nulla pœna facti calumniæ inde subsequente.

zán és tőrvény úttyán cselekeszik, méltán meg-kinálhattya pénzével, és az jószágban-is iktathattya magát, nem-is marad Patvarnak terhén érette.

DE EMENDA linguæ, & pœna ejusdem.

TITVLVS LXXII.

EMenda autem linguæ, viginti quinq; Marcis, centũ florenos auri facientibus, compensatur, quæ propter injustam falsamq; quærimoniam, Regiæ Majestati, aut cæteris judicibus ordinariis porrectã: & sæpenumero ob turpia inhonestaq; verba, contra quempiã bonæ famæ & honestæ cõditionis hominem prolata, per judices imponitur. Veruntamen actio principalis, ratione cujus causa ipsa mota fuit, ob injustam hujusmodi querelam & expositionem perpetuò

Part. 2. Tit. 70.

AZ NYELVNEK VALTSÁGÁRÓL, és annak birságáról.

LXXII. TITVLVS.

AZ nyelv váltság-is száz forintot tészen, mely bũntetést, Király, avagy ez Országh Birája elől tőt hamis és méltatlan panaszért: és gyakorta éktelen, és tiszteletlen beszédért, hogy más tiszteſſégbéli embernek, jó hire és neve ellen szól: vetnek az Birák. De azért az derék kereset, melyért az põr támadot vólt, effele hamis panaszért, és vadlászért, (az mint meg-mondám) őrőkké el nem vész, miképpen az Patvar dolgában, oly értelemben vadnak, őrőkké el vész. Hanem az derék dolog az által le-szálván, és az megmondo

mondot száz forintos bűntetést-is le tétetvén és véle megh fizettetvén: melynek két része az Biróé, az harmadgya penig az sérelmes féle: az Felperes (ha akarja) jó módgyával pőrit ujonnan el kezdheti.

petuò non amittitur, sicuti per calumniæ factum) prout immediatè prætactum est) in perpetuum amitti intelligitur. Sed condescensa ipsa causa, & pœna prænarrata, in duabus judici, in tertia autem partibus causanti vel homini læso deposita atq; persoluta, poterit actor (si voluerit) eam justo debitoq; modo, de novo suscitare. Part. 2. Tit. 82.

MI LEGYEN AZ REpulsio, és annak módgyáról, és bűnteteséről.

LXXIII. TITVLVS.

Mért hogy az tőrvényből ki ment, és az Birák végezése szerént való igaz tételnek idején, az Alperes meg-győzetet félék, erővel való ellenzéssel-is, szoktanak élni: ezokáért arról az repulsióról kelletik szóllanom. Holot ezt kel megértenünk, hogy az repulsio az, mikor az nyertes fél, igaz tételre megyen, az Biró tőrvényével, és az más fél, mely perit el-veszтette, fegyveres kézzel ellenzi és meg-tiltya, sőt vélle meg-állattya az igaz tételt. Mely fegyveres kézzel való ellenzésnek,

QVID SIT REPULsio, & de modo ac pœna ejusdem.

TITVLVS LXXIII.

QVIA tempore executionis sententiarum, & aliarum judiciariarum deliberationum, per convictos, & in causa succumbentes, violenta quædam repulsio subsequi & committi consuevit: Ideò de ipsa repulsione hoc in loco breviter aliquid dicendum restat. Ubi sciendũ, quòd repulsio est, partis in causa triumphantis, per alteram partem, in causa succumbentem, ab executione latæ per judicem sententiæ, violenta quædam

dam repulsio. Quæ quidem repulsio, quamvis ex vocabuli sui virtute, non juridicus processꝰ: sed contra illum potiꝰ manifestũ obstaculum esse censeatur. Finitis enim & pertrãsitis cunctis causæ processibꝰ & lata per judicem diffinitiva jam sentẽtia, evaginato gladio, vel alio quocunq; armorum genere ostẽso, fieri, committiq; solet. Quia tamen ex vetustissimo usu, & diuturna consuetudine emanavit, in mediumq; venit: ideò pro quadam nostræ legis parte, per hujusmodi consuetudinem, dudum approbatam inductæ, jam reputatur, & post finalem conclusionem cujuslibet causæ semel, sed non pluries fieri & subsequi tolleratur. Quæ si facta fuerit, per unam Marcam auri, septuaginta & duos florenos facientem, in duabus judici, in tertia verò partibus in causa triumphanti, persolvendam, compẽsatur atq; deponitur. Secundariò autem si repulsio, in una eademq; causa, cõmitteretur: nota perpetuæ infidelitatis inde palàm sequeretur: prout in generali quoq; Decreto nostro continetur. DE-

Part. 2. Tit. 75.

nek, az igye noha az ő értelme szerént nem menne arra, hogy az tőrvénybéli út és orvoslás vólna: sőt inkáb az ellen nagy engedetlenségnek mondhatnák. Mert az pőrnek minden czikkellyit által menvén, és végben vévén az pőrt, az Biró-is az utólsó *sententiát* ki mondván, ki vont fegyverrel, avagy egyéb akar minémű fegyvernek nemével elő álván, és azt ki mutatván, szokták az repulsiót meg cselekedni. De miért hogy régi meg rőgzőt szokásból jőt kőzünkben: ez-okáért tőrvény gyanánt, élünk immár, evel ez hellyen hagyatot szokásunkkal: Es minden-féle pőrnek vége után, egyszer, és nem tőbször tehetnek efféle erővel való ellenzést. Mely ellenzést ha ki meg cselekeszi, avagy ha ki egyszer repulsiót tészen, egy Gira aranyon marad érette, mely hetven két forintot tészen: kinek két részét az Birónak, harmadát az nyertes félnek tartoznak meg-fizeti. Másod úttal penig, ha ugyan azon egy pőrben repulsiót, avagy ellenzést merészlene valaki cselekedni: nyilván való őrők hitetlenségben esnék miatta: az mint az derék végezésünkben-is meg-vagyon irva.

AZ

AZ REPULSIOROL való Articulusnak magyarazattya, mely az derék *Decretum*ban meg-vagyon irva.

LXXIV. TITVLVS.

DE itt ez aránt eszünkben kel vennünk, hogy az *Repulsio*ról való *articulus*ban, mellyet az derék *Decretü*ban bé-irták, nevezetessen ezt irták, hogy az *repulsio*nak mezitelen fegyverrel, avagy ki-vont kardnak fel mutatásával kellene meg-lennie, és az szomszédoknak és határosoknak neveit, kik az ki-adatot *sententi*ának igaz tételekort, Király avagy Nador Ispán, avagy valamely hiteles helynek emberével jelen lésznek, az *relatori*ában beléiratván. Ebből azért illyen hitván szokást vöttek némely peressek: Hogy az győzedelmes fęlt az igaz tételben, ki-vont mezitelen fegyvernek fel-mutatásával nem akarják ellenzeni, és tólla el-tiltani: hanem álnokságot gondolván, fapálczával, avagy vass bottal, buzogánnyal, és azonközben fenyegetésekkel és rettentésekkel, sok néppel fel gyülvén, el szorittyák és el-kergetik, és az széknek itiletiből lött törvény-szerint való igaz tételt nem engedik és nem hadgyák elégségesen

DECLARATIO Articuli Decreti generalis, super repulsione conscripti.

TITVLVS LXXIV.

SED hic advertendum est, quòd quia in articulo super facto repulsionis, in serie ipsius generalis Decreti conscripto, hoc positum habetur, ut repulsio ipsa per nudatum ensem, aut ostensionem evaginati gladij fieri valeat, atq; nomina vicinorum ac commetaneorum, qui tempore executionis latæ sentētiæ cum Regio vel Palatinali, & alicujus loci testimonialis hominibus intererunt, in literis super ipsa repulsione relatoriis conscribantur. Ideò damnalib⁹ quædam abusio inter nonnullos litigantes hinc emersit, quòd partem in causa triumphātem & victricem in sententiæ executione, evaginatione gladij vel ensis nudati ostensione repellere nolunt: sed astutia excogitata baculo ligneo vel cambuca ferrea, interdum minis & terroribus, hominūq; caterva repellunt, & sententiam ac judicia-

ridiciariũ deliberationem executioni demandati & affectui mancipari non permittunt. Postea coram judice suo proponũt & allegant, non fuisse factam repulsionem, eo quòd nudati ensis ostẽsio vel gladij evaginatio, prout in Decreto continetur, nulla, tempore ipsius executionis facta vel commissa fuisset. Sapè etiam contra vicinos & commetaneos exceptiones faciunt, quòd iste non vicinus, ille verò non commetaneus esset: & pluribus ejuscemodi cavillationib⁹ judicia justa subvertere, & processum juris turbare moliuntur.

Unde sciendum est, quòd in serie ipsius Decreti non reperitur, neq; scriptum habetur, repulsionem secus & aliter fieri non posse, vel non debere, nisi evaginati gladij aut ensis ostensione. Sed hoc duntaxat ibi cõtinetur, quòd non cum hominum turba & manibus violẽtis: sed per nudatum solum ensem vel ostensionem evaginati gladij repulsio fieri valeat. Et hoc ideò quoniam priscis temporib⁹ utraq; pars tàm scilicet vincẽs, quàm

sen végben vinnie. Annak-utánna az Birájok elõt azt felelik, hogy õk az igaz tételt nem ellenzették, mert senki ott mezitelen fegyvert, à mint az *Decretum*ban meg-vagyon irva, fel nem mutatot, sem fegyvert nem vont vólna. Gyakorta az szomszédok és határosok ellen-is szólnak, hogy ez nem szomszéd, amaz kedig nem határos vólna: és sok effele tétovázással az igaz tõrvént fel forditani, és à tõrvénynek follyasát meg-háboritani igyekeznek.

De ez tudtunkra legyen, hogy az *Decretum*nak rendiben, nem találtyák, irva sincsen, hogy az *repulsio* másképpen ne lehessen, avagy külõmben ugyan ne legyen, hanem kivont ez mezitelen fegyvernek fel avagy ki-mutatásával. Hanem csak ez vagyon ott az *Decretum*ban, hogy nem sereggel és hatalmasúl: de csak mezitelen kardal, avagy ki-vont tõrnek meg-mutatásával-is, meg-lehet az *repulsio* és ellenzés. Ezt penig ezokáért irták-meg. Mivel hogy regen mind az két fel, ugy-mint az gyõzedelmes,

delmes, s-mind penig az meg-győzetet fel, az igaz tételnek idején, nagy sokasággal: Gyakorta kedig hadi készülettél mentenek egy-másra, és kegyetlenkedtenek, és néha nagy veszedelem s vér-ontás következet köztek. El-annyira, hogy-ha az Felperes meg-győzhette az Al-pereſt, tehát az meg-nyert jószágnak uraságában ment: Viszontag ha az meggyőzetet Al-peres à Fel-pereſt meggyőzhette, és az igaz tételt véghez nem hadta vinni, egy Gira arannyon maradot, ez hatalmas vakmerő ellenzése miat.

Hogy azért effele éktelenség közzülünk ki vettetnék, végeztük: hogy nem szükség sereggel avagy nagy néppel, és hatalmas kézzel, az igaz tételre menni: hanem csak à ki-vont fegyvernek ki-mutatása-is, az ellenzésre avagy *repulsio* tételre elég legyen Akar azért fegyvernek, akar mezitelen kardnak, avagy pálczának akar botnak ki-mutatásával, avagy embereknek sokaságával, vagy akar csak fenyegetéssel, ijesztéssel, rettentéssel háborgasák az törvénybéli igaz tételt, és elégséges veghez vinni ne hadgyák, mindenkor *repulsio*nak és

quàm etiam convicta, tempore executionis alicujus sententiæ, vel judiciariæ deliberationis, magna hominum multitudine: Sæpè etiam bellico apparatu in alterutrũ contendere sæviręq;, & crebrò strages maxima inter partes subsequi cõsueverat. Ita ut si actor casu superior evasisset, in dominium bonorũ reobtentorum se collocabat: convictus verò, si actorem de vincere, & ab executione illa violẽter propellere potuisset, in una Marca auri, pro hujusmodi violenta temerariaq; repulsione convincebatur.

Ut igitur corruptela hac è medio tolleretur, statutum est, quòd non sit necessarium cum hominum turba & potentiariis manibus executionem aliquam peragere: sed sola ostensio evaginati gladij ad repulsionem faciendam sufficiat. Sive igitur per ipsius ensis vel gladij evaginationem, sive per baculi aut cambucæ ostensionem, sive per hominũ multitudinem, vel solis minis & terroribꝰ executio alicujꝰ judiciariæ cõmissionis perturbetur, & effectui mancipari

non permittatur, semper repulsio esse censetur. Nomina vicinorum & commetaneorum propterea denotabantur, ne fraus aut dolus in oneribus repulsionum cõmitti posset. Nam antiquitus singuli repellentes, vel repulsionem faciẽtes in singulis Marcis auri condemnabantur, & sæpenumero, tàm filiorum quàm etiam fratrum, ac uxoris & filiarum ipsius convicti, & in causâ succumbentis, nomina in literis Relatoriis cõscribebantur: & sic onus repulsionis in tantum crescebat, ut principalem causam creberrimè præcellere longèq; exuperare videretur. Quæ quidem abusio ævo nostro abolita est, & quotquot sunt personæ convictæ vel repellentes, unam tantum marcam auri, pro unius judiciariæ deliberationis repulsione modo persolvunt. Nihilominus tamen ipsa nomina vicinorum & commetaneorum possessionis recuperatæ, nunc quoq; conscribuntur, ne Regius aut Palatinalis, & alicujus loci testimoniales homines dono vel favore seducti atq; corrupti in executione

Part. 2. Tit. 80.

és ellenzésnek kel mondani. Az szomszédoknak penig és határosoknak neveit azért szokták vala megirni, hogy az *repulsió*nak terhében, valami csalárdság ne essék. Mert régenten kűlőn-kűlőn valameñyin ellenzették az igaz tételt kűlőn-kűlőn egy egy Gira arañyon maradtakel, és gyakorta az meg-győzetetnek, mind fiainak, s. mind atty afiainak, sőt feleségének leányinak neveit, az *R. latori*ákban, avagy válasz tétel levelekben bé irták, és ezenképpen, az ellenzésnek terhét añyira nevelték, hogy az derék pőrnél sokkal tőbre és felyeb ment. Mely rosz szokás mi üdőnkben le-tétetet, és akar mennyin legyenek az meg-győzetet személyek, kik ellenzik az igaz tételt, mostan csak egy Gira Aranyat fizetnek, egy tőrvény béli igaz tételnek ellẽzéséért. Most-is mind azonáltal, az meg-nyert jószág kőrűl valók, szomszédoknak és határossoknak neveit meg-irják: hogy az Király avagy Nador Ispán, avagy egyéb hiteles helynek emberit, ajándékkal avagy kedvezésből el-nehaycsák, és az tőrvény-szerint való igaz tételben, mellyet az ő hitekre bizták, oly csalárdságban ne essenek, hogy mikor nem ellenzették vólna-is, azt

ne

ne irják hogy ellenzették, kiért valakit ők hitetlenségnek notájában eytenének. Effele avagy hasonló csalárdsággal azért, és tétovázó haladékkal, az tőrvénynek folyását, és à tőrvénybéli itiletnek igaz tételét, meg nem háboritharni. Mert az kőzel való szomszédok és határosok, nem találtathatnak mindenkor otthon, és effele tőrvénybéli igaz tételnek idején-is nem lehetnek mindenkor jelen. Ha ezokáért az győzedelmes fél, az meg-nyert jószágnak uraságán kűvűl vagyon, elégedendő bizonyság, és ok annak el-hitelére, hogy ellenzéssel háborgatták meg az ki-mondot tőrvénnek igaz tételét. Ha penig valaki az pereſſek kőzzűl, az Király, akar Nador Ispán, avagy Captalan akar Convent emberét vádolná, hogy az *relatiót*, avagy választ mint jártak vólna, hamissan és méltatlan irta vólna: ily dolgokért őket tőrvénnyel kereshetik: de ez-ok-ért az tőrvéńek folyását nem kel meg-háboritani.

tione juridica, eorum fidei commissa, repulsionem factam fuisse (si etiam non fuisset) adstruere, & per hoc nota infidelitatis quempiam condemnare valeant. Ejuscemodi itaq; vel simili fraude ac exquisito subterfugio processu juris atq; executio judiciariæ deliberationis, turbari non potest. Vicini enim, & commetanei propinquiores, non semper domi reperiuntur, nec executioni juridicæ semper interesse possunt. Si igitur pars vincens, extra dominium juris possessionarÿ reobtēti fuerit inventus: sufficienti argumento erit, judiciariam cōmissionem turbatam esse, & per repulsionem executione sua reali caruisse. Si quis autem litigantium, Regium vel Palatinalem ac Capitularem, vel conventualem hominem relationem injustam & indebitam feciſſe criminabitur: poterit eosdem propterea juri semper convenire: non tamen ea de causa processus iste juridicus est turbandus.

QVOD NOTA INfidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur.

TITVLVS LXXV.

ADvertendum est autem, quòd in causa notæ infidelitatis non semper p mittitur fieri repulsio. Nota namq; infidelitatis trib⁹ modis pronunciatur.

Part. 1. Tit. 14. 15. 16. 20. Part. 2. Tit. 67.

PRIMO modo, per Principem & Regem nostrum, ita, ut si Majestas Regia quempiam regnicolarum suorum nota infidelitatis condemnare voluerit: tunc universis Dominis Prælatis & Baronibus, cæterisq; regnicolis unam generalem dietam & congregationem, ad certum terminum instituat & judicet, ad quam etiam ille, contra quem nota infidelitatis objicitur, per literas præceptorias Regiæ Majestatis, mediantibus literis exhibitoriis, ad aliquem Conventum vel quodcunq; Capitulum sonantibus personaliter, & non per procuratorem evocari debet. Qui si venerit. & se expurgare poterit, benè quidem: alioquin si non venerit, vel

HOGY AZ HITETLENségnek Notája, háromképpen esik, és tőrvént-is ugymondnak felőle.

LXXV. TITVLVS.

ERteni kel penig ezt-is, hogy az hitetlenségnek notajában az ellenzés mindenkor meg nem engedtetik. Mert arról három-képpen mondnak tőrvént.

ELŐSZŐR, az Fejedelem, és az mi Királyunk, illy móddal, hogyha Király ő felségé az Országbéliek kőzzűl, valakit hitetlenségnek notajával akar kárhoztatni: tehát mind az Pap és szabad Urakat, mind penig az Ország derék gyűlésben hirdesse, bizonyos napra, melyre azt-is, kinek az hitetlenségnek notáját szemére vetik, Király ő Felsége parancsoló levele mellet, valamely Convētnek avagy Captalannak szólló levél lévén, személye-szerint, és nem *Procurator* által, réá kel hini. Ki ha el-jő, és magát meg-tisztithattya, igen jó: ha penig el nem jő: avagy ha eljő-is, de magát meg nem tisztithattya, hitetlenségnek notájában és bűntetésęben esik: kinek annak utánna, sem úti levelet, sem úy iriletet, Király ő Felsége nem ád: és továbba,

vábba, sem az szóval való ellenzőben tiltás, sem erővel való ellenzés, mikor az ollyan hitetlennek jószágában máſt iktatnak, és azt el-foglallyák, meg nem engedtetik: hanem tellyességgel az Király adományát, ennyi részéből, végben kel vinni.

MASODSZOR, esik notában az ember, az második *repulsio* miat, mikor irásban bé-hozzák annak lételét. Ekképpen is az *repulsiót* az törvény meg nem engedi. Holot ez nota is vakmerő viszálkodó ellenzésből származot és következőt: és nem illendő harmad úttal-is az *repulsiónak* lennie, mint-hogy tilalmas hogy más úttal-is ne legyen.

HARMADSZOR, és utólszor, az hitetlenségnek notája jő ki, törvény látásból, mely az Ország Birainak ki mondot *sententiájából* ki látzik: melyre való képeſt, az Király valamely jószágot, hitetlenségnek neve alat, másnak adgya, ugymint, szemnek ki tollyásáért, tagok csonkásitásért, hamis pénz verésért, avagy hamis levél

vel si venerit, sed se expurgare non valebit, ipsa nota crimineq; infidelitatis condemnatur: & postea illi neq; salvus conductus, neq; etiam novum judiciū per Regiam Majestatem conceditur: & subsequenter, nec contradictoria inhibitio, nec violēta repulsio tempore statutionis & occupationis bonorum ipsius infidelis admittitur: sed absolutè donatio Regia executioni, in hac parte, demandabitur.

SECUNDO modo fertur nota infidelitatis, ex reportata serie secundariæ repulsionis. Et hoc quoq; modo repulsio fieri non permittitur. Quæ quidem nota, etiam alioquin ex repulsione temeraria processisse, secutaq; fuisse dinoscitur: & non cōgruit id tertiò iterare, quod vetatur etiam secundariò facere.

TERTIO & ultimo modo, nota infidelitatis declaratur atq; pronunciatur per judiciariam deliberationem, & latam sententiam judicum ordinariorum Regni, ex donatione Regia, prætextu eruitionis oculorum, mutilationis membrorum, cussionis falsarum monetarum, vel

confe-

*confectionis, aut delationis falsarum literarum, & aliorum hujusmodi casuum notam infidelitatis afferentium, cuipiam facta, subsequentem atq; provenientem. Quæ quidem judiciaria deliberatio, quia ex propositis partium in judicio cõtradictorio decernitur atq; declaratur: altera scilicet partium notam ipsam factam paratamq; fuisse affirmante, & altera negante. Ideò tempore executionis hujusmodi sententiæ, per responsiones (ut præfertur) partium latæ, vel forsitan per non venientiam & non comparitionem alterius partis pronunciatæ, repulsio prænarrata fieri permittitur. Et hoc ideò (prout etiam alioquin ista præcipuè ratione repulsio inducta fuisse perhibetur, & modo quoq; fieri toleratur) ut in termino vel tempore reportare seriei, talis repulsionis, quicquid in processu ipsius causæ negligentia convicti & in causa succumbentis, male actũ vel omissum fuisset, per gratiam novi judicij, aut revocationem Procuratoris restauraretur, & in melius reformevél csinálásẽtt, és ezekhez hasonló vétkekért, kikért hitetlẽségnek notáján maradnak. Effele tõrvényből ki ment itiletet penig, miért hogy az két fẽlnek fẽleletiből, szokták à szék szinin ki mondani: holot egygyik rész vallya, hogy amaz oly dolgot cselekedet, kiért notan vólna, à másik penig tagadgya. Ezokáért effele *sententia* igaz tétele idején, mellyet az feleletekből mondották: Avagy kit azért mondották, hogy ne talám akkor jelen nem vólt, avagy nem lehetet az más fẽl: olykort mondom, az *repulsio* szerint való ellenzésnek lennie, meg-engedtetik. Ennek penig bizonyos oka vagyon (à mint hogy illyen bizonyos okért mondgyák-is, hogy találták ezt az ellenzést, mellyet moston-is leñie meg engednek) tudnia-illik, hogy mikoron az ellenzésről való levelbéli jedzést az tõrvényben elõ adgyák, tehát valami az põrnek follyásában, az meg-gyõzetet fẽlnek gondviselletlensége miat, tudatlanságból eset avagy el feleytetet vólna, úy itiletnek orvosságával, avagy Prokátor még hivásával, helyére hozhatná, és job módgyával azt igazgathatná. Mert felette Káros és nyavalyás dolog vólna, az két fẽlnek feleleti-szerint, hogy mẽ-

tést

téſt az Birónak ki mondot tőrvénye után, valakit békeſſęggel birt jószágából, annak erejével, ki rekeſzteni és ki vetni, mellyet annak-utánna jószága kűvűl kellene kereſni és meg pőrelni.

Mert az Biró az két avagy tőb fęlnek feleletire, és az leveleknek és levelbéli tanu-bizonyság tételre, mellyeket az ſzék ſzinin elő adnak, tartozik tőrvént tenni. Ez penig nyilván való dolog, hogy az Prokátorok gyakorta feleletekben, vagy gondviſeletlenſegekből, avagy tudatlanságokból, néha kedig gonoſságból, meg-csalatnak és meg-vetkeznek. Gyakorta az pereſſek leveleit-is és levelbéli tanu-bizonyságokat el-téveſztik, és az hagyot ſzék napjára vele elő nem álhatnak. Az Biró penig ollyan tőrvént tészen, az mint az két fęlnek feleleti, és levelei és levélbéli tanu-bizonysága kiváñya. Annak-okáért, ha valamellyik fęl hogy vagy ő maga, avagy, prokátora által, feleletiben vétkezet vólna, akar leveleinek bé-adáſsában megfogyatkozot vólna, eſzében véſzi: tehat

formetur. Damnoſum enim & nimis periculoſum foret, mox poſt latam & pronunciatam à judice ex reſponſionib⁹ partium ſententiam, de dominio ac pacifica poſſeſſione bonorum ſuorum quempiam vigore ejusdem ſententiæ excludi, atq; tandem extra dominium illa rurſus proſequi debere.

Judex enim ex objectionib⁹ & allegationibus duarum pluriumvè partium & pleruńq; literarum ac literalium inſtrumentorũ coram eo productarũ & exhibitarũ, continentiis & terroribus ſententiam decernere tenetur. Certum eſt autem, procuratores partium ſæpenumero in reſponſionibus ſuis, aut negligentia, aut ignorantia, aliquando etiam malitia, falli & errare. Sæpè literæ, ac etiam literalia inſtrumenta litigantium periclitantur, & in termino, per judicem exhibitioni illarum præfixo, produci nequeunt. Unde ſententia per judicem ita fertur & pronunciatur, prout reſponſiones partium vel tenores & continentiæ literarum, ac literalium inſtrumẽ- Judicis officium.

torum expoſtulant. Quapropter, ſi qua partium, per ſe, vel procuratorem ſuum in reſponſionibus ſuis erraſſe, vel in exhibitionibus literarum ſe defeciſſe cognoverit: nè per ſententiam ob ejuſcemodi defectum, & errorem contra ſe latam, de domino bonorum ſuorū immediatè excludatur, repulſionem violentam (in contemptum licet & vilipendium judiciariæ, commiſſionis fieri, tamen tolerari ſolitam) tempore executionis ipſius latæ ſententiæ facere cogitur, & ad reddendam rationem hujusmodi repulſionis, unicus adhuc terminus coram judice ſuo comparandi ſibi præfigitur: in quo tandem errorem aut defectum ſuum vigore novi judicij, per Principem gratiosè conceſſi, vel per evocationem & retractationem reſponſionis ſui procuratoriis reſtaurare, & ſi poterit, in melius reformare tenetur. Novi namq; judicij collatio, ac procuratoris cujuſpiam revocatio, ſemper præſupponit errorem & defectum. Non enim eſt neceſſe novum judicium impetrare, vel reſpon-

tehat hogy az Biró ki mondot tőrvényénel, az jószágból mindgyárt ki ne veſſék, mikor effęle vétkes itiletteli igaz tételre mennek: erő ſzakkal valo ellenzéſt (noha az tőrvénnek gyalázattyára, de ki már ſzokkásba ment és el-is ſzenvedik) kénſzerittetik tennie: mely ellenzéſnek oka adáſara, még-is egy napot hadnak, hogy Birája előt elő állyon: mely napon tartozik, ha lehet, az vétket avagy fogyatkozáſt el-igazitani és jobútra hozni, az uy itiletnek erejével, mellyet az Fejedelem kegyelmeſen meg-adot avagy Prokátor hivaſſal feleletit meg úvitani. Mert az úy itiletet, és à Prokátor meg-hiváſt azért ſzerzették és adgyák, hogy vetket és fogyatkozáſt találtanak az ollyan pőr-folyáſban. Nem-is ſzükſęg úy itiletet kérni, avagy Prokátort meghini, hanem csak akkor, mikor az pőrnek follyásába vétek eſſik, és fogyatkozáſt tőtték. Annak-utánna penig tőb tőrvény napot néki nem adnak, nem-is engednek: hanem tőrvént mondván, az ki-adot *ſententiával*, minden vóltaképpen igazat téſznek, Ha penig máſod úttal-is vakmerő-képpen ellenzéſt téſzen, (az mint meg-mondám) őrők hitetlenſęgben eſik.

TEHE-

responsionem procuratoris revocare, nisi in processu causæ erratum fuisse prius deprehendatur. Postea verò ulterior terminus sibi non deputatur neq; concreditur: sed lata ipsa sententia finaliter & effectivè executioni demandatur. Et si secundariò quoq; repulsio temerariè committitur: Nota perpetuæ infidelitatis (sicuti immediatè declaratum est) inde reportatur.

TEHETE AZ REPULsiót, ki az pőrt nem forgatta.

LXXVI. TITVLVS.

DE miért hogy minden meg-itilt *sententia* levélnek az végben, ezt az Czikkelt bé-szokták irni: illyen és imillyen embernek, ugy-mond, (azt néven nevezvén, ki az perben meg-győzetet) és egyebeknek-is akar kik vólnának ellen mondások és tilalmok, az fellyűl való okokból, ellene nem álván. Mely Czikkelre való képest, az meg-mondot *repulsio*val, sokan szoktak élni: Ezokáért ez kérdik, Hogy ha az, ki az pőrben nem vólt, nem is forgatta, az Fel-perest ki az pőrt meg-nyerte, az igaz tételről, az *sententia* levélnek tartássa-szerint, ellenzéssel el-tilthattyaé és *repulsiót* teheté? Kiben az tetczik, hogy nem: Mert az tőrvénnek végezéset és hagyomását, az meg nem háborithattya, és magát az pőrnek nyere-

UTRUM ILLE possit Repulsionem facere, qui in processu causæ non egit.

TITVLVS LXXVI.

SEd quia in calce quarũlibet literarũ Adjudicatoriarum ac sententionalium ista clausula: Contradictione talis & talis convicti (nominando eum, qui in causa succubuit & convictus est) ac aliorum quorumlibet prævia ratione non obstante, inscribi & inseri, & cõtra hanc quidem clausulam etiam repulsio prænotata subsequi & fieri consuevit: Ideo quæritur, utrũ ille, qui in causa non fuit, possit actorem & partem, in causa triumphantem, ab executione latæ sententiæ, literarumq; Adjudicatoriarum repellere? Et videtur quod non: Quia non est illius turbare judiciariam commissionem, neq; immiscere & inge-

ingerere se lucro, vel damno litis & causæ, qui in processu ejusdem nec vicit nec succubuit. In contrarium tamen plerumq; accidit, partem triumphantem, cum literis Adjudicatorius, atq; sententionalibus ad facies talium bonorum & juriumpossessionariorum accedere, quæ præmanibus alterius, & non illius qui in causa succubuit, habentur, & justo etiam forsitan titulo per eum possidentur. Sæpè etiam penes unum principale membrum, juris possessionarij talia bona occupari machinantur, qua justo modo atq; titulo ab eo membro fuerunt dudum sequestrata.

Verbi gratia: Castrum, aut Castellum, vel oppidum unum, simul cum cunctis suis pertinētiis, videlicet villis, prædiis, portionibusq; & juribus possessionariis, ad idem de jure spectantibus & pertinere debentibus, processu juris, aut ex Donatione Regia, vel alio titulo per quempiam acquiritur & prosequitur: à quo quidem Castro, Castello vel oppido verus dominus & legitimus possessor ejus,

nyereségében avagy kárában, ki az pörnek folyásában semmit sem nyert, sem veszтet, magát nem avathattya és belé nem elégyitheti. De magaviszontag gyakorta történt, hogy az győzedelmes fél, az *sententia* levéllel, affélе jószág színére-is ment, mely immár más ember kezénél volt, ne talám jó módgyával és igasággal, és nem annál, ki az pörben meg-fogyatkozot és azt el-veszтette. Gyakorta penig egy fő és derék jószágh mellet, effélе jószágot-is igyekeznek el-foglalni, mely az derék jószágtól régen jó móddal, és igazán el-volt szakasztva és más hová birták.

Értelemnek okáért: Egy ember, egy Várat, Kastélt, avagy mező Várost, minden hozzá tartozandóival, tudni illik, Falukkal, telekekkel: és falubéli részekkel, mellyek igasságszerint ahoz valók volnának, törvény folyás által, avagy Király adománya által, avagy egyéb úton keres, és övé akarja tenni: Mely Vártól, Kastélytól, avagy mező Városstól, az előbbi igaz Ura, kinek talám immár magva-is szakat, egy avagy két Falut, avagy valami teleket és földet,

fŏldet, még éltében, valakinek eladot vólt, avagy szólgalattyáért elajándékozot, avagy más okon elidegenitet vólt: az-is penig, kinek adta és ajándékozta vólt, magát effęle Falukban, vagy telekekben és fŏldben, még Király *Consensus*sával engedelméből-is, tŏrvény-szerint belé iktatta, és helyheſztette. Ha azért amaz keresŏ fęl, az derék jószágot meg-nyeri, ugymint, az Várat, Kaſtélt, mezŏ Városſt, az meg-mondot hozzá való tartománnyal egygyŭt: ám-annak penig (à mint megmondám) az ki meg-vŏtte, avagy ajándok-szerint már birta valami részét, az pŏrben semmi része, sem hire nem vólt (ne talám illyen okból, hogy az derék foglaláſnak és elsŏ iktatáſnak idején, az meg-mondot derék jókban, ugyan az, ki akkor annak uraságában és birodalmában vólt, ez derék foglaláſnak és iktatáſnak ellene mondot.) Az Fel-peres penig, az fellyŭl meg-mondot Falukat, telekeket és fŏldeket, mellyek immár régen más kéznél vadnak, az derék meg-nyert jószághoz, ugy mint, ha ahoz valók vólnának, magának tulaydonitani, és el-foglalni akarna. Effęle és ehez haſonló dolgokban azért, és ez-okon, még az-is, az ki az pŏrben

ejus, qui forſitan jam in ſemine defecit, unam vel duas villas, aut aliquod prædiŭ & terram, adhuc vivens præcio vendidit, vel ſervitiorum pro exhibitione donavit, aut alio titulo contulit: & ille, cui venditio vel donatio facta fuit, ſe in hujusmodi villis aut prædio & terra, etiam conſenſu Regio, ac ſtatutione juridica, dudum fundavit atq; firmavit. Obtento igitur jam principali membro, ipſo ſcilicet Caſtro, aut Caſtello vel oppido, una cum dictis pertinentiis ſuis, & illo cui (ut præmiſſum eſt) venditio aut Donatio facta fuit, in cauſa non exiſtēte (ex eo forſitan, quod tempore recaptivationis & primariæ Statutionis dicti principalis membri, ſolus ille, qui pro tunc in dominio & poſſeſſione ejusdem membri Principalis fuerat, totali hujusmodi recaptivationi & ſtatutioni contradixerat) Actor ipſe etiam prænarratas villas, aut prædium vel terram, præmanibus alienis, modo antelato, jam exiſtētes & habitam, penes Principale ejuſcemodi membrŭ, tan-

quam ſcilicet pertinẽtias ejuſdem, pro ſe vendicare & occupare nititur. In eo itaq́, & alio quoq́ ſimili caſu, repulſionem prætactam, etiam ille, qui in cauſa non erat facere permittitur. Et hoc virtute illius clauſulæ (PRÆVIA RATIONE:) qua mediante nec onus repulſionis ille deponere tenebitur: ſi pars triumphãs abſq́ debita ratione ab occupãda bona prænotata acceſſiſſe verificabitur.

ITEM, de juribus quoq́ poſſeſſionariis impignoratitiis idem eſt ſentiendum: Quòd ſi quiſpiam litigantium hæreditatem & proprietatem alicujus juris poſſeſſionarij pro ſe ordine judiciario obtinuerit: & tale jus poſſeſſionarium apud manũ alienas titulo pignoris extiterit (ſi tamen impignoratio ipſa, bono & juſto modo, & non litis intermedio facta fuiſſe comprobetur) vigore ſententiæ, ſuper ipſa perpetuitate latæ, reobtentum hujusmodi jus poſſeſſionarium actor à manibus ejus, qui pignoris illud titulo poſſidet, ſimpliciter occupare non poteſt: ſed

põrben nem forgot, ſzabadon *repulſiót* és ellenzéſt tehet. Ennek, az felyũl meg-irt, tanu-bizonyság tételnek czikkelye haſználván, miért hogy az *ſententia* levélben ezt bé-irják (*az fellyũl való okokból*) az ellenkezés illyen vólt. Mely czikkelnek ez az haſzna, hogy az *repulſiónak* terhét, nem tartozik meg-fizetni: hogy ha meg-bizonyittatik hogy ám-az nyertes fęl, méltó ok-nélkũl, az meg mondot jószág foglalni ment.

TOVABBA, az zálagos jószág felől-is ezent kel értenünk: hogy-ha valamely peres, némũ-némũ jószágnak tulaydonságát, tõrvény-ſzerint meg-nyeri: Es effęle jószág, idegen kéznél zálagban léſzen (de ugy hogy az el-zálagoſitás, jó móddal, igazán, és nem az põr közben lõt légyen) az *ſententia* levélnek erejével, mely annak õrökkes vóltáról ki-adatot, effęle meg-nyert jószágot az Fel peres annak kezéből, az ki zálagos-képpen birja, mód-nélkũl el nem foglalhattya: hanem az pénznek ſummáját, melyben zálagban vagyon, ſzũkſęg hogy elõſzõr le-tegye. Mert ha kũlõmben csak ſemmi nélkũl igyekezik el-foglalnit méltán az *repulſiót*

tehet

tehet, az kinél az jószág vagyon. Es hogy ha az jószágnak gazdája, az *sententia* szerint való igaz tételkort, késznek mondgya magát, az penznek fel vételére: tehat az *repulsio* terhét, sem tartozik meg-fizetni. De ezt ugy ércsed, mikor mindgyárt, ugyan ott elő adhattya igasságát, és miben, hány forintban legyen nála zálagban, meg-bizonyithattya.

sed super illa pecuniarum summa, pro qua præmisso pignoris titulo obligatum habetur, ut primum satisfaciat necesse est. Nam alioquin si de plano occupare niteretur: repulsio meritò subsequi poterit. Et si ad tollẽdam suam pecuniam possessor ipsius juris possessionarij se tempore executionis dictæ sentẽtiæ, judiciariæq; deliberationis paratum obtulerit: Tunc neq; pœnæ veloneri hujusmodi repulsionis subjacebit. Et hoc intellige, si de summæ pecuniarum quantitate, ac impignorationis qualitate, pariter & veritate ibidem constabit.

AZ UY ITILETRŐL, módgyáról, rendiről, és annak folyásáról.

LXXVII. TITVLVS.

Mért hogy az *repulsio* tételnek utánna, avagy az Prokátorok feleletinek fogyatkozásának meg hivása után, az Fejedelemtől gyakorta Uy itilet szoktak kérni: Hogy az pőrben, melyben valaki meg-fogyatkozot, és meg-győzettetet, ellene nem álván az ő tévelygése, vagy fogyatkozása, kiért tudgya, hogy pőrit el veszttette vólt: Sem penigien az Biró által ki-adot *sententia*-is ellene nem álván: ugyan azon pőres az

DE NOVO JUDICIO, ac ejus modo, serieq; & processu.

TITVLVS LXXVII.

QUia post factam repulsionem, vel procuratorũ malam responsionem, sæpenumero novum judicium solet à Principe impetrari: Ut in causa illa, qua quispiam succubuit & convictus est, non obstante eo errore vel defectu, quo se in processu causæ gravatum fuisse cognoscit: Non obstante etiam lata jam exinde judicis sententia: idem de novo respondere, novasq;

vasq; allegationes, exceptiones & objectiones facere, literas forsitan non exhibitas producere, defectum obmissum supplere, errorem commissum emẽdare & generaliter omnia, quæ juris & justitiæ ac defensioni ac sublevamini causæ suæ proficua esse cognoverit, peragere valeat atq; possit.

Sciendum igitur est, quòd hujusmodi novi judicij gratiã: præterea cunctarum literarum privilegialium, ritè tamen & legitimè emanatarum, confirmationem: nec non universorũ bonorũ, & jurium possessionariorum, titulo novæ donationis collationem Princeps noster, ex debito regiminis sui officio, unicuiq; largire & concedere solet. Nova tamen donatio conferenda est, locumq; habet, si justè & non fictè postuletur: hoc est, si bonorum ipsorum impetrator, à die adeptionis eorundem, per se, vel progenitores quoq; sui, in reali dominio illorũ, usq; ad tempus impetrationis perstiterint: quemadmodum in prima parte clarius super ipsa nova donatione notabile positum habes. Ulte-

Part. 2. Tit. 37.

az Uy itiletnek erejével uyjonnan felelhessen, dolgát forgathassa, fogást és ellen-vetést tehessen, leveleit, mellyeket bé-nem adot vólna bé-adhassa, fogyatkozását fel épithesse, tõt vétkét igazithassa, és kõzõnségesen mindent, valami az õ tõrvényének hasznára és elõ menetelire vólna, gondolhasson, mondhasson, és elõ számlálhasson.

Ezt-is azért vegyük eszünkben, hogy effele úy itiletnek kegyelmét: annak-felette, mindennémũ *Privilegium*nak *confirm*álását, az mely tõrvény-szerint és igazán kõlt: sõt minden jószágról való úy adományról való *confirmatio* levelet, az Fejedelmünk, az õ tisztinek méltóságához illendõ gond-viseléséből, szokot engedni és adnia. Az Uy adomány mind-azon-által ugy adatik-meg, és akkor vagyon helye, mikoron méltán s-igazán, és nem szinnel kívánnyák: az az, ha az jószágnak megkérõje, az õ meg nyerésének napjától fogvan, vagy õ maga, vagy szülei, minden vóltaképpen annak uraságában vóltak, mind ez úy meg-kérésnek ideiglen: miképpen hogy az elsõ részben, ahol az úy adományról szóltunk, nyilvábban vagyon meg-irva.

Továb-

Továbba ezt-is eſzünkben kel vennünk, Hogy az úy itilet által kezdetet pör, csak egy törvény-ſzerint való *terminus*ſon, minden pöreknek elötte, véghez kel és ſzokot menni: hogy az pör és kereſſet, melyről immár az Birák törvént-is töttek, bizonytalanúl függöben ne kénſzeriteſſék lennie.

Mely úy itiletnek rendiről és módgyáról, miért hogy az közönſęges *Decretum*ban világos irás vagyō, Ezokáért azonról való meg-irt *articul*uſt, ſzóról ſzóra (az mint következkezik) bé-helyheztettem.

Továbba, ugy mond, mivelhogy az Orſzágbéliek, ellenek való pörekben, fő-képpen jóſzág dolgában, törvény folyáſa-ſerint az pört egy nehány *terminus*ſon által vévén, mikor immár mind az két fęlről, minden bizonyságot, és ok leveleket bé adtak vólna, hogy pörek immár tellyes véghez meheſſen; az pörnek utólsó napja (mikor immár Király ő Felſęge ſzékin az rendelt Birák, Itilő meſterek és hites *Aſſeſſor*ok törvént-is mondottak vólna. Az pereſſeknek penig egygyike, eſzében vévén, hogy pöriben meg-fogyatkozik, és már az *ſentētia* leveleket-is ki kezdik adni, avagy hogy ki-is adtak, avagy ki

Ulterius advertēdum, quòd cauſa per formam novi judicij inchoata, unico tantūmodo termino juridico, & ante omnes alias cauſas finiri concludiq; ſolet: nè negotium & cauſa per judiciariam ſententiam & deliberationem jam deciſa, fine confuſo pendere cogatur.

De cujus quidem novi judicij ſerie & modo, quia in generali decreto noſtro clara continetur deſcriptio. Ideò articulū, ſuper ea re conſcriptum, verbotenꝰ (prout ſequitur) adjeci.

Jtem, ſolent nonnulli Regnicolæ in eorum cauſis, contra ſeſe, potiſſimum in facto poſſeſſionario motis, ſervatis pertranſitisq; legitimorum terminorum & litium proceſſibus, literarumq; tandem, ac aliorum cunctorum documentorum probabilium, hinc inde, profinali concluſione hujusmodi negocij productionibus factis, in ultimo cauſæ termino, (dùm etiam judices ordinarij ſedis judiciariæ Regni, magiſtriq; Prothonotarij, & jurati ejusdem ſedis aſſeſſores ſuam tuliſſent ſententiam. Earundemq; partium altera ſe in-

hujusmodi causa deficere & succũbere agnoſceret, ac literæ adjudicatoriæ exinde veljam emanatæ & extradatæ extitiſſent, aut poſt latam & pronunciatam ſententiam extradari deberent,) procuratores eorũ revocare, & cauſam condeſcẽdi facere velle, novum judicium impetrare, vigore cuj⁹ partem alteram ab executione literarum adjudicatoriarum ſæpi⁹ prohiberent, ut ſic eorum juſtis juribus privarentur.

ki kellene adniok (Prokátorokat meg-ſzokták hinni, és põreket leſzállitani igyekezik, avagy úy itiletet vészsnek, kinek erejével az más fęlt, az *ſententia* levél-ſzerint való igaz tételről gyakorta el-tilttyák, hogy illyen-képpen az ő igaſságokban elő ne meheſſenek.

Part. 2. Tit. 81.

Propterea ſtatutum eſt, ut à modò inpoſterum hujuſmodi cauſantes non niſi lite pendente, & cauſa nondũ deciſa, procuratores eorum revocare, & cauſam condeſcendi facere poſſint.

Annak-okáért végeztük, hogy ennek-utánna effęle põröſſek, csak az põrnek foltában, és mîg tőrvént nem mondnak, hihaſsák-meg Prokátorokat, és akkor ſzállithaſsák le az põrt.

Novum autem judicium impetrent ſemper, ſi voluerint. Verumtamen ejus vigore partem alteram ab executione latæ ſententiæ literarum, adjudicatoriarum, ſuperinde emanandarum extractione vel extradatione, judices ordinarios, vel eorum Prothonotarios, nequaquam, valeant inhibere. Imò & ipſa pars triumphans, hujus-

Úy itiletet penig mindenkor kérheſſenek, ha akarják. Azért mind azon-által annak erejével az más fęlt, az ki mondot tőrvénynek igaz tétele mellől, avagy az *ſententia* levélnek melynek arról kel kelni, ki vétele mellől, avagy ki adaſsától, az rendélt Birákat, vagy itilő mestereket, ſemmi úton el ne tilthaſsák. Sőt az győzedelmes fęl, effęle *ſententia* levéllel, ellene nem álhatván, az úy

itilet

itilet, mellyet ez formán hozo-, méltán igazat tétethet. Az az fęl penig, mely az úy itiletet hozta, az ki mondot *ſententia* ſzerint meg lévén az igaz tétel, pőrit az úy itiletnek erejével, ha kedve tarttya, meg-indithattya, és az ſzerint forgathattya.

Történet-ſzerint penig, ha valamely fęl, akar jóſzág dolgából, avagy akar mi dologból, azért el-maradna hogy el nem jőt az tőrvényre, minthogy bizonyos okok mulattattak el vélé: olykort az ollyan, kit azért maraſztot el-az tőrvény, hogy arra el-nem jőt, mind úy itiletet hozhat, és mind az rendelt Birákat, Itélő meſtereket, az *ſententia* levélnek ki-adáſsától, és az ellenkező fęlt az ki vételétől és igaz tételtől, mindenkor, hogy-ha akarattya léſzen réá, el-tilthattya. Es hogy minden pőrt, kiben Király ő felſęge úy itiletet engedet, minden egyéb perek előt, az első Octáván elő vegyék és meg-itillyék.

hujusmodi literas adjudicatorias, non obſtantibus ipſis literis novi judicij, ſic impetratis, debitæ executioni demandari facere. Pars denią ipſum novum judicium impetrans, habita executione dictæ latæ ſententiæ, ſuam cauſam vigore ipſius novi judicij, dum voluerit, executioni demandare, & idem proſequi. Part. 2. Tit. 75.

Cauſa verò, quo altera partium ſive ratione jurium poſſeſſionariorum, ſive aliorum, quorumcunq; negociorum, per non venientiam, eò quòd fortaſſe b *certiſſimis negociis prædita, comparere nequiret, ſententionaliter quoquomodo convinceretur: tunc talis pars, ſic per non venientiam convicta, & novum judicium impetrare, & tàm judices ordinarios ac Prothonotarios eorundem ab extradatione literarum adjudicatoriarum ſententionaliumq;, & partem adverſam ab extractione & executione earundem literarū, ſemper dùm voluerit & poterit, inhibere valeat atq; poſſit. Et quòd omnes cauſæ, in quibus per Regiam majeſtatem nova judicia impetrata fuerint, in primis octavis, inter omnes alias cauſas leventur & judicentur.* b Part. 2. Tit. 59.

HOGY

UTRUM POSSIT novum judicium impetrare, qui in causæ processu non succubuit.

TITVLVS LXXVIII.

SEd quæstiuncula occurrit discutienda, similis quæstioni super facto repulsionis superius propositæ. Utrum possit ille novum judicium impetrare, qui non egit, neq; fuit in processu causæ? Dicendum breviter, quòd quàmdiu ille, qui in causa succubuit, in humanis egerit & supervixerit nemo alter, præter eum, gratiam novi judicij impetrare potest. Non enim congruit cuipiam falcem suam in alterius messem mittere. Verumtamen parte ipsa convicta ille, in quem prosecutio causæ ipsius de Regni nostri consuetudine condescendet, liberam plenariamq; impetrandi de facto habebit facultatem.

HOGY-HA KERHETE az Uy itiletet, ki az pőrben nem forogván, azt el-sem veſztette.

LXXVIII. TITVLVS.

DE itt egy kérdés támad, mellyet meg-kel feytenünk, haſonlo az *repulſio* tételről való kérdéshez. Hogy-ha igyem az Uy itiletet hozhaté az ki nem pőrlőt, avagy abban az pőrben, melyről az úy itilet ſzól, nem forgot? Melyre rővideden azt mondgyuk, hogy valameddig az, ki az pőrt el-veſztette, él ſenki annál egyéb, úy itiletet nem vehet. Mert nem illik, hogy valaki ſarlóját, más ember gabonájában veſſe. Mind-azáltal az el-halván, ki pőrit elveſztette vólt, az, az kire añak à pőrnek viſeléſe az Orſzágnak ſzokkáſa-ſzerint ſzállot, ſzabadon vehet úy itiletet.

AZ PROKATOR meg-hivás, mi legyen, és hol legyen helye.

LXXIX. TITVLVS.

MIért hogy az Uy itilet mellet, az Prokátor meg-hivás-is gyakorta szokot lenni. Ezokáért ezt tudnunk kel: Hogy az Prokátor meghivás ez, mikor valamely érettünk szólónak szavát, annak az ki bé-vallotta akarattya és hagyása nélkül, és értésére adása nélkül szólván az szék szinin, úy feleletet kezdvén, az Biró elõt azt uyittya és meg-magyarázza. Minden Prokátor meg-hivásnak penig, azon helybéli Biró elõt kel lenni, az mely Biró elõt az felelet lõt, avagy azon Biró nevezetes embere elõt. Ha penig az tõrvént más Biró eleiben bocsátották: tehát azon Biró elõt, avagy embere elõt, ki elõt az kérdõ forogván míg fõggõben vagyon, kelletik az Prokátor szavát meg-hini.

PROCURATORIS Revocatio quid sit, & ubi fieri debeat.

TITVLVS LXXIX.

QVoniam in causa factoq; novi judicij, procuratorum revocatio sæpè sequitur. Idcirco sciendum, quòd procuratorem revocare, est responsionem alicujus advocati, per eũ, præter voluntatem & extra informationem constituentis, in judicio factam retractare, & eam nova responsione coram judice reformare. Omnis autem procuratoria revocatio, coram eo judice, quo responsio illa, quæ retractabitur, facta fuit, vel homine suo, ad id, per eundem judicem specialiter deputato, fieri solet atq; debet. Verùm si causa ipsa in alteri⁹ judicis præsentiam fuerit transmissa: tunc coram eodem judice vel ejus homine, in cujus conspectu per hujusmodi transmissionem causa ipsa pendet, responsio procuratoris revocari debet.

PROCURATORIS Reſponſio, quomodo & quo onere retractari debeat.

TITVLVS LXXX.

ADvertẽdum itaq́, quòd revocatio reſponſionis cujuslibet procuratoris, in longis cauſarum proceſſibus, quibus videlicet etiam facta reſponſione juridici proceſſus ſubſequi, & judiciariæ deliberationes ac ſententiæ interlocutoriæ pronunciari ſolent, non niſi lite pẽdente, & cauſa per definitivam ſententiam nondum deciſa, fieri debet. In cauſis verò brevibus, per inſinuationem motis, & aliis, unicum terminum ad reſpondendum habentibus, etiam poſt latam & pronunciatam definitivam à judice ſententiam, quilibet litigantium procuratorem ſuũ revocare poterit.

Retractatio namq́ procuratoris (ſicuti prænarratum eſt) præſupponit ſemper errorem vel defectum. Qui quidem error & defectus, non niſi in repulſione & objectione, aut aliqua alia exceptione committi ſolet. Ac

AZ PROKATORNAK feleletit miképpen, és micsoda terhel hihattyákmeg.

LXXX. TITVLVS.

VEgyũk eſzũnkben azért, hogy az Prokátor hivás, az hoſzſzu põrekben, mellyekben az feleletek után, az Birák tõrvént-is kezdnek látni, és kõzõſlek *ſententiát*-is mondani ſzokták, csak akkor lehet-meg, mikor az põr még foltában és függõben vagyon, és arra mîg végsõ tõrvént nem mondották. Az rõvid põrekben penig, mellyet bizonyoſſa tévõ hivatallal inditották, és egyébekbẽ-is, mellyeknek csak egy *terminuſ*son kel véghez menni, meg az el-végezet és ki mondot *ſententiá*nak utánna is, akar mely põres Prokátorát meg-hihattya.

Mert az mint meg-mondók, az Prokátor meg-hivás, mindenkor valami vétſẽgbõl, avagy fogyatkozásból kõvetkezik: mely valami feleletben, ellenzésben, avagy fogásban ſzokot meg-eſni.

Az

Az után úy feleletet csinálván, minek-utánna az előbbi feleletet meg-hitta, az fellyűl meg-mondot mód-ſzerint, tartozik dolgát iſmeg uyjólán kezdeni uyitani, és igaſságát jobban meg-magyarázni: Igyen, hogy azon nap, mellyen az *ſententiát* ki mondgyák, minden pőres, minden terhe és birság nélkűl, Prokátorát meg hihattya: Annak-utánna az míg az Octáva, avagy brevis tart (az leg-utólſó naptól meg-válva) mindenkor kiſſeb terhel, tudni-illik, hat forintnál meg-hihattya: Végtére, az Octáva ki telvén: nagyob terhel, tudni-illik, ötven Girával, ki két ſzáz forintot téſzen, hihattya meg-Prokátorát. Az Octáva utólſó napját ugy ércsed, hogy ha az meg-hiváſſal álnakúl és csalárdúl élnek. Ez-okkal hogy az Prokátor meg-hiváſſal, csak az *termin*uſt mulathatná-el, és az más fęlt, halogathatná, az pőrt vontatván továb-is fáraſzthatná. Miért hogy egyébként-is ſzűkſęges, hogy azon nap, mellyen az törvént ki mondgyák, Prokátorának hija meg-feleletit.

AZ

Ac tandem facta nova reſponſione, poſt revocationem prioris reſponſionis, modo præhabito, inſtaurari reformariq; debet: ita, ut ipſa die, qua ſententia ac judiciaria deliberatio pronunciatur & fertur, quilibet cauſantium, abſq; quolibet onere & gravamine: Poſtea verò infra octavarũ & brevium judiciorũ celebrationem (dempta duntaxat extrema die ipſarum octavarum, vel brevium judiciorum) ſemper cum minori onere, ſex videlicet florenis auri: Demum, aut eiſdem octavis vel brevibus judiciis expiratis: cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus, gravi ponderis, ducentos florenos auri facientibus, procuratorem ſuum revocare poteſt. Ultimam autem diem prænotatam verum eſſe intellige, ſi retractans ille calumniosè & fraudulenter agere prætenderet. Ut videlicet terminum ſolummodo ipſum juridicum hac cautela revocationis præteriret, & alteram partem ulteriori proceſſu vexaret & gravaret. Nam aliter die illâ, qua ſententia fertur, ut eodem die & procuratoris reſponſio revocetur neceſſe eſt.

PRO-

PROCURATORIS responsio, duobus modis solet revocari.

TITVLVS LXXXI.

RESponsio verò procuratoris & advocati, duobus modis solet revocari.

Primò, litis intermedio. Part. 2. Tit. 75. 77. 79. Part. 3. Tit. 6. & 11.

PRIMO, in processu causæ, ante finalem conclusionem & definitivam sententiam ejusdem causæ (licet responsione præhabita) ut puta, si quis se literas, & literalia instrumenta super eo negotio, quo per adversam partem lite impetitur habere, & illarum vigore se ab impetitione sui adversarij defendere posse allegaret: vel factum illud, pro quo lite ipsa vexatur, se patrasse negaret: aut forsitan causam judex ex partium responsionibus ad oculatam revisionem, vel communem inquisitionem decerneret, jam responsionem factam fuisse cuilibet constaret: antequam, tamen terminus juridicus, per judicem literarũ exhibitioni, aut juramentali depositioni, vel oculatæ revisionis, aut communis

AZ PROKATOR meg-hivás, két-képpen szokot lenni.

LXXXI. TITVLVS.

AZ Prokátor meg-hivás kedig két képpen lehet.

ELŐSZER, az pőrnek follyásában, az utólsó tőrvénynek, és végső *sententiá*nak, ki mondása előt (noha az előt meg felelt vólt) mint mikor valaki azt felelné, hogy ő néki jó levelei és menedéki vólnának, arról az dologról, melyről őtet az más fél keresi, kiknek erejével az ő ellenkező félnek keresetitől magát meg-óltalmazhatná: avagy azt az dolgot, az miért pőrben fogták, tagadna, hogy nem ő cselekedte: avagy ne talám, mikor az Biró az pőrt, az két félnek feleleti-szerint, szemmel való nyilván meg-látásra, akar köz tudományra itilne, hogy egy máshoz felelték mindeniknél nyilván lehetne: mind-az-által minek-előtte az napja el-jőne, mellyen az meg-mondot leveleket elő kellene hozni, vagy valamellyik félnek meg-kellene esküdni, avagy az látásra, vagy köz tudományra kellene menni,

menni, az p̃res fęlnek egygyiké, eſzében vévén, hogy az ő Prokátora feleleti miatt meg-kezd fogyatkozni: nem várván reá az meg-hagyot napot, még annak el̃tte Birája el̃t, vagy annak bizonyos rendelt embere el̃t, kit erre válaſztot vólna (az mint az el̃t meg-mondam) Prokátorát meg-hihattya. Mely az fejedelem úy itileti nélkűl-is meg-lehet, de nagyob terhel, tudni-illik, ötven Girával.

MASODSZOR: Az Prokátor meghivás, az t̃rvénnek és *sententi*ának ki-mődáſſa után-is ſzokot meg-leńi: ez-is penig csak oly p̃rekben, mellyekben mentéſt és haladék nélkűl, az első feleletnek utánna, végh és utólſo *sententia* ſzokták mondani. Holot ha az Prokátor, kűlőmben felelt vólna: folyáſban bocsáthatta vólna azt az p̃rt az t̃rvény. De ez ritkán eſſik, és csak oly dolgokban, mellyeket bizonyoſſa t̃vé hivatallal kezdnek. Kiből ez máſodſzori, akar micsoda Prokátor meg hiváſnak módgya,

nis inquiſitiõis celebrationi præfixus & deputatus adveniat, partium ipſarum altera ſe per reſponſionem ſui procuratoris gravatum eſſe, vel gravari debere ſentiens & agnoſcens: non expectato hujusmodi termino judiciariæ ipſius commiſſionis, procuratoris ſui reſponſionem coram judice ſuo, vel homine ejusdem, ad id (prout prætactũ eſt) ſpecialiter per eum deputato, revocare poteſt: Et ejuſcemodi revocatio (quamvis cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus) etiam abſq; gratia Principis fieri poterit.

Abſq; gratia Principis.

SECUNDO: Revocatio ipſa poſt latam & pronunciatam ſententiam definitivam contingit: & hoc ſolummodo in cauſis, quibus mox & immediatè per primariam reſponſionem partium finalis concluſio & definitiva ſententia ſequitur atq; profertur. Ubi ſi procurator unius partis aliter reſpondiſſet: proceſſus aliquis in cauſa illa ſubſequi de jure potuiſſet: Et caſus iſte rarus eſt qui in cauſis præcipuè, per inſinuatio-

Secundò, poſt definivam ſenétiam.

Part. 2. Tit. 18.

nem motis & ſuſcitatis cõmitti conſuevit. Unde hoc ſecundo modo, revocatio reſponſionis cujuslibet procuratoris, [a] *exſpiratis Octavis, vel termino celebrationis brevium judiciorũ, non niſi per gratiam Principis, vigore novi judicij ſequi fieriq; debet. Faſſio autem procuratoris, qua mediante, procuratorum quiſpiam conſtituentem, aliquem: in quinquaginta Marcis, gravi ponderis, aut citra, ſive perennali, ſive impignoratitio jure, & titulo obligat, ſemper ſine Principis gratia, majori tamen cum onere retractari poterit.*

a In quibus reſponſio facta erat. Per gratiam Principis, novi judicij. Part. 3. Tit. 9.

módgya, el-telvén az Octava, avagy az rõvid tõrvénynek *terminuſſa*, csak az Fejedelem úy itiletivel, kel meg-lennie. Az Prokátor vallást penig, mely által meg-kõtelezi azt, az ki õtet bé vallotta, õtven nehéz Girára, avagy aláb, akar õrõkképpen, akar zálagoſſúl mindenkor az Fejedelem úy itileti nélkül, hihattya-meg, de az nagyob terhel.

QVOD CAUSARUM cõdeſcenſio, duobus modis fieri ſolet.

TITVLVS LXXXII.

QVoniam poſt revocationem Procuratoriam, ſæpenumero cauſarum condeſcenſio ſequitur. Unde ſciendum quòd deſcenſio cauſæ duobus modis fieri ſolet.

I. Per Judicem.

PRIMO, quidem per Judicem: Quando ſcilicet judex cauſæ perlecta actione & acquiſitione actoris, ſimul & evocatione, inde ſubſecuta, [a] *benè calculata, tale vitium vel errorem*

a Calculatio actionis

HOGY AZ PÕREKNEK le-ſzállitáſa és le-tétele, két-képpen ſzokot lenni.

LXXXII. TITVLVS.

MIvel-hogy az Prokátor meg-hivás után gyakorta kövétkezik, à põreknek le-ſzállitáſſa és le-tétele. Tudnunk kel tehát, hogy az põr két-képpen ſzokot le-ſzállani.

ELÕSZER, az Biró által, tudni illik, mikor az Biró, az Fel-põreſnek kereſetit által, olvaſſa, és egyetemben az abból kövétkezõ hivatalt, jól meg-tekintvén, forgatván, és reá ſzámlálván, oly vétket, avagy fo-

gyat-

gyatkozáſt talál az hivatal levélben, mely vétek miat, jó módgyával való *ſententiát* és tőrvényt, à pőrben nem mondhat: Ugy-mint, illyen okból, mert az Falut, mellyet pőrrel, jól meg nem nevezte vólt, mellyik Vármegyében legyen ez Országban. Mert ſok falu vagyon azon egy néven, mely kűlőmb-kűlőmb Vármegyében vagyon, avagy néha ugyan azon Vármegyében-is, egy néven tőb Falu-is vagyon, és egygyiket az máſiktól valami vezeték névél ſzokták meg válaſztani. Es, ha az Falunak nevét, vezeték névél egygyűt meg-nem jelenti: ottan kétſęg támad belőle, mellyik legyen az az Falu, mellyet az Fel-pőres ſajattyává akar tenni.

Mint példának okáért: Két falut hinak Nandornak, mellyek azon egy Vármegyében vadnak: de egygyik azért vezeték névével kűlőmbőz az máſiktól: mert egygyiket felső avagy nagyob, az máſikat penig alſó avagy kiſſeb Nándornak hiják: melynek egygyike ennyim, az máſikja tiéd. Ha azért az hivatalban és à feleletben jó módgyával meg nem magyarázzák, mellyik Falut pőrlik: az Biró meg nem tudgya válaſztani, mellyik felől tegyen tőrvént. Igy ez okon

rem in literis ipſis evocatoriis deprehendet, quo præpediente, ſententia, ac judiciaria deliberatio, debito modo, ex hujusmodi actione pronunciari non poterit: Puta, quia non denotatur villa ſive poſſeſſio, quæ acquiritur, in quo comitatu Regni adjacet. Plures autem ſunt villæ uno & eodem nomine vocitatæ, in diverſis comitatibus ſituatæ, vel ſæpè etiam in eodem comitatu adjacentes, aliquo tamen additamẽto cognominis variatæ. Et ſi villæ nomen cum ſuo cognomine non exprimitur: Dubium mox ſuboritur, quæ ſit illa, quàm actor juri ſuo vendicare nititur.

Verbi gratia: Duæ ſunt villæ hoc nomine Nándor *appellatæ, in uno eodemq; comitatu poſitæ: una tamen illarum cognominis appoſitione variatur; Quoniam altera ſuperior vel major, & altera inferior aut minor* Nándor *vocitatur: quarũ altera mea eſt, altera verò ad te pertinet & tua eſt. Si itaq; in evocationis & actionis ſerie non declaratur quæ illarum acquiritur: non poterit Judex*

Pronunciari ſententia de ambiguis non poteſt.

causæ discernere, ad quam earũ sententia feratur. Unde causa talis meritò cõdescendet, & invalidatur, de novo peractorem (si voluerit) inchoanda.

okon ez pőr méltán le szál, és héában való, ha penig az Fel-peres akarja, uyjolán el-kezdheti.

Hoc tamen semper præsupposito, si in causam attract⁹ per se vel suum legitimum procuratorem, defectum & errorem hujusmodi per modum exceptionis allegaverit. Nam aliter si ad actionem spontè respondebit, & acquisitioni illi per se ipsum parebit nil objiciendo, Judex, de se opponens, simul & judicans, fieri nequit: sed sententia inter partes, juxta causæ meritum proferre debet.

Judex opponens & judicans esse nequit.

De ezt mindenkor szeműnk előt visellyűk, hogy ha az Al-peres, vagy őnnőn maga, vagy Prokátora effęle vétket és fogyatkozást, elő ád és forgat: Mert egyébként ha az keresetre, szabad akarattyából meg felel, és az tőrvénnek ereszkedik, semmit nem *excipi*álván, és forgatván, nem lehet hogy az Biró, maga felellyen-is, és ugyan ő meg-itillye-is: hanem az két fęl kőzőt, à dolognak derék érdeme szerint, tartozik tőrvényt tennie.

Idem est dicendum, si quis occasione actuũ potentiariorum in litem evocabitur, & quo tempore mala, facinoraq́ in actione posita, patrata sunt, in actione non declarabitur: quòd talis quoq́ causa condescendet & cassabitur. Quoniam absq́ termini, vel temporis expressione, nec actor vincere, nec in causam attractus vinci commodè poterit. Omnis enim causa, & litis motio, ratione actuum potentiariorum facta & inchoata:

Ugyan ezent kel érteni arról-is⁹, hogy ha valaki hatalomért tőrvényben hinak, és azt à gonosságot, mely az feleletnek rendiben vagyon irva, mely időbẽ cselekedte legyen, meg nem jelentik: hogy az ollyan pőr-is le-szál, és semmiben mulik. Mert az napjának és időnek jélentése nélkűl, sem az Fel-pőres nem lehet nyertes, sem az Al-pőrest meg nem győzhetik. Mert minden pőrt, és pőrnek inditássát mellyet hatalomnak okaért kezdnek, és továbba, az megmondot keressetetet, az Al-pőres, avagy

avagy vallya, vagy tagadgya. Ha után vallya, szűkség, hogy okát adgya cselekedetinek. Mert ha okát nem adhattya, Al-pőres lévén, ügyében mindgyaráſt meg-fogyatkozik. Ha penig az Al-pőres tagadgya, kiváltképpen azért tagadgya, hogy az hatalomnak cselekedeſekort, nem hogy jelen lőtt vólna, de netalám akkor meg-házájában ſem vólt: Kit ſzomſzédival és határoſſival megbizonyitani akarná: és illyen okért, ha az napját mellyen az dolog eſet, meg nem jelenti nevezet-képpen: az Al-pőres nehezen menekedhetnek-meg.

De ezt jól meg kel értenűnk, és eſzűnkben vennűnk: Hogy az hatalomról való hivatalokat, és azokban való kereſetet, kűlőmb-kűlőmb való móddal, és okkal ſzokták irnya. Mert neha, kiváltképpen mikoron bizonyos ſzemélt hinak reá, illyen Cikkelyel irják, hogy ugymond, illyen ember, melléje vévén illyen ſimillyen ſzólgait és jobbágyit, házámra rohanván, s ezt művelte. Neha penig eſt irják bé az hivatalban: El-küldvén ugy-mond, és el-bocsátván

ata: & ex conſequenti actio atq; acquiſitio, in ea declarata, per in cauſam attractum, aut affirmatur aut negatur. Si affirmatur: ut ratio quoq; ſuæ affirmationis aſſignetur, neceſſe eſt. Nam aliter affirmans vel reus ipſe mox in cauſa ſuccumberet. Verùm ſi negatur: maximè propter ea negatur, quòd tempore patrationis ipſorum actuum potentiariorum, nedum præſentem fuiſſe, ſed fortè, neq; in patria ſua pro tùnc ſe extitiſſe: velit vicinorũ & commetaneorum atteſtatione probare: & ob hoc ſi terminus in actione non ſpecificabitur: in cauſam attractus difficulter expurgabitur.

Hoc tamen advertendum, & cordi imprimendum eſt, quòd evocationes, prætextu actuum potentiariorum editæ, & actiones in ejusdem poſitæ diverſis cum clauſulis declarari ſolent. Aliquando enim (& potiſſimè cum actio ad perſonam Principalem refertur) clauſula iſta apponitur, quod talis vel talis (aſſumptis ſecum talibus & talibus familiaribus ac jobagionalibus ſuis) ad domum meam ir-

Evocationes prætextu actuum poteñ: aut aſſũmendo aut mittẽdo, aut mãdando, fiunt:

ruendo, hoc & hoc patravit. Aliquando verò in evocatione iſta clauſula ſcribitur: Miſſis & deſtinatis T. & T. hominibus ſuis: ad talem villam vel poſſeſſionem meam, ibiq; tot & tanta damna jobagionibus meis irrogavit & intulit. Sæpè autem Evocatio cum hac clauſula decernitur: De commiſſione & mandato talis vel talis T. & T. familiares, & jobagiones ſui talem famulum meum, in tali loco repertum aut conſtitutum, dirè & acriter verberârunt: & hujusmodi &c. Unde ſemper advertenda conſiderandaq; eſt clauſularum prædictarum in actione poſitio. Aliud eſt enim, ſecum aſſummere: aliud aliquem deſtinare, & aliud cuipiam patrandum quid mandare & committere. Aſſumptio namq;, perſonalem intereſſentiam ſemper requirit. Miſſio verò & deſtinatio præſentiam exigit, ut præſens ſit ille, qui mittit, & qui mittitur: licet iſta miſſio etiam de longinquo fieri poſſit, ad familiares referendo: ſed non ad jobagiones, qui in propinquo reſident. Niſi fortè

ván illyen s-imillyen emberit: illyen falumra avagy jószágomra, és ott az én jobágyimnak ennyi és im-ennyi kárt tőt. Gyakorta penig az hivatal illyenképpen-is ſzól: hogy (ugymond) ennek s-ennek hagyomásából, és parancsolattyából, ſzólgája, és jobbágyi, illyen ſzolgámat, ki illyen hellyen találtatot és rendeltetet, kegyetlenűl és keményen megverték: és továbba effele cselekedeteket. Meg kel ezokáért mindenkor látni az hivatalban, mi módon, és miképpen irták legyen belé, az Fel-pőres kereſetit. Mert más az, valakit melléje venni: más az is, valakit bocsátani avagy arra rendelni: és az-is más valakinek valamit meghadni és meg-parancsolni, hogy ezt cselekedgye. Mert valakit melléje venni, azt jedzi, hogy ő maga-is ſzeméllye-ſzerint ott vagyon. Az elkűldés és rendelés penig, az jelen lételt, kévánnya, hogy jelen legyen az, ki más el-kűld, és az kit el kűldnek. Ugy vagyon, hogy effele el kűldés, embernek távól létében is meg lehet, ſzólgainak hirt beñe adván: hirekkel ſem lévén az jobbágyoknak, kik kőzel laknak: hanem ha ſzolgai által, az jobbágyokat-is kűldené. Es effele kűldéſt nem történetből: hanem

hanem gonosz szán-szándékból valónak itilhetni. Az hagyás penig és küldés, az távól lételt-is bé foglallya. Mert némely, ha más Országban megyen-is, szólgainak és jobbágyinak, kik hazánál vadnak, minek-előtte útra menne, hogy illyen s illyen dólgot cselekedgyenek, meghathattya. Annak-okáért az el-küldésben, és hagyomásban, mindenkor az módgyát, és az meg-lőt dolognak rendit kel meg-látni, és ha történetből való dolog, avagy nem történetből való, hanem arra tanácskozot szán-szándékból lőtt. Mert az történet-szerint való dolog rövideden illyen, mint mikor az én jobbágyom barmát tilalmasból, és kárból bé-hayttyák, és udvarokra akar paitában bé-rekesztik, hogy addég el ne bocsássák, míg az kárt meg nem fizetik. Az én szólgaim penig, akar jobbagyim vak merőségből azō nap, avagy másod nap, hatalmas kézzel, affele bé-haytot barmot hatalmasággal el-haytanának és viszszakergetnének: Avagy jobbágyom, akar szólgám az Korcsomán ülvén, az tőb boron ivokkal őszve veszné, valamellyet meg-sebhetné, avagy ugyan meg ölné, melyért, az véren fogva-is tartanának: de az tőb szólgaim,

forte medio famulorum jobagiones mitterentur. Et hoc quoq; in casu non contingenti: sed deliberato & malitiosè perpetrari præconcepto: jussio autem, & missio, etiam absentiam includit. Potest etenim aliquis (si etiam regionem longinquam abiret) suis famulis & jobagionibus, in domo sua constitutis, antequam decedat, & itineri se submittat, hoc & hoc perpetrandum committere. Quapropter in missione & commissione debet semper attendi modus & ordo patratæ rei, atq; casus contingens, & non contingens, vel non deliberatus. In casu namq; contingenti, puta, si pecora, & pecudes jobagionis mei de pratis vel segetibus propter illata damna per aliquem abigerētur, & in curiam suam aut stabulum includerentur, ut interea non emittantur, donec super damnis illatis satisfactio impendatur. Familiares autem vel jobagiones mei temeritate ducti, eadem die aut sequenti hujusmodi, pecudes & pecora manu violenta educerēt & reducerent: Aut jobagio vel famulus

Missionem & commissionem modus patratæ rei ostēdit.

mulus meus in taberna ſedens & cum cæteris potatoribus adjurgia veniens, alterũ vulneraret, vel forte homicidiũ perpetraret & ibidem propterea detineretur: ſed per alios famulos vel jobagiones meos, ipſa eadem vel altera die violenter eliberaretur: miſſio & commiſſio perpendi ruminariq; debet. Si enim in remotis & longinquis partibus ego tunc ago: certum eſt, quòd mittere vel committere nequeo, cui utpote de cõtingenti hujusmodi caſu tam repentè nil conſtare potuit. Si verò dicis, familiarib⁹ & jobagionib⁹ meis ad ſortem me dudum commiſiſſe, ut ſi quando talis caſus occurrerit, hoc & hoc faciant: poterit quidem (fateor) iſte caſus in cõmittendo, ſed non in deſtinando fieri: qui (quia de futuris contingentib⁹ non eſt determinata veritas) admittendus non eſt. Nam & alioquin ſi caſus ejuſcemodi admittẽdus cenſetur: (præſuppoſito primario committentis intẽto) non violenta pecudum eductio, vel homicidæ eliberatio: ſed potius homicidium, & damnorum illatio conſideranda pariter & compenſanda dinoſcitur.

gaim, avagy jobbágyim, azon vagy máſod napon hatalmaſúl meg-ſzabaditanák: mely dólgokban az elkűldéſt, avagy meg-hagyáſt igen jól meg kel hánni vetni, és meg itilni. Mert ha akkor távól és meſzſze fő̃lden vóltam: nyilván való dologh, hogy ſenkit oda nem kűldhettem, ſem hogy mód-nélkűl cselekedgyenek nem hagyhattam, miért hogy effęle tő̃rténet oly hirtelen még hiremmel ſem lehetet. Ha penig azt mondanád, hogy ſzólgaimnak és jobbagyimnak ſzerencsére meg hattam vólt, hogy-ha valamikor effęle dolog tő̃rténék, tehát ezt s-ezt cselekednek: Effęle hagyás, el-hitem, meg-lehetné, de hogy ezeket rendeltem vólna az oda menéſre, az ki nem jő̃ belő̃le, mert az jővendő̃ dolgokról, ſenki kétſęg nélkűl való igazat nem tud mondani. Mert ha ſzintén effęle meg-hagyáſt felő̃lem elkellene hinni-is, tekéntvén az én fő̃ igyekezetemre, nem az Baromnak hatalmaſúl való ki-vitelét, vagy az gyilkoſnak meg-ſzabaditáſát: hanem az gyilkoſságot, és az kár tételt kellene ſzem eleiben vinni, és jól meg-itilni, s-rayta kővetni.

Caſus

DE

Casus deliberativi.

DE az mely dolog nem tőrténetből léſzen, ollyan, mint mikor valaki el-végezet ſzándékból, kit magában ſok ideig valaki ártalmára forralt, hagy-meg, hogy meg-cselekedgyék. Ugy-mint, házra való menéſt, erdő meg-gyuytáſt, falu duláſt, és ehez haſonló hatalmaskodáſt, mellyet valamely fő maga Biró ember, ki más tartományba, akar idegē országban megyen, meg hagyhat, hog' el-menéſe után még ſzáz avagy tőb nappal-is meg-cselekedgyenek: kiváltképpen ha az előt meg-parancsolta, hogy hon nem létében, megkéſértſęk és végben-is vigyék. Ez meg-mondot czikkelyek kűlőmbſęgéről penig ezokáért ſzóllék, nem hogy az Patvárkodáſra, valakinek okot adnék: de hogy az pőrnek jó módgyával való el-kezdezéſt világoſſon-is tudnok meg válaſztani, az illyetén kereſſettől. Mert az miként az igaz kereſetnek helt kel adni, azonképpen az hamis pőrnek, és patváros kereſetnek helt nem illik adni.

Caſus verò non contingens ſit & intelligitur, quando deliberatè & ex præconcepta malitia patrandum aliquid facinoris committitur. Puta domorum invaſio, ſylvarū ſuccenſio, villarū depræda tio, & ſimiles actᵒ violenti, qui poſt diſceſſum alicujus potentis ad regionem longinquam vel externa Regna, etiam poſt centum & plures dies committi inferiq; poterunt: ſi prius illud mandarit in abſentia ſua patrandum atq; peragēdum. Iſtæ verò diſtinctiones clauſularum prætactarum poſitæ ſunt, non ut litigantibus calumniandi via pateret: ſed potius cauſæ juſta vel injuſta motio clareſceret. Sicuti enim actio juſta tuenda ſemper eſt: ita acquiſitio injuſta & calumnioſa admittenda non eſt.

MASODSZOR ſzokot az pőrnek le-ſzállitáſſa, avagy le-tétele lenni, ő maga az Fel-pőres által, hat kőnyű Girának meg-fizetéſęvel, mely hat forintot téſzen, két réſzet az Birónak (az ki előt az pőr kezdetet vólt) az

SECUNDO modo, cauſarum condeſcenſio vel depoſitio fit peractorem, cum onere ſex Marcarum, minoris ſeu levis ponderis, ſex utputa florenos facientium, in duabᵒ judici (co-

II. Condeſcēſio vel Depoſitio cauſæ fit p actorem.

Part. 2. Tit. 79.

ram quo lis ipſa mota fuerit) in tertia verò partibus in cauſam attracto perſolvendarum, dùm videlicet actor ſuam actionem & acquiſitionem, ex ſui negligentia vel ſcriptoris vitio, aut alio quocunq; errore occurrẽte, * *malè & indebitè poſitam ac celebratam cernit, & obeſſe potius quàm prodeſſe ſibi conſiderat, antequam diſcuſſio illius cauſæ fiat, per ſe, vel ſuum procuratorem, eam cum onere & gravamine prænotato, ſpõtè (:) deponi ſopiriq; & condeſcendi facit.*

* Si injuſtè & temerè litem motam cernit.

(:) Part. 2. Tit. 77. & 81. Lite pendente, & cauſa nondũ ad extremum finem deciſa. Vel in toto vel in parte, deponi poteſt.

In cauſis honoris non conceditur: Diffamare enim cave, nam revocare gravè.

az harmadat az Al pőreſnek fizetvén: mely pőrnek le-ſzálitáſſa akkor léſzen, mikor az Fel-pőres láttya, hogy avagy az déak miat, avagy egy éb fogyatkozás miat, ugy kezdette el pőrit, hogy ő nékie nagyob ártalmára, hogy ſem mint elő menetelére lenne, mellyet eſzében vévén, minekelőtte tőrvént mondanának, vagy ő maga, vagy Prokátora által, az meg-mondot terhel az pőrt le-téſzi, el-nyomja és le-ſzálittya.

QVO MODO ANte, & quo modo poſt latam ſententiam, cauſa condeſcendi debeat.

TITVLVS LXXXIII.

CAuſæ autem condeſcenſio, ſemper ante latam per judicem ſententiam liberè fieri atq; celebrari poterit. Poſt latam tamen & pronunciatam ſenten-

AZ KI MONDOT SENtentia előt, avagy utánna mi móddal kel az pőrnek le-ſzállania.

LXXXIII. TITVLVS.

AZ pőrnek le-ſzállitáſa mindenkor az *ſententia* ki mondáſának, előtte ſzabadon meg-lehet. De az *ſententia* ki mondás után nem-lehet, nem-is engedik. Az ki mondot *ſen-*

ten-

*tent*ián penig az utólsó és vég *sententi*át ércsed, nem az kőzben járó *sententi*át, kit az tőrvénytudo *Doctor*ok kőzőssęg való tőrvéñek hinak. Mert effęle kőzősseg mondot *sententia* után, gyakorta szabadon le-szálhat az pőr, és le-teheti: de nem mindenkor.

sententiam locum ipsa condescensio non habet. Latam autem & pronunciatam sententiam, intellige finalem & definitivam, non autem intermediantem, quam Canonistæ interlocutoriam appellant. Nam post intermediātem hujusmodi sententiam, causarum condescensio sæpè locum habet, admittendaq́ censetur: sed non semper.

Mert ha valamely pőrben az Biró az pőresseket, avagy kőz vallatásra, avagy szemmel való nyilván meglátásra, avagy ok leveleknek elő hozásra, ki bocsátta vólna: tehát bátor ha az két fęl immáron leveleit az Biró eleiben hozta vólna-is, de még sem az vallatásból, sem egyéb fęle levelekből *sententi*át nem mondot vólna: az Fel-pőres az meg-mondot hat Gira terhével, az ő keresetit mindenkoron le-teheti.

Si tamen aliqua causa per judicem, ex responsionib⁹, partium, ad communem inquisitionem, vel oculatam revisionem, aut literarum & literalium instrumentorum exhibitionem submissa fuerit: tùnc, non obstante hujusmodi judiciaria deliberatione, & sententia intermediante, causa ipsa, etiam tempore discussionis reportatæ seriei talis communis inquisitionis, vel oculatæ revisionis, aut literarum aut literalium instrumentorum exhibitionsi, si etiam per utramq́ partem literæ jam coram judice productæ essent: ante tamen pronunciationem diffinitivæ sententiæ, ex serie attestationum vel literalium instrumentorum ferendæ, semper actor causam cum onere præscripto sex Marcarum, deponendi habet potestatem.

Azért

Azért mondám penig hogy nem mindenkor teheti le. Mert ha valakit valamely jószág el-foglalásáért reá

Dixi tamen notanter, non semper. Nam in casu, quo quispiam ratione occupationis ali-

quorum jurium possessionariorum, per adversam partem in præsentia sui judicis evocaretur, & ipse evocatus respondere, se tempore, quo actor proposuit, illa non occupasse: sed etiam per prius se in dominio ejuscemodi jurium possessionariorum pacificè perstitisse, vel dudum se super ea re absolutum & expeditum esse; hocq; efficacissimarum literarum exhibitione se probaturum: Adveniente verò termino, per judicem productioni et exhibitioni ipsarum literarum præfixo, & in causam attracto aliquo fortè impedimento occurente, in eodem termino comparare, exhiberiq; commissas literas, producere non valente, contra ipsum per suam non venientiam & non comparitionem (ex eo quod in hujusmodi literarum exhibitione defecit & succubuit) sententia capitalis aut emendæ capitis, per judicem pronunciata, & forsitan debitæ etiam executioni demandata, & tempore executionis ejus repulsio violenta secuta, vel per literas novi judicij cum exhibitione (juxta

reá hinnák, és az Al-pőres azt felelné, hogy ő abban az időben, mellyet az Fel-pőres mond, azt el nem foglalta vólna: mert az előt is azt az jószágot békével birta, és békességes uraságában vólt vólna: Avagy hogy régtől fogva az az dolog köztök eligazodot, és ő néki arról menedékis vólna: mellyet jó leveleknek elő mutatásával meg is akarna bizonyitani: Elő jövén az meg hagyot napnak, mellyen leveleivel elő kellene állani, és az Al-pőres valami okon az törvényre nem mehetne, s-leveleit sem adhatna elő, és mivel-hogy leveleit elő nem adhatta, *per non venit sententiam*, hogy az törvént elmulatván, vagy fejére itilnek, vagy feje váltságán hadnak és erről való *sententiát*-is à Fel-pőresnek ki-adnak kivel ő igaz tételre el-is járt vólna, ha *repulsió*val vagy úy itilettel (ez Országrégi meg-regzet szokkása, és az *Decretum* tartása szerint) el-nem tiltották vólna: végre azért mikor immár más Octáván ezen pőrt elő veszik, és az *relator*iát olvasni kezdik, mint tiltotta el az Al-pőres az Fel-pőrest az igaz tételről: Es az Fel-pőres az *repulsio*nak birságából, avagy az levélbeli *sententi*ának és törvénybeli birságnak fizetéséből, az ő részet

szet kezéhez vészi az Al-pőrestől, és magát részesse tészi: Es igy annak utánna effele fizetésben esset Al-pőres leveleit, mellyeket az Biró hagyot vólt, hogy elő hozza, de el mulattya vólt, az Biró előt immár elő adgya · az Fel pőres az elő adot leveleknek tartásából eszében venne, hogy vagy Patvaron, vagy nyelv, váltságon avagy egyéb terhen kezd maradni, az Al-pőres ellen: tehát minekelőtte arról törvént mődanának, ha azon Fel-pőres az meg mondot hat Girával, le-akarna tenni-is', tehát effele dologban, még az törvénnek végső ki-móndot *sententia* előt-is, le nem teheti az pört. Mert azon Fel-pőres, azon *sententiát* mellyet az Al-pőresre, *per non venit*, hogy el-nem jőt vólt az törvényre mondották vólt, pőrinek végben vivő utólsó *sententiának* tartotta, aval, mihelt à *repulsiónak* és egyéb törvénybeli terhekből és birságból részesült, és az más felt méltatlan kárositotta. Nem illik penig, hogy senki csalárdúl cselekedgyék: Igy az több hasonló dolgokban-is, ezen értelemben kel lennünk.

DE

(juxta vetustam Regni hujus consuetudinem, & contenta quoq; generalis Decreti nostri) confectas, ab executione sua prohibita fuerit: & tandem in termino revisionis & discussionis reportatæ seriei, ejuscemodi executionis aut inhibitionis, [a] *actor ipse repulsionis, vel solummodo literarum sententionalium & judiciorum Birsagionalium onus atq; gravamen, ad portionem suam cedens, ab incausam attracto & convicto tulerit, & ad se levaverit: posteaq; convictus ipse literas, per judicem exhiberi commissas, sed prius produci neglectas, coram judice produxerit: quarum vigore actore ipse contra ipsum in causam attractum aut in facto calumniæ, vel emendæ linguæ convinci, aut alio onere condemnari se sentiens, antequam sententia calumniæ vel emendæ linguæ per judicem ediceretur, actor causam suam cum onere consueto sex Marcarum deponere & condescendi facere voluerit: tunc in hujusmodi casu, etiam ante latam & pronunciatam definitivam sen-*

a, Déponi causa non potest post birsagij levationem.

tentiam, depositio causæ locum non habet. Quia solus actor eam sententiam per non venientiam in causam attracti pronunciatam, vim sententiæ definitivæ habendam censuit: ubi repulsionis, vel literarum sententionalium & judiciorum onus ad se levavit, & per hoc injuste, partem adversam damnificavit. Fraus enim & dolus patrocinari debet nemini: Et de reliquis quoq; similibus casibus idem est intelligendum.

Fraus dolus, absit.

b, Causa condescendi non debet, ob parvũ defectum.

b Nostra tamen hac tempestate non solum prædeclaratis, sed etiam aliis pluribus modis causæ per varias & multiplices (frivolas tamen) procuratorum exceptiones allegationesq; objectiones condescendi ac subverti consueverunt. Quas ubi judices, juri & justitiæ contrarias fore agnoverit, admittere illisq; consentire non debent, nè facientes & consentientes pari reatu detineantur. Hic est enim gladius biceps, qui pupillorum & viduarum aliarumq; miserabilium personarum corda transfixit. Hic dolor, qui animas oppressorum ad intima penetravit. Hic deinde laqueus, qui plurimos in baratrum æternæ damnationis præcipitavit. Multiplex, videlicet causarum injusta, condescẽsio, quæ tanquam peccati fomes semper est evitanda. Memoror enim ob defectũ unius literæ Alphabeticæ,

Condescẽsio causarũ, multiplex & injusta evitanda.

De az mostani idõnkben, nem csak ez meg-mondot okokból, de sok egyéb fęle móddál-is, az Prokátoroknak kũlõmb kũlõmb-fęle, és szapora heában való agyaskodássok, és idõ veztõ fogássok, forgatások és ellenvetéssek miat, méltó kereſſetéket-is, le-szokták szállitani és fenekkel fel forditani. Mely fogássokat mihelt az Birák eszekben veznek, hogy az igaz tõrvénnek és az igazságnak ellene vadnak, meg ne engedgyenek, és helt se adgyanak nékik. Hogy az gonosz-tévõkkel, egygyet értvén, hasonló bũntetéssel ne lakoltassanak. Mert ez amaz két élũ tõr, mely az árváknak és õzvegyeknek, és egyéb meg-nyomorodot személyeknek szũvét által hatta. Es ez amaz nagy bána, ki miat az nyomorultaknak, el-keseredik az lelkek. Es ez amaz tõrben való eytés, ki-szántalan sokakat, õrõk kárhozatra vetet: Tudni-illik, az méltó kereſetnek, sok-képpen való méltatlan leszállitások, mellyet mindenkor ugy

kel

kel mindennek el-távoztatni s magát tőle meg-óni, mint az halálos bűnnek tűzétől. Mert emlekezem réá, hogy gyakorta egy egygyes betűért, avagy egygyetlen egy igitskének el-hagyásáért, az egész keresetnek pőrit az Prokátor, réá tanúlt agyaskodó ellenvetés és forgatás által (az Biró-is egygyet értvén véle) fel forditotta és le-szállitotta.

betica, & sæpè obmissionem unicæ dictionis, totam causam per advocatum exquisita objectione & allegatione (consentiente judice) subversam, condescensamq; fuisse.

AZOKROL AZ KIK MAS ember pőriben akarnak állania, mit kellessék mivelni?

LXXXIV. TITVLVS.

MIvel hogy sokkan szokták ezt cselekedni, hogy más ember keresetiben és pőriben, mely már két fel közőt forog, kiváltképpen az keresetnek leg-vésső Cikkellyében, mikor immár mind az két fel ok leveleit, mellyek az keresetet illetik, Birájoknak elő adták, és immár azon vagyon hogy derék *sententiát* és törvént kellene mondani: azomban harmad felől, avagy némellyek negyed felől-is, az pőrben szokták magokat elegyiteni és belé állania.

Annakokáért vegyük eszünkben, hogy mikor az pőr joszág dolgában, és annak örökkes vóltáról forog: az

DE ILLIS, QVI in alterius Causam sese ingerunt, quid sit agendum?

TITVLVS LXXXIV.

QVia plurimi solent sese in causas ac lites duarũ partium, in ultimo præsertim causarum articulo, dum productis jam, & exhibitis coram judice per utramq; partem literis, & Privilegiis merita causarum tangentibus, finalis conclusio sequi, & sententia definitiva ferri atq; pronunciari deberet: à tertia, sæpè etiam quarta parte ingerere & immittere.

Igitur sciendum est, quòd quando causa super hæreditate, & perpetuitate jurium possessio- Ingressio admittitur.

seſſionariorum ventillatur: ante latam definitivam ſententiam, quicunq; voluerit, & ſe jura illa poſſeſſionaria, aut perẽnali jure, aut pignoris vel alio quovis titulo concernere agnoverit (cum refuſione expenſarum, per actorem in proceſſu hujusmodi cauſæ factarum, ad portionem in cauſam ingerẽtis cedentium) liberam ſe in litem immiſcendi, & immittendi habet authoritatem. Verumtamen in cauſam attractus, contra talem ingerentem mox & de facto literas, vel literalia inſtrumenta ſeorſum ab actore producere non tenetur, maximè ſi quiſpiam nomine & titulo juris Regij, noviter impetrati, jura illa poſſeſſionaria proſe vendicare prætenderit. Nam ad tale jus Regium proſequentium, in cauſam immiſcenti, proceſſus in hujusmodi lite ſolitus per judicem dari, & aſſignari debebit. Nihilominus in cauſam ille ſe immiſcens, Genealogiæ ſuæ in lineam (ſi in cauſam attractus negaverit) immediatè comprobare tenetur. Quià etſi eodem duntaxat in termi-

Part. 1. Tit. 31.

az vég *ſententiá*nak elõtte, az ki akarja, és magában azt itili, hogy vagy õrõkkes-képpen, avagy zálagosúl, akar egyéb úton õtet illetné az az jószág, tehát (meg-teritvén az kõltſéget, mellyet az Fel-põres az põr közben kõltõt, az mennyire arra, ki az põrben állot, az õ részére háromlik) ſzabadon az kereſetben magát bé elegyitheti, és az põrben állani méltósága vagyon. De mind azon-által az Al-põres, az põrben álló ellen, nem tartozik mentést ok leveleit, az Fel-põrestõl külõn elõ adni: Fõképpen, ha ki úyjonnan, Király igaſságával, meg-kérte vólna, azt az põres jószágot, és sájátyává akarna tenni. Mert effele Király igaſságával kért jószágnak põrire, az põrben állónak, tartozik à Biró ſzokot tõrvény follyáſt engedni. De azért az ki igy az põrben magát elegyiti, (hogyha az Al-põres tagadgya) tartozik mindgyárt, az nemzetſégérõl való lineát meg-bizonyitani, hogy õ vér az jószághoz. Mert noha csak akkor ál bé az põrben: mind-az által az õ bé állásával, ugyan valóban Fel-põreſſé tészi magát: Az Fel-pereſnek penig mindenkor kéſznek kel lenni. Mert ha kéſz nem léſzen, az põrben bé állás mellet, minden dolgát elveſzti:

veſzti: és az után más úton kel igazságát meg-kereſni. De ha nemzetſégét meg-bizonyithattya: avagy ha az Al-pőres ingyen ſem tagadgya: de azért azt mondgya, hogy effélepőrben álló ellen ő nékie menedéke, avagy egyéb-féle levele vólna: Bizonyára az Fel-pőres és Al-pőres közőt, az bé adot levelekből, törvént ſzólgáltathatnak. Az ellen penig, ki pőrekben állot, az leveleknek elő hozatására, egy bizonyos napot tartozik az Biró engedni és rendelni. Vi-

termino in cauſam ſe ingeſſit: tamen per hoc actorem ſe defacto effecit: Actor autem paratſ ſemper eſſe debet. Nam aliter ab ingreſſu & proſecutione hujusmodi cauſæ decidiſſe reputatur: & alio proceſſu illam poſtea proſequi tenebitur. Si tamen Genealogiam ſuam comprobaverit: vel forſitan neq; in cauſam attractus illam negaverit: nihilominus etiam contra eum expeditorias, vel alias literas ſe habere allegaverit: Inter actorem quidem, & in cauſam

Actor ſemper debet eſſe paratus.

attractum, ex continentiis & tenoribus exhibitarum literarum judicium fieri, & adminiſtrari poterit. Attamen productioni literarum, adverſus in cauſam ingerentem exhibendarum, unicus terminus per judicem dari præfigiq; debebit.

Part. 2. Tit. 36.

Vigyázni-is kel azérton erre, hogy az mely pőr zálagos jószág felől, vagy jószágnak el-foglaláſa felől forog, ſenki az ollyan pőrben bé nem álhat, hogy az jószágnak örökkes vóltát magának tulaydonithatná. Mert az igaz törvénnek és igazságnak ellene vólna, hogy az, az ki maga jószágát, ſzükſége idején, mélto okokból, máſnak egy ideiglen zálagúl el-kötette, az pőrlés közben, jószágának uraságából, más' ember által, kivel annak-előtte, ennyi

Advertendum eſt autem, quòd in cauſam, quæ ratione impignorationis, vel occupationis jurium poſſeſſionariorum agitatur: & proſequitur, nemo hæreditatem talium jurium poſſeſſionariorum pro ſe vendicare prætendens, in cauſam ſe immittendi habet facultatem. Juri enim & juſtitiæ diſconveniens videretur, ut ille, qui jura ſua poſſeſſionaria, neceſſitate rationabili cogente, alteri

Ingreſſio quandoq; non admittitur.

titulo pignoris ad tempus obligavit, inter litigandum de dominio eorum, per alium, cum quo prius nullum in hac parte commercium habuit, perpetuò excluderetur: Vel possessio de manu cujuspiam violenter occupata, & in causa prætextu occupationis ejusdem suscitata, non ad illius, unde occupata furat, sed alterius manus assignaretur possidenda.

nyi részében, semmi kőzi nem vólt, örökkön örökké ki rekesztetnek. Avagy oly falut, mellyet valamely embernek kezéből el-foglalták, még annak foglalása felet perelnek, nem annak eresztenék kezében, kitől el-foglaltak vólt, hanem más idegen birtokában birni adnák.

UTRUM ACTORE liti cedente, possit in causam se ingerens in ea procedere?

HA AZ FELPŐRES AZ pőrt belé hadgya, az ki az pőrben bé állot, meheté az után továb az pőrben, avagy nem?

TITVLVS LXXXV.

LXXXV. TITVLVS.

Sed quia plerunq; fieri consuevit, ut levata jam per judicem ad discutiendam causam duas inter partes exortam, productam etiam sæpenumero per utramq; partem privilegiis, literalibus instrumentis priusquam finalis & definitiva sententia inter partes pronuntiaretur, cum jàm à tertia quoq;, aut quarta parte, aliquis se in eam causam imisisset, partes Principales, actor scilicet, & in causam attractus, aut proprio eorum

DE miért hogy gyakorta szokot lenni, hogy mikor immár az Biró, mind az két fél feleletit eleiben vészi, és immár mindenik fél az ő ok leveleit-is elő hozta, minek-előtte az két fél kőzt utólsó *sentẽtiát* mondana, és mikor immár harmad vagy negyed felől-is, valakik az pőrben bé-állottak vólna, az két pőres fél, tudni-illik, az Fől-pőres és Al-pőres, avagy az önnön tulaydon indulattyokból, vagy az attyokfiai és baráti tanácsából jó módgyával egygyességre és békességre szállanak, és igy az

pőrnek

pőrnek és annak továb való folyásának tellyessęggel véget vetnek.

Innet azért egy kérdés támad: hogy ha az ki az pőrben bé-állot, az Al-pőres ellen abban az pőrben (nem gondolván az két pőresnek fellyűl meg mondot egyenessęgével, és alkuvással, mellyet az Fől-pőrőssel végesztek és meg-is erősittettek) meheté továb, avagy nem? Es az Al-pőres tartoziké annak szorgalmasztatására meg-felelni, és az ellen leveleket elő hozni: Avagy az mely leveleket az Fől-pőres ellen az Al-pőres elő adot vólt, abból kellé csak tőrvént és végső *sentẽt*iát mondania és várnia? Kire ez az felelet. HOGY ha az felyűl meg-mondot egyenessęg, az két fő pőres kőzőt, ugy mint, az Fel-pőres és Al-pőres kőzőt, végh ez ment, s-rayta meg-egygyezték, minek-előtte vég *sententi*át mondot vólna az Biró (męg ha immár mind az két fęl leveleit elő hozta vólna-is) az pőrben bé álló keresetiben továb elő nem mehet: nem-is tártozik az Alpőres, az bé-állanok ez után azon pőrben

eorum motu, aut aliorum fratrum amicorum suorum de consilio, per bona media in concordiam & unionem deveniunt, causæ illi & ulteriori prosecutioni ejusdem omnino finem imponentes.

Unde quæritur: Utrum in causam ille se ingerens & immiscens, possit contra in causam attractum ulterius, in eadem causa (non obstante præmissa concordia & unione, cum actore jam facta & stabilita) procedere: teneaturq́ in causam attractus ad instãtiam illius respondere: literasq́ producere: vel ex tenoribus literarum adversus actorem, jàm fortè per attractum exhibitarum, valeat judicium & justitiam sentẽtiamque definitivam habere? DICENDUM, quòd si concordia & unio prænarrata inter duas partes Principales, actorem videlicet & attractũ, ante sententiam diffinitivam, per judicem ferendam (si etiam ex utraq́ parte literæ jam productæ extitissent) facta celebrataq́ fuerit: amplius in causam se ingerens & immiscens, in ea

procedere non poteſt: neq; tenetur attractus ipſe contra illum de cætero, in eadem cauſa, reſpondere. Quoniam ruente fundamento (principali ſcilicet actore) ut cætera quæq; ſuper ædificata ruant neceſſe eſt.

Verumtamen ſi concordia ipſa & unio poſt latam & pronunciatam inter omnes partes, actorem videlicet & attractū atq; ingerentem ſententiam, lata factaq; fuerit: dùm jam de juribus poſſeſſionariis litigioſis etiam ingerenti portio congruens; aut Dotalitium ſive Quartalitium, vel jus forſitan Impignoratitium extitiſſet adjudicatum: aut literalium ſaltem inſtrumentorum exhibitio fuiſſet attracto, contra ingerentem adjudicata. Tunc etiam Principali [a] *actore liti cedente, & ulteriori proſecutioni hujusmodi cauſæ renunciante ingerens, & in cauſam ſe immiſcens, nihilominus juxta judiciariam commiſſionem, & deliberationem judicis, in eadem cauſa procedendi habet facultatem.*

a, Actor poteſt liti cedere.

pőrben meg-felelni. Mert el-eſvén az fondamentom (tudni illik az Felpőres) ſzűkſęg minden egyéb rayta való epűletnek-is el-romlani.

De ha az alkuvás és meg-egygyezes léſzen, az ki mondot és vég *ſententia* után, mely az ſok fęl kőzőt, tudnia-illik, az Fel-pőres és az pőrben álló kőzt mondatik: mikoron immár az pőres jóſzágból az bé-állónak-is illendő réſzt, vagy jegy-ruhát, vagy negyedet, vagy talám zálagos jóſzágot itiltek vólna: Avagy penig csak azt itilték vólna meg-is', hogy az Al-peres tartozzék leveleit, az pőrben álló ellen elő hozni. Ekképpen még ha az Fel-pőres, az pőrt el-hadná, és ez kereſetnek ellene mondana-is, mind-az-által azért, az bé-álló, az ki mondot rőrvénnek *ſententia* ſzerint à pőrben továb mehet.

QVA-

AZ

AZ PŌREKNEK FOLlyáſsában, az mely Birság, meg-ſzokot gyűlni, miképpen kel azt meg-venni?

LXXXVI. TITVLVS.

MIVEL hogy mikor az hoſzſzú pōrnek follyáſa ſzerint, valamely dolog véghez megyen, az tōrvénykezés kōzben, valamennyi birságban eſtek az pereſſek és bűntetéſben, raytok meg-ſzokták venni. LEGYEN tehát tudáſunkra, hogy ha az Al-pōres pōrinek forgatáſsában birságban eſſet, az dolog véghez menvén, ha mindgyárt kōſz pénzel akarja Birája elōt le-teńi: tehát minden Giráért ſzáz ſzáz pénzt tehet-le, az meg-elégitéſben. Effęle birságnak két réſze penig mindenkor à Biróé, az harmadgya penig az nyertés Fel-pōrōſnek marad. Hogy-ha penig az birságot Birája elōt le nem akarja tenni, avagy nincsen pénze hogy le-tehetné, mind-az által kéri az Birót, sōt ugyan inti, hogy emberét kűldgye, ki elōt marháját és jóſzágát az birságban oda bōcsűlteti, és véle el-foglaltattya, minekelōtte az *ſententiá*val az meg-regzet ſzokás ſzerint réá mennének: az ollyán minden Gitát, két két forintal le-teheti, és véle meg-fizethet. Ha penig az

QVALITER BIRSAgia, in Proceſſu cauſarum accumulari ſolita, exigi debeant?

TITVLVS LXXXVI.

QVoniam finitis cauſis, longo litis Proceſſu terminari ſolitis, univerſa judiciorū onera, vel juridica gravamina, in proceſſibus earundem cauſarū aggregata, & accumulari conſueta (quæ communi vocabulo Birſagia nuncupātur) exigi ſolent. SCIENDŪM igitur, quòd ſi in cauſam attractus juridica ipſa gravamina in proceſſu cujuslibet cauſæ contra ſe aggregata, mox finita cauſa, coram ſuo judice paratis in pecuniis deponere & perſolvere voluerit: tunc quamlibet Marcam uno floreno deponere & refundere poterit. Et hujusmodi onerum & Birſagiorū duæ partes ſemper judici cedunt: & tertia pars actori manebit. Ubi verò coram judice ſuo illa deponere noluerit, aut non poterit, attamen judicem ſuper eo poſtulaverit, pariter & admonuerit, ut hominem ſuum mittat coram quo de bonis & juribus poſſeſſi-

onariis, per eorundem occupationem, non expectata super ea re executione, solita consuetudine fienda, satisfactionem super ejuscemodi judiciorũ oneribus impendere curabit: tunc singula quæq; Marca, singulis duobus florenis deponi & persolvi valebit: Si tamen nulla admonitio facta, nulla etiã satisfactio per ipsorũ bonorum occupationem impẽsa, sed simpliciter ad executionem, causa ipsa, simul cum oneribus suis submissa fuerit: tunc non aliter, nisi quamlibet Marcam ad singulos quatuor florenos taxando, reus ipse compensare deponereq; tenetur. Super quibus primò de rebus mobilibus convicti, si reperiri poterunt: aliàs aut de juribus ejusdem possessionariis satisfactio impendenda erit.

az Birót meg nem kénállya s-nem hija, az Birságról az jószágból eleget sem tõt, sem añyi erõt kezében nem bocsátot, hanem tellyességgel arra hatta, hogy az Biró az igaz tételre bocsássa ki az põreſt, és akkor tegyenek igazat mind az birságról s-mind az *sententiá*ról: tehát akkor, minden Girát négy négy forintra tudván, tartozik az veszt̃ő fẽlnek ingó marhájából, ha találtatik, avagy ha nincs, jószágából, tegyenek igazat.

Part. 2. Tit. 82.

Qualiter verò, & quo ordine ejuscemodi Birsagia, seu judiciorum onera, in processibus causarum, contra quospiam accumulari soleant, non existimo necessarium sermone prolixo describere: eo quòd longus ille causarum processus in quo juxta antiquorum & prædecessorũ nostrorum consuetudinem, Birsagia ac Judicia ipsa sæpè duplari, sæpè etiã cum duplo duplato, de uno juridico termino in alium prorogari consueverant,

Az birság penig az põr follyáſban miképpen szókot nevekedni, nem szũkség hogy sok beszéddel irjak felõle, holot az fẽle hoszszú põr follyását, melyben, az régiek szokása szerint, egygyik tõrvény napról, más tõrvény napra, két annyival néha négy annyival haladot az birság, az derék végezés szerint le-tõtték. Mert az mostani tõrvény és szokás szerint, mindẽ hoszszu põrnek négy Octáván véghez kel menni, kiben az birság csak egygyenként gyũl, és meg nem többũl, sem kõtõztetik, hanem

hanem csak à harmadik hivatalban, mely csak az egy kőz hivatalból, avagy kinálásból származik. Mert az első Octáván az Al-pőres, ha elő nem jő három Girán marad, és az Fel-pőres mind annak meg fizetésére, mind az pőrben el járásra ismeg réá hija, és ezt másod hivatalnak nevezik. Ha penig másod hivatalra sem jő elő, ismeg három Girán marad, és az első három Girának meg nem fizetéséért két annyin marad. De az kőz iktatásban, vagy határ-járásban csak egy egy birság essik. Az rővid pőrnek follyásában is, ha az Al-pőres réá nem jő, három Girán marad. Ha penig jobbágyit elő nem állattya, kiket elő állatni hatták vólt, mindenikért egy egy Girán marad. Az Fel-pőrős penig, ha az Király tőrvényében elő nem jő, hat Girán marad, Es effele birság fizetésben minden Girát az székben, az ő Birájá előt az pőres egy egy forintal le-tehet. Ha penig igaz tételre megyen, minden Girát négy négy forintal. Ha penig az Al-pőres ingó marhával bővölködik, és azzal akar meg-fizetni az Birónak és pőrősnek effele maratságot, tehát az mint az bőcsülleſnek rendiről szóllottunk ez

rant, per generale Decretum nostrum abolitus & extinctus est. Secundum namq; modernorũ legem & consuetudinem, uniuersæ causæ longo litis processu olim terminari solitæ, in quatuor tantummodo terminis Octavalibus decidi & finiri debent, in quibus judicia ipsa simplo duntaxat modo cumulãtur: & non nisi in [a] *tertia evocatione, quæ ex simpla admonitione vel evocatione processura est, duplantur. In primo* [b] *namq; octavali termino, dum in causam attractus non comparuit, in judicio trium Marcarum convincetur & aggravabitur, & per actorem tàm ad earundem Marcarũ restitutionem, quàm etiam ipsius causæ prosecutionem iterum evocabitur. Et hæc Evocatio secunda appellatur. Unde si in secũdo termino juridico in causam attractus non comparuit: tunc* [c] *pro ista secũda non comparitione, rursus in trium Marcarum judicio, & pro non solutione priorũ trium Marcarum, in duplo condemnabitur. In simplici autem possessionaria statutione, vel metali*

a, Prima Evocatio fit penes literas citatorias. Secũda penes literas inhibitorias. Tertia post factam repulsionem.

b, Per non venit.

c, Hodiè. Sic contradictione Inhibitione non obstante sententia, extradatur.

tali reambulatione semper simpliciter Birsagia ipsa aggregãtur. In brevi quoq; causarum processu, in causam attractus similiter in tribus Marcis, per se, & si jobagionum vel familiarium suorum ignobilium Statutio interserta fuerit: tunc pro non statutione singulorum, in singulis Marcis, hoc est, pro quolibet eorum in una Marca: Actor verò si non comparuerit, in regali judicio, sex Marcas faciẽte, gravari consuevit: Et in hujusmodi judiciorum ac Birsagiorum solutione quælibet Marca uno floreno, vel centum denariis, in sede judiciaria coram judice causæ (modo prædeclarato) deponi atq; persolvi poterit. Si tamen ad executionem submissa fuerit: tùnc una quæq; Marca quatuor florenis, vel quadringentis denariis compensanda erit. Verumtamen si reus & in causam attractus voluerit, & rebus mobilibus abundaverit: juxta modum, in serie æstimationis rerum mobilium, propè finem primæ partis descriptum, juridica ipsa gravamina judici adversæq; parti persolvendi habet potestatem.

Part. 1. Tit. 33.

ez *Decretum*nak elsõ részében, azonképpen szabadon marhával fizetheti meg.

AZ DECRETUM MASODIK részének vege.

FINIS PARTIS SECUNDÆ.

AZ ORSZAG SZOKOT TŐRVENyének harmadik réſzéről kőzönſegeſſen.

I. TITVLVS.

MIvel-hogy Iſtennek ſegitſegeből ide fel el-végezem az tőrvénnek follyását, és az *ſententi*áknak módgyát és kűlőmbſéget, az mint az Király Vdvarában ſzokták véle élni. Immár az Decretumnak harmadik és utólsó réſzében ſzóllok az fęle pőreknek rendiről és follyásáról kiket kérdéſre az Király Vdvarában ſzoktanak vinni, és el-is bocsátani. Továbba az Orſzágnak-is ugy-mint Dalmatiának, Horvát Orſzágnak, Tótt Orſzágnak, és Erdély Orſzágnak ſzokot tőrvényéről, mely Orſzágok, tudni-illik, ez Magyar Orſzág Coronájához tartoznak, és ez mi Orſzágunkkal ugy-mint eggyé lőttek, és ezeknek ſzokot tőrvénye az mi tőrvényűnktől keveſſę kűlőmbőz: Mely Orſzágtól ſok pőreket minek-utánna végek ſzakad, jobban és nyilvábban való meg-latáſnak okáért, az Király Vdvarában kérdőre ſzokták bocsátani. Szóllok továbba az ſzabad Váraſoknak-is tőrvé-

DE TERTIA PARTE JURIUM & Conſuetudinum Regni, in generali.

TITVLVS I.

ABſolutis, auxiliante Deo, ſuperius judiciarijs proceſſibus, & ſententiarum ſpeciebus atq; diverſitatibus curiæ Regiæ, in hac jam tertia & ultima parte hujus opuſculi, ſupereſt tractare de litium & cauſarum, in ipſam curiam Regiam, per viam appellationis deducendarum atq; transmittendarum ſeriebus. Et conſequenter Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, atq; Tranſylvaniæ, ſacræ videlicet Coronæ Regni hujus Hungariæ, dudum ſubjectorum & incorporatorum conſuetudinibus, à noſtra lege parumper diſtantibus atq; diſcrepantibus: de quibus plurimæ cauſæ, poſt finalem earum deciſionem, in dictam Regiam curiam, maturioris reviſionis & evidentioris diſcuſſionis gratia tranſmitti conſueverunt. Liberarum quoq; Ci-

vitatum legibus, & de impensionis judicij, ex parte colonorum & rusticorum nostrorum fieri consueti, prout in titulis subsequentibus patebit.

tőrvényéről, és az mi jobbágyink és Poraink felől szodot tőrvénnek s-ki szolgáltatásának módgyáról, mint az ide alá kővetkezendő Tituluſokban rend-szerint meg léſzen irva.

VTRVM QUILIbet Populus, vel Comitatus, vel Civitas, possit per se condere statuta.

TITVLVS. II.

QVia Leges & dudum approbatæ cõsuetudines prædictorum Regnorum Dalmatiæ Croatiæ, Sclavoniæ & Transylvaniæ, certis in terminis & articulis à nostræ patriæ, Regni scilicet hujus Hungariæ legibus & consuetudinibus discrepare: nonnulli etiam Comitatus distinctim ac separatim ab alijs Comitatibus, imò etiam ab ipsa curia Regia, certas consuetudines, utcunq; inductas, loco legum observare videntur. Ideò quæritur: Utrum quilibet populus vel Comitat⁹, aut quælibet Civitas, possit per se & seorsim facere statuta? Dicendũ quod nullus populus & nulla universitas potest condere statuta,

Vide in fine 3. Par. post cõfirmationis Conclusionem.

HOGY-HA MINDEN Nép, avagy Vár-megyé, vagy Város, ő magától szerezheté szerzést, avagy nem?

II. TITVLVS.

MIvel-hogy az meg-nevezet Országoknak, ugy mint Horváth Országnak, Tótt Országnak és Erdélynek az ő meg regzet tőrvénye bizonyos réſzben és Czikkellyekben, az mi hazánknak, tudni-illik, Magyar Országnak az ő tőrvényétől és szokásától kűlőmbez: sőt némely Vár-megyék sokkal kűlőmb szokáſſal (akar mint vették legyen fel) ugy mint sayját tőrvényekkel élnek, és kűlőmbőznek az tőb Vár-megyéktől, de még az Király Udvara tőrvénytől-is. Ez-okáért kérdés támad itt, ha minden nép avagy Vár-megye avagy minden Város ő magától szerezheté ő magának való végezést? Erre azt felellyük, hogy semmi nép és semmi kőſſég szerzést nem szerezhet ő magától, valamelynek tulay-

tulaydon birodalma nincsen, hanem más Urasága alat vagyon: hanem az ő Fejedelme és előtte járója engedelméből, szerezhet ollyat, ki sem ISTEN törvénnek, sem emberi törvéñek ellene nincs. De még ugy hogy-ha az szerzésben valami hamisság, és az idvősségnekellene való dolog ne essék, se penig más ember igasságának nyilván való ártalmára ne legyen, se véle ne ellękezék.

Ez okon jóllehet az Dalmatak, Horvátok, Tótok és Erdélyiek, az Diunak és birságoknak fizetésęben, és egyéb bizonyos pereknek follyásában-is, az terminusokon, az az Országok törvényének idejekbē (mint ide aláb nyilvábban meg mōdgyuk) némely szokásokban az mi törvénnyünktől külömböznek, kire szabadságok-is vagyon: és ő magok kőzt mostan-is, ez fęle régi szokásokhoz valami hasonló végezést az Fejedelem engedelméből szerezhetnek és végezhetnek: Mind-az-által ez Magyar Országnak kőzönsęges Decretoma és szerzése törvénye ellen, és az jószág dolga felől az Király Udvarában, az Ország Birai az minémű törvént és *sententiát*, ki mondanak, és ki szolgáltatnak, az ellen-is semmit nem szerezhetnek, az

ta, quæ non habet jurisditionem propriam, sed alteri subest dominio: nisi cum consensu sui superioris: Et hoc quoq; in casibus, qui juri Divino & humano præjudicari non dinoscitur. Ita quod statuta ipsa iniquum aliquid salutiq; contrarium non Part: 3. Tit. 6. & 7. *contineant, neq; juribus aliorum palàm derogare, præjudicium q inferre videantur.*

Unde licet Dalmatini, Croatienses Sclavonienses & Transylvanienses in Homagiorū & Birsagiorum solutionibus, aliisq; certis causarum processibus & terminorum observationibus (sicuti infra clarius dicetur) alia & alia consuetudine, à nostra longè discrepante utantur, utendiq; & fruendi habeant authoritatem, & inter se modo quoq; illis simile aliquid de consensu Principis statuêre & ordinare possint. Contra tamen generalia statuta & Decreta Regni hujus Hungariæ, & contra judicia, judiciariasq; deliberationes, super facto bonorum & jurium' possessionariorum, in curia Regia per judices ordinarios administrari solita,

celebrariq́, & pronunciari consuetas, nil quicquam constituere possunt, nullamq́ statuendi habent facultatem.

Et in hujus documentum atq́ signum universæ causæ, super facto jurium possessionariorum, in medio eorũ motæ, finitis inibi causis in curiam Regiam, tanquam scilicet locum interrogatorium, [a] *gratia sanioris & maturioris revisionis, examinationisq́ & discussionis* [b] *transmitti consueverunt. Ubi quicquid deliberatũ & conclusum fuerit, ratum semper erit atq́ firmũ, Banali, vel Waywodali deliberatione non obstante. Sic etiam in diversis Comitatibus diversas constitutiones, super agrorum, pratorum, sylvarum & fluviorum custodia, vel molendinorũ statu atq́ proventibus & aliis ejuscemodi rebus: Immò & terminorũ ac processuum observationibus, ut scilicet hîc breviori & ibi longiori processu, causa in sede judiciaria Comitatus, coram Comite parochiali mota, terminetur, sana inter sese deliberatione prahabita, facere quidem & stabi-*

a Part 3. Tit. 6.

b Causæ cur transmittantur:

az ellene való végezésre-is, nincs semmi hatalmok.

Mely dolognak bizonyságára és jegyére minden pőreket, kik ő kőztők jószág dolgából támadnak, minek utánna azt véghez viszik, megis az Király Udvarában, ugy-mint kérdő helyre, jobban meg-látásnak és kérdésnek okáért el szoktak bocsátania, holot valamint itilik-meg és valamiben hadgyák, csak abban kel meg-maradni, akar mit itilt legyen az előt felőle az Ban avagy az Wayda. Azonképpen kűlőmb-kűlőmb Vár-megyékben, kűlőmb-kűlőmb szerzéseket tehetnek, Mezőnek, réteknek, Erdőknek, folyó Vizeknek, őrizésséről, és Molnoknak állapattyáról, és jővedelméről, és egyéb effele dolgokról. Sőt törvénnek idejének-is és follyásának meg-tartásiban, tudni illik, hogy egygyik Vár-megye rővidgyeb, és az másik hoszszab follyással végezhesse el az pőrt, az ő székin az Vár-megye Ispánya előt, ő kőztők egyenlő akarattal, és jó tanácsból vegezést tehetnek. De maga ugy hogy az egész Ország *Decret*ománák, és az Király Udvarába régi és meg-rőgzőt szokásá-

kásának (mellyel az tőrvényben szokot elni) affele szerzés soha ellene ne essék. Továbba effele szerzések csak ő köztők erősek, és csak ő magokra szólnak. Mert egyéb kűvűl való személyeket és egyéb Vármegyebéli Nemesseket, kiknek ő köztők örökségek nincsen, az fele végezessek bé nem foglallyák, és semmire őket nem kenszerithetik. Ezen modon szabad városok-is, és minden tartomány, sőt még az Aros rend és Kalmárok-is, Szabok, Szőcsők, Vargák, Timárok, és egyéb műves emberek az ő Céhekben, és önnön köz ők szerzéseket szerezhetnek, az Fejedelem engedelméből: Csak hogy effele szerzés igaz és tiszteséges legyen és más embernek avagy más szabadságának és igasságának ellene és fogyatkozására ne legyen. Mely szerzésnek az mint fellyűl-is meg-mondók, csak önnön köztők vagyon erejek.

Effele szerzést penig az Népnek nagyob és méltoságosb fele rendelhet, és erejében-is hagyhat, mert ezen kivűl-is nem mondhattyuk közönséges szerzésnek. Ha penig ez illyen

stabilire possunt. Generale tamen decreto totius Regni atq; vetustæ & approbatæ consuetudini curiæ Regiæ, in judiciis observari (ut præmittitur) solita præjudicare ac derogare nusquam possunt. Et hujusmodi eorum statuta solummodo inter eos & in eorum medio valent atq; tenent. Ad exteros tamen, & aliorũ comitatuum Nobiles, qui bona & jura possessionaria in ipsorum medio non habent, se non extendunt. Et hoc modo civitates quoq; liberæ, nec non mercatores ac institores, Sartores, Pellifices, Sutores, Cerdones, & alij opifices in ipsorum collegio & inter sese statuta condere possunt, consensu Principis accedente: Dummodo hujusmodi statuta justa & honesta fiantaliisq; & aliorum libertatibus ac juribus damnũ & præjudicium non inferant. Quæ sicuti præfertur, in eorum duntaxat medio valent atq; durant.

Debeant autem ejuscemodi constitutiones & statuta cum majori & saniori parte populi fieri atq; stabiliri. Quia aliter non dicerentur populi vel com-

munitatis ſtatuta. Verùm ſi populª in ª duas divideretur partes: tunc conſtitutio ſanioris & potioris partis valet. Sanior autem & potior pars illa dicitur, in qua dignitate & ſcientia fuerint præſtantiores atq; notabiliores.

a Saniori parti locus dandus inter voces æquales.

illyen végezésben az Nép meg-haſonlanék, tehát az jób és méltoságoſb fęlnek ſzerzése léſzen erőſb és ª jób: jób fęlnek penig mondatik az Nép kőzőt, az mellyik fęlben, méltossággal és tudománnyal jobbak és ª jeleſbek vadnak.

DE CONSVETVdinario jure Regnorum Sclavoniæ & Tranſylvaniæ peculiari.

TITVLVS III.

SCiendum itaq; eſt, quòd Nobiles Regnorũ Sclavoniæ & Tranſylvaniæ pluribus in articulis peculiari conſuetudine gaudent & utuntur, maximè verò homagiorum ſolutione. Quoniam Sclavonienſes centũ: Tranſylvanienſes autem ſexaginta ſex florenis eorum homagia compenſare ſolent. Et proinde reſponſiones quoq; procuratorum, in ipſorum medio, terminis in octavalibus ſimili cum onere revocantur. Dotalitia etiam uxorũ quorumcunq; decedentium (demptis officio Baronatª fungentium vel functorum) in ipſo Sclavoniæ Regno pari

THOT ORSZAGNAK és Erdélynek tulaydon ſzokot tőrvénnyéről.

III. TITVLVS.

ERcsűk-meg azért, hogy Thot Orſzág és Erdély Orſzág ſok dologban és Cikkellyekben kűlőmbőz az Magyar Orſzág tőrvényétől, jeleſben à Diunak fizetésben. Mert Thot Orſzágban ſzáz forint az Nemeſſek dija: Erdélyben hatvan hat. Prokátor hivás-is kőzőttők egy-arant való fizetéſſel lehęt-meg. Jegy ruha, fizetés-is (azoktól el-válva kik Szabad Urak tiſztit viſelik) Thot Orſzágban ſzáz forint, Erdélyben hatvan hat. De ezt ugy ércsed, ha az Ura jószága, annyi Girára megyen, ha penig annyira nem megyen jószága, ot-is mint Magyar Orſzágban, az őzvegyeknek keveſſeb jegy-ruha fizetnek. Az Záſzlós Urak penig

ugy

ugy elegitik ki mint Magyar Országban. Azonképpen mint az két Országban, az jószágról és egyéb kiváltképpen és nagy dolgokban járó pereket, akar mely fél appellallyon véle, az tőrvénnek ki mondása után, egyszer Király Udvarában, az Ország birája eleiben bocsáttyák kérdőre: és onnét ismétlen, az igaz tételre az első Biró eleiben viszsza bocsáttyák, tudni illik, Bánra és Waydára.

pari modo centum: Transylvania verò sexaginta & sex florenis persolvuntur. Hoc tamen intellige, si bona ac jura possessionaria maritorum defunctorũ ad tot Marcas se extendant. Nam aliter si minoris æstimationis bona ipsa fuerint: etiam ibi (prout in Hungaria) relictis eorum pro dote minꝰ datur. Uxoribus autem Baronum, eo quo in Hungaria modo fieri debet

To-

solutio Dotalitiorum. Causæ verò in utroq; regno ratione jurium possessionariorum, vel aliorum specialium arduorumq; negotiorum, in octavalibus terminis motæ, post definitivam sententiam, ad appellationem cujuslibet partis semel in curiam Regiam, domini videlicet judicis curiæ Regiæ in præsentiam, maturioris examinis & discussionis gratia transmittitur: & pro finali conclusione atq; executione, earundem rursus ad priorem judicem, Banum scilicet, aut Waywodam remittuntur.

Továbba az Erdélyi Nemesſek kisseb hatalmon, ötven Girán maradnak, ki ugyan annyi forintot téſzen. Az Vice-Ispánok penig és Szólga Birák két annyin. Elevenen diu köztök harmincz három forint. Jegy-ruha fizetésnek, két része kész pénz: harmadik része ingó marha vásári bőcsű-szerint. Továbba gyűlés szegés, mely gyűlés léſzen Király avagy Wayda akarattyából, száz: Szék tőrés ötven Gira, ki ugyan annyi forintot téſzen. Kár és adóſság meg-

Caterùm Nobiles Transylvanienſes pro minoribus potentiariis actibus in quinquaginta Marcis, totidem florenos auri facientibus, convincuntur, Vice-comites autem & Judices nobilium in duplo condemnantur. Homagium verò vivum triginta tribus florenis apud eos compensatur. JTEM, Dotalitiorũ ſolutio, quo ad duas partes, paratis & numeratis pecuniis: ad tertiam ſiquidem partem

tem rebus mobilibus atq; venalibus absolvi cõsuevit. ITEM, violatio generalis dietæ, & conventionis Nobilium Transylvanienſium de Regio mandato, vel Dn. Waywodæ Transylvani edicto celebrandæ, centum, ſedis verò judiciariæ quinquaginta Marcis, totidem florenos valentibus, taxatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum, ac debitorum, Principalis Nobilis actor ſcilicet, vel in cauſam attractus, ad tres florenos jurare permittitur. Cæteri tamen Nobiles, ejus conjuratores, non plures quã ſinguli ſingulum florenum ſuo juramento recuperandi habent authoritatem. Et licet in proceſſibus cauſarum prænarratarum, quælibet Marca Transylvanorum more centum denarios valeat: Birſagia tamen, ac juridica gravamina, in proceſſib⁹, cauſarũ octavalium accumulata, inſtar Nobiliũ Regni Hungariæ quadringẽtis denariis (juxta modum in fine primæ partis deſcriptum) abſolvi ſemper ſolet. ITEM cauſæ, in ſedibus judiciariis comitatuum coram vice-comi-

meg-vételben, az fő pőres, ha Nemes ſzemély, három forintra, az mellet eskűvők, csak egy egy forintra eskűdhetnek. Es jól-lehet Erdélyben az tőrvényben eſſet birságban minden Gira csak ſzáz pénz tészen: de octáván minden Gira mint ſzintén Magyar Orſzágban négy forintot téſzen az birságban, Kit ugy kel meg-fizetni, mint ez *Decretum*nak első részének az végében meg-vagyon irva. Továbba az Vármegye ſzékből, három forint érő marhának alatta valamely per vagyon, azt Wayda eleiben octávára nem bocsáttyák kérdőre. Továbba, Erdélyi paraſztoknak eleven Dijok tizen harmad-fél forint, hólt Dijok huſzon őt forintot téſzen. Tagh ſzaggatás, mint kéz el-vágás, fűl és ſzem ki-tólyás és arczúl való ſebb, húſz forintot, Fogh ki-ütés hat forintot téſzen. Ha penig az helyről, áhól valami hatalmat cselekedet az paraſzt ember, el-ſzalat, az hatalom nem az ſérelmes embernek marad, hanem az földes Urának. Az ſérelmes ember penig csak kárát, vagy ſérelmét veheti-meg. Továbba, mind az Nemes ember, mind az paraſzt ember az kárról bé-haytot baromnak hatalmasúl való el-ereſztéſéért

seért, és akar mi marhának méltatlan tartásáért az Baromnak, vagy az meg tartot marhának bőcsén marad. Továbba az paraszt ember, az fő-pőres, akar Fel-pőres legyen akar Al-pőres káraért, egy forintot vehet-el, egy ő maga hitivel. Az többi kik mellette eskűsznek, hárman vehetnek egy forintot hűtőkkel, és nem többet.

AZ

comitibus parochialibus, ac judicibus Nobilium, ratione rerum, infra tres florenos valentium mota, in præsentiam Wayvodalem ad terminos octavales non transmittuntur. Item homagium rusticorũ Transylvanorum integrũ viginti quinq;: medium verò (quòd vivum homagium vocitatur) duodecim florenis & quinquaginta denariis: Mutillatio autem membrorum, ut manuum, aurium, eruitioq; oculorum, & vulnus faciei viginti: Excussio verò dentium sex florenis æstimatur. ITEM, si rusticus de loco delicti aufugere poterit, pœna violentiæ, & actus potentiarij, per eum commissi atq; patrati, non læso sed terrestri domino coloni cædit. Læsus autem damni duntaxat, vel susceptivulneris compensam rehabebit. ITEM, rusticis, propter pecudum & pecorum de damnis illatis ab actorum violentam emissionem & ablationem, vel aliam quamlibet indebitam rerum arestationem, in æstimatione hujusmodi pecudum & pecorum, ac rerum arestatarum convincuntur. Et in hac parte de Nobilibus quoq; idem judicium observatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum ac debitorum, rusticus, principalis actor videlicet, aut attractus, unum florenum juramento suo accipere permittitur. Cæteri verò sequentes rustici ejus ut puta conjuratores, tres personæ florenum unum, & non plures eorum juramento recuperare possunt.

AZ ERDELYI SCIthiájakról, mellyeket Székellyeknek hivunk.

IV. TITVLVS.

Továbba

DE SCITULIS Transylvanis, Quos Siculos vocitamus.

TITVLVS IV.

SUnt præterea Transylvanis in partibus Scituli Nobiles privilegiati, ab Scytico populo in primo eorum ingressu in Pannoniam propagati, quos nos corrupto quodam vocabulo Siculos appellamus dissimili penitus lege & consuetudine gaudentes, rerum bellicarum expertissimi, qui per tribus & generationes atq; lineas generationum (antiquorum more) hæreditates ac officia inter sese partiuntur & dividunt. Horum homagia viginti & quinq; florenis compensantur. Emenda verò linguæ ad duodecim florenos & quinquaginta denarios in eorũ medio taxatur. Capitalis autem sententia contra Scytulum coram eorum Comite lata, ad viginti quatuor Marcas, totidẽ florenos valentes, se extendit, hæreditatesq; convictus & sententiatus ipse non amittit, sed ad hæredes fratresq; ejus derivantur. Caput etiam, demptis casibus notæ infidelitatis, & causis criminalibus salvum præservabit.

TOvábba vadnak Erdélyben Székelyek kiváltképpen való némessek, kik az Magyarokról az után származtak hogy Scithiából Magyar Országban Pannoniában bé jöttek, kiket mi parasztt módon Székelyeknek hivunk, és ezeknek mindenestől fogván külön törvények és szokások vagyon, hadi dologban bölcsek, kik örökségeket, és tisztet nemzetségre, és nemzetségeknek á, gazattyára osztnak köztek. Ezeknek Diok huszon öt forintot tészẽ. Nyelv váltsága penig tizen-harmadfél forintot. Főben járó *sententia* penig Székely ellen az önnön Jspánok előt, huszon-négy Girát tészen, ki ugyan annyi forintot ér, az örökséget is az meg *sententiázot* ember el nem veszti, hanem magzattyára és attya fiaira szál. Fejét sem vészik, hitlenség dolgától, és főben járó vétkektől ki válva.

In sede verò ipsorum judiciaria quælibet Marca quinquaginta denarijs deponi & persolvi consuevit. ITEM in quavis causa, statim post latam & pro-

Az törvény székekbẽ penig minden Girát ötven pénzel szokták letenni. Továbba minden dologban az *sententiának* ki mondásának utánna az Jspán és az Vice-Jspán, az ő Bi-

ő Biró részeket (még-ha az más fél meg-igyenesſednék-is véle) méltán meg-veheti. Továbba örökség-felől ha mi pör indul, ő köztök három forintnak felette, az szokot kérdéseket meg tartván, Király udvarában vehetik, nyilvábban való meg-hányás vetésért. Ez meg nevezet Országoknak penig egyéb törvénynek, mivel-hogy csak ő köztök vagyon helye, azért nem szükség hogy it többet szóllyak felől.

& pronunciatam ſententiam, Comes & vice-comes eorũ portionem ſuam judiciariam (ſi etiam convictus cum adverſa parte cõcordaret) exigendi habet authoritatem. ITEM, cauſæ in facto hæreditatum, ultra valorem trium florenorum inter eos ſuſcitatæ (ſervatis appellationibus ſolitis) in curiam Regiam pro evidentiori diſcuſſione tranſmitti ſolent. Reliqua autem jura horum Regnorum atq; Nobilium municipalia (quia in eorum duntaxat medio valent, & inter ſeſe nota ſunt) ampliori declaratione non egent.

MILEGYENAZ HOmagium, az az, az Diju: és hányképpen ércsék?

V. TITVLVS.

MIvel-hogy penig az Dijúról, és az Diju szerént való Giráról gyakorta emlekeztem, azért rövideden ércsük-meg hogy az Dijunak nevezetivel, kit az Deákok Homagiumnak hinak, két-képpen élünk. Egy-képpen mondgyuk törvény-szerént, ugy-mint embernek kötésnek,

QUID SIT HOmagium: & quot modis intelligatur?

TITVLVS V.

SEd quia de Homagio, ac Marcis homagialibus mentio ſæpe-numero præhabita eſt; Jdeò ſciendum breviter, quòd homagium dupliciter accipitur. Uno modo, ſecundùm leges, quaſi hominis ligium ſeu ligamen. Et eſt fidelitas præſtita ſuperi-

Part. 1. Tit. 2. 12. Part. 3. Tit. 3. 9. 21. 26. 23.

ori, per inferiorem. Vel est fidelitas, quæ debetur soli Principi, nullius alterius fidelitate salva. Alio modo sumitur homagium, secundum communem usum, & tunc est mulcta vel æstimatio homicidarum, quæ talis est, ut homicidæ redise ab iis, quibus competit, juxta æstimationem capitum suorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiariis, penes homicidium forsitan patratis, debitas & infligi solitas. Nonnulli tamen dicunt, Homagium præcium esse hominis perempti: Licet absurdum sit ita dicere. Nam mortuus nullo præcio redimi, & à mortuis suscitari potest. Sed homicida, nè talionem subeat, ut caput suum, & non illius, quem peremit, redimat necesse est. Et hoc, si manus judiciarias, vel adversæ partis evaserit. Nam si in persona sua detineri poterit, & homicidium deliberatè patratum fuerit: Non homagium suum deponere, sed pœnam capitalem subire debet. Homagium itaq; secundo modo sumptum, capitis emendam, ac redemptionem, nos communiter esse tenemus.

ségnek, és hűvségének, az az, jedzi az hűvséget, kivel tisztartójoknak, és előttek járójoknak tartoznak az alattok valók. Avagy penig jegyez oly hűvséget, kivel minden máshoz való hűvségnek felette, feje és jószága veszténse-alat csak az Fejedelemnek tartozik az ember. Más-képpen mondatik közönséges szokással az gyilkosoknak feje váltságának, az az, mikor az gyilkos fejét váltya-meg az pórestől Dija szerént, az több hatalmaskodásért való bírság felet, mellyet az gyilkosság mellet cselekedet vólna. De maga némellyek mondgyák az Homagiumot, az meg hólt embernek Dijának avagy arranak lennie, de nem illendő azt értenirayta. Mert az meg-hólt embert semmi árral, avagy váltsággal meg-nem válthattyák, és halottaiból fel nem támaszthattyák. De az gyilkos hogy meg ne őllyék, szűkség hogy az ő fejét, és nem azét, kit meg őlt, válcsa meg. Es ez-is ugy lehet, hogy-ha az Biró kezéből el-szaladád mert ha személyében az gyilkost meg-foghattyák, és az gyilkosságot szán-szándékkal mivel te legyen, nẽ az ő maga Diját kel le-teni, és fizetni, de ugyã fejével fizessen. Azért mi az Homagiumot másodszor közönséggel feje váltságának leni érttyük

KIRALY UDVARAban miképpẽ bocsáſsák kérdõre az Vár-megye ſzékirõl az põröſſeket: és ugyan azon ſzékben való Procurator meg-hivaſról.

VI. TITVLVS.

MIvel-hogy peniglen az Vármegye ſzékin, mikor az Vármegye Iſpánok, Vice Iſpánok, és Nemes Birák, az két põres fęlnek feleletibõl, ez Orſzágnak tõrvénnye ſzerint, *ſententiát* mondnak, az põrt ſzokták, ez Orſzágnak régi tõrvénye és ſzokáſa ſzerint az Király Udvarában kérdõre ereſzteni, hogy avagy hellyén hadgyák, avagy penig meg jobbicsák ott az Vármegye tõrvénnyét: Es minek utánna az pereſſek az elõbbi Birákhoz az Vármegyére meg-viſzik az pereket, az tõrvény-tétel ſzerint, kéſz ki mondot itiletnek, ki ſzólgáltatáſnak és elég-tételnek okaért, mely meg-vétel után à mely fęl gondollya, hogy perit el-veſztette, gyakorta úy itiletet ſzokot az Királytól az õ periben venni, mely úy itiletet, erejével, Prokátorát-is igy ekezi meg hini.

Annak-

QVALITER CAUſæ, de ſedibus judiciariis Comitum Parochialium, in curiam Regiam tranſmittantur: Et de Procuratorum in eiſdem ſedibus revocatione.

TITVLVS VI.

QVIA verò cauſæ, in ſedibus judiciariis Comitum parochialium Comitatuum hujus Regni motæ, factæ primũ per eoſdem Comites, vice-comites, ac judices Nobilium, juxta reſponſiones partium, deliberatione juridica, & ſententia latæ (ut plurimum) in curiam Regiam, ad approbandam vel reprobandam ejuſcemodi ipſorum ſententiam, ac judiciariam deliberationem, de vetuſta regni noſtri lege & conſuetudine tranſmitti: & ibidem præhabita per judices Regni ordinarios, matura ipſarum cauſarum diſcuſſione, aut probatæ, aut improbatæ, rurſus in præſentiam prædictorũ Comitum Parochialium, & judicum Nobilium, pro executione & perfecta concluſione hujuſmodi ſententiæ judiciariæ commiſſionis eorum crebrõ Part. 3. Tit. 3. 7. & 35.

Part. 2. Tit. 75. 77. 80. 81. 79. Part. 3. Tit. 11.

remitti, & post ipsam remissionem partes convictæ, & in causa succumbentes, à Principe novum judicium impetrare, & sæpenumero etiam virtute ipsius novi judicij procuratores suos revocare consueverunt.

Unde sciendum, quòd post causæ de curia Regia remissionem, & Judicum ipsorum ordinariorum approbationem vel reprobationem, si partem per convictam & succumbentem novum judicium impetratur, aut procuratoris responsio revocatur: qualecunq; judicium postea per Comites, vice-comites & judices Nobiliũ celebretur, & qualiscunq; sentẽtia feratur: de cætero tamen pro evidentiori ejuscemodi discussione, causa ipsa in curiam Regiam, etiam vigore hujusmodi novi judicij, transmitti non debet.

Verùm, si altera pars succubuerit, ad cujus videlicet instãtiam causa hujusmodi in dictã curiam Regiam transmissa deductaq; non fuisset: illa pars causam eandem, pro saniori sui revisione discussioneq; in ipsam curiam ducendi habet authoritatem. In sede autem judiciaria Comitum Parochialium, Comitatuum Regni hujus procuratoria revocatio plerunq; occurrit &

Annak-okáért vegyük eszünkben ezt, hogy minekutánna az Király Udvarából à pőrt hátra bocsáttyák, az Országh Birai meg-láttása utan, akar hatták legyen hellyen, az előbbi tőrvént, akar nem, ha az meg győzet fęl az perben úy itilet vészen, avagy *Procurator*t hivand meg. Ez után az Ispánok, Vice-Ispánok és Birák akar mi tőrvént szólgáltassanak, és akar mi *sententiá*t mondgyanak: annak-utánna nyilvábban való meglátásęrt azon pőrt az Király Udvarában, még ez-fęle úy itiletnek erejével-is el-nem kel bocsátania.

Ha penig az más fęl meg-fogyatkozik, tudni-illik, kinek számára ezfęle pert, az fellyűl meg-mondot Király Udvarában még el-nem bocsátták és el-nem vitték vólna, kérdőre azt az pert, jóbban való meg-látásnak, és hányás vetésnek okáért, az Király Udvarában, el-kel bocsátania. Az Prokátor meg-hivás penigh az Vár-megye székiben három forintal lehet meg, kinek két része az Jspáné, Vice-Jspáné és Nemes Biróé, az harmad

mad része penig az peresse, ugyan azon Birák előt, vagy ő közzülök valamellyik előt lehet, még az kimondot *sententia* után-is: De ha Király Udvarában vitetik az pőr, és az Szólga Biró *sententiájat* jóvá hadgyák, és viszsza bocsáttyák à pőrt, az Vármegyére, az meg-hivás terhet két annyivá lészen, az az, hat forintra megyen.

MINE-

& contigit: Ubi tribus duntaxat florenis in duabus judicibus, hoc est comitibus, vel vice-comitibus, & judicibus Nobilium: in tertia verò partibus, litigantibus illi, adversus quem ipsa revocatio fieri debebit persolvendis, etiam post latam ibidem sententiam cujuslibet procuratoris, coram eisdem Comitibus aut vice-comitibus & Judicibus Nobilium, vel altero eorum retractatur & revocatur. Verùm post factam in ipsa curia Regia ejusdem causæ ratificationem & approbationem, ac in præsentiam eorundem Comitum, vel vice-comitum, ac Judicium Nobilium remissionem onus revocationis, responsionis procuratoris (si quando fieri contigerit) propter hujusmodi approbationem, per superiorem judicem factam duplicatur, & per sex florenorum solutionem compensatur.

MINEMŰ PEREKET szoktak Király Udvarából viszontag az Vármegye Jspán eleiben viszabocsátani.

VII. TITVLVS.

JOl-lehet minémű pereket, és miképpen kellessék, ismét az Király Udvarából, az előbbi Birák eleiben bocsátani arról sok külömbőző itilet vagyon, mind-az-által, ezt vegyük eszünkben, hogy az mely perekben birság lészen, Király Udvaráról

QVALES CAVSÆ, de Curia Regia rursus in præsentiam Comitum, Parochialium remitti debeant.

TITVLVS VII.

VTrum autem causa, in sedibus comitatuum suborta, & in curiam Regiam transmissa (facta ibidem & habita approbatione & ratificatione sententiæ, ac judiciariæ deliberationis Comitum, vel vice-comi-

tum Parochialium, & judicum Nobilium Comitatuum) de ipsa eadem curia Regia, per judices ordinarios ad executionem submittatur, vel in præsentiam rursus eorundem Comitum, &c. remittenda censeatur, variorum varia est opinio. Verumtamen sciendum pariter & tenendum est, quòd illæ causæ, quarum in processu juridica gravamina, seu onera juridicialia solvi deponiq; debent: sicuti sunt omnes minores actus potentiarij & sententiæ inde ferendæ, violationes sedis judiciariæ, Emendæ linguæ, & hujusmodi, ex quibus utputa etiam judices portiones habere solent, rursus & iterum in præsentiam illorum Judicum, de quorum conspectu fuerunt per appellationem in Curiam Regiam transmissæ atq; deductæ, remitti debent. Nam alioquin grande præjudicium ejusdem prioribus judicibus inferri dinosceretur: ubi per hujusmodi appellationem portio eorum, & per judiciaria, in alterius potestatem ac jurisditionem converteretur.

rából az kérdésről ismég viszsza bocsáttyák az Vármegyére, és az igaz tételre tudni-illik, mint kisseb hatalom, szék tőrés, Nyelv váltság, kikben az Biráknak-is részek vagyon. Mert az előbbi Biráknak ebből fogyatkozások, és boszszuságok-is következnek, hogy az ő részeket az birságból, az kérdő mellet más venné fel.

AZ

Aliæ tamen causæ, quæ onerum vel Birsagiorum solutionem non important: sed magis executionem debitam expostulant: prout Dotum, & rerum Paraffernalium, ac jurium impignoratitiorum, causæ & aliæ similes, de ipsa curia Regia ad executionem commodè transmitti, effectuiq; mancipari possunt. Secus est de causis, in curia Regia coram judicibus ejusdem

Az mely perben penig semmi birság nincsen, tudni-illik, mint jegyruha, menyegzői ajándék, és zálagos pőrben, és ezekhez hasonló pereket ugyan azon Király Udvarából, ki-vihetik az igaz tételre. De mely pert csak Király Udvarában kezdnek minden follyásával, és minden terhével egygyik Biró elől másik eleiben szokták el-bocsátani. Jegy-ruha felől való pőrt penig, és menyekező ajándék felől: Avagy zálagos jószág

felől,

felől, ki száz forintot meg-haladna, az Vármegye székin meg nem itilhetik.

AZ

dem ordinariis motis. Nam ibi causæ, cum omni plenitudine juridicorũ gravaminum, qualitercunq; subsecutorũ, & subsequendorum de præsentia unius judicis, in alterius præsentiam transmittuntur. CAUSÆ verò, in facto Dotum, ac rerum Paraffernalium, nec non jurium impignoratitiorum motæ, vel movendæ, quæ ultra valorem seu æstimationem centum florenorum sese extendere dinoscuntur: in sedibus judiciariis Comitatuum: vel Comitum parochialium tractari & adjudicari non possunt.

AZ SZABAD VAROSOkról, és azoknak közönséges állapattyáról.

VIII. TITVLVS.

AZ szabad Városokról-is kevés beszéddel szóllok, Azért megértvén, hogy az Várost mondgyák ugy-mint Polgároknak egygyességének. Ezért hogy sok Nép egygyüvé gyült azon az hellyen. Az Város penig nem egyéb, hanem az házaknak és uczáknak sokkasága, mellyet kő-falukkal, és ahoz hasonló erősséggel, meg-kerittettek, hogy tiszteséggesen jól és szabadosson élhessenek. De miért hogy az Polgároknak sokaságából, egy közönséges Polgári társaság szokot leni, és ez illyen Polgári állapat, miképpen hellyeknek mi vóltával, azonképpen *privilegio-*

DE LIBERIS CIvitatibus, & earum conditionibus, in generali.

TITVLVS VIII.

QVia de liberis quoq; Civitatibus paucis tractandum occurrit: idcirco sciendum, Quòd Civitas dicitur, quasi civium unitas: eo quòd ibi populorum pluralitas sit convocata. Est autem Civitas, domorũ & vicorum pluralitas, mœnijs & præsidijs circumcincta necessarijs, ad benè honesteq; vivendum privilegiata. Sed quoniam hæc civiũ pluralitas, unam communitatem causat atq; repræsentat: Et hujusmodi collectiva communitas, sicuti locorũ situ, ita etiam privilegiorum

& consuetudinum diversitate inter se differt & variatur. Civitatum itaq; liberarum alia subsunt jurisditioni personalis præsentiæ Regiæ Majestatis, ut Alba regalis, Strigonium & Leutschovia: aliæ verò, ex antiqua Regni consuetudine, jurisditioni magistri Thavernicorum regalium, sicuti Buda, Pesth, Cassovia, Thirnavia, Posonium, Sopronium, Bartfa, Eperjes & Szakolcza.

*legio*moknak és szokásoknak kűlömbségével, és magában kűlömbez. Annak-okáért az szabad Városok közzűl némellyék halgatnak, Király ő Felsége képétől mint Szekes Fejérvár, Esztergom, és Lőcse: Némellyek penig az Országnak régi szokása szerint, Tharnok Mesterhőz mint Buda, Pest, Cassa, Poson, Nagy-Szombat, Sopron, Bartfa, Eperies, Zakólcsa.

QVOD CIVES LIberarum Civitatum, eorum Homagiis Nobilibus æquiparantur.

TITVLVS IX.

QVarum quidem Civitatum cives & inhabitatores in eorum homagiis Nobilibus Regni hujus æquiparantur: In aliis, tamen libertatibus, Nobilibus inæquales habentur, & eorum privilegiis non utuntur. Nam testimonia ipsorum civium extra eorum civitates & territoria, penes nobiles non acceptantur: neq; pro damnorum aut debitorum recuperatione

HOGY AZ SZABAD VAroſi Pólgárok az ő Dijokban, Nemeſſekhez egyenlők.

TITVLVS IX.

EZ meg nevezet szabad városi Polgárok azért Dijok szerint ez Országi Nemeſſekhez egyenlők: de egyéb szabadságokban kűlömböznek, és az Nemeſſekkel nem egyenlőknek tartatnak, sem az Nemesek szabadságával nem élnek. Mert az Polgároknak bizonyságát az ő Városokon, és határokon kivűl Nemeſſek mellet elő nem vészik: sem penig kárnak avagy adoſságnak megnyeréſére az ő Városokon kivűl egy

egy

egy forintnál tőbre nem eskűdhetnek.

tione extra Civitatem ſingillatim ultra unum florenum jurare permittuntur.

SZABAD VAROSBELI Pólgároknak pőreket, az Király Tharnok Meſtere eleiben miképpen bocsáſsák?

X. TITVLVS.

TOvabba némely ſzabad Városoknak Pólgár Meſteri, némellyeknek iſmég eskűt Birái, Pólgári és Tanácsi vadnak, kik minden fęle pereket, az ő Városbéli lakójok kőzőt, és egyéb kűlső embereknek perit-is, ha valaki az ott való lakós emberrel pőrlene, tőrvény-ſzerint elſzokták igazitani és véghez vinni. Ha penig valamellyik pőres az ő itiletekkel meg nem elégednek, azon pőrt előſzőr az Tarnok meſter ſzekire: Es ha itt ſem tetſzik, Király ſzemélye eleiben bocsáttyák. Holot csak az Pólgárok, és az Thárnok meſter *ſententiáját* láttyák-meg, ha jól vagyon avagy nem? A' két fęlnek minden fogáſit, kivel akkor uyjonnan akarnának élni, hatra hagyván. Hanem ha tőrténet ſzerint ollyan mondanának, ki az dolognak magya-

QVALITER CAUſæ Civium liberarum Civitatum, in præſentiam Magiſtri Thavernicorum Regalium tranſmittantur.

TITVLVS X.

HArum autem Civitatum quædam Magiſtros Civium, quædam verò Judices & Juratos Cives atq; conſules habent, quorum judicio univerſæ cauſæ inter incolas & inhabitatores earundem Civitatum, ſed & aliorum exterorum hominũ lites, contra quoſpiam forſitan illorum motæ decernuntur, dirimuntur & terminantur. Deinde verò ad partis, ſuper eorum judicio non contentæ, procurationem, in ſedem judiciariam Magiſtri Thavernicorũ Regalium appellationis via tranſmittuntur. Demum autem, parte aliqua non contenta, ad examen perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis deducuntur: ubi ſolummodo ſententiæ

tiæ civitatū, & Magistri Thavernicorum Regalium revidebuntur, & ruminabuntur: Utrum videlicet justè vel injustè, debitè vel indebitè, sententiæ fuerint pronunciatæ? Justas approbando, indebitè verò latas emendando, vel per totum invalidando, cunctis partium exceptionibus, ex novo pro tunc proponendis, per omnia postergatis: nisi fortè talia dicerentur & proponerentur, quæ meritò & de necessitate ad causarum vel sententiarum informationem, ac clariorem declarationem & intelligentiam cederēt. Nam in tali casu, quilibet partium audienda erit.

gyarázattyára, és meg-értésére szükséges vólna. Mert ez illyen dologban mind az két peress fel szovát megkel halgatni.

QVOMODO NOvū judicium, in causis Civium liberarum Civitatum impetrandum sit?

AZ SZABAD VAROsoknak pőriben, miképpen kel úy itiletet kérni?

TITVLVS. XI.

XI. TITVLVS.

Part. 2. Tit. 77. 78. 75. 18. 83. Part. 3. Tit. 6. 11.

ITEM, Si contingat, causam ab examine & judicio personalis præsentiæ Regiæ Majestatis (ratione, nè fortè incidentium vel dependentium particularum, pro ejus maturiori revisione) ad priorem judicem remitti: tunc si qua partium, super nova hujusmodi revisione vel discussione non contentabitur, ulterius ipsa causa in præsentiam Magistri Thavernicorum Regalium non erit transmittenda: sed directè in conspectu solius personalis præsentiæ Regiæ Majestatis, qui videlicet illam remiserat, erit deducenda.

HOlot penig az Király-képe elől az szabad Városbéli Pólgároknak pereit valami függő dologért, vagy valami Cikkelyért, ismeg az Pólgárok eleiben hátra bocsáttyák: ha valamely fel az Pólgárok úy julán való látásával meg nem elégszik, másszor nem bocsáttyák Thárnok Mester székire: hanem igyenessen mindgyárt Király képére, az honnan viszsza küldték vólt.

De

Verùm

De ha mely fęl ez illyen *sententiá*val meg nem akar elégedni, még másod, vagy harmad *sententiá*nak utánna-is, ki Király-képe előt lőt vólna: az ő dolgát jobbitani meg-indithattya úy itilettel: de ugyan azon szék Birája előt, az mely szék előt az pőr indittatot vólt. Ha penig az ki előszőr el-veszt̃ötte vólt: és kérdőre võtte vólt pőrit, és úy itiletet-is võt dolgában, s az úy itilet mellet-is elveszt̃endi pőrit: tehát az után soha dolgát elő nem veheti, mert ugyan azon Biró előt őrökké belé veszti porit, sőt soha t̃öbbé kérdőre azt nem kel ereszteni. Ha peniglen az más fęl-is, az ki előszőr meg-nyerte vólt, pőrit el-veszt̃endi: ő-is úy itiletet kérhet, szintén mint az más fęl, és hasonloképpen dolgában el-járhat.

Verùm si post obtentam etiam secundam vel tertiam sententiam altera partium noluerit contentari: poterit causam suam, vel pendente adhuc lite post secundam sententiam coram personali præsentia Majestatis Regiæ latam, aut etiam post tertiam, coram ea pronunciatam, per formã & gratiam, novumq; judicium suscitare: sed coram eo judice, quo causa hujusmodi primitùs mota fuisse dinoscitur. Et si contra partem prius convictam & appellantem, novum judicium impetrantem sententiatum fuerit: mox & de facto hujusmodi parti sententiatæ, vigore dicti novi judicij silentium perpetuum imponendum erit, nec amplius causa illa in superiorem sedem transmitti debebit. Si tamen altera pars, prius videlicet vincens & triumphans, succubuerit: tunc illa quoq; ad instar alterius partis novum judicium pro se impetrandi & in eadem parti modo procedendi potestatem habebit.

Ha peniglen az kérdő, vagy az úy itilet mellet, ez à peres fęl-is el-veszt̃endi dolgát, az előbi t̃örvént, akar hellyén hadgyván, akar penig megjobbitván, vagy le-szállitván, és semmivé tévén: Ez-is az ő pőriben továb nem mehet, hanem őrökké való

Attamen, si contra ipsam partem sententia lata fuerit, sive per modum approbationis & ratificationis, sive emendationis vel invalidationis, ulterior processus non dabitur, sed perpetuo silentio causa ipsa, ex

parte quoq; illius partis terminabitur, & de cætero neutra partium aut novum judicium impetrare aut ulterius causam ipsam appellare poterit. Quoniam unaquæq; partium semel novum judicium impetravit, & in eadem causa secundariò impetrare nequibit.

Appellationes verò in quibuslibet causis post earum decisionem, juxta contenta Privilegiorum suorum, ad sedem magistri Thavernicorum Regalium, & in conspectum personalis præsentiæ Majestatis Regiæ fieri semper possunt. Nam aliter denegata appellandi facultate pauperes adversus potentes favore vel dono destructi, justis in eorum juribus sæpenumero periclitarentur. Secus est de causis criminalibus, quæ ad pœnam capitum & mortis damnationem tendunt. Nam in illis locum appellatio non habet, nisi fortè innocentem omninò temerario judicio morti tradere conarentur. In quo casu possunt illicò innocentis ipsius fratres, aut affines, ad Regiam Majestatem solam confugere, pari-

ló veſztegſęgben léſzen pőri: Es illyenképpen egygyik fęl ſem kérhet tőbbé úy itiletet, ſem penig másſzor *appellatio*ban perit nem veheti. Mert mindenik fęl úy itilet egyſzer vőt, és ugyan azon perben máſodſzor való úy itiletet nem hozhat.

Az *appellatio*kat penig, minden Pólgári tőrvényeknek ki mondáſa után, az Varoſoknak *Privilegio*mihez-képeſt, az Király Tharnok meſter ſzékire, és Király-képe eleiben, mindenkor el-vihetik. Mert ha *appellatio*ban el-nem ereſztenék, az ſzegények, az hatalmaſok ellen vagy kedvért vagy ajándékért gyakorta meg-rontatnának, és az ő igaſságokban meg-fogyatkoznának. De az főben-járó perekről, kiért főnek kel eſni és ember halálnak kel leñi, más az dolog. Mert abban *appellatio*jok nem lehet, hanem ha ne találmtan, à bűntelét mindeneſtől fogván, vakmerő itilettel igyekeznének megőlni. Mely dologban az bűntelennek attya-fiai mindgyáraſt Királyra folyamhatnak, és az pőrben óltalmat kérhetnek. Továbba ha ez fęle Pólgári pőreknek follyáſinak előtte, avagy azoknak viſzſza bocsátáſſa után,

után, à Prokátornak beszédét avagy feleletit szükség lészen meg-hinnya: tehát az ott való törvény széknek Birája szokkását meg-tartván, az ki elől az felelet lőt vólt, azon Biró elől meg-hihattyák.

pariter & in causam ipsam provocare. Item si in processu causarum ejuscemodi civilium, ante aut post remissionem earundem verba ac responsiones procuratoris necessarium fuerit revocare: tunc mos & consuetudo sedis judiciariæ illius judicis, coram quo responsio facta fuit, & etiam revocare debet, observanda censetur.

AZ KÜVÜL VALO bizonyságot az Polgárok közöt, bé nem vészik.

TITVLVS XII.

TOvábba, az szabad Városi Polgárok közöt örökség felől való pörben, az küvül valóknak kik ott nem lakosók bizonyság-tételét bé nem vészik. De adóság felől és egyéb dolog felől, akar mi legyen, az ki az ő határokon küvül lészen, jó hirü és tiszteségbéli embert, akar ki legyen, bizonyságnak bé-szokták venni.

AZ

DE TESTIMONIO extraneo, inter Cives non acceptando.

TITVLVS XII.

ITem, in causis, pro rebus hereditariis & immobilibus, coram judicibus & juratis Civibus pratactarum civitatum motis & vertentibus, nullus in testimonium coram ipsis acceptatur extraneus. Verùm pro debitis, & aliis quibuscunq; factis ac negotiis, extra territorium eorum gestis & habitis quilibet hominum, (dummodo bona fama & honesta conditionis existat) ad testificandum coram eis admitti solet.

DE

DE FASSIONIBUS, coram judice & juratis Civibus fiendis.

TITVLVS XIII.

Part. 1. Tit. 58. 110 111. 60. 59 61. 69. 91. 65. 62. 63. 128. Part. 3. Tit. 13.

ITem, Fassio, coram judice aut duobus juratis civibus, ratione & prætextu quarumcunq; rerum, sive mobilium sive immobilium, in eorum medio vel territorio existentium & adjacentiũ facta, semper rata permanet: nec valet alia Fassio inter ipsos cives, super hujusmodi rebus coram aliis judicibus Regni, vel in locis testimonialibus jure perennali facta.

AZ VALLASOK, AZ Biró és eskűt Polgárok előt legyenek.

XIII. TITVLVS.

ISmét az Polgárok kőzőt való vallas-tételnek, ki az Biró előt, avagy két eskűt Polgár előt lészen, ő kőztők, és az ő határokban minden-féle jószágokról, mind indulóról mind indulatlanról, mindenkor ereje vagyon, és meg-tartatik: Az Polgárok kőzőt penig nincsen helye egyéb vallásnak, akar az Országh Birai, akar egyéb hihető hellyeken lőt legyen, az örökségnek örők árron való eladássa felől.

QVOMODO DOminium Hæreditatum inter Cives ingrediendum sit.

TITVLVS XIV.

ITem, si coram prædictis judice ac juratis civibus Fassio, ratione rerum immobilium seu hæreditatum, puta domorum, allodiorum, hortorum, piscinarum, aut vinearum facta fuerit: tunc requiritur, ut per emptorem ejusmodi rerum (ubi domi-

AZ POLGAROK Kőzőt való örökségnek Uraságába, miképpen kellyen bé-menni.

XIV. TITVLVS.

ISmég, ha az fellyűl meg-mondot Biró és eskűt Polgárok előt valami örökségről, tudni illik, házról, majorokról, kertekről, halastókról, avagy szőlőkről vallás lészen: tehát kivántatik, hogy ez-féle örökségnek vévője azoknak Uraságába és birodalmába, mellyekbe bé-akarna-menni,

menni, és magának akarja tulaydonitani, tehát azokban való menésnek bé iktatása, két eskűt Pólgár által legyen, kiket arra bocsátnak. Es ha valaki ellenzi akar mi formán, tizenötöd nap alat azon Biró és eskűtt Pólgárok előt, az ő ellene mondásának okát kel adni.

Ha penig ellene mondó nem lészen, tehát az, az kinek az el-adás, és az vallás lőtt az örökségnek Uraságában és birodalmában, bátron, és szabadon bé-mehet. Ha penig valamely ember annak utánna azokhoz valami kőzit mondaná és igasságát reménlené benne: osztán egy egész esztendeig, és egy nap alat ha akarja titkon avagy nyilván ellene mondhat. Mert egyébként ha nem ellenzi, az ő igasságában hátra marad, és az örökség mellől el-esik. Nyilván való-képpen igy-is mondhat ellene, ha azt az ki az örökséget birja, annak-okáért törvényre hija, és az fellyűl meg-mondot esztendeig az ő Birája előt, az törvényben bé-ál, és pőrit el-kezdi. Titkon penig igy mondhat ellene az el-adásnak, hogy

dominium illorum intrare, & pro se vendicare voluerit (fiat apprehensio sive ingressio earūdem coram duobus juratis Civibus, ad id deputatis. Et si contradictor quispiam apparuerit, ac velamine contradictionis obviaverit, infra quindecim dies, rationem contradictionis suæ in præsentia ipsorum judicis & juratorum Civium ipse contradictor assignare tenetur.

Si verò contradictor non apparuerit: tunc ille, cui venditio & fassio facta fuit, dominium ipsarum rerum & hæreditatum ingredi securè poterit. Et si quispiam hominum aliquid juris ad illas habere se postea sperraverit: tandem infra anni revolutionem integram, & diem unam, si voluerit palàm vel occultè contradicere valebit. Nam aliter juris sui virtus extincta manebit. Palàm igitur contradixisse videbitur, si possessorem rerū & hæreditatum ipsarum in causam propterea convenerit, & infra dictam revolutionem annualem, processus & exordium causæ, sui judicis in conspectu inchoabitur.

Occultè autem sic contradicat, quòd coram judice, vel juratis Civibus prohibitiones legitimas & consuetas, infra diem & annum super hæreditatibus ipsis faciat, & ad civitatis librum annotari committat: nè præscriptio per negligentiam inhibitionis interveniat.

hogy az Biró elõt, vagy penig az eskût Polgárok elõt, tõrvény szerént való szokot tilalmokat esztendeig és egy nap alat az õrõkségrõl tegyen és az Város könyvében jegyeztesse: hogy az tilalomnak el mulatása által, avagy el hagyása miat *præscriptio*, az az, üdõ-mulás ne essék az õréá nézendõ õrõkségnek idegen által való birasában.

DE LEGITIMA præscriptione, inter Cives observari solita.

TITVLVS XV.

CIvitatenses enim, licet super rebus alienatis duodecim annorum curriculis præscribi & præscribere debeant: modo tamen quodam abusivo, & villanorum more, solummodo per integri spacium anni, & diem unam, modernis temporib⁹ præscribere consueverunt. Ubi autem actor sive contradictor ille suum adversarium hæreditatum scilicet vel rerum ipsarum possessorem, facta præmissa prohibitione, per anni spacium in litem attrahere neglexerit: tunc à die ipsius prohibiti-

AZ TÕRVENY-SZERÉNT való idõ-mulásról, mely az Polgárok kõzõt szokot meg-tartatni.

XV. TITVLVS.

NOha az Városbéli Polgárok kõzõt, az el idegenitet õrõkségekrõl való idõ-mulás tizenkét esztendõt tartot, mind-az-által mostan mód-nélkül, és faluſi módra esztendõt és egy napot tart. Ha penig az sérelmes avagy ellenzõ fél az õ ellenkezõjet, mely az el-adot õrõkséget birja, az tilalõnak még létele után, esztendõ forgassanak alatta, põrben idéztetni el-halgatná, tehát az tilalomnak napjától fogván alá-számlálván, minden esztendõ forgassanak, és meg tiltot napnak elõtte, ismégien tilalmat tegyen az meg mondot mód szerént: hogy mikor

kelle-

kelletik, és ůressęge lehet hozzá, tőrvénybē foghassa érette ellenkezőjét.

bitionis inclusivè cōputādo, rursū quolibet anno, infra alter us anni curriculū, & diē prædictū, inhibitiones (modo ātelato) faciat: ut dùm op⁹ erit, & poterit, litē super ea resuscitare valeat.

Ha kedig az Biró avagy az eskůt Polgárok az kik előt az tilalom tétel lőt, gyůlőlsęgből, haragból, avagy akar mi okból effęle tilalmot az Protocolumban, az az, az Város kőnyvében bé nem jedzetnék, avagy az tilalom levelet nem akarnák ki adni, tehát az tiltó az Ország Birája előt, vagy egyéb bizonyos helyben tudománt tehet az Biróra, csak hogy az tudomány-tétel (ahol szůksęg lészen) nyilván meg bizonyitassęk.

Si verò judex, odio forsitan vel rancore præconcepto, aut alia quavis ex causa factam, coram eo, vel juratis Civibus, hujusmodi prohibitionem in Prothocolum seu librum Civitatis annotare, aut literas prohibitorias dare recusaret: tunc poterit contra eum coram Judicibus Regni ordinarijs: in locis testimonialibus liberè protestari: dummodo ipsa protestatio (ubi necesse fuerit) valeat evidenter comprobari.

AZ POLGAROK Kőzőt való őrőksęgben, minden hozzá tartozandóval, mint kel kézhez venni.

XVI. TITVLVS.

ITEM, ha valaki valamely őrőksęget meg-vészen, mind az ő hozzá tartozandó birodalmával, az Polgárok kőzőt, tehát, ha csak az fő helt, és őrőksęget foglallya el, elég, és belé iktáttya magát. Mert az őrők-

QVOMODO HÆreditas, cum pertinētiis, inter Cives apprehendi debeat.

TITVLVS XVI.

ITEM, si quispiam rem immobilem & hæreditatē cum suis pertinentijs in medio Civium ipsarum Civitatū emerit: tùnc sufficit rem illam corporalem solam apprehendere & pro se sta-

tuere. Nam ea apprehensa, etiam illius pertinentiæ apprehensæ intelliguntur. Appellatione verò pertinentiarũ comprehenduntur omnia, quæ ad rem & hæreditatem hujusmodi corporalem, de jure vel consuetudine Civitatis spectare dinoscuntur. Nisi fortè per vẽditionem & emptionem ipsam aliquid de pertinentijs specificè fuerit exemptum pariter & retentum.

ségnek fő hellyét el-foglalván, annak hozza tartozandó részeit, és jovait-is tudni való dolog, hogy ezképpen magának foglalta legyen-el. Az hozzá tartozandóknak nevezeti penig mindent bé foglal, az mi effele derék örökséghez törvény szerént, avagy az Városnak szokása szerént, illenek. Hanem ha ne talám az el adásnak és az meg vételnek idején, az hozzá tartozandókból valamely részt ki szakasztanak, mellyet az el-adó magának meg akar tartani.

DE DEBITIS CIvium, ubi omnis probatio defecerit.

TITVLVS XVII.

ITEM, si quispiam Civium occasione debitorum per aliquẽ tractus in litem fuerit, & nulla probatio contra eum per actorem produci poterit: tùnc Civis ille juramento solius personæ suæ se expurgabit vetusta consuetudine civitatum liberarum requirente.

AZ VAROSBELIEK Adoságáról, kiről semmi bizonyságot nem álhatnak.

XVII. TITVLVS.

ITEM, ha valamely Városbélit, valaki adoságnak meg-fizetéséért pőrben fog, és az Fel pőres, az adós ellen bizonyságot elő nem hozhat: tehát az Városbéli, az szabad Városoknak régi szokások szerént, csak önnön személyének eskűvésével, meg-mentheti magát.

DE CIVIBUS, IN terris aliorũ hæreditates habentibus.

TITV-

AZ POLGAROKROL kiknek más földőn vagyon örökségek.

XVIII. TI-

XVIII. TITVLVS.

MEg-is mind az fellyűl meg-mondot, és egyéb ſzabad Városbéliek mellyeknek más ember főldén és határin vagyon örökſég, ez féle örökſégből, az mely jövedelemmel tartoznának az főldés Uroknak, azoknak akarattyok és kedvek ellen, az ollyan jövedelemnek meg-adaſſától magokat nem ohattyák: Sőt inkáb az örökſég felől, ugyan ott az főldes Ur előt minden panaſzolkodónak és pöreſnek tartozik törvént állani, és az törvénnek engednie. Es ha az örökſégnek avagy az határnak ſzinén az hol az örökſég vólna, valami hatalmat cselekeſznek avagy vétket téſznek, még az ollyan vétekért-is, ugyan ott tartoznak törvént állani.

TITVLVS. XVIII.

ITEM, Cives, tàm prædictarum, quàm etiam aliarum quarumlibet Civitatum, in terris & territoryis aliorum hæreditates habentes, ratione provẽtuum Dominis terreſtribus, de ejuſcemodi hæreditatibus proveniẽtiũ (invitis & nõ conſentientibus eiſdem) libertati, & à ſolutione proventuum eximi nõ poſſunt: quin potius occaſione ipſarum hæreditatum, ibidem coram Domino terreſtri, cuilibet quærulanti atq; cauſanti, juri parere tenetur. Et ſi quid in facie hæreditatum vel territorio, ubi hæreditates adjacent, exceſſerint etiam ratione talis exceſſus, ibidem juri pariter ſtare compelluntur.

AZ VARASOK JOſzágokról, miképpen tartoznak törvént állani.

XIX. TITVLVS.

ITEM, hogy minden ſzabad és egyéb Városſok, az kik akar mi módon jóſzágot birnak, ez-féle jóſzágokért ez Országh rendelt Birái itiletinek, és törvény-tételének, mint ſzin-

QVOMODO CIvitates, ratione juriũ poſſeſſionariorũ juri ſtare teneantur.

TITVLVS XIX.

ITEM, quod omnes liberæ & aliæ quælibet Civitates jura poſſeſſionaria, quocunq; titulo gubernantes, ratione hujusmodi jurium poſſeſſionariorum, judi-

cio & judicatui Judicum ordinariorum regni, Nobiliũ ad instar semper obtemperare tenentur. Etsi de hujusmodi juribꝰ eorum possessionarijs damna, nocumenta, & aliorum malorum genera violenter Nobilibus, vel eorum subditis inferuntur: tùnc ratione talium malorum, & actuũ potentiariorum, Judex & jurati Cives, una cum communitate, poterunt semper partem per lasam & damnificatam in curiam Regiam evocari. Vel si pars ipsa ita voluerit, in sedem judiciariam illius Comitatus, ubi bona illa situata sunt & adjacent, citari & in litem conveniri. Qualiter autem in hujusmodi causis procedẽdum, qualisve sententia proferenda sit, in generali Decreto nostro clarè continetur: Cujus rei notitia, uthoc quoq; in loco pateat, articulum, super eadem re editum verbotenus adjeci: qui sic incipit. Itẽ, quòd liberæ Civitates videlicet Buda, Pesth Cassovia, Posonium, Sopronium, Bartfa: Eperjes, Thirnavia, nec non Leutschovia, Monsgreciæ, & omnes aliæ liberæ Civitates earun-

szintén az Némessek, mindenkor tartoznak engednie. Es ha az Némesseknek avagy az Némessek alat való jobbágyoknak az illyen jószágokból valami kárt, és egyéb-fele gonoszságot, ártalmat és hatalmat cselekeszsznek: tehát az illyen gonoszságokért és hatalmas cselekedetekért az Birót és eskũt Polgárokat, mind az kõsséggel egyetẽben, mindenkor az szerelmes, és az kár-vallott fel az Király Vdvarában tõrvényre hihattya. Avagy ha az Fel-põresnek ugy tetczik, az Vár-megye székire, az kiben az jószág vagyon idézheti, és põrben foghattya: Ez-fele põreknek dolgában penig, miképpen kellyen el-járni, és minémũ sententiát kellyen az Városbéliekre mondani, az mi derék *Decret*umunkban nyilván meg-vagyon irva: Mely tõrvénnek nyilvábban való meg-magyarázattyáért azon dologról szerzet articulust, iginként it-is bé-akarám irnia, mely ez-képpen kõvetkezik. Továbba ugy-mond, hogy az szabad Városok, tudni-illik, Buda, Pest, Cassa, Poson, Sopron, Bartfa, Eperjes, Nagy-Szombat, Lõcse, Gerecz, és minden egyéb szabad Városok és azoknak lakói, ha az Némesseknek és jószágos ẽbereknek valami boszszusá-

fzuságot és kárt tészen, ha az illyen Városnak avagy lakóinak és Polgárinak az ki kárt és boſzſzuságot tészen, valami Vár-megyében Faluja és jószága lejend, és abból az jószágból Nemes embert meg-bánt, vagy meg-károſit, tudni-illik, ha ez illyen bántás, avagy kár-tétel kiſſeb hatalomnak lennie iſmértetnek, tartozzék annak-okáért azon Vár-megyében az hol az jószág vagyon az Jſpán elő̃t tőrvént állania. Ha penig az ollyan Városnak avagy Polgárnak valamely Vár-megyében jószága nẽ léſzen, és az Nemes ember, avagy valamely jószágos ember csak egy Polgárral ſzemélly̌e ſzerént, avagy bizonyos Polgárokkal, de nẽ mind az kőſſęggel avagy az egéſz Városſſal akarand pőrleni: tehát ez illyen Nemes és jobbágyos ember tartozzék az ő̃ pőrit, az Város Birája elő̃t forgatni és kereſni. Ha penig ez illyen Nemes, és jószágos ember mind az egéſz Város ellen, avagy viſzontag az egéſz Város az Nemes ember ellen és egyéb jobbágyos emberek ellen, valami pőrt, ki nagyob hatalomra menne, avagy jószág dolgaért igyekeznek inditania, tehát az illyen pőrt, az Király képe-elő̃t, tőrvény-ſzerént való hivatal-altal, kel el-in-

earundemq; incolæ, Nobilibus & poſſeſſionatis hominibus, injurias aliquas ſeu damna inferentes, ſi talis Civitas ſeu incola & Civis injuriam & damna inferens habuerit poſſeſſiones & jura poſſeſſionaria in aliquo Comitatu, & ex illis bonis Nobilem læſerit ſeu damnificaverit: ſi videlicet tales læſiones ſeu damnificationes, factum minoris potentiæ tangere dinoſcuntur, teneatur propterea in illo comitatu ubi illa bona habet, coram Comite juriſtare. Si verò talis Civitas, ſeu Civis, nulla jura poſſeſſionaria in aliquo comitatu habuerit: & Nobilis, vel aliquis homo poſſeſſionatus contra privatam perſonam, vel certos tantummodo, & non cum tota communitate ſeu Civitate cauſam ſeu lites habuerit, ex tunc talis Nobilis & poſſeſſionat⁹ homo, teneatur cauſam ſuam coram judice illius Civitatis agitare & proſequi. Si autem talis Nobilis, & poſſeſſionatus homo, contra totam Civitatem, vel è contra Civitas ipſa contra Nobiles, & alios poſſeſſionatos homines cauſam aliquam, ratione a-

ne actuum potentiariorum majorum, vel juris possessionarij movere prætenderet: ex tunc talis causa coram personali præsentia Regiæ Majestatis habita superinde legitima evocatione, moveatur, & ordine juris terminetur. Et si aliqua partiũ in hujusmodi causa cõtra sese in processu juris coram ipsa personali præsẽtia Regali quovis modo succubuerit: si talis causa factum juris possessionarij tangere dinoscitur: ex tunc talis pars non in majori onere, quam solũmodo in ducẽtis florenis auri cõvincatur. Si autem hujusmodi causa factũ invasionis domorũ Nobilium, nec non detentionis, verberationis, vulnerationis ac interemptionis Nobiliũ concernere agnita fuerit: ex tunc patratores hujusmodi actuum potentiariorum, in sententia capitali ac amissione cunctorum bonorum suorũ, mobilium & immobilium condemnentur: prout hactenꝰ fuit observatum. Casu autem, quo aliquis Civis, sub aliquo domino seu nobili in hoc regno, vineas vel aliquas alias hæreditates habuerit, & quidpiam in territorio hujusmodi deliquerit aut aliquem damnificaverit: in tali casu idẽ Civis tenetur coram domino illo terrestri, sub quo hæreditates habet, juri stare.

Quinq; Casus. Part. 3. Tit. 21.

el inditani, az põrest réá hiván, és az tõrvéñek follyása szerént kel az dolgot véghez vinni. Es hogy-ha valamely fęl ez illyen põrben egymás ellen az tõrvénnek follyásában az Király-képe elõt valamiképpen megfogyatkozik és põrit el-veszti: ha ez illyen põr jószág dolgát illeti, tehát az veszto fęl, nem nagyob terhen, az az, nem feje, és jószága veszténsen, hanem csak két száz forinton maradgyon. Ha penig affęle põr Nemes embernek házára menésęrõl, megfogásáról, meg-veréséręrõl, meg-sebbesítésęrõl, és meg-õléséręrõl vólna, tehát affęle hatalom tévõk fejek és minden jószágok és marhájok vesztessęn maradgyanak, mint-hogy ez ideiglen-is azon tõrvény meg-tartatot. Holot peniglen az Városbélieknek, valamely Ur avagy Nemes ember fõldén ez Országban szõlõje vagyon, avagy más egyéb õrõkségе, és az Urnak avagy Nemes embernek fõlden valamit vétkezik, avagy valakit meg-károsít: az illyen dologban azon Városbéli tartozzék azon fõldes Urelõt, azkialatt az õrõkség vagyon, tõrvént állani.

AZ qua-

AZ VAROSBELIEK AZ nyilván való gonoſz tévők miképpen büntethetik-meg.

XX. TITVLVS.

EZ felet az Városbéliek Lopókat, Latrokat, Gyilkoſokat, Ház égetőket, és egyéb-féle nyilván való bűnöſöket, az ő érdemek-ſzerént törvénnyel meg-büntethetik: de az tagok vagdaláſsára, és metéllésére törvény-után kivül hatalmok nincsen. Az Nemeſſeket penig ha az vétek hellyen meg nem kaphattyák, máſut ſem foghattyák, sẽ meg nem kinozhattyák. Annak-okáért ha valamely Város ugy-mint köz akaratból valamely Nemes embert igaz ok-nélkül meg-öl, tehát nem minnyájan az Városbélieket egyenként, de csak az Birót, és az eskűt Polgárokat kell érette fejeken maraſztania. Kik marhájokat, örökſégeket el-veſztik, melly tulaydon ſzeméllyekre való réſz vólna, kinek két réſze az Királyé, mind földes Uroké, harmad réſze penig az pöreſę. Az ſzabad Városſoknak penig minden több törvények, ſzabadságok és ſzokkáſok az ő Privilegiumokban meg vagyon irván, mely Privilegiomoknak kűvűle, és az határoknak kűvűl

QUALITER Cives publicos malefactores punire poſſint.

TITVLVS XX.

ITEM, Fures, Latrones, homicidas, incendiarios, & alios ejuscemodi publicos malefactores, juxta eorum demerita, ſervatis de jure in hac parte ſervandis caſtigare punireq; poſſunt: mutilare verò neminem. Nobiles autem, extra delicti locum nec captivare, nec ratione ſuſpicionis ad torturam ponere permittuntur. Si igitur civitas aliqua, tanquam communitas Nobilem quempiã abſq; juſta cauſa morti tradiderit: tùnc non omnes Cives ſigillatim, ſed judex duntaxat, & jurati Cives capitali propterea ſententia ſunt feriendi, qui & cuncta bona ac hæreditates ad proprias portiones ipſorum cedentes & provenientia amittunt: quarum duæ partes Regiæ Majeſtati, veluti Domino eorum Terreſtri, & tertia pars adverſario dari & aſſignari debet: Reliquas verò omnes immunitates, leges, libertates

Part. 3. Tit. 32.

Part. 1. Tit. 9.

& Consuetudines, Civitates ipsæ in privilegijs eorum habent conscriptas: extra quarum continentias, & extra territoria ipsarum, in omnibus rebus & factis, Regni hujus Hungariæ legibus & consvetudinibus subjiciuntur.

kívül minden dolgokban, ez Magyar Ország szokot tőrvényéhez kőteleſek, és csak ahoz kel hálgatniok.

DE HOMICIDIO per quempiam in defensione sui patrato.

TITVLVS. XXI.

QVoniam de homicidio in hac parte sermo incidit: plura autem videmus homicidia sine debitæ ultionis pœna præteriri, quia multi allegant illa in eorum defensione patrasse: de modo igitur defensionis, & offensionis personarum breviter aliquid annotandum congruit. Ubi sciendum, quod hæc allegatio, quia in sui defensione quis homicidium commisit atq; perpetravit, non simpliciter est admittenda: sed debet probari, quòd fuerit per alium armata manu hostiliter aggressus, & per hoc in vitæ suæ periculo constitutus. Nam qui gladio evagi-

AZ GYILKOSSAGROL mellyet, valaki maga óltalmában cselekeszik.

XXI. TITVLVS.

MIvel hogy az ember őldőklésről emlekezénk: és láttyuk hogy sok-féle ember halált bűntetés-nélkül szoktak el-engedni, mivel hogy azzal véſznek előt, hogy magok óltalmában cselekedték vólna: Annak-okáért rővideden szóllyunk arról mi legyen az maga óltalmazás, és mi legyen az boſzſzú-állás. Holot azért valaki azt feleli, hogy maga óltalmában cselekedte az gyilkoſságot, nem kel azt mindgyárt el-hinni: hanem elsőben-is meg kel bizonyitani, hogy az meg-hólt ember jőt előszőr-is fegyveres kézzel reá, és miatta maga életét feltette. Mert az ki mezitelen fegyverrel megyen máſra, mindgyáráſt tudni való dolog,

log, hogy vagy meg-akarja ölni, vagy halálos sebben igyekezik eyteni.

Nyilván való dolog penig ez, hogy az Nemes embernek nem csak meg-öléséjért, de csak meg-veréséért, avagy penig sebbesítéséért-is, feijen marasztyák az embert. Nem tartozik azért senki véle, hogy ha fegyverrel reá megyen, avagy meg-akarja ölni, akar meg-vagdalni, hogy el-tűrje néki, és szintén reá várja. És innét vagyon, hogy ha valaki bizonyos és igaz maga óltalmába ellenséget, ki ellenséges-képen mezitelen fegyverrel reá ment vólt, meg-öli: Mind dija mind vére effele meg-öltnek, méltán el-vész, és törvénnyel sem nyeri-meg soha.

Külömben vagyon azért az lelki ismeretnek törvénye uttya-szerint: Mert ha valaki tiszteségesen és egésségben az gonosz ember elöt el-mehet: tehát tartozik inkáb elmenni elöle, hogy nagyob kár és veszedelem reájok ne következzék. Az maga oltalmában esett halálról penig ezt ved eszedben, hogy azt, ki mást meg-ölt, az reá ment embert, még meg-nem üttötte vólt, avagy penig

evaginato alterum aggreditur, statim præsumitur, quòd aut necem illi inferre, aut letalia vulnera infligere machinatur.

Certum est autem, quòd non solùm pro interemptione, sed etiam pro sola verberatione vel vulneratione Nobilium, capitalis sententia fertur atq; decernitur. Sive igitur aggressor ille occidat, sive vulneret, Neutrũ tamen illorum pati & tolerare aggressus ipse tenetur. Et hinc est, quòd si quis rationabili & justa sui in defensione suum adversarium qui hostili more nudo cũ ense ipsum aggressus erat, occiderit: Et homagiũ, & sanguinis effusio talis occisi & interempti, ritè peribit, & nunquam recuperari valebit. Quinq; casus. Part. 3. Tit. 19.

Sec⁹ tamen est in foro conscientiæ. Quia si aggressus cum honore & salvatione personæ suæ aggressorem evadere poterit: tunc evadere & minus malum, ne majus sequatur, evitare tenetur. Circa præmissa autem advertendum est, quia ille, qui occidit alium, aut nondum fuit percussus ab aggressore, aut jam de facto fuit verberatus.

Si primùm, quòd ſcilicet nondum erat percuſſus, fuit tamen in actu & puncto percutiendi: tunc quicquid aggreſſus fecerit, indubiè ſui pro defenſione facere vel feciſſe videtur. Si autem fuit jam percuſſus, & ceſſavit actus percuſſionis per aliquam moram: tunc non eſt ſibi licitũ repercutere poſt moram: quia hoc modo non defenſio, ſed vindicta potius illa repercuſſio cenſetur atq; judicatur. Niſi fortè percuſſus faceret ut evaderet alias percuſſiones, quas aggreſſor de novo facere & continuare prætendebat. Et ſic differentia eſt inter defenſam & vindictam. Quia defenſa fit in continenti: vindicta autem poſt moram infertur. Si autem non appareret ex teſtimonio, vel aliunde, quæ percuſſio præcederet aliam: tunc culpa in illum redundabit, qui alterum ad contentionem & percuſſionem provocavit.

DE-

penig immár meg is verte vólt. Ha elõſzõr, mikoron még ũtve nem vólt, mind-az-által ſzintén ũtni akarván, kezét-is hozzá huzta vólt: tehát ez alat, az kire mentenek, ellenvetéſſel valamit cselekeſzik, kétſęg nélkũl az maga óltalmába látczik cselekedni és cselekedte. Ha kedig immár meg-is ũtõtte, és el-is hatta az ũttegetéſt, meg ſzũnvén: tehát nem ſzabad õ nékie viſzſzacsapnia, az ũtés után egy kevés vártatva: Mert ez nem magad óltalma, hanem kezeddel való igaz vetel és boſzſzu-állásnak tartatik és lennie itiltetik. Hanem ha azért cselekedne az ſęrelmes fęl, hogy az tõb ũtéſektõl magát meg menthetne, mellyekhez à reá menõ fęl uyjulan kezdene, és csapáſit ugyan véghez akarna venni. Es igy kũlõmbſęg vagyon az óltalomban és boſzſzu-állásban. Mert az magad óltalma hevennyeben és azon hirtelenſęgben léſzen: az boſzſzu-állás penig, avagy igaz vétel, idõ multára eſſik meg. Ha penig ki nem tetczik az bizonyságból, avagy más honnét mellyik ũtés vólt elõb az máſiknál: tehát az léſzen vétkes, az mellyik az máſikat elsõben az háboruságra inditotta, és az vereſęgre és bayra ki hitta.

AZ

AZ OLTALMAT hány-képpen és miképpen kellyen értenünk.

XXII. TITVLVS.

AZ óltalom penigh két-képpen vettetik. ELŐSZŐR, embernek testének és személyének óltalma. MASODSZOR kedig, az jószágnak és örökségnek óltalmas-meg tartássa. Testünknek azért és személyünknek óltalma legyen azonnal, minekelőtte raytunk az törvéntelen boszszu meg-essék, avagy ugyan azon harczban, és tusakodásban, azon meg-gerjedet véteknek tüzében, még annak-előtte, hogy az verekedő, ki az első ütést adta, az helyről el-mene. Mert ha az után valamit mivelsz, nem óltalomnak, hanem boszszu-állásnak mondatik.

MASODSZOR, az óltalmat értyük az jószagnak és örökségnek meg-tartásaért, mely szerint minden embernek akar Nemes akar más jószágos ember legyen, Esztendőnek forgássa alat, akar minémű fosztotól és hatalmas foglalotól, ki embernek jószágát el-vőtte volna, mindenképpen meg engedtetik magát

DEFENSA, QVOT Modis, & qualiter intelligatur.

TITVLVS XXII.

SCiendum ulterius, quòd defensa dupliciter potest intelligi. PRIMO, pro corporis & personæ tutela. SECUNDO verò, pro rerum immobilium seu hæreditatum conservatione. Quantum igitur ad corporis & personæ tutelam, debet fieri & admitti defensa in continenti, & ante consummatam injuriam, vel in eadem pugna & contentione, flagrante adhuc primo crimine, antequam scilicet aggressor vel primus percussor de loco recedat. Nam si postea fieret: non defensa (prout prænarratum est) sed vindicta diceretur.

Quantum verò pro rerum immobilium, & jurium possessionariorum conservatione, spoliatus Nobilis vel alter quilibet possessionatus homo, pro juriuum suorum defensione, & occupatoris ac spoliatoris de illis ejectione (sicuti & in prima parte tactum est) anni unius inte- Part. 1. Tit. 68.

gri revolutionem, de vetusta consuetudine regni hujus, præfixam & deputatam habet, in qua ab occupatore, & violento spoliatore utcunq; poterit se defendendi, & ipsum occupatorem, etiam notabili incommodo, ejusdem de juribus & hæreditatibus suis ejiciẽdi plenariam habet potestatem. Et in hac parte spoliatoris ac occupatoris defensio, qualiscunq; fiat, ipsum non excusabit. Et inde est, quòd si pro rerum & bonorum conservatione cuilibet se defendere convenit, multo magis & fortius pro corporis & personæ tutela (ubi periculum imminet) se tueri licet.

Attamen, secundum DEUM, & conscientiæ forum, omnis defensa coum moderamine inculpatæ tutelæ fieri debet. Quæ quidem inculpata tutela dicitur fieri, quando quis aliter se sine periculo rerum & personæ suæ defensare nequit, Nisi ille, qui eum aggreditur, aut occiditur, aut vulneribus afficiatur.

UTRUM

gát meg-óltalmazni (az mint erről az *Decret*omnak első részében-is szóllottunk) és az ő örökségéből ki vetni, ez Ország törvényének régi meg-regzet szokkása szerint, még ez illyen hatalmas foglalónak, nyilván való kár-vallasával-is, tellyes hatalma vagyon embernek rejá, hogy maga jószágából és örökségéből vala hogy hogy ki vethesse. Es ez fele dologban, az illyen fosztot és foglalot, az ő maga óltalma, akar minémű legyen, meg nem menti. Es ebből következik ez, hogy ha az örökségnek és jószágnak meg-tartásaért, mindennek illik magát meg-óltalmazni: Sokkal inkáb és erősben testének és személyének óltalmazásában (ahol az veszedelmet láttya hogy reá következnék) magát óltalmaznia szabad.

Mind-az-által ISTENNEK és lelkünk esmereti szerint, minden óltalomnak vétek nélkül való mértekletességgel kel lenni. Mely vétek nélkül való óltalom mondatik lennie, mikor valaki sem magát, sem marháját, különben meg nem óltalmazhattya, hanem ha azt, az ki ő rejá megyen vagy meg-öli, vagy meg-sebheti.

AZ

AZ FENYEGETESERT illiké valakit meg-bántani?

XXIII. TITVLVS.

DE itt kérdés támad: hogy-ha valaki máſt halállal fenyeget, ſzabad legyené ezért ōtet bántani avagy nem? Erre ez az felelet, hogy noha ez Orſzág tōrvénye-ſzerint, fenyegetéſért nem ſzabad ſenkit meg-bántani (hanem ha égetéſſel fenyegetne, mert valaki Városſt, akar Falut, avagy máſnak házat hogy fel gyuittya és meg-égeti, fenyegeti, meg-ſzokták érette ōlni.) Az kōzōnſęges tōrvény-ſzerint, mind-azáltal, ha az az ember, ki máſt halállal fenyeget, oly hatalmas lejend, avagy ha egyébkor-is ſzokta fenyegeteſit véghez vinni, és egyébkent-is verekedō (az mint hogy még az embernek igen jámbora-is lehet illyen erkōlcsū) az halálnak el-tavoztatasáért, ha meg-engettetik az óltalom, azonképpen az bántás is. De ha nem vólt egyébkor-is ſzokáſa hogy valakit meg-verjen, vagy fenyegetéſit végben vigyen, tehat beſzéddel ellene álhat: de fegyverrel nem engettetik. Hanem ha társait várna, és az kéſedelembōl valakinek veſze-

UTRUM PROpter cōminationem factam liceat aliquem offendere?

TITVLVS XXIII.

SEd quæritur: ſi quiſpiam comminatus alteri mortem inferre, utrum alter ille poſſit eum offendere? DICENdum, quòd licet de Regni noſtri lege, & approbata cōſuetudine, propter minas & comminationes non ſit licitum cuipiam alterum offendere (præter combuſtionis & incinerationis articulum atq; caſum, in quo quilibet civitatem aut villam, vel alterius domum ſuccendere, igniſq; voragine conflagrare minatus, morte damnari ſolet:) de lege tamen communi ſi homo ille, qui minatus eſt alteri mortem, ſolitus eſt minas ſuas executioni demandare, præſertim ſi fuerit potens, & aliàs conſuetus percutere (quia veriſimiliter hoc idem præſumitur etiā de juſto) mortis evitandi gratia admittitur defenſa pariter & offenſa. Verùm ſi non fuit ſolitus alias percutere, nec minas ſuas executioni demandare, tunc

Gerbis

verbis quidem reſiſtere & ei contradicere permittitur: ſed non ferro vel gladio. Niſi fortè ille expectaret ſocios, & mora periculum eſſet allatura. Meliùs tamen & ſalubriùs eſt, in hoc caſu, illum evitare, & ab eo in alium locum declinare.

veſzedelme következhetnek. Mind-az által, jobb effele elől el menni más helyre, és igy-is el-tavoztatni.

AN ALIUS ALIum adjuvare poſſit?

TITVLVS XXIV.

ADhuc quæritur, An alius alium poſſit adjuvare? Dicendum quod ſic. Nam ſi pro tutela rerum & hæreditatum mearum poſſum amicos & fratres convocare: longè fortius pro corporis & perſonæ meæ defenſione: Unde quilibet, etiam extraneus, dum in adjutorium acclamatur, poterit illũ, quem in periculo vitæ conſtitutum viderit, ſemper adjuvare. Attamen latronem, & alium publicum malefactorem, non tenetur neq; debet alterius de manibus, ad hujusmodi malefactoris clamorem eliberare.

EGGYIK AZ MASIkat ſegithetié-meg, avagy nem?

XXIV. TITVLVS.

MEg-is kérdés indulhat, ha egy-gyik ember az máſikat meg-ſegithetié avagy nem? Azt mondom hogy meg-ſegitheti. Mert ha az én marhámnak és örökſegemnek óltalmazasáért barátimat, és attyámfiaimat el-hihatom: ſokkal inkáb az én teſtemnek és ſzemélyemnek óltalmazasáért. Honnét következik, hogy akar mely idegen ember-is, mikor valamely jámbornak ſegitſégére ki-álttyák, és látya, hogy valakit meg-akarnak ölni és el-veſzteni, ſzabadon mindenkor meg-ſegitheti. De az latrot és egyéb gonoſz tévő embert még az kiáltáſra-is, nem illik valakinek kezéből el-ſzabaditani, akar mint kiálcson-is hogy meg-ſzabadicsák.

AZ FALVBELIEK ALlapattyáról és tőrvénnyéről: kiket mi Jobágyoknak hijuk.

XXV. TITVLVS.

TOvábba el-végezvén az szabad Városoknak tőrvénnyét, és az óltalomnak és meg-bántásnak megmagyarázattyát. Immár az Falubéliekről (mellyeket Jobbágyoknak hijuk) kell szóllanunk. Mellyeknek állapattyok sok-féle: Mert némellyek Magyarok, némellyek Száſzok és Németek, némellyek Csehek és Tótok, kik Keresztyén hitet valnak. Annak felette némellyek Olahok és Oroſzok: Némellyek penig Ráczok és Bolgárok, kik az Görögöknek tévelygéſit követik. Annak-felette vadnak láſzok és Kunok, kik az Király földön laknak, és egyenlőképpen Keresztyén hitet valnak. Az Oroſzoknak penig és az Bolgároknak némellyiké az mi hitünkhez, némellyek penig az Görög tévelygéshez ragazkottak. Es noha mind ez az nemzetségek (az Királyi Jáſzoktól, Kunoktól, Oroſzoktól, és Bolgaroktól elválván) ez ideiglen illyen ſzabadságban éltenek, hogy mikoron és' vala-

DE VILLANOrum, quos jobagiones nuncupamꝰ, conditionibus & legibus.

TITVLVS XXV.

CÆterum, habita jurium Civitatum liberarum ac defenſionis & offenſionis declaratione, Jam de Villanis (quos jobagiones nuncupamus) tractandum eſt. Quorum multiplex eſt conditio. Nam alij ſunt Hungari, alij Saxones & Germani, alij verò Bohemi & Sclavi, Chriſtianæ fidei profeſſores. Præterea quidam ſunt Valachi & Rutheni: quidam ſunt Raſciani ſive Serviani & Bulgari, Græcorum ſequentes errores. Sunt inſuper Philiſtæi & Cumani, in terris regalibus reſidentes & habitantes, Chriſtianam pariter religionem profitentes. Ruthenorum verò & Bulgarorum alij noſtræ fidei, alij autem Græcorum errori ſunt adhærentes. Et quamvis omnes iſtæ nationes (demptis Philiſtæis, Cumanis, Ruthenis, & Bulgaris Regalibus) hac libertatis prorogativa hactenus

gavisi fuerint, ut dùm & quãdocunq; voluissent, de loco residentia ipsorum, ad alia loca, quæ maluissent, justo terragio deposito, debitisq; eorum persolutis, liberam sese moraturos conferendi habuissent facultatem: hujusmodi tamen ipsorũ libertatem superiore hac ætate, propter seditionem, & tumultuariam eorum adversus universam nobilitatem, sub nomine cruciatæ, ductu cujusdam sceleratiss. latronis, Georgij Szekel appellati insurrectionem, ex eoq; notam perpetuæ infidelitatis eorum incursionem penitus amiserunt, dominisq; ipsorum terrestribus, mera & perpetua jam rusticitate subjecti sunt: qui secundum legem & consuetudinem hujus Regni, dudum approbatam, ratione quorumcunq; negotiorum (exceptis rebus forum Ecclesiasticũ manifestè concernentibus) nec in præsentiam judicum ordinariorum Regni, nec vicariorum Ecclesiarum vel aliorum judicum spiritualium: Sed neq; Comitum parochialium aliquorũ Comitatuum simpliciter & directè

valamely időben akarták, az ő föld Vámokat le-tévén, és az ő adoságokat meg-fizetvén, az ő lakó helyekmás helyre az hova akartak, szabadon laknia el-mehettenek: De az ő effele szabadságokat, az el-mult időkben, az ő pártolásoknak és feltámadásoknak miatta, mely támadást egy lator Szekely György Hadnagysága alat, kereszteségnek nevével, mind az egész Nemeség ellen inditottak volt, mivel hogy az miat örök hitlenségben esvén, tellyeséggel el-veszteték, és annakokáért az ő földes Uroknak Urasága alatt, immáron riszta és örök paraszságban kel élniek: Kiért ez Országnak törvénnye és szokása-szerint, akar minémű dolgok felől is (ki vévén az ollyan ügyeket, mellyek nyilván az szent Széket illetnek) sem az Országnak Birai eleiben, sem az Egy-házi Birák eleiben, sem penig az Vármegye Ispáni eleiben, akar valamely Vármegyére nem idézhetik: hanem ő nevekben, minden panaszolkodónak és pöreznek, az ő földes Urok, akar Egyházi, akar egyéb Urok legyenek, tartoznak elsőben törvényt és igazat tenni. Es ha mely fél azfele törvényel meg nem elégednék, tehát az pört,

az

az ő szokot felső Birája eleiben kel bocsátani kérdőre. Igy hogy valamely pőr az ő folyasából Egyházi Széket illetne, tehát az ott való vidékbéli Püspők eleiben, vagy képebéli eleiben. Ha penig köz Nemes ember Székit illeti, az Vármegye Ispán és Szólga Birák eleiben kel bocsátani. Es ez féle törvény-tételt akar hól kezdgyék, ha az kérdőről az földős Ura eleiben ismét visszza bocsártyák, mindenkor két Szólga Biró előt tartozik az földes Ura törvént tenni felőle.

rectè citari possunt: sed eorum ex parte, cuilibet querulanti atq; causanti, domini ipsorum terrestres atq; temporales, sive sint seculares, sive spirituales, judicium & justitiam primùm impendere tenentur. Et tandem super hujusmodi judicio, si partium ipsarum altera contentari noluerit, causam ipsam in præsentiam judicis sui superioris, ad quem scilicet cognitio ejusdem causæ spectabit, evidentioris & maturioris discussionis & revisionis gratia deducere poterit. Jta videlicet, quòd si causa ex ejus serie forum Ecclesiasticum concernere videbitur: in ordinarij sui diocæsim ejusq; vicarij. Si autem ad seculare judicium attinere dinoscetur, in Comitis Parochialis, ac judicium Nobilium præsentiam transmittenda erit. Et hujusmodi judicij ac justitiæ impensio, sive causa in curia Regia per evocationem, sive coram Comitibus Parochialibus, vel Ecclesiarum vicariis per citationem mota & suscitata existat, dùm in præsentiam domini sui terrestris remittitur, semper coram uno vel duobus judicibus Nobilium fieri celebrarij & administrari debet.

AZ JOBBAGYOK felől való törvény-tételnek módgyáról és rendiről.

XXVI. TITVLVS.

DE MODO ET ordine impensionis judicij, ex parte jobagionum fiendæ.

TITVLVS XXVI.

IN primis igitur de modo & ordine impensionis ejuscemodi judiciorum dicendum est. Ubi quæritur, utrum Dominus terrestris sive temporalis per querulantem simpliciter requisitus, teneatur ex parte jobagionum suorum de facto judicii & justitiam impendere? Et si impendere recusaverit: An propterea onus aliquod juridicorum gravaminum incurrat? Et an possit postea (citatione contra ipsum super ea re facta, ut jobagiones suos coram Comite & judicibus Nobilium statuat) ex parte eorundem jobagionum suorum judicij impensionem promittere: vel solus Comes Parochialis, cum judicibus Nobilium ex parte illorum judicium jam impendere teneatur? Dicendum, quòd licet divino & humano quoq; jure, ac communi de lege, quilibet dominus terrestris ex parte quorumlibet jobagionum & rusticorum, ac etiam familiarium suorum ignobilium, libet querulanti & laso, aut dampnificato homini ad simplicem duntaxat requisitionem & querimoniam mox

LEg elõszõr penig effele tõrvénytételnek módgyáról, és rendirõl kell szóllanom: Holot kérdhetnéd, hogy ha az fõldõs Ura, ki idõ szerint Birája, valamely panaszolkodónak kérésére az õ jobbágya felõl tartoziké mindgyárt tõrvént szólgáltatni? Es ha az tõrvént nem akarja szólgáltatni, maradé valami terhen és birságon érette? és az után idezés által kénszerithetié, hogy az õ jobbágyit az Vármegye Ispanyi elõt, és Szólga Birák elõt, elõ állassa, és az õ jóbbágyi felõl tõrvényt igirjené: avagy õ maga az Ispán az Szólga Birakkal azok felõl tartoziké immár tõrvényt tennie, holot az fõldõs Ura elsõben tõrvényt nem tõt felõlõk? Erre azt felellyük, hogy jóllehet minden panaszolkodónak az jobágyok felõl és paraszt szólgák felõl, mind az Isteni tõrvény, és mind az természet tõrvény-szerint, minden fõldes Ur, azontól tartoznak tõrvényt tenni: de minekelõtte az panaszolkodo fel az fõldõs Urat, az tõrvény tételre Szólga Biróval nem inti és reá nem hija, ha addig tõrvényt nem szólgáltat-is, semmi terhen nem marad érette: mert az büntetést és az birságnak terhet, az tõrvény erejének meg nem tartasáért

és meg-szegéséért szokták az engedetlenre vetni. Mivel hogy azért, aztörvény mîg meg nem hadta vólt az földes Urának, hogy jobbágya felől törvényt tegyen, azért nem az Ispán sem az Szólga Birák, hanem csak ő maga az földes Ura tartozik törvént szólgáltatnia.

mox judicium & justitiam facere ac administrare teneatur: antequam tamen juridicè, hoc est, per evocationem vel citationem ad hujusmodi judicij impensionem requisitus & admonitus non fuerit (si etiam facere & impendere neglexerit) nulli propterea pœnæ subjacebit: eo quòd pœna ob contemptum & transgressionem judiciariæ commissionis in causarum processibus subsequi & imponi consuevit. Non igitur Comes parochialis cum judicibus Nobilium, sed per seipsum etiam expostulat judicium illud administrare tenetur.

Honnát azt tanullyuk meg, hogy ha valamely Nemes embert, akar Egyházi személy, akar egyéb renden valót, kinek jószága vagyon, ha Király Vdvarába ugy hiják és intik törvényre, avagy penig az Varmegyére ugy idézik, hogy személy-szerint-is elő mennyen, és jobbágyit-is és parasztszólgait elő tartozzék állatni: tehát ha az törvényre nem menëd, és jobbágyit, szólgait, és az kiket elő állatni hadtak vólt, elő nem állattya, az Vr maga személyében három nehéz Gyrán, az kiket elő állatni hadtak vólt penig mindenik egy egy nehez Gyran, annak-felette Fel-peresnek keresetin marad-el. Illyenképpen, hogy ha nagyob hatalomra hitták,

Unde sciendum est, quòd si quisquis Nobilis aut possessionatus homo (sive spiritualis, sive secularis persona existat) in curiam Regiam evocatus: vel in sedem judiciariam Comitis Parochialis citatus ita fuerit, ut per seipsum comparere, & jobagiones quoq; aut familiares suos ignobiles sistere ac juri statuere teneatur: tunc si talis Nobilis, aut possessionatus homo non venerit: solus ipse in persona sua propria, in trib⁹ Marcis, gravi ponderis, jobagiones verò vel familiares sui ignobiles quotquot fuerint nominatim statuere commissi, per sin-

gula capita, in singulis Marcis, hoc est, qualibet persona statui commissa, in una Marca gravi similiter ponderis convinci & aggravari, & insuper in actione acquisitionem actoris condemnari solet atq; debet. Sic videlicet, quòd si causa ratione facti majoris potentiæ in curia Regia mota fuisse dinoscitur: tàm Nobilis, vel possessionatus homo, quam etiam sui jobagiones aut familiares, ignobiles nominati, & per expressum statui commissi, in amissione capitum & bonorum suorum quorumlibet, mobilium scilicet & immobilium, ad portionem ipsorum cedentium condemnantur.

hitták, mindnyájan az fõldes Vrokkal egyetemben, fejeken, és minden marhájokon és jószágokon maradnak az õ részek szerint.

Ubi verò causâ prætextu negotiorum factum minoris potentiæ tangentium, etiam in sede judiciaria Comitatuum suscitata fuerit: tunc Nobilis in centum florenis, partim judici, & partim actori solvẽdis, jobagiones autem & familiares sui singillatim in eorum homagiis, quadraginta florenos facientibus, actori solummodo cedentibus aggravantur. Nam in sedibus judiciariis Comitatuum, ratione violentiarum & actuum potentiariorum, pœna ultra centum florenos decerni non potest. Verùm, si venerit, & responsione facta ex parte hujusmodi jobagionum ac familiarium suorum ignobilium, super objectis & actionibus actoris, judicium & justitiam impendere promiserit: tunc in facie illius possessionis, ubi tales

Ha penig kisseb hatalomra hitták, még az Vármegye székin is az Nemes ember száz forinton, kinek fele az Biroé, fele az põresse, az õ jobbágyi penig fejénként mindenik negyven negyven forinton marad, mely birság csak az Fel-põresse lészen. Mert az Vármegyéken, az hatalomnak birsága száz forintnak felete nem mehet. Ha penig reá jövend, és tõrvényt igirend vagy felelend az Vrok az jobbágy felõl, hát ugyan ott ahól az lakik, az ki felõl tõrvényt kérnek, egy Szólga Biró elõt, azon Vármegyéből tartozik õ maga vagy tisztartoja, vagy Birája, az napon, kit à Biró rendelt, tõrvént tenni. Ha

tales ruſtici vel ignobiles famuli reſident, in termino, per judicem ſuum ſuum ordinarium ad id præfigendo, coram uno (ut prætactum eſt) aut duobus judicibus Nobilium ipſius comitatus, in quo poſſeſſio talis adjacet, ejuſcemodi judicij & juſtitiæ impenſionem, per ſe, vel officialem, aut villicum ſuum, facere & peragere tenetur.

Ha azért tőrvényt nem téſzen az Birotól hagyot napon, egyikért egyikért három Gijran marad érette, kűlőn kűlőn mindenik jobbágya képében, valamenyi felől tőrvényt kértenek vólt tőlle, kinek két réſze az Birónak, harmad réſze penig az Fel-pőreſnek adatik. Es ugyan haſonloképpen három Gyra bűntetés alát, más tőrvény napon, tartozik tőrvént tenni, azon Birónak hagyot napjára, mellyet iſméglen nevezet.

Si autem in termino, per judicem ad id deputato, judicium & juſtitiam hujusmodi facere & impendere tenuerit & neglexerit: tunc idem nobilis, aut alter quilibet poſſeſſionatus homo, pro non impenſione ipſius judicij ac mandati judicis refutatione, prætextu ſingulorum Jobagionum, vel famulorum ignobilium, (quorum ex parte judicium & juſtitiam adminiſtrare ac impendere tenebatur) in ſingulis tribus Marcis, in duabus ſemper Judici, in tertia verò partibus actori per ſolvēdis condemnatur: Et cum aliis ſingulis trib⁹ Marcis, ad impenſionem ejusdem judicij & juſtitiæ, in termino, iterum ad id per Judicem præfigendo, cogetur & compelli debet.

Ha máſodſzor-is tőrvént nem téſzen felőlők, hát mindeniknek kűlőn kűlőn Diján marad el, kiről azō Nemes emberek marhájokból, ha találhattyák, avagy még joſzágából is, à Biró tartozik az Fel-pereſt megelegiteni. De ezt ugy ércsed, ha az jobbágyit kiſſeb hatalom dolgáért kereſnék tőrvénnyel.

Ubi verò ſecundariò quoq; ab ipſa judicij & juſticiæ impenſione ſe retraxerit, & illud adminiſtrare ſubticuerit atquè neglexerit: tunc in homagiis ſingulorum de facto condemnabitur: & ſuper eiſdem homagiis de bonis ac rebus talis nobilis vel alterius poſſeſſionati hominis, mobilibus, ſi reperiri pote-

Mert

poterunt: aliter autem de juribus suis possessionariis actori satisfactionem Judex impendere tenetur. Et hoc super homagiis verum esse accipe, si actus violenti, quorum prætextu causa ipsa mota fuit factum minoris potentiæ repræsentabunt. Nam si capitalem sententiam tangunt, tunc non in homagiis, sed in amissione capitum & omnium bonorũ ipsorum, omnes illi ex parte, quorum judicium celebrari debebat, condemnantur: & cuncta eorum bona mobilia, videlicet & immobilia, judici atq; adversæ parti adjudicabuntur: & insuper vigore literarum adjudicatoriarũ, ubicunq; deprehendi poterunt, sive intra propriorum dominorum, sive aliorum territoriorum (ut condignam luant pœnam) cum literis adjudicatoriis & sententionalibus, per adversarium & actorem liberè captivabuntur.

Mert ha nagyob hatalomra kereſſik, nem dijakon, hanem fejeken és minden marhájoknak el-veſzteſſen, maradnak mind azok, valakik felől tőrvént kellet vólna az főldes Vrának tenni: és minden ingo bingo marhájokkal és jószágokkal az Biró és az pőres oſztozik: és ennek-felette az Fel-pőres mindenűt az itilt *ſententia* levéllel meg-fogathattya, és meg bűntetheti őket, akar az ő magok határán, akar más ember határában.

Attamen ſi juxta domini terreſtri promiſſionem, & judicis commiſſionem, in termino & loco ad id deputatis, judicij & juſtitiæ, hujusmodi impenſio ritè peracta fuerit, & jobagiones vel familiares ignobiles, in facto majoris potentiæ rei & culpabiles reperti, ex eoq; in ſententiis capitalibus, atq; amiſſione cunctorum bonorum ſuorum, mobilium & immobilium condemnati & aggravati exti-

Ha penig az főldes Vr tőrvént ſzólgaltat, az ſzerint, mint az Biró-is meg-hadta vólt, és ő maga-is tőrvént igirt vólt felőlők tenni, ha nagyob hatalomnak pőriben bűnőſőknek találtatnak, és azokon fejeknek, és minden ingo bingo marhájoknak és őrőkeknek el-veſztéſſen maradnak, tehát effęle javoknak, két réſze az főldős Vroknak, ugymint Birónak, az harmadik réſze penig az pőreſſeknek jut, és ennek-felette tartozik őket az pőres kezében

ben adni bűntetésre. Mert ha kezében nem adgya, mindeniknek Díját az ő maga tulaydon joszágából kel meg-fizetni.

extiterint: tunc hujuscemodi bonorũ duæ partes domino ipso terrestri, tanquam judici, & tertia pars actori adversarioq; cedent in portiones. Et præterea tenebitur dominus idem terrestris capita illorum convictorum & condemnatorum manibus adversarij jure puniendа tradere & assignare.

De az földes Urok ugy kötelesek ezekre, hogy ha mikor az törvént kérték tőlle, ez is törvént igirt, akkor az ő birodalma alat vóltak az jobbágyok, kiket meg-*sententiáztak*. Mert ha üdő közben el-futot, és az Vra birodalma alól valamellyik el-szökőt, tehát az ő földös Vra semmi terhen nem marad.

Quod si facere Dominus ipse terrestris nollet aut non curaret quovis modo: tunc homagia singulorum de rebus & bonis suis propriis deponere persolvereq; tenebitur. Et hoc verum est, si in termino, quo judicij & justiciæ impensionem facere promisit, ejuscemodi victi & condemnati erga ipsum, & in potestate ejusdem fuerunt. Nam si tempore medio, aliquis illorum Jobagionum, vel familiarium ignobilium aufugeret, & manus jurisditionemq; & potestatem domini sui evaderet quoquo modo: tunc idem dominus terrestris in nullo propterea onere gravari debebit.

Ha penig az törvény igiretinek utánna, és az törvény ki-szolgáltasnak előtte Vra akarattya ellen, avagy nyilván futand el, avagy el-szökendig, tehát az földes Vra minden jószágát és marháját magának foglallya, és ha nagyob hatalomra kereste az Díját, tiz nehéz Girát és az negyven forintot az pöres félnek belőle tartozik meg-fizetni, és a mi Dijátul meg-marad két része magáé, az

Verùm, si quispiam illorum, post promissionis & ante impẽsionis judicij diem & terminũ, invito domino suo terrestri, palàm vel occultè discederet & aufugeret: tunc universas res, & quælibet bona, mobilia videlicet & immobilia illius, in territorio ipsius domini sui existẽtia & adjacentia, idem dominꝰ liberè pro se occupare poterit.

Tamen de eisdem (si actus potentiarij majores fuerint) homagium illius, decem scilicet Marcas, quadraginta florenos auri facientes, primùm actori persolvere, & tertiam quoq; partem residuitatis bonorum suorum mobilium, eidem adversario dare tenebitur: duas partes eorundem bonorum nobilium pro se reservando. Et nihilominus, hæreditates & bona immobilia ipsius rustici, vel familiaris ignobilis, æstimare, & tertiam partem æstimationis atq; valoris earundem hæreditatum, actori pariter assignare debebit: Reliquas duas partes pro se similiter auferendo & occupando.

az harmada az põres fele: Az paraszt jószágot-is meg-bõcsülvén, harmad részét tartozik az bõcsünek azon. Föl-põresnek adni, az két részét hasonlatosképpen magának tartván.

Et insuper, adversarius ipse, ubicunq; talem fugitivum reperire poterit, liberam detinendi, & juxta sua demerita capitali sententia feriendi plenariam habebit authoritatem.

Annak-felette az Föl-põresnek szabad az ollyan el-futot jobbágyot meg-fogni, és meg-büntetni, fejet vétetni, minden helyeken valahul kaphattyák.

Si autem actus violenti minores fuerint: tunc solummodo homagium illius actori persolvere, & cum hoc super damnis, per rusticũ vel famulum ignobilem illatis (si in actionis serie damna declarata fuerint) de bonis ejusdem rustici vel familiaris adversario satisfactionem impendere tenetur.

Ha penig kisseb hatalomra keressik, az Vra csak Dijával tartozik és az kárnak meg-fizetésével azon jobbagynak marhajából, és ugy hogha az feleletnek rendiben, az kárt jól élõ adta, és számlálta az Föl-põres'.

AZ JOBBAGYOKNAK és paraſzt ſzólgáknak miképpen itilnek hűtől?

XXVII. TITVLVS.

TOvabba ha az főldős Vrat avagy Király udvarában hiják, avagy Varmegyére idezik oly móddal, hogy az ő jobbágyit avagy paraſzt ſzólgait azon pőrben törvény eleiben kelleſſék állatni, és azon pőrt vagy az Király Vdvarából, vagy az Vármegyéről azon főldes Vr eleiben (hogy jobbágyi és ſzólgái felől az panaſzolkodonak és pereſnek, törvént tegyen) az Biró viſzſza bocsátandgya, és az Föl-peres az törvénynek ſzólgáltatáſáról, az Al-pereſſek ellen, vallatás után való harom bizonyságh levelet mutathat, mind-az-által, azon levél ellen, ha az Föl-peres kereſetit az Al-pereſek tagadni kezdik, tehát minden Al-peres jóbbágynak, avagy paraſzt ſzólgának, kit hadták vólt elő állatni, az ő maga mentségére az ő Dija ſzerint hozzá haſonló negyven emberrel, az az, paraſztokkal, és kik bár nem Nemes emberek, kel hitet vetni, de ollyakkal, kik jó hirő nevű, és tiſzteſſégbéli ſzemélyek legyenek.

Mert

QVALITER JOBAGIONIBUS & famulis ignobilibus juramenta decernantur?

TITVLVS XXVII.

ITem, ſi cauſa, in facto ſtatutionis jobagionum vel famulorum ignobilium, in curia Regia, per Evocationem, aut ſede judiciaria Comitum parochialium, per citationem mota, & in præſentiam ſui domini terreſtris (ut judicium & juſtitiam illorum, ex parte quærulanti, & adverſario impendat) per Judicem remiſſa fuerit: & actor tempore impenſionis judicij, tres literas inquiſitorias contra reos exhibuerit, & illi actionem adverſus ſe propoſitam, ſimpliciter negaverint: tunc cuilibet jobagioni, vel famulo in cauſam attracto, & ſtatui commiſſo, juramẽtum ſecundum homagij ſui exigentiam, quadrageſimo ſe hominibus, ſibi ſimilibus, hoc eſt ruſticis & ignobilib⁹, bonæ tamen famæ & honeſtæ cõditionis perſonis, pro ſui expurgatione imponendum erit. Nam quilibet

rusticus & impossessionatus homo, cum suo juramento, unum florenum, centum denarios valentem, & non plures accipere potest, & ex consequenti, ad majus, sacramento suo, nec expurgare, nec condemnare quẽquam poterit. Secus est tamen in causis criminalibus, quando ad caput malefactoris cujuspiam juratur. Nam eò tùnc non homagium, sed demeritum, & criminis pœna ponderatur.

Si verò binas literas inquisitorias produxerit, tunc vigesimo se: si autem unas exhibuerit, decimo se, sibi (ut præfertur) æqualibus rusticis sacramentum adjudicari & imponi debet. Et hoc contranobiles & alios possessionatos homines. Nam si inter ignobiles & rusticos judicium administrabitur: tunc modus & ordo loci ac patriæ (ubi reus moram trahit) observatur. Literas autem inquisitorias intellige semper illas, quæ ad literatorum mandatum Regium, vel literatoriam petitionem aliorum judicũ Regni ordinariorum, in locis testi-

Mert minden paraſzt ember kinek jóſzága nincsen, az ő hitivel, csak egy forintigh eskedhetik, ki ſzáz pénzt téſzen, és nem tőbre, kiből ez-is következik, hogy ſenkit nem menthet meg fellyeb egy forintnál ſem nem kárhoztathat. Külőmben vagyon azért az dolog az főben járó pőrekben, mikoron valamely gonoſz tévő embernek fején eskűſznek. Mert akkoron nem az bűnős embernek az Diját, hanem az bűnnek érdemét ſzoktak meg-tekénteni, és az hitben elő venni.

Ha penig két bizonyság levelet hoz elő, tehát huſzad magával: ha penig csak egy valló levelet hoz elő az Fől-peres, tized magával való hitet kel az Al-pereſnek vetni haſonló paraſztokkal, mint fellyűl meg-vagyon. De ez illyen hitet az Nemeſſek, és egyéb joſzágos emberek ellen ſzokta az tőrvény itilni az paraſztoknak. Mert ha nem Nemeſſek kőzt, és paraſztok kőzt forog csak az tőrvény, tehát az helynek és az Al-pőreſnek lako helye és módgya, és rend-tartáſſa-ſzerint kel az hitet fel adni. Az bizonyság leveleken penig ércsed affęle vallatáſokat, kik Király levele által való parancsolatból, vagy Biráknak levele által való

kéré-

kéréſekből, bizonyságh helyeken, vagy az Országbéli Nemeſſek gyülé-ſeben kelnek, mellyeknek tellyeſ-ſęggel való erejek vagyon. Mert az mely bizonság levél, csak az pōreſ-nek kéréſęre Váármegye Székin-ſzokot lenni, añak csak réſz-ſzerint való ereje vagyon.

De ezt eſzünkben kel vennünk, hogy ha az fellyül meg-mondot tōrvény-tételnek idejékor, az Al-pōreſek az Fōl-pereſnek kereſetit, az kit ō ellenek elō ád tagadandgyák, és ſzomſzédságnak bizonyságával, avagy egyéb tanusággal ártatlanságokat meg akarják bizonyitani, és magokat meg-menteni, az Fōl-peres penig effęle bizonyságra nem akarná ōket ki ereſzteni, hanem az bé adot kérdezō levélnek ereje ſzerint, az Birótól tōrvént kévánna ſzólgáltatni: tehát az illyen dologban, ez Al-pereſnek, az bizonyság levélnek ereje ſzerint, az mennyi magával kellene magát hitivel meg-menteni, csak felével kel meg-eskünni, miképpen ezt à ſzokáſt, még az Nemeſſek tōrvénnyében-is meg-tarttyák. De maga kōzōnſęges itilet ſzerint

teſtimonialibus, aut coram eiſdem judicib⁹ ordinariis Regni, inconvētionibus generalib⁹ dominorū & Nobilium ſunt confectæ. Nam inquiſitoriæ ſimplices, ad legitimam ſcilicet, & inſtātem petitionem cujuscunq; litigantis, in ſedibus judiciariis Comitum parochialium emanatæ, in parte ſolummodo, & non in pleno continent vigorem.

Advertendum tamen eſt, quòd ſi præmiſſo tempore impēſionis judicij in cauſam attracti, actionem & acquiſitionem actoris & adverſary contra eos propoſitam negaverint, & teſtimonio vicinorum ſuorum, aut alio probabili documento, ſeſe immunes & innocentes eſſe declarare voluerint, & actori hujusmodi teſtificationem acceptare noluerit: ſed ſimpliciter & de plano juxta exhibitarum literarum inquiſitoriarum vigores, judicium & Juſtitiam à judice poſtulaverit: tunc in tali caſu juramētum illud, quod virtute ipſarum literarum inquiſitoriarū adjudicari ac imponi deberet, pro media parte defalcabitur & condeſcendet:

prout ista consuetudo etiam in causis nobiliũ observatur. Opinione tamen communi atq; vulgata, cum quot personis Nobili, vel domino terrestri, in curia Regia, vel sede Comitum parochialium judiciaria, juramentum decernitur: cum tot personis etiam jobagionibus vel famulis ejus ignobilibus imponendum erit. Et si nobilis post communem inquisitionem juramẽtum præstiterit: etiam coloni ac familiares sui absoluti manebunt. Si verò succubuerit: illi quoquè condemnati intelliguntur.

szerint ezt tarttyák, hogy az Nemesseknek az Király Vdvarában, vagy az Vármegye Székin, valahány személlyel hitet itilnek, az parasztszólgáknak-is, és à parasztoknak annyid magokkal kel meg-eskűnniek. Es hogy ha az Nemes ember az kőz tudománnak utánna személlyét megmenti-is az ő parasztjobbágyi, és szólgai-is, ő véle egyetemben megmenekednek. Ha penig pőrit elveszti, az parasztjobbágyok és szólgai-is vélle egyetemben meg *sententiá*ztatnak.

QVALITER DAMNA & debita, per rusticos, res ac hæreditates non habentes recuperari debeant.

TITVLVS. XXVIII.

NEc hoc prætermittendũ est, quòd si quispiam litigãtiũ, rusticum aliquem in homagio suo, aut damnorũ vel debitorũ solutione juris ordine cõdemnaverit & convicerit: & convictus ille, nec res mobiles, nec hæredi-

ADOSSAGOT ES kárt parasztokon (és Nemesseken is) kiknek marhájok és őrőksęgek nincsen, mint kellyen meg-venni.

XXVIII. TITVLVS.

HOgy ha valamely pőres valami parasztot az ő Diján avagy károknak, vagy adosságoknak meg-fizetéssen, térvény folyása szerint elmarasztthat, és az parasztnak sem ingo marhája, sem penigh őrőksęge nincs, kiből az maratságról meg-fizethet-

zethetne, tehát az paraſztot, à ki azképpen el-maradot, tartozik az ő főldes Vra fogva az pőres kezében adni: mely pőres tizen őtőd napigh (ha azonkőzben és addiglan azzal meg nem alkhatik az veſztő fęl) az ő fogházában tarthattya: de ſemmi nyomoruságot teſtében rayta nem tehet, mert igy Diján maradna, de vizzel és kenyérrel azonkőzben tartozik táplálni. Mely pőres fęltől és annak fogságától, ha ez idő kőzben magát meg nem ſzabadithattya: tehát az Fől peres az paraſztot rabbá még ſem teheti: hanem meg kel eskűtni, hogy minden héten valamit munkajával, és kuldulaſsával-is találhat, mind addég, à mîg az ő adoſságát meg tellyeſitheti, harmadát az ő pőreſſęnek hiven bé-ſzólgáltattya, és ugy tartozik ſzabadon el-bocsátania. Ha penig meg nem akar eskűnni, és az terhet magára nem akarna fel vennie, vagy talám az ki ſzabadulván valamiképpen az ő pőreſſet meg-csalná, tehát az ő pőreſſe az paraſztot mindenűt meg-foghattya, meg-tőmleczezheti, és rabbá teheti, mind addég az mîg az Diját, kárt, avagy adoſságot kételenſęg alat-is meg-fizeti, kit ſzabadságában nem akárt igazán meg-fizetni.

Ugyan

hæreditates habuerit, ut ſuper ea re ſatisfacere poſſit: tunc tenetur dominus terreſtris ipſum ruſticum, ſic convictum manibus adverſarij ſui captum tradere & aſſignare, qui quidem adverſarius vel actor, infra quindecim dies (ſi interea cum eo convict⁹ ipſe non cõcordaverit) poterit illum ſuis in carceribus detinere: nullũ tamen detrimẽtũ in corpore ſuo, ſub pœna homagij ejuſdem, ipſi inferre valet, ſed de pane & aqua interim ſibi providere debet. Qui ſi etiam interea temporis ſe de hujuſmodi captivitate eliberare non poſſet: tamen adverſarius ruſticum ipſum in ſervitutem adhuc religere non poterit: ſed accepta ab eo fidei cautione (quod quicquid laborando, aut mendicando, acquirere valebit, tertiam partem adverſario ſuo omni hebdomada, donec debitum ſuum ſuppleverit, fideliter adminiſtrabit) liberũ dimittere tenetur. Qui ſi juramẽtum præſtare, & onus hoc ſubire, inſeg, levare recuſaret, vel fortè accepta ſecuritate adverſarium ſuum

defrau-

defraudaret: tunc adversarius ipse rusticum illum (ubicunq; locorum poterit) rursus detinendi ac incarcerandi, & in suam servitutem redigendi, ad effectum usq; restitutionis ejuscemodi homagij aut damni vel debiti, plenariam habet facultatem: illeq; supplere tenebitur invitus, quod noluit liber & manu missus.

Part. 2. Tit. 68.

Et idem est intelligendum etiam de causis, inter Nobiles, prætextu debitorũ, & damnorum motis & subortis: ut scilicet nobilis hæreditates, & res mobiles, ad satisfaciendum, de debitis contractis, & damnis, per eũ illatis non habere compertus, etiam in persona sua detineatur, & ad satisfactionem per judicem, modo de rusticis immediatè prædeclarato compellantur: prout in secunda quoq; parte, seriè videlicet sententiarum, paucis tetigi. De crescentia autem duplici debitorum, si quãdo reus terminum solutionis, per judicem præfixum, præteriisset (prout apud veteres observatum legimus) nostrâ hâc tempestate non est quicquam judicandum.

Ugyan ezen tõrvént érez az Nemessekről-is, kik szegények, és Dijokon, káron és adóságban maradtak, és ingó marhájok avagy õrökségek az elég tételre nem találtatik, hogy még személében-is meg-foghassa, és az Biró az elégtételre kénszeritheſſe, mint szintén egy parasztszemélt, kiről az előt-is az *Decretum*nak második részében-is az *sententiá*knak rẽdiben rövid beszéddel szóllottunk. Az adóságnak penig nevekedését, mint az ki két annyin maradna, ha az napra kit az Biró hagyot, meg nem fizethetne, (kivel jóllehet az régiek éltenek) de ez mi idõnkben, senki meg ne itillye.

QVOMODO RES mobiles & imõbiles Rusticorum, inter se filios & filias dividantur?

TITVLVS XXIX.

Item,

PARASZT EMBEREKnek ingó és ingatlan marhájok, fiai és leányi közt, miképpen osztassék-meg?

TITVLVS XXIX.

Továb-

TOvabba ha paraſzt ember hólta után fiai és hajadon leányi maradnak: az attyok jovaival, örökſęgivel egyenlőképpen oſztoznak, minden ingo bingóval. De ha az leány az ingo jókból ki házaſittatik, tehát ezt kel meg-tekinteni, hogy azok az jók, vagy öſtől maratjók, avagy attyai jovok. Hogy ha öſtől maratt jók, tehát az ki házaſitás miatt meg nem fogyatkozhatik. Mert az leánt-is egyenlő réſz illeti belőle. Hogy ha kedig attyai jók vólnának, tehát az attya az ő tiſztęſſęges értekéhez képeſt, ki házaſithattya belőle, melynek, utánna azon jókból réſze nem lehet: Sőt az attya meg-halván az fiura ſzallanak: Ez-is el halván az attyafiaira, és vér-ſzerint való rokonira halnak ezek az jók, azokra penig, kik azon főből vólnának, az kitől az meg-hólt ſzemély ſzarmazot. Ha penig az attya az ő réſzéről, *teſtamento*mot akarna tenni: Azt-is meg-mivelheti, de maga feleſęge fogyatkozásán kivül. Mert az feleſęgének à marhában és örökſęgben, mellyet házaſságoknak idején és egygyűt éltekben kereſtenek, mindenkoron oſzlás ſzerint, réſze vagyon egyenlőképpen. Ugy hogy ha az Ura *teſtamento*m nélkül hólt vólna.

ITem, ſi ruſticus filium genuerit, filiam quoq; nondum emaritatam habens: tunc uterq; in rebus paternis, tàm mobilibus, quàm immobilibus, æquali jure ſuccedit. Si tamen de rebꝰ mobilibus filia emaritata fuerit: tùnc advertendum eſt, Num illæ res, aut avitæ, aut paternæ fuerint. Si avitæ: fraus nulla in emaritatione ſequi poteſt. Quoniam filia æqualem portionem ſortiri debet. Si autem res paternæ extiterint: tùnc pater juxta condecentiam ſtatus & honoris ſui, poterit eam emaritare, & amplius portionem rebus de eiſdem non habebit: ſed mortuo Patre ad filium devolventur: & illo quoq; decedente, ad fratres & conſanguineos ſuos ab eodem ſtipite derivatos condeſcendent. Verùm ſi Pater de ſua portione teſtamentum condere voluerit, Id quidem facere poterit, abſq; tamẽ fraude uxoris. Nam uxor, in rebus per maritum ſuum ſtante conjugio conquiſitis, ſemper particeps & cõdiviſionalis efficietur. Ita quòd viro inteſtato decedẽte, ad eam univerſa bona ſua,

Part. 1. Tit. 17. 19.

per ipsum, ut præfertur, conquisita, devolventur. Ubi verò pater, mortua prima uxore sua, aliam duxerit consortem: tunc filius, ex prima uxore natus, si cum patre suo in reb⁹ mobilibus & immobilibus divisus fuerit: secunda uxor ejus de portione filij pro se nullam portionem habere permittitur: & neq; fratres sui, ex ipsa secunda uxore patris generati, sese ad illam ingerere possunt: sed de eisdem filius ipse, prout voluerit, liberam disponendi habet facultatem.

na-meg, minden kereset jók, ő rőksęgek reá maradna. Az hól penig az attya, az első felesęge meg-halván, más felesęget hoz magának, tehát az első felesęgétől való fiu ha az attyával, az ingo és ingatlan marhából meg-osztozot: az ő második felesęge, ez fiunak reszéből, semmi részt magának nem vehet, és sem az ő attyafiai, az kik az attyának második felesęgétől valók vólnának, ahoz magokat nem elegithetik: hanem az fiu, az mint akarja, szabadon ugy adhattya.

QVALITER BONA Rustici intestati, in dominum terrestrem devolvantur.

TITVLVS XXX.

Tem, rusticus, unica & singularis persona existens, nullũq; post se hæredem & successorem legitimum relinquẽs, super rebus suis mobilibus liberè testari potest, hæreditates tamen, si avitæ fuerint, omninò in hominem terrestrem devolvuntur. Si verò per semetipsum extiterint

TESTAMENTUM nélkűl meg-hólt Paraszt embernek jóva az főldes Urára mint szállyon.

XXX. TITVLVS.

AZ Paraszt ember egy rideg személy lévén, kinek hólta után semmi őrőkősse, avagy tőrvény-szerint való maradéka nem vólna, az ő ingó marhajáról szabadon *Testamento*mot tehet, az őrőksęg penig, ha őstől maratt lészen, egyenessen az főldes Urára szál. Ha penig az paraszt ember ő maga kereste lejend, két

két réſzre oſztaſſęk, melynek egy-gyik réſze az fõldes Urának, az máſik réſze penigh tellyeſſęggel annak jút, az kinek *Teſtamento*mban hadta. Ha penigh *Teſtamentum*-tétel nélkũl hall-meg, minden ingó marhája, és ingatlan õrõkſęgi, az fõldes Urára ſzállanak. Ki mindeneknek elõtte tartozik azokból az temetéſęre és el-takarasára gondot-viſelni: és annak-utánna minden adóſſit meg-elegiteni, és adoſságát meg-fizetni, melytõl az mi meg marad, azt az után magának veheti. Hól penigh az paraſzt ember igaz õrõkõſt hágy utánna, és az kicsin lejend, és még tizenkét eſztendõre nem ért, tehat az Atty a nem csak az õ réſzérõl tehet *Teſtamento*mot, de még az kiſded õrõkõſnek-is à tizenkét eſztendõnek alatta, ha talámtan meg-halna, más õrõkõſt (kit akarna) hagyhat és állathat, ugy hogy, azonkõzben, ha az igaz õrõkõſnek hólta tõrténnék, az utánna válaſztot és hagyatot õrõkõſre ſzállyon az marhája õrõkſęgeſtõl. Ha penig az igaz õrõkõs az fellyũl meg mondot idõt meg éri, vagy meg haladgya, ez fęle õrõkõſse tétel ſemmive léſzen, és az igaz õrõkõſnek kel kezében ſzólgáltatni minden jókat, mellyeknek tartáſa, és el hagyáſa is õtet illeti. Ugy

rint acquiſitæ, in duas dividentur partes, quarum una domino ipſõ terreſtri: altera verò cui teſtamentaliter legaverit, effectivè cedet. Si autem inteſtatus deceſſerit: omnia ipſius bona, tàm mobilia quàm etiam immobilia, ad dominũ terreſtrem devolvuntur. Qui ante omnia de eiſdem bonis pro exequiis & ſepultura illius providere: cunctos deinde creditores ſuos contentos reddere, & debita ſua perſolvere tenetur: & reſiduum bonorum per ſe tandem tollere poteſt. Ubi tamen ruſticus hæredem poſt ſe reliquerit legitimum, & hæres parvulus fuerit, ac ætatem duodecim annorum non attigerit: tunc poterit pater, non ſolùm de portione ſua teſtari: verum etiam hæredi parvulo infra ipſam duodecim annorum ætatem forſitan decedenti, hæredem aliũ (quem maluerit) ſubſtituere; Ita, ut ſi interim hæredem ipſum legitimum præmori contingat, ſubſtitutus hæres ſuccedat. Si tamen verus hæres ætatem poſtea prædictam attigerit vel tranſcenderit: ejuſcemodi ſubſtitu-

tio extinguetur, & in hæredis potestatem bonorum omnium conservatio pariter & dispensatio reponetur.

Verũtamen colonorum quemadmodũ multiplex est conditio, ita & cõsuetudo juris, quæ juxta locorũ veterem usum observanda censetur. Per hoc tamen non est intelligendum, ut hæreditas, per rusticũ cuipiam legata vel vendita, jure perpetuo à domino terrestri alienare possit. Nam rusticus, præter laboris mercedem & præmium in terris Domini sui, quantum ad perpetuitatem, nil juris habet: sed totius terræ proprietas ad dominum terrestrem spectat & pertinet. Per hujusmodi igitur legationem aut vendationem, colonus non nisi laboris sui mercedem & præmium condignam scilicet æstimationem terræ, prati, molendini, vel vineæ, cuipiam legare vel vendere potest: perpetuitate domino terrestri salva semper remanente. Qui dum voluerit terras, prata & molendina secundum æstimationem communem, vineas verò juxta condignum earum valorem ad se recipiendi habet facultatem.

Ugy vagyon hogy az Jobbágyoknak miképpen sok rendbéli állapattyok vagyon, azonképpen tőrvényeknek szokása-is sok fęle, mellyet az helyeknek régtől fogván való szokkása-szerint kell megh-tartani. Ezt-is mind-az-által nem ugy kel értenünk, hogy az mely őrökſęget valamely parasztt ember valakinek elhadna, avagy el-adna, effęle őrökſęg az főldes Urától el-idegednék. Mert az parasztt embernek az ő munkája jutalmának felette az Vra főldén semmi igasſága nincsen, hanem az főldnek minden tulaydonsága és őrökősſęge az főldes Vrára néz, és ő hatalmában vagyon. Azért effęle *Testamento*m-szerint való el-hagyás, avagy áron való el-adás által az Jobbágy csak az ő munkájának jutalmát tudni illik, méltó bőcsűét, az főldeknek, réteknek, molnoknak, avagy szőlőknek, valakinek el-adhattya: de az őrökſęgnek tulaydonsága az főldes Vrának mindenkor éppen meg-marad: mely főldes Vra, mikor akarja, főldeket, reteket, molnokat, kőz bőcsű-szerint, az szőlőket penigh az ő méltó árújokszerint hozzája veheti.

QVOD HOGY

HOGY AZ PARASZTok magok képekben, az Nemesſekkel nem pőrelhetnek.

XXXI. TITVLVS.

TOvabba ezt-is eſzedbe vegyed, hogy az mezőn lakó paraſzt emberek, az ő idő ſzerint való Vroknak annyira vadnak aláijok vettetvén, és hatalmokban, hogy ő magok ſzeméllyek-ſzerint, akar minémű dolgok felől-is az Nemeſſekkel nem perelhetnek. Mikoron azért valamely Nemes ember más jobbágyát méltatlan meg-vér, vagy meg-ſebeſit, vagy valamiképpen meg-ſért, avagy marhajában hatalmaſul meghkároſit, és annak az paraſzt jobbágynak az főldes Ura, ezillyen Nemes embert pőrben fogja, és azt meghnyeri, tehát az az Nemes ember, az főldes Ura ellen kiſſeb hatalmon, mely ſzáz forintot téſzen, és ennekfelette az meg-ſebeſültnek avagy meg-veretet paraſzt embernek Dián, vagy az kár-valláſnak meg-fizetéſen, az dolognak mi-vólta ſzerint, marad-el.

AZ

QVOD RUSTICI per ſemetipſos cum Nobilibus lites ingredi non Poſſunt.

TITVLVS XXXI.

ADvertendum præterea eſt, quod quià Ruſtici dominis eorum temporalibus in tantum ſubjecti ſunt, ut per ſemetipſos cum Nobilibus, ratione quorũcunq; negotiorum, lites protrahere non poſſunt. Dum igitur ruſticus per Nobilem quempiam indebitè verberat⁹ aut vulneratus, vel aliter læſus, ſive etiam in reb⁹ ſuis potentialiter damnificatus fuerit: & domin⁹ ſuus terreſtris, hujusmodi nobilem in cauſam conveniendo reum eſſe declaraverit, atquè convicerit: tunc idem Nobilis adverſus dominũ terreſtrem, in facto minoris potentiæ, centum florenos faciente, & inſuper homagio ipſius vulnerati, aut verberati ruſtici, vel damnorum illatorum refuſione & reſtitutione, juxta, videlicet, negotiorum qualitatem, condemnari debet.

QVALITER PUblici malefactores, p Comites parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant.

TITVLVS XXXII.

HOc quoq; sciendum, quòd omnes Nobiles, nec non oppida & villæ, qui vel quæ literas Regias, super malefactorũ & pravorum hominum punitione ac exterminatione pro se non habent confectas, universos fures, prædones, & alios publicos malefactores, per eos in eorum medio deprehensos atq; detentos, manibus Comitum aut Vice-Comitum, & judicium nobilium illius Comitatus, ubi hujusmodi Nobiles residunt, aut oppida vel villæ adjacent, sub pœna homagij malefactoris detenti, tradere & assignare teneantur puniendos. Nec ultra tres dies apud se illos tenere possunt. Nam si ultra triduum conservarent: per singulos dies in singulis tribus Marcis, gravis ponderis, pro qualibet persona detenta, contra Comites, Vice-Comites ac judices Nobilium prænotatos (ob vendicationem jurisditionis eorum temerè per illos factam) meritò convincentur.

AZ NYILVAN VALO gonosz tévõket, miképpen bũntessęk meg az Vármegye Ispánij, és az Némessek kiknek *Privilegio*mok vagyon rólla.

XXXII. TITVLVS.

NYilván való gonosz tévõket, mint orvokat, tolvajokat, és ez feléket, sem Nemessek, sem Városok, sem Falubéliek, kiknek *Privilegio*mok, és errõl való szabad levelek nincsen, Dijoknak meg-fizetésęnek alatta, meg nem õlhetnek, hanem az Jspán, avagy *Vice*-Jspán, vagy Szolga Biró kezében tartoznak, ugyan azon bũnteteſnek alatta, adnia. Harmad napnál tovább magoknál fogva sem tarthattyák. Mert ha harmad napnál tovább tartanák, minden nap az Biroságban hagasokért, három, három nehéz Gira birsággal, tarttyák nállok mindenik foglyot, mely birságot az Vármegye Jspán és *Vice*-Jspán és Szolga Birák méltán megvehetnek raytok.

Homi-

Mind

Mind-azon-által az gyilkoſſokat, ház égetőket, és kik erőſzak-ſzerint paráznaságot cselekeſznek, ha meg tapaſztalhattyák az véteknek hellyén, vagy az Falu főldén, vagy határán talállyák, kiknek *privilegio*mos levelek nincs-is rólla, meg-foghattyák, és tőrvénynek follyáſa ſzerint meg-bűntethetik. De el nem bocsáthattyák: Mert ha el-bocsáttyák, azoknak mindeniknek, az kiket el-bocsátanának, az Jſpánok, *Vice*-Jſpánok, és Szólga Birák ellen Dijokon maradnának. Azonképpen az Nemeſſek, és egyebek, kiknek *privilegio*mok vagyon rólla, minden gonoſz tévőket, kiket az ő határokban meg-fognak, meg-bűntethetnek, és az ő érdemek-ſzerint megőlhetnek: de ſoha el-nem bocsáthattyák. Mert ha el-bocsáttyák, azoknak Dijokat tartoznak meg-fizetni.

Homicidas tamen & incendiarios, ac in adulterio violenti deprehenſos, in loco delicti, ſive facie vel territorio illius oppidi, aut poſſeſſionis, ubi facinus hujusmodi patratum fuerit, captos & detentos, etiam oppida, & villæ, ac Nobiles privilegia non habentes, obſervato juris ordine, juxta eorum demerita feriendi atq; puniendi habent authoritatem. Dimittendi tamen illos non habent facultatem. Nam ſic in homagiis ſingulorum, qui dimitterentur, adverſus Prælatos, Comites, ac Vice-Comites & Judices Nobilium condemnarentur. Pari modo Nobiles, & alij, ad hoc ſpecialiter privilegiati, omnes malefactores, per eos, & in territorio ipſorum deprehēſos atq; captos, punire quidem, & ſecūdum illorum demerita necare poſſunt: dimittere tamen nuſquam poſſunt. Aliter enim homagia ipſorum perſolvere tenentur.

BARMOK ALTAL LŐTT károkat mint kellyen meg venni?

XXXIII. TITVLVS. HOGY

QVOMODO DAMNA, per pecudes & pecora illata, recuperari debeant?

TITVLVS XXXIII.

Item,

ITem, *Si quis Nobilium, aut ruſticorũ, equos, boves, oves, porcos, alias pecudes vel pecora, de ſegetibus, aut pratis & fœnilibus, vel ſylvis glandinoſis prohibitis, propter illata damna impulerit vagiãdos & takandos: & dominus ejuſcemodi animalium contumacia ductꝰ illa redimere noluerit: tunc damnificatus ipſe, non amplius niſi per triduum apud ſe eadem animalia conſervare poterit: tranſactis autem tribus ipſis diebus, manibus ſui Comitis, vel Vice-comitis parochialis: abſente verò illo, ad manus unius judicis Nobilium (cujus ſcilicet proceſſui territorium illud damnificatum deſervire dinoſcitur) dare & aſſignare tenetur. Nam aliter poſt triduum ſingulis diebus, quibus animalia prænotata apud ſe reſervaverit: in ſingulis tribus Marcis, gravis ponderis, in duabus judiciariis, in tertia verò partibꝰ adverſarij manibꝰ dandis, & devolvendis impellens, & vagiator ipſe gravabitur. Damna autem irrogata, ſecundum conſcientioſam limitationem, ac æſtimationem judicis & juratorum civium illius loci, in cujus territorio fuerint illata, compenſari debent.*

HOgy ha valamely Nemes ember, avagy paraſzt, lovakat, juhokat, diſznokat, avagy egyéb fęle barmokat az vetéſről, avagy rétekről, vagy makkos erdőkről, kik tilalmoſſok, az kár-tételért, váltságra, az kárnak meg-fizetéſeért bé-haytya: affęle barmoknak az Ura penig, vakmerőſęgre vetvén magát, meg nem akarja váltania: tehát az kár vallot ember, harmad napnál tovább, az bé haytott marhát nálla nem tarthattya: élmulván az harmad nap, Iſpánnyának, avagy *Vice*-Iſpánnyának: ki hahón nem vólna, az Szólga Bironak, kinek járáſa alat vagyon az határ, az hól az kár lőtt, tartozik kezében ſzamlálni és adnia. Mert ha az kárvallot ember ez fęle meg nevezett marhát, harmad nappal tovább megtart, minden napra három nehéz Girán marad érette, melynek kétréſze az Biroé, az harmada az pőres fele. Az meg-lőtt kár tételt penig, az ott való Biro, ahol az kár lőtt, az ő lelki iſméreti-ſzerint meg-bőcsűllye és meg is fizetteſſe.

Mert

Nam

Mert az Birsággal való tilalom, tudni illik, hogy az vetésben, avagy rétekben és erdőkben kárt ne tegyenek, csak az ott lakó népre néz. Az kűvűl való emberek penig, nem az tilalomnak terhét és birságát, tartoznak meg-fizetni, hanem az meg-bőcsűlt kár-tételt. Ahol penigh valamely lakos, avagy paraſztember orozva avagy nyilván, hatalmas kézzel, más ember erdejét vágja, avagy annak fáit meg-hánttya, és ott meg-foghattyák, tehát minden marhaját az ki véle vagyon, el-veſzti, és annak-felette az hatalomért az ő maga Diján marad.

Nam prohibitio, cum ſpeciali & expreſſo onere facta, ne in ſegetibus, aut pratis, vel ſylvis, damna inferantur, ad colonos duntaxat ejus loci, in cujus territorio hujusmodi ſegetes, ſylvæ vel prata adjacent, refertur. Extranei enim, non onus inhibitionis, ſed damni quantitatem ſolvere tenentur. Ubi autem colonus furtim, vel manifeſtè, manu violenta ſylvam ſucciderit, vel arbores ejus decorticaverit, & ibidem comprehendi poterit: omnia bona ſua ſecum habita, amittet, & inſuper in homagio ſuo pro violentia convincetur.

EL-ORZOT LOROL, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kűvűl meg-találnak.

XXXIV. TITVLVS.

HA valaki lovát el-orozzák, vagy egyébképpen az Urától el veſztnék, és el-idegenitnék, és az derék ſeregben meg-talállyák, az kinél vagyon, attól ſem el-nem vehetik, ſem tőrvény felőle nem ſzólgáltathatik: hanem az lovat, elégedendő emberek

DE EQVO FURTIM ſublato, & in exercitu, vel extra exercitum reperto.

TITVLVS XXXIV.

ITem, in facto & cauſa alicujus equi, furtim vel aliter à ſuo domino at̃ poſſeſſore ablati & alienati, ac in exercitu generali quovis modo inſtaurando reperti, non debet neq; poterit actori judicium elargiri: ſed

equus ipsé medio hominum fide dignorum, per Capitaneum aut Ducem exercitus, ad id eligendorum atq; deputandorum in suo vero valore debet æstimari, & sub fide jussoria cautione præmanibus illius, apud quem reperitur, ad condescensionem usq; exercitus relinqui: & Capitaneus, aut Dux exercitus certum terminum præfigere debet, in quo post condescensionem ejusdem exercit^s, coram aliquo judice ordinario, per eundem nominando, vel Agazonum Regalium magistro, utraq; pars comparere teneatur, judicium in hujusmodi causa receptura. Ubi autem in causa equi vel bovis, aut alterius animalis, furtim alienati, extra exercitum inventi, in causam attract^s non poterit super ejusdem emptione evidens producere testimonium: semper actor tertio sc sibi similibus ad ejus recuperationem suum debet reponere juramentum. Verùm, fur ille si dixerit, in foro libero & communi, vel alibi se emisse, & evictorem (quem nos expeditorem appellamus) non potuerit statuere, neq; hospitem vel alium quempiam, qui mercipotū, hoc est victimam emptionis & venditionis, more solito benedixisset, producere: patibulo reus erit.

rek által, kiket az Kapitány avagy az seregnek Hadnagya arra választ, ára szerint az mit ér, meg kel bőcsűltetni, és kezessęg alat az hadnak le szállaſaig ugyan annál kel hadni, az kinél találták vólt: az seregnek Kapitánnya penigh, avagy Hadnagya, bizonyos napot hagyon, mellyen az hadnak le szállássa után, valamely rendelt Biró előt, kinarra választatik, avagy Király lovász Mestere előtt, mind az két fęl jelen legyen, és felőle tőrvénye léſzen. Hol penig valamely orzot Lovat, akar ökret, vagy egyéb lábos marhát az sereg kűvűl találnak, ha az kinél meg-lelik, annak meg-vételéről nyilván való bizonyságot nem állathat, az Föl-peres mindenkor, annak meg-nyerésęre magához hasonlokkal, harmad magával eskűszik. De ha ez az orv azt mondgya hogy szabad városon, avagy köz helyen, vagy hól vőtte, és szavatosát nem adhattya, vagy gazdaját, vagy penig egyéb emberet elő nem hozhattya, (állathattya) mely az vételkort az áldomásban, az szokás-szerint, ivut vólna, és szerencséltette vólna: akaſzto-fára méltónak itillyék. AZ

AZ PŌREKNEK KERdōre való bocsáttásáról, és az *transſmiſſio* levelekről.

XXXV. TITVLVS.

VEgtére ezt-is tudnia kel, hogy minden pōreket az Egy-házi Vicariuſſok ſzékin, és az Vármegye ſzékin-is, mellyek kezdetnek (az fęle pōrtōl el-válván, kit az Vármegye ſzékin az Fel pōreſnek tulaydon ō maga ſzemélyének hūtire hagy és kōt az Al-pōres) Király Udvarában, tudni illik, ez Orſzág rendelt Birák eleiben, nyilvábban való meg-hányás vetéſnek és világosb meg-latogatáſnak okáért, ſzokták el-bocsátani, az mint hogy el-is kel bocsátania. Az fęle pōreket penig, mellyek az fōldōs Urok elōt az jobbágyoknak és paraſzt embereknek dolgairól és cselekedetekrōl (az fellyūl meg-mondot mód ſzerént) támadandnak: akkor annak az pōres fęlnek, ki az ott ki mondot tōrvénnyel meg nem akarna elegedni, keréſſęre és kévánságára: Leg-elōſzer az Iſpánok és Vice-Iſpánok és ſzólga birák eleiben: annak-utánna ne talám az más fęl-is azon meg nem elégedvén, az Király Vdvarában kell el-

DE CAUSARUM tranſmiſſionib⁹, & literis tranſmiſſionalibus.

TITVLVS. XXXV.

Sciendū poſtremò, quod univerſæ cauſæ, in ſedibus judiciariis vicariorum Eccleſiarum Cathedralium, ac omnium parochialium motæ (dempta cauſa, quæ in ſede Comitatuum ſacramento ſolius perſonæ actoris ſubmittitur) in curiam Regiam, judicum ſcilicet ordinariorum Regni in præſentiam, evidentioris & maturioris diſcuſſionis gratia tranſmitti ſolent atq; debent. Cauſæ verò, quæ coram dominis terreſtribus, ſuper factis colonorum & ruſticorum (modo antelato) ſuſcitatæ fuerint: tunc ad inſtantiam & appellationem illius partis, quæ ſuper celebrato inibi judicio cōtentari noluerit: primùm in præſentiam Comitum, ac vice Comitum, & judicum Nobilium: tandemq; altera forſitan partium ibi quoq; non contenta, in ipſam curiam Regiam ſunt tranſmittendæ: & pars appel-

lans literas, tàm ſuper hujusmodi, quàm etiam aliis quibusvis cauſis, in ſedibus judiciariis Comitatuũ ventilatis adjudicatorias & tranſmiſſionales, in ſede judiciaria, poſt ultimam & finalem adjudicationem primitus celebranda, ſi commodè fieri poterit: Aliter autem in ſede ſecundariò celebranda excipere, & ad terminum, per judicem ſibi præfigendum, cauſam illam in ipſam curiam Regiam deducere tenetur. Nam ſi id facere neglexerit, eadem cauſa in rem judicatam tranſibit, & in tertia ſede judiciaria, literæ adjudicatoriæ, juxta latam ſententiam parti victrici atq; triumphanti reddi, & executioni demandari debent. Et hoc, ſi negligentia ipſa, non ex parte Notarij vel judicũ ſed partis appellantis commiſſa dinoſcitur.

el-bocsátani kérdőre: De az fel vivő és appelláló fęl mind az illyen, mind penig egyéb pőrekről való itilet leveleket és tranſmiſſiókat, az Vármegye ſzékin, mely pőrek forgottanak az Vármegye első ſzékin az utólsó tőrvénnek meg-látásának utánna, jó módon ha lehet ki vegye: ha nem lehet penig, az máſodik ſzéken-is ki vegye, és az hagyot napra, mellyet az Biró néki hágy, azt az pőrt az Király Vdvarában tartozik vinni. Mert ha ezt el-mulattya, az az pőr az appellatió mellől el marad, és az előbbi ki mondot *ſententia* marad hellyén, és az harmadik ſzéken az *ſententiá*nak ki mondáſa-ſzerént az nyertes és győződelmes fęlnek levelet kell rólla ki adni, és az ſzerént igazat-is rólla tenni. De ugy marad-el az appellatio mellől, ha annak ki vétele nem az Notarius mia, avagy az Birák mia, hanem az appelláló fęl mia haladot az harmadik ſzékre.

FORMA IURAMENTI IUDÆORUM, contra Chriſtianos præſtandi.

TITULUS XXXVI.

ITEM,

ITEM, quanquam ex parte Judæorum non sit instituti mei quicquam annotare, cum Judæi varia & diversa habere dinoscantur, super eorum legibus privilegia, plerisq; in locis saluti contraria: & alias pernicioſum videatur de usuris judicare: ex quo tamen sæpenumero contingit, Judæis contra Christianos juramētum imponi & adjudicari, Formam igitur juramenti Judæorum in calce opusculi hujus apponendam censui. Ubi sciendum, quòd Judæis juramentum præstare volens, contra Solem verti, & nudipes stare debet, clamide vel pallio indutus, & pileum Judaicum in capite suo habens, volumenq; legis (quod tabulam Moysis vocant) manu sua tangat atq; teneat, & sic dicat: Ego T. Judæus, juro per Deum vivum, per Deum Sanctum, per Deum Omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, quòd in hac causa, qua me hic Christianus inculpat, innocens sum, penitus & immunis. Et si reus sum, terra me absorbeat, quæ Dathan & Abyron absorbuit. Et si reus sum, paralysis & lepra me invadat, quæ precibus Helisæi Naaman Syrum dimisit, & Jezÿ puerum Helisæi invasit. Et si reus sum, caducus morbus, fluxus sanguinis, & gutta repentina me tangat, & mors subitanea me rapiat, dispereamq; in corpore & anima, ac rebus meis, & in sinum Abrahæ nunquam perveniam. Et si reus sum, Lex Moysi in monte Synai sibi data me deleat, & omnis scriptura, quæ in quinq; libris Moysi scripta est, me confundat: & si istud juramentum meum non est verum & justum, me deleat Adonai, & suæ Deitatis potentia, AMEN.

FINIS PARTIS TERTIÆ,

NOs igitur, qui regnum nostrum Hungariæ prædictũ, cætera etiam dominia nostra, non minus legibus & statutis, quàm pace & armis, regere & gubernare cupimus, accepto hujusmodi libello, supplicationibusq3 præfatorum Dominorum, Prælatorum ac Baronom, & Regni nostri Nobilium exauditis, & clementer admissis: quia omnia capitula universosq3 titulos & articulos, in eodem libello contenta & conscriptos, præsentibusq3 literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminutione & augmento aliquali, insertos, justos & honestos esse, ac consuetudines approbatas: & jura prætacti Regni nostri Hungariæ, partiumq3 & Regnorum eidem incorporatorum atq3 subjectorum, ritè tangere & concernere, imò mera verborum excessione illas & illa complecti agnovimus: Ideo easdem & eadem laudavimus, acceptavimus, ratificavimus, & approbavimus, atq3 pro annotatis dominis Prælatis & Baronibus universisq3 Nobilibus & Proceribus antedicti Regni Hungariæ, Partiumq3 sibi (ut præfertur) subjectarum eorumq3 cunctis successoribus & hæredibus, pro perpetuis legibus juribusq3 & consuetudinibus valituras & valitura, de nostra Regia potestatis plenitudine confirmavimus, Imò laudamus, acceptam⁹, approbamus, ratificam⁹, & confirmam⁹, promittẽtes illum in omnib⁹ capitulis, clausulis, titulisq3 & articulis observare & observari facere, præsentis nostri patrocinio mediante. In cujus rei memoriã firmitatemq3 perpetuam præsentes literas nostras privilegiales appensione secreti sigilli nostri (quo ut Rex Hungariæ utimur) communitas, duximus concedendas.

DATUM Budæ, in festo beatæ Elisabet viduæ, tricesimo scilicet tertio die, dietæ & conventionis generalis prænotatæ. Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, decimo quarto. Regnorum nostrorum Hungariæ, &c. Anno vigesimo quinto: Bohemiæ verò quadragesimo quinto.

REVERENDISSIMIS, reverendisq3 in Christo Patribus, Dominis, THOMAE, tituli Sancti Martini in montib⁹, Sacro-sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero, Cardinali, ac Patriarchæ Constantinopolitano, & Sanctæ sedis Apostolicæ de latere ligato Strigoniensis: GREGORIO de Frangepanibus, Colocensis ac Bacziensis ac Ecclesiarum, canonicè unitarum, Archiepiscopis. Nec non illustrissimo ac reverẽdissimo IPOLITO Esten De Aragonia, Sanctæ similiter Romanæ Ecclesiæ diacono, Cardinali Agrien: JOANNE de Erdöd, electo Zagrabien: FRANCISCO de VVarda Transylvanienſ. FRANCISCO de Perent, electo VVaradien. GEORGIO quinq3 Eccl. Secretario Cancellario nostro. PETRO Berizlo VVesprimien. Summo Thesaurario nostro ac Regnorum nostrorum, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Bano. JOANNE Gosython Jaurien. LADISLAO, Szalkano VVacien. FRANCISCO de Czahol Czanadien. STEPHANO de Podmanin Nitrien. JOANNE Országh de Guvth Sirimien.

MICHA-

MICHAEL *Keserű, de Gibarth, Bosnen. electis. Et Briccio de Eger-vara Thinien. Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias* DEI *feliciter gubernantibus.* ITEM, *Spectabilibus & Magnificis,* EMERICO *de Peren prænotata, Comite perpetuo Comitatus Aba-uyvarien. Prædicti Regni nostri Hungariæ Palatino & Judice Cumanorũ nostrorum. Comite* PETRO, *Comite de Sancto Georgio, & de Bozin. Judice Curiæ nostræ* JOANNE *de Szapolia, Comite perpetuo terræ Scepusien. VVayvoda nostro Transylvanien. Et Comiti Siculorum nostrorum, ac Generali Capitaneo nostro. Eodem* JOANNE *de Szapolia. Et* BARNABA *de* BELA *Szórinin: Banis.* STEPHANO *de Bathor Comite Themesien. Et partium Regni nostri inferiorum Capitaneo Generali.* BLASIO *de Raska Thavernicorum,* MOYSE *Buszlai, de Gergellaka, Janitorum.* JOANNE *Dragffi de Belthők, Dapiferorum.* JOANNE *Banffi de Lindua, Pincernarum,* GEORGIO *de Bathor prædicta, Agazonum.* MICHAELE *de Palocz, Cubiculariorum nostrorum Regalium Magistris, Et* JOANNE *Bornemiszsza, de Berencse, Comite Posonien. Aliisq; compluribus, Comitatus Regni nostri tenentibus, & honores.*

Ezek penig az Vármegyék, mind Magyar Országban, s mind Erdélyben, kikről Werbőtzi István Itilő Mester szól, az ELŐL JARO BESZEDEBEN, mellyet az kegyes OLVASONAK irt vólt. M. D. XIV. Esztendőben.

Vármegyék.

1 Poson
2 Moson
3 Győri
4 Sopron
5 Vas vár
6 Varasd
7 Krisni
8 Zagrab
9 Szala
10 Posga
11 Verőcze
12 Valko
13 Szerem
14 Smiegh
15 Baranya
16 Komaron
17 Esztergom
18 Nitra
19 Bars
20 Trintsen
21 Thurotz
22 Lipto
23 Scepes
24 Saros
25 Gömör
26 Abauyvár
27 Thorna
28 Nograd
29 Pilis
30 Pest
31 Szekes Fejérvár
32 Baczi
33 Bodrog
34 Tholna
35 Beregh

Vármegyék.

Vármegyék.

Ugo-

36 Ugocza	Vármegye.	50 Czanad	Vármegye.	64 Zarand	Vármegye.		
37 Veszprim		51 Tömös		65 Bihor			
38 Szolyom		52 Beren		66 Közep-Zolnok			
39 Arva		53 Bekes					
40 Ung		54 Zöreny		67 Krazna			
41 Zemplin		55 Solth		68 Mara-moros			
42 Borsod		56 Czongrad		69 Colos			
43 Kis Heves		57 Haronen		70 Doboka			
44 Nagy Heves		58 Maczo		71 Belső-Zolnok			
45 Honth		59 Orbacz					
46 Szathmar		60 Krasso		72 Fejérvár			
47 Szaboltz		61 Kovin		73 Thorda			
48 Külsőzolnok		62 Ztebernek		74 Kikellő			
49 Torontal		63 Arad		75 Hunnyadi			

IN TRANSYLVANIA.

Sedes Siculicales Septem, & duæ Filiales.		*Sedes Saxonicales Septem, & duæ Filiales.*	
Maros Zék	Gyirgyo	Medgyes Zék	
Udvarhely Zék	Kazon	Segesvár	
Czik		Köhalom	
Szepsi		Nagy Schink	Uy egyház
Kizdi		Szeben	Zeredahel
Orbai		Szasz-Sebes	
Aranyas Zék		Szasz-Város	

IN-

INDEX VERBORVM
LATINO VNGARICUS
In Decretum Tripartitum Juris, Inclyti Regni HUNGARIÆ,

In quo PROLOGUS habet Titulos XVI.
PARS Prima, CXXXIV.
PARS Secunda, LXXXVI.
PARS Tertia verò Tit: XXXVI.
P. Paſſim.

A.

Abactio, Bé hajtás, Parte tertia, Titulo triceſimo tertio.
Abbas, Apat Ur, part. 2, tit. 40.
Abnegatio, Kit tagadás, par. 1. tit. 29. 39.
Abraſio, Ki vakarás, part. 2, tit. 17.
Abrogatio, Változtatas, Letétel, part. 2, tit. 2, 15, 16, 74, 86.
Abſens, Abſentia, Tavol létel.
Abſolutio, Fel ſzabadulás, *Fit:*
1. Si actor cauſam proſequi negligat, part. 2, tit. 20, 86. Ha az felpőres nem akar pőrelni.
2. Quando probatio actoris eſt inſufficiens, reº abſolvitur. Mikor az felpőres eleget nem bizonyitot, part. 2, Tit. 32.
3. Abſolvitur venditor ab onere expeditoriæ cautionis, ſi emptor debito tempore eundem non evocaverit. Meg-ſzabadul az el adó az ſzovatoſságból, ha az vévő, jó idejen melléje nem ideſztette, p. 1, t. 75.

Abuſus, Nem jó kereſet.
Abutens, Viſzſza él, part. 2. tit. 12.
Acceſſorium, Jarúlat, közelites, part. 2. tit. 52.
Accuſo, Accuſare, Vadolni, Vadlani, part. 1. tit. 52. 53. & 124. 125.
Acquiſitor, acquiſitio, acquiſita bona, Kereſet jószág, part. 1. tit. 5. 21. 28. 43. 47. 51. 57. 73. part. 2. tit. 82.
Actio, Pőr kezdés, part. 2. tit. 15. 20. 26. 72. 82. part. 3. tit. 19.
Actor, Felpőres, Prol. tit. 13. part. 2. tit 26. 22. 32. 36. 52. 37. 84. 85. 86.
Actus minoris & majoris potentiæ, Az Kiſſeb és nagyob hatalom dólga, p: 2. 42. tit: 67. part. 3, tit. 19. 27.
Adeptio bonorum, Jószágnak nyereſſe: Jószág találás. part. 1, tit. 13. 57.
Adjurare, Hit alat kénſzeriteni.
Adjuvare, Meg-ſegiteni. Part. 3. tit. 24.
Admonitio, Intés, Kinálás, Meg-imadás. part. 1. tit. 59. 60. part. 2. tit. 24.
Adoptio, Fiui fogadás, part. 1. tit. 8. 63. 66.

Adoptivus, Fogadot fiu, part. 1. tit. 27, 49, 67, 120.
Adversarius, Ellenkező föl, part. 2. tit. 55
Advocatus, Erettünk szólló, part. 2. tit. 83
Adulterium, *Adulter*, & *Adultera*, Paraſznaság. part. 1. tit. 19, 105. part. 3. tit. 32.
Ædilis, *Vitricus Eccleſiæ*, Egyházfi.
Æquivalens, haſonl, part. 1. tit. 76.
Æſtimatio, Böcs, part. 1. tit. 59, 60, 83. 133, 134. part. 2. tit. 61. part. 3. tit. 5 26.
Ætas, üdő-ſzám.
Ætatis diſtinctio, üdő ſzámnak Külömbſége. part. 1. tit. 111, 115, 129, 132.
Affirmatio, Meg-vallás. Erősítés, part. 2. tit. 82.
Ager, Szánto-föld, part. 1. tit. 133, 134.
Agger, Töltés, part. 1. tit. 87.
Agnati, Attyankról való attyankfiai. Attyai nemzetről való attyafiak, part. 1. tit. 116, 118, 121.
Aggreſſor, Ki másra fegyveres kézzel megyen, rea rohan. *Aggreſſus*, Kire rea rohannak, part. 3. tit. 21.
Alienare, el-idegeníteni, part. 1. tit. 10. 43, 51, 58, 60, 69, 74. part. 2. tit. 51.
Allodium, Major-ház, part. 3. tit. 14.
Alluvio, Viz-moſás.
Ambiguitas, *Ambiguum*, Kétség, part. 1. tit. 26, 29, 30.
Amens, Eſztelen, part. 1. tit. 55.
Amiſſio, El-veſztés, part. 1. tit. 14, 16. 75 121, part. 2. tit. 16, 24, 43.
Amplificatio, Többités, part. 1. tit. 109.
Andreas Rex, András Király, part. 1. tit. 9. part. 2. tit. 14.

Ani-

Animal, Lelkes állat, part. 3. tit. 33.
Anniverſarium, *vel*, *Annualis revolutio*, Egy eſztendőnek el-forgáſſa, par. 1. tit. 37 68. 66. 63. 65. part. 2. tit. 50.
Appellatio, *Appellans*, azki kérdőre veszi törvényet. Mely mindenik félnek csak egyſzer engedtetik, part. 2. tit. 2. par. 3. tit. 3. 4. 6. 7. 10. 11. 25. 35. 30.
Appellatio in Curiam Regiam non ſemper admittitur. Az kérdőt nem bocsáttyák mindenkor ő Felſége Tablajára, Vgymint:
I. Cauſæ criminales, Főben járo dolgot, part. 3. tit. 11.
II. Quando cauſa juramento ſolius actoris perſonæ ſubmittitur. Mikor az törvény az Föl-pöreſnek hadgya, hogy egy ő maga ſzemelyében meg-eskűdgyek, part. 3. tit. 35.
III. Cauſæ debiti liquidi, in quibus nec negatio, neq; ulla exceptio dari poteſt. Lex Conſ. Civ. tit. 10. ar. 6. Nyilván való adoſság dolgait, melyben ſem tagadás, ſem valami méltó fogás nem lehetet.
IV. Cauſæ quarum meritum quantitatem fl. 20. non excedit. Ibidem, Mely pöreknek kereſeti husz forintot meg-nem halad.
Aratrum, Királyi Eke, part. 1. tit. 133.
Arbiter, Fogot Biro. Mely ſenki nem bűntethet-meg, hanem ha kötteſsek tartana. Az Föl-pereſnekha nem tetzik az törvény: Birája előt uyjonnan pöreſhet: Ha penig az Al-pöres az háza itilt jószágot meg nem ereſzti, Kiſseb hatalmon vagyon érette.

Aren-

Arendare, Bőcsben adni.
Areſtatio, Tartás, part 3. tit. 3. Az Biro előſzőr jól meg-laſſa, mi mellet tartatnak véle, hogy orczajára ne térjen az tartoztatás.
Arma, Czimer, part. 1. tit. 6. 11. Alias, Fegyver, part. 1 tit. 14. 99.
Arrha, Szent Miklos pénze. Item: Jegyruha, part. 1. tit. 93.
Articuli, tőrvénybeli czikkelyek. Izek, part. 1. tit. 30. part. 2. tit. 74, 77.
Artifices, Műves-emberek, part. 3 tit. 2. ſzabad fegyvert csinálnyok, hogy penig nem jól élnek véle; nem ő vétkek.
Arx, Vár, Minden Vármegyében, ſzabad eggyet eggyet epiteni. Vlad. 7. ar. 57.
Aſpirare, Kévanni, Avitani, part. 1. tit. 114, 114, 115, 119, 123.
Aſſumptio Oneris, Felelni valami felől. part. 1 tit. 59. part. 2. tit. 82.
Atteſtatio, Bizonyság-tétel, és bő-vétel. part. 2. tit. 28, 29.
Atrium, Tornacz.
Atteſtationes ſunt duplices, Az bizonyság tétel két fęle.
Tempeſtivæ, Idejénkoran valók. Quæ ad exmiſſionem Judicum reportantur. — Ante exmiſſionem ad compulſionem, coaptantur.
Intempeſtivæ, Alkolmatlanok. Quæ aut: — Poſt exmiſſionem præfixo termino elapſo, colliguntur.
Egy Atteſtátio Levéllel annak igaz ideje ſzerint, ákar mennyi rendbéli dolgainak való bizonyságára, vallatathat,
Aucarius, Lúdás; part. 2. tit. 30.
Auctio, Kotya-vetye.
Auditus, Hallomás, part. 2. tit. 27.
Aviſare, Bé-mondani.
Authoritas, Méltoság, part. 1. tit. 9. part. 2. tit. 13.
Autenticus, Méltóságos ſzemély.
Avitum bonum, ős jószág.
Avus, Job-Attya, *Avia*, Job-Annya, part. 1. tit. 51, 56, 153, 40.

B.

BANUS, Ban, part. 2. tit. 65.
Baro, Szabad Ur. Tiſztbéli Ur, part. 1 tit. 94. 93. part. 2. tit. 40.
Bellum cruciatum, Kereſztes had, part. 3. tit. 25.
Beneficia Eccleſiaſtica, Papi tiſztek, part. 1. tit. 11.
Birſagium, Eſt judicij onus, ſeu mulcta: Birság, hagyoman, az tőtvényben való maratsag, part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 56, 69, 86.
Bladum, Gabona.
Bona, Vide poſſeſſio, vel jura poſſeſſionaria, Joſzág, Bonæ fidei poſſeſſor. Jó modgyával elő, part. 3. tit. 5, 10, 11, 13, 15, 16. 17, 18, 19, 20. 21. 24, 25, 27, 29, 30, 40, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 54, 56, 57, 60, 65, 68, 69, 77, 81, & 116. part. 2. tit. 14. 51. part. 3 tit. 30.

Brachium Regale. Manus militaris. Brachium ſaculare. Fejedelem hatalma. Akkor kel ezzel élni, mikor az meg győzetet fęl, igazat nem akar tenni, az ſententia ſzerint, Poſ. 52. ar. 25.

Brevis, Brevium, Rővid Octava, Eſt terminus judiciorum triginta diebus durantium.

C.

CALCULATOR, Számvető, Calculatio Actionis, az feleletnek forgatáſa, és rea ſzamlaláſa, part. 2 tit. 82.

Calumnia, Patvar, part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 70. 25. 72. 34. 71.

Cambuca ferrea, Buzogany, Vas Bott, part. 2. tit. 74.

Cancellari⁹, az Fejedelemnek titkos Deakyá.

Cancellatio literarum, az levelekben való rend vonás, part. 2. tit. 17.

Capecia, Keve.

Capitalia Judicia, Főben járo dólgok.

Capitalis ſententiæ caſus QUINQUE, Főnek, jóſzágnak el-veſztéſęnek ők okai, part. 2. tit. 42. 55. 67. part. 3. tit. 19.

Capitaneus, Orſzág Kapitánya hadnagya.

Capite minutus, Feje joſzága veſztet, part. 1 tit. 121.

Capitulum, Conventus, vel Capitulares perſonæ & Conventuales, Captalan, Convent, Fejedelem embere, Biro-képe, part. 2. tit. 21. 22. 46. 47. 16. 74. 14.

Captivatio, Foktatás, Captivator, Foktató, Capt⁹, Fogoly, Captivitas, Fokság, part. 1 tit. 14. 9 56. 59. part. 2. tit. 68. 69. par. 3 tit. 28. 32.

Carcer, Tőmlőcz.

Carnifex. Hohér, prol. tit. 16.

Caſtigatio malorum, Az gonoſz tevők bűntetéſe, part. 1. tit. 13. part. 2. tit. 12. part. 3. tit. 32.

Caſtrum, Vár, Kaſtély, part. 1. tit. 14. 133.

Caſus, Eſſet, ügy, prol. tit. 12 part. 1 tit. 121 part. 2. tit. 82. 42. 67. part. 3. tit. 19.

Catholica Fides, Az kőzőnſęges hit, part. 1. tit. 11.

Cavillatio, Agyaskodo viſſzalkodás, csalárd kereſet, part. 2. tit. 74. 83.

Cauſa à Caſu quo venit, Eſſet, ügy, okk. pör. prol. tit. 13. part. 1. tit. 125. 25. 45. 9. 60. 61. 71. part. 2. tit. 20. 18. 71. 56. 42. 67. 64 52. 70. 86. 77. 75. 78. part. 3. tit. 35. 19. 25. 10. 11. 12. 15. 17. 21. 23. 24. 33. 34. 7. 6. 26. 27. 28. 30 2.

Cauſans, Pőr indito, pőres, prol. tit. 13. part. 1. tit. 75.

Cautio, Jó kőtés. Szavatoſság, part. 1 tit. 74 89. part. 2. tit. 18. part 3. tit. 28.

Cœlebs, Nőtelen, Hős.

Cenſus, Ado, Sumptus ne ſuperet cenſum: Az kőltſęg meg ne haladgya az jövedelmet.

Certificatio, Hirre való adás.

Ceſſio, Engedés, part. 1. tit. 72.

Chirographum, vide Literæ reverſionales.

Circumferentia, Az kőrületnek ki tetzeſe, part. 2. tit. 17.

Citatio, Elő idezés, part. 2. tit. 20. 26.

Cives & Civitates liberæ, Varosbeliek, Kolcsos Városban lakók polgarok: Es az ſzabad Keritet Kolcsos városok, prol. tit. 10. part. 2. tit. 8. part. 3. tit. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 18. 19. 15. 17. 2.

Erdelyben az ſzabad Keritet Varoſſok ezek: Szeben, Braſſo, Colosvár, Medgves, Beſztercze, Segesvár, Szász-ſebes és Fejérvár. Szabad Királyi Varoſſoknak penig ezokáért mondottak, miert hogy csak ő Felſégétől az Fejedelemtől halgatnak. part. 3. tit. 8. 20.

Clauſula, Dúgo, Kapcz: Meg-rekeſztés, Kőſzmondás. Jtem, Meg-határozás.

Clauſulæ literarum obſervandæ. Az levélbeli meg-határozáſt meg kel tartani. part. 1. tit. 85.

Clauſularum inſertio, Az meg-hatarozo czikkellyeknek bé-iráſa, part. 1. tit. 69

Decedere ſine hærede, ac deficere in ſemine, part. tit. 10. 17.

Defectus ſeminis talis vel talis, part. 1. tit. 22.

Quo ad utrumq; ſexum, part. 1. tit. 17. 48

In quorum pacifico dominio, part. 1. tit. 36. 37.

Intra ambitum hujus Regni, part. 2 tit. 65

Ad eandem poſſeſs. de jure ab antiquo ſpect. & pertinere debent, part. 1. tit. 76.

Cum cunctis utilitatibus & pertinentiis ad eandem ſpectantur, part. 1. tit. 76.

Clauſula, Prævia ratione. Ibidem.

De cuj° vel quorum notitia, Part. 2 tit. 16

Litis pendentia, ſi quæ foret, par. 2 tit. 25

Cum nos, & dicitur nobis, part. 1 tit. 33 34. 86.

Dicitur nobis, in literis metalibus ineffica, part. 1. tit. 86.

Non obſtante lege, vel Decreto Regni, eſt derogatoria, part. 2. tit. 11.

Non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, part. 2. tit. 11.

Salvo jure alieno, part. 2. tit. 9.

Aſſumptis, miſſis & deſtinatis, ratione commiſſionis: quid valeant in evocationib°? part. 2. tit. 82.

Præmiſſis ſic ut præfertur ſtantibus & ſe habentibus, part. 1. tit. 26.

Et per eum, part. 1. tit. 43.

Nullum jus. Nullum juris. Nil juris, part. 1. tit. 69.

Latius: Coram latius declarandorum negotiorum.

Clauſula Ludovici Regis confirmatoria, part. 2. tit. 14.

Clenodia, Házi eſzkőz.

Cognatio, Annyáról való Attyafiuság, Rokonság.

Impedit matrimonium ad quartum gradum incluſive, part. 1. tit. 107. 116.

Cognitio, Iſméret, part. 1. tit. 129.

Cognomen, Vezeték nev. Mely mindenkor az Attyáról neveztetik, part. 2. tit. 82.

Collaterales perſonæ, Oldalúl való attyafiaknak ſzemélyei: De ſororibus: Oldolaslag. part. 1. tit. 17. 20.

Collegium artificum mechanicorum, Cęh. Gyülekezet, par. 3. tit. 2.

Colluſio. Compoſitum crimen, Prævaricatorum, Cſinalmany, Jazottatás.

Coloni ſive Jobagiones, Vide Ruſtici. Az Rabbotás Jobbágyok dolgát láſd oda alább az ſzántó emberek közőt.

Jobbágyát ſenki törvény nélkül meg nem ölheti: Oly fogságra ſem vetheti, kiben meg-hallyon. Mert az Orſzág Directora reá keresheti, mint nyilván való gyilkoſt.

Az meg-hóltnak gyermeki penig akárhová lakni szabadon el-mehetnek.

Comes Parochialis, est persona secularis, Az Vár-megye Jspánya Kűlső Vitézlő Nemes Személy, part. 3. tit. 25.

Comitatus, Vármegye, Vide in Epistola Authoris Verbocii, & in fine operis, ultra 50, part. 3. tit. 2, 6, 7.

Comitia, Conventus, Congregatio, dieta, Gyűlés, Generalis, partialis, passim.

Commetaneus, Határos Szomszéd, part. 2. tit. 29, 32. part. 1. tit. 86.

Comminatio, Meg-fenyegetés, part. 3. tit. 23 Incendium comminatus morte afficitur. Ki égetéssel fenyeget, érte meg-hallyon. Ibidem.

Commissio juridica judicum: Az Biraknak tőrvénybeli meg-hagyások, part. 1 tit. 86 part. 2. tit. 82, 67.

Committere, Committens, Meg-hadni. Meg-hagyó. *Commissio*, Meg-hagyás, part. 2. tit. 82.

Communis locus, Kőz hely, part. 1. tit. 40.

Communis æstimatio, Kőz Bőcs, Part. 1 tit. 133.

Communis inquisitio, Kőz vallatás, part. 2. tit. 27, 31, 32, 28.

Comparatio, Bé állás, part. 2. tit. 75.

Compositio, Meg-alkuvás, part. 1. tit. 62.

Compromissum, Fogadás kőtés.

Concambialis permutatio, Czere, Drincz, Tokma, part. 1. tit. 70, 71, 72.

Concilium, Meg-békélésre való gyűlés, Synodus, Synat, part. 1. tit. 11.

Concordia, Concordare, Eggyesség, Eggyet érteni. Meg-békélleni, part. 1. tit. 28, 16. 126. part. 2. tit. 57, 85.

Bir-

Birság nélkűl meg-lehet, minek előtte sententiát mondnak. Az után meg nem lehet, mert immár nincs az Fel-pőres kezében.

Az meg-Alkuvás után érkezhetik hit-le-tétel-is. Mert mikor az vétkes diát meg-igiri, és bizonyos summára kőti magát. Annak-utánna, ha nem lészen mivel fizetni-is, de halálos bűntetéssel meg nem bűntethetni, hanem hűti alat tartozik mindenét az bőcsűre elő adni, és aval fizet, az mie vagyon.

Concepti filij: Meg-fogantatot fiak, part. 2. tit. 62.

Condemnatio, Kárhoztatás. Mikor az földes Urat kárhoztattyák. Az Decret: tartássa szerint, part. 3. tit. 27. Méltó hogy az Jobbagyokat, az mivel vadollyák meg-tőrvénnyel, meg-lássak, ha ők-is vétkesek avagy nem.

Condescensionum diversitas.

Condescensio prosecutionis causæ, Az pőrt valakire szállitani, part. 2. tit. 78, 72, 82, 83.

Condescensio bonorum est devolutio, Valakire valo marha szállás, par. 1. tit. 16, 49, 50, 56. part. 3. tit. 29.

Condescensio causæ, Az pőrnek le-szállitássa. part. 2. tit. 77. Idem, Depositio vel omissio. Az pőrnek le-tétele, part. 2. tit. 82.

Condescensio bonorum capitaliter convictorum in filios, part. 1. tit. 15. part. 2. tit. 55

Confirmatio, Erősités. part. 1. tit. 37. par. 2. tit. 77.

Conjunx, vide uxor, Felesség, part. 1. tit. 48.

Conju-

Conjurator, Ember mellet ki meg-eskűszik, part: 1. tit. 38. 36. 35. 34. part. 2. tit. 38.
Conſangvinitas, vér-ſzerint való rokonság, part: 1. tit: 14. 107. 106.
Conſenſus, Egy ertelem, egy akarat, part. 1. tit: 58. 61. 72. 59. 60. 63. 65. 64. 35. 103. 49. part: 2. tit. 57. 83.
Conſcientia, Lelki iſméret, Prol. tit. 16. 15. part: 2. tit. 27.
Conſervare aliquem in dominio, Valakit uraſagában meg-tartani, hadni birni, part: 1. tit. 74. 75. 76.
Conſpiratio, Támadás, part: 1. tit. 52. 53.
Conſtitutio, Végzés, Szerzés, part. 2. tit. 1. 2. 3. 5. part: 3. tit. 2.
Conſvetudo, Szokás, Meg-regzet gyakorlás, prol: tit. 10. 11. 12. part. 2. tit. 6. 2. part: 3. tit. 1.
Contemptus, El-halgatás, Fűle mellet való el-bocsátás, meg-utálás, part. 3. tit. 26.
Contentio, Háborgás, part. 1. tit. 84.
Contingens, Történetből való, part. 2. tit. 82
Contractus, Alkuvás, Szerződés, convention, part: 1. tit: 16, 49, 62, 66, part: 2, tit: 71.
Contradictio, Ellene mondás, part. 1, tit: 45, 57, 70, part: 3, tit: 14, 15.
Contradictor, Ellene mondó, part: 1, tit: 131.
Conventus, vide Capitulum.
Convictus ſive damnatus, Az ki pőrit el-veſzti. Meg győzetet fęl. Avagy meg-ſententiázot, part: 1, tit: 59, 60, 25, 14, part: 2, tit: 57, 71, 12, 30, 55, 58. part: 3, tit: 28, 26.
Corollarium, Meg-ſzőrzes, meg-alkutás, part. 1. tit. 120. 59.
Corpus, *Corporalis res*, Teſt, az Teſtnek fő réſze, part. 3. tit. 16.
Corruptio, Meg-ſzéditės, Valakit arra ingerelni, hogy álnakúl cselekedgyék, part. 1. tit. 86. part. 2. tit. 74. 27.
Crimen notorium, Szarvas vétek.
Criminales cauſæ, Szarvas vétek miat indulė pőrek, part. 1. tit. 9. 14. part. 3. tit. 11. 27.
Creditor, Meg-hivő: Ki kőlcsėn ád, part. 1. tit. 82.
Crux, Kereſzt, part. 1. tit. 11.
Culpa lata, Tudva való bűn.
Curator, Gondviſſelő, part. 1. tit. 124.
Curia Regis, Király Udvára, vagy Táblája, Part. 3. tit. 7.
Curſor Regis, Poſta.

D.

DALMATIA, Thót-Orſzág, part. 3. tit. 1.
Damnorum ratio, Kár-valláſok, part. 2. tit. 45. 51. 61. 48. 68. 67. part. 3. tit. 33. 28.
Damnatus, Meg-ſententiázot, part. 1. tit. 15. part. 2. tit. 57. *Damnificatus*, Kinek kárt tőttek, part. 2. tit. 67. *Damnificata*, part. 1. tit. 74.
Datum literarum, Az leveleknek keleſſe, part. 2. tit. 17.
Dativa tutela, vide tutor, tutela, part. 1. tit. 115.
Debitum, Adoſság, part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 18. 68. 32. 45. 52. 33. part. 3. tit. 28, 17. *Debitor*, Ados.

Decanus, Decan. part. 2. tit. 53.

Decretum, Decretom, Végezés, parancsolat adás, rendelés, Irot tőrvény, Prol. tit. 8. part. 2. tit. 2. 3. 8. 6. par. 3. tit. 2. Vide, in voce, Statuta, Conſtitutiones & leges.

Defectus ſeminis, Magva ſzakadás. Kinek magzattya, avagy őrökkőſſe nem marad, part. 1. tit. 22. 48. 82. 84. 29. 30. 10. 27.

Fit autem poſt legitimam ætatem: Antea enim non ipſi, qui legitimam nondum attigerant ætatem, ſed eorum parentes deficiunt, cum in ſexu virili tum in Muliebri. Nam viri deficiunt in ſemine Mulieres decedunt ſine liberorum ſolatione.

Defectus literarum, az leveleknek fogyatkozaſa, part. 2. tit. 82.

Defectus, Az kőrnyűl álló dolgoknak fogyatkozáſa, El-haylás, part. 2. tit. 82.

Defenſa, Maga óltalma, *Defenſio*, óltalom, part. 3. tit. 21. 22. 23.

Depoſititio cauſæ, Az pőrnek le-tétele, part. 2. tit. 82. vide Condeſcenſio.

Depoſitionis locus, Fog-hely.

Depoſitum, Le-tőtt marha.

Detentio, *Detentus*, Meg-tartoztatás, Meg-tartoztatot, part. 1. tit. 59. 9. 14. part. 2. tit. 43. 55. 67. 68. part. 3. tit. 28.

Detractores, Ragalmazók. Hi ad reſtitutionem famæ tenentur, profitendo ſe malè & injuſtè diffamaſſe.

Detractorem audiés absq; reſiſtétia, videtur conſentire, & non minus peccat.

DEUS, Az Jsten, pat. 1. tit. 1. 3. 53. Actor. 5. ℣. 29 part. 2. tit. 1. part. 3. tit. 1. 36.

Diæta, Bizonyos napra rendelt, Orſzágh, gyűléſe, Comitia Idem, part. 2. tit. 7.

Dignitatum tituli, méltoságos tiſzteknek nevezit, part. 1. tit. 2. 94. part. 2. tit. 49. Vide de his Confirmationis concluſionem

Director cauſarum, part. 2. tit. 39.

Diſpenſatio de tutela, az tutorság oſztogatáſa, part. 1. tit. 116.

Diſpoſitio, Igazgatás. Diſponere, Igazgatni, helyheztetni, part. 1. tit. 5. 44. 57. 10. 13. 64. 43. part. 3. tit. 29.

Diſsipator, Tékozlo, part. 1. tit. 42. 52. 53.

Divinus, Szentſęges, Paſſim.

Diviſio, *Diviſor*, *Diviſus*, Oſztás, Oſztó, Meg-oſztozot, par. 1. tit. 1. 46. 57. 52. 53 47. 84. 45. 40. 43. 99. 102. 41. part. 2. tit. 70. 72. 60. 67. 73. 82. 18. part. 3. tit. 29. 26.

Divortium, Házaſſoknak el-válláſa, part. 1. tit. 105. 106.

Documentum literale & humanum, Levélbéli és elsŏ emberekkel való bizonyság, part. 1. tit. 47.

Dominus terreſtris, *Patronus*, Főldes Úr, part. 3. tit. 26. 31. 29. 30. part. 1. tit. 115

Dominium, Uraság, birodalom, part. 1. tit. 63. 66. 26. 49. 68. 116. 67. 36. 37. 87 131. part. 2. tit. 60. part. 3. tit. 14.

Domus, Ház, part. 1. tit. 98. 40. 41. part. 2. tit. 67.

Donatio Regia, Király adománya, part. 1. tit. 13. 4. 38. 39. 47. 50. 37. 43. 24. 22. part. 2. tit. 32. 71.

Donatio nova, Uy adomány, part. 1. tit. 36. 37. 24. part. 2. tit. 77.

Donatarius, Meg-ajándékoztatot, part. 1. tit. 16. 77. 44. 5.

Dos,

Dos, Jegy-ruha, *Dotalicium*, Jegy-ruhához való, part. 1. tit. 93. 94. 95. 96. 97. 101, 109, 134, 103, 104, 105, 67, part. 2. tit. 24. 60, 18. part. 3. tit. 3.

Duplex titulus, Color, Via, Két uton. Két-színalat, part. 1, tit. 82. part. 2. tit. 70, 71.

Duplum, Duplatio, Két annyira való kötés, part. 2. tit. 86. part. 3. tit. 28.

Duratio Literarum, Az leveleknek idejek mikor tellyék-el, part. 1. tit. 33.

E.

ECCLESIA, Szent-egy-házi gyülekezet. *Eccleſiaſtici*, az Szent-egy-házi gyülekezetnek prædikátori, prol. tit. 2, 9. Part. 1. tit. 2. 11, 12. 78. part. 2. tit. 44. 51. 42. 52.

Eleemoſina, Alamiſna, part. 1. tit. 28, 4.

Emancipatio, Fel-ſzabaditás, maganak való vallás, part. 1. tit. 51. 56.

Emaritatio, Ki-házaſitás. Vide Ruſticus.

Emenda linguæ, Nyelv-valtság, nyelv-jobbitás, part. 1. tit. 25, 134, part. 8, tit. 72.

Emenda capitis, Fő-valtság, p. 2. t. 30. 43.

Emendatio ſeu Reformatio, Az meg-uyitás. Avagy job modgyára való hozás, part. 2. tit. 12.

Emere, Venni. *Emptio*, Vétel. *Emptor*, Vévő. part. 1. tit. 60, 27, 61. 75. part. 3. tit. 14.

Enſis, Fegyver. part. 1. tit. 3.

Equus, Ló. *Caballa*, Kaczola. *Equi, equatiales*. part. 1. tit. 99. 101. 113. part. 3. tit. 34.

Equi gregales, Ménes.

Erigens, Fel-támado. part. 1. tit. 14.

Erogatio, El-költés. part. 1. tit. 101.

Error, Vétek. part. 2. tit. 12. 75, 82.

Eruitor, Testi ſzakadáſt tévő. part. 1. tit. 14. Mutilatio. Idem. part. 3. tit. 20.

Evaſio, El-ſzaladás. part. 2. tit. 56. part. 3. tit. 26, 21.

Evadere. Ibidem.

Evictio, Terhe fel-vetel, Oltalom. Magára való fel vetel. Valakiért való elő álás. part. 1, tit. 74, 75, 76.

Evictor, Ki valami felől felel. Es annak terhét magára veſzi, hogy elő ál, és máſt benne meg-óltalmaz. Szovatos, part. 1, tit. 74, 75, 76, part. 2, tit. 18, part. 3, t. 34.

Evocatio, Reá való ſzollitás. Reá való hivatal. Bé-idezés. Tőrvenybe való hivás, part. 1. tit. 132, part. 2. tit. 18, 25, 86.

Prima, part. 2, tit. 25.

Secunda, Ibid: Et part. 2. tit. 86.

Tertia, Ibidem.

Generalis Evocatio, par. 2. tit. 34, 46

Fit { *Per Regium.* / *Aut Palatinalem.* / *Et Capitulares homines*, Part. 2. tit. 19.

Requirit tria. { *Perſonam.* / *Tempus &* / *Locum*, Part. 2. tit. 26,

Evocantur, part. 2. tit. 18. 26, 27, 24, 20, 75, 71, 46, 51, 34, 25, 57, 86, 82, 29, 23. part. 3, tit. 19.

Examen cauſæ, Az dolog felől való kerdezkedés, és ſzolás. Ertekezet, tractalás. Viſgalás.

Examinatio, Idem, part. 1, tit. 26. part. 2, tit. 15, 27.

Excipiens & Exceptio, Fogás. Ki vétel. Szükſéges maga óltalmában való cselekedet.

part. 2. tit. 29, 71, 74, 36, part. 3 tit. 10.

Excluſio, Excludi, Excludere, Ki rekeſztés. Ki vetés, Ki vetetni, Valakit ki rekeſzteni, ki vetni, part. 1. tit. 98, 102, 68, part. 2. tit. 75.

Excuſatio rationabilis, Méltó maga mentſég, part. 1. tit. 122, part. 2. tit. 30. 59.

Executio, Az tőrvénnek ki ſzólgáltatáſa. Igaz tétel.

Executor, Igaz tévő, és ki ſzólgáltató, part. 1 tit. 45, 33, part. 2. tit. 19, 20, 21, 55, 56, 57, 43, 66, 65, 77, 83, part. 3. tit. 7.

Exhæredatio, Az jóſzágból való ki tagadás, őrökketlenné való tétel, part. 1. tit. 38, 39, 42, 52, 71.

Exemptio, Az ſzólgálatból való ki vétel, part. 1 tit. 6, part. 2. tit. 12.

Exemplum, Példa, part. 1. tit. 13, 46, part. 2. tit. 82.

Exhibere, Elő adni, Hogy az más ſél-is tudgya, mit kereſnek rayta. *Exhibitat*, Valamely levelre, Avagy *Apertat*, iratni nem haſznál: ha az hatvan Napig, aval pőrben nem indúlt, ki ellen hozta, part. 1 tit. 33.

Exilium, Szám-ki-vetés, part. 1. tit. 79.

Exitus, Ki menetel, part. 1. tit. 27.

Exmiſſio, Ki bocsátás, part. 3. tit. 3.

Exordium, Kezdet, Eredet, part. 1. tit. 3.

Expeditor, El-kéſzitő, Avagy ki máſt az jóſzágnak birásában meg-oltalmaz, Szovatos, part. 2. tit. 36.

Expeditoria cautio & Literæ, Quietantiæ vel Evictio. Tovabra való maga, avagy jóſzága óltalmára való jó kőtés, jó Level, Menedék, Irásbéli Szóvatoſság, part. 1. tit. 74, 37, 59, 77, 82, 6.

Expenſæ, Kőltſég, part. 1. tit. 29, 81, 109, part. 2, tit. 67.

Expiratio literarum, Oly levelek, kiknek már erejek nincs. *Vide terminus*, part. 2 tit. 57, 59.

Expurgatio, Meg-tiſztitás. part. 2. tit. 34.

Externus, Idegen, Kűvűl való Hoſpes, idem, par. 1. tit. 14.

Extraneus, Idegen Orſzágbéli, part. 1. tit. 60 part. 3. tit. 12, 33.

Extirpatitium, Irotvány, part. 1. tit. 134.

Extra Dominium, Uraſagan kűvűl lenni. Valamit nem birni, part. 1. tit. 82, 63. part. 2. tit. 24, 74, 75.

F.

FACIENTES & Conſentientes parî reatu detinentur. Az gonoſz cselekedővel ki eggyet ért azont érdemli, mint az ki cselekedte, part. 2. tit. 83.

Falſi crimen & reatus, Hamiſsággal való meg-ferteztetés, part. 1 tit. 14. Item, méltatlan álnak cselekedet: ſzó, beſzéd, és vallás-tétel, part. 1. tit. 25, 36, 38, 39 58, 59, 60, 71, 110, part. 2. tit. 14, 17, *Vide plura in L.*

Falx. Sarlo, part. 2. tit. 78.

Fas lex divina eſt, Méltó dolog, Szabad, Part. 2. tit. 6.

FASSIO, eſt cujuſpiam oraculo vivæ vocis coram perſonis authenticis, diſpoſitio, Az az, valaki Elő nyelvel való vallás-tétele, arra rendelt bizonyos tiſztbéli ſzeméllyek előt, melyben az mindennemű jovait, hova rendelte legyen, és kinek hatta legyen-el, meg-jelenti, part. 1. tit. 57, 58, 110, 111, 60, 59, 61, 69, 91 63, 128, 65. *Faſsio,*

Faſsio, vallás, part: 1. tit: 62. { *Modo contractum ſignificat.* Néha végezéſt téſzen, part: 1. tit: 62. *Modo atteſtationem*, Néha bizonyságot jegyez, part: 3. tit: 13.

Faſsio fraudulenta, reclamatione invalidatur, Vide Literæ fulminatæ, Az alatomban való csalárd vallás-tétel, ellen mondáſſal erőtlenedik.

Fides, Hit, part. 2. tit: 52. part. 3. tit, 27. part: 3. tit: 28.

Fide-digni, Meg-hit emberek, Hűteles emberek, part. 2. tit. 74.

Fidelitas, Hűſęg, part. 1. tit, 123.

Fidefragus, alias periurius, Hite ſzeget, Hitetlen, Ludás, part. 2. tit. 30.

Fidejuſsio, Kezeſſęg, part. 1. tit. 52. part. 3. tit: 34.

Filia, Embernek édes leánya, part. 1. tit. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 29, 42, 50, 60, 67, 89, 90, 91, 101, 120.

Filius, Fiu, part. 1. tit. 17, 16, 106, 108, 60, 124, 52, 54, 53, 41, 51, 55, part. 2. tit: 61, 62, 63, 64, 51.

Finis, Minden dolognak à vége, Céllya, part: 1. tit: 27, part: 2. tit: 85.

Fiſcus, Az Fejedelem tár házához való jővedelem, part. 1. tit. 15, 50.

Bona regalia, &c.

Fœmina, Aſzſzonyi-állat, part. 1. tit. 27, 48, 17, 21, 28, 37, 60, 73, 111, p: 2. t: 42.

Fœnerator, Az ki uſora nélkűl pénzt kőleſen nem ád: ha ád is, az zálagot meg nem ereſzti, part. 1. tit. 60. part. 2. tit. 24, 71.

Fœnetum, Réét, part. 1. tit. 133.

Fluvius, Folyó-viz, part. 1. tit. 87.

Forum, Váſar, part. 2. tit. 10. part. 1. tit. 95. 134.

Forum eccleſiaſticum, Az ſzent ſzék, part. 1. tit. 78. Part. 2. tit. 52.

Forum Seculare, Kűlőmb-kűlőmb itilő, avagy tőrvény-ſzék, part. 2. tit. 52.

Forum conſcientiæ, Az lelki iſmeretnek itilő ſzéki, part. 3, tit. 21, 22.

Fornicatio, Paraznalkodás, part. 2. tit. 62.

Frater, Attyamfi, Battyam, avagy őcsém, part. 1. tit. 39. Jtem, part. 1. tit. 14, 42, 61, 43, 44, 58, 17, 63, 67, 66, 36, part. 2 tit: 34, 61.

Alij autem fratrum, ſunt Carnales, Olly Attyafiak, kik egy Attyától és egy Annyatól valók, part. 1. tit. 50, 67.

Alij uterini, Egy mehéből, de kűlőn attyaktól valók, part. 1. tit. 43, 45, 50.

Alij verò Patrueles, & alij condiviſionales dicűtur, Attyakról való, és egyéb egy oſzlaſſon való attyafiak, part. 1. tit. 50 47, part. 2. tit. 34.

Fraus, Csalardság, part. 1. tit. 71, 86, 87, part. 2. tit. 83.

Fructus, Gyűmőlcs, part. 1. tit. 62, 67, 70, 72, 81, Part. 1. tit. 24, 71.

Fugitivus, El-futo, Szőkő, Budoſó, part. 3. tit. 26.

Fundamentum, Fondamentom, part. 2. t: 85

Fundus, Nemes ülés, hely avagy akar micsoda őrőkſęg helye, ház-hely, part. 1. tit. 24

Furioſus, Nem tiſzta eſzű, Meg-dűhőt, p: 1 tit. 55, 124.

Fur, Orr, Lopo, part. 3. tit. 34, 33, p: 1. t: 15

Futura contingentia ſunt ambigua, Az kővetkezendő dolgok kétſęgeſſek, part: 2. tit: 82.

G.

GEMMA, Gyŏngy, part. 1, tit. 110.
Genealogia idem quod Generatio, Nemzetſęg. Szŭletés. Es annak meg-bizonyitaſſa, part. 1. tit. 47. 36. 15. part. 2. tit. 35, 36, 84.
Geyſa, Pater D. Stephani Regis. Az Geyſa Király, Sz: Iſtvan Királynak az Attya, par. 1 tit. 3.
Gratia, Kegyelem, part. 1. tit. 59. 20. 16. 15 part. 2. tit. 57.
Guerra, Haboru, part. 1. tit. 23.

H.

HÆRES, ŏrŏkkes, part. 1. tit. 4, 6, 17. 8. 23. 27. part. 3. tit. 30.
Hæreditas, ŏrŏkſęg, part. 3. tit. 18. 16.
Hæreticus, Kŭlŏmbŏzŏ, avagy, ki más értelmen vagyon, part. 1. tit. 14.
Homagium, Ez ige ketképpen vettetik.
ELŎSZŎR feje és jóſzága veſztéſe alat való hŭttel meg-erŏſitetet, hŭvſęgért, az Fejedelemhŏz, part. 1. tit. 12. Mely hŭtnek le tételére, mind az Pap Urak és Egy-házi ſzemélyek, ſzintén mint az tŏb Szabad, Záſzlós és Nagyságos Urak-is és Vitézlŏ Nemeſſek, kŏteleſſek. Ibidem.
MASODSZOR, Fŏ váltságot, és az ember diát jedzi, part. 2. tit. 23, part. 3. tit. 5, 21
Az Homagiumoknak kŭlŏmbſęget, láſd, par. 1 tit. 2.
Az Erdélyi Nemeſſeknek, integrum homagiumja, az az, Egéſz, avagy Hólt dijok téſzen flor: 66. Eleven dijok penig téſzen flor: 33, part. 3, tit. 3.
Az Szabad Városbélieknek Homagiumja, part. 3. tit. 9.
Az Kifŏldieknek homagiumja, téſzen flor: 40 part. 3. tit. 26.
Az Homagiumot egyedŭl csak az gyŏzedelmes fęl ſzokta fel venni, part. 3. tit. 26. Jtem, part. 2. tit. 23. part. 3, tit. 3, 21.
Homicidium, Ember ŏldŏklés, Gyilkoſság. Mely háromképpen eſik.
I. El-végezet ſzanſzandekból: Ez miat fŏért fŏ eſſik. Gen: 9. ℣. 6. part. 3. tit. 5.
II. Mikor ſzŭkſęges-képpen egyéb abban nem lehet, maga óltalmaért, part. 3. tit. 21, 22.
III. Tŏrténetbŏl, mellyet valaki nem ŏrŏmeſt cselekedet: E miat diát kel le-tenni, part. 2. tit. 82.
Homicida, Ember ŏldeklŏ, gyilkos, part. 1. tit. 9. part. 3. tit. 5, 21, 32.
Ki tiſzti az, hogy az gyilkoſságért, valakit meg-kereſſen, és érette pŏrellyen?
Az meg-ŏltnek feleſęge és gyermeki tiſzti: Kik ha nincsenek, az kŏzelb való attyafiak tiſzti. Ha azok-is nincsenek, az ſogorok dólga. Ha mind ezek hala-adatlan vóltokból tŏrvénnyel nem ŭldŏzik az Biro tiſzti ſzerint tartozik azzal, azért hogy az kŏzŏnſęges állapatnak ſzabados bekſęges vóltat meg-haborgatta, meg-bŭntetnie, part. 2. tit. 12. part. 3. tit. 32.
Homo Regius, Király embere. Tiſztirŏl, laſt meg, part. 2. tit. 22, 19, 21, 36.
Homo impoſſeſsionatus, Szegény legény, part. 1. tit. 29.
Hungari, Az Magyarok, part. 1. tit. 3, 42.
Hungaria in faucibus hoſtium poſita, Magyar Orſzág az ellenſęgnek torkában vagyon helyheztetvén, part. 1. tit. 18. *At, Pietas ad omnia utilis eſt*, Ahoz tartozo Orſzágok, part. 1. tit. 1, 13.

IGNO-

I.

IGNOBILIS, Nemtelen. Az Nemeſſégen kivül való köz ember, part. 3. tit. 26 Az ollyan köz ſzemellyek közzül, az Cancellarián és Conventben iró deákok lévén, noha még nem Nemes ſzemélyek de meg tartatnak iráſokban, part. 2. tit. 20 Az köz rendből való ferfiu, az ő Nemes feleſégtől ſzületet fiainak és Annyai jóſzágnak tutora lehet, part. 1. tit. 133.

Ignorantia, Tudatlanság. Valamit nem tudni, mint nem ő dolgát, part. 1. tit. 69. Valamely helynek végezéſét ſzokkáſit és törvénnyit nem tudni, nem vétek. De azt meg vetni, tudván, annak vagyon büntetéſe, part. 2. tit. 5.

Feleſégevel való vérſéget nem tudván, igaz ágyból ſzületet magzatokat nemzhetnek, part. 1. tit. 108.

Illegitimorum filiorū conditio, Az nem igaz ágyból ſzületteteknek állapattyok, part. 1 tit. 6.

Impedire, Háboritani, part. 1. tit. 9.

Impetitor legitimus, Törvény-ſzerint való háborgató, part. 1. tit. 75.

Imperator & Papa judicant ex conſcientia, Az Csáſzár és az Pápa lelkek iſmeretek-ſzerint itilnek, Prolog. tit. 16.

Impetrans & Impetratio, Az jóſzág meg-kéröje, és meg-keres, part. 1. tit. 25, 26, 43, 24.

Impignoratio, El-zálogoſitás, part. 1. tit. 80, 82, 83, 81, 10, 60, 63, 103, 102, 27. part. 2. tit. 18, 20 24.

In cauſam attractus, Az kit törvényre hittak, part. 2. tit. 32, 84.

Incendiarius, Gyutogató, Egető, ha fő ember, Notában eſſik erette, part. 1. tit. 14. Ha alá való ember, az tüzben vetik, avagy feije eſik el-erette, part. 3. tit. 23.

Inceſtus, Attyafian való erőſzak tétel. Avagy, fertelmes paraznaság, part. 1. tit. 14.

Incineratio, Joan: Huſz, part. 1. tit. 11.

Indebita, Méltatlan kereſſet. Mikor az Alpöres, elsőbe alláſakort meg-bizonyithattya, hogy az Felpöres oknélkül haborgattya, méltatlan kereſeten marad-el, part. 2. tit. 20.

Inducia, Harmad-napi ſzabadság, Frigy. Az meg-békeléſre való üdő, part. 1. tit. 60. part. 2. tit. 55.

Inducia quindecim dierum, Tizenötöd-napi ſzabadság adatik az adóſnak, hogy az Creditorral meg-alkudgyék, part. 2, tit. 68. Part. 3. tit. 8.

Infamiam allegans, Gyalázatos hirt, ki más felől mond, part. 2. tit. 36.

Infidelitatis Nota, Hitetlenſégnek notája, part. 1, tit. 14, 13. part. 2. tit. 75.

Ingeſſio, Ingerens, Ingerere, Az ki valaki pöriben ál-bé. Avagy magát belé elegyiti, Bé-avatya, Sőt ugyan jóſzágot-is foglal, part. 1. tit. 68. part. 2, tit. 84, 85, 16, Item, part. 1. tit. 31, 84.

Inhibitio, Meg-tiltás. Bentiltás, part. 1. tit. 75. part. 2. tit. 75, 58, 77, 84.

Injuria, Boſzſzuság, part. 1. tit. 52. Az nyilván való boſzſzuság három-képpen ſzokot lenni.

1. Cselekedettel Mellyet hatalomnak hinak, part. 2. tit. 42, 67. Quinq; caſuſnak-is ſzókták ezt mondani. Es Major potentiának. Ibidem. Az Minor potentiát-is, injuria. Ibidem. part. 3. tit. 3. II.

II. Szóval, mikor az ISTEN parancsolattya ellen, fele-baráttyát meg-ſzóllya, és hamis tanu-bizonyságot téſzen ellene. Ha emberet adhatná-is, hogy máſtól hallotta, nem elég az hozzá. Nyilván való boſzſzuſággal illetik az ſzomſzédok-is egymáſt, mikor háborún laknak az ſzomſzédságban.

III. Iraſſal: mikor valaki felől ollyant ir, Kinek Ura nem lehet.

Gyalázatos boſzſzús ſzó penig az mikor eggyik az máſiknak hazuttád mondgya, ha az ſzéket rolla meg-követné-is. Es azon törvénye vagyon, mint egyéb ſzék-töréſnek.

Inquiſitio Communis, Köz vallatás. Mert mind az két fél vallani ki bocsáttatik. Abban igy kel el-járni.

I. Ha az két fél napot mond, Jó: ha nem, az Vár-megye ſzéki napján véſzik bé az bizonyságot.

II. EL ŐSZŐR meg-eskütteſſe az tanukat, part: 2. tit: 27. 21, 28.

III. Az Utrum olvaſtaſſék előttek.

IV. Neveket, Idejeket, Hazájokat, megnevezek: Mert ha hamiſſat mondnak, az után meg ſem találhatnak őket. Az máſodikki bocáttas-is meg-engettetik: Ugy mint, mikor azt mondgyák hogy béke ſſégre ment az dolog. Nevezze meg az ſzék ſzinin. Kik előt, és azokkal bizonyitſon.

Az köz vallatás, Avagy Iſpán járás régenten jgy vólt, hogy az Király embere, kit moſt Iſpannak mondunk, faluról falura járt, tudakozván az faluſiaktól gonoſz embert. Ha hól tudtak meg-mondották. Az falut tiz réſzre oſztván, tiz embernek bernek kellet egy emberért meg-eskünni. De moſt csak heten eskűſznek, vagy métſégére vagy kárhozattyára.

Inſcriptio, Szallagoſitás, part. 1. tit. 13.

Inſinuatio, Rövid hivattal. Máſod hivattal, part: 1. tit: 68, 46, part: 2. tit: 71, 20, 18.

Inſtrumentum, Szerſzam, Eſzköz. Az mivel az ember ſokaig élni akar, part: 1. tit: 42, partt: 2. tit: 34.

Inſula, az viz közöt való porond, part: 1. tit: 133.

Inſurgere contra regem, az Király ellen felkelni, part: 1. tit: 9.

Interceptor, Uton járokat háborgató, part: 1 tit: 14.

Interemptor, Vér-ontó, part: 1. tit: 14.

Interpres, Tolmács, part: 1. tit: 11.

Inteſtatus, Hal-meg, ki teſtamentomot tehetet vólna, még ſem tőt, part: 1. tit: 64.

Invaſor, Az ki valakire megyen, támad, part: 2. tit: 42, 67. part: 3. tit: 19.

Invaſus, Az kire reá támadnak, part: 3. tit: 21.

Inventarium, Az fel-talált joknak ſzám-ádo *Regeſtoma*, part: 1. tit: 115.

Jobbagio, Jobagy, part: 3. tit. 25, 26.

Az Jobagyok ISTENNEK tartoznak többet engedni, hogy nem mint az embereknek. Mikor vélek bizonyitnak igazán eskűdgyenek, igazat mondgyának, az mint az dolgot ő magában tudgyák. Mert ha az mondgyák, az mit nekik meg-hatták, meg nyilik valaha az ſzemek, part: 2. tit: 33. *Vide Ruſticus*, part: 2. tit: 86.

Jocalia, draga Kövek. *Jubilia*. Jdem, par. 1. tit. 110.

Iterare, *Iteratio*, Máſod avagy egy néhány uttal-is azont kévánni, mondani, part. 2. tit. 75.

Judex, Biró, prolog. tit. 13, 14, 10, 12, 16 part. 1. tit 30, part. 2. tit. 82, 22, 21, 52, 65, 16, part. 3. tit. 8.

Judicis authoritas, az Birónak méltosága, part. 2. tit. 75.

Judicium, Itilet, Tőrvény, Prol. tit. 14. part. 2. tit. 6, 51, 2, 34, 80, part. 3. tit. 26, 34.

Judicare, Itilni. Tőrvént mondani. Ibid.

Judicium novum, Uy itilet, part. 2, tit. 77, 75, 18, 78, 83, part. 3. tit. 6, 11, 27, 25, 26.

Hányszor kérhetni és hozhatni, Uy itiletet?

Az Fel-pőres egyser: az Al-pőres azonképpen egyszer, part. 3. tit. 11. Egyébként ki tőb uttal hozni merezli, patvaron márad.

Azt-is 15. napnak alatta hozza, az itiletnek mondása után, és exhibeállya, avagy præsentallya, és elő adgya az székszinin. Es 60. napnak alatta prosequallya, Mert akar iratot legyen exhibitat reá akar ne, annak utánna erőtlen lészen.

Há vélek Causáját penig meg nem uyittya, cumpœna indebitæ le-szál, passim.

Juramentum, Esküvés. Hit, part. 1. t. 12, 32, 37, 38, 62, 85, 130, part. 2. tit. 28, 32, 29, 40, 39, 33, 34, 11, 37, 38, 35, part. 3. tit. 27, 3, 36.

Jurisditio, Tőrvény szólgaltatásra való méltóság, Prolog. tit. 14, part. 1. tit. 10, 60, 64, 65.

Jus, Igasság, part. 1. tit. 1, 28, 62, 31.

Jus Regium, Király igasága, part. 1. tit. 31, 25, 26, 31, 82, 23.

Jus Possesionarium, Oly jószág, avagy őrőkség, kin hatalmunk, és mély birtokunkban vagyon, part. 1. tit. 24, 80.

Jus generale, Közönséges tőrvény, part. 2. tit. 11.

Jus patronatus Ecclesiarum, Az Egyházoknak fő gond-viselői, és főföldes Urai, az Fejedelmek, part. 1. tit. 11.

Jus fœmineum, Az Aszszonyi-állatnak igasága. Vide fœmina.

Jus idem quod justicia, az igaz annyi mint az igasság, Prol: 1, 2, 3, Titulo.

Jus nullum reservando, semmi igasságát magának nem tartvan, part. 1. tit. 69.

L.

LADISLAUS, *Rex Sanctus*, Laszlo szent Király, part. 2. tit. 6.

Larva, ál orcza. Hinc larvatæ personæ. Hazug ál személlyek, part. 2. tit. 16, 17.

Latro, Grazda lator, avagy lappango Tolvay, part. 2. tit. 15, part. 3. tit. 24.

Legatus, Követ, part. 1. tit. 122.

Legitimare prolem: igaz agyból születetnek lennie, part. 1. tit. 108, 106.

Legitimi impetitores, Tőrvénnyel járo haborgatok, part. 1. tit. 75.

Legitimæ ætatis, ki tőrvény-szerint való idejét el-érte, part. 3. tit. 111.

Levatio causarum, az pőrnek elő vétele, fel-vétele, part. 2. tit. 77, 85.

Levatio oneris birsagy, Az birságot fel-venni, part. 2. tit. 83, 85.

Lex, Tőrvény, prol: tit: 6, 13, p. 2. t. 2, 3, 5, 6

Liberi, Gyermekek, fiak, leányok, unokok, part. 1 tit. 4, 17, 106, 108.

Libertas, Szabadság, part. 1. tit. 9, 2, 4, 11, 12, part 2. tit. 11, 58, 59, 68.

Linea generationis, az Nemzetének agazattya. Genealogia, part. 1. tit. 42, 47, 67, 116.

Liquidatio, Kaár-latás, part. 3. tit. 37.
Lites continuæ, Szüntelen való pör, part. 1. tit. 70, 79, 27, 46, 68, 25, 14, part. 2. tit. 77, 25, 71.
LITERÆ, & Literalia inſtrumenta, Levelek és levélbéli eſzközzek: Avagy, Erőſſég, part. 1, tit. 42, 33, 31. 35, 128, 126, 127, part. 2. tit. 34, 52, 59, 36, 15
Literæ adjudicatoriæ, oly level melyben valakinek, meg-itilt igaſságát meg irják, és annak erejével, ugyan annak kezéhez-is ſzólgalattyák, az meg-itilt jokat, az kinek mélto igaſságát az törvény meg-tapaſztalta, part. 3. tit. 35.
Literæ Credẽtionales, Plenipotentiales, Commiſsionales, Valakire bizot dologról való tellyes hatalom level.
Literæ Conventionales, Compoſitionales, Valami alkuváſról való levél.
Literæ falſæ, Hamis levelek, p. 2. t. 14, 17.
Literæ fulminatæ, Alnakúl, meg-bontot, firkált, vakart, és törsölt kétſęges levelek, part. 2. tit. 15, & 17.
Literæ judiciales, Az Biró levele, part. 2. tit. 59, 57.
Literæ inquiſitoriæ, vel Compulſoriæ, ſeu atteſtatoriæ, Vallató parancsolátok, part. 2. & 3. tit. 27.
Literæ laceratæ, Meg-ſzakádozot levelek, part 1. 2. tit. 17.
Literæ metales, határ járt levelek, p. 1. t. 86.
Literæ pignoratitiæ veteres, quæ inutiles, Az régi zálagos levelek, mellyek legyenek erőtlenek, part. 1. tit. 82.
Literæ præceptoriæ, Mandatum, Parancsolat, part. 1. tit. 33.
Literæ relatoriæ, Válaſz levél.
Literæ repetitoriæ, Jobbágy kérő levél.
Literæ ſtatutoriæ, Iktató levél, p. 1. t. 33. 34.
Literæ tranſmiſsionales, tranſmiſsio, Táblára bocsáto levél. Oly levél melyben meg irják az Birák törvényit, kik előt az törvény lőt, és azt á felső ſzékre, az fejedelem Táblajára, avagy ſzemélye eleiben-is veſzik.
Literæ reviſionales, Kötés levél, Chirographũ, Syngraphũ, Cautio, Manu propria ſcriptum. Oly kéz irás, kinek erejével egyik á máſiknak az övét meg-tériti. Hinc dicitur. Chirographo cõvincere aliquem.
Locus delicti, az cselekedetnek és véteknek helye, part. 1. tit. 9. part. 3. tit. 32.
Locum patrandi mala habuiſſe, helye vólt, melyből gonoſzúl cselekedet, p. 2. t. 47.
Lucrum hæreditatis, Az jóſzágnak örökké épüléſe és nevekedéſe, part. 1. tit. 59.
Ludas, Tapaſztalt hazug, part. 2. tit. 30.

M.

MAGISTRATUS, Az köſſęgnek gondviſelői. Igazgatoi és Birai, Prol: tit: 2.
Magnificus, Nagyságos Ur, part. 1. tit. 3,
Major pars, Az nagyobbik réſz, p. 3. t. 2.
Malefactor, Gonoſz tévő, part. 2. tit. 12, 20, part. 3. tit. 32, 24, 20.
Maleficium, Malefactum, Gonoſz cselekedet. Ibidem.
Malum minus inter duo mala eſſe eligendum, Két gonoſz közöt az kiſſebbiket kel válaſztani, part. 3. tit. 21.
Mancer, Maga kurvajatúl ſzültet fattyu, Szab gyermek. Terræ filius. Idem. Vide illegitimus.

Manceps, arendator, ki az Urtúl avagy az kőſſégtől valamit bizonyos árron megvéſzen, Hidat, Révet, Vámot.

Mancipatio, őrökſégnek, és egyéb jóſzágnak el-adáſa, máſnak engedéſe el-kötéſe.

Mancipium, Rab.

MANDATUM, propriè, Principis eſt commiſsio, Az Fejedelem parancsolattya, hagyáſa, és valakire való bizáſa.

Ez penig három-féle.

I. Az melyben az Fejedelem parancsol, hogy az Törvény-tévők és Birák Törvént és igazat tegyenek, valamely ſérelmes félnek

II. Mikor az Fejedelem parancsol az Capitánnyoknak és Orſzágh Tiſzt-viſelőinek, hogy azt meg-cselekedgyék.

III. Parancsol az rendelt Biraknak, melyben mindenkor ez Czikkely vagyon, (ha az dolog, ugy-mond, ugy vagyon, az mint előnkben atták) tehát hogy meg-cselekedgyék, Poſon. 63, art. 78, 79.

Ez harmadik parácsolatra penig, melyben az igaſság tévő Cikkely mindenkor ſzokot lenni, Törvént kel mondani. Kiért az kire hozzák melleje kel hini, Holot az Nemes Birák az Orſzágnak Törvényére ſzokták tekintenie, és végezéſére, part. 2. tit. 8. Az Városi Biráknak penig az Varoſnak Privilegiomára: Az mely dologról penig Privilegiomok nem vólna, az helynek réghi meg-regzet ſzokását kel követniek, Juxta, prol. tit. 10. part. 3. tit. 20.

ITEM, *Az Fejedelem parancsolattya* az Törvényben, meg-is ket-féle. Ugymint,

Törvény-ſzerint való, Mely ſzerint igazat-is téſznek, ugy-mint, uy itilet, és egyéb effélé törvénybéli orvoſságok, mellyek igaz idején költek.

Igyenes parancsolat, mely bizonyos emberekre ſzól, Melyben mindenkor belé irják azt, (hogy-ha az dolog ugy vagyon) Ezt az Birák eleiben törvényre támaſztyák, hogy-ha méltó legyen az panaſz? Es ha méltatlannak találtatik, büntetéſe vagyon.

Mandati Judicis refutatio pœnalis, Ki az Biró ellen ſzól-meg büntetődik, part. 3, tit. 26.

Manus, Kéz.

I. Az Fejedelem méltoságának mondatik, Matt. 6. art. 23. Vlad. 1. art. 60.

II. Az törvénnek méltóſagának, p. 1. t. 60.

III. Valamely Biró járás alá vetetet, és el-rendelt méltóságnak, part. 2. tit. 55, 68.

IV. Az Földes Ur méltoságáért: Es az ellenkező félnek kezeért, vetetik, part. 3. tit. 26, 28.

Manibus adverſarij tradi, Az ellenkező félnek kezében adatni, part. 2. tit. 55. 68, part. 3, tit. 26, 28.

Manus patris injicere, hatalmaſſul az attyára támadni, part. 1. tit. 52.

Manus judiciarias incidere, Biró kezében eſni, part. 1. tit. 59, 60.

Marca, Gira.

Egy Gira arany az Törvényben téſzen, hetven két forintot, part. 2. tit. 73.

Az ezűſtnek Girája-is, két-féle.

Eggyik az nehez Gira, kinek eggyikke téſzen négy forintot, part. 1. tit. 93, 133.

Máſik könnyű Gira, kinek eggyike csak egy forintot téſzen, part. 2. tit. 60, 86.

Az Szekelyek Girájok téſzen ötven Magyar pénzt, part. 3. tit. 4.

Marca Homagialis, Dián maraſzto Cira, part. 2 tit. 50 70, 86, 83.

Maritus ſuccedit quandoq;, Néha az ferjére maradnak az jók, part. 1. tit. 48, 110, 29.

Mas, Maſculus, Ferfiu, part. 1. tit. 111.

Materia, Az miből valami léſzen, part. 1. tit. 51.

Maternum jus, Annyai igaſság, p. 1. t. 54.

Matricidæ, Kik az Annyokat meg-ölik, notában eſnek, part. 1. tit. 14.

Matrimonium, Egy férfiúnak és egy aſzſzonyi-állatnak, törvény-ſzerint való eggyüt éltek, Hazaſság.

Mi az oka hogy csak egy Aſzſzony embert ſzabad venni, és nem egyſzerſmind egynehányt.

Azért hogy az nagy Isten nem akarta, hogy az emberi nemzet, alá és fel-budoſęk, mint az oktalan állat, hanem hogy az házaſságnak igaz rendit köveſſe, és ő ſz: felſęgének ſzavát fogadgya. Miért hogy mentéſt kezdetben mondá: Es ketten egy teſte léſznek, nem mondgya, Harman, Negyven, avagy többen legyenek egy teſte, part. 1. tit. 48.

Mint kel az házaſokat egyben adni? Egy-házi ſzemélyek, és elégedendő bizonyságok által, magok ſzabad akaratyokból való vallás tételek-ſzerint, col: lib: 2. cap. 15.

Az titkon való házaſuláſok miért vadnak tiltva?

I. Mert csalárdság eshernék miatta.

II. Mert ha titkon, hirtelen cselekednének, meg bánván, eggyiket az máſik után kezdenek keresni, maga gondolatlanúl.

III. Mert há értékéz nélkül lennének, gyakorta vér ſzerint való Attyafiak közöt lenne, törvény ellen.

El-hagyhatnia feleſeget?

Ha valaki feleſége mellől el-ſzökik, minden Jovai az feleſégére maradnak: Valameddig penig Urát varni akarja, ſenki ne kénſzeritheſſe, hogy addig máshoz mennyen, S. Steph. lib. 2. cap. 28.

Az ki penig ok-nélkül és gonoſzúl hadgya el-feleſégét, az házaſságban való kötel és vóltát meg-hágta és el-mulátta, kiért meg-váltak. Mert aval azt jelenti, hogy máſſal való életre adta magát,

Két attya-fiu veheti két attya fiát? El-veheti:

Mert az Sogorság közöt nincsen vérſzerint való attyafiuság, part. 1. tit. 48.

Hányad iziglen nem ſzabad az házaſság?

Az ſzent ſzéknek rendi máſodik és harmad izig való házaſságot meg-tiltot, sőt az törvény ſem engedi-meg. Innét vagyon ez, hogy az kik tudva ez ellen cselekeſznek, gyermekinek nincsen ſemmi reſzek, part. 1. tit. 106, 107, 47, 53, 54.

Meatus, Viz-folyás, part. 1. tit. 87.

Mendacium, Hazugság, part. 2. tit: 30, 38

Pulchrè mentiri non eſt verum.

Bonum eſt aliquando mendacium, cum dicenti prodeſt, & audientes non lædit.

Menſura, Mérték, *Menſura Regalis, alias, ulna*, Király mértéke, öle, part. 1. tit. 133.

Mercator, Kereskedő avagy Kalmar ember, Aros ember.

Az kereskedő ember Regestomának, mellyet azon orában, mikor à marhát atta irt, mely ki tetczik, az első és utánna való irásból, hitele vagyon: Ezokáért mikor Regestoma mellet meg-eskűszik, bévehető. Mert az mit őnnőn kősztők végeszték azt irták.

Mercipotus, Aldomás Arrha, Sz. Miklos pénze, part. 3. tit. 34.

Meritum causæ, Az keressetnek dereka, summája, P.

Meta, Hegyes rakás, hánt határ, domb, czél, part. 1. tit. 85, 86, 84, 87, 134, part. 2. tit. 85, 36.

Minæ, Fenyegetés, part. 3. tit. 23. part. 2 tit. 74.

Ministri, Szólgák, prol. 16.

Miserabilis, Szánatos, keserűletes. A ki vagy vak, vagy igen szegény, árva, őzvegy: az igyet másnak el-adhattya, part. 1. t. 27.

Missio, El-küldés, bocsátás, part. 2. t. 82.

Mobile, Induló, ingo marha. par. 1. tit. 19 99.

Mola, Malom, *Molendinum*, Idem.

Az Malom szabad Királyi ház, kőzőnsęges. Az ki abban, avagy az Egyházban és Korcsomán verekedik, húsz forintal bűntetődik, annak felette az sęrelmes fęlnek is, kedvet kel keresni, part. 2. tit. 10. part. 1. tit. 88.

Moneta, quod nos signi impressione vel authoris, vel precij moneat, Pénz, part. 1. tit. 14, part. 2. tit. 45.

Monile, Kőszőntyű, Függő, part. 1. tit. 110

Mortuum qui evocaverit, mulctatur. Hólt embert ki haborgat meg-bűntetetik. part. 2. tit. 24, part. 3. tit. 5.

Mucro, Fegyver, part. 1. tit. 3.

Mulcta, Birság, part. 2. tit. 85.

Mulier, Aszszony ember, part. 2. tit. 24.

Az első Urától egész, az második Uratúl fęl jegy-ruhát várhat, part. 1. tit. 96.

Az mely Aszszonyi állat paráznaúl élt, nincsen jegy-ruhája, part. 1. tit. 105.

Mutelus, Csonka, Part. 1. tit. 14, part. 2. tit. 3, 20.

Mutuum, Kőlcsőn, part. 2. tit. 32. p. 3. t. 17

N.

NATUS, *nati*, Szűlletem, Fiaim, part. 2. tit. 62.

Negatio, Tagadás, part. 2. tit. 32.

Negligentia, El-henyélés.

Mikor érdemel bűntetést?

Mikor meg-veti, és meg-utallya azt ki az gondviselést eleiben rendelte.

Negociator, Kereskedő, Poso. 46. art. 51.

Micsoda kereskedés vagyon tiltva az Magyar nemzet kőzőt?

I. *Usura*, az usora, part. 3. tit. 28.

II. *Simonia*, Isten igéjének el-adása, és véle való kereskedés, part. 2. tit. 30.

III. *Furta*, Az lopás, és ország, part. 1. tit. 15, part. 3. tit. 33, 34.

IV. *Lenocinia*, Fertelmes bordély háztartása, kerites és hitegetés, part. 1. tit. 19, 105, part. 3. tit. 32. Es mindennémű gonosság, passim.

Nepos, Unoka, part. 1. tit. 51.

Nil juris, Semmi igasság, part. 1. tit. 69.

Nobilis, Nemes ember, part. 1. tit. 4, 6, 9. 4, 10. Ki nem műves ember munkájaval, mely gyalazattyára vagyon, él.

Mucro, *Item*,

Jtem, part. 1. tit. 7, 8, 3, 2, part. 2. tit 68, 23, 36, 32, 33, part. 3. tit. 32, 20. 3, 4, 19, 27, 31.

Nobilitas, Nemeſſęg, part. 1, tit. 3, 4, 6. part. 2. tit. 36

Non Nobilitat armorum collatio, nec exaltant inſignia, ſed feudum regale. Meg nem nemeſit az Czimernek adáſſa, ſem meg nem magaſztal az jel, hanem az Királynak, avagy az Patronuſnak adománya, kinek birodalmában lakunk, part. 1. tit. 6.

Nomen, Nev, kereſzt nev, part. 1. tit. 24. Part. 2. tit. 82.

Cognomen, Vezeték nev.

Az adomány levélben, az attyafiak neveit, nem ſzokták mindenkor bé-irni, de az feleſęgek nevet mindenkor. Mert az attyafiak az Nemeſſek kŏzŏt, az oſztozáſnak elŏtte mint à haſznot s-mind az kárt, egyaránt ſzenvedik, part. 1. tit. 43.

Az kiket penig még meg nem nemeſſi tettek, és az feleſęge nevét, ha belé nem irták, nemeſſęget nem nyernek, reſzek ſincs benne, part. 1, tit. 48, 50, & 102, 24, 59, 27, 43, 60. Jtem, part. 2. tit. 29, 35, 74, 34.

Nona, Kilenczed, part. 2. tit. 8.

Non venientia, Az tŏrvényre való el-nem jŏvés, ŭdŏ vetſęg, part. 2. tit. 58, 86, Per non venit, &c.

Nota, Jegy: *Nota infidelitatis*, Hitetlenſęgnek jele. part. 1. tit. 14, 16, 20. part. 2 tit. 57. 65.

Az kereſztyén Fejedelmek ſenkit ezzel nem kárhoztatnak, hanem Tŏrvény-ſzerint: rakjak emberre, az gyŭlés alat, avagy az tablán, part. 2. tit. 75, 57, 65, 49, part. 1. tit. 14, 20, 16, 25.

Notarius, Iró déák, part. 2. tit. 19. Gondviſeletlenſęgekért meg-feddetnek, part. 3. tit 35. Prokátorkodniok ſem ſzabad. Sig. 2. art. 3.

Nem-is tartoznak azzal ſem az tŏrvény tévŏk hogy mindenekrŏl meg-emlekezvén faraſzſzák elméjeket, hanem leveles az ſzék, ki-ki iraſſa fel dolgat. Es abból ki tetzik, hogy hogy forgat.

Novum judicium, Uy itilet, p. 2. t. 12, 78.

Nubere, Férhez menni, part. 1. tit. 29.

Nullum jus, Nil juris, Semmi igaſság, part. 1. tit. 59.

Nundinæ, Sokadalom, Hogy nyólcz napigh az mezŏben dolgozzanak, az kilenczediken az vásárra meheſſenek. Quaſi nono die, dietæ, part. 2. tit. 10.

O.

OBJECTIO, idem quod Exprobratio, Szemére való vetés.

Ha valaki az ſzék ſzinin gyalázatos hirtvét valakinek ſzemere: ottan meg kel bizonyitani, mert pŏriben kŭlŏmben elŏ nem mehet, part. 2. tit. 36.

Ha penig az bizonyság ellen, bizonyságra kéredzik valaki, tehát I. mind à két ſęlnek, az Tŏrvény elŏt, jelen kel lenni, és az à ſęl, à ki vallatni akar az tanuk ellé, meg-neveze ki ellen vallatat. II. Nyilván meg-mondgya, mit akar vallatatni, Orſzágoté? Gyilkoſságoté? Paraſznaságoté? Vagy azt hogy az elŏt-is hamis tanunak találtatot: Vagy hogy illegitimæ ætatis: Vagy hogy attyafiu. Mert kŭlŏmben bizonyságra, az harmadik ſzék napjaigh, nem jó ki bocsátani. Vide Purgatio.

Obli-

Obligatio, El-kötés, Prol. tit. 15, part. 1. t. 27 82, 58, 103, part. 2. tit. 18.
Obſtaculum executionum, Az executionak meg állatáſſa, part. 2. tit. 37, 73.
Occidere, Interficere, Szabad az latrot megölni, ha különben ember tőle meg nem ſzabadulhat, part. 3. tit. 21.

Ki valakit loaval el-tapottat s-meg-öl, Vetkes, mert hatalmábã vólt, hogy erősbnek és tudosbnak atta vólna alája lovat.

Occupatio, El-foglalás, part. 1. t. 67, 68, 85
Occupator, El-foglalo, part. 2. tit. 61, 46, 42 part. 1. tit. 68, 75, 138.
Octava, Törvény ſzolgaltatáſra való gyülés, terminus, Matt. 2. art. 5.
Octavæ violatio, Octava háborgató, part 2. tit. 20.

Ha eggyike az itilő Meſtereknek jelen nem léſzen, el-mulik az Octava: de ha az Aſſeſſorok közzül jelen nincs, aval el nem halad: Ha penig az városban beteg az Itilő Meſter. Iró deakija irhat, az Aſſeſſorok által ugyan voxot és itiletet kérnek tőle.

Az Vármegyén azonképpen, ha valamellyik Biró ott nem léſzen, el-halad az Itilő ſzék, ha mind az két Iſpán ott vólna is. Egyéb igazgatás meg-lehet. Hites Notarius nélkül ſem-lehet Itilő ſzék.

Oculata, Szemlelés, Szemlátomás, Szemmel való meg-látogatás, part. 2. tit. 41.
Odium, Gyülölſég.
Officialis, Tiſzt-viſelő, Tiſzt-tartó, part. 2. tit. 23, 27, 19, 48, 53, 51. part. 3. tit. 26.

Az Tiſzt-tartó mikor paraſzt ember és lappang az ſzám-adás előt, mindenüt meg foghattyák.

Ha Nemes Ember, és házánál lakik, incsek parancsolattal, hogy ſzámot adgyon, ha nem cselekeſzi, meg-fogtathattyák.

Onus, Terhe, kezeſſég fel vétel, part. 1. t. 59
Onus, Büntetés, Birság, El-maradás, Maratság, part. 2. tit. 86, 67, 69, 28, 80, 58, 59, 56, part. 3. tit. 6, 33.
Opinio, Itilet, part. 2. tit. 42.
Oppidum, Mezö-város, part. 3. tit. 33.
Origo, Eredet, part. 1. tit. 64, part. 2. tit. 6.
Originales & Originarij, Az elsö jóſzág találók, kitől mi eredet, part. 1. tit. 37, 73. part. 2. tit. 15.
Orphani, Arvak, part. 1. tit. 129, 131.

P.

PACTATIO, Meg-alkuvás, Szegötſég, part. 2, tit. 12.
Pactio, Saczolás, part. 1. tit. 59.
Pagus, Falu, *Oppida*, Faluk és Mezö-városſok, part. 3. tit. 33.
Palatinus, Nador Iſpán, P.
Papa, part. 1. tit. 11.
Par, Az Leveleknek, sőt akar mi iráſnak máſſa, part. 1. tit. 42, Parban kelni.

Cum par petitur, non eſt quidquam aliud loquendum.

Paraphernum, Jegy-ruhan kivül való ajándék, part. 1. tit 93, 100, 105, 67, part. 2, tit. 24, 18. Mennyeközöi ajándék.
Parens, Parentes, Az Szüleink. Akar attyánk, Job attyánk, Akar annyánk, Job annyánk legyen.
Parricida, Az ki ſzüleit meg-öli, part. 1. t. 14 part. 2. tit. 43.
Pars, Reſz, part. 3. tit 2.

Particula, Részecske, part 1. tit. 85.
Pascua, Legeltető mező, Barom elő föld.
Pater, Attya, part. 1. tit. 53.

Miért nem szabad az fiunak viszűtni, ha az Apia veri?

Azért mert az hól szabad az bantas, ott tilalmas az maga óltalom. Jtem, part. 1. tit. 59, 60, 58, 64, part. 2. tit. 57, 61.
Paterfamilias, Cselédes ember.
Patria potestas, Attyai méltoság, part. 1. tit. 51. 55, 53, 56.
Patrare, Nemzeni, part. 2. tit. 67, 82.
Patrare mala, Gonoszságot cselekedni. Ib.
Patrimonium, Attyai jok, part. 2, tit. 44.
Patronus, Oltalmazo, Földes Ur, part. 1. tit. 112.

Az Városokban az Birák és tanács, viselik az óltalmat, az Fejedelem után.

Pauper, Szegény. Az régiek azt tartották szegénnek, kinek 50. Forintig nem vólt értéke. Most-is azoknak ugyan levelet adnak **rólla**, Poso. 63. art. 51.

Azoknak pőreit, az Fejedelem Udvarában most-is minden ok vetetlen pénteken és szombaton elő veszik. Az Vár-megyeken penig az széknek elsö Napján. Ha gazdag szegénnyel pőrel, és birságban esik, kűlömb: Mert az irot törvény-szerint szokot fizetni. part. 2. tit. 68, & part. 3. tit 28. Ha nincsen pénze testével fizet, az az, szólgál érete mind addig, míg a birság ki telik.

Peculium, Sáját munkával szerzet jószág és örökség. Városi hellyen, Proprium acquisitumnak mondgyák, sáját keresmenek. Akar maga fáratsága, munkája, avagy házasága után találta legyen-is.

Ez penig Négy-féle:

I. *Peculium castrense*, Tábor örökség, part: 1, tit, 5. Az mit ember, fegyverével talál, véré-hullasával, hazájának óltalmáért, part. 1. tit. 18.

II. *Peculium quasi castrense*, Oly örökség, kit az Fiu deáki tudománya által talál, part. 1. tit. 5.

III. *Peculium Profectitium*, Dolgainak elő menéséből szerzet jószág örökség, Haszon vételből való gazdagulás. part. 1. tit. 67.

IV. *Peculium adventitium*, Mástól maradot és szállot jószág, és örökség.

Pecunia, Pénz, part. 2. tit. 45.
Pecunia uxoris, Feleségge pénze, part. 1. tit. 110. Jtem, part. 1. tit. 17, 19. 102, 21, part. 2. tit. 76, 32, 45.
Pecus, Barom, part. 2. tit. 82, part. 3. tit. 33.
Pedagium, Vám pénz, Gvidagium, késerök fizetesse P.
Percutiens, Ki meg akar verni, part. 3. tit. 21.
Pergula, Follyoso.
Perjurus, Hamis hitű, Ludás, Part. 2. tit. 30.
Perjurij pœna, Az hamis hűtinek bűntetesse, part. 1. tit. 38, part. 2. tit. 29, 30. Aucarius, Ibidem.
Persona, Személy, prol. tit. 13. part. 1 tit. 2, 65, 10, 64, 59, part. 2. tit. 52, 77, 64, 45 46, 48, 75, 67, 20, part. 3. tit. 21, 8.
Personalis præsentia, Fejedelem személye, part. 3. tit. 8.
Pertinentia, Hozzá való, part. 1. tit. 24. Part. 2. tit. 76 part. 3. tit. 16.
Per totum hodie, Mind nap estig. Matellyesseggel. Az Pőrősök közöt forog ez szó. Oly ereje vagyon penig, hogy ha az napról el-múlik, sullyosban esik az birság. part. 2. tit. 86.

Pignus,

Pignus, Zálag, part. 2, tit. 20. Az zálagos jószágot ha ki esztendőig kezéhez nem vészi, és az szegénységet nem szólgáltattya: Avagy magát belé nem iktattya, el marad az zálagos jószág mellől. Azt penig az igaz örökkessék ottan meg-valthattyak: Vagy az Fejedelem: Avagy az kinek az Fejedelem Adandgya, part. 1. tit. 27. part. 2 tit. 71.

Bizonyos üdőre kőret jószágot megvalhatnak az igaz örökkessék, de nem az ki el-kőtötte, part. 1. tit. 102, 60, 69, 80 81, 82, 83. part. 2, tit. 24. 18, 20.

Piscina, Gyalmos tó, part. 1. tit. 133.

Pisetarius, Pénz-vérő Mester.

Plagiarius, Martalócz.

Plebs, Vulgus, Kőssség, köz ember. part. 1. tit. 3. 6 Part. 2. tit. 4.

Pœna, Büntetés, Part. 1. tit. 25, 38, 15. Part. 2. tit. 52, 51, 42, 55, 67, 28, 34, 36, 72. 57, 16. part. 3. tit. 26, 19, 3.

Három-képpen büntetődik eggyik az másiknak vétkéjért.

I. Ha kinek az Attya pénzbeli büntetésben essik, az fia fogyatkozasára-is vagyon.

II. Reá szállitással, mikor az Attya valaki joszagát mod-nélkul el foglalta és az fia meg nem ereszti, büntetésben esik, noha nem ő vétkezet. Part. 2. tit. 51.

Azonképpen az jobbagyokért gyakorta az Urokat birsagollyák meg. P. 3. t. 26.

III. Aval hogy valakinek el-halgattak mélratlan cselekedetit, véle eggyet értettek: és igy az vérkes az ártatlannal eggyűt büntetik-meg azért hogy vetségét ért am-azt meg nem szollitották.

Popu-

Populus, Egy Orszag népe. *Plebs*, az kőssség, part. 2. tit. 4. part. 3 tit. 2.

Portio, Rész, Falka, part. 1. tit. 21, 70, 62, 6, 17, part. 2. tit. 60.

Porcus, Sértes marha, Diszno, Regen ha ki makkos Erdőjében talalta, bé-haytotta: ha ki nem valtottak, eggyet le-üttetet-benne: Ha másod uttal, kettőt: Harmadszor az Vármegyebe Ispánhoz haytotta, és véle meg-osztotta. Elősző azért, megjedzették az fat mely alat, találták.

Possessio, Oly örökség kinek bizonyos gazdája vagyon, Falu, part. 1, tit. 23, 82, 24, 85, 29, 76, part 2. tit. 71.

Posteritas, Utánnunk következendő, Part. 1 tit. 17.

Posthumus, Attya halála után születet, par. 1 tit. 16, 17, part. 2. tit. 62.

Postliminij jus, Az haza jövetelnek igasága. Az mint szokták mondani: Az Tar gyermeknek meg-nő még az haja. Innet vagyon, hogy az budosó gyermekek, és Rabságban estek ellen, semmi üdő-múlás nem fog, Sem az vér ellen, part. 1. tit. 79.

Potentia, Hatalom.

Az Hatalom két-féle:

Nagyob hatalom mi legyen, meg-vagyon irva, part. 2. tit. 42, 67.

Az kisseb hatalom, part. 1, tit. 78. Part. 2. tit. 67, 68, 61. part. 3, tit. 3, 19, 26.

Potestas, Méltoság, part. 2. tit. 3. part. 1. tit. 51. 55, 53, 16.

Prædium, Major ház, Szálás, par. 1. tit. 24. Most, Puszta Telek.

Prædialis, Egy ház helyű Nemes ember, P.

Prædo, Koborló, Nyuzó, foszító, Ragadozó, Tolvay. Az illyent karóban kel verni, Part. 1. tit. 15 part. 2. tit. 12. *Pra-*

Præfectio, Előb avagy fellyeb való vitel. Mikor az Fejedelem az leánzót, fiui ágá téſzi, és igy allapattyát meg-jobbittya, part. 1. tit. 17, 39, 50. Ha kinek annélkül is igaſsága vagyon hozzá, nem ſzükſęg magát nagyzani. Jtem, part 1. tit. 7, 8, 17. part. 2. tit. 50.

Præfectus, Tiſzt-tartó, Paſſim.

Prægnantium conditio, Az neheſzkes aſzſzony-állatoknak allapattyok, part 2. t. 62

Præjudicium, Valakinek karára, avagy nyilván való fogyatkozására inditot dologh. part. 1. tit. 38, 71, 58, 61, 82, 108, 110 7, part. 2. tit. 2, 57, part. 3. tit. 7, 2.

Prælatus, Az Captalannak, avagy Conventnek előttek jaroja, elei, part. 2. tit. 49, 50 51, 44, part. 1. tit. 2

Præpoſitus, Præpoſt. part. 2. tit. 40.

Jtem, Præsbyteri & Scholares arma non gerant. Az Papok és Deákok fegyvert ne viſellyenek, Vlad. 7. art. 60.

PRÆSCRIPTIO, ŭdŏ-mulás, *Temporis complectio*, az ŭdŏnek el-teléſe, part. 1. tit. 78, 79.

Miért rendelték ez ŭdŏ-muláſt?

Az vákmerŏ, reſt tunnya pŏreſekért: kik az tŏrvény erejét sŭketſęgre veſzik, és az fülek mellet ereſztik el az ſult galambot ſzajokban varván.

Hány-képpen maradnak el-igaſságok mellől, ez ŭdŏ-muláſſal? Sok-képpen:

Ugy-mint:

I. Az elsŏ, egy ſzem-pillantásban el-maraſztya dolgában: azt, ki azon ſzem-pillantásban, mikor à tŏrvént, ki mŏdgyák, kérdŏre nem véſzi ſullyos tŏrvényét: Mert az után, egy ora múlván, el-nem bocsáttyák. Az mint hogy az maga óltalma is csak azon ſzem-pillantásban ſzabad, part. 3 t. 21 Az Nemes ember meg-fogtatáſa-is, az véteknek helyen kŭvŭl ŭdŏ-múlva, megh nem engettetik, ha nem ha ſzŭneti nem vólna hogy kergetik.

II. Hat oraiglan, el-maraſztya dolgában azt. Ki az tŏrvény ſzék fel kŏlteig, az meghmondot ſententiától azt el-nem tiltotta, part. 2. tit. 59, 18.

III. Egy egéſz napnak forgáſa, mely tizen két orát téſzen. Azt, ki az ſzokot napon az ſentétiát ben nem tiltya, poſs. 50 Art. 52.

IV. Harmad napi ŭdŏ-múlás: Az kit fejen maraſztották, és fogva is vagyon, sŏt feyet is akarják venni, hogy harmad napnak alatta pŏreſſęvel meg-nem alkut.

Vagyon más rendbéli harmad napi ŭdŭ-múlás-is: ugy-mint mikor valaki valamit véſzen, ugy hogy ha nem tetczik, harmad napra viſzſza adgya (ez Orſzágh tŏrvénye is) Akkor az vegezet idŏt kel tekinteni, és abban meg-tartani. Ha penig ſemmi idŏt nem vegeſztek, az harmad napot kel meg-tartani, mely alat az vŏt marhát megh-adgya és penzét viſzſza kérje, mert az után rayta marad, part. 2. tit. 55.

V. ŏtŏd nap ŭdŏ-múlás, léſzen annak-is dolgában: Ki meg-igirte, hogy emberet állattya az tŏrvény elŏt, bizonyos meg-hagyot napon, és az után ŏtŏd nappal állattya, mely oſztán héában való.

VI. Hat napnak ŭdŏ-muláſſa vagyon, az terminus octavanak végében, mely hat nap alat à ben tiltas nem fog. poſs. 50 art. 52.

VII. Nyolczad napi ŭdŏ-múlás, vegezeſbŏl való, hogy addég ne héja reá, mîg alkuſzik

kuſzik véle avagy véle egyéb tŏrvénybeli uttyát alattya-meg, Poſ. 50. art. 54.

VIII. Tized napi ŭdŏ-mulás: Az Itilŏ Meſternél ki tized napnak allatta, ellene való ſententiáját ben nem tiltya, és à tized napot el-mulattya.

IX. Tizen negyed napi ŭdŏ-múlás, engettetik az vice Jſpánoknak. Ez alat az varmegye máſt tartozot valaſztani.

X. Tizen ŏtŏd napi ŭdŏ-múlás: Mikor vagy valaki fogva vagyon: Avagy valaki marháját adoſságáért el-bŏcsŭltek, és tizenŏtŏd napig vagy Biró keznél, vagy kŏzkeznél vagyon, ha ki nem valttya, éppen, ŏrŏkké az Creditórnak marad, part. 3. tit. 28. Azért ha az 15. napra, az Fŏl-pŏres à tŏrvényre el-nem jŏ, az meg-tartot és megfogot embert kezeſſégre ki adhatni.

XI. Hármincz napi ŭdŏ-múlás, à Teſtamentarius Tutorok felŏl, kik addég Inventariomot tartoznak iratni.

XII. Hatvan napi ŭdŏ-múlás: Léſzen à Fejedelmek parancsolatiban, ha az álat meg nem adgyák, az után erŏtlenek léſznek, part. 1. tit. 33.

XIII. Hat hólnapi ŭdŏ-múlás: Léſzen azoknak dólgában: Kiket valami ŏrŏkſéggel meg-kénáltak, meg-imattak, és hat hólnápnak alatta meg-nem váltották, part. 1. tit. 69.

Városi hellyen egy eſztendŏnek és egy nápnak forgáſſa álat, léſzen meg az ŭdŏmúlás, part. 3. tit. 15.

XIV. Egy Eſztendŏnek forgáſſa álat való ŭdŏ-múlás forog azok kŏzŏt, kiknek Adomány és iktatás által adatot joſzágok vagyon, és el-halgattyák és veſzteglik.

XV. Az

XV. Az Falubéliek kŏzŏt-is eſztendŏt es egy nápot foglál bé az ŭdŏ-múlás, és ŭdŏ tŏltés, part. 1. tit. 78, part. 3, tit. 14, 15.

XVI. *Uſucapio rerum*, Szokáſſal és vélle való eléſſel magunknak való tulaydonitás. Az az, ha valami el-adot marhát, viſzíza nem váltunk. Oda marad. Az el-orzot, tolvaylot marhától meg-válva.

XVII. Tizen-ket Eſztendŏi ŭdŏ-múlás: mely alatt az nyavalyás értetlen árvák ellen meg nem engettetik az ŭdŏ-múlás, part. 1. tit. 78.

XVIII. Tizen-hatod eſztendŏi, mert addig halgat az árva, part. 1. tit. 111.

XIX. Tizen nyólczad eſztendeiglen, egy ſem idegenitheti jó módgyával jóſzágát, p. 1. tit. 111.

XX. Huſzon negy Eſztendŏs-korában, tellyes ŭdejŭ. Birhattya maga jóſzágát, akarhová tegye. Ibid.

XXI. Az harmincz ket Eſztendŏs ŭdŏ-múlás léſzen, az Nemeſſég Jovaiban, mellyet más modnélkŭl bir, ha addig nem ellenzik, part. 1. tit. 78.

Az Injuriakat, és boſzſzu-tételek-is addig indithattyák meg az tŏrvényben: Az után nem.

XXII. Az mely dolgok egyeneſſen csak az ſzent ſzéket illetik. Negyven eſztendŏnek alatta meg-indithattyák. Az után halgaſſanak, Ibidem.

XXIII. Király igaſság ſzáz eſztendeig fenáll, és abban múlik, part. 1. tit. 78.

Minémŭ ŭgyeket nem mulattat el az ŭdŏ?

Az zálag meg-adáſt,

Az gonoſzságnak meg-bŭntetéſét.

Az Orſzág uttyát utzakat, határt, arkot és hidat: miért hogy kőzőnſęges jók, ſenki el-nem foglalhattya.

Azonképpen Attyafiak kőzőt, és az varosbéliek kőzőt, oly dolgokban, mellyek az kőzőnſęges városi állapatot illetik, és annak meg-maradáſát, az idő-muláſnak nincsen helye.

Sem az Rabságban eſſet emberek ellen nem fog, part. 1. tit. 56, 79, 46, 78.

Jtem paſſim, part. 1. tit. 23, 11, 82, 85, part. 3. tit. 14, 15.

Felben ſzakaſzthattyak mind-az-által az ůdő-muláſt, Ha az dólgot ellenzik, tudomány-térellel, hogy nem engedik réá. Kit ha nem cselekeſznek, helye léſzen.

Præſumptio, Gyanoſság, part. 1. tit. 121.

Prævaricator, Szinnel való cselekedő.

Oly Prokátor ki az pőrben titkon az ellenkező felel tartya: Két ſzinű. Kiért dián vagyon.

Primordia, Kezdeti, part. 2. tit. 15.

Princeps, Fejedelem, prol. tit. 6. part. 1. tit. 3, 9, 10, 37, part. 2. tit. 77, 11, 3, 39, 76, 12, part. 3. tit. 10.

Prior Aurana, part. 2. tit. 54.

PRIVILEGIUM, Valamire való ſzabadság, Privilegiom, Tulaydon igaſság, part. 2. tit. 8, 12, 14, 7, 11, 9, 20, 10, 16, part. 3. tit. 20.

Nyolcz-képpen romol meg az Privilegium.

I. Mikor az kinek, az ſzabadságot attak, ellene cselekeſzik.

II. Mikor az ſzűkſęgnek idején, az ſzabadsággal nem él.

III. Ki notában eſik, el-veſzti ſzabadságát.

IV. Mikor más embernek nyilván való karára adgyák.

V. Mikor az ſzabadságot az tőrvény leſzállittya.

VI. Mikor az ſzabadságnak ellene mondnak.

VII. Az utólſzori az elsőt meg-erőtleniti.

VIII. Mikor az Fejedelem bizonyos okokból le-téteti valakivel az ſzabadságot.

Probare? Bizonyitani, part. 2. tit. 32. Actori incumbit probatio.

Proceſſus Juris, Tőrvény follyáſa.

Longus, hoſzſzu pőrnek folláſa, part. 1. tit. 46, part. 2. tit. 86.

Brevis, Rővid follyás, part. 2. tit. 18.

Proceſſus extra formam juris factus eſt ipſe jure nullus.

Penes novum judicium reformatur, part. 2. tit. 12. Jtem, part. 1. tit. 79, 68, 29, 82, 74, 46, part. 2. tit. 66, 67, part. 3. tit. 17, 18, 19.

Proclamatio, Szólitás, neven való bé-hivás, abban az ſzoban derekben, az hól az tőrvény tévők ůlnek.

Procurator, Gondviſelő, Prokátor, part. 2, tit. 13, part. 3. tit. 13.

Bűntetéſe vagyon, ha valaki hagyatlan Procuratornak találtatik. De nem mindenkor.

I. Mikor az Principalis jelen vagyon, ſzabadon ſzólhat, ha bé nem vallótta-is.

II. Az Tranſmiſſio mellet-is ſzólhatnak ugy, ha tőbbiteni nem akarják: de tovább nem appellálhattyák.

Az Procuratorok tiſzti ez.

I. Hogy hűven addig óltalmazzák valaki causáját, az meddig igaſságot látnak benne: Es abban mindenfęle vigyázók legyenek.

II. Hogy

II. Hogy ſzán-ſzándékból hamis levelek, kel ne éllyenek: Hamis avagy réá fogadot tanút ne állaſſanak.

III. Ne legyenek ſzavokban tétovazók, héjában az ŭdŏt ſe mulaſsák, ſe ne viſzſzálkodgyanak. Mellyet ha az Birák látnak, vélek el-hagyattaſſak.

Tartozik penig az Biró Prokátort adni. Mert némellyek ſzegényſęgek miat, avagy az ellenkezŏ fęlnek hatalmas vólta miat, nem ſzerezhetnének Prokátort. Es ha az tŏrvény valakit Prokátornak valaki mellé vet, és ok-nélkŭl el-hadgya, ſoha azon az ſzéken nem Procurálhat.

Szŭkſęg annakokáért, hogy az Procurátor conſtituálva, és bé-vallot legyen. Az Prokátor levelnek-is onnét kel kelni, az hól fŏ bizonyos Reſidentiájok és lakáſſok vagyon az pŏreſſeknek, part. 2. tit. 13. *Jtem*. Varolli hellyen nem engettetik az Varosbélieknek, hogy idegen Prokátort állaſſanak.

Jtem, Az Varosbéli Procuratoroktúl az kévántatik, hogy ſzŭntelen forogyák azokon az Napokon, mellyeken az Birák tŏrvént mondani tartoznak, az ſzék házat, idejénkorán. Es hŭvek, ſzorgalmatoſſok, gondviſelŏk, és vigyázok legyenek. Az bé adot iráſſoknak máſsát feleleteket, leveleket, igaz idején bé-adgyák, és maſsát ki vegyék,

Mert ha az pŏreſſeknek valami károk eſendik miattok, ha az tŏrvény mondgya, ſajattyokból meg-fiſeſſęk. *De his* vide, part. 1. tit. 111, 129, part. 2. tit 87, 75, 22, 79, 77, 80, 81, 13, 20, part. 3. tit. 6, 3.

Proditio, El-árulás, part. 1. tit. 38, 39, 44.

Productio, Elŏ-hozás, part. 1. tit. 29, 36, 37, 39, 34, 35, part. 2. tit. 15, 36, 84, 34.

Profeſsio, Tanitás, Apoſtali tanitás, Jbid: part. 1. tit. 11.

Profectio, Uton való létel, part. 1. tit. 14.

Profugus, Szŏkŏt, par. 3. tit. 26.

Prohibitio, Tilalom, part. 1. tit. 106, part. 2. tit. 20, 26, part. 3. tit. 33, 15.

Proles, Magzat, part. 1. tit. 17, 108.

Promiſſum, Igiret, fogadás.

Az igiret két-fele.

Eggyik kit hittel erŏſitnek, part. 2. tit, 30, 52.

Az máſik egy általlyában való igiret, part. 3. tit. 26.

Pronunciatio, Ki-mondás, ki-nevezés, prol. tit. 15, part. 2. tit. 75.

Az Biró mikor ki mondgya az tŏrvént: az birságot néven meg-nevezze, minn máradot legyen el-valamely fęl, ha az pŏrŏſſek meg nem nevezték vólna-is.

Propinquior, Kŏzelb, Az mely kŏzelb való vér, part. 1. tit. 97.

Proprium, Tulaydon, Saját, part. 1. tit. 28, 29, part. 2. tit. 71.

Ex multis propriis conſtat commune, Az ſok tulaydonból, léſzen meg az kŏzŏnſęges.

Prorogatio, Halogatás, Halaſztás, vas levellel való vontatás. Effęle level meg-erŏtlenedik, ha az valakinek vagy ſzabad akarattyából, vagy az tŏrvénnek kénſzeriteſębŏl fizet, avagy meg-alkuſzik, az ki hozta. Láſd-meg, part. 1. tit. 29, 129, part. 2. tit. 50, 37.

Effele haladékról való vas levelet penig akar ki-is csak egy úttal hozhat. Ha penig viſzontak ok-nélkül hozzá, az törvényben nyelv valtságon marad érette. Nem-is hozhatni külün-külön való emberek ellen, külömb külömb való eſztendökben, hanem egy úttal egy eſztendöre valot, az arva, avagy ki maga jováért, mindenek ellen. Mert ſoha igazat nem tehetnének az törvény tévök, ha ma Péter ellen, eſztendö múlva Pál ellen, és harmad eſztendöre János ellen-is kezdene valaki vas levelet hozni.

Prorogatio annualis, { *Prælatis, à die electionis. Pupillis, à die obitus patris, admittitur,* part. 2. tit. 50.

Proſcriptus dicitur damnatus, Kárhoztatot, Sig. 2. ar. 5.

Proteſtatio, Tudomány-tétel, part. 3. tit. 15.

Protocolum, Város könyve, az gyülekezet, avagy Vár-megye könyve. *Liber Regius,* Király Könyve, &c.

Protonotarius, Itilö Meſter, *Magiſter, Protonotarius. Idem, Aſſeſſores ſedis judiciariæ regni,* Aſſeſſorok: Az Nemes Országtól rendeltetet itilö Birák, par. 2. t. 77

Az Birák causát itillyenek és ne Prokátorkodgyanak, Matt. 3. art. 14.

Proventus, Jövedelem, Az Provent' és Exactio nem egy: Mert az Proventus jövedelem: Az Exactio, kinſzeritésböl való eröltetés, melyböl gyül az kereſet, par. 1. tit. 29.

Proverbium, Köz-beſzéd, Példa-beſzéd, part. 1. tit. 82. Embernek csöcsemö ſzokot ſzova.

Provocare, Bayra hivás: Embernek vagy ártalmára, vagy óltalmára való ki hivás, part. 3. tit. 21.

Prudens quaſi providens, Eſzes és továbra gondoló.

Puber, Jól fel ſerdült Iffiu, kinek bajuſza mohozot, part. 1. tit. 111.

Publicare, Közönſségeſſen meg-hirdetni, part. 1. tit. 29, 30.

Puella, Leány, Leányzó, part. 1. tit. 112, 119, 97, 29, 67, 92, 101, 113, 111, 91, 17, 90.

Puer, Gyermek, part. 1. tit. 112. 111, 132 part. 2. tit. 23.

Puerperium, Gyermekágy-béli, p. 2. t. 37.

Pupillus, Oly árva kinek Attya nincsen, part. 1. tit. 124. *Orphanus,* Kinek ſem Attya ſem Annya nincsen, Part. 1. tit. 129 131, 132, 130, 124, 126, 128.

Purgatio, Maga tiſztirása, dolga el-igazitása. Hogy-ha hitet vetnek neki, maga meg-eskövén, az többi mellet kik meg-eskűſznek, arra eskűſznek, hogy ök azt elhittek, hogy igaz legyen az mit eskűt legyen amaz. Ha penig az meg-hagyot napra hűtit-le nem téſzi, s-meg nem eskűſzik, el-veſzti pörit.

Q.

QUARTA Puellaris, Leányi negyed, part. 1. tit. 97, 88, 89, 29.

Quartalicium, Idem, part. 1. tit. 88, 17, 89 6, 101, 29, 90, part. 2. tit. 24.

Querela, Panaſz, Akar ki panaſzára-is az Nemes embert meg-nem tartoztathatni, hanem ha érdemli, és az véren ha tapaſztallyák, part. 1. tit. 9.

Querulans, part. 3. tit. 26.

Quæstio, Kérdés, part. 2. t. 71, part. 3. t. 20.
Quinque casus, öt rendbéli nyavalya, par. 2, tit. 42, 55, 67, part. 3. tit. 19.
Quittantia, Menedék levél: *Quietantia*, Idem, part. 2. tit. 84.

R.

RADIX, Gyöker, part. 1. tit. 28.
Raptus, Ragadozás.
Rascianus, Rácz, part. 1. tit. 25.
Ratio, Okosság, Szám-ádás, part. 1, tit. 29, & 115, 132, part. 2. tit. 59, 29.
Reatus, Vétekben való leledzés, par. 2, t. 55.
Recipere, Bé-fogadni, viszsza veszem, part. 1 tit. 61.
Reclamatio, Viszsza-mondás, ellenzés, par. 1 tit. 62, 72, 85, 107, part. 2. tit. 17.
Recognitio, Emlekezet, Régi dolognak elö számlaláſa, part. 1. tit. 37.
Reconventio, Jtem, *Reconvenio*. En-is törvényben idézem azt ki engem elö idezet. Ubi primo actoris, & poſtrei cauſæ levatur.
Rector populi, Az köſſég igazgatója, Prolog. tit. 2.
Rheda, Kocsi, Folyo-kocsi. Paſſim.
Redemptio, Váltság, part. 1. tit. 15, 16, 27, 52, 82, 83, 103, 60, part. 2. tit. 42, 56, 63, 64, 55, 43.
Referre, Meg-hozni. *Relatio*, Valaſz.
Relatoria, Valaſz levél. *Reverſionales literæ*. Jdem, part. 1. tit. 86, part. 2. tit. 74.
Reformatio, Meg-uyitás, az elöbbi jó formára való hozás, part. 1. tit 37, p. 2. t. 12
Regale judicium, part. 2. tit. 20.
Rejectat, Jratnak az Pöreſſek az tranſmiſſiora, az itilö Meſterrel, kiknek Pörek a terminuſ. minuſról el-halad, és el-marad, az üdönek rövid vólta miat. Mely tranſmiſſiót az után ugyan elö-ſzokták venni.
Rekez, part. 1. tit. 133.
Relicta, vide, *Vidua*, part. 1. tit. 98, 99.
Remiſsio bonorum occupatorum, Az el-foglalt jószágnak meg-ereſztése, viszsza-bocsátása.
Remiſsionales literæ, az az, Mikor valaki, az törvént meg-irattya levélben, hogy feleytségbe ne mennyen. Mint hogy minden itilö-ſzékben meg-fizetvén az Notariuſnak, tartozik levélben irni az törvént. és annak minden vóltaképpen való follyását, Arról való lévelek, cedulák.
Remotus, Meſzszönnen való, part. 2. tit. 67.
Renunctiatio, El-hagyás, ellene való mondás, meg-ereſztés, Meg-vetés, part. 1. tit. 64, part. 2. tit. 12.
Reoccupatio, Viszsza-foglalás.
Reprehenſio, Meg-szólitás, dorgalás feddés.
Repudium, El-hagyás, el-valás, vide Matrimonium.
Repulſio, Fegyverrel való ellenzés, Hátra-üzés. Viszsza-verés, part. 2. tit. 73, 74, 75, 76.
Res, Dolog, marha, jószág. eszkör, prol. t. 2, part. 3. tit. 24, 45, 82, 98, 99, 134, 100, part. 2. tit. 45, 55, 82, 56, part. 3. tit. 35, 29,
Res cum onere vadit, Az marha utánna viszi az körülette való terhet.
Reſponſio, Felelet, part. 1, tit. 129, 130, 131 part. 2. tit. 32.
Reſtitutio, *Reſtituere*, Meg-adni, meg-vetni, meg-terireni, meg-fizetni. Ez amaz módás-szerint szokot meg-lenni.

Qui prior tempore, potior est jure. Azokáért.

I. Az le tőt marhát kel meg-adni, avagy kitellyesiteni.

II. Az jegy rubár: Mert minden meg-hivő Creditoroknál előb való añak az ő igasága.

III. Az el-temetésre való, költségre teritik-meg.

IV. Az kinek penzével vőttek valamit, avagy épitettek.

Resuscitare causam, Uyjulan pőrt inditani, Part. 2. tit. 21, 25, 57, part. 3. tit. 11.

Exspirata & mortua causa, sententia vivificatur: Mikor lelket funak belé, meg-elevenedik.

Retinere, Meg-kesleltetni, avagy meg-tartani, part. 1. tit. 51.

Revisio, Revisionalis, Idő látot level, part. 1. tit. 128.

Az tutorok az Arvák dolgaiban, el-nem járhatnak, effele levél nélkül, p. 2. t. 41.

Revocatio, vel Retractatio, Valamely vallásnak, avagy Prokátor feleletinek meh hivása, és erőtlenitése, part. 2. tit 79. Item, part. 1. tit. 59, 62, 109, 110, 111, 128, 61, Part. 2. tit. 12, 75, 77, 80, 81, 79, 17, part. 3. tit. 6, 11.

Két úttal nem engettetik az Prokator-hivás, mert ha ki arra megyen, tellyességgel keresseti meg-ál, és örökké le-szál.

Ha penig sok vólna-is az Prokátor, csak egy bizonyos fizetéssel eri-meg, az meghivást, part. 2. tit. 74, 34, 46.

Akkor-is nem az Prokátor feleletit csufollya-meg, hanem az feleletben esset vetséget és feleitséget, mellyet az pőresse hire nélkül elő szamlált, azt igazittya vele, part. 2, tit. 80. Az

Az is három ember által lészen.

I. Az Principalis által, és igy egy uttal megengedik.

II. Az Procurator által, mely causa mellől ottan el-kel állani miért hogy ő maga az dolgot kétségesse tőtte.

III. Az ki Prokátórt nem állat és nem vall, hanem ő maga forgattya pőrit, tehát maga szovát maga diával hihattya-meg.

Igy azért, hogy az terhet le-tévén, ha az szék szinin menten elő nem szamlállya-is az okait, helyes. De ha az mellet ollyant nem mond, kit az előt nem mondot, indebitan vagyon érette.

Reus, Pőrben fogot, avagy törvényre idezetet ember, prol. tit. 13. part. 2. tit. 84, part. 3. tit. 31, 36.

Rex, Király, *Regia Majestas, Celsitas, Celsitudo, Excelsitas*, Király avagy Fejedelmi fölség, part: 1, tit. 3, 11, 13. 10, part. 2, tit. 6, 14, 20, 39, 3, part. 3. tit. 3.

Ripa, Márt, part.

Ritus, Szokás, Mód, Törvény.

Rixæ, Viszsza-vonások, Harczolások.

Rus, Mező, Parasst mayorság.

Ruralis, Mezei, part. 2. tit. 32

Rusticus, Ki-földi, Szántó-ember, Parasztember, Pór. part. 1. tit. 3, 7, 123, part. 2, tit. 27, 33, 32, part. 3, tit 28, 33, 26, 29 3, 27, 25, 34, 25, 31, 30, 21.

Rusticitas, Part. 3. tit. 25.

S.

SACERDOS, Pap, prol. tit. 2. *Sacerdotalis ordo liberat à servitute*, Az ki Papságra adgya magát, azt jobbágyságra nem vehetni.

Ha

Ha jószágok vagyon, az Vármege székin tőrvént kel állaniok, part. 1. tit. 12.

Az Pápok jovai, mikoron valamellyiknek halála miat nemzete el-fogy és magva szakad, Királyra, ugy-mint igaz és tőrvény-szerint való örökéſre szálnak, part. 1. tit. 10.

Sacramentum, Szentség, part. 3, tit. 32. 35.

Sagena, Vész, Varsa helye, part. 1. tit. 33.

Salvus-conductus, Az Fejedelem úti levele. part. 1. tit. 14, part. 2. tit. 75.

Sangvis, Vér.

Elősző az embereknek vérek hulasát.

Másodszor, Vér-szerint való nemzetséget jelent: part. 1. tit. 47.

Saniores & Potiores in populo, Vide part. 3. tit. 2.

Satisfactio, Elég-tétel, part. 2. tit. 36. 43. 45. 67. 71. 86. 48,

Scire, Tudni, Prol. tit. 16, 12, 15, part. 2, tit. 27.

Sclavoniæ leges, Thót Országi tőrvények. part. 3. tit. 3.

Scriba, Jro Deák, part. 2. tit. 20.

Scythia, part. 1. tit. 3.

Sedes judiciaria, Tőrvény-ház, Szék-ház, Tőrvény-szék. part. 3. tit. 26.

Sedis judiciariæ Comitatuum, Az Vármegye Székin, Magyar Országban száz forintig. Erdélyben ötven forintig itilhetnek. Passim.

Sedis judiciariæ violator, Szék törő, part. 2. tit. 69.

Seges, Veteméný, Gabona. part. 3. tit. 33.

Segregatio, Külőn való valasztás, part. 1. t. 84

Semen, Mag. part. 1. tit. 22.

Seminis defectus, Ollyan kinek magva szakad, par. 1. tit. 22, 26, part. 2. tit. 62.

Sententia, Itilet, Tőrvény, Itilt dolog, sententia, part. 1. tit. 16, 60, 68, 134, part. 2 tit. 42, 67, 84, 86, 36, 55, 67, 43, 60, 65 56. 57. 88. 37, 63, 44, 83, 32, 73, 58, 50 75. part 3. tit. 26, 19, 20.

Sequester, *Sequestratio*, Köz-kézhez való adás, par. 1 tit. 29, 76, 85, 99, 134.

Manus communes, part. 1. tit. 125.

Series, Rend, Szer járás, part. 1. tit. 40.

Servitus, Szólgálat, kötelesség, part. 1. tit. 3. 9, 39, 84.

Bene servientes, Az kémeket mondották annak.

Az mely Nemes embert el-marasztnak, és nem fizethet, kötelesség alat meg kel rólla szólgálni, part. 2. tit. 68, p. 3. t. 28.

Sessio, alias Fundus Curiæ, Nemes ülés, házhely, part. 1. tit. 134.

Sexus, Minden-némű állat közöt való külömbség, ugy-mint, az Him és Nőstén köző, part. 1. tit. 20.

Sexus virilis dignior, Az fiu méltosagosb személy, az leányzonál, part. 1. tit. 41, 17, 18, 20, 21, 37.

Siculus, Székely, Part. 3. tit. 4. Ugyan ott irták meg az tőrvényeket-is.

Sigillum, Pecsét, part. 1. tit. 14, part. 2, tit. 13 58, 3, 17.

Az Pecsét, két-féle.

I. *Authenticum*, Mely csak az Fejedelmek, és az Ország rendeltetet Birák Captalánok és Conventek pecsétek. Azonképpen keritet kolcsos Várossoké, és mező Várossoké, mellyet az Fejedelem engedet nékik.

II. Az

II. Az nevezetes emberek pecséti, kinek-kinek sajáť pecséti, mellyel semmi örökké megh-maradando levelet nem pecsételhetni, part. 2. tit. 13.
Silentium, Halgatás, Csendesség, part. 3. tit. 11, part. 2. tit. 23.
Similis, Hasonló, part. 1. tit. 74.
Simulatio, Tettetés, Passim,
Singularis, *Unicus*, Eggyes, az az, kinek sohúlt semmi örökssége nincsen, hanem halálával magva szakad, és nemzete el-fogy. part. 1. tit. 10, 59, 64.
Soboles, Magzat, Fiú és Leány, part. 1. tit. 106
Societas, Tarsaság.
Erről meg-tanit az Arithmetica, hogy kellessék véle élni. Az gonoszságban való tars penigh szintén ugy lakol, mint az ki cselekszi. *Facientes enim & consentientes eadem puniuntur pœna.*
Sodomita, Eretnek, Balványozo, Genes. 13. ℣. 13. Deut. 11. ℣. 16.
Solutio, Birságnak meg-fizetése, part. 2. t. 69
Soror, Nénem, p. 1. t. 39, 50, 17, Hugom,
Specificare, Nevezetes-képpen meg nevezni, irni, ki fejezni, Meg-keresztelni, part. 2. tit. 26.
Sponsa, El-adot leányzó, valaki jegyesse, mátkája, part. 1. tit. 100. Meny-asszony, Idem.
Statuere, Törvényre elő állatni, part. 3. t. 26
Statutio, Iktatás, part. 1, tit. 63, 32, 34, 30, 33, 66, part. 2. tit. 21, 86, 11, 12, 71. part. 3. tit. 26, 16.
Statutum, Rendelés, Végezés, Prolog: tit. 89. part. 3. tit. 2.
Stellionatus, Szem-fény vesztés.
Stigma, Bellyég, part. 2, tit. 16.
Stipendium, Hó-pénz.
Stipes, *Stirps*, Az Nemzetségnek eredeti, part. 1, tit. 28.
Strages, Veszedelem, part. 2. tit. 74.
Stratagema, Hadi Okosság, Fortély, hadi tiszteséges álnokság.
Striga, Boszorkányok.
Stuprum, Paráznaság, part. 1. tit. 14. part. 2. tit. 74.
Subarare, az Földet alá-szántani, nyilván meg-mozditani. Innét mondatik, *Subaratio*, hazaság felől való, végezés, Allapattyának meg-uyjúlása: Es jegy gyűrő adás, part. 1. tit. 93. 100.
Subscriptum, Alája való irás.
Subscribo, Alája irok, véle tartom.
Az Birák és Secretariussok az sententia level alá irják magokat, nagyob bizonyságnak okáért.
Az vég sententia alá igy irják, *Coram me Magistro, &c.*
Az halgato Prorogatoriák és egyéb közben mondot sententiák alá penig, csak lectát irnak. Ezokáért mert az pör közben költ levelek csak bizonyságúl lehetnek üdővel. De az vég sententiáról költ leveleknek annye méltoságok vagyon, mint valamely Privilegiomoknak.
Az transmissiók alá penig mind az varmegye Jspányi, s-mind penig az Nemes Birák és Notariusok alája irjanak, Pos. 50. art. 62.
Subsidium, Segitség, Mellyet az Ország gyülesben szokták rendelni. Vlad. 5. art. 1.
Substitutio tutoris, Hagyot tutor, part. 1. tit. 56, 66, 8, 67, part. 3. tit. 30.
Successio, Valaki hellyére való következés,

Máſnak helyére ſzállani, part. 1. t. 29, 47, 50, 48, 15, 66, 67, 16, 49, 56, 68, 110. 51, 69, 10, 64, 120, 17, 19, 27, part. 2. tit. 71, 62.

Sui juris eſſe, Magával ſzabad ember, part. 1. tit. 56, 111, 112, 121.

Summa, Somma, part. 1. tit. 60, 81, 73, 103, 61, part. 2. tit. 76.

Sumptus, Kŏltſęg, part. 1. tit. 42.

Sumptus ne ſuperet cenſum.

Supplementum, *Additamentum*, Ki tellyeſités.

Supplicium, Bŭntetés, part. 1. t. 15, 16. 103

Supplicatio, Alazatos kŏnyŏrgés.

Supportans, Ki valaki hellyén terhet viſel, part. 1. tit. 42. Part. 2. tit. 37.

Az ŏregbik Báttyok, tartozik az tŏb ŏcsei és hugai hellyén az pŏrt viſelni. Ezokáért hogy ha azt valami-képpen elveſztene-is, ezen attya-fiai, azon pŏrt iſméglen meg-indithaſsák. Sŏt bátor prokátor levele ne legyen-is, forgathattya, Es ha, *per non venit*, el-maraſzttyák-is, csak egy terhen marad érette. Az hatalomtúl elválva, mert abban kŭlŏn-kŭlŏn maradnak el.

Suſpitio, Kétſęg, part. 1. tit. 123, 124.

Sylva, Erdŏ, Csere, Haraſzt.

Ez-is két-féle.

Makkos Erdŏ, és Erdŏlŏ erdŏ, tŭzre avagy ŏrŏkſęgre kit hordnak, part. 1. tit. 133. part. 3. tit. 33.

Symbolum, Balitta, Jel.

T.

TABELLARIUS, Level-hordozo Poſta.

Taberna, Ház, Szállás, Korcsoma, Kalmárbolt, Kamora, Sator, Azoknak ſzabadságát láſſad in V. Mola.

Talio, Haſonlátos bŭntetés, Szemet, ſzemért. Fogat, fogért, Haſonlo boſzſzu.

Tartari, Az Tatárok, par. 2. tit. 6.

Tartarus, Bor-ſeprŏ.

Tavernicalis ſedes, Tarnok ſzék, part. 3. tit. 10.

Taxa literarum, Az levelek váltsaga. vide *Prothonotarius*.

Telonium, Vám.

Tempus, ŭdŏ. Paſſim.

Tempus tacendi & Tempus loquendi.

Terminus, Hatarozot nap. part. 1. tit. 16. part. 2. tit. 26, 82, 56, 59, 36.

Terra, Fŏld, part. 1. tit. 24, 87.

Terragium, Fŏld valtság, *penſio fundi*.

Terreſtris dominus, Fŏldes Ur, part. 3. t. 26, 27, 33.

Territorium, Város avagy falu fŏlde, nyomás.

Theſaurus, Kéncs, Oly pénznek el-tétele, kinek az Ura immár nincsen emlekezetben. De ha tudgyák, ki tŏtte legyen oda, és mikor, még nem el-reytet kéncs. Ki kincset talál harmad réſzét magának tarthattya, az két réſzre azt illeti, az ki határán talállya.

Teſtamentum, Akaratunknak bizonyos rendeléſe, arról, hogy halálunk után, jovaink kikke legyenek, part. 2. tit. 52.

Annak penig ſzabad akaratból kel ſzármazni, part. 1. tit. 51, 100, 114, 109, 105, part. 3. tit. 30.

Teſtis, Bizonyság, prol. tit. 13, 15, part. 2. tit. 27, 28, 29, part. 3, tit. 27, 12.

Teſtimonium, Bizonyság-tétel, part. 1. t. 39 47, 126, part. 2. tit. 27, 17, 29, 21, 36, 49, part. 3. tit. 12.

Teſtimonialis, Bizonyság-tétel.

Titulus, Fellyül való irás, Méltosagos dicsiret. Ut és mód, melyforman ember örökſéget birja. Mint hogy ſenki két uton jóſzágot nem birhat, part. 1. tit. 82. par. 2 tit. 70

Tortura, Kinzás, Prol. tit. 10. 16. part. 3. tit. 20.

Az meg-kinzás, ſenkit tiſzteſſége veſztette nem téſzen. *Quæſtio, Idem.*

Az kinzáſra három okból mehet az törvény.

I. Mikor az kereſet, ſzörnyü és föben járo dolog.

II. Mikor az Al-pöreſre, nyilván való bizonyságok vadnak, és mutato jelekből, való ſorr megyen réá.

III. Mikoron külömben végére nem mehetnek az dolognak, az bizonyságok nem létele miat.

Az kinzás penig képeſt legyen, hogy ſzemélyében éppen maradgyon, meg ne csonkullyon, bénullyon belé, az fogoly: Mert ha az vadlo ſzovára kezdenek kérdezni és kinzani, az igaſság mellől ott az Birák el-tavoznának.

Tranſactio, Meg ſzerzödés, alkuvás, part. 1 tit 62.

Tranſire in rem judicatam, Arra megyen, mint ha törvénnyel el-értek vólna, part. 2 tit. 56. part. 3. tit. 35.

Tranſmiſsio, Vide Literæ tranſmiſs.

Tranſumtum, Az leveleknek igiről igire való máſſa, part. 1. tit. 42. part. 2. t. 11. 15.

Tranſylvania, Erdély Orſzág.

Vera equidem Dia eſt CHRISTI ſententia magni,
Diviſum Regnum ſeditione ruit.
Sic opuléta potens diris agitata procellis
Pannonia, heu miſera, ſeditione ruit.

part. 3. tit. 2. & 3.

Tributum, Contributio, Taxa, Cenſus, Adó. part. 2. tit. 9, 10.

Telonium, Vectigal, Vám.

Triceſima, Harminczad.

Trium dierum ſpacium concordiæ cauſa admittitur, Harmad napi ſzabadság, az meg-békéléſnek okáért, meg-engettetik, part. 1. tit. 60.

Triumphare, Valamit meg-nyerni győzedelmeſſen, nyerteſſen járni, part. 2. t. 73.

Turbatio, Turbator, Haborgás, Háborgató, eſzveſztö. *Conturbatus*, Háboritot és meg-indült ſzivel lenni, part. 1. tit. 14. part. 2. tit. 31. 75. 76.

TUTOR, Tutrix, Tutela, Az tutorság három-féle. part. 1. tit. 112.

I. *Legitima*, Az törvény-ſzerint való Tutorság, part. 1. tit. 13. Melynek.

Némellyike az ſzüleinkre néz, part. 1. tit. 51.

Némellyike Attyánk-fiait illeti, kik hogy haſznot venni akarnak, illik hogy terhet-is viſellyenek, vagy könnyen, vagy nehezen, part. 1. tit. 119.

II. *Teſtamentaria*, Az Teſtamentomos tutorság, part. 1, tit. 114.

Melyre, mihelt az meg-hólt ember valakit válaſztot: Az menten hozzá foggyon, mert ha el-mulattya, maga kárával cselekeſzi: Mert rayta követhetik az árvakkár valláſokat. Har-

Harmincz napnak alatta penig Inventariomot iráſſon, ha azt akarja, hogy jót mondgyanak utánna. Azokra is penigh, gondot kel viſelniek, kik az attyok halála után ſzületetnek, part. 2. tit. 62.

III. *Dativa*, Az adatot Tutorság, part. 1. tit. 15. Mellyet ád

Az Fejedelem, akkor mikor törvény ſzerint való, avagy Teſtamentomos Tutor nincsen, valamely árvák kőrül.

Az Patronus, Avagy az Földes Ur. Avagy az Városokban az Tanács Iſtentől adatot tiſzti-ſzerint: Mely tartozik az Arvák fogyatkozáſsának eleit venni. Es az árváknak mind magok ſzemélyeknek, s-mind marhájok gondviſeleſſére bizonyos meg-hit embert rendelni.

Az tutorságnak ideje penig akkor telik ki, mikor az Arvák 14 eſztendőſſek, par. 1. tit. 111. Ezokáért az ſerény tutorok, az az idő el-telvén, meg-intik az Arvákat, hogy Curatort kérjenek, és igy magokat panaſz tól meg-mentik, part. 1. tit. 124. Mellyet ha nem cselekeſznek huſzon négy eſztendőskorig, ha mi kárt vallanak az Arvák, à Tutorok fizetéſe Az Arvákat-is ha azomban gondviſeletlenül nevelik fel, ő nekik ter ortzájokra.

Curatort azért azonak adnak, kik Tutort. De azt kit az Arvák valaſztnak. Magoknak valók penig még nem lehetnek. Városi helyen azonképpen, minek-utánna meg-haladták az tizen-negy eſztendőt arra intetnek, hogy vagy az deákságra adgyák, magokat. Vagy udvarnal ſzólgállyanak: Avagy kereskedő embernél lakjának. Avagy tiſzteſſeges műre adgyák magomagokat az míg az törvény-ſzerint való idejeket el-erik.

Az Tutorságról olvaſd, part. 1. tit. 119 125, 112, 115, 113, 91, 116, 114, 122 117, 120, 121, 123, 124, 126.

Tutela inculpata, Véteknélkül való maga óltalma; part. 3. tit. 21.

V.

VACCA, Tehen, ünő, part. 1. tit. 33.

Vadimonium, Kezeſſég.

Vas, vadis, Kezes, P.

Vadari, Fejet kőtni.

Vadare, Az vizen gázlóban által menni.

Vadum, Sekély, Lábboló hely, Rev, part. 2. tit. 10.

Vagiare, Barmot bé-haytani, part. 3. tit. 33.

Vagiator, Cuſtos ſylvarum & pratorum, Erdő kerülő, Sib, Mező páſztor. Erdő páſztor, Czőz. Ibidem.

Validitas, Erős. Hatható. *Efficax*. p. 1. t. 33.

Wayvodalis, Fejedelem embere. p. 2. t. 22.

Vectigal. Vásár-pénz. Vám. part. 2. tit. 10.

Venalia bona, Aruban bocsátot jók, el-adók. *Proximis competunt*. Az Attyafiakat illeti. part. 1. tit. 60.

Venatio, Vadaſzás.

Azért tilalmás az kőz rendnek, hogy ſzőlőit és ſzánto földet puſztán ne hadgya, és még akkor-is ne vadaſzſzon, mikor Istennek igijét kellene halgatnia.

Vendicare, Magának tulaydonitani, part. 1. tit. 27. 77.

Venditio, El-adás. part. 1. tit. 61. 59. 60. 27. 77.

Venditor, El-ado, Aros. part. 1. tit. 27. 76. 66. 77. 61. 69.

Venenum, Mereg. part. 1. tit. 52.
Veneficus vel Venefica, Kanta Iros, ördöngös, bűvös bajos, boszorkány.
Ez illyeneket, az mezőt hogy megmérgesitik, és hogy az ördöggel közlik dolgokat, és vegezést tészek vele, tűzzel meg-égetik.
Veneficum, Veszтes.
Verberatio, Meg-verés.
Verberans.
Az ki az Király Emberét meg-veri, Notában essik érette, part. 1. tit. 14. part. 2. tit. 2.
Az ki valamely Nemes embert megver, fején marad érette, part. 3. tit. 21.
Az ki más Jobbágyát meg-veri, mi legyen az bűntetése, part. 3. tit. 31. 19.
Vestigia, Láb-nyom. Az el-lopot marhanak lába nyomat, ki el-téveszti, avagy annak eszét veszti, kétségessé teszi magát.
Vestis, Ruházat. part. 1. tit. 95. 99.
Via, Ország uttya. Annak oly szélesnek kell lennie, hogy két egész vágású szekér békével el-mehessen egy más mellet.
Vész, *loca Sagenarum*, Varsa hely. part. 1. tit. 133.
Hal fogó Kűrtő. Az kűrtőre vóltam.
Vicarius, Hely-tarto. part. 2. tit. 52.
Vice-Comes, *vide Comes.*
Vicinus, Szomszéd. part. 1. tit. 60. 76. part. 2. tit. 64. 74.
Viduarum conditio. Az özvegyeknek allapattyok. part. 1. tit. 29. 98. 99. 67. part. 3. tit. 29.
Villa. Fallu. part. 1. tit. 84. part. 2. tit. 82.
Villani. Falu-béli. Jobbágyok. part. 3. t. 25.
Villicus. Fal-nagy, Gereb, Biró.
Vinculum. Kötes.
Vindicta, *Ultio.* Bosszú-allás. Kézzel való igaz vétel. part. 3. tit. 21. 22. 23.
Vinea, Szőlő. part. 1. tit. 133.
Violatio. Erőszak-tétel. Meg-fertőztetés, part. 1. tit. 105. 14.
Violator & violatio sedis judiciariæ. Széktörés. part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 69. part. 3. tit. 3.
Violentus. Erős, Hatalmas. part. 1. tit. 88.
Violentus occupator infra anni revolutionem ejici potest. Az ki hatalmasúl valaki örökségét el-foglallya, egy esztendő forgássa alatt ismeg hatalmasúl ki vethetik. par. 1. tit. 68. part. 3. tit. 22.
Virgo. Szűz Leány, Leányzó.
Virtus, Jószágos cselekedet, Erő. part. 2. tit. 68.
Vis. Erősség, Erő, Sokaság. part. 1. tit. 68. part. 2. tit. 74. part. 3. tit. 22.
Vis pro Violentia. Hatalmaskodás. part. 1. tit. 68. part. 3. tit. 21. 22. 24.
Visitatio. Meg-látogatás, Matt: 6. art. 12.
Visus optimus testis. Az ki szemével valamit lát, az lehet leg-főb bizonyság. part. 2. tit. 41.
Vitium. Vétek, Hiba. *Error* idem, part. 2. tit. 82.
Vitricus. Mostoha Attya.
Az Mostoha gyermekinek, mind személlyeknek, mind penig marhájoknak, örökségének gond-viselésehez ugy fogjon, mint egyéb tutor, és ugy óltalmazza.
Vladislaus Rex, P. Lengyel László Király. part. 2. tit. 14.
Ulna. öl, Réff, Sing.
Ulna regalis. part. 1. tit. 133.

Ultimus. Utólsó. *Inde ultimum ſupplicium ſolam mortem dicimus.*
Unicus Vide ſingularis.
Univerſitas. Kőzőnſęg. *Vide Collegium.*
Vocare. Hini, Nevezni.
Voluntas in caſu comminationis pro facto reputatur. Az akarat az fenyegetésben, meg-lőt dolognak magyaráztatik. Nincs-is helye hogy valaki aval mentſe magát, hogy vagy feleſęge vagy más akarattyából, mód-nélkűl cselekedet legyen valamit.
Votum, Fogadás-tétel.
Urbs, Keritet kolcsos város.
Urbicus, Városbeli ember.
Urbanus, Varoſſi.
Emberſęges, tiſzteſſęges beſzédű.
Urbura, Az Baňyák jővedelmi.
Uſucapio, Veſzet marha.
Uſura, Vele éles, Háſzon vetel, Nyereſſęg, Biras, part. 1. tit. 81. part. 2. tit. 14.
Uſus. Véle való élés, Haſzon vétel. part. 1. tit. 62. 72. 84. 86.
Uſus fructus, Más jóſzágat élni, Bitang marha.
Uterini. Egy Anyától ſzűlettettek. *Carnales.* Egy teſt vérek, kik egy Atyától Annyától ſzűlettettek.
Vulnus. Seb.
Uxor. Feleſęg, Házas társ. Gazda-aſzſzony. part. 1. tit. 29. 102. 106. 110. 14. 67. 48. 98. 54. 99. 134. 109. 93. 96. part. 3. tit. 29.

Z.

ZONA canabea cingi, Kender mazzaggal övedzeni, part. 2. tit. 30.

FINIS JNDICIS.

CARMINA
D. HIERONIMI BALBI,
Præpositi Posonienſ. & Secretarij Regiæ Majeſt:

INclyta quæ Scythicis gens prodijt Hungara terris,
Nil niſi ſangvinei Martis amabat opus.
Clara quidem bello, patriſq́ decora triumphis,
Sed non pacificæ conſcia legis erat.
Non fora legitimis reſonabant ſparſa tabellis,
Nullaq́ conſcripti regula juris erat.
Jus dubiè pendens incertæque alea litis,
Sparſaque clamoſo jurgia vana foro,
Inde (nefas) patriis ejectus ſedibus hæres
Hæſit, & alterius ſuſtulit alter opes.
Inque pari cauſa lata eſt ſententia diſpar,
Et modo qui victor, mox fuit ille reus.
At STEPHANUS veterum laudes egreſſus avorum,
Attulit optatam providus author opem.
Qui nunc Pannoniæ, perſcribit jura feroci,
Armaq́ fulta ſacris legibus eſſe jubet.
Ille aperit Regni triplici decreta libello,
Et notat ambiguo jura tuenda foro:
Atq́ docet mores, longo ſervavit ab ævo
Quos Scytha, Cæſareis legibus eſſe pares.
Et quæ vix poterant numeroſo codice claudi,
Sedulus in paucas digerit ipſe notas.
Actio certa patet, certa eſt præſcriptio rerum,
Et conteſtatæ formula litis adeſt.
Quisque ſuum noſcens, alieno limite cedet
Sponte, nec infirmus præda potentis erit.

Jusque

Jusque piumque colent placida sub lege quieti,
Sorte pari causas Cræsus & Irus agent
Macte animi, qui tanta tuis dare commoda nosti
Gentibus, insignis fama futura tua est:
Ut Creta Minoa colunt, Agrique Phoroneum,
Legifer & Spartæ templa Lycurgus habet.
Utque Solone suo docilis lætantur Athenæ,
Sic laudes referet Pannonis ora tuas.
Major erit sacris, qui mœnia legibus armat,
Quam qui belligeræ congerit artis opes.
Nam licet arma vacent, solidi stat gloria juris.
At sine jure parum Martia bella juvant,

BENEDICTI BEKENII,

Ad Dominum suum Epigramma.

Hos proprius delectat amor, sed gloria famæ
Hos juvat, at mentis non colit ille bona.
Tu ratus ô nimium, nimiumq; iterumq; beatum,
Cum patriis studeas moribus, atq; fide.
Lycurgus sanxit leges, & commoda gentis.
Inachiæ, & Siculos perdocet alma Ceres.
At tu firmatas multo discrimine leges
Congeris, & nostros patria jura doces.

EJUSDEM IN ARDELIONEM,

& Zoilum Epigramma.

Si tibi livor iners urit præcordia tantum,
Ut patriis nolis consuluisse bonis.
Vel te dura silex genuit, seu torva Megæra,
Vel si quid magnus sævius orbis habet.
Si potis est jubeo liventem Zoile lingvam
Comprime, vel si non, pestis acerba voret.
Post cineresq; tuos, frondes quot in arbore cernis,
Plutonis pœnas tot tibi regna parent.

INDEX,
Seu

ENCHIRIDION

Omnium Decretorum & Constitutionum Regni Hungariæ, ad Annum 1579. usq; : Per Causarum locos distinctum, memoriæ usibusq; fori maximè utile.

Additis Regulis Juris Antiqui, Civilis & Canonici.

LEUTSCHOVIÆ,
Excudebat Laurentius Brever, 1637.

R
2002 - 2003

AD LECTOREM
Sambucus.

QVIA neminem ſuis vigiliis, aut præclaris conatibus, minus laude, quàm vel vivi memoria incluſam tenent, vel poſteritatis gratæ autoritas teſtatam explicabit, fraudandum cenſeo: ne pro apibus futi, pro floribus ſpineta, ſentesq; ſubeant: hujus promptuarij, ſeu Jndicis, ad uſus forenſes expediti, per cauſarum locos præcipuos, & conjectiones ad memoriam conmportati Autorem fuiſſe, Reverendiſs: Nicol: Telegdinum, Quinq; Eccleſien: audio: Senatu Regio, patriis diu negotiis, multumq; exercitatum, ſubactumq; Præſulem mox, incrementa hæc, & acceſſionem lectionibus, judicioq; Reverendiſs: Moſſovij Vacienſis, &c. factam, qui viri nil fronte occultant, nil fictum, ſimulatumq; ferunt, orbeq; doctrinarum abſoluto, his longè majora poſſunt. Ut verò etiam vulgò terrerentur, paucis loco repoſitis commodiore, nonnullis fruſtra iteratis ſemotis, (cujus opellæ autoritatem donatum exemplar à Reverendis: Zacharia, mihi ſimul attulerat, paulò verò poſt Sereniſs: Erneſti venia, cujus hanc editionem niti præſidio, (ſeptamq; ſcias, confirmavit) noſtra factum cura vides. Quam tuis ſemper votis, cunctorumve uſibus, adhuc præſto fuiſſe, inq; reliquum tempus, quod duntaxat vitæ ſuppetet, ſi recta mente acceperis, cum impendio & interuſurio, quaſi ex judicato ſolven: citra reconventionem, forè paratiſſimam, omnino, velim, tibi perſvadeas.

Vale. Calend. Junijs 1581.

Viennæ.

INDEX OMNIVM DECRETORUM & Constitutionum Regni Ungariæ, usque ad Annum Domini, 1579.

DECRETUM S. STEPHANI REGIS.

DEcretum S. Stephani primi Regis Hungariæ, quod incipit: Quoniam ad Regales dignitates, &c. Lib. 1. publicatum post obitum Sancti Emerici Ducis.

Liber Secundus, ejusdem S. Stephani Regis Decreti, qui incipit: Regnante Divina clementia, &c. anno domini 1035. in Synodo Tholna promulgatus.

DECRETA S. LADISLAI REGIS.

DEcretum S. Ladislai Regis primum, quod incipit: Regnante Creatore & Salvatore, &c. Anni Domini 1029. decimo tertio Kal. Junij, in Civitate Szabolcz editum & publicatum, & habet libros tres.

Secundus liber ejusdem Decreti, incipit: Temporibus piissimi Regis, &c.

Tertius liber Decreti S. Ladislai, incipit: Hoc decreverunt, &c.

DECRETA COLOMANI REGIS.

DEcretum Colomani Regis incipiens: Quoiam Dei gratia Seraphin, &c.

Liber secundus ejusdem Decreti, incipit: Colomanus Dei gratia Rex Ungariæ.

Hanc Legem, &c. anno domini 1100. editus.

Canones, seu Capitula Synodalium Decretorum Laur: Archiep: Strigon: & decem suorum Episcoporum, tempore Colomani Regis edita.

DECRETUM ANDREÆ REGIS.

DEcretum Andreæ Regis Secundi, dicti Hierosolymitanij, Patris S. Elisabeth Viduæ.

Quod incipit: In Nomine S. Trinitatis & Individuæ Unitatis. Andreas Dei gratia, &c. Anni 1222. In hujus Decreta jurant Reges cùm coronantur, eò quòd præcipuas libertates Nobilium contineat. Confirmatum est per Ludovicum Regem, anno 1351. Mariam Reginam Hungariæ, postea consortem Sigismundi Imperatoris, Filiam dicti Ludovici Regis, Anno Domini 1384. A Mathia quoque vero Rege, anno domini 1544. est confirmatum.

DECRETUM LUDOVICI REGIS.

DEcretum Ludovici Regis Hungariæ, quod incipit: Thronus & potentia Regalis dignitatis, in præmio, cujus primus articulus est: Quòd si Prælati vel aliqui viri Ecclesiastici, &c. anni domini 1351.

DECRETA SIGISMUNDI REGIS Ungariæ.

GRatia Sigismundi Regis infidelibus, post fugam ex arce Soklyos, facta, Anno Domini 1403.

Decretum primum ejusdem Sigismundi Regis incipit: Quòd quemadmodum nobis aliis, anno domini 1404.

Decretum secundum ejusdem Sigismundi Regis: Sceptrigera Regalis dignitatis alitudo, incipit anno domini 1405.

Decretum tertium Sigismundi Regis, anni præcedentis 1405. secundum, quod incipit: Inter cæteras animi nostri sollicitudines.

Decretum quartum ejusdem Regis, quod incipit: Cùm nos pridem unâ cùm &c. anni domini 1411.

Item, Oppositio sive impignoratio ejusdem Sigismundi Imperatoris, tredecim Oppidorum, Comitatus Scepusiensis, facta Regi Poloniæ Vladislao, anno domini 1412.

Decretum quintum, quod tamen alii quartum: Sigismundi Imperatoris & Regis vocant, & incipit: Quod nos cujus Regiæ Celsitudinis &c. anni domini 1435. Budæ, in Festo D. Gregorij Papæ editum.

Decretum sextum, quod alij quintum, alij majus Decretum Sigismundi Imperatoris & Regis vocant, incipit: Inter cuncta quæ pro subjectorum salute &c. anni præscripti 1435

Circumferuntur quædam propositiones I. R. Sigismundi Imperatoris & Regis sine anno & die, factæ apud Regni proceres per nuncios in ejusdem Imperatori, à Regno Hungariæ absentia. Cum titulo: Decretum de modo exercitandi &c. Cùm tamen non esse Decretum illud legenti manifestè constat. Proinde nos inter Decreta eas ascribere noluimus, sed distributionum à proceribus sic fieri petitam Comitatuum & nominum, Spiritualium ac secularium personarum causa. Decreto nostro adjecimus, cum interpretatione Tituli Regis, quæ in iisdem propositionibus habetur.

Rama vocatur Bosna, Servia est Rascia, Gallicia, id est, major Walachia, Lodomeria, est Ruscia. Comania verò dicitur terra Walachiæ, quæ inhabitabatur à Comanis nigris quæ est sita à fluvio Olth, inter Alpes & Danubium, jacens versus Tartariam, quæ nunc inhabitatur à Walachis, & nuncupatur pars Transalpinæ & Moldaviæ.

DECRETA ALBERTI REGIS.

DEcretum Alberti Regis, Generi Sigismundi Imperatoris, in Regem Hungariæ coronati, anno domini 1437. primo die Januarij, incipit: Quòd excellentissimo Principe, Domino Sigismundo &c. anni domini 1439.

Ladislaus Polonus S. Stephani corona in Alba Regali coronatus, & ad Varnam, anno 1444. à Turca fusus & interemptus, nullum edidit Decretum, quod servaretur. A factiosis quibusdam introductus, contra Ladislaum Alberti Regis posthumum Filium.

DECRE-

DECRETUM LADISLAI REGIS,

Pueri annorum decem & quatuor.

LAdislaus Rex, filius præfati Alberti Regis; nondum adoleverat, cùm Decretum, quod incipit: Crebrarum, ac dudum invalescentium novitatum: Anno Domini 1454. amisso anno præcedenti Constantinopoli, & jam ad obsidionem Nandor-albensem properante Turca edidit, & servatur.

ARTICULI JOANNIS CORVINI,

Parentis Mathiæ Regis Ungariæ.

ARticuli Spectabilis & Magnifici Dn. Joannis Corvini de Hunyad, in Civitate Pesthiensi editi, anno domini 1445.

ARTICULI MICHAELIS SZYLAGY.

Gubernatoris.

DEcretum Michaelis Szylagyi de Horroszeg, Gubernatoris Regni Hungariæ, anno domini 1458. posteaquam Mathias Corvinus in Regem Hungariæ electus fuisset, & adhuc in captivitate Podebradij teneretur, editum.

SEQVUNTUR DECRETA SERENISSIMI

Principis Dn. Mathiæ Regis Ungariæ.

DEcretum primum Mathiæ Regis ante coronationem incipit: Quòd cùm his diebus in præsenti &c. anno domini 1462 editum. Scribunt aliqui concepta in clerum invidia, hoc Decretum non servari, quod ante coronationem editum sit, sed perperam.

Decretum secundum Mathiæ Regis, quod incipit: Articuli prænotati hanc continent formam, post confirmationem Decretorum Andreæ & Ludovici Regum, tempore coronationis suæ æditum, anno domini 1464.

Decretum tertium Mathiæ Regis. Quòd cùm nos occurrentibus variis undique &c. Budæ anno domini 1471. editum.

Constitutiones Dominorum Prælatorum, Baronum & Nobilium Regni in absentia à Regno Serenissimi Principis D. D. Mathiæ Regis Ungariæ anno 1474 Budæ Dominica ante Festum S. Francisci ex mandato Regis editi. Et incipiunt, Nos Prælati: Quòd cùm nos his diebus de voluntate &c.

Decretum quartum Dn. Mathiæ Regis, quod incipit: Redeuntibus jam pridem nobis, Budæ Dominica Quasimodog: anno domini 1478. editum. A quibusdam citatur pro tertio Decreto ejusdem Regis.

Articuli eodem tempore de Officio Palatinatus pronunciati, in eligendo ad idofficium Spectabili & Magnifico Domino Emerico de Zapolya. Quoniam præsens Diæta, incipit, & habet articulos duodecim.

Decretum quintum Dn. Mathiæ Regis, cujus primus articulus incipit. Inprimis, quòd Domini Prælati, & cæteri Ecclesiastici decimas habentes &c. Budæ anno domini 1481. editum. Hoc alij volunt esse quartum Decretum ejusdem Regis.

Decretum sextum Mathiæ Regis incipit: Decet Reges & Principes quo superna &c. Budæ anno domini 1486. editum. Hoc alij quintum, alij majus Decretum D. Mathiæ Regis vocant.

Obitus Mathiæ Regis.

Duæ Epistolæ Friderici Imperatoris, & Maximiliani Regis Romanorum ad Ungaros 1490. datæ.

Conditiones, quib⁹ cùm Wladislaus Rex Ungariæ Regnum sibi delatum suscepit, conceptæ & emanatæ in possessione Farkasshyda, Sabbatho ante Festum ad Vincula S. Petri, anno domini 1490.

Concordia inter Serenissimos Principes Fridericum imperatorem, Maximilianum Romanorum, & Wladislaum Ungariæ Bohemiæque Reges, ac Inclytum Regnum Hungariæ, Posonij concluſa, anno humanæ salutis 1491. allegantur.

Sequuntur Decreta DOMINI WLADISLAI *Regis Ungariæ.*

DEcretum primum vel generale majus dictum, Wladislai Regis Ungariæ, anno domini 1492. hoc ita tribus modis allegatur. In quo continentur speciales quidam articuli Regni Sclavoniæ.

Decretum secundum D. Wladislai Regis incipiens. Primo, quoniam in articulo secundo Decreti, vocatur etiam Additiones ad Generale, vel ad majus Decretum, anni domini 1495.

Decretum tertium D. Wladislai Regis, quod incipit: Glorioſiſſim⁹ Deus cujus &c. editum Budæ anno domini 1498. vocatur etiam Decretum minus.

Decretum quartum D. Wladislai Regis incipiens: Quòd cum superiorib⁹ his dieb⁹, anni domini 1500. ab aliquibus vocatur Additiones ad minus Decretum, vel ad Decretum secundum.

Articuli in campo Rakoſs, in Dieta Festi Beati Georgij Martyris: Quorum initium est. Item primo, ut Judicia & Judiciariæ deliberationes &c. anno domini 1507. constituti.

Decretum quintum D. Wladislai Regis. Quòd cùm nos post assumptionem ad hujus Regni, incipit anno domini 1504. ab alijs quartum esse censetur & allegatur.

Decretum sextum D. Wladislai Regis, incipiens: Quòd cùm nos in animo nostro sæpè &c. Est anni 1514. post popularis insolentiæ sedationem editum. Alij volunt esse quintum & ultimum.

Decretum Tripartitum Stephani Verbŏczi à Rege non confirmatum lib: 3. an: 1514.

REGIMEN LUDOVICI Regis Ungariæ,

ARticuli Ludovici Regis in Oppido Tolnenſi, in Festo Beati Jacobi Apoſtoli. Quorum initium est: Quoniam omne Regnum duob⁹ instrumẽtis &c. in anno domini 1518. sanciti.

Alij

Alij articuli Ludovici Regis in Dieta generali pro Festo Beati Michaelis archangeli anno domini 1518. præcedente in Bach celebrata statuti & conscripti, incipiunt: Quanquam hactenus &c.

Articuli item Ludovici Regis in conventu generali in Bach anno domini 1519. editi, quorum initium est: Præhabito Dei adjutorio &c.

Articuli in Comitiis Budæ celebratis in Festo B. Elisabeth, anno domini 1521. editi, ejusdem Ludovici Regis Ungariæ.

Ludovici Regis articuli Budæ in Festo Beati Georgij Martyris, anno domini 1523. sanciti & firmati.

Articuli Ludovici Regis in conventu generali pro festo Nativitatis Gloriosissimæ Virginis Mariæ anno domini 1524. editi, & in Dieta simpliciter generali pro Dominica Jubilate in campo Rakos celebrata, reformati, anno 1525. ipso Rege Ludovico adhuc regnante.

Eodem anno 1525. in Festo Nativitatis Beati Joannis Baptistæ in Oppido Hatthvan, fuit celebratus Conventus Regnicolarum, contra voluntatem & consensum Ludovici Regis, sicut constat ex literis ejusdem Regis ad omnes Comitatus datis, quæ incipiunt: Ludovicus &c. Quamvis in Dieta proximè præterita. Ideò non servantur &c. nec allegantur.

Item, Articuli anni domini 1526. Ludovici Regis ultimi, editi in Dieta Rakos, ubi Stephanus Verbőczy fuit proscriptus, & Palatinatu privatus.

DECRETA SERENISSIMI PRINCIPIS, & D.D. Ferdinandi Regis Ungarorum, & Romanorum Imperatoris Augustissimi.

ARticuli sive Constitutiones Dietæ Budensis, anni domini 1527.

Juramentum, quod idem Rex & Dominus noster clementissimus præstitit in coronatione.

Articuli Dietæ Budensis, anni 1528.

Articuli Dietæ Posonienses, post amissam Budam, anni 1542.

Articuli Constitutionum Dietæ Posonienses, post solutam obsidionem Pesthiensem, pro Festo omnium Sanctorum celebratæ. Eodem anno domini 1542.

Articuli Dietæ Novizolienses, in Festo B. Elisabeth Viduæ, anno domini 1543. celebratæ.

Responsio & Confirmatio ejusdem Domini Regis, & non confirmantur omnes articuli, aliqui etiam saltem conditionaliter. Igitur Constitutiones ad responsum erunt referendæ.

Articuli pro Festo Purificationis B. Virginis Mariæ, in anno domini 1545. Thyrnav. editi.

Limitatio articulorum præscriptorum, per Majestatem suam Regiam in scriptis facta.

Articuli Posonienses Dietæ, in Festo Conversionis S. Pauli celebratæ, anno domini 1546.

Articuli in Thyrnavienſi conventu, pro Festo S. Catharinæ Virginis, & Martyris anno 1547. celebrato, constituti.

Responsum Majestatis Regiæ ad eosdem articulos, quod conferri debet cum articulis.

Articuli in Conventu Posonienſi, pro Festo B. Lucæ Evangelistæ, anno domini 1548. celebrato, Decreti.

Articuli Posonienses Dietæ anni 1550.

Arti-

Articuli Posonienſis Dietæ anni 1552.
Articuli Sopronienſis Dietæ anni 1553.
Articuli Posonienſis Conventus anni 1554.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1555.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1556.
Articuli Posonienſis generalis congregationis anni 1557.
Articuli Posonienſis Dietæ univerſalis, anni 1559.
Articuli Posonienſis Generalium Comitiorum, anni 1563.
Quo anno Sereniſſimus Princeps D. D. Maximilianus Rex Ungariæ coronatus eſt.
Obitus Divi Ferdinandi Imperat: incidit in annum Domini 1564. ipſo die Feſti S. Jacobi.

CONSTITUTIONES AUGUSTISSIMI IMPERATORIS Maximiliani Secundi.

CONſtitutiones Divi Maximiliani Imperatoris in Dieta Poſonienſi, anni domini 1566. factæ, quo anno fuit ſuſcepta expeditio contra Turcam, & Caſtra ad Jaurinum poſita.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1567.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1569.
Locumtenens Paulus Bornemiſzſza Epiſcopus Tranſylvanienſis.
Articuli Posonienſis Dietæ primi anni 1572.
Articuli Posonienſis Dietæ ſecundi anni ejuſdem.
Coronatus eſt Auguſtiſſimus Romanorum Rex in Regem Ungariæ D. D. Rudolphus Secundus, & aliquot Epiſcopi creati.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1573.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1574.
Articuli Posonienſis Dietæ anni 1575.
Obijt D. D. Maximilianus Imperator, anno 1576.

DECRETA SIVE CONSTITUTIONES SERENISSIMI Principis D. D. Rudolphi Electi Romanorum Imperatoris.

ARticuli Dietæ Posonienſis Anno 1578.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

ENCHI-

ENCHIRIDION ARTICVLORVM.

A.

ABbas infulatus, jurat ut Prælatus, aut Baro pro decem nobilibus, par. 2 tit. 40

tam pro se, quàm pro alio, ita est judicatum in causa Benedicti Kezij, contrad: Czobor: 30 die Martij, Anno 1578.

Abbatus infulati homagium marcæ cētum, part. 2. tit. 40.

Abbates duo si contenderint in synodo episcopali, contentio eorum diyudicetur, Colom. Decr. libr. 1. cap. 8

Abbatias nemo teneat, qui infra annum habitum religionis non assumpserit, Vlad. in min. Decr. lib. 3. art. 58 & lib. 5 art. 27

Abbatia Borsmonostra non est obligata ad Austriam, Poson. 1550. art. 47

Abbatias Rex secularibus auferat, & reddat religiosis ejus ordinis, Vlad. in additione minor. art. 32. in quinto art. 27.

Absentes studiorum causa, & in peregrinationibus non gravātur sententia (per non venientiam) una solùm vice, Vlad. in addition: ad Decretum minus in ordine tertium, art. 1.

Accessorium sequitur forum causæ principalis, part. 2. tit. 52

Accusare possunt omnes ex pietate tutorem suspectum, pupillus tamen non ante ætatem legitimam, part. 1. tit. 124

De acquisitis per se quocunq; modo, etiam per contractum fraternalis adoptionis, vel Per sui præfectionem in marem, quilibet disponit invitis filiis, part. 1. tit. 57

Acquisita per unum, aut alterum fratrem ante divisionem, si non sunt alienata per acquisitorem, tempore divisionis paternorum, bonorum, intrant & illam divisionem cum fratribus aliis, part. 1. tit. 43

Actor in causa dicitur accusator, qui ad causam vocat in prologo, part. 1. tit. 13

Actor sufficienter probans contra reum non plenè probantem, jurat ad caput ejusdem rei, quinquagesimo se nobilibus, p. 2. t. 32

Actor pecuniam amissam, aut debitum, aut mutuum probatum, cujus tamen quantitas non constat; per juramenta levat, ita, quod nobilis unus ad quatuor, rustic⁹ autem ad unum tantum florenum jurat. Ibidem.

Actor deficiens in juramentali depositione sibi decreta, perdit acquisitionem suam. part. 2. tit. 36

Actore simul, & reo probante plenè, reus adhuc se purgabit cum conjuratoribus, quorum numerus varius est, part. 2. tit. 32

Actore per omnia deficiente in probationibus, reus absolvitur. part. 2. tit. 32

Actore trinas literas inquisitorias, vel binas vel unicas producente, & reo proposita cōtra se negante, quid agendum. Vide infra in dictione juramentum. part. 2. tit. 32

Actoris juramento, juxta regni consuetudi-

nem se submittente reo, & illo juramentum non acceptante: reus tertio se nobilibus jurabit: si verò caput suum, reus solius actoris juramento subjiceret, & ne hoc quidem acceptabit, reus absolvitur, ita tamen, si in primo responsionis termino hoc faciat, Ibidem.

Actore nullas literas inquisitorias producente, reus tertiusmet jurabit, Ibidem.

Actore non probante in facto debiti, vel mutui, solus reus jurabit. Ibidem.

Actore principali cedente, vel ruente, ruit ingerens, part. 2, tit. 85

Actus potentiarij, Vide infra potentia.

Admonere debet fratres, aut filios, aut alios, qui fortè ei succederent deficienti, imò & vicinos venditor juris possessionarij, nec valet venditio ante eos externo facta. part. 1, tit. 60

Admoniti non emẽtes, non possunt postea aliter recuperare alienata, quàm longo litis processu, Ibidem.

Admonitus ad levandam pecuniam, vel in aliis casibus proximè infra notatis, & nolens accipere id, ad cujus repetitionem monetur: evocatur (si habet) ex bonis hæreditarijs aut pignoratitijs populosis non de curia nobilitari, nec personaliter, sub pœna homagij evocato solvenda: Si verò colonis caruerit, poterit etiam de curia seu domo residentiæ evocari. par. 2. tit. 24

Admonitiones ad levandam pecuniam, & remittendam, jura pignoraticia, vel tollentia dotes, & res Paraphernales, juraq; quartalitia, & personaliter, & de domo habitationis possunt fieri. part. 2, tit. 24

Adoptivus hæres redimit bona adoptanda oppignorata vel obligata, part. 2. tit. 17.

Adoptivus frater non succedit nota infidelitatis condemnato, post gratiam. part. 1, tit. 49.

Adoptio fraternalis vim non habet naturalibus hæredibus existentibus, part. 1. tit. 66

Adulteræ capitis pœna affecta, si testata non fuerit, propinquiores succedunt in Paraphernalibus, part. 1, tit. 105

Adulteræ peracta pœnitentia, reconciliantur maritis, S. Ladislai libro primo, cap. 20, Colom. art. 75.

Adultera perdit dotem, & capite plectitur, servat Paraphernum, cui tamen, si primum vitium parcit maritus, dotem recuperat, & postea pro iterato delicto, per eundem maritum puniri non potest, part. 1, tit. 105

Æstimatione communi redimuntur bona vendita, vel impignorata per eos, in quorum præjudicium non præmissa admonitione, facta est impignoratio, vel venditio, part. 1, tit. 60

Æstimatio est bonorum mobilium competentis valoris taxatio, duplex, perennalis fit in juribus tantum possessionariis, non in mobilibus, decies tantùm valet, ut communis. Communi utimur frequentius, perennali verò, & in casibus tantum obligaminum, ac fassionibus, aut Decretis regni contentis. Et modus æstimationis communis, part. 1, tit. 133

Æstimatione communi, una sessio populosa, ad unam marcam, florenos quatuor valentem, deserta ad duas, perennalis ad decies tantum æstimatur, Ibidem.

Æstimationes usitate omnium bonorum mobilium, & immobilium, ad quam summam fiant, Ibidem.

In æstimatione bonorum patris, vel fratris citati ob occupationem litis, intermedio mortui, successor ejus convincitur, non in sentẽtia capitali: item ad refusionem damnorum, & remissionem bonorum occupatorum comdemnatur, part. 1, tit. 61

Æstimatione perennali ejicere quis potest externum sessorem, nobilem, vel ignobilem, de vinea, in suo territorio existẽtem, part 1, tit. 133

Similiter & colonum, qui juxta articulorũ contenta, legitime ab eo discesit. Tyr. 47, art. 29. Poson. 56, art. 29, part. 1, tit. 111

Ætas filiorum perfecta anni 24, filiarũ, 12 part. 1, tit. 111

Ætatis legitimæ homines lites movere, & agere possunt. Ibidem.

Ætatis anno 12 masculi procuratores, constituere 16. super debitis & pignoris titulo 18, super rebus mobilibus 24. super juribus possessionaris fassiones facere possunt, Puella 12. Anno procuratoris constituunt, 14, de debitis, juribusq; pignoratitiis, & rebus mobilibus fatentur, 16, super dotibus quartaliciis, & juribº possessionariis disponunt, part. 1, tit. 111

Affirmans se fecisse contra se opposita, debet rationem dare, cur fecerit, alioquin statim succumbit, part. 2, tit. 82

Aggressus aliquem gladio evaginato hostiliter, si occidatur, perit ejus homagium, & sangvis, part. 3, tit. 21

Aggeres pro defensione terrarum suarum aut pro molendinis potest quis in alterius terra, sine ejus incommodo tenere: sed per hoc non acquirit sibi jus in loco aggeris. part. 1, tit. 87

Agnati sunt fratris per masculinum sexum descendẽtes & si sunt ætatis perfectæ, præferuntur cognatis in tutela. part. 1, tit. 116, 118

Alienare potest Pater portionem filij non divisi, si propria non sufficerent pro redemptione sui capitis, alias non potest bona avita vt infra in voce Avita. part. 1, tit. 59

Alienigenæ creãtur Vngari etiam per Principem, Poson. anno 1552 art.

Althamij recepti in Ungar. 1578 an. art. 36

Altarium rectores loco Canonicorum non mittãtur ad executionem pro Canonicis, Matthias major art. 10

Altarium rectores de suis vincis decimas non solvant, Pos. 15, 69, art. 28

Alb. Lasci fit Ungar. Pos. an. 1575 art. 18

Amentis vel furiosi filij semper maneant sub tutela. part. 1, tit. 55

Amissores castrorũ finitimorum, notam infidelitatis incurrunt, part. 1, tit. 14

Puniantur ijdem in exemplum aliorum, Pos. 54, art. 14

Anabaptistæ, & sacramentarij de omnium bonis pellendi. sub pœna gravissimæ indignationis regiæ, Pos. 48, art. 11

Annualis prorogatio Prælatis novis datur in causis suis, & pupillis, in litibus motis tempore patrum suorum, part. 2, tit. 50

Annualem revolutionem in bonis violenter occupatis faciẽs, & per hoc novam dona-

tionem impetrans, dicens quod in eorum pacifico dominio perstiterit: mentitur & talis donatio non valet. part. 1. tit. 37.

Annua revolutio sub qua statutio peragi debet, in bonis per adoptionem computatur, à morte adoptantis, part. 1. tit. 63. 65.

Annuam revolutionem in bonis occupatis perficiens, longo processu, non vi ejicitur.

Appellatur à judicio judicis nobilium, & jurati nobilis in causa migrationis coloni, ad Comitatus judicium, hinc ad sedem regiam. Tyr. 47. art 31. & 56. art. 28. imò à Comitatu ad sedem regiam non appellatur, Poson. 56. art. 28.

Appellatur in qualibet causa ex Transylvania & Sclavonia in curiam regiam. part. 3. tit. 3.

Appellatur de Comitatuum sede in curiam regiam, exceptis causis, in quibus reus solius actoris juramento se submittit. part. 3 tit. 35.

Appellatur ex Comitatu in curiam regiam, causa tamen exequutio remittitur ex curia, si causa habet in suo processu onus, aut Birsagium alioquin poterit mitti ad exequutionem statim de curia regia, part. 3. tit 6. 7.

Appellans semel ex Comitatu ad curiam regiam post remissionem, & judicium novum non appellat, altera pars appellat. part. 3. tit. 6.

Appellationes ex liberis civitatibus fiunt ad magistrum Thavernicorum, hinc ad personalis præsentiæ Locum tenentem, sed non in criminalibus, nisi forte penitus innocentem vellet damnare, quo in casu appellatur præcisè ad personam Regis, part. 3. tit. 11.

Appellatur de sede Vicariorum Ecclesiarum in curiam Regis. part. 3. tit. 35.

Hoc intellige tantum de transmissionibus ad vivendum, utrum concernat causa forum spirituale, aliter enim non est hoc verum, quia & cõsuetudo præscripta & Decretum majus VVladislai, art. 45. habet, quod ex foro spirituali in curiam romanam provocatur, nec valet hoc Decretum, vel statutum, quod est contra jus Canonicum, & diuturnam libertatem Ecclesiarum, qualia statuta non valent vt in prologo Tripartiti habetur. Et licet Tripartitum sit lex posterior, non derogat tamen legi priori hoc est Decreto Ladislai, quia non habet clausulam derogatoriam, prout deberet in tali casu. part. 2. tit 2.

Appellans ex excomitatu ad curiam regiam, in duplo ejus Birsagij convincitur si succumbit, quod ei fuit in comitatu impositum. VVlad. ma. art. 72.

Appellationes à tabula regia (id est foro) ad personam regis, interpositæ revisioni, Judicis tabulæ interesse possunt, sed in ea vocem non habent, Vul. admin. ar. 17.

Appellatur à Judice aresti, in causa debitorum in curiam, Vul. ad min. art. 24.

Appellans ex Comitatu in secunda sede, debet extrahere literas transmissionales alias sententia transit in rem judicatam, part. 3. tit. 35.

Appellationibus plures, quàm antea Prælati, & Barones adhiberi debent. 1. Pos. 75 art. 3.

ARX.

Arx vide etiam in dictione castrum.

Arcem in bonis propriis cuilibet, & comitatui unam communem extruere, cum scitu regis, licitum est. Vul. 7. art. 57.

Arces quæ habent proventus, non Regis, sed dominorum earundem sumptibus interteneantur. Poson. 63. art. 17.

Arces pluribus communes, communib⁹ sumptibus interteneantur, secundum limitationem Capitanei regni, & Comitis, quãtum quisq; eorum solvere debeat; ad intertentionem portionis nolentis contribuere, reliqui occupantes habent facultatem & convertendi ad defensionem loci. Pos 63. art. 19.

Arces habentes, & de proventibus nihil ad eas impendentes. Rex per Capitaneos, cogat ad officium. Pos 63. art. 16.

Arces ad Austriam impignoratæ, redimantur per Regem, vel regnicolus eos, qui volunt redimere, & interim ferant onera cum regnicolis æqualiter earum Domini, Poson. 63. art. 15. Poson. 67. art. 42.

ARCHIEPISCOPUS.

Archiepiscop⁹ Strigonienſis, & prior de Leunöld, jurant, quando judicialiter eis juramenta decernuntur, non in suis personis sed per suos officiales. Pos. 50. art. 64.

Archiepiscop⁹ Strigonienſis, gentes suas, ratione suorũ colonorum servet in Uyvvar, Pos. 56. art. 19.

Archiepiscopi Strigonienſis coloni sunt liberi à teloniis persolvendis. Pos 57. art. 16.

Archiepiscopus Strigonienſis faciat suum officium in Pisetario, tanquam contrascriba intertenendo, ad vitandam exportationem auri, & argenti de regno, Pos. 57. art. 15.

Architectos ad munitionem locorm finitimorum, Mt. sua mittat. Anno 56. ar. 4.

ARESTUM, ARESTATIO.

Arestationes facere non licet in propriis terris. Sigiſ. maj. art. 13. min. art. 5. neq; fratrum, vel Dominorum suorum terris. VVlad. maj. ar. 89, 90, sub pœna trium marcarum, & factum tale arestum, Comes cogit arestantem relaxare cum Byrsagio aliarum. VVlad. maj. art. 89. Imo arestans in propriis bonis, convincitur in facto potentiæ. Sig. maj. art. 5.

Arestatio in loco communi debet fieri, & hoc ita si judex loci, aut villicus, ubi debitor habitat requisitus, per creditorem justitiam administrare, aut sentẽtiam latam exequi non vult: quod postquam per creditorem probatum est, Judex aresti, ex parte arestati, judicium, & satisfactionem impendere tenetur. Sig. maj. art. 13. VVlad. mai. art. 89.

Arestari poterit debitor: qui debitum non negat & maleficus in loco communi. Matth maj. art. 29, VVlad. maj. art. 92.

Arestatio debitoris non fatentis debitum hoc ordine fit. Creditor defert eum Comiti. Comes debitorem arestat apud suum dominum, vt teneatur ad primum diem juris, sub pœna decem marcarum in sede judiciaria creditori responsurum eum statuere. Quod si statuerit, fueritq; statutus convictus, de bonis convicti, creditori

tori satisfaciat tàm pro capitali summa, quam pro expensis. Quod si non sufficiant bona ejus, tradetur in manus creditoris etiam caput debitoris. Si dominus ad mandatum comitis, ne ad secundum quidem terminum statuet debitorem: Comes de bonis domini satisfaciat creditori pro capitali summa, & expensis, Si comes impeditus fuerit facere hac in parte officium suum. Regia Majestas 25. marcas à domino exiget, & nihilominus coget illum satisfacere creditori. Mat. maj. art. 29

Arrestari nobiles in persona, vel rebus ipsorum non licet, nec colonos pro ipsis: alioquin arestantes convincuntur in vivo homagio arestati, & bonorum arestatorum æstimatione. VVlad. maj. art. 90.

Arestantes cives civitatum liberarum in propriis terris, incurrunt pœnam marcarum trium exigendarum, per magistrum Thavernicorum aliumvè suum superiorem. Sig. maj. ar. 21, VVlad. maj. ar. 91.

Aresti judex, si est loci judex, aut dominus, den: 40. Si villicus den: 12. habet pro salario. Sig. maj ar. 16, VVlad. m. a. 91.

Aresti judex dimittens, aut nolens arestare debitorem, tenetur pro eo arestari de toto interesse: nisi violenter eripiatur arestatus. Sig. maj. art. 14, Vl. ma. art. 89.

Aresti indebiti judex, & punitor, sit Comes, si factum est in bonis Comitis, universitas nobilium sit, & appellatur ab eorum judicio in curiam. Vlad. ad maj. art. 21

Arestare Decimatores non possunt, nisi in facto decimarũ, alioquin si arestaverint, decimas ejus anni, ob hujusmodi arestam dominus loci percipiet, & convertet ad usum finitimorum locorum. Vlad. 7, art. 44.

Arestari justi pro injustis non valeant, indebitè aliquem arestans, puniatur juxta regni decreta. Pos. 48, art. 65.

Arestum per colonos ubi, quibusvè locis fieri posit. Matt. art. 2, Vlad. in art. 92.

Arestatio indebita contra formam Decreti, non debet fieri, Pos. anno 1548, art. 65.

ARGENTUM.

Argenti marca ad Cameram regiam recipiatur pro flor. 6, minus unus orthone. Pos. in 45, art. 50.

ARMA.

Arma, vel victualia infidelibus submini-strans notam incurrit, par. 1, tit. 14. Vlami. art. 72, Pos. 46, art. 53, Pos. 63. a. 67.

Armorum simplex collatio non nobilitat, nec probat nobilitatem. part. 1, tit. 6.

Armatus sedem judiciariam intrans, si rusticus est, auferantur ei arma, & ipse in cippo per triduum jejunabit. Si nobilis, arma perdit, & unam marcam solvit judici, Mat. ma. art. 65, Vla. ma. art. 79.

Arma non ferant Fresbyteri, non beneficiati & Scholares, alioquin capti traduntur Prælatis puniendi, Vlad. 7, art. 60.

Arma ferens bubulcus, primò castretur, secundo capite plectatur. Et rusticus ferens bombardam, dextra manu truncetur. Vlad. 7, art. 60.

Arma ad tabernam, & nundinas proficiscentes deponat, secus faciens privetur armis, & jejunet in cippo tres dies. Matth. maj. ar. 66.

ASSE-

ASSESSORES.

Assessores sedes judiciariæ Regiæ Majestat. quot olim fuerunt videre poteris, Vlad. ad maj. art. 8. in min. art. 2. Pos. 42, art. 29 & quod octo ex illis interesse consilio debeant. Vlad. min. art. 7

Assessores nunc ad minimum debēt esse quatuor, quibus Rex dare tenetur salarium: Et si quis eorum mortuus, in illius locum locumtenens alium eliget. Archiepiscop⁹ quoq; Strigoniens. duos assessores dare tenetur. Pos. 57, art. 13

Assidebunt in judicio unus Prælat⁹, & unus Baro, ad minimum judicibus ordinariis, & possessoribus aliis. Pos. 56 art. 36

Assessores debent esse literati. Pos. 74. secund. art. 16

Attestationes, Vide communis inquisitio.

Ancarij, Vide infra LUDAS.

AUCUPIUM.

Aucupium & venatio prohibita rusticis. Vlad. 5, art. 18

AURUM ET ARGENTUM.

Aurum & argentum non cusum efferenti è regno auferre, & ipsum capere potest quilibet licite. Vlad. maj. art. 32, min. ar. 31 Pos. 52 art. 37, Pos. 57, art. 15

Aurum & argentum ubicunq; repertum ad Regis Cameram vendatur: aliis vendens perdit metalla, pro faciendis tamen sciphis, cochlearibus, potest quilibet licitè pro se retinere. Sig. 3, art. 13

Aureus pro 110. den: accipitur. Sig. min. 3, art. 7

AVITA.

Avita bona in successorum præjudicium nemo potest alienare, nisi in casu expresso in voce. alienare, part. 1, tit. 58.

B.

BAbcæ Bohemicæ tres pro crucifero accipiantur, Pos. 1548, art. 47.

Barones duos interfint judiciis. Vlad. art. 2. Tres. VVlad. ad maj. art. 8. Unus Posonienſis 59, art. 38, & totidem Prælati.

Barones regni sunt isti: Palatinus, Judex curiæ, regnorũ Croatiæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ Bani, VVayvoda Transylvanus, Zvverinensis, & Machovienſis Bani, Tavernicorum, Janitorum, Pincernarum, Dapiferorum Agazonum, regalium & reginalium magistri, Temesienſis & Posonienses Comites, part. 1. tit. 94.

Baronum homagium marcæ centum, facientes flor: 400.

Baronum & Prælatorum absentia non obstante, judicia in tabula procedant, sed appellatione non, Pos. 66, art. 22.

Baronis juramentum pro decem nobilibus acceptatur, part. 2, tit. 4.

Baronum relictarum dos, flor: 400. part. 1. tit. 93.

BELLUM.

Bello occumbentium hæredes Rex tenetur remunerare, Andr. 2, art. 10

Bello capta spolia Rex nemini auferat. Albert. art. 13.

Bellico judicio, vel per bellicos judices possunt judicari violentiæ sub expeditione cõmissæ, si ibi vult requirere injuriam passus: licet

licet tamen ei indigenas, miiltes etiam coram judicibus ordinariis requirere, si vult, sed non externos.
Pos.1555. art. 2. pos. 67. art. 48.
Bello cruciato interemtorum hæreditas si filiis carent, ad uxores, & filias cedant.
Vlad. 7. art. 62.
Bellici judices non possunt judicare jus possessionarum, & sententiæ per eos in tali casu latæ nullæ sunt. Pos. 67. art. 41.
Bellicis in rebus adhiberi debere Consilium Ungaricum. Pos. 69. & 78. art. 38.
Beneficia Ecclesiastica, quæ à Laicis possidentur, vel à Rege inscripta sunt, recipiantur.
Item hæc & alia vacantia conferantur personis idoneis. Pos.48.art.8.Pos.50.art.18 Pos. 52. art. 43. Sop. 53. art. 9. Pos. 67. art. 31.
Beneficia Ecclesiastica Rex confert, Papa cõfirmat. part. 1. tit. 11.
Beneficia Ecclesiastica per secularem non occupentur. Alb. ar. 21.
Beneficia Ecclesiastica externis non conferãtur. Andr. ar. 11. Alb. ar. 3. VVlad. ad m. art. 30, 31, 36. Pos. 52. art. 42. Pos. 50. art. 18. Sop. 53. art. 9.
Beneficia Ecclesiastica liberè conferant patroni solis indigenis. VVlad. ad ma. ar. 30
Beneficia Ecclesiastica plura unus non teneat. Vlad. min. ar. 56. ad maj. ar. 28. in sexto art. 24. Alb art. 8. Pos. 48. art. 6.
Beneficia Ecclesiastica in habitu laicali, nemo teneat. VVlad. min. art. 59.
Beneficia Ecclesiastica dignis, & benè meritis conferantur. VVlad. min. art. 67.

TIR-

BIRSAGIUM.

Birsagium trium Marcarum exigat Comes ab eo, qui detinet colonum, legitimè trãsmigrare volentem & permittat colonum cum omnibus bonis, ac recuperatis damnis discedere. Sig. maj. ar. 9.
Birsagium trium marcarum exigat Comes a villa, lucrum camera quæ non solvit. Ibidem.
Birsagia à conjunctis infra quindenam non solventibus, per occupationem bonorum æquivalentium exigent comites parochiales. Mat. maj. a. 52. VVlad. maj. ar. 66.
Birsagia Comites, & judices nobilium æqualiter inter se distrubuent. Sig. ma. art. 3.
Birsagiorum judicialium in solutionem acceptentur pecora, juxta æstimationem. Part. 1. tit. 134.
Birsagium qui statim, causa finita, ante executionem, coram judice solvit, floreno uno marcam compensat, Part. 2. tit. 86.
Birsagium non solvens coram judice ante executionem sententiæ judicem evocans ad ejus solutionem, pro una marca florenos duos dat. Part. 2. tit. 86.
Birsagium quando per executionem sententiæ exigitur, pro una marca floreni quatuor dantur. Ibidem.
Birsagia solum in tertia evocatione, ex simplici evocatione processura duplantur. Ibidem.
Birsagium primæ sententiæ (per non venit) marca. Ibidem.
Birsagium non comparationis ad secundam evocationem marca, 3. & pro non solutione marcarum priorum, duplum. Ibidem.

Birsa-

Birſagium in ſimplici poſſeſsionaria ſtatutione., vel metali reambulatione, ſimplex exigitur, Ibidem.

Birſagium in brevib⁹ cauſis, marca 3, Ibid:

Birſagium actoris non comparentis in regio judicio, marca 6, Ibidem.

Birſagium pro quolibet colono ſtatui cõmiſſo, & non ſtatuto, marca una, Ibidem.

Birſagium ſolvi poteſt rebus mobilib⁹, juxta æſtimationem, Ibidem.

De Birſagio judicis ordinarij ſtatim poſt ſententiam primæ parti vincenti, deinde ſibi à parte victa ſatisfieri curent, Sigiſm. maj. art. 9, Mat: maj. ar. 52. VVlad. maj. art. 66.

BLASPHEMI.

Blaſphemi, qui maledictis peranimam, vel ſecreta utuntur, primò publicè cædantur, ſecundò capitibus plectantur, qui eos audiunt & non deferunt eadem pœna puniantur, Poſ. 63, art. 42.

BOMBARDÆ.

Bombardarum vecturas faciant liberæ civitates, & neceſsitatis tempore etiam coloni dominorum, ac nobilium, pro mercede tamen, Poſ. 69, art. 26.

BONA.

Bonorum per ſe acquiſitorum liberam habet poteſtatem alienandi, vel aliter liberam diſponendi quilibet, ante diviſionem cum patre vel filio, vel fratribus factam, part. 1, tit. 5.

Quomodo autem hoc intelligendum ſit, videlicet, alienare realiter, non pro ſe, aut ſuis poſteris retinere, vide part. 1, tit. 43.

Bona ſine legitimo, hærede decedente, ad Regem devolvuntur. part. 1, tit. 10.

Bona, contra ſtatum publicum, & regiam dignitatem ſe erigentia, ad collationem Regis pertinent, part. 1, tit. 13.

Bona nota infidelitatis vel capitali ſententia damnati, & occiſi, non auferuntur, ſed relinquuntur hæredibus, demptis his quæ dum captivatus eſt, penes ſe habuit. Matt. maj. art. 55, Ludo: 1, art. 10.

Bona latronum, furum & aliorum malefactorum qui capitis pœnam ſubeunt, non devolvũtur ad Regem: ſed ad hæredes legitimos. Part. 1, tit. 15.

Bona nota infidelitatis condemnatorum perpetuò amittuntur, neq; revertuntur ad hæredes. part. 1, tit. 16.

Bona conſerat Rex indigenis benemeritis proprio motu, uſq; ad 100 colonos, Ultra 100 de conſilio Prælatorum, & Baronum VVlad. ma. ar. 9, ad ma. ar. 2, min. ar. 26, quinto art. 10.

Bona ſecularia Eccleſiaſtici, nec eccleſiaſtica bona ſeculares pro ſe impetrant, VVlad. min. art. 55.

Bona partim ſervitiis, partim pecuniis acquiſita, maſculinos tantum hæredes concernunt, part. 1. tit. 21.

Bona empta à fratre per fratrem, qui alioquin deficiente venditore, ſuccederet, non deſcendunt ad filias, ſed filios tantum emptoris, part. 1, tit. 21.

Bona ſervitiis acquiſita, fœmineum ſexum non ſequuntur, part. 1, tit. 18.

Bona, paternis, aut maternis pecuniis empta, ſexum utrum q; ſequuntur. part. 1, tit. 17, 19.

Bona infidelitatis nota damnatorum, aut sine hærede decedentium, debent impetrari, aut donari non simpliciter, titulo juris regij sed per notam declarando, qualiter eam incurrerit, vel titulo defectus seminis talis, &c. licet potest addi etiam titulus regij juris, part. 1, tit. 25.

Bona impetrans injustè juris regij, aut nota infidelitatis nomine, condemnatur in eorum æstimatione perennali, par. 1 tit. 26.

BONA AVITICA.

Bona avitica æqualiter dividuntur inter fratres, domo excepta, quæ cedit majori, Part. 1, tit. 40.

Bona per aliquem fratrem acquisita, ante divisionem paternorum, dividuntur inter omnes fratres cum paternis, part. 1, tit. 43.

Bona per se acquisita potest quis retinere per se, nec dividere cum fratribus, si paternis in totum renunciat, part. 1, tit. 44.

Bonorum alienorum per Regem factæ donationes, vel Inscriptiones, jure examinentur. Novizolien. 15, 42, art. 12.

Bona pluribus personis in conjunctis sanguine donata, non descendunt inter eos reciprocè, sed portio deficiens ad fiscum devolvitur. part. 1, tit. 47.

De bonis acquisitis per se, vel per contractū fraternalis adoptionis, sive sui præfectionem in marem consequutis potest quilibet disponere filiis Invitis, part. 1, tit. 57.

Bona collata, vel inscripta alteri, quacunq; ratione, sine clausula (nihil juris est) deficiente eo, cui collata, vel inscripta sunt, redeunt ad conferentem, & inscribentem, vel ejus hæredes, cum clausula eadem non redeunt, sed devolvuntur ad fiscum, part. 1, tit. 69.

Bona ecclesiarum quibuscunq;, & per quoscunq; occupata, vel oppignorata, de facto restituantur, & creditores requirant suam pecuniam de manibus oppignorantium. Pos. 67. art. 31, Pos. 48. art. 8.

Bona, & proventus ecclesiarum desertarum convertantur ad concionatores, & Scholarum intertentionem, Pos. 48, art. 12, Pos. 50, art. 19

Bona Ecclesiastica non perduntur per delicta ecclesiasticarum personarum, par. 2, tit. 44, 57.

Bona Ecclesiarū quovis modo alienata, possunt requiri per ecclesiasticos, & eorum Prælatos, ac superiores, Pos. 57 art. 11, Pos. 50, art. 20.

Bona ecclesiarum inscripta Rex eliberet, Pos. 50, art. 17. Pos. 48, art. 8.

Bona præcisè ad sententionatum pertinētia, filiorum, fratrum, indivisorū, omniumq; hæredum portionibus excisis assignantur judici, & adversæ parti, part. 2, tit 60.

Bona occupata de manibus fideliorum regis his disturbiorum temporibus, sub pœna notæ infidelitatis, usq; ad festum nativitatis restituantur, & restituere non curantibus, ea auferant Capitanei, & reddant legitimis Dominis, cognita tamen primò rei veritate de occupatione, Pos. 63, art. 44.

Bona occupans, & postea impetrans, vel impetrans quidem prius, sed contradictione non curata, se in illa immittens, perdit impetra-

impetrata, & alia quæ habet,
Pos. 63, art. 43.
Bona sua per vim occupata ab occupatore, vi vt posset quilibet reoccupare. statutum erat, *Tyrna: 45, art. 4.*
Sed Rex hunc Articulum non admisit, prout patet in ejus replicatione confirmatoria, *art. 3.*
Bonorum occupatores novos non patiantur in eis annum complere; sed ejiciant per Comites, vice-comites, Judices nobilium, invocato etiam auxilio Capitaneorum; sub pœna amissionis officiorum,
Pos. 42, art. 5.
Bona aliorum occupata, quæ Rex habet in suis manibus restituat, *Zol. 42, art. 9,*
Pos. 52, art. 19, Pos. 63, art. 42.
Bona, & proventus aliorum à Rege cuipiam donata, vel inscripta, restituantur suis dominis (cognitio de donationis invaliditate per Regem, & Prælatos, ac Barones) 15, die, à die prolationis sententiæ super invaliditate. *Zol. 42, art. 123.*
Bona occupata tempore disturbiorum, post mortem Ludovici Regis debuerunt restitui, per eos, qui tunc ea tenuerunt dominis legitimis, circa Dominicam Palmarum Anni 1542 sub pœna notæ perpetuæ infidelitatis. Sic & decimæ, & ecclesiastica bona, simul cum castellis per occupatores in bonis occupatis denuò ædificatis,
Zol. 42, art. 3, 45.
Bona occupata, si quis occupatorum non restitueret: juxta tenorem articulorum Novizolensium Comites & vice-comites Judicesq; Nobilium comperta querelæ veritate, ad querelam, injuriam passi. Capitaneos generales requirant, aut saltem eorum alterum, qui tenebuntur; & cum Comitibus, qui bonis occupatis sunt viciniores contra occupatorem insurgere, occupata ab eo recuperare, & legitimo Domino restituere, imò & universa bona tales violenti, tanquam infidelis, auferre. Quæ vendantur per auctionem, & adregni necessitates eorum pretium exponatur, *Zol. 42, art. 6.*
Bona occupata post mortem Ludovici Regis si non sunt restituta, juxta articulos Novizolienses, vel post restitutionem denuo sunt occupata, Comites Comitatuum requisita à vice comitib°, & judicibus Nobilium, sub pœna amissionis officiorum, suorum legitimis dominis restituant. Et si idem Comites restituere non valent, Capitaneos requirant, qui tenebuntur executionem facere constitutionum Novizolienſium, *Poson. 42, art. 1, 2.3.4.5.*
Bona occupata juxta prioris dicta Novizolienſis constitutiones restituantur,
Zol. 42, art. 52.
& violenti occupatores, etiam post restituta bona, requiri possunt juris ordine, ratione occupationis, damnorum. Ibidem.
art. 3.
Bona occupata, & proventus utriusq; status, debeant per omnes, & inprimis Capitaneos restitui suis dominis, usq; ad Dominicam Oculi, anni 1545, juxta constitutionem priorem Novizolien. reoccuperatorum bonorum restitutorum pœna in eodem conventu Novizolienſi, per Capitaneos, Comites &c. puniendi,
Tyr. 45, art. 2.

Bona post obitum Ludovici Regis occupata & juxta priores constitutiones non remissa, Comites & vice-comites reddant, sub pœnis in iisdem constitutionibus contentis, & nihilominus violentia passus in violentum, & receptis bonis agere, possit, ratione violentiæ & damnorum, qui ad restitutionem hac via cogi non posset, cum Rex per comitatum certificatus tanquam condemnatum intra, & extra regnum in persona & bonis, absq; ulteriori processu puniat in integrum restituto per Capitaneos spoliato.

Pos. 46, art. 24. Tyr. 47, art. 21. Poson. 48, art. 16.

Bonorum occupatorum restitutis in superioribus conventibus statuta extendere ad Transylvaniam, cum termino quindecim dierum, à proximo ejus provinciæ conventu, ubi exequutor constitutionum VVayvvoda datis, & ad partes regni, quæ tunc redierant, ad Regiæ Majestatis obedientiam cum termino festi S. Georgy.

Pos. 1552, art. 16.

Bonorum occupatorũ, & juxta publicas constitutiones non remissorum, ratione motæ, ea extra seriem continuè judicentur, & fiat in illis executio absq; inhibitione, & repulsione.

Sop 53, art. 21.

Bona occupata, & Rex, & alij juxta constitutiones priores, remittant.

Pos. 54, art. 15.

Bonorum occupatorum, & nondum restitutorum, domino legitimo mortuo, hæredes ipsius possessorem eorundem evocent, & si compertum fuerit, quod ad ipsos jure pertineant, per judices eis restituantur, contradictione, inhibitione & repulsione non obstantibus, Zol. 42, art. 8.

Bonorum minoris momenti: (ut sylvarum, terrarum, montium, piscinarum, metarum &c.) occupatorum, restitutio fiat per Comites, & vice comites pro rescita de occupationis veritate contradictione, & inhibitione non obstantibus; contra resistetiam restitutioni procedatur juxta articulos Novizolienses, Pos. 42, art. 5.

Bona ad se devoluta Rex occupet, & ordine antiquitatis observari solito.

Pos. 50, art. 76.

Bona ad Austriam olim oppignorata, subsint in omnib° jurisdictioni regni onerabq; cum aliis regnicolis, communiter ferant eorum incolæ, & domini.

Pos. in 48, art. 63.

Redimantur vel per Regem, vel Hungaros aliquos de consensu Regis, Pos. 52, art. 33. Soppro. 53, a. 30. Pos. 56, a. 41.

Bona rebellium, qui occupata, juxta publicas constitutiones non restituunt, per auctionem vendantur, & postquam de precio eorum damnificatis, per ipsos fuerit satisfactum; reliqua pars exponatur ad regni necessitates, Zol. 42, art. 6.

Pos. 42, art. 7.

BRACHIUM REGALE.

Brachij Regalis usitatam invocationem serv ent judices Ecclesiastici. Et quomodo ejus executio fiat per Capitaneum, in Rakos.

Pos. anni 52, art. 25.

Breves evocationes abolet. Matth. anno, 1464, art. 4

Calu-

C.

Calumniæ pœnam subit, qui universa literalia instrumenta ab aliquo requirit; & tamen postea aliquibus earum uti deprehenditur. part. 2, tit. 34.

Calumnia committitur, si coram duobus judicibus, vel sub duplici colore eandem causam quis agit, si expeditum semel pro dote quarta debito, & pignore, vel ejus hæredes in jus vocat. Si semel terminatam simpliciter sine gratia novi judicij resuscitat. part. 2, tit. 70.

Si novum judicium impetrat & non prosequitur. Ludov. 2, decr. art. 29.

Calumniæ pœna amissio rei, quam quærebatur, & floreni, 200, part. 2, tit. 70.

Calumnia non committitur adversus malæ fidei possessorem, nec potest is eam allegare. part. 2, tit. 71.

CAMERA.

Camera, vel director Regis, cum mandato suæ Majest. Judices non inhibeant. ordinaria in aliqua causa à sententia pronunciatione. Pos. 66, art. 25.

CANCELLARIUS.

Cancellarius literas in publicis comitatuum negotiis gratis expediat, Pos. 42, art. 43.

Cancellarij non extra det literas contra leges. Zolien. 43, art. 31.

Candentis ferri, & aquæ judicium coram tribus testibus fiat, S. Lad. lib. 1, cap. 28.

Non potest fieri nisi in Episcopatib⁹, & præposituris, Posonij & Nitriæ. Colom. lib. 1, art. 22.

CANONICI.

Canonici, non rectores altarium, vadant ad executionem in capitulis. Matth. maj, art. 10.

Capetiæ quatuordecim computent. per flor. 1. in Decimarum venditione. Matth. decret. 5, art. 5.

Capitali pœna affecti bona devolvuntur ad hæredes, part. 1, tit. 16. Matt. maj. ar. 58. Lud. 1, art. 10.

Capitali sententia condemnati, cum quo gratia facta est, bona redimant hæredes de manu judicis & adversarij, par. 1, t. 16.

Capitali sententiam incurrens cum adversario sive ante, sive post latam sententiam concordans non aget gratia. Ibidem.

Capitalem per sententiam, sive pro emenda capitis occupata bona, dum redimuntur, æstimantur particulatim omnia, hoc est, non sessiones tantum, sed etiam prata, agri, &c. demptis terris, & pratis, directè ad sessiones colonicales pertinentes. part. 1, tit. 134.

Capitalis sententia ferri solet ratione invasionis domorum, interemptionis, verberationis, & detentionis nobilium, item occupationis jurium possessionariorum. part. 2, tit. 42.

Capitalis sententia contra fœminas non fertur, nisi in casibus istis, videlicet maritos, parentes, vel liberos necaverint, vel necari fecerint. part. 2. tit. 43.

Capitalis sententia contra ecclesiasticos non fertur, sed loco ejus sententia capitis emẽdæ pronunciatur exceptis casibus criminis læsæ Majestat: notæ infidelitatis & voluntarij homicidij in quibus fertur. part. 2, tit. 44

Capitalis sententia inter fratres generationales non pronunciatur. part. 2, tit. 42.

Capitali sententia damnatus, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, simul & caput: à judice potest capi, non ab adversario servatur. Captus per triduum pro cõcordia, postea occiditur, occisi bona pro hæredibus, absq; omni solutionis onere. Part. 2, tit. 55. Lud. 1, art. 9. Matth. maj. art. 55. Vlad. maj. art. 74.

Capitali sententia damnatus, quando evadit mortem, bona ejus non modò hæredes, sed vicini quoq; redimunt, in termino tempore exequutionis sententiæ asignato, de manu judicis, & partis. part. 2, tit. 56.

Capitali sententia damnato, gratia regia vitam reddit, & duas partes bonorum judiciariorum (si coram Palatino damnatus est, quia tunc ille duas partes sunt Palatini, vel cui is donavit:) tertia pars bonorum, & homagium debetur nihilominꝰ actori. part. 2, tit. 57.

Capitali sententia damnatus, habet gratiam per integrũ annum, si non concordat cum adversario, reincidit in priorem sententiam. Ibidem.

Capitalis sententia debet executioni demandari infra annum. Ibidem.

Capitali sentẽtia gravatus, si incidit in manus judicis, gratia ei non suffragatur, potest tamen se redimere, & alienatione bonorum in præjudicium successorum fiẽda. Ibidem.

Capitalis per non venientiam lata, inhiberi potest, nec ejus rigore, antequam literæ sententionales extra dentur, potest capi convictus. part. 2. tit. 58.

Capitali ex allegationibus, & responsione lata convictus, statim capitur, part. 2. tit. 58

Capitali sententia feritur, bona in alium devoluta violẽter occupans, part. 1, tit. 68

Capitanei advertant, ne arma, vel cuprum Turcis deferant, nec ipsi donent, aut vendant. Pos. 63, art. 67.

Capitanei non jurati, jurent sub amissione officiorum. Pos. 63, art. 66.

Capitanei raptores, spoliatores, oppressores pauperum, inflagranti crimine deprehensos, comperta rei veritate, morte, vel alia condigna pœna afficiãtur. Tyr. 45, art. 44

Capitanei Hungarici, & externi dependeant à Palatino. Pos. 55 art. 1.

Capitanei ultra citraq; Danubium sint Hũgari, alioquin non possunt levare regnicolas, nec eis in expeditione imperare. Pos. 53, art. 4.

Capitanei tribꝰ ex causis possunt facere executiones, contra violentos. Primò ex ultima sententia judicum ordinariorum expletis omnibus judiciorum processibus lata: Secundò ex transgressione constitutione Novizolensium: Tertiò ex aperta ablatione violenta decimarum oppressione, colonorumq; palam per quemcunq; fieret. Tyr. 47, art. 18.

Capitanei sub amissione officiorum suorum debent exequi sententias, prohibitis aliis judiciorum processibus, requisiti tamen per Regis, aut locum-tenentis literas. Pos. 53, art. 29. Pos. 67, art. 36.

Capitanei bona aliena in manibus habentes, (si comitatꝰ testimonium dederit, illa bona violenter esse occupata) teneantur juramento se purgare, aut sub pœna amissionis officiorum restituere. Pos. 63, art. 75.

Capitanei ad incertos rumores, ac ob particulares hostium excursiones non levent nobiles. Pos. 66, art. 18.

Capitaneus Hungarus eligatur in partibus superioribus. Pos 69, art. 34.

Capitanei villas nobilium ne distribuant, juxta prohibitionem, Anno 1563. Pos. 78, art. 6.

Capitanei provideant, ut decima integrè solvantur. Zol. 43. art. 29.

CAPITULARE TESTIMONIUM.

Capitulare testimoniũ antequam emittatur, præstet juramentum, de agendo fideliter, part. 109, Sig. art. 8, part. 175. Matt. majo. art. 10. & Vlad. 1, art. 43.

Capitulare testimonium in exequtione falsitatem faciẽs, amittit beneficium & perpetuo carceri tradatur. Pos. 223. Vlad. maj. art. 43.

Capitulare testimonium, salarium expensæ ex d. 12, in diem, Sig. maj. art. 10. Matt. maj. art. 12, min. 10, Pos. 50. art. 63, Pos. 46, art. 36.

In equo proprio incedentes grossi, 2, in equo patris grossus 1, Lud. 1. art. 21.

Capitulare testimonium verbo turbans inhonesto, in florenis 72, verberibus, majori potentia, morte mulctans nota infidelitatis. Vlad. 1495. art. 9.

Capitulares personæ privatæ pro actibus potẽtionariis à se patratis, ex his bonis capituli evocabuntur, ex quibus actus patraverunt. part. 2, tit. 46.

Capitularis una persona si sententionabitur, de ejus beneficij proventibus reliqui Canonici nonici satisfacere teneantur. part. 2, tit. 47.

Capitularem, & regium homines falsam relationem feciſſe criminans, requirat eos juramento tamen causa principalis per hoc non retardetur. part. 2, tit. 47.

Capitulare testimonium, & regium hominem turbans, notam incurrit. part. 1, tit. 14. Vlad 5. art. 5. Poson. 42, art. 29. Ubi auditur, quod gratia regia ei non suffragatur.

Capitulorũ testimonia quales debent esse personæ. Sig. maj. art. 8, Matth. maj. art. 10. Vlad. 1, art. 43.

Capitula falsas literas conscientia, quomodo puniantur. part. 2, tit. 16.

Capitulorum, vel conventuum propinquiorum testimoniis est utendum in exequtionibus. part. 2, tit. 21.

Capitula Boznense, Brodense, cruciferi de Alba ubiq; possint exequi. part. 2, tit. 21. Lud. 1, art. 21.

Capitulum quoq; Strigoniense per totum regnum exequtionem facere valeat, & quas fecit ratæ sint. Tyr. & Pos. 56. a. 39

Capitulum Agriense exequatur, etiam in Comitatibus Zemliensi, Ujvár, Ung, Bereg, Mara, Marosis, Ugocha, Szolnok, Karaszna, & in his locis, in quibus Varadiense Capitulum procedebat. Pos. 50, art. 63. Pos. 57. art. 21.

Capitulum Scepusiense usq; ad eliberationem Convẽtus de Leleſz, potuit procedere, ubi ibidem Conventus solitus est exequtionem facere. Pos. 57, art. 21.

Capitulum Varadiẽse potuit exequtionem facere legitimam, etiam tempore fratris Georgij. Pos. 48, art. 64.

Capitulum vel Conventus collectivè condemnatur in omnibus causis, præter crimen læsæ Majestatis, notæ infidelitatis, & homicidij deliberati, quia in his casibus singuli delinquentes puniuntur.
part. 2, tit. 46.

Capitulum & Conventus parta literarum evocatoriarum non extradata, sine literis præceptorialibus extra det.
Pos. 50, art. 58.

Capitulum Castriferrei transferatur cum sigillo Saboriam. *Pos 78, art. 20.*

Capi potest Nobilis etiam per rusticum in certis casibus, *part. 1, tit. 14.*
De quibus vide infra nobilis.

Captivis non licet armis datis se à Turcis redimere. *Pos. 63, art. 67.*

Captum malefactorem ultra triduum non privilegiatus, apud se non potest detinere, sed debet Comiti assignare.
part. 3, tit. 32.

Captivatores judicum nota incurrunt.
part. 1, tit. 14

Caritativum subsidium semel tantum exigat Prælatꝰ à Plebanis, Vlad: 5, art. 12.

Carolo & Ernesto Archiducibus in Ungaria res bellicæ concreditæ, Pos. 78, art. 15.

Cassovienses Cives ne turbent viatores.
Vlad: 5, art. 19.

Casus notam infidelitatis afferẽtes, Vide infra nota infidelitatis. *Pos. 78, art. 22.*

Castrorum traditores, expugnatores, interceptores, desertores nota infidelitatis feriuntur. *part. 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 4, 37, min. art. 42. Pos. 56, art. 56.*

Castra, & Castella, ac fortilitia noviter extructa, destruantur per Capitaneos.
Zol. 43.
Zol. 43, art. 4. Pos. 46, art. 28.
Tyr. 47, art. 16.

Castrensi Judicio contra damnificantem militem indigenam (coram Capitaneo) vel in sede regia ordinariè damnificatus contendere potest externum militem generalis Capitaneus judicat.
Poson. 48, art. 17.

Castrensi judicio possessionario vis non judicatur. *Pos. 67. art. 41.*

Castrum extruere, vide supra Arces.

Castra finitima committenda possessionatis, & militibus Officialibus, victualibusq3, & aliis necessitatibus per Regem providenda, quæ si provisa perdat Officialis notam incurrit. *Vlad: maj. art. 33.*

Ex castris finitimis bombardas, & victualia efferens perdit bona, & caput.
Vlad: ad maj. art. 35.

Et talia exportata, si ad quempiam domo, vel qualitercunq3 pervenerint, is & bona perdit. *Vlad: ad maj. art. 35.*

Castra finitima duobus conferantur, quorum alter sub pœna capitis, semper domi resideat. *Vlad: ad maj. art. 36.*

Castra finitima visitentur, & Rex de eorum statu informetur. *Vlad: min. art. 43.*

Cathedraticus census ab ecclesiis penitus desolatis, non exigatur, ubi pauperes ecclesiæ sunt, ibi per homines prælati, & vice-comitum moderetur. *Vlad: ad min. art. 38. Pos. 69, art. 40.*

Causa quid sit, à judicio, & justitia quid differat. *Prol. Tripart. tit. 13.*

Causæ extra ordinariæ. Personalis ammonitio, factum honoris, tutelares, fisci de juribus possessionariis.

CAU-

CAUSÆ EXTRA SERIALES.

Causæ divisionales inter fratres condivisionales, si admonitio fiat, per Protonotarium, aliàs non. part. 1. tit. 45.

Causæ tutelares. 1555, art. 2.

Transgressio mandatorum, & non observatio eorundem.

Personalis ammonitio.

Causæ dotum, & rerum paraphernalium.

Causæ ratione bonorum ex regia donatione. Pos. 1569.

Causæ in facto honoris.

Recuperatio bonorum statutorum.

Occupationes factæ sub dicta, vel tunc alia quæcunq; illata damna. part. 2, tit. 18.

Causæ evictionum. part. 2, tit. 18.

Novi judicij. part. 2, tit. 18.

Concambij simulatè in fraudem fratrum facti.

Causæ ratione bonorum, in quibus statutio præcessit, sed propter loci distantiam contradictio non fuit facta. Pos. 68, art. 46.

CAUSÆ QUÆ IN BREVIbus brevium Locum-tenenti adjudicari solent.

Transmissionum.

Novarum violentiarum.

Bonorum occupationum, Tyr. 45. art. 35.

Quinq; casuum. Pos. 42, art. 26.

Violentarum occupationum. Pos. 48.

Inhibitione, & repulsione non obstantib⁹. 52.

Violenta onera. 55.

Tributorum.

Teloniorum. 55 & 57.

Indebitarum exactionum. 59.

Tutelarum. 1555, art. 2.

Dotum, paraphernalium, Vlad: dec: 4, a. 16

Jurium pignoratiorum. 1555, art. 2.

Interceptionum.

Occupationum castrorũ, & aliorum actuum potentionariorum, morte olim Ludovici Regis, & non ante. Et quod ista judicia durent per 40. dies. Poson. 1563. art. 48.

Causæ defectus seminis, Art: 66, art. 21.

Causarum processus tractantur in secunda parte, eadem parte. tit. 1.

Causa in facto juris possessionarij impignoratiorum, quartalitiorum, dotum paraphernalium, debitorum, obligaminum, divisionum inter fratres, & novorum judiciorum, eo precisè brevi tempore finiũtur, quo causæ per insinuationem motæ. part. 2, tit. 18.

Causæ antè, & post obitum Ludovici Regis motæ, indifferenter judicentur, demptis causis ratione bonorum, Johannis Regis. Poson. 63, art. 24.

Causæ per ammonitionem simplicem, aut evocationem ac statutionem, & recuperationem bonorum, vel metalem reambulationem motæ, in quatuor terminis octavalibus finiri debent. part. 2, tit. 18.

Causæ spirituales in prima instantia non coram Papa, nec coram ejus nuncio tractandæ, Matt. maj. art. 47, 48, min. art. 11. Vlad: maj. art. 45, neq; coram Archiepiscopis, sed coram ordinariis. Vlad: ad maj. art. 10.

Causæ prophanæ, in foro ecclesiastico, non tractentur, sub pœna amissionis officij, nec

in foro seculari ecclesiastica, Sig: maj. art. 12. Vlad: min. art. 60. 61. 62. Ad min. art. 30, min. 50, art. 25.

Causæ ecclesiasticæ sunt istæ, matrimonij, testamentorum, dotum, rerum paraphernalium, jurium quartalitiorum, perjurij, verberationis, & spoliationis Clericorum, & mulierum, & aliæ, quæ prophanæ non sunt. Vlad: maj. art. 46. art. 8.

Szziglagy addit decimalibus. art. 8.

Item, circa ministeria & defectº factorum Fidei, & hæresis, decimarum realium & personalium, viduarum, & miserabilium personarum, quæ non sunt de jure possessionario. Matt: 1. art. 3.

Causæ usurarum, & quarum finis est correctio, & in quibus quis incidit excommunicationem. Matt: anni 1562.

Partus à mulieribº factæ necationis, raptus mulierum, maleficij, adulterij, Col: 1, art: 58, 59, 60.

Homicidij. Col: art. 50.

Violatæ fidei, & omnium perjuriorum causæ, quod ad forum spirituale pertineant, habetur in art. Matt: tempore coronationis editis. art. 3.

Et in decreto majori. Vlad: art. 46.

Violatæ fidei causæ post mortem illius, quì eam præstiterat, non judicantur in sede spirituali. part. 2, tit. 52.

De causa aliqua ecclesiastici, & seculares judices si concordare non possunt, utris ipsorum competat ejus judicium. Ibid:

Regi servatur hujus dissensionis discussio ubicunq; fuerit tunc, cum suis consiliariis. Sig. in Decr: anni 1405. art. 14.

Causæ factum juris possessionary concernētes, & si testamentum, aut promissio intervenerit, item, ratione debitorum mota, non judicantur in sede spirituali. part. 1 tit. 52.

Causis in spiritualibus non coràm Dominis conveniuntur rustici, sed coràm spiritualibus judicibus. part. 3. tit. 25.

Causæ quas Locum tenens adjudicare potest, vide infra Locum-tenens.

Causarum condescensio, vide infra condescensio.

Causæ sub judiciis inchoatæ non disceptentur, sed illæ tantum, quæ diebus 15, antè primum octavarum diem motæ sunt per evocationem. Pos. 56, art. 51.

Causæ terminentur in quatuor octavis. Matt: maj. art. 4. Vlad: maj. art. 52. in tribus, Ludov: 1, art. ultimo.

Causæ per evocationem, cum insinuatione motæ, super factis potentionariis, damnorum illationibus, & aliis nocumentis, atq; injuriis, si literalium instrumentorum exhibitionem non requirunt, statim in primis, si requirunt, in duabus octavis finiantur. Matt: maj. art. 6.

Causæ quinq; casuum extra omnes terminos judicentur. Vlad: min. art. 8.

Causæ in castris judicandæ, vide supra castrensia judicia.

Causæ secundum serlem leventur, & secundum antiquitates. Pos. 50, art. 51.

Causa fisci & defectus seminis. Matt: maj. art. 29.

Cellarium nullum à decimarum solutione inter suos colonos extruat nobilis, nec pro se occupet. Matt: ma. art. 29.

Chyallokoz in insulam vini, & frumenti eductio,

ductio, & inductio libera sit. Pos. 46. art. 46.

Chyallokőz insulæ inhabitatores labores gratuiti pro media parte convertuntur ad aggerum conservationem. Poson. 69. art. 19, & 21.

Chyallokőz insula subministret ligna ad focum pro arcibus Comaroniensi, & Jaurienſi, Poson: 63. art. 22.

CITATIO.

Citationes non generales, sed cum declaratione dent judices ecclesiastici. Vlad: 5. art: 25. Matt: 5. art. 17.

CIVITATES LIBERÆ.

Civitates liberæ tenẽtur dominis, in quorum terris hæreditates habent nonas solvere, & contra privilegia sua. part. 2. tit. 8.

Civitas quid sit? part. 3, tit. 8.

Civitatum liberarum, aliæ subsunt Magistro Tavernicorum, aliæ personali præsentiæ. Ibidem.

Cives liberarum, & mõtanarum civitatum telonia non solvunt. Poson. 46, art. 50. Sopr: 53, art. 29. Poson. 50, art. 78.

Cives Szakolcenses prata, & terras Moravis non vendant. Poson. 48, art. 68.

Cives liberarum Civitatum in solis homagiis æquiparantur Nobilibus part. 3. t: 9

Civitatibus servetur sua libertas. Vlad: min: art. 40, Zol. 42, art. 25. Tyr: 45, art: 49, Tyr: 47, art. 18, Poson: 53, art: 29. & 75, art: 35.

Ex Civitatibus liberis appellatur ad magistrum Tavernicorum, hinc ad personalem præsentiam. part: 3, tit. 10. Sig: min. art. 11.

A Civium sententiis, quæ ad sanguinem, vel mortem tendunt, non appellatur; nisi penitus innocẽtem vellent damnare, tunc enim ad solam Regis personam appellatur. part. 3, tit. 11.

Civium causæ, pro meliori discussione à personali præsentia, ad primum judicem remissæ, jam hinc non ad Tavernicorum magistrum, sed rursus ad personalem præsentiam appellatur. part, 3. tit. 11.

Cives testimonium externum inter se ratione bonorum mobilium, vel immobilium, non acceptant, in aliis acceptant. part. 3. tit. 12.

Cives, ratione bonorum in suo territorio existentium, coràm judice, vel duobus juratis fatentur, aliàs fassio non valet. part. 3, tit. 13.

Cives apprehendunt, & ingrediuntur dominium bonorum emptorum coràm duobus juratis, ad id deputatis, & si tunc quispiam contradixerit, debet infra 15 dies reddere rationem contradictionis: Si verò tunc nullus contradictor apparuerit; pacificè quidem reprehendet emptor bonorum dominium, nihilominus quicunq; aliquid juris in eis se habere prætendit: poterit adhuc infra annũ, & diem unum contradicere, & postea non potest. part. 3, tit. 14.

Cives deberent præscribere, & præscribi annis 12, sed uno anno & die præscribunt hoc tempore. part. 3, tit. 15.

Cives apprehensa re, vel hæreditate, apprehendunt & pertinentias. part. 3, tit. 16.

Cives purgantur proprio juramento in cau-

sis debitorum, actore deficiente in probatione. part. 3, tit. 17.

Cives, ratione hæreditatũ in terris aliorum habitarum, proventus solvunt dominis terrestribus, & ratione earundem excessuumq; ibi patratorum coram eis respondere tenentur. part. 3, tit. 18. Vlad: min. art. 38.

Civitates, vel cives privati, jura possessionaria habentes, ratione malorum ex illis patratorum, si major fuerit potentia, in curiam regiam, si minor, ad comitatum evocantur. part. 3, tit. 19. Vlad. min. art. 38.

Cives privati jura possessionaria non habẽtes, coràm suo judice conveniuntur. part. 3, tit. 19. Vlad: min. art. 38.

Cives in curia regia in facto jurium possessionariorum in flor: 200, auri, pro detẽtione, vulneratione, interemptione nobilium in sententia capitali condemnãtur. Ibidem.

Cives puniunt malefactores, sed nobiles extra locum delicti non capiunt. part. 3, tit. 20.

Cives civitatum liberarum in causis spirituale forum, non concernentibus, inter sese motis, ad judicem spiritualem non trahantur, sed coram suis judicibus conveniant. Vlad: ad maj. art. 33.

Civitas tota, vel nobilis contra eam evocatur, in præsentiam personalis præsentiæ. Vlad: min. art. 38.

Civitas quando capitali sententia condemnatur, soli judex, & jurati perdunt bona, & plectuntur. Ibidem.

Civium aliæ libertates (præter eas, quæ sunt in Tripartito expositæ) continentur in privilegiis eorum. Ibidem.

Cives extra eorum privilegia, subsunt publicis regni legitimis. Ibidem.

Civitatibus nulla bona Rex conferat, collata propter adhæsionem adversæ parti restituantur prioribus Dominis per Comitem judicis nobilium, & universitatem comitatus. Pos. 42, art. 35.

Civitates consensu superioris possunt facere statuta, non contraria legibus regni, quæ ipsos tamen ligant conditores. par. 3, tit. 2

Civitatum possessiones non divellatur à corporibus comitatuum, in quibus sunt, Poson. 42, art. 37.

Civitates regiæ, infra in dictione regales sub litera R.

CITATIO vide EVOCATIO.

Citatio personalis fit per solum scribam curiæ regiæ, & in quibus casibus fiat. part. 2, tit. 20.

CLAUSULA.

Clausula (nullum jus) hanc vim habet in fassionibus, quod ad fatentem ejus hæredem nunquam redibunt bona, de quibus fassio est facta, etiamsi deficiat is, cui facta erat fassio. Sine hac autem clausula redirent. part. 1, tit. 69.

Clausula, (assumptis) &c. (missis) &c. ex commissione quid valeant, in evocationib⁹. Vide infra in dictione: Evocatio.

Clausula (ex consensu, & voluntate) non ponatur in evocationibus. Matt. maj. art. 26, 27. Vlad: maj. art. 60.

Clau-

Clausula (de manibus regiis) in donationibus non valeat. Matth: maj. art. 23.

CLERICI.

Clerici coràm suo Episcopo conveniantur. Colom. art. 5.

Clerico concubinaria auferatur mulier, ipse pœnitentiam agat. Colom. art. 12.

Clerici olim conjugati in Hungaria. S. Ladisl. lib: 1, cap. 1, 2, 3, 4. Colom: art. 52. 71, 76, 77.

Clerici veste laicali non utantur. Col. ar. 70 lib: 1.

COGNATIO.

Cognatio impedit matrimonium ad quartũ gradum inclusivè. part. 1, tit. 107.

Collateraliter examinati testes, si mortui sunt, eorum fassio valet, & factum, super quo deposuerunt, confirmat. Si vivunt, debent denuò examinari. Sic est judicatum in causa familiæ Ujfaluſi, cõtra Nicolaum Petreõczi, ratione sylvæ Fekete Erdõ vocata, anno 1574 die 24 Decembr. Ita tamen si eo tempore, quo ad celebrandam communem inquisitionem partes dimittuntur, is qui fecit ante aliquos collaterales examinari, in judicio mortuorum fassionibus se usurum tempore reportationis protestatus fuerit, & qui illi sint, nominaverit, ac tempore inquisitionis, eosdem verè mortuos esse probaverit, prout fuit declaratum in causa Christophori Banky, anno 1573. die 18. Martij in judicibus locumtenentis.

COLONI.

Coloni regij coram suis judicibus primum, postea coram magistro Thavernicorum, conveniantur. Sig: min. art. 12.

Coloni, vide infra rustici, & ibidem de eorum transmigratione.

Comani & Philistæi colonos nobilium non abducant. Vlad: min. ar. 47, more aliorum colonorum solvunt census, munera, nonas, & serviunt. Vlad: 7, ar. 23.

Communis inquisitio, est dubietatis coram judice ex partium responsionis emergentis, per testium examinationem, facta declaratio. part. 2, tit. 27.

Communis inquisitio fit mediantibus literis regalibus aut judicum ordinariorum, à nobilibus comitatus convocatis. Lud: 1, art. 23.

Communis inquisitio semel tantum fit, nisi esset turbata, quia tunc repeteretur. part. 2, tit. 31.

Communem inquisitionem repulsione turbans, condemnatur in pœna potentiæ & amussione causæ Matth: maj. art. 19. Vlad: maj. art. 57.

Communis inquisitio debet fieri in loco sedis judiciariæ comitatus, aut in causa occupationis, in facie terræ occupatæ. part. 2, tit. 27.

Communis inquisitio fit juramento præmisso à Nobilibus comprovincialibus. Ibid:

Aut meritò causæ id exigente, & judice mandante à Nobilibus & ignobilibus. Ibidem, & Matt. maj. art. 14.

Cõmuni inquisitione consideratur hæ quinq; conditiones.

Primò libertas, vt testis liberè, non coactè fateatur. Secundò ætas, vt testis tantæ sit ætatis, vt rerum, quibus examinatur,

memoriam habeat. Tertiò modalitas, vt testis interrogetur, unde id habeat, quod fatetur, scitu ne, vel ex auditu. Si ex auditu, an ex ore ejus, qui patrator dicitur esse facinoris, vel alicujus alterius rei.

Quartò, conditio, an testis sit nobilis vel ignobilis.

Quintò, vt testis juret de dicenda veritate. part. 2, tit. 17.

Communis inquisitio pro utraq; parte simul in eodem loco per idem testimonium capituli, & regium hominem eodem die potest fieri: Testes debent esse honesti, & bonæ famæ, ac verè nobiles, à Rege nobilitati, singuli jurare, & partibus remotis, singillatim examinare. Matt: maj. art: 14.

Communem post inquisitionem, si per eam querela est verificata non reo purgatio; sed actori juramentum decernendum, si opus fuerit, supplementum cum tot conjuratoribus, quot videbuntur esse necessarij, in facto damnorum, secundùm eorũ quantitatem, in quo casu si actor triumphabit, reus refundet damna, & solvet onus 25 marcarum parti, & judici æqualiter. Matt: maj. art. 14.

Communi inquisitioni se subtrahens testis, mulctatur per vice-comitem marcis 16. part. 2, tit. 28.

Communis inquisitio semper juramentali depositione terminatur. part. 2, tit. 28.

Communi inquisitioni quando, & qualiter succedit juramentum, vide infra, juramentum.

COMES.

Comitis officium circa eliberanda bona per donatorem non obstante cõtradictione occupata. Vide in dictione, Bona.

Comites male administrantes officium, & violenter, ad supplicationem comitat⁹ comperta rei veritate, per Regem priventur. Pos. 48, art. 62.

Comites Eckius, Nicolaus, Julius à Salmis, & Scipio ab Arch, creati Hungari. Pos. 63, art. 77.

Comites jurent super officio eorum fideliter exequendo, sub amissione officiorum suorum. Sigism: maj. art. 74, min. art. 4, quinto art. 2. Pos. 52, art. 38. Tyr: 45. art. 50. Pos. 59, art. 52. Pos. 48, art. 66. Sopr. 23, a. 32. Zol. a. 53. Pos 63, a. 66.

Comites liberi possunt malefactorem ipsi castigare, nec tenentur judiciariam sedem statuere. Vlad: ad maj. art. 19.

Comites, sine literis exmissionalibus, nullas possunt facere exequutiones. Vlad: ad maj. art. 16, 17.

Comitem in executione turbans nobilis, notam incurrit. Servus vel dominus à domino sub pœna 25 marcarum traditur puniendus Comiti, & dominus se purgat quod non de sua voluntate turbaverit. Matt: maj. ar. 67. Vlad: maj. art. 75, ad maj. art. 16.

Comitem Rex de consilio Prælatorum, & Baronum eligit, qui coram Rege jurat, vice-comitem Comes, & is jurat in comitatu. Matt: maj. art. 60.

Item, Comes vice-comitem, absq; comitatus consensu eligere non valet, 1504, art. 2.

Comites perpetui solius Regiæ Majestatis judicio reservantur. Matt: maj. art. 24.

Comes in exequutione justitiæ negligens, perdit

dit officium, & tenetur damnificato de damnis, & expensis. Vlad: ad maj. a. 11.
Comes debet esse de eodem comitatu. Matt: maj. art. 60. Vlad: min. ar. 44. Pos. 54, art. 19.
Comitum liberorum facultas latrones puniendi, & si eos dimiserint, pœna. Vlad: 1595, art. 19.
Comes, etiam sine mandato speciali, judicet causas, judicatas exequatur, appellationem in curiam transmittat, sub pœna amissionis officij. Vlad. min. art. 71.
Comes, comperta rei veritate, raptores, spoliatores, & oppressores pauperum, in flagranti crimine deprehensos, morte, vel alia condigna pœna afficiat. Tyrn: 45, art. 44.
Comites à convicto pro triumphante prius, postea pro se birsagia exigent: Vice-comites & nobilium judices in causarum, ex quibus birsagium habuerunt, aliqua executione, nullum habent salarium, ubi verò nullum birsagium perceperunt, florenum unum per diem habebunt. Pos. 46, art 37.
Vice-comitum, & judicialium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia eis non suffragatur. Pos. 42, art. 29.
Vice-comites & judices, nobilium in executionibus turbans, aut vituperans in pœnam repulsionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens infidelitatis occurrit. Tit: 47. art. 32.
Si talia officialis, vel colonus sine scitu domini sui patraverit, sub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatu præmisso modo puniendus inducetur, qui si fugisset, quod non cum suo scitu aufugerit, & non sua voluntate facinus peregerit, si etiam patrator diceret, se patrasse ex mandato domini, idem dominus tertio se nobilibus in comitatu purgabit. Ibidem.
Comitatuum Sopronienſis, & Moſon: honores Hungaris conferantur. Sop: 53. a. 30.
Comitatus Peſthienſis, & Piliſtienſis, quia sunt propè Budam. Comites non habeant. Vlad: maj art. 100. ad maj. art. 24.
Comitatus quidam habẽt consuetudines privatas, quas pro legibus servant, & possunt facere pro se statuta, ex consensu superiorum, non contraria lege communi, quæ tamen non ligant aliorum comitatuum nobiles. part. 3, tit. 2.
Comitatus Solth per Comitem comitatus Peſthienſis, Szolnok verò per Hevveſienſem judicentur. Pos. 69, art. 52.
Comitat⁹ causas dotum, & paraphernorum ultra 100. florenos non judicant. Ibidem.
Similiter de bonis impignoratis. Vlad: in quinto art. 7.
Comitatus terrarum, pratorum, sylvarum, occupationes usq; ad 10 jugera judicat. Vlad: 5, art. 8.
Comitatus potest judicare & castrorum, & aliorum bonorum occupationes & fructus perceptos readjudicare levandos, cum juramentis, juxta regni consuetudinem, sententiamq; exinde latam, etiam requisitus, per literas sententionales, capitaneis exequutione demandare: non tamen potest pœnam violentiæ ultra florenos 100, infligere, quæ duplicatur in curia, si in causa appellationis rursus occupatores succum-

succumbant, & nihilominꝰ actor poterit ad capitalem sententiam, post recuperationem talium bonorum, in sede regia, contra violentum agere. Posf. 63, art. 48.

Comitatibus licet tribus, vel quatuor diebus contìnuis judicare. Posf. 63, art. 50.

Comitatus honorem eccleſiæ non teneant. Vlad: min. art. 57.

A comitatu aliquo abſtractæ poſſeſsiones, ad eundem redeant. Vlad: ad maj. art. 25. Posf. 42, art. 37, & 46, art. 55.

Comitatus honores in perpetuum non conferantur. Vlad: 5. art. 3.

Comitatus congregationi per Comitem promulgatæ, qui non intereſt, ſolvat marcas tres. Sig: maj. art. 9.

Comitatus quilibet ſuum habeat ſigillum, ſub quo literas expediat, quod ſervetur in arca, ſub ſigillis vice-comitis, & judicum nobilium, & penes illud addantur literis ſubſcriptiones notarij, vice-comitis, & judicialium ſcribere ſcientium. Posf. 50, art. 62.

Comitatus ſi eſt is, qui aliàs ſolitus eſt percutere, vel occidere defenſa contra cum concedetur. Ibidem.

Comitatibus quibus deſunt ſuperni comites, vice-comites plenariè officio eorum præfungantur. Posf. 78, art. 4.

Cometaneorum, & vicinorum duorum, vel trium teſtimonium plus valet, quam viginti comprovincialium, part. 2, tit. 29.

Concambialis permutatio licita, inventa eſt propter majorem incommoditatem concambientium. part. 1, tit. 70.

Concambio doloſo alienata bona, in uno actuali termino, communi æſtimatione, recuperantur. part. 1, tit. 71.

Concambio acquiſitio utens, illud retractare non poteſt. Ibidem.

Concambio bonorum, quando pecunia additur, filiæ habent partem in pecunia tanta, in ipſis verò bonis concambiatis non. part. 1, tit. 73.

Concilio generali obſervantur dirimenda omnia dubia in religione. Posf. 50, art. 16.

Concionatorum ab Epiſcopis conſtitutorum turbatores Rex puniat. Sop 53, art. 9.

Concionatores illegitimos vicarij, & archidiaconi ipſorum puniant, vel de quorum cunq; bonis ejiciant. Et ſi quis dominorum terreſtrium hoc facere eos prohiberet; ad primâ requiſitionem Regiæ Majeſtatis compareat, & convictus ex merito puniatur. Posf. 48, art. 10.

Concordare licet, antequam judicem adeas, S. Lad: lib. 3. art. 27.

Concordans convictus in judicio, judici in termino adhoc aſsignante, ſolvat marcas 50. Alioquin judex ad valorem totidem marcarum occupabit de bonis ejus titulo pignoris. Lud: 1, art. 10.

Concordans ante ſententiam de judicio pacis, ſolvit judici tres marcas. Lud: 1, art. 24.

Concordare poſſunt partes, non requiſito ſuper hoc judice. Sig: mai. art. 7.

Concordandi in omnibus cauſis datur facultas ſine onere, aut ſolutione birſagij judici debiti, ante exeqvutionem ſententiæ. Matth. maj. art. 5. Vlad: maj. art. 68. Sed poſt exeqvutionem ſolvuntur birſagia. Vlad: ad maj. art. 13.

Condeſcenſio cauſarum lite pendente fit. part. 2, tit. 82.

Condeſcenſio cauſarum duobus modis ſolet fieri.

eri. Primò per judicem, secundò per actorem, cum onere sex marcarum levis ponderis, in duabus judici, in tertia partib⁹ reo solvendarum. part. 2, tit. 82.
Condescensio causarum per judicem fit, ob errorem in literis evocatoriis, animadversum, & à parte propositum. part. 2, tit. 82.
Condescensio causarum per actorem fit, dum actor suam actionem ex sui negligentia, aut vitio scriptoris male formatam esse advertit, & semper ante discussionem causæ, sententiamq; diffinitivam, & post literalem productionem, fieri potest. Part. 2. tit. 28. Vlad. maj. art. 49.
Condescensio causæ, seu actionis indebitæ, in prima tamen instantia, cum onere fieri potest, sed facto processu, & attestatione, seu literarum exhibitione, non potest. Tyr. 47, art. 23.
Condescēdere non potest actor illam causam, in qua repulsionis, aut sententiæ, (per non venientiam) contra reum datæ, onus ad se recipi. part. 2, tit. 83.
Condescendet causa ratione actus potentionarij, in cujus actione patratæ potentiæ tempus expressum non est, par. 2, tit. 82.
Confessionem propriam in judicio factam nemo potest retractare. Vlad. 5, art. 15.
Confirmatio privilegiorum non est de necessitate, sed de bene esse. part. 1, tit. 37.

CONJURATOR.

Conjuratorum nomina sunt perscribenda in literis relatoriis, in facto probatoriis genealogiarum, literalium instrumētorum, metalium reambulationum, & quando ad caput alicujus juratur, alias non; & tunc duabus de causis sunt perscribenda, videlicet, ut veris cum nobilibus, & juxta judicis commissionem juramentum depositum esse, comprobetur. part. 2, 35.
Conjuratorem verè nobilem, & honestum ignobilem, perjurum, infamem dicens, homagium ejus solvit. part. 2, tit. 36.
Conjuratorem ignobilem, aut inhonestum habens, causam perdit. Ibidem.
Conjurator unus in eadem causa plures purgare non potest. part 2, tit. 38.
Conjurator rusticus an possit esse pro, vel cōtra nobilem, & de rusticorum conjuratoribus. Vide rusticus.

CONSCIENTIA.

Conscientia judicis duplex, ut privata, & judicis. Prol. tit. 16.
Ex conscientia non judicant judices inferiores, sed ex allegatis. Prol: tit. 15.
Ex conscientia judicant Papa, & Imperator. Prol: tit. 16.

CONSANGVINEI.

Consangvinearum stupratores notam incurrunt. Vlad: ad maj. art. 4.
Consangvineorum occisor, vulnerator, mutilator notam infidelitatis incurrit. Part. 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 4.
Consangvineis ignoranter inter se matrimonium contrahentibus, uxor jam dotem, quam paraphernum accipit a viro, & liberi eorum succedunt parentibus. part. 1, tit. 106.
Consangvineis scienter matrimonio junctis, non succedunt liberi, etiam legitimati

per Papam, sed fratres, aut fiscus, & mulier dotem non habet, sed tantum paraphernum. Ibidem.

Consanguinei quod scienter contraxerint ex eo cognoscitur, si reclamantibus fratribus, &c. id fecerint, vel in gradu ita propinquo, quod ignorantia prætendi non possit. part. 1, tit. 107.

Consanguinitas usq; ad gradum quartum inclusivè, tam secundùm canones, quàm leges regni, connubia prohibet. Ibidem.

CONSENSUS.

Consensus regij litera, quæ habent insertam fassionem, cui præbetur consensus, valent sine literis fassionalibus, alias non. part. 1, tit. 35.

Consensus regius, aut fratrum condivisionalium nunquam requiritur in fassione seu alienatione pro capite celebrando. part. 1, tit. 59.

Consensus regius quid sit, & quam virtutem habeat. part. 1, tit. 64.

Consensu regio indigent fassiones perennales, aut impignorati supra communem æstimationem facta, præsertim à personis defectui seminis appropinquantibus. part. 1, tit. 65.

Consensu regio non indigent fassiones inter fratres, qui utrinq; sibi succederent in juribus possessionariis. part. 1, tit. 63. 65

CONSILIARIUS.

Consiliarij Hungari, unus ecclesiasticus, alter secularis semper maneant in aula. Pos. 69. art. 38.

Consiliarij Hungari consulãtur à rege, quãdo de pace, vel induriis tractat cum Turca. Pos. 46, art. 1. Sop: 53, art.

Consiliarij octo ex nobilibus assumantur. Rakos 1526, art. 31.

CONSVETUDO.

Consvetudo quid sit, unde dicitur, quomodo differat à jure, qualiter valeat, qua sit rationabilis, & quod, quæ contra jus est, si non sit præscripta, non valet. Prol: tit. 10.

Consvetudo in cujus contrarium non extat memoria, etiam contra ea valet, quæ sunt reservata Principi in signum summæ potestatis. Ibidem.

Consuetudinem tacitus consensus populi inducit. Ibidem.

Consvetudo differt à lege, derogat legi, est legum interpres, imitatur legem. Prol: tit. 11.

Consuetudo generalis subsequens legem, vincit legem generaliter, particulariter, vincitur à lege gereraliter subsequẽte, à particulari particulariter. Prol: tit. 12.

Consvetudine, & lege non decisus casus, si lege similior est, secundum legem: Si consvetudini, secundum consvetudinem debet decidi, attenta tamen rationabilitate & æquitate. Ibidem.

Consvetudo nostra judicandi ex Canonici, & Cæsarei juris fontibus ortum habet, & tribus utitur fundamentis, constitutionibus publicis privilegiis Regum iteratis, & uniformibus sententiis judicum. part. 2, tit. 16.

Consvetudines abrogatæ, post abrogationem nihil valent, verùm in præcedẽtibus abrogationem servantur. part. 2, tit. 2.

Constitutio qualibet ad futura se extendit, non ad præterita. Ibidem.
In constitutionibus partim approbatis, partim deletis, approbata servetur, deleta non. Ibidem.
Constitutiones priores valent etiam posterioribus, aliis existentibus: si in his non fit mentio super illarum derogatione, quam contrarius usus populi non præjudicat. Ibidem.
Constitutiones novæ servantur in judiciis. part. 2, tit. 2.
Constitutiones ut valeant Principis, & populi consensus in eis requiritur. part. 2, tit. 3.
Constitutiones & indigenas, & externos in regno versantes ligant, indigenas statim à tempore promulgationis, externos in iis, qui ad processum juris pertinent post unum mensem. In illis verò, quæ habent prohibitiones, aut statuta damnosa: (ut amissionem mertium, si fiat contra constitutiones, & similia:) post tres menses, à die promulgationis. part. 2, tit. 5.
Continui equites tres sub pœna duplici à centum colonis per totum regnum interteneantur. Pos. 66, art. 15. Pos. 69, art. 22. Pos. 63, art. 18.
Continui equites à colonis Turcis subditis pro 100 porcis unus & medius teneantur. Pos. 63, art. 52.
Continuos equites Archiepiscopus, & Capitulum Strigoniense, item Præpositus de Thuroczalant in Uyvár. Pos. 56, a. 19

CONTRACTUS.

Contractus, seu fraternalis adoptio, est alienæ personæ per quempiam legitimum hæredem non habetem, in bonorum suorum successione facta substitutio. part. 1, t. 66.
De contractu plura in voce adoptio.

CONTRADICTIO.

Contradictio per cives in medium eorum, quomodo fiat, vide in voce cives.
Contradictione non obstante, per donatorem occupata bona, qualiter recuperentur. Vide in voce bona.
Contradicentes statutioni, infra annum, de jure suo docere debent: & si prætendunt sua literalia documenta apud manus alienas esse: id antè completionem anni, medio anno Regi significent: qui coget tales per omnia remedia restituere privilegia. Matt. maj. art. 27. min. art. 9.
Conventus sigilla habentes, reformentur. Vlad: maj. art. 44.
Conventus minores à literarum emanationibus cessent. Lud: 1, art. 3. Matt: maj. art. 49. Vlad: maj. art. 39.
Conventus de Saagh, in comitatu Gemeriensi possit exequi. Vlad: min. art. 11.
Conventus, fratres, Sacerdotes mittant ad exequutiones. Sig maj a 10. Matth: maj. art. 12. Vlad: maj. art. 13.
Conventus Sacerdotes quinq; debet habere, ad minimum, alioquin non potest executionem facere. Pos. 52, art. 41.
In contribuendo dives pauperum juvet, & è converso. Pos. 78, art. 2.
Corona Regni conservetur in castro VVissegrad per electos de medio Prælatorum & Baronum. Vlad: 1. art. 3. Vlad. in conditionibus susceptæ regiminis.

Tantũ per Barones. Vlad: ad min. art. 25. & eos duos. Vlad: ad min. art. 23.
Crimen læsæ Majestatis notam infidelitatis adfert. part. 1, tit. 14.
Christianitatis pecunia. Vide infra Decimatores.
Cuprum Turcis deferens, eo privatur, & capitali pœna afficitur. Pof 63, art. 67.
Curatores dantur pupillis, legitimæ ætatis volentibus aut petentibus, non tutores. part. 1, tit. 124.
Cursores Regis detinens, decem, verberans 55. pensas solvat. S. Lad: lib. 3. cap: 28.
Curiæ quinq; mittunt equitum. Pof. 68, 12.
A cursoræ Regis dimissum equum, qui invenit, per tres septimanas ad Ecclesiam, vel mercatum monstrandos ducat. Postea si dominus ejus inventus non fuerit, tradat collectori Regis. S. Ladisl: lib. 3. cap: 14.

D.

DAMNA.

Damna, & debita refundunt ecclesiastici pecuniarum solutione, vel æstimatione mobilium, juxta valorem: olioquin sui beneficij occupatione creditori fiet refusio. part. 2, tit. 45.
Damnorum recuperatio ex sententia, post responsiones lata, fit per juramentum. part. 2, tit 61.
Damna & debita non valentia solvere, rustici tradetur per dominos manibus partis adversæ, & ibi reservabuntur per 15 dies, infra quos si non concordant, data cautione, quod quicquid laborando acquirere possũt, ejus tertiam partem qualibet hebdomada, usq; ad plenam satisfactionem. part. 3, tit. 28.
Nobilis quoq; Nobili satisfacere non valens, idem judicium subibit. Ibidem.
Damna per exercituãtes illata quomodo rependantur. Vide in dictione: Exercituantes.
Damna illata per pecora, in loco damnorum non residentes, æstimatione refundunt. part 3, tit. 33.
Damna tempore disturbiorum inferentes, si evocentur in primis octavis, sine ulteriori dilatione, ex parte eorum justitia administrabitur. Vlad: maj. art. 16.
Damnatorum ad mortem, & supplicio affectorum bona devolvũtur ad hæredes; Sed si gratiam habuerint legitimi successores, bona eorum communi æstimatione redimunt de manibus partis, & judicis. part. 1, tit. 15.
Dativa tutela, vide indictione Tutor.
Debitorum, & damnorum solutio fit per æstimationem annorum, & recipiuntur mobilia secundum verùm rerum valorem. part 1, tit. 134.
Debitorum causæ brevi termino finiuntur. part. 2, tit. 28.
& quod in causis debitorum civis proprio juramento se purgat. part. 3, tit. 17.
Debita ab ignobilibus quomodo per arestationem exiguntur. Vide supra arestatio.
Decisiones spontaneæ non fiant, juxta articulos annorum 69 & 74. Pof. 75, art. 12.
Decanus, aut Officialis capituli, vel convẽtus

tus eadem utitur autoritate, in suo tamen officio, & judicat, vt capitulum, vel conventus. part. 2, tit. 53.

Decanus extra suum officium, sine literis, procuratorem non potest agere, in causis Capituli. Ibidem.

DECIMA.

Decima debetur DEO, S. Steph: lib. 2. art. 52. Col: art. 22, 27.

Decima abnegans, novem partes Episcopo solvat, S. Steph: 2, art: 52. S. Ladisl: lib. 1, art. 40.

Decimam accipiant Episcopi de liberis. S. Lad: 1. art. 30.

De pecoribus. art: 33.

Decimæ debentur tributis & vectigalibus. Col. art. 25.

Decimæ argento non redimantur, sed vt terra protulerit, vinum vel segetes solvantur And: art. 20. Vlad: min: art. 49.

Decimæ solvantur de vinis, frugibus, agnellis, apibus. Matth decr. 5, art. 1.

Siligine, hordeo, avena, speltu. Vlad. min. art. 51.

Decimæ integrè solvantur nullo cellario, vel horto excepto. Matt maj. art. 43. Vlad ad maj art. 37.

Decimæ vt reddantur integræ Ecclesiasticis Capitanei providere debebunt. Zol: 43. art. 28.

Decimas suas invitus nemo arendare tenetur, sed potest, si vult, eas in specie percipere. Pos 48, 60.

Decimas arendare volens, usq; ad festum D. Georgij non debet alteri, quam Domino terrestri arendare, idq; usitato pretio: si illi

si illud est certum constitutum, sin minº, prout cum eo convenire potest; contrarium faciens, perdit illius anni decimam, quam terrestris dominus, sine pretio pro se potest colligere. Pos. 48, art. 61. Pos 46. art. 55. Tyr: 47, art. 35.

De arenda decimæ, si Ecclesiasticus cum Domino terrestri non potest concordare, colligat pro se, sed alteri non arendet. Pos. 48. art. 61.

Decimas solvere tenetur Presbyteri, Abbates de eorum agricultura. Col: 1, art. 66. contrarium in Decretis Zilagy, Anno 1458, art. 10.

Item in Diæta Poson. 69. art. 27, & 74, art. 22.

Decimas non solvunt Nobiles de propriis terris. Col: art. 25. Vlad: maj. art. 50.

Solvunt de vinis in aliorum promontoriis habitis, ex quibus nonas, vel jus montanum solvunt, de terris quoq; à colonis ablatis, & pro se reservatis solvant. Pos. 63. art. 69, 70, 71.

Decimas non solvunt Rasciani, Rutheni, Valachi, Matt. min. art. 34. Vlad: ad maj. art. 45. Pos. 14, art. 4.

Decimas non solvunt judices propter laborem eorum circa decimandum. Matt: maj. art. 46. Vlad: ad maj. art. 46.

Decimas solvere recusantibº ponatur interdictum ecclesiasticum. Vlad: ad maj. art. 42.

Decimas dare tenentur de suis portionibus messores rusticorum. Vlad: min. art. 52.

Decimæ exactionem impediens, in ejus duplo convincitur, Pos. 48, art. 61.

Decimæ si non exiguntur usq; ad festum S. Stephani Regis, licet colonis suas fruges, decimis in campo relictis, convehere.
Poson. 69, art. 30.

Decima à nolentib⁹ eam solvere, per Comites exigetur, cum birsagio marcarum trium: Si interdum Episcopi per mensem indurato animo esse sustinuerint.
Sig. maj. art. 7.

Decimarum privata authoritate ablatores intra, & extra regnum Rex in personis, & bonis directè punire potest.
Poson. 46, art. 25.

In decimarum redemptione denarij 100. pro aureo & capetia 14 pro floreno computentur. *Matt: min. art. 5.*
Vlad: maj. art. 41.

Decimæ & Nonæ exigãtur de pecuniis, propter partium discordiam, in sacristia repositis, ad partem ejus, qui deponendi occasionem dedit. *Sig: 2. art. 9. & maj. art. 10, & Matt: 6. art. 75.*

Decimas coloni convehere non tenentur, nisi in eis decimus manipulus per Decimatores reddatur; tunc enim tenetur ad locum qui demonstratur eis, in territorio ejusdem possessionis, convehere.
Pos. 48, art. 62.

Decimæ post festum S. Georgij possunt unicuiq; arendari. *Pos. 46, art. 55.*

Decimæ dominus potest eam alteri Ecclesiastico, quocunq; pratio, arendare.
Sop: 53. art. 8.

Decimarum arendator emittatur ad comitatum dominis terrestribus, vt emant, si volunt, decimas bonorum suorum intimaturus. *Tyr. 47, art. 35.*

Decimæ Episcopatus Jaurienſis, germanis inscriptæ, redimantur, & Episcopo reddantur. *Tyr: 47, art. 21.*

Decimæ de bonis arcis Hornsthayn restituantur Episcopo Jaurienſi. Pos. 55, ar. 13
Pos. 56, art. 41.

Decimæ pecuniis antea redemptæ, deinceps etiam pecuniis solvantur. Si quod tamen aliud jus in illis habet. Prælatus potest illud requirere. *Pos. 63, art. 72.*

Decimas non accipiant Ecclesiastici, ex eorum beneplacitu, & liberaliter à nobilibus profugis; à quibus domini terrestres in quorum bonis habitant, Nonas, & alios proventus à suis non percipiunt.
Poson. 63, art. 71.

Decimarum restantiæ debẽt ultimo, post interpositum, interdictum, per vice-comitem, cum birsagio trium marcarũ exigi.
Sig: anno 1435. art. 7.

Plura de hoc in dictione nobilis.

Decimas, arcibus finitimis vicinas, Rex potest, pro earum usu arendare, relictis tamen dominis terrestribus; qui habent arces finitimas, suorum bonorum decimis.
Pos. 69, art. 27. Pos. 63, art. 68.

Decimas militares sub succo usus locorum finitimorum, pro suo usu arendare non possunt. *Pos. 69, art. 29.*

Decimas injustè, contra constitutiones publicas exigens, aut exigi faciens, Capitaneus evocetur, & causa contra omnem seriem judicetur, convincaturq; pro violentia in 200. flor: pro damno autem in duplo decimæ, & executio fiat per Capitaneum, & regium hominem, contradictione, inhibitione, & repulsione non obstante. *Poson. 74, art. 23.*

Decimæ

Indebitè tamen accusantes simili processu in pœna talionis convincantur. Ibidem.

Decimarum trituratoribus reddatur merces, prout aliis trituratoribus.
Pos. 74, art. 24.

Decimator, si injustè decimaverit, debebit in præsentia suæ Majestatis citari, ubi convincitur in flor: 100. Vlad: 1504. art. 23,

Decimarum de proprietate si contendant domini Prælati, Rex eorum judex esto.
Poson: 74. art. 26.

Decimales causas solus Rex judicat in sua persona. Matth: intellige si inter duos Prælatos de decimarum proprietate contentio sit, juxta articul.
Poson: anni 74, art. 23.

Decimas suorum bonorum liberè possunt arendare, seu emere Nobiles, sedibus pulsi.
Pos. 74, art. 22.

Decimator, si non credit colono, faciat eum jurare quantum habeat.
S. Lad: lib. 1. cap. 40.

Decimator expensis sui domini secum habebit duos Nobiles, qui providebunt, ut justè solvantur decimæ.
Matt: maj. art. 40.

Decimator juramento rustici contentus sit, si non vult, habet facultatem examinandi acervum; si non credit rustico, si in acervo non plus, quam ille dixerat, inventum fuerit. Si verò plus, aureum Decimator recipiat, & tam abnegata auferat, quam justam decimam exigat. S. Lad. lib. 1. cap: 20. Matt: maj. ar. 41 Vlad: ad maj. art. 38.

Decimator apud Plebanum hospitetur, cui judex victum subministrabit.
Matt: art. 7.

Decimatores non exigãt pecunias sigillorum à venditoribus, vel emptoribus vinorum. Vlad: admin. art: 64. ad maj. art. 40.

Decimatores pullum non exigant.
Vlad: ad min. art. 30.

Decimatores pro apum, & agnellorum redemptione, non plus, quàm singulos denarios exigant. Vlad: min. art. 54.

Decimatores à rusticis, qui decimas dant, non exigant christianitatis, & messoriales pecunias, qui decimas non solvunt: quia non habent unde solvant.
Vlad: min. art. 52.

Decimatores pro debitis, aut aliis negotiis neminem arestare possunt, nisi occasione decimarum, nec judicia administrare ausint. Vlad: 6, art. 30. Pos. 63, art. 68.

Decimatores propter injustas decimarum exactiones, ac interdictorias, ex communicationumq; fulminationes, in præsentiam regiam evocandi. Vlad: in 5. art. 23.

Decimata animalia rustici non tenentur alere ultra festum Michaëlis.
Matt: maj. art. 42. Vlad: maj. art. 39. Imò per mensem tantum tenentur:
Vlad. min. art. 54.

Decimator Prælati malè decimans, referatur ad suum dominum, qui si non rectificabit ea, de quibus querela est, recurrat ad comitatum, cujus judicio & Decimator, & querulans contentus esse debebit. Et si justa querela fuit proposita querulanti damna, & expensas solvet Decimator: Si autem arendatorij fuit, decimator statim, sine alio medio ad comitatum habebit recursus. Vlad. ad maj. art. 37.

Decimatorum regionum turbatores pœnam incurrunt, in violẽtos regiorum proventuum turbatores statutam.

Pos. 55, art. 15.

Decretorum quatuor genera, quædam totaliter revocata, & a tempore revocationis in posterum viribus carent: ita tamen, quod causæ secundum ea prius inchoatæ, eodem processu terminantur. Quædam ex parte revocata, & ex parte approbata; in quibus revocata non servantur, approbata servantur. Quædam sunt, de quibus per posteriora, licet diversa, non fit mentio, & hæc servantur, si usus non est in contrarium receptus, quædam noviter introducta hæc servantur.

part. 2, tit. 2.

Decretum cum clausula derogatoria tollit privilegium: part. 2, tit. 8,

Decretum Hungariæ reformetur per jurisperitos, & roborantia producatur in sequenti dieta. Pos. 48, art. 21.

Pos. 50, art. 10.

Decretum reformatum per delectos ad hoc ex singulis comitatibus, capitulis, civitatibus, & per judices ordinarios, aut eorum vices gerentes prothonotarios q3 revideatur, & revisum Regi exhibeatur, demum q3 in dieta approbandum producatur. Sop: 53, art. 15. Pos. 1550 ar. 11.

De Decretis vide plura in vocibus statuta, & constitutiones, ac leges.

Deditiones spontaneæ non fiant juxta articulos annorum 69, & 47. Poson. 75. art. 12.

Defectus seminis causæ processus talis est: Si non constat an jus regium, vel fratres generationales, vel sexum fœmineum bona concernant, sequestrantur ad manus nobilis, ad hoc per comprovinciales electi: qui ea tenebit us q3 ad decisionem hujs dubij, expensas q3 moderatas de illis accipiet, & rationem reddet, & fiet publicatio in sede regia, vt qui in eisdem bonis aliquod jus se habere putat, illud infra annum producat, quod qui fecerit, per judicem curiæ bona ei statuentur; alioquin juri regio relinquentur: ita tamen, quod licebit etiam in posterum de manibus Regis, vel donatarij requirere.

Part. 1, tit. 29. Sig. maj. art. 17.

Vlad: maj art. 43. Matt: maj. art. 26. min. art. 9.

Defectu seminis masculini constante, si dubitatur, an bona concernant sexum fœmineum, filia us q3 ad decisionem hujus dubij manet in bonis: Si compertum fuerit, quod non concernant us q3 ad tempus emaritationis, manet adhuc in domo paterna, & possidet quartam partem bonorum Emaritata accipit à Rege, vel alio, cujus bona erunt, quartam suam, in pecunia, & discedit. Si tamen consentiẽtibus legitimis successoribus nupserit, inpossessionato, retinet quartam in bonis.

Defectus seminis publicatio in facie bonorum, non in curia regia debet fieri; & fit per statutionem donatarij coram vicinis, & commetaneis; & si qui statutioni contradixerint, aut postea se in causam ingerere voluerint, infra annum, sive celebrentur Octavæ, sive non: coram judice curiæ debet producere suum jus, alioquin donatorio relinquentur bona illa.

Part: 1.

Part. 1, tit. 30. Matt: maj. art. 26. min. art. 9.

Defensa intelligitur in eodem actu, post actum dicitur vindicta. part. 3, tit. 23.

Defensa bonorũ immobilium per circulum anni fieri potest, etiam cum violenta ejectione occupatoris. part. 3, tit. 22.

Defensa inculpatæ tutelæ est, quando aggressorem, sine periculo rerum, & personæ tuæ evadere non potes, nisi eum vulneres, aut occidas. Ibidem.

Defensa licita contra comminantem, aliàs percutere, vel occidere solitum. part. 3. tit. 23.

Denarij minores quomodo computentur. Anno 1492, art. 99.

Depositionum loca quæ sint, Rex jure decernat. Vlad: min. art. 33.

Et maneant eadem, quæ antiquit⁹ fuerunt. Alb: 1439, art. 9. Sop. 53, art. 23.

Depositionum loca recensentur in Poson. 69. art. 18.

Depositio causarum. Vide cõdescensio supra.

Depræ dationes prohibentur. Sig. maj. art. 14

Detentores eorum, qui à Turcis ad nos refugiunt, notam infidelitatis subeunt. part. 1, tit. 14.

Dicæ sub prætextu si quis à colonis suis plus exegerit, in pœna dupli per vice-comitem, pro fisco regio exigendi, convictus sit. Pos. 50, art. 27.

Dicam solvant Molitores, & libertini. Pos. 1542, art. 14, & 1566, art: 12. Zol. art. 24.

Dicæ in exactione pro impendenda cura vice-comitibus singulis floreni 4. Notariis unus vel duo solvantur. Pos. 50, art. 31. Pos. 67, art. 10.

Dicatores non dicent villicos, & servientes, seu nobiles in suis villis residentes. Lud. art. 4.

Dicatores regios ad sua bona non admittens, privatur per Regem ijsdem bonis. Pos. 46, art. 5.

Dicatores qui turbant, vel ad dicam se intromittunt per occupationem bonorum, & personarum detentionem, à Rege puniantur. Pos. 48, art. 27.

Dicator quilibet, usq; ad numerum trium, vel quatuor equorum, habet ad quemlibet equum pro stipendio menstruo tempore connumerationis florenos tres, postea tempore exactionis florenos 4. Tyrn: 47, art. 10.

Dicatores, qui fraudem fecisse compertí fuerint, puniantur, etiam per detentionem personarum non obstante libertate nobilitari. Pos 48, art. 28.

Dicatores pro schedis quietantiæ nihil exigant à colonis. Poson. 67, art. 11.

Dicatores falsò aliquem deferentes, de Dicæ turbatione pœnam talionis, eam videlicet, qua puniretur accusatus, si succumberet, subeant. Pos. 67, art. 9.

Dicator sit nobilis, bona habens in eodem comitatu. Pos. 67, art. 7.

Dicam unus comitatus Regi offerre non potest, sub pœna perjury inhumanitatis, & amissione bonorum. Vlad: anni 1505, art. 1. Idem in dictionibus contributio, & taxa.

Dicator in quolibet comitatu addatur nobilis juratus, cui domini terrestres ex propriis bursis de salario provideant. Pos. 63. art. 6.

Dicatori adjunctus juratus Nobilis habeat regestum, quod in prima sede comitatus revisum, & sigillatum, ad Cameram regiam mittatur. Pos. 67, art. 7.

A Dica eximentur habitatores inter fluvium Kolapim post relationem Vicebani, & Dicatoris. Pos. 78, art. 25.

Dieta singulis annis celebretur. Vlad: art. 21.

tertio anno ad festum Georgij. Vlad. min. art. 1. Vlad: ad maj. art. 28.

A Dieta primos quatuor dies non venientes, ne expectentur, & teneantur statuta per alios servare. Vlad: maj. art. ultimo.

Dieta terminus per Regem, ante mensem, significetur regnicolis, in qua proponat Rex, Consiliarij de propositis sine strepitu tractent, magister Janitorum contendentibus silentium imponat. Vlad: ad maj. art. 25.

Ad dietam omnes nobiles, & prælati, & non tantum electi, vocentur. Vlad: ad maj. art. 26.

Dieta in quindecim diebus finiatur, pœna ad primum diem non venientis, & per quindecim dies non perseverantis. Prælati & Barones fl: 800, nobiles flor: 400. individuorum fratrum unus veniat. Excusantur infirmi, Officiales Regis, & dominorum castra finitima tenentes, peregrini, valdè pauperes, nobiles unius sessionis, decem unum mittant. Comes corruptus facultatam dans domi manendi, punitur in flor: 400. Vlad: min. art. 1.

Dieta interesse volentes qui occidunt, notantur. part. 1. tit. 14.

Item invasores bonorum, vel damnorum, aut aut qualitercunq; violentias in illos exercentes, & quidem tales causa extra seriem judicantur. Pos. 50, art. 51.

Dignitates duas nemo teneat præter Palatinum, Banum, & Curiales, Comites Regis, & Reginæ. And: art. 30, Alb: art. 8 Vlad. min. art. 70.

Director regius exeat de judicio, dum causæ Regis tractantur. Alb. art. 23.

Director, bona juris Regij titulo requirens, damnatur in æstimatione, si non probat ad jus regium pertinere. Alb. art. 24.

Director, vel Camera Regis cum mandato suæ Majestatis non prohibeat judices ordinarios, in ulla causa sententiam proferre. Pos. 66, art. 25.

Disponere quilibet potest ante divisionem cum patre, vel fratribus, &c. de acquisitis per se, non tamen pro se, aut hæredibus suis retinendo, sed à se realiter alienando. Part. 1, tit. 5. part. 1, tit. 43.

Disponere qui potest liberè, etiam contra voluntatem successoris de bonis, sive per fraternalem adoptionem, sive per præfectionem in marem, sive alio modo acquisitis. part. 1. tit. 57.

Divisio tripartita juris regni. part. 1, tit. 1.

Divisio bonorum aviticorum æqualis debet esse inter fratres. part. 1, tit. 40.

Divisionum inter fratres fiendarum causæ brevi termino deciduntur, sicut per insinuationem mota. part. 2, tit. 18.

Divisioni subjiciuntur inter fratres bona, per aliquem eorum, ante paternorum divisionem acquisita. part. 1, tit. 43.

Divisio inter fratres carnales, & patrueles non litis processu fit, sed per præceptorias literas

literas Regis ad Comitatum, vel unum Prothonotarium. part. 1, tit. 45.
Divisio iterata potest fieri, ex rationabilib⁹ causis, processu juris in uno termino octavali. part. 1, tit. 45.
Divisio majorum tempore peracta, potest per posteros longo litis processu iterari, ex certa causa. part. 1, tit. 46.
Divisorum, vel condivisionalium fratrum aliquo etiam post quartum gradum deficientiam, portio ejus ex divisione accepta devolvitur ad fratrem, vel fratres superstites. part. 1, tit. 47.
Post divisionem per aliquem fratrem acquisita eo deficiente, non ad fratres, sed ad fiscum devolvuntur. part. 1, tit. 47.
Ad divisionem aviticorum bonorum filium pater compellere potest, si filius in patrem man⁹ violentas injicit, vel cum gravi injuria afficit, aut criminaliter accusavit, in causa, quæ non est crimen læsæ Majestatis, aut vel in necem ejus, veneno, aliave re insidiatus est, vel cum alio invito patre versatur, bona paterna consumendo, vel si patrem captum, dum potuit, non liberavit, noluitq; pro eo fidejubere. part. 1, tit. 52.
E contra filius patrem, si dilapidator est bonorũ sine necessitate, si per injuriam bona desolare permittit, si filium sine causa male tractat, si vetat perfectæ ætatis filium matrimonium contrahere, si cogit filium ad peccandum. part. 1, tit. 5.
Divisio inter fratrem & filium, sine causis prædictis si fiat, dividuntur non solùm avitica, sed acquisita etiam. Ibidem.
Divisionem, a patre vivente, factam de bonis nis acquisitis, filij inter sese, etiam eo mortuo, ratam habere debent. part: 1, tit. 57.
Divisio bonorum mobilium defuncti inter uxorem, filios, & filias non emaritatas, & fratres indivisos ita fit, equos curriferos & vestem potiorem uxor accipit, arma militaria filij, vel his non existentibus fratres, reliqua æqualiter inter omnes personas prædictas dividũtur. par. 1, tit. 99.
Divisio bonorum pignoratitiorum fit inter uxorem, filios & filias, defuncti, sicut rerum mobilium. part: 1, tit. 102.
Domorum Nobilium invasores notam incurrunt, vide infra nota.
Domus paterna minori filio, sub his conditionibus cedit, vt alia domus communib⁹ sumptibus in communi loco majori ædificetur, additis & terris, & aliis pertinentiis, de communi in tanta quantitate, sicut sunt ad domum paternam. Sed si id fieri non posset, terræ domus paternæ dividantur. part 1, tit 41.
Si verò domus ita præciosa est, vt ex communibus proventibus majoribus, vel majori, similis ædificari non posset; æstimatur, & portiones majorum minor solvet, si sit ætatis adultæ; alioquin dividetur domus, & in domo utrumq; sexum concernẽti, filia minor ante filium majorem, non habet prærogativam. part: 1, tit. 41.
Dominus terrestris. Vide terrestris, Item rusticus.
Dominum habens bonorum, de quibus ei fassio fit, vel de manu fatentis ea apprehẽdens, potest se in ea statuere, etiam post annum. part: 1, tit. 63.
Dominium bonorum patris deficientis, su-

pervivens, vigore contractus, vel adoptionis, statim apprehendit. part: 1, tit. 66.

Dominium bonorum duplex, reale, quod actu quis habet, & successorium, quod ex successione legitima expectatur. part: 1, tit. 67.

Dominium successorium ex sangvine, vel adoptione habens, in bonis fratris sexum fœmineum non concernentibus, eo mortuo sine hærede, statim illud realiter apprehendit, uxorem ejus nutrit & elocat, dotemq; & paraphernum ei reddit, nutrio filias quoq; & elocat. part: 1, tit. 67.

Domorum regalium libertas in civitatibus, Vide infra, libertas.

Domus nobilium per exercituantes non turbetur. Matt: maj art. 62.

Neq; Clericorum, Idem in art: articulo ult.

Domus Prælatorum, Baronum, Nobilium in civitatibus regalibus, habitæ sunt liberæ inquilini saltem eorum taxantur. Vlad: maj. art. 105.

Ex donatione regia habent omnes sua bona. part: 1, tit. 13.

Donatarius occupans bona, in quibus facta est contradictio, privata autem, secundè monitus per Comitem, si ea non remittitur, capitur; auferuntur ab eo bona, & cogitur eorum communem æstimationem solvere per Comitem, auxilio comitatus, aut si potens est, per Regem. Matt: maj. art: 25, 30. Vlad: maj. art. 59. ad maj. art: 11.

Donationes cum clausula, (de manibus Regis, &c.) non valet. Matt: maj. ar, 23.

Donatio duplex; pura quæ ob servitia mixta, quæ partim ob servitia, partim ob summam pecuniæ fit. part: 1, tit. 13.

Donationes bonorum per notam, aut defectum seminis, ad Regem devolutorum, ita debent formari; ut non simpliciter juris regij titulo, sed expressè scribantur per notam, vel defectum seminis talis, &c. licet potest addi jus quod regium, si quod aliter etiam in eis bonis haberetur. part: 1, tit. 24.

Donationes bonorum per seminis defectum ad coronam devolutorum, si fiat satis est ponere clausulam (per defectum seminis) si bona illa tamen masculinum sexum concernebant. Si verò utrumq;, poni solet expressè per defectū seminis utriusq; sexus. part. 1, tit. 22.

Donationes regiæ infra annum firmari debent statutione. part: 1, tit. 32.

Donatio nova per fraudem impetratur à quibusdam, qui concernētia bona utrūq; sexum concernere literas, quæ hoc declararent, occultant, aut lacerant, & per novam donationem sibi, & suis hæred.bus, exclusis fœminis, impetrant. Quidam præsertim defectui masculini sexus propinqui idem faciunt, in præjudicium fratrum generationalium eos prætermittentes, & uxores, ac filias suas literis donationalibus inscribi facientes. part: 1, tit. 36.

Donatio nova est prioris, legitimè iterata, roboratio, duplex, una respectu jurisdictionis Principis, & hæc non est necessaria, nisi fortè sentias te bona illa possidere sub aliquo tali titulo, ut non sis benè firmatus in eis contra jurisdictionem coronæ, valet simpliciter, sive cum jure regio facta, contra Principis jurisdictionem.

Si

Si falsa est expositio, de pacifico dominio præhabito, non valet, & impetrans, vt falsarius, punitur, licet annualem revolutionem in eis peregisset, absoluta potentia, & occupatione illegitima pro se usurpatis, altera est respectu fratrum generationalium, & sexus fœminei, & hæc ad ostendendum, quod bona non concernant sexum fœmineum, efficax non est.
part. 1, tit. 37.

Donationes per Ferdinandum ritè, & legitimè factæ, similiter & per Johannem, quarum vigore donatarius apprehendit dominium bonorum, donatariæ relinquuntur salvæ, & vigorosæ, exceptis his, quæ propter adhæsionem utrilibet parti factæ sunt. Pos. 52, art. 20.

Donationes Johannis Regis, per quas dominium donatorum, donatarius nondum apprehendit, ritè tamen & legitimè factæ, ac statutiore firmatæ, non obstantibus donationibus Ferdinandi; super ijsdem bonis factis, vigorosæ sunt in Comitatibus Bichorsienſi, Orodienſi, Czhongradienſi, Czhanadienſi, Szarand, Bekes, Torontalienſi, Temesienſi, Zolnok exteriore, Zerinenſi, in reliquis verò comitatibus è converso servantur donationes Ferdinandi. Pos 52, art. 22.

Donationes post obitum Johannis Regis, per quemcunq; alium factæ, præter Regem Ferdinandum, quæ non sunt per eundem confirmatæ, cassantur. Pos. 52, art. 22.

Donationes propter adhæsionem parti adversæ, id est, filio Johannis Regis, ita valent, vt statutioni sit contradictum per aliquos fideles, ea sa ex tali contradictione procedat, & sentētia exinde lata, executioni demandetur; qui tamen non curata fidelis alicujus contradictione bona penes donationem occupavit, per Capitaneos expellatur, bonisq; contradictori restitutis extra Dominum jus ex donatione prosequatur. Pos. 63. art. 47.

Donationes gratiæ Maximiliani in patris absentia factæ, ritè, & legitimè ratificantur. Pos. 63, art. 64.

Donationi semel per ipsum factæ, Princeps non potest nec per se, nec per alium refragari. part. 1, tit. 31.

Donationi inserta clausula, (& per eum tantum) valet, ac si diceres, medio ejus etiam alteri. part: 1, tit. 43.

Donationalib⁹ literis non inserens fratrum, quos bona concernunt, nomina, est proditor fraterni sangvinis. part: 1, tit. 38, 39

Donatarius, qui est in possessione bonorum per adhæsionem, factione filij Johannis Regis sibi donatorum (si adhæsio ita est notoria, vt etiam tempore hujus constitutionis in fidelitate perstiterit adhærens) non expellatur: sed qui in iisdem bonis jus habere prætendit, extra dominium illud requirat. part: 1, tit. 77.

Donator quispiam contrà donatarium per se agere non potest. part: 1, tit. 77.

Dos, seu dotalitium est, quod datur uxori de bonis mariti pro ejus defloratione part: 1, tit. 93.

Dos relictæ Baronis, in regno, & partibus ei subjectis flor: 400. Relictæ Magnatis, vel nobilis, aut militis 50. colonos vel ultra habentes in Hungaria flor: 200. in Sclavonia 100. in Transylvania 66. in

ferioris nobilis juxta bonorum quantitatem. Ibidem part. 1, tit. 93.

Dos mortuæ uxoris requiritur per propinquiorem ejus. Ibidem.

Dos partim pecuniis, partim rebus venalib⁹ solvitur; quæ tamen bona esse, non destructæ vestes, aut clauda animalia, sed qui in foro vendi possunt. part. 1, tit. 95. part. 3, tit. 3.

Dotem integram à primo virò, à secundò mediam, à tertio quartam partem, & sic deinceps, accipit Mulier. par: 1, tit. 96.

Dos & quartalitium simul potest quari de bonis ejusdem, respectu diversarum personarum. part: 1, tit. 97.

Dotum & Dotalitiorum solutio equis equalitatibus fieri poterit. part. 1, tit. 101.

Dotem uxor marito relaxat, & certis causis in articulo mortis etiam his cessantibus, & aliàs, quando non metu mariti facit. part. 1, tit. 109.

Dotum solutio quando fit, æstimantur saltem curiæ nobilitares, & sessiones tam populosæ, quàm desertæ, simulq; prædia, agri, prata &c. non æstimantur. part. 1, tit. 134

Dotum quartalitiorum, paraphernalium causæ brevi termino deciduntur, ut causæ per insinuationem motæ. part. 2, tit. 18

Dotem, & Paraphernum, vel quartalium tollere de domo sua admonetur mulier, & si tollere neglexerit, evocatur non de domo, sed de bonis, nisi fortè nulla haberet. Nam in casu, quo bona aliqua habet de domo evocans, aut personaliter in homagio ejus convincitur, & perdit dotem, paraphernum, aut quartalitium juris conventa venta, quæ admonita levare noluit. part. 2, tit. 24.

Dotem recipit mulier etiam de bonis pignoratitiis mariti, de ejus manibus, qui bona possidet titulo pignoris. part. 1, tit 103.

Dotis nomine uxori data pecunia, de bonis pignoratitiis, tempore redemptionis eorum recuperatur, cum capitali summa. Ibidem.

Dos uxoris non perditur, perditis bonis mariti propter scelus aliquod. part. 1, tit. 104.

Dotem perdit adultera, & capite plectitur. part. 1, tit. 105.

Dotum causæ continuæ adjudicentur. Poson. 52, art. 28.

Dotes uxorum qualitercunq; decedentium, juridicè interminendarum, integrè manent successoribus. Andr: art. 12. Matt: maj. art. 3. Vlad: maj. art. 64.

Duelli dimicatio aboletur. Matt: maj. art. 18. Vlad: maj. art. 37.

Duplici titulo pignoris, scilicet, & perpetuitatis aliqua bona possidere non possunt. part. 1, tit. 82.

Duplici sub colore agens, calumniæ pœna afficitur. part. 2, tit. 70.

E.

Ecclesiis donare permittitur cuilibet. S. Steph: lib. 2, Col. 5. S. Lad: lib. 1. cap: 23.

Ecclesias ob seditionem desolatas, Parochiani restaurant, Rex addit calices, vestimenta. S. Ladisl. lib. 1, cap. 7.

Ecclesias vetustate desolatas, Episcopus reparat. S. Ladisl: lib. 1, cap. 8.

Ecclesias immunitas ne quis ex ea extrahatur. S. Ladisl: lib. 1, cap. 4, 5, 17. Col: art. 69.

Ecclesias aut imagines destruens, diripiens, prophanans, spolians, comperta rei veritate, puniatur jure mediante per Regem. Sop: 53. art: 7.

Ecclesiam effringens, evocatur cum insinuatione, & ex parte ejus mediante, communi insinuatione fiat justitia. Matt: maj. art. 61.

Si nobilis est, perdit bona, si ignobilis comburitur. Ibidem.

Ecclesiam nullus ex Magnatibus sibi vendicet. Col: art. 5, 7, 8. Sig: maj. art. 21.

Ecclesiarum bona, & proventus non occupẽtur. Col: art. 1. Sig: maj. art. 21. Matth: maj. art. 40.

Ecclesiarum bona, & provent⁹ occupati, sub nota infidelitatis pœna remittantur. Zol: 42. art. 3.

Ecclesiarum bona non perduntur, per delicta personarum. part. 2, tit. 41, 51.

Ecclesiastica bona ab ecclesiis divulsa, possunt Episcopi perquirere. Pos. 50, art. 20

Ecclesiarum, & ecclesiasticorum bonorum libertas à contributionibus, & exactionibus pro Rege. Col: art. 50. And: art. 3. 20. Lud: 1, art. 11. Alb: art. 16, 17. Vlad: maj. art. 28, 101.

Ecclesiarum proventus apud quoscunq; existentes, restituantur, inscripti per Regem eliberentur. Pos. 50, art. 17.

Ecclesiarum, contra diuturnam libertatem, statutum non valet. Prologo.

Ecclesiastici pro se, aut ecclesiis suis non possunt emere, aut titulo pignoris accipere bona secularia: è converso, nec seculares ecclesiastica. Vlad: min. art. 55.

Ecclesiastici cum tribus inquisitoriis literis. possessiones acquirere non possunt. Vlad: art. 77.

Ecclesiastica bona, vel beneficia, supra invocibus bona, & beneficia, Ecclesiasticæ personæ digniores sunt sæcularioribus. part. 1, tit. 2.

Ecclesiastici cum nobilibus eam gaudent libertate. Ibidem.

Ecclesiastici, gẽtes suas ratione decimarum, quas adhuc habent, interteneant, vel in suis, vel in aliis arcibus finitimis. Pos. 55, art. 5. Tyr: 46, art. 17.

Ecclesiastici jurant Regi ad homagium fidelitatis: & ratione jurium possessionariorum vel negotiorum ex illis emergẽtium, conveniuntur coram Judicibus regni. part. 1, tit. 12.

Ecclesiastici sententiam capitalem non subeunt. part. 2, tit. 42.

In tribus tamen casibus, videlicet, læsæ Majestatis, notæ infidelitatis, & deliberati homicidij subeunt. part. 2, tit. 44.

Ecclesiastici contra sæculares, & è converso, æquali pœna subjacent, emendæ, scilicet capitis, loco capitalis sententiæ, & damnorum refusioni. part. 2, tit. 44. Alb: art. 34. Matt: in art. 73. Vlad: maj. art. 76. Lud: 1. art. 1.

Ecclesiastici damna, à se illata, & debita, pecuniis refundunt, aut rebus mobilibus, juxta verum valorem; si non possunt, aut nolunt, occupantur bona Ecclesiæ, donec de proventibus eorum satisfiat. part. 2, tit. 45.

Eccle-

Ecclesiasticis servetur in omnibus eorum libertas, specialiter in visitationibus liberè procedere, & in plebanorum vitia inquirere, & ea punire possint. Pos. 57, ar. 10

Ecclesiastici judices non judicant jure possessionario, nec ratione testamenti: nec ratione promissionis interveniente; item nec causas debitorum, & violatæ fidei post mortem ejus qui fide præstiterat.
part. 2, tit. 52.

Ecclesiasticus judex, nolens ad mandatum ordinarij Judicis causam transmittere in curiam ad videndum, utrum Ecclesiasticum, vel seculare forum concernant, perdit beneficium. Vlad: maj. art. 46.

Ecclesiasticus judex aliquem in facto juris possessionarij coram se citans, & scienter in causa procedens, in æstimatione sui cõvincitur. Vlad: min: art. 62.

Ecclesiastici judices in causis prophanis neminem compellent coram se respondere; alioquin, etiam si quis ignorantia ductꝰ, vel metu excommunicationis respondeat; nullius sit momẽti, & propter excommunicationem, homagium excommunicati persolvant. Vlad: min. art. 61.

Ecclesiastici judices inter cives etiã de causis prophanis non judicant; sed tantum de spiritualibus. Vlad: min. art. 60, 61.

Ecclesiastici, pendente aliqua causa ipsorum in curia regia, occasione ejusdem causæ, nec interdictum, nec excõmunicationem pronuncient contra suos adversarios.
Lud: 1. art. 1.

De ecclesiastico foro tripartitum non disserit, sed relinquit hanc tractationem, his, quorum interest. part. 1, tit. 78.

Ecclesiastica judicia juxta Canones, per censuras ecclesiasticas, etiam brachio regali invocato, celebrentur; cessant tamen tempore bellorum. Pos. 52. art. 25. Pos. 56. art. 35. Pos. 57, art. 9.

Ecclesiasticæ causæ, vide supra causæ.

Ecclesiasticæ personæ insurgere debent secundum art: anni 1552. & aliæ constitutiones successu temporis de eodem limitatæ serventur. Pos. 78, 11, 12.

Educilatio vinorum in locis, ubi vineæ nullæ sunt, libera colonis ad festum nativitatis Domini, postea, per totum annum pertinet ad Dominos; qui educillent vera mensura; non tamen distribuant inter colonos. Ubi autem vineæ habentur, coloni à festo Michaëlis ad festum Georgij, & deinceps Domini, modo suprascripto educillent. Pos. 50, art 36.

Emancipatio filiorum fit bonorum divisione, filiarum emaritatione. par. 1, tit. 51.

Emenda capitis Prælatorum, & Baronum flor: 400, nobilium 200, rusticorum 40. Vlad: ad maj. art. 19.

Emendæ capitis sententia damnatus nec capitur, nec punitur in persona.
part. 2, tit. 43.

Emendæ capitis sententia damnati bona omnia occupantur, sicut capitali sententiæ subjacentis; ex quibus summa homagij ejus solvitur parti adversæ; reliqua dividuntur inter judicem, & partem possidentem, ad tempus redemptionis.
part. 2. tit. 43.

Emenda linguæ imponitur ob falsam querimoniam Regi, vel judicibus porrectam; vel inhonesta verba contrà honestum prolata,

lata, ejus pœna floreni centum: Sed causa principalis, propter eam non amittitur. part. 2, tit. 72.

Emere ante filios, vel fratres condivisionales, aut etiam vicinos non ammonitos, externos non potest jura possessionaria part. 1, tit. 60.

Emi non posse lites, ita intelligendum; quòd emptor eas non suo vèditoris nomine prosequitur, & solum vivente venditore. part. 1, tit. 27.

Emptor (à quo frater venditoris recipit bona, per communem æstimationem) si majori summa emerat, quam æstimatio esset valitura; reliquam partem summæ recuperat, ex aliis juribus possessionariis, si habet; sin minus, rebus mobilibus venditoris, si nihil habet venditor, ferat emptor damnum suum.

Emptor bonorum litigiosorum vẽditoris nomine litigat pro eis, quo ante decisionem causæ extincto, non procedit ultra in causa. part. 1, tit. 27.

Episcopi Synodos celebrent, ad quas, si quis non dimitteret suum plebanum, puniatur per Regem. Pos. 59, art. 41.

Equites continuos qui non servaverint, pœna articul 1550, & 1567 annorum, puniantur, nempe, quod Vice comes bona talium occupet, & duplam ejus quod neglexerunt, percipiat Poson. 78, art 9

Equites continuos tam domini, quam nobiles servent, sub pœna statuta 1567 & 1569 & 74 distributio eorundem pertinet ad Capitaneos, & Vice comites. Poson. 75. art. 10 *cum scitu Archiducis Austriæ, aut Imperatoris.* Poson. 78, art. 10 *quorum causa Capitaneus à Camera regestum portarum accipiat.* Ibidem.

Equi, equitiales Mariti, sive stante conjugio, sive ante acquisiti, infra numerum quinquagenarium, dividuntur æqualiter cum uxore, si sunt 50 vel plures, testari poterit de eis maritus, nisi sint aviti; quia tunc ad hæredes devolvuntur, cum aliis bonis, dempta propria ejus portione, de qua etiam in hoc casu testatur. part. 1, tit. 101.

Equus furtim ablatus, & in exercitu repertus, non tunc, sed post condescensionem expeditionis, jure repetitur, in alio autem loco, si invenitur, statim per juramentum tertiò se, recuperat eum is, ad quem pertinet, & apud quem inventus fuerit, si venditorem, vel aliud documẽtum emptionis non ostendet, suspenditur. Idem de bove, & alia re furata intelligo. part. 3, tit. 34.

Equites non faciant excursionem, & depradationem. Pos. 78, art. 14.

Equitibus continuis singulo trimestri ad stationes salarium domini mittant, ne milites exeant. Pos 78, art. 7.

Pro equitibus continuis, ultra Danubiani servent pedites. eodem.

Errores à Prothonotariis in literis evocatoriis, vel sententionalibus commissi, per eosdem, postquam animadversi fuerint, corrigantur, in judicio contradictorio, idem intelligatur de literis Capitulorum & Comitatuum. Pos 66, art. 24.

Erigens se contra Regem, & statutum publicum, notam incurrit. part. 1, tit. 14.

Erutores oculorum nota infidelitatis feriuntur. *Ibidem.*

Evictor non contra violentos, sed contra legitimos impetitores tueri tenetur; alioquin tantùndem occupabitur de bonis ejus & omnes conditiones in evictionalibus literis positæ, servari debent. *part. 1, tit. 74, 75.*

Evictor non tenetur conservare in particula terræ, a possessione per metalem reambulationem avulsa, nisi hoc facere specialiter promisisset. *Ibidem.*

Evincere aliquis non potens in bonis datis, reddatur aquivolens, aut alias contentet. *part. 1, tit. 74*

Evictor, qui donavit, aut vendidit bona, nunquam potest agere per se contra eum, cui donavit, aut vendidit. *part. 1, tit 77.*

Evictionem ad præassumptam si aliquis evocatus est, talis evocatio in uno termino finiri solet. *part. 2, tit. 13.*

Evocatio seu exordium causæ est multiplex, simplex, peremptorialis, vel insinuationis, ammonitoria, introductorialis, reambulatoria. *part. 2, tit. 18*

Evocationes fiunt per regium, aut Palatinalem, & capitulares homines. *part. 2, tit. 19.*

Evocantur evocandi ex suis juribus possessionariis, aut pignoratitiis, ex officiolatibus autem, ratione actuum solummodo potentiariorum, ex iisdem officiis patratorum. *Ibidem.*

Evocatio personalis per scribam Regium fit ob verberationem, vulnerationem, aut dehonestationem existentem in octavis, aut brevibus judicis, ratione bonorum pignoratorum, si actor potest de facto producere literas pignoratitias. *part. 2, tit. 20.*

Evocans mortuum, aut illegitimæ ætatis puerum, in evocati homagio convincitur. *part. 2, tit 23. part. 1. tit. 132.*

Evocatur nolens assumere pecuniam, & remittere pignus, vel levare dotem, quartam, paraffernum, non personaliter nec de sua curia, sed de jure possessionario, aut pignoratitiis, si habet, sin min⁹, etiam de Curia. *part. 2, tit. 24.*

Evocati in casibus proximè denotatis, si non comparent ad terminum assignatum, contra actores, si non vicini, sed fratres fuerint, in æstimatione bonorum condemnantur, & bona restituuntur actoribus, sine omni pecuniaria solutione. *Ibidem.*

Evocatio cum clausula, (litis pendentia) si qua foret inter eos, fit ad calumniam vitandam. *part 2, tit. 25.*

Evocationes in factis potentiæ, cum insinuatione fiant. *Matth: art. 5. Matt. art 7. Vlad: ad min. art. 13.*

Evocatio tria requirit, annotandi in se personas, tempus facti, locum, seu comitatum. *part. 2, tit. 26.*

In Evocationibus, ratione actuum potentiariorum, clausula assumptis secum personalem, denotat interessentiam Missio, & destinatio in casibus contingentibus, præsupponit mittentem domi fuisse: In casibus autem deliberatis, etiam ad peregrè constitutum referri potest; quia forte discedens mandavit, ut eant, & talia perpetrent. Jussio autem, & commissio

missio etiam ad absentem pertinet: tamen hic quoq; perpendendum est, an contingens sit, vel deliberatus casus, sicut in missione. Hæc observare debet, qui vult ostendere evocationem malè esse formatam, & per hoc causam condescendere. part. 2, tit. 82.

Evocatio secunda appellatur, quando per (non venit:) condemnatus ad solutionem birsagij, & prosequutionem causæ evocatur. part. 2, tit. 86.

Excommunicationis, aut interdicti sententiam in Nobiles Episcopi non ferant, sine scitu Regis, occasione litium ipsis cum illis habitarum. Lud: in art. 1, Matth: maj. art. 28.

Excusatio rationabilis in judicialibus, vel sententionalibus literis posita est, quando principalis, vel procurator ejus de domo se movet, iturus ad octavas, ac in itinere vel in gravem incidit ægritudinem, vel aquarum exundatione detinetur, aut equus ipsius, cujus in locum alium emere ob paupertatem non potest, infirmatur, vel à latronibus aut hostib⁹ intercipitur. Hæc enim si probari possunt, excusant à birsagij solutione. part. 2, tit. 59.

Exemptiones à jurisdictione judicum inferiorum, ut solius Regis judicatui subsint, alioqui locum non habent, exceptis Comitibus perpetuis. Matt: maj. art. 21. Vlad: maj. art. 15.

Exemptiones regum perpetuæ à dica solvenda, maneant in suspenso hoc disturbiorũ tempore. Pos. 66, art. 8. Pos. 67, art. 13.

Exemptiones in locis desertis, aut combustas domus ædificantes, & conserventur, & novæ concedantur. Pos 66, art. 8.

Expeditionis particularis, & generalis modus, servetur secundum art: annorum 53, 56, 57, 67. & præcipuæ ad art: 53. Pos. 78, art. 10.

Exequutiones judicales electi, & jurati nobiles faciant in quolibet comitatu, & non alij. Matt: maj. art. 9.

Executiones sententiæ notæ infidelitatis in curia regia latæ, ratione bonorum in partibus regno subjectis, remittitur ad Judicem loci illius, ubi sunt bona. part 2, tit 66.

In executione notæ proceditur, ut in capitali sententia. part. 2. tit. 65.

Executiones sub juramento referantur per capitularem, & regium homines; & hoc in relatoriis specificetur, alioquin non valeat exequutio in posterum peragenda. Poson: 59 art. 50.

Executionem Vice-comitum, aut Judicum nobilium faciens, ubi nullum birsagium accipit, debet habere pro salario in singulos dies, flor: 1. ubi verò birsagium nullum salarium tollit. Pos. 46, art. 37.

EXERCITUANDI MODUS ex novissimis Regni constitutionibus.

Ad generalem expeditionem, ratione centum colonorum, juxta connumerationem dicæ, Dn: terrestris suis sumptibus decem equites (huc tamen computatis equitibus continuis) benè armatos, & sumptibus colonorum, decem pedites pixidiarios ducant, ibi duraturos usq; ad finem expeditionis, sub pœna notæ infidelitatis: ita tamen, quod coloni Turcis subditi, ad me-

diam partem teneantur. Pos. 74, art. 20. Tyr. 45, art. 5.

Omnes domini Prælati, Barones, Nobiles, & alij possessionati, penes personam Regis, aut ejus filij, ad generalem expeditionem personaliter prodeant, & ad finem usq; ibi permaneant, sub pœna notæ infidelitatis. Tyr. 45, art. 5. Pos: 56, art. 22 Zol: 42, art. 32. Pos. 42, art. 21. Zol: 43, art. 12. Pos. 52, art. 9.

Si quis decem portas populosas non habuerit, is cum altero nobile conferat & componat, vt denarius numerus compleatur, & unus eques pro eo sistatur. Tyr: 45, art. 6.

Nobiles unius sessionis, singuli in equis, aut si eos non habent, pedites ad bellum eant. Zol. 42, art. 33.

Nobiles unius sessionis, ex singulis tribus integris curiis, unum equitem bene instructum mittant. Pos. 56, art. 22.

Viduæ unius sessionis domi maneant, quæ ad bellum idoneos filios non habent, & Deum orent pro salute publica. Tyr: 45, ar. 21.

Nobiles unius sessionis ex quinq; curiis unum equitem dare tenentur. Sop: 53. ar. 5 Pos. 42, art. 26, & soli personaliter ire non tenentur. Pos. 67, art. 32.

Eorum, qui expeditioni non interfunt, vel ratione colonorum suorũ milites non ducunt; bona conferat Rex iis, qui fideliter in expeditione servierint. Tyr: 45, ar. 7

Alienum servum, tempore lustrationis, pro suo statuens, unà cum eo, à quo illum mutuò, concessum habuit, cognita superinde veritate, capite plectatur. Tyr: 45, art. 8

Servus fugitivus, in castris repertus domino reddatur, si ibi non fuerit repertus, sub termino termino à Capitaneo impetrando; dominus pro eo alium conducat, & desertor ille ubicunq; post expeditionem inventus fuerit, capite plectatur. Ibidem art: 9.

Qui requisitus, fugitivum restituere nollet, solvat ejus homagium. Tyr: 45, art. 9. Poson. 52, art. 10. art. 13.

Ægrotantem servum in castris ostendat dominus Capitaneo, ne fortè ægrotare dixerit, quem non habet. Tyr: 45, art. 10.

Nobilis alicujus stipendio militans, vel ab aliquo dominio in fortalicijs loco officiali vel castellani, vel pro decore penes uxorem domi relictus; pro sua persona unum equitem, & equites, ac pedites, ratione colonorum suorum, in medio comitatus habeat. Tyr: 45, art. 11. Zol. 42, a. 44 Poson. 42, art. 22.

Ad custodiam castrorum Magnatum, Castellanus unus, Provisor unus, pro Magistro curiæ, vel ad alias necessitates, similiter unus ex nobilibus domi maneant, non plures. Pos. 42, art. 23.

Pueri, senes, imbecilles, viduæ, fœminæ omnes, tanquam bello inhabiles, ratione colonorum, vt alij, & ratione personarum suarum, singulos equites mittant. Tyr: 45. art. 13. Zol: 42, art. 42. Pos. 42, art. 20.

In variis comitatibus bona habens, ratione omnium illorum milites suos secum habeat in comitatu, in quo residet; tempore tamen lustrationis specifice demonstret, vice-comiti cujuslibet comitatus, quos ratione bonorum ibi existentium ducit. Tyr: 45, art: 14.

Qualescunq; regios proventus pignoris titulo, vel

lo, vel aliter in manibus habens, ratione singulorum centum florenorum, equites quinq; ducat. Tyr: 45, art. 15.

Ecclesiastici decimas habentes, supra equites & pedites, quos ratione colonorum suorũ dare tenentur, debebunt etiam ratione decimarũ à singulis decimis florenos centum valentibus, quinq; equites mittere. Tyr: 45, art. 17. Pos 42, art. 26. Zol: 43, art 13

Mitigatur hæc constitutio, & numerus quinq; equitum à centum florenis, ad duos equites reducitur. Pos. 52. art. 3.

Nobiles per Turcas omnibus bonis privati, nihilominus in personis suis tenentur, ire in expeditionem Tyr: 45, art. 18.

Ex fratribus indivisis, in eadem domo habitantibus, unus tantum ad expeditionem proficisci tenetur. Tyr. 45, art. 19. Zol: 42, art 43.

In singulis comitatibus vice-comes, si idoneus fuerit, alioquin alius idoneus Capitaneus eligatur; qui ad expeditionem pertinentium negotiorum curam gerat. Tyr: 45. art. 20.

Capitulares, & aliæ ecclesiasticæ personæ beneficiatæ, ultra eos, quos ratione decimarum, & bonorum tenent; etiam ratione capitum suorum singulos equites mittant. Tyr: 45, art. 22 Zol: 42, art. 26.

Debent tamen plures provent⁹ habentes simplicioribus auxilio esse. Ibidem.

Mitigatur hoc, addita particula, (pro facultate eorum) Zol: 43, art. 13.

Hæc constitutio postremò mitigatur hoc modo, ut pro aliis capitularibus unus ad prædicãdum aptior, aliorum sumptibus vadat, reliqui domi maneant. Pos. 52. art. 3.

Plebani, & rectores Altarium, villani decem, tenent unum equitem, in cujus intertentione, qui plures habet proventus, plus conferat. Tyr. 45, art. 23.

Tollitur hæc constitutio. Pos. 52, art. 3.

Civitates liberæ, & montanæ in generali expeditione de colonis more aliorum in aliis arbitrio Regis onera subeant. Tyr: 45, art. 24.

Plebani liberarum, & montanarum civitatum, item oppidorum Berek szász, Szõlõs, Saros-patak, & aliorum potiorum locorum, vel patroni, qui hujusmodi plebanatus possident, ratione proventuum, ex singulis centum florenis teneant duos equites, sub amissione beneficiorum, ac juris patronatus. Tyr: 45, art. 25.

Lustrationis tempore, quilibet specificet numerum gentium ratione bonorum suorũ, in singulis comitatibus habitorum, fiatq; regestum, & ejus copia detur Capitaneis, sub sigillis Magistrorum lustrationum, dominis quoq; si voluerint. Tyr: 45, art. 26.

In excubiis peragendis nobiles non plus aliis onerentur; sed æqualiter eorum habeatur cum Regiis & dominorum militibus ratio. Tyr. 45, art. 27.

Victualia ex omnibus comitatibus convehantur ad castra, & eorum vectores nec tricesimam, nec tributum solvant; qui aliquid exegerit ab eis, perdat jus tributi Dieptor hujusmodi victualium in itinere, vel in castris, capite plectatur. Tyr. 45, art. 28.

Victualia quanta ex singulis juxta colonorum numerum danda sint. Vice-comes cum duobus nobilibus ad id eligendis, domi manentibus limitet, qui pro suis nihilominus personis equitem mittant, & qui sic limitata non vexerit ad castra tãtorum victualium pretio mulctetur.

Tyr: 45, art. 29. Pos. 42, art. 25.

Domini, & nobiles ipsemet propria victualia in castra perduci faciant: sed de colonorum eorundem victualibus Vice-comes, & electi nobiles, præmisso modo, limitationem faciant. Tyr: 45, art. 30.

Equus in exercitu amissus, à quocunq; inventus restituatur suo domino sub amissione capitis. Tyr: 45, art. 21.

In progressu exercitus, nemo alicui damna inferat; contrarium facientes, puniantur per Capitaneos. Zol: 43, art. 23.

Ad domos nobilium, & Ecclesiasticorum nemo ipsis invitus condescendat.

Zol: 43, art. 24.

Milites particulares extra exercitum vagantes, & damna inferentes, victualiaq; sine precio auferentes, capiantur per rusticos, & Capitaneis, aut illis longè distãtibus, Comitibus, vel Vice-comitib⁹ tradantur, qui damnificatis ex parte eorum satisfacere debent. Zol: 43, art. 25.

Servus ad annum conductus, etiam expleto anno, expeditione, vel si in arce servit, obsidione, aut obsidionis metu, durante, à domino discedere non possunt.

Poson. 52, art. 11.

Equitum menstruum stipẽdium flor: 3. den: 20. peditum flor: 2. Ad annum conductis equitibus, quam diu sunt in expeditione, bini bini flor: dentur in mensem.

Pos. 52, art. 13. Zol: 42, art. 24.

Quando in aliquo oppido, vel pago milites condescendant, antequàm hinc discedant, Capitaneus, convocatis rusticis, resciat, si quid damni ipsis illatum est, & de facto curet eos contentari. Pos. 52, art. 14.

Ad particularem expeditionem penes Palatinum, vel Capitaneum (quando aliqua hostilitas de improviso emergeret, qua vel arcem obsideri, vel justi exercitus specie partem aliquam regni infestari cõtingeret) personaliter insurgant domini, & nobiles viciniores; nobilesq; unius sessionis, de quinq; curiis, unum equitem mittant. Pos. 56, art. 22.

Ad exequutiones quoq; juxta constitutiones Novizolienses, omnes domini viciniores, & nobiles, cum gentibus suis, & qui idonei sunt, etiam personaliter debent insurgere penes Capitaneum supremum.

Tyr: 45, art. 32.

In casu obsidionis alicujus arcis, vel, si Turci munitionem novam in nostram pernitiem erigere vellent, vel rebelles essent reprimendi, aut de eorum manibus fortalicium aliquod auferendi veniam, etiam cum colonis penes Capitaneum insurgendum est. Zol: 43. art. 22, sub pœna generalis decreti. Pos. 46, art. 17.

Per Vice-comites debet hæc occupatio fieri.

Poson: 55, art. 4.

Ad particularem expeditionem de mandato capitanei de viginti quinq; colonis, unus eques, & unus pedes mittatur.

Sop: 53, art. 4.

Ad particularem expeditionem non insurgentis,

gentis, bona per Capitaneum occupentur, ac occupata tam diu teneantur donec duplum ejus, quod præstari debuisset, exigatur. Tyr: 47, art. 17.

Nobiles unius sessionis ex singulis quinq3 curiis, unum equitem mittere, ac ipsi quoq3 in personis ire; vel loco personarum suarum, singulos equites expedire tenentur penes Capitaneum. Sop: 43. art. 4.

Vice-comites ad particularem expeditionem personaliter ire non tenentur propter alia negotia domi ipsis incumbentia. Sop 53, art. 4.

Expensas per comitatum; in via præsertim ad Regem mittendo factas, pro rata sua parte, quilibet tollerare debet. Matt. maj. art. 64.

Externorum inductores ad turbandum regnum. notam incurrunt. part. 1, tit. 14.

Externi mercatores, ultra consueta dispositionum loca, mercatum non eant. Alb: art. 7. Vlad: maj. art. 84.

Externis beneficia, & honores qualescunq3 non conferantur. And art. 11. Alb: art. 5. Vlad ad maj. art. 30, 31. 32, ad min. 35, in quinto art. 10.

Nec proventus regij eis arendari possunt. Alb: art. 6.

Nec possessiones eis conferri. Alb: art. 16 Vlad: maj art. 9. ad maj. art. 5.

Neq3 jura possessionaria eis vendantur. Matt: maj. art. 32.

Nec officia, & loca finitima eis conferantur. Vlad maj. art. 8. Poson. 46. art. 16. Poson: 52. art 31.

Externi per Regem in Hungaros creari debent tempore Dietæ, de regnicolarum consilio, silio; & consensu; si verò extra regnum. Rex aliquos de regno benè meritos creat, id facere debet consiliariorum suorum Hungarorum ex consilio. Et tales novi Hungari jurare tenentur tempore creationis sua; quod regni legibus in omnibus parebunt, libertatibusq3 ejusdem regni pro virili sua respondebunt, nec contra eas, aliquid facient, à regno nihil alienabunt, sed alienata etiam omni studio recuperabunt. Pos. 50, art. 76.

Equites in pascuis non gratuito, & præda vivant, sed rerum precium solvant, vt ad omnium statuum, & ordinum bona vadant, cognatorum equos non deducant, si fecerint, equos amittant per Capitaneos, pars cedat denunciatori, pars fundi domino. Poson. 78, art. 14.

Item juxta articulos, anni 1566 art, 20.

Ernesto Archiduci in Ungaria Rex bellicarum data potestas, & quod is in consilium ejus rei sibi Ungaros quoq3 adhibeat. Pos. 78, 16.

F.

Falsas literas, aut monetas, aut sigillum falsum conficiens, seu evidenter illis utens, notam infidelitatis incurrit. part: 1, tit. 14. Vlad. ad maj. art. 81. ad maj. art. 14.

Falsas literas conficiens Capitulum. Vide supra Capitulum.

Falsa privilegia per Gabrielem literarum fabricata. part: 2, tit. 14.

Falsæ literæ cognoscuntur ex consideratione, & calculatione annorum; datarum, ex sigilli impressione, ex nominum, & cognominum

minum raſuræ, & ſi fatens in literis ſcriptus, probabit ſe alio loco fuiſſe cum faſſionem celebraſſe dicitur. part. 2, tit. 12.

Faſsionem patris, vel fratris retractare non valet, qui bonis per illam acquiſitis, vel commutatis, ſine juridica reclamatione uſus eſt. Item faſsiones, quæ portione litigioſorum bonorum recepta, per modum concordiæ fiunt, non retractantur.
part 1, tit. 62.

Faſsio inter fratres, prætextu jurium poſſeſſionariorum, in quibus mutuo ſibi ſuccedunt, non indiget conſenſu regio, nec ſtatutione. part: 1, tit. 63, 65.

Faſsiones inter externos, ſive perennales, ſive pignoris titulo ſupra 50, florenos celebratæ, ſtatutione legitima infra annum fienda indigent. part. 1, tit. 63

Faſsio, quæ conſenſum regium requirit, ſtatutione debet roborari, poſt conſenſum impetratum. Ibidem.

Faſsiones inter ſeſe adoptantes ad futuram mutuam ſucceſsionem, poſt alterutrius defectum, & conſenſus regius ſuperinde ſecutus, ſtatione firmatur, uno deficiente, non prius; niſi jus regium contineret ipſe conſenſus, quia tunc infra annum ab impetrato tali jure regio, legitimam debet ſatiri ſtatutionem. part: 1, tit. 63.

Faſsionem propriam in judicio factam, nemo poteſt revocare. Vlad. in quint: ar. 15.

Faſsiones perennales, aut impignoratitiæ, ſupra communem æſtimationem à perſonis defectui ſeminis: appropinquantibus factæ conſenſu regio indiget. part: 1, tit. 65.

Faſsio in comitatu in ſede judiciaria coram Vice-comite, & Judice: nobilium uſq; ad florenos 100, fieri poteſt coram vicecomite, extra ſedem judiciariam, uſq; ad florenos duodecim.

Coram judicibus nobilium extra ſedem, ad florenos quatuor.

Fraternalis adoptio locum non habet legitimis hæredibus exiſtentibus. part. 1 tit. 66

Frater naturalis, vel adoptivus habens jus ſucceſſorium in bonis fratris, eo mortuo ſine hæredibus, reale dominium eorum bonorum apprehendit, ſine ſtatutione.
part: 1, tit. 67.

Faſsiones cum clauſula (nullum jus, &c.) hanc vim habent; quod etiam deficiente eo, cui faſsio fit, bona, de quibus faſſus eſt, ad fatentem non revertuntur, ſed ad fiſcum deſcendunt. Sine hac clauſula revertuntur in caſu defectus illius.
part. 1. tit. 69.

Faſsiones inter maritum, & uxorem, de bonis per ſe acquiſitis, valent jure perpetuo, titulo pignoris, etiam de bonis avitis, quando maritus res proprias uxori expoſuit ad bonorum redemptionem, emptionem, aut melioriationem, ſeu domus reparationem, ac pro his impignorat, non aliter. par. 1, tit. 110.

Faſsiones inconſultas, à ſe infra ætatem factas, pupilli revocare poſſunt, ante expletum tempus perfectæ ætatis. par. 1, tit. 28

Faſsiones poſt obitum Regis Ludovici, in præjudicium hæredum, de bonis poſſeſsionariis coactè, vel aliter illegitimè factæ, nullius ſint vigoris. Poſ. 42, art. 42.

Faſsiones coactæ per quoscunq; ratione bonorum propter adhæſionem donatorum, vel aliter ſub his diſturbiis violenter occupatorum;

torum; pro eliberatione partis bonorum, de reliqua parte facta nulla sunt.
Pos. 52, art. 17.
Fassiones post obitum Joannis Regis, coram capitulis, vel aliis personis authenticis legitimè facta, in vigore permaneant.
Pos. 52, art. 23.
Fassio in civitatibus liberis fit coram judice, aut duobus juratis; alioquin non valet ratione bonorum in territorio ipsorum existentium. part. 3, tit. 13.
Festo die laboranti auferantur jumēta, cum quibus laborat, & vestes. S. Steph: lib. 2. cap: 7. S. Lad. lib. 1. cap: 12.
Festo die ecclesiam non visitans, vapulet. S. Steph: lib. 2. cap. 8. S. Ladisl: lib. 1. cap: 11.
Festa non colens, si liber est, tribus diebus pœniteat. Si servus, septem plagis mulctetur. Col: 2. art. 13.
Festo die vendens, perdit precium rei venditæ. Col: 2, art. 14.
Fœminæ non succedunt in bonis fratrum, seu collateralium, pecuniis emptis: sed in iis tantum, quæ maternis, aut paternis pecuniis comparata sunt. part: 1, tit. 17.
Fœminis simpliciter præfectis in masculos, sine hac clausula (quo ad utrūq; sexum) succedunt tantum filij, non filiæ, & filiæ quartalitio contentantur. Ibidem.
Fœminæ non succedunt in bonis partim servitiis, partim pro pecuniis illatis; sed accipiunt portionem ex summa, quæ data est in pretium talium bonorum. part. 1, tit. 21.
Fœminas bona à Rege donata non concernūt, rationæ pecuniæ datæ contradictoribus, tempore statutionis eorum, pro faciliori adoptione &c. part: 1, tit 28.
Fœmineum jus non concernere aliqua bona, non probant literæ novæ donationis, nec divisionales, nec expeditoriæ, super quartarum solutione; sed originales, super acquisitione bonorum, aut his non existentibus, juramentum quinquagesimo se. part: 1, tit. 37.
Fœmineum sexum non concernunt bona simul marito, & uxori donata post eorum mortem, nisi expressè ponatur in literis, quo deficiente masculino sexu, ad filias devolvantur. part. 1, tit. 48.
Fœminei sexus fratres portionem, vel quartalitium de bonis patruus, vel avitis, à fratribus masculini sexus in terminis judiciorum requirere possunt. Pos. 45, art. 36.
Fœmine consangvineæ in bonis utrūq; sexum concernentibus, vt masculi, in aliis vt vicini, ante alios tamen vicinos præferūtur, externis in bonorum emptione. part. 1. tit. 60.
Fœminæ non succedunt in bonis concambiatis, ratione pecuniæ additæ, sed habent portionem de summa pecuniæ talis. part. 1, tit. 73.
Fœminas an concernant aliqua bona, si quæritur, semper ad originales literas, quibus sunt acquisita, recurrendum est. part: 1, tit. 73.
Fœminæ procuratores constituere anno ætatis 12. de debitis & juribus pignoratitiis, rebusq; mobilibus 14 super quartalitiis dotibus, ac juribus possessionariis 16. fateri possunt. part: 1, tit. 111.

Filij nati ante condemnationem, etiam per gratiam subsequutam, non recuperant successionem in bonis patris nota infidelitatis damnati, post condemnationem nati succedunt patri. part: 1, tit. 16.

Filij nati antè condemnationem, & fratres nota infidelitatis affecti, recuperare possunt successionem in bonis illius per gratiam restituti mutuò contractum, perq; fassiones novas de successione regio consensu formatas. Ibidem.

Filij, vel fratres capitis pœna affecti succedunt. Ibidem.

Filij, vel fratres capitali sententia damnati, & per gratiam restituti rediment eis bona. Ibidem.

Filij vocantur propriè hæredes, filiæ impropriè; & tamen ratione bonorum sexum fœmineum concernentium. part. 1, tit. 17

Filius minor filiæ majori præfertur in dom. paternæ adoptione. part. 1, tit. 41.

Filius patrem ad divisionem bonorum a viticorum, in quib. casibus potest compellere. Vide supra divisio:

Filius consensu patris, qui uxorem duxit, potest patrem ad communium bonorum divisionem cogere. part. 1, tit. 54.

Filij furiosi nunquam emancipantur. part. 1, tit. 55.

Filiis legitimæ ætatis invitis, pater tutorem in testamento constituere non potest; volentibus, aut petentibus, datur curator. part. 1, tit. 124.

Filij ob delicta patrum mortuorum, capitali, vel emendæ capitis sententia, quantum ad pœnam, non subjacent; sed in æstimatione tantum paternorum bonorum convincuntur. part: 2, tit. 51.

Filij a parentibus malè occupata bona detinentes, non puniuntur, nec contra, & non perdunt suas portiones in bonis delinquẽtis. part. 2, tit. 60.

Filij nati, concepti, posthumi, omnes legitimè succedunt in bonis paternis, & possunt redimere bona parẽtum sententiatorum, redemptibilia, qui sunt concepti, vel nati ante sententiam. part. 2, tit. 62.

Filij nati post sententiam redimere possunt, & ipsi bona patris sententiati, sed portiones ex illis non accipiunt. part 2, tit. 63.

Filij cum patre simul sententiati, per gratiam regiam rediment jura possessionaria, similiter fratres. part: 2, tit. 64.

Filiæ posteriores dicuntur, & succedunt in bonis sive paternis, sive maternis pecuniis emptis, item in bonis pro homagio, alterutrius parentis obligatis. Item in bonis pro quarta puellari, absq; legitimorum successorum præjudicio perpetuò obligatis: item in quibus fœminæ sine fratrum præjudicio in successores legitimos præficiuntur. part. 1, tit. 17.

Filiæ non succedunt in bonis servitiis acquisitis, quæ exercitius militaribus acquirũtur, & filiæ militare non possunt. part. 1, tit. 18.

Filiæ succedunt in bonis emptitiis, quia pecuniæ inter res mobiles computantur, & in mobilibus filiæ æquali jure succedunt cum filiis. part 1, tit. 19.

Filiæ recuperant successionem in bonis utrumq; sexum concernentibus, per gratiam patri, earum nota condemnato factam. part. 1, tit. 20.

Filiæ non succedunt in bonis, quæ pater earum

rum emit à fratre, cui in eisdem bonis jure sangvinis succesit deficienti. part. 1, tit. 21.

Filiæ licet supersint, nihilominus rectè dicitur semen defeciſſe, in bonis non utrumq; sexum concernentibus. part. 1, tit. 22.

Filiæ, absq; masculis hæredib⁹ decedentium, si remanserint in bonis paternis, de quib⁹ dubitatur an pertineant ad jus fœmineum vel non: expelli de eis non possunt, ante decisionem ejus dubij. Vide supra de defectu seminis. part. 1, tit. 29.

Filiæ in capillis a patre defuncto remanente, deputatur cum domo paterna, quarta pars bonorum, usq; ad tempus emaritationis; quæ ubi fuerit emaritata, si impossessionato, & hoc fratrum consensu, relinquitur ei jure perpetuo quarta pars jurium possessionariorum. part. 1, tit. 29. *Sig: maj. art. 19. Matth: maj. art. 26.*

Filiæ possunt à fratre majore, transumptum literarum jus fœmineum concernẽtium, coram judice petere. part. 1, tit. 42.

Filiæ duorum fratrum divisorum seorsum in mares præfectæ, non succedunt invicem. part. 1, tit. 50.

Filiam capillis, sine prole masculâ defunctæ, nutritur, et elocatur a fratre in bonis succedente. part. 1, tit. 67.

Filiabus solvitur quartalitium pecuniis æstimatis, scilicet, bonis prius communi æstimatione, & quo quælibet earum potest, separatim suam partem petere. part. 1, tit. 89

Filia una si recipit quartalitium, potest adhuc alia jura contendere, ac experiri, an bona illa sequantur jus fœmineum. part. 1, tit. 90.

Filiæ minorum fratrum tutrices esse non possunt, & in capillis constitutæ fassiones sibi ipsis, vel fratribus, aut successoribus præjudicantes, facere non possunt. part. 1, tit. 91.

Filiabus, quæ acceperunt partem in bonis paternis, cedunt accepta pro earum emaritatione. part. 1, tit. 101.

Finitimorum locorum gratuita munitio per colonos fiat diebus sex. Pos. 66, art. 14.

Duodecim diebus. Poson. 67, art. 17. Pos. 69, art, 19. Pos. 74, art. 5.

Fiscales Ecclesiarum perpetuò aboleantur. Vlad: ad min. art. 34.

Florenus in Hungaria dicitur unus aureus, vel den: 100. quo utantur omnes in emptionibus, & venditionibus, sub amissione rerum venditarum, vel emptarum. Sig: min. art. 7.

Fluvius alio deflectens à priori alveo, nihilominus proventus piscationis, vectigalia, vada, molendina reddit ei, in cujus territorio prius fluebat. part. 1. tit. 87.

Fodinæ auri, argenti, salium, si in bonis aliquorum inventæ fuerint; Rex ea bona non simpliciter, sed pro æquivalentibus sibi usurpare potest. Vlad: maj. art. 13.

Forma hebdomadalia, ac nundinæ generales possunt concedi in loco ad unum miliare, vel minus distante a veteribus; sed non in eodem die, aut tempore cum prioribus. part. 2, tit. 10.

Fratrũ occisores, vulneratores, mutilatores, nota infidelitatis feriuntur. par: 1, t. 14.

Frater major, non soror servat literalia instrumenta, eidem incumbit bonorum indivisorum defensio. part. 1, tit. 42.

Fratres indivisi, vel aliqui eorum, quæ acquirunt ante divisionem paternorum bonorum, tempore divisionis partiuntur inter se. part: 1, tit. 43.

Frater in totum renuncians bonis paternis, potest, qui acquisivit, pro se retinere, nec dividere cum fratribus. Ibidem.

Fratres divisi in bonis post divisionem alterutri vel singulis donatis non succedunt mutuò, nisi in literis donationalibus utriusq; nomen fuerit insertum. part. 1, tit. 50.

Frater in præjudicium fratrum avita bona alienare non potest. part. 1, tit. 58.

Frater indivisus suam portionem à fratre venditam in primis octavis, absq; omni solutione, recuperat; portionem verò venditoris fratris communi æstimatione. part. 1, tit. 61.

Fratribus indivisis non omnibus, sed majori imponitur juramentum in facto literarum. part. 2, tit. 34.

Fratre, qui ob majoris potentiæ factum evocatus fuerat, ante finem litis mortuo, successor ejus non damnatur in alio onere, quàm æstimatione bonorum defuncti, violenter per eum occupatorum restitutione, ac damnorum refusione. par. 2, t. 61.

Fraterni sanguinis proditio est, si impetrat, quibus bona communia cum fratrib⁹ pro se solo, & pœna ejusdem crìminis est, ut talis impetrator convictus, perdat bona, quæ ad proditum devolvuntur & insuper tradatur eidem prodito, in personâ quoq; servituras, & ad mortem; Eadem pœna afficitur mulier in præjudicium aliarum, si in marem præfici curans, & qui aliquem suæ generationis hominem negat esse de sua genealogia. part. 1. tit. 38, 39.

Fraterni sangvinis proditio non committitur in novorum bonorum acquisitione, sed in exhæreditationis dolo. part. 1, tit. 44.

Pro funeribus interfecti marcam non exigant Archidiaconi. Lud: 1. art. 2.

Imò nihil exigant. Alb: art. 39.

Furiosi & amentes filij nunquam emancipantur, & à patre mortuo, inter fratres mentis compotes, majoris subsunt potestati. part. 1, tit. 55.

Furiosorum tutores, in casu necessario possunt eorum onus assumere, ac de bonis disponere, non tamen alienare. part. 1. tit. 124.

Fures debet capere Comes in bonis quorumcunq;. Vlad: maj. art. 82.

Fures & latrones capiantur, ab his, in quorum bonis sunt, & præsententur Comiti, Vlad: ad maj. art. 19. Vide infra malefactores.

Furum, qui capitali pœna afficiuntur, bona in legitimos successores de manu judicis, & partis adversæ, communi æstimatione redimuntur. part. 1, tit. 15.

Furtivam rem in exercitu, vel extra repertam, quomodo quis recuperare debeat. Vide supra, equus.

Furtivam rem scienter emens, punitur ut fur. S. Ladisl: lib. 2, cap. 7.

Furtum committentes suspendantur. S. Steph: lib. 2, cap: 40, 41. S. Ladisl. lib. 2, cap: 12.

G.

Genealogia in probatione, & juramentali depositione deficiens, cadit à bonis, propter quæ agebatur. part. 2, tit. 36.

Genealogia potest probari omnibus literis legitimè emanatis, & ad quorumcunq; expositionem, seu fassionem, confectis, etiam procuratorib⁹ ante memoriam hominum datis. Ita fuit judicatum in facto divisionis bonorum Lucæ Balogh contra Christophorum Zavvary, in facto arcis Kövesd, pro familia Soos, contra hæredes Casparis Seredy. Item anno 1574. 14. Decemb: in causa Balthasaris Pogan. cõtra uxorem Andreæ Pernesz.ij.

Gratia non indiget capitali sententia gravatus, si concordavit cum adversario. part. 1, tit. 16.

Gratia data capitali sententia damnato, durat anno uno, infra cujus revolutionem si non concordat cum adversariis, reincidit in sententiam. part. 2, tit. 57.

Gratia novi judicij, vide infra novum judicium.

Gratuiti labores, vide finitimorum locorum supra F.

Gratuitos labores Capitanei ad proprios usus non convertant. Pos. 75, art. 9.

Gratuitorum laborum singularis distributio ex voluntate Majest: Cæs. Nitriæ, Komiathy, Suran, duo comitatus Trenchin: & Nittra, bona autem Episcopatus Nittriensis, relinquuntur ad arcis fortificationem. Pos. 78, art. 27.

Qui operas relictas ad munitionem arcis suæ, non curat præstari; is precium earum tenetur per solvere ad alia confinia impendendum. eodem art: 29.

Coloni autem tempore messis, & vindemiæ non compellantur ad labores, eod: art: 33.

Gratuitos labores Capitanei in proprios usus non convertant, aut si 12. dies transgredientur in transgressores Majestas sua animadvertat. Pos. 78, art. 34.

Grossorum alter 4. den: alter duplum valet. Pos. 57, art. 14.

Comitatus remotiores habent liberum præstare labores, vel pecuniam, & qui labores præstare volent, non cogantur ad solutionem. Pos. 78, art. 35.

H.

Haydones arma ne portent, contra facientes primò castrentur, secundò capite plectantur, Vlad: 7, art. 60.

Haydones bonæ famæ & conditionis, honestè teneantur. Vlad: 7. art. 61.

Infinitimis tantum arcibus, certoq; numero, & stipendio conducti ad continendos præsertim rusticos, Turcis subditos inobedientes; si tamen emissi miseram plebem molestaverint statim à Capitaneis puniantur. Pos. 63, art. 23.

Haydonum equitum excursiones, & depradationes non debere fieri secundum art: anni 1563. Pos. 75, art. 13.

Leon: ab Harach cum filio fit Ungarus. Pos. 63, art. 77.

Hæredes propriè, & impropriè dicti. vide filij.

Hæres qualiter condemnetur, pro delicto majori evocati. Vide filij.

Hæresum extirpandorum, ac restituendæ, ac conservandæ antiquæ religionis, fideiq; & doctrinæ catholicæ ecclesiæ is modus observari debet. Episcopi constituantur docti, qui doceant verbis & exemplo, vicarios, aliosq; ministros sibi subditos faciant exercere suum officium, emittant

Archidiaconos, & alios concionatores ad docendam plebem, & constituendos tales Parochos, qui doceant, & ministrẽt, juxta ritum veteris ecclesiæ. Item, scholas instituant, in quibus futuri concionatores erudientur ad sacerdotium, ad beneficia ecclesiastica non promoveantur, nisi vitæ & doctrinæ probatæ. Episcopi resideant, & quæ residere ob publica reipub: munera non possunt, teneant vicarios sufficientes. Pos. 48, art. 5. Pos. 52, art. 8. Pos. 54, art. 8. Pos. 6, art. 31.

Hæreticos in arcibus finitimis tenentes, Capitanei regij amissione officiorum puniantur. Pos. 61. art. 32.

Hæretici publici notæ infidelitatis subsunt. part: 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 4.

Homagiorum diversitas pro dignitatis diversitate Prælatorum & Baronum centum Nobilium 50. marcæ. part. 1 tit. 2.

Homagium ejus solvet, qui puerum illegitimæ ætatis, aut mortuum evocat. part: 2, tit. 23.

Homagium dupliciter accipitur: Primò pro fidelitate soli Principi servanda: Secundò pro capitis damnati redemptione. part. 3, tit. 5.

Homicidium de accusatis, cui incumbat. Comiti, vel Vice-comiti, qui ad primam sedem, si habet promulgatam, sin minus ad eam, quam statim ob hanc causam promulgare debet, citari faciat homicidam, cogatq; usq; ad finem litis, personaliter comparere, & convictũ sine spe gratiæ Regiæ, puniat; si non intercesserit ei concordia cum actore. Procedatur autem in tali causa, absq; omni longiori processu, cessu, & prorogationibus solitis. Pos. 63. art. 38.

Homicidam non comparentem personaliter, proscribat comitatus tanquam convictum, & proscriptum, fugientemq; recipiens, nec ad requisitionem Comitis vel Vice comitis in manus tradens; puniatur eadem pœna, quam homicida deberet subire, per Comitem, vel Vice-comitem, vel Capitaneum requisitum cum literis proscriptionalibus. Pos. 63, art. 38, 39.

Homicidæ rustici, seu ignobilis servitoris, judex suus dominus, qui si eum dimiserit, solvat ejus homagium, & nihilominꝰ homicida ubicunq; repertus fuerit, puniatur. Pos. 63, art. 40.

Homicida appellationis, & novi judicij (sine tamen gratia) remediis ita uti potest, ut interim maneat in vinculis, dum hujusmodi causa finita fuerit. Pos. 63, a. 41

Homicidarum ad finitimas arces confugiẽtium, ex parte Capitanei eorundem locorum judicium, & justitiam administrẽt. Poson. 62, art. 41.

Homicidia deliberata qui patrarunt, Rex eis gratiam non faciat. Pos. 63. art. 63.

Homicida allegans defensam; debet probare quod sit impetitus. part. 2, tit. 21.

Homicidas, incendiarios, in adulterio deprehensos, quemlibet etiam non privilegiatus, punit. part. 3, tit. 32.

Homo regius exequutionem faciat in eo saltem comitatu, in quo habet bona. part: 2, tit. 22. Lud: 1. art. 2. Matt: maj. art. 10, 12.

Homo regius, & procurator in eadem causa esse non potest, sub pœna homagij. part. 2. tit. 22.

Homo regius exeqvutionem ſubire nolens, in birſagio trium marcarum per Comitem oneratur. *Sig: maj. art. 8.*

Homo regius de exeqvutione rediens juret in capitulo. *Sig: maj. art. 8.*

Hominem regium in exeqvutione turbans, notam incurrit. *part. 1, tit. 14. Vlad: in 5, art. 5.*

Hoſpites: Vide ſupra externi.

Hungarorum conſilio utatur Rex, in negotiis Hungaricis, & in judiciis, ſeu pace cum Turca componenda. *Poſ. 46, art. 4. Sop: 53. art: 3. Poſ. 69, art. 38.*

J.

Iaurienſis Epiſcopatus bona, & decimæ in ſcripta redimantur. *Poſ. 48, art. 6.*

Ignobiles recipiuntur in teſtes, ratione occupationis bonorum. *Poſ. 42. art. 5.*

Imagines in Eccleſiis deſtruentes, comperta rei veritate, Rex juridicè puniat. *Poſ. 53. art. 7.*

Imperator bonorum per defectum ſeminis, ſi habet jus regium in donatione, poterit illud proſequi, licet ſuccubuit in cauſa, quantum ad defectum ſeminis; verùm ſi denuò ratione juris Regij ſuccubuerit; cõvincitur in bonorum æſtimatione. *part. 1, tit. 25.*

Impetrari per defectum ſeminis non poſſunt bona, pro quibus lis mota quidem fuit, per mortuum, ſed non ea obtinuerat. *part. 1, tit. 27.*

Impetitores legitimi ſunt cauſantes, non violenti occupatores. *part. 1, tit. 75.*

Impignorata bona, nolens remittere recepta ſua pecunia; perdit pecuniam, & bona gratis remittere cogitur. *Matt: maj. art. 15. Vlad: maj. art. 65.*

In cauſam attracti varias conditiones circa juramenta, vel alios legitimos proceſſus, vide in vocibus actor, reus.

Incendiarij publici notam infidelitatis incurrunt. *part. 1, tit. 14.*

Indebitæ actionis pœna flor: 100. Tyr. 47, art. 23.

Infidelis Regiæ Majeſtatis ad caſtra, vel fortalitia quorumpiam non acceptentur, ſub eadem pœna, quam ipſi infideles mererentur. *Sig: maj. art. ult. min. art. 9. Matt: maj. art. 47. Vlad: maj. art. 83.*

Infidelibus arma, vel victualia vendens. Vide ſupra arma.

Ingerere ſe poteſt in cauſam quilibet cognoſcens jura poſſeſſionaria, pro quibus agitur ad ſe quoq; vel pignoris, vel perpetuitatis titulo pertinere; cum refuſione expenſarum, ab actore factorum ad ſuam partem cedentium; antè ſententiam tamen definitivam. *part. 2, tit. 84.*

Contra ingerentem reus non tenetur ſtatim literas producere qualescunq; ſeorſim ab actore Principali; ſed ad hoc datur ei per judicem unus terminus. *Ibidem.*

Ingerens ſtatim debet probare genealogiam, ſi negetur, alioquin cauſa cadit. Ibidem.

Ingerere ſe non poteſt agens de proprietate in cauſam, ratione impignorationis motam. Ibidem.

Ingerens non poteſt ultra procedere, ſi actor principalis concordavit, vel corruit antè ſententiam, vel commiſsionem productionis literalis contra ingerentes poſt verò procedit. *part. 2, tit. 85.*

Ingerens se in causam cum jure regio, procedit prout juris est, & si simul actor, & reus succumbent, jus regium statim locum habebit. part. 1. tit. 31.

Inhibitio per novum judicium facta, non suffragatur his, qui in Octavis comparuisse visi sunt. Vlad: in art. 1507. editis.

Imò non datur comparentibus in alia aliqua causa. Pos. 50, art. 55.

Inhibitione, contradictione, & repulsione non obstante, fit restitutio bonorum, post Ludovici mortem occupatorum, juxta articulos. Zol: 42, art. 16. *vide supra bona.*

Inhibitio communis inquisitionis & juramentalis depositionis, antè octavum diem termini ad hoc præfixi debet fieri. Pos. 50, art. 54. *etiam in comitatibus.* Pos. 69, art. 53.

Inhibitionem malè impetrans, in emenda linguæ convincitur. Pos. 50, art. 55.

Inhibitio à convicto per non venientiam semper, dum voluerit, vel poterit, fieri permittitur. par. 2, tit. 72. Vlad: ad maj. art. 49.

Inquilini pro suis facultatibus serviant dominis terrestribus. Poson. 48, art. 38.

Inquisitiones simplices per quæcunq; capitula, & conventus possunt fieri. par. 2, t. 21

Inquisitio communis Vide communis.

Inscripta, & impignorata Hungaris Moravia, Silesia, &c. Vlad: maj. art. 4. min: 23, 24, quinto 20, 21.

Insinuationes in literis evocatoriis, loco trino forensis proclamationis sunt institutæ. Vlad: ad maj: art. 7.

Indictum ratione Decimarũ non solutarum Nobilibus non imponatur. Matt: in art. 2. dec: 5.

Nec in Parochos propter delicta plebanorũ. Vlad: min. art. 69.

Interpretes Hungaros duos Rex tenebit in aula. Pos 69, art. 38.

Joannis Regis bona possident qui eorum dominium apprehendit, penes donationem utriuslibet Regis. Pos. 52. art. 23.

Joannis Regis bonorum occasione motæ lites sileant.

Jobagiones, vide infra rustici.

Judex & judicium quid sit. Prol. tit. 13.

Judicium ut sit actus justitiæ, quæ requirit. Prol: tit. 14.

Judices Nobilium ex præcipuis Nobilibus comitatus eligantur, communi consensu, ejusdem comitatus. Sig: maj. art. 2.

Et electi cogantur suscipere officium sub pœna 25. marcarum: ita tamen, quod secundò eligi non possunt inviti, ante annum quintum. Sig: maj. art. 2.

Judices in sua exeqvutione impedientes, notam incurrit verberandi. Matt: maj. art: 67.

Judices jurati esse debent, & forma juramenti eorum. Sig: maj. art. 1. Vlad: maj. art. 33. min: art. 4. in quinto art: 2. Zol: art. 45.

Judices ordinarios verberantes notam incurrunt. Matt: in art. 19. Vlad: ad maj. art. 4.

Judices Ecclesiastici, & seculares, si de aliqua causa non concordant, utris ipsorum ejus competat judicium, Regi ubicunq; is fuerit cum suis Consiliariis, discutienda reservatur hæc controversia. Sig: anni 1405. art. 14.

Judices injustè diffamantes, pœnam talionis sube-

subeunt. *Matt: maj. in art. 54. Vlad: maj. art. 70.*

Judex curiæ judicat de jure regio, & defectu seminis. *part. 1, tit. 30.*

Judiciariam domum præter judices, nemo intret, non vocatus, aut armatus. Matt: maj. art. 68. Vlad: maj ar. 42.

Judicare in hospitiis, aut privatis locis prohibentur Judices. Matt: maj. art: 23. Vlad: maj. art. 69.

Judiciorum termini, vide infra Octavæ.

Judiciorum nostrorum ritus originem, ex Canonici, Cæsareiq; juris fontibus habet; tribus nititur fundamentis, constitutionibus publicis, Principum privilegiis, Judicum sentẽtiis iteratis vicibus eodem modo latis, *part. 2, tit. 6.*

Judex in negotio dicæ falsò jurans puniatur per dominum terrestrem. Pos. 42, art. 8.

Judex & Procurator in eadem causa, sub pœna homagij, nemo esse potest. *part. 2, tit. 22.*

Judex Nobilium nullam possessionem celare sed ad omnes debet ducere Dicatorem. Poson. 46, art. 9.

Judæorum juramentum. *part. 3, tit. 36.*

Judicia Joannis Regis in suo vigore relinquantur fratris Georgij, servatis jurium processibus facta, per novum judicium suscitentur, non obstante eo, si coràm eodem fratre Georgio habuit pars novum judicium. *Pos. 52, art. 23.*

In nota infidelitatis non tertiusmet jurat purgando se Reus, sed vigesimus quintusmet, ita judicatum in sede, & jam receptum. Ex decreto Andræ Zazij Pers. Præs. Locumt. *part. 2, tit. 32.*

Juramenta post communem inquisitionem ab actore vel reò, vario modo sunt deponenda, juxta varietatem inquisitionis, vel actionis prahabitæ. Jurabit actor ad caput rei quinquagesimo se, quando ipse in inquisitione intentum suum plenè probavit, reo deficiente in probatione, vel parum probante; si utraq; pars sufficienter probavit, reo juramentum purgationis decernitur, quando trinæ literæ inquisitoriæ sunt productæ quinquagesimo, quãdo binæ vigesimo quinto, si unæ duodecimæ se nobilibus, si rei probatio firmior est, post ternas vigesimo quinto, post binas duodecimo, post unas inquisitorias, sexto se idem reus purgabitur, si altera pars nihil penitus probavit, vel inquisitionem non celebravit, statim succubuit. Quod si actor trinas inquisitorias produxerit, & reus simpliciter negaverit; quinquagesimo se nobilibus jurabit, & insuper in facto occupationis bonorum occupata recuperabit. Si reus negans communi inquisitione se purgare voluerit, & actor inquisitionem non acceptaverit; reus contra ternas vigesimo quinto, contra binas duodecimo, contra senas sexto se purgabit. In minoribus causis, ubi actor nullas inquisitorias producit, reus tertiò se jurat; in facto debiti nullo probabili documento per actorem producto, solus reus jurat; debitum probatum, cujus quantitas non constat, juramentis recuperatur. *part. 2, tit. 32.*

Juramentum actoris ad caput, juxta regni consuetudinem in prima instantia se submittens reus, si illud actor non acceptaverit,

verit, tertiò se jurabit reus.
part. 2, tit. 32.

Juramentum solius actoris se submittens, reus actore illud non acceptante, absolvitur. Ibidem. Et ab eo non datur appellatio. part. 3, tit. 35.

Juramento unius nobilis quatuor rustici unus florenus recuperatur, ex debito mutuo, aut amissa pecunia. part. 2, tit. 32.

Juramentum nobilis ejusdem est efficatiæ, ac valet tàm penes nobilem, quam penes rusticum. part. 2, tit. 33.

Juramentum rustici penes Nobilem, contra Nobilem non admittitur, penes Nobilem contra ignobilem recipitur; penes ignobilem quoq; contra nobilem ratione debitorum vel aliorum similium negotiorum valet. Ibidem.

Juramenta duo, unum in Hungaria, alterum in alio regno, in eodem termino, cui adjudicata unum deponat, & mox à judice alterius juramenti personaliter alium terminum impetret; mediantibus literis, in quo hoc etiam deponat, admonita prius adversa parte. Vlad: ad min. a. 18.

Juramentum assessorum, & omnium judicum. Sig: anno 435. art. 1.

Juramenta ratione literarum occultatarũ, aut apud manus alienas existentium sic imponentur, si unicas, vel binas inquisitorias actor produxerit, reus quinquagesimo, si nullas, sed simpliciter, affirmaverit literas esse apud reum, vigesimo quinto se Nobilibus expurgabitur; alioquin declarabitur evictor actoris contra omnes impetitores. part. 2, tit. 34.

Juramentum decedente causante, tempore medio condescendit in filiam, vel fratrem successorem scilicet legitimum.
part. 2, tit. 37.

Jurare in eadem causa unus conjurator penes plures non potest. part. 2. tit. 38.

Juramenta Prælati, Abbatis, Præpositi infulati, Baronis pro decem nobilibus acceptantur, & jurant prædicti ecclesiastici in ecclesia sua ad conscientiæ puritatem.
part. 2, tit. 40.

Juramentum ante ætatem legitimam pupillo decretum, prorogatur ad legitimam.
part. 1, tit 130.

Juramenta, rusticus, contra nobiles, vel ignobiles quando, quomodo, imponantur, infra rusticus.

Juramento domini absolvitur rusticus litis consors. Ibidem.

Jurans falsè bona non concernere jus fœmineum, pœna perjurij & proditioni fraterni sangvinis est obnoxius.
part: 1, tit. 38.

Juris regij nomine impetrans bona alterius fide bona possidentis, condemnatur in perennali talium bonorum æstimatione.
part. 1, tit. 25.

Jurium regni tripartita divisio. part. 1, t. 1.

Jurisdictio quid? Prol: tit. 14.

Jus patronatus in aliquo beneficio ecclesiastico se habere prætendens, illud producũt coram Rege. Sop: 53. art. 9.
Poson: 69. art. 23.

Jus regium in juribus possessionariis malæ fidei possessorum, centum annis proscribitur. part. 1, tit. 23.

Jus regium est jurisdictio sacræ Coronæ in bonis per malæ fidei possessorem usurpatis latens. part. 1, tit. 24.

Jura possessionaria externus ante filios vel condivisionales non emit. part. 1. tit. 60.

Jus possessionarium significat castra, castella, civitates, villas, terras, sylvas, prædia, & similia. Ibidem.

Jus patronatus ecclesiarum penes Regem. part. 1, tit. 11.

Jus fœmineum, vide supra fœmina.

Jus civile duplex, jus publicum, solus Imperator condit, privatum regio, vel provincia, vel civitas jus mancipale. Prol: tit. 8.

Justitia quid sit, & quotuplex. Prolog: tit. 1.

Interceptores castrorũ nota infidelitatis puniuntur. part. 1, tit. 14.

Interceptores judicum ordinariorum, aut eorum vices gerentes notam infidelitatis subeunt. Ibidem.

Judæi, & Anabaptistæ duplum, quàm alij, contribuant. Pos. 78, art. 7, sub finem.

K.

Kapornak, & Zala-uyvár cessantibus, Capitulum Castriferrei, vel Posoniense eorum vices, in executione ferat. Pos. 75, art. 17.

L.

Lapidea, aut sumptuosa domus paterna æstimabitur, & minor filius alios contentabit, pro eorum portionibus, solutione pecuniaria. part. 1, tit. 41.

Larvatæ personæ in literis, qui se eos mentiuntur, qui non sunt, & sic aliorum nomine fatentur aliquid, & pœna ad earum fassiones scienter literas conficientes, eadem, quæ falsariorum fuerit nota infidelitatis. part. 2, tit. 16, 17.

Lascanus Martinus fit Ung: Pos. 43, ar. 50

Latronum convictorum, & capitis affectorum bona ad posteritates devoluuntur. part. 1, tit. 15.

De latronib: vide plura infra malefactores.

Leges humanæ valent, si non discrepent à divinis, secus non. prol: tit. 6.

Leges ad commodum reipub: debent fieri. Ibidem.

Leges ambiguas is, qui condit interpretatur. Ibidem.

Leges non judicantur, sed secundum eas debet judicari. Ibidem.

Lex subsequens, consvetudo præcedens, & contra, vide consvetudo.

Leges novæ servantur in judiciis. part. 2, tit. 2.

Leges à populo constitutæ Regis confirmatione accedente valent. part. 2, tit. 3.

Legibus regni subsunt Rex, & omnes tàm indigenæ, quàm externi, qui versantur in regno. part. 2, tit. 5.

Leges nostræ unde habent originem, vide, judiciorum, &c.

Legitimus impetitor quis, vide impetitor.

Legitima proles nascitur ex matrimonio inter consangvineos ignoranter contracto, scienter non. part: 1, tit. 108.

Libertas omnium regnicolarum observetur. Pos. 48, art. 52. Pos. 52, art. 30. Pos. 54, art. 10. Poson. 56, art. 47.

Libertas ecclesiarum, & ecclesiasticorum, vide in dictione ecclesiastici.

Libertas eorum, qui solius Regis judicatui servantur (demptis perpetuis Comitibus) abolita. Matth: maj. art. 24. Vlad: maj. art. 15.

Libertini dicam ſolvant. Zol: art. 24.
Exemptis tamen illis, qui penes dominos ſuos exercituare ſolent. Poſ. 67, art. 14.
Liberi dicuntur filij, filiæ, nepotes. part. 1, tit. 17.
Libri erronei non imprimantur. Poſon: 53, art. 26.
Linguæ emenda, vide ſupra emenda.
Lis mota, & non proſequuta, præſcribitur triginta duorum annorum ſpacio; ſed denuò moveri poteſt. part. 1, tit. 78.
Lites nec emi poſſe nec vendi, vide ſupra emere.
Litigantium ad judicia proficiſcentium occiſores notam incurrunt. part. 1. tit. 14.
Literarum redemptio in Capitulis ſic debet fieri. Pro qualibet evocatoria, prima, ſecunda, tertia, (pro quibus unica nunc habetur precium trium poſtulãs) den: 24 proclamatoria den: 100. procuratoria den: 24 proteſtatoriæ & aliæ ſimiles patentes den: 24. clauſulæ, 12, inquiſitoriæ den: 24, pro requiſitis literis cuſtodi denar: 100. Capitulo ſi patentes & breves ſunt den: 24, ſi prolixæ & privilegiales den: 100. pro tranſumptis brevibus denar: 24, prolixis aut privilegialibus denar: 100, pro ſtatutoriis cum contradictione den: 24, privilegialibus verò pro quatuor ſeſsionibus, & infra den: 100, ſupra quatuor uſq; 10, pro qualibet ſeſſione den 34, ultra decem uſq; 20, denar: 24. Supra 20, uſq; ad centum denar. 12, ultra centum pro qualibet ſeſsione den: 8. De metalibus cum contradictione den: 24. Pro metalibus ex ſententia judicum, vel concordia partium denar: 400. Si ob partium in demonſtrationibus, metarum diſcordiam cauſa ad curiam duceretur, denar. 200, pro communi inquiſitione den. 100. Pro reviſione poſſeſsionariæ occupationis den. 100, in occupatione bonorum per capitalem ſententiam condemnati capitulum habebit decimam partem occupatorum, & pro literis den. 100, pro æſtimationes poſſeſsionariis den. 100, in diviſionibus poſſeſsionarijs de ſingulis poſſeſsionib⁹ divitis denar. 100. Pro expeditoria juramentali ſimplici den. 24, continente nomina juratorum den. 100. De pecunia coram capitulo depoſita, quæ propter diſcordiam partium ibi depoſita, & conſervata eſt, decimam & nonam teſtimoniis capitularibus expenſæ in diem den. 12. Sig. maj. art. 15. Alb: art. 29. Matt: maj. art. 76, 77. Vlad: maj. art. 95. And: maj. art. 26.
Literarum redemptio in minori Cancellaria. Pro literis prorogatoriis communibus, judicialibus q̃ den. 12.
Pro ſecunda evocatoria, & juramẽtali tertiò vel ſexto ſe den. 24. Vigeſimo quinto vel quinquageſimo ſe, & communi inquiſitione den. 100. De juramentali ſuper caput den: 200. De prima inſtrumentali exhibitione. Item ſecunda & tertia cum gravamine aſſumpta den: 24. De purgatoria reſpondente cum tribus Marcis, & prorogatoria patente den: 24. De aliis literis generalibus, vt prohibitoriis, & ſimlibus den: 24. De prohibitoriis facie ad faciem den: 100.
De ſententionalibus conſervatori ſigilli floren: 10. Scriptori den: 200. De

De ſtatutoriis, & reambulatoriis ſimplicib⁹ den: 24.

De adjudicatoriis obtentionis poſſeſſionum ſeu aliarum rerum, juxta quantitatem poſſeſſionis reambulatæ & obtentæ, ſolvatur. Sig: maj. art. 11. *Matt: maj. art.* 76 77. *Vlad: maj. art.* 98.

Ex Cancellaria majori juxta antiquam conſvetudinem, à donationibus autem juxta valorum rerum donatarum ſolvatur. *Sig: maj. art.* 12. *Vlad: maj. art.* 99. *Lud:* 1. *art.* 7.

Literarum redemptio fiat tàm in capitulis, quàm Cancellariis, juxta veterem cõſvetudinem. *Poſ.* 48, *art.* 67.

Literæ in negotiis Hungaricis, ex Cancellaria Hungarica expediantur, & ſerventur ubiq; in regno tàm ab Hũgaris quàm externis Officialibus. *Poſ.* 46, *art.* 15. *Poſ.* 56, *art.* 30. *Poſ.* 54, *art.* 10. *Poſon.* 67, *art.* 47.

Literas expeditorias ſe habere in prima inſtantia allegans, proximè ſequentem Octavam ad producẽdum habebit ſi hoc allegaverit tempore finalis cõcluſionis cauſæ, ſtatim exhibere tenetur, nec alius ei ad hoc terminus dabitur. *Vlad: maj. art.* 92.

Literæ ſententionales in curia regia non extra dentur, niſi prius in ſede, coram cæteris Prothonotariis, perlectæ fuerint. *Vlad ad min. art.* 11.

Et quæ propter ejus temporis diſturbia exequi non potuiſſent, maneant in ſuo vigore. *Zol:* 42, *art.* 23.

Literæ ſuper impignoratione caſtrorum ab hoſtibus captorum, eiſdem poſtea à Rege coactè facta, caſſantur. *Vlad: ad min. art.* 17.

Literarum falſarum cognitio quomodo ſit. *Vide falſæ.*

Literarum fidei publicæ, ſeu ſalvi conductus violatores, notam infidelitatis incurrunt. *part.* 1, *tit.* 14.

Literas cõtra ingerentem cum jure regio non ſtatim tenetur producere principalis, ſed in termino ad hoc aſſignando. *part:* 1, *tit.* 31.

Literarum tranſumpta in foro contentioſo facta, valent, alia non. *part:* 2, *tit.* 15.

Literæ Capitulorum, vel Conventuum, cum clauſula (de cujus, vel quorum notitia) caſſatæ ſunt. *part.* 2, *tit.* 16.

Literæ ad faſsionem larvalium perſonarum confictæ, non valent. *part.* 2. *tit.* 16.

Literas falſas conficiens judex ordinarius, Capituli ſentẽtia feritur, ac ſigilli, & honoris, perpetuaq; bonorũ amiſsione mulctatur. *part.* 2. *tit.* 16.

Literas falſas conficiens Capitulum, perdit ſigillum, ſigillationi earum intereſſentib⁹ in faciebus, & frontibus cum ſigillo ſtigma inuritur, beneficia auferuntur. *part:* 2, *tit.* 16.

Literarum error quomodo emendetur. *Vide ſupra, Error.*

Literarum, vel literalium inſtrumentorum amiſsio non nocet juribus illius, qui per teſtes probat contenta earundem literarum, modo ſint teſtes, quibus conſtat manifeſta veritas. *Tyr:* 45, *art.* 38.

Literarum occultatarum, vel apud alienas manus exiſtentium ratione, qualiter ju-

ramenta decernantur, aut imponantur. Vide supra, juramentum.

Literæ statutoriæ cum clausula (cum nos:) efficaces sunt ad exequendum, infra annum cum clausula (dicitur nobis,) infra sexaginta dies. part: 1. tit. 33.

Literæ statutoriæ, cum (dicitur nobis,) per se, sine donatione in judicio, efficaces non sunt, cum clausula (cum nos,) valent. part. 1, tit. 34.

Literæ, quæ habent expressè positum terminum octavalem, ad quem evocatio fieri debet; exequi poterunt octavo die, ante festum, in cujus octava celebrabuntur illa judicia. part. 1, tit. 33.

Literæ evocatoriæ pro actibus potentiarum sexaginta dies habent ad exequendum. Ibidem.

Literæ consensus regij, continẽtes tenore verborum fassionis illius, cui præbetur, consensus valent sine literis fassionalib⁹, aliter non. part. 1, tit. 35.

Literas originales super juribus possessionariis in fratrum, vel fœminarum præjudicium occultantes, proditoris fraterni sanguinis pœna subjaceant. part. 1, tit. 38.

Literarum, tangentium factum bonorum, etiam jus fœmineum concernentium, par debet dari filiæ petenti. part. 1. tit. 42.

Literæ pignoratitiæ, quæ excedũt annos præscriptionis, non valent ad bonorum pignoris titulo possessionem acquirendam; nisi probet acquirens, se fuisse ex eorum bonorum possessione expulsum. part: 1, tit 82.

Literæ donationales Matthiæ Regis ante annum 64 emanatæ, & omnes Ladislai immediatè ipsius antecessoris, per eundem Matthiam, à die S. Georgij ejusdem anni infra revolutionem annuam non cõfirmatæ, non valent. Matt. maj. 2. ar. 23.

Literæ revisionales ad hoc valent, quod earum vigore tutor causas pupilli agit, & defendit. Concordat etiam sine damno pupilli, præterea fassiones in ætate pupillari inconsideratè à se factas, ante temp⁹ perfectæ ætatis, ipse pupillus revocat. part: 1, tit. 126, 127, 128.

Literæ juridicæ expediantur per Cancellarium, absq; speciali mandato, & sine consilio suæ Majestatis. Poson. 42. art. 42.

Literalia instrmenta apud se habens, vel occultans, si evocatur, talis evocatio in uno termino finitur. part. 2, tit. 18.

Literalium instrumentorum ratione imposita in juramentali depositione deficiente reo actor habebit bona; ad quæ literalia instrumenta pertinebant. part. 2, tit. 34.

Literalia instrumenta frater major conservat. part. 1, tit. 42.

Loca permutationum, ac depositionum antiqua serventur. Vlad: maj. art. 103.

Locumtenens habeat authoritatem ab antiquo haberi solitam, sed non conferat ultra 32 colonos, nec se intromittat in collatione bonorum ad arces pertinentium. Pos. 67, art. 27.

Locumtenentiæ judicia durent dies 40. Pos. 63, art. 25.

Locumtenens debet esse juratus de fideliter administrando officio suo. Pos. 63, art. 75

Locumtenentis Prothonotari⁹ in octavis, etiam jura possessionaria judicat. Pos 74.

Locumtenens regius in judiciis locumtenentis judicat causas infra scriptas, transmissio-

missionum quinq; casuum novarum violentiarum, occupationis bonorum, noviter factæ in art: anni 1545, usq; ad 55. annum Teloniorum, & tributorum indebitæ exactionis, tutelares, dotum, Paraphernorum, jurium pignoratitiorum, 1555, anni ad usq; 59, occupationis, & interceptionis castrorum 1563, art: 25 defectus seminis, 1576, art. 19.

Locumtenens in appellationibus alios substituere potest. Poson. 57, art. 4.

Et plures adhibere, eodem.

Lucrum Cameræ Carolus instituit, & sunt tres grossi, den: 6, valen. a porta. Lud: 1, art: 4.

Lucrum Cameræ de villa, in qua debito tempore solutum non est, cum literis birsagialibus per trium marcarum birsagium exigit Comes. Sig: maj. art: 9, 5.

Ludas vocatur perjurus amittit perpetuò o omnia bona mobilia, & immobilia, infamis redditur, varia veste, zona canabea utitur, nudis pedibus, & capite incedit: agere contra neminem potest, respondere debet omnibus, & hac respectu coronæ patitur. Respectu adversarij in homagio, & emenda capitis convincitur, part. 2, tit 50.

Lustratio militum continui, & particularis expeditionis fiat semel in anno, in festo S. Georgij juxta art: anni 1553 præsentæ supremo Capitaneo. Pos. 78, art. 13.

M.

Magistratum lædens, & Sacerdotes, tanquam pro publico crimine, ab omnibus accusari potest. Prologi tit. 1.

Mala testa, Frid: in Vngarum, an. 50 ar. 73

Malefactores clamantes nemo juvet: sed insontes implorantes omnibus licet. prat. 3, tit. 24.

Malæ fidei possessor calumniam allegare non potest, licet contra eum duplici colore agatur. part. 2, tit. 71.

Malefactores à Capitaneis, liberis Comitibus, & comitatibus, & aliis, qui habent privilegia eos puniendi; capi, & punire possunt, capti verò dimitti non, sub pœna homagij ipsorum. part. 3, tit. 32. Pos. 48, art. 49.

Malefactores à non privilegiatis capti, ultra triduum conservandi non sunt, sed tradendi Comiti. part. 3, tit. 32.

Malefactores suspecti inquirantur singulis quartalib⁹ anni, in bonis omnium per juratos Nobiles. Pos. 48, art. 50.

Malefactores captivos sponte dimittens, Comiti homagia illorum, & damnificatos per illos damnum restituere cogitur. Matt: maj. art. 38, Vlad: maj. ar. 80.

Si Comes, aut vice-comes fuerit, præterea in amissione honoris convincitur. Vlad: ad maj. art. 19.

Malefactores de bonis omnium Comes extirpet. Matt: maj. art. 1, 51.

Malefactores in suis bonis nemo teneat, multo minus defendat; si enim defenderet, & Comiti capere non permiserit, nec ad sedem judiciariam comitatus pro infligenda pœna, adduxerit: homagium ejus solvet; & bona, in quib⁹ tenebat, ad fiscum jure perpetuo devolventur. Matt. maj. art. 48, Vlad: maj. ar. 19

Malefactores qui tenuisse comperti fuerint, vel

vel eis latrocinandi occasionem tribuisse; brevi processu per Regem, vel locumtenẽtem, eadem pœna puniantur, quàm meriti fuissent latrones. Pos. 57, art. 23.

Malefactores, qui Nobiles, & miseram plebem opprimunt, non ad privatam alicujus sed ad publicam comitatus querelam, Rex intra, & extra Regnum, sine juridico processu puniat; Pos. 46, ar. 26.

Malefactores, qui apud se tenent, & partem prædæ ab eis capiunt; ad publicam querelam eos faciat Rex, expugnatis eorum arcibus, interimi. Pos. 48, art. 49.

Malefici, & venefici tradantur in manus læsorum ab ipsis, aut parentum eorum. S. Steph: lib. 2. cap: 32.

Mandatorum regiorum triplex genus; primum, quo mandatur Judicibus, & justitiariis, ut faciant pertinẽtia ad eorum officium in causarum processibus: si non obediunt evocati, perdunt officia quæ habent, & fiunt inhabiles ad alia, præterea in singulis ducentis flor: convincuntur. Secundum, quo Rex præcipit aliquid suis Capitaneis, & officialibus si non obediunt, sua Majestas puniat eos. Tertium, quod datur ad expositionem querelantiũ, cum clausula (rebus sic stantibus, &c.) contra non obedientes huic generi, procedat quærulans juris ordine. Pos. 63, art. 78, 79, 80.

Mardurinarum solutio à Colomano Rege statuta. And: art. 27.

Et solvuntur in Sclavonia. Alb: art. 7.

Maritus uxori, & contrà, potest facere fassionem de his bonis, de quibus etiam exteris licitè fateretur, ut sunt per se acquisita. part. 1, tit. 110.

Maritus uxori, & contra impignorare potest, jura possessionaria evidenti de causa; veluti pro rebus ejus mobilibus ad melioratiorem, vel redemptionem eorundem, aut aliorum jurium possessionariorum expositis. Ibidem.

Vide plura infra in voce, uxor.

Majoris potentiæ casus verberatio, vulneratio, detentio, interemptio, invasio domꝰ Nobilium, & occupatio bonorum. Matt: maj. art: 18. Vlad maj. art. 70 min art. 8. And: min. art. 8.

Majoris potentiæ causa quomodo procedatur, vide, part. 2. tit. 67.

Majoris potentiæ actus extra omnes octavas judicentur. Vlad: min. art. 8. ad min. art. 13.

Masculo hærede carens, si decedit, & dubitatur de ejus bonis, an ad jus regium, fœmineumve, vel aliquos fratres generationales pertineant; sequestrantur talia bona ad manus communes, usq; ad decisionem talis dubij. part: 1, tit. 29.

Masculi ætatis anno 12, procuratorem constituere possunt, 16. de debitis, & juribus pignoratitiis, 18, de rebus mobilinus 24, de juribus possessionariis fateri. part. 1. tit. 111.

Matricidæ nota infidelitatis feriuntur. part. 1, tit. 14.

Maternis in bonis succedit filius, nec ea cum patre dividit. part: 1, tit. 54.

Matrimonium in facie ecclesiæ contrahatur. Col: lib: 2, art. ultimo.

Ex matrimonio inter Consangvineos, ignoranter contracto, suscepit liberi succedũt parentibus, sed si scienter contraxerant, non

non succedunt. part. 1. tit. 106.

Maximilian⁹ II. donationes, & omnes gratiæ vitè, & legitimè, ante sui in Regem electionem, in absentia patris factæ, ratificantur. Pos. 63, art. 64.

Mensura vini, & Tritici, aliarumq; omnium rerum, item pondera eadem Budensia similiter habeantur in toto regno, & qui alia mensura seu pondere utitur; perdat rem mensuratam vel ponderatam. Sig: min. art. 1. Vlad: 5. art. 17.

Mensura seu ulna Regia. part: 1, tit. 133.

Messor alia pecunia, vide supra, Decimatores.

Metas regni consiliis regnicolarum conservet Rex. Alb: art. 17.

Metæ regni ex parte Austriæ, teneantur ita, vt sunt à Matthia rectificatæ, 1547, art: 37. Vlad: maj. art. 25.

Metæ inter Prandorff, & Gatha rectificẽtur. Pos. 57, 45.

Metæ regni rectificentur inter Austriam, Poloniam, Moraviam, Silesiam, per Cõmissarios addunt articuli. Vlad: maj. art. 25, min. 28, quinto art. 22. Pos. 42, art. 54. Pos. 46, art. 59. Tyr: 47, ar. 38. Poson. 50, art. 40. Poson. 52, art, 35. Poson. 45, art. 13. Poson. 57, art. 18. Poson: 69. art: 42. Poson. 74, art. 29.

Metarum distinctiones, & lites ratione earum, unde ortum habuerunt. part. 1, tit. 84.

Metalium literarum sub inclusione fundatæ possessiones, earundem literarum vigore non auferuntur. part: 1, tit. 85.

Metarum redificatio, non obstante præscriptione Metali: peragitur literis metalibus. part. 1, tit. 85.

Metalib⁹ literis, præscriptione non obstante, recuperantur terræ a principali membro abstractæ. part 1. tit. 85.

Metales literæ ad relationem regij, & capitularis hominum confectæ, cum clausula (dicitur nobis) falsæ sunt, si post reambulationem in eis donatam, actor reperiatur nunquam possedisse metas ibi denotatas. part. 1, tit. 86.

Metales literæ ex juridica commissione, item ex reambulatione ex consensu partium, item per modum fasionis, & concordiæ, similiter ex consveta reambulatione regij, & capitularis hominis, coram vicinis, & cometaneis confectæ, valent. part. 1, tit. 86.

Metalis reambulationis causa ad quintum decimum diem judicentur; sicut causa ex articulis Novizolienſib⁹ judicari solita. Pos 42. art. 5.

Metarum in reambulationibus æstimantur terræ in lite remanẽtes in eum finem; vt si alicui parti super illis per judices juramentum sit imponendum, sciatur, cum quot nobilibus jurare debeat, cum tot, quot marcas valebunt tales terræ. part. 1, tit. 134.

Metarum prætextu cui juramentum imponitur, si succubuerit, in juramenti depositione terræ illæ cedent adversæ parti. part. 2, tit. 36

Millites indigenæ pro violentiis sub expeditione commissis: possunt vel coram Capitaneis, vel coram judicibus ordinariis requiri, externi tantum coram Capitaneis. Poson. 48, art. 20.

Milites prædatores licet cuilibet de suis bonis ejicere. Pos. 42, art. 51.
Militibus in confinib⁹ non licet inter se partiri & possidere aliena bona. Sop: 53, a. 7
Milites ad bona dominorum, & Nobilium ne descendant. Zol: 42, art: 23.
Milites continuè interteneantur per totum regnum, tres equites a centum colonis. Pos. 66. art. 15.
Militum à stationibus discessus, punitur in art: anni 1552. Pos. 75, art. 14.
Mineræ si inveniuntur in possessionibus aliquorum, potest Rex tales possessiones per alias æquivalentes pro se mutare: si non vult, relinquet antiquis dominis, & urburas solitas ex illis percipiet. Lud: 1. art. 13. Matt: maj. art. 32.
Contrà, non potest Rex, invitis dominis, tales possessiones auferre: sed debet esse contentus medietate urburarum; altera medietate domino terrestri relicta. Sig: min. art. 13. Vlad: maj. art. 30.
Ministri judicis scienter falsam sententiam exequentes, peccant. Prol: tit. 16.
Minoris potentiæ actus (ut sunt illatio damnorum, &c.) pœna ultra damnorum refusionem florenorum 100, quorum dimidia pars judici, altera dimidia victori cedit. Vlad: maj. art. 55. & part. 2, tit. 67.
Minoris potentiæ onus qui solvere non potest, capitur, & in quindecim diebus à Judice detentus, datur actori, servitur⁹ eidem usq; ad satisfactionem. par: 2, t. 68
Minoris potētiæ onus in Transylvania fl 50 si patrator est vice-comes, vel judex nobilium, duplum. part. 3, tit. 3.
Molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybisco, Vago, & Nittra existentia, quæ hyeme, per glaciem impediuntur, item, in quibus domini molitores tenent, quæq; tempore æstus deficiunt, libera sint à Dica. Pos. 67, art. 12.
Pro molendino potest quis aggeres tenere in terra aliena. part. 1, tit. 87.
Molitores dicam solvant. Zol: 42. art 14.
qui scilicet habent domos in medio alienorum colonorum, si verò non habent, a solo molendino non solvant. Pos. 67. art. 12.
Monetæ falsæ cusor notam infidelitatis incurrit. part. 1, tit. 14. Tyr. 47, art. 24.
nec ei gratia fiat sine regnicolarum cōsensu. Pos. 48, art. 51.
Moneta novæ formæ, cudatur cum insignibus veteris monetæ. Pos. 50, art. 48. Pos. 52, art. 46.
Moneta Cremnicensis nova, & antiqua ubiq; accipiatur. Pos. 48, art. 51. Pos. 50, art. 49. Pos. 54, art. 22.
Moneta Hungarica cudatur, juxta priorem linguam. Tyr: 47. art. 25.
Moneta Polonica in regno non recipiatur. Pos. 48, art. 51.
Imò auferatur liberè introducentibus, cujus dimidium fisco cedat, dimidium ablatori. Pos. 74, art. 20.
Moneta externa in regnum non introducatur. Alb: art. 11. Vlad: maj. art. 31. Sex: art. 11.
Montis græcia libertas servetur. Pos. 48, art. 56.
Mortuum evocans, in homagio evocati condemnatur. part: 2, tit. 32.
Mucronis sanguine tincti circumferentia antiqua consuetudo. part. 1, tit. 3.

Mulier, vide supra, fœmina.
Mulieres nobiles extra locum capitularem possunt procuratorem constituere coràm duabus personis capitularibus.
Vlad: maj. art. 97.
Mutilationes membrorum præter Banos, ac confinia tenentes, nullus judicum facere præsumat; contrarium facientes, in facto potentia convincantur. Sig: min. art. 3.
Munitio locorum finitimorum, vide, finitimorum sub litera F.

N.

Negotiatores tàm Hungari, quàm externi, solutis tricesimis, & vectigalibus liberè ubiq; negotientur.
Tyr: 46, art: 51.
Nepotes ex tuo filio non emancipato nati, sub tua sunt potestate. part. 1, tit. 51.
Nobilium libertatis author S. Stephanus.
And. in proœmio.
Nobiles creantur pro bonorum, seu jurium possessionariorum donatione. part. 1, tit. 4.
Nobiles creantur etiam absq; possessionaria collatione, per exceptionem, & segregationem, à servitute rusticitatis, & aggregatione in cœtum nobilium. part. 1, tit. 6.
Nobile matre, patre ignobili natus, non est nobilis, nisi mater fuerit præfata in matrem. part. 1, tit. 7.
Nobiles fiunt etiam per adoptionem, cum consensu regio, factam, & statutione bonorum legitimè subsequuta confirmata. part. 1, tit. 8.
Nobilibus, & eorum familiis non servetur interdictum, propter non solutionem decimarum à rusticis; nisi ipsi sint causa notoria hujusmodi non solutionis.
Matth: maj. art. 2.
Nobiles decimas solvere non tenètur ex propriis terris nec tributa. Col: art: 25. Vlad: maj. art. 50. Vlad: min. art. 35.
Nec tricesimas. part. 1. tit. 9. And. ar. 3.
Nobiles eximuntur à contributionibus. Col: art. 50. And. ar. 3, 20. Lud. 1. a. 12 Alb: ar, 16, 17. Vlad: maj: ar. 28, 105
Nobilium certi, & jurati pro faciẽdis exequutionibus, in quolibet comitatu eliguntur. Matth: maj. art. 9.
Revocatur hoc per Vlad. maj. art 53.
Nobilium libertas. part. 1, tit. 9.
Nobilis non convictus, ad simplicem querelam detineri non potest: nisi in homicidio deliberato, villarum combustione, furto, latrocinio, ac violento adulterio, in loco delicti comprehensus, par. 1. tit. 9. & in sententia capitali convictus.
Alb: art. 27.
& si alicui Domino serviens, ejus negotia male gesserit. Matt: maj: art. 33.
Nobiles a principe quocunq; non possunt impediri in bonis, vel personis, nisi citati, & via juris convicti. par: 1 tit: 9 And. art. 2
Nobiles etiam castra habentes, qui Barones non sunt, omnes in medium comitatus soluant, & numerentur in omnibus.
Pos. 56, art. 40
Nobiles unius sessionis ad rusticitatem per disturbia redacti, restituantur eorum libertatibus. Pos. 48. a. 54. Pos: 52. a: 40.
Nobiles sint immunes à decimarum, tributorum, vectigalium, tricesimarum & similium solutione. par. 1, tit. 9. And. ar. 3
Nobiles profugi, hoc est, qui amissis bonis, ad

loca tutiora confugerunt, nec taxam regiam, nec decimas solvant ex eorum culturis. Pos. 46, art. 41. Tyr. 47, art. 6.

Nobiles, qui ob metum Turcarum domi habitare non possunt, in civitatibus liberis, & montanis, hospitia habere, & domos emere possunt sine tamen praejudicio libertati civitatum. Pos. 52, art. 46.

Idq; quatenus cum bona civium voluntate fieri poterit & ferat onera civilia, emptaq; juxta civitatum consvetudines; liceat eis & vina inferre ad usum proprium, non ad educillationem. Pos. 63, art 62.

Nobiles unius sessionis solvunt decreto statuum Regis subsidium. Pos. 48, art: 23.

Nobiles profugi in civitatibus habitantes non sunt subjecti juris dictioni judicum; nisi in causis ratione illorum locorum, & nisi sponte sua se subjecerint; nec officialibus aliorum locorum, in quibus habitant; sed debent requiri coram judicibus ordinariis. Poson: 46. art: 43.

Nec solvant decimas ea occasione, sed ferant onera civilia. Pos. 69, art: 28.

Nobiles profugi, qui non solvunt nonas, & alia dominis terrestribus, ij non solvunt etiam decimas. Pos. 46, ar: 41.

Nobilium omnium eadem libertas. Lud: 1, art. 11.

Per nobiles, quando de libertate agitur, intelliguntur Prælati, Barones, Magnates, & omnes regni proceres. part. 1, tit. 9.

Contra nobilem in communi inquisitione, rarò admittuntur testes rustici, & non, nisi ambabus partibus consentientibus. part. 2, tit. 27.

Nobilis unus suo juramento florenos 4. ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amissa pecunia recuperat. part: 2, tit. 32.

Nobilis juramẽtum valet & penes nobilem, & penes ignobilem. part. 2, tit. 33.

Nobilem statui mandans, convincitur in ejus homagio. part. 2, tit. 23.

Nobilem appellans ignobilis, solvit ejus homagium. part. 2, tit. 36.

Nobilis convictus in onere majoris potentiæ, si non habet, unde satisfaciat, capitur. part: 2, tit. 68.

Nobilem extra locum delicti cives capere non possunt. part. 3, tit. 20.

Nobilium, & misera plebis oppressores, non ad privatam, sed ad publicam Comitatus querelam intra & extra regnum, sine juridico processu, Rex puniat. Pos. 46. art. 27.

Nobilem absq; causa occidentes cives, capitali sententia feriuntur. part. 3, tit. 20.

Nobiles sine stipendio extra regnum cum Rege non militant, & exceptis Officialibus, & stipendiariis Regis, in solo regno, non extra, cum Rege, contra hostem, ire tenentur. And: art. 7.

Nobiles privilegiati punire, non dimittere possunt malefactorem. part. 3, tit. 32.

Nobilis sine filio decedentis, bonorum quartam accipit filia, de tribus disponit liberè, si intestatus moritur, propinqui succedunt, aut his non existentibus, Rex. And: art. 4.

Revocatur hoc in confirmatione ejusdem Decreti Andreæ per Ludovicũ primum facta in conclusione.

Nobilitatis origo, & quod Rex solus nobilitat. part. 1, tit. 3.

eiq; soli subsint. part. 1, tit. 4.
Nobilitas acquiritur disciplina militari aliisq; animi & corporis dotibus. part. 1, tit. 4.
Nobilitas probatur literis donationalib⁹ aut expeditoriis super quartarum solutione. part. 1, tit. 6.
Nomina testium duabus ex causis solent conscribi in literis relatoriis, communis inquisitionis. I, vt sciatur an sint vicini, vel comprovinciales. II. vt cognitis eorum nominibus, possint contra ipsos exceptiones formari. part. 2. tit. 29.
Nonæ exigi mandantur de vino, & frugib⁹. Lud: art. 6. Vlad: maj art. 47, 104 min: art. 41, non akones ad min. art. 27, in sexto art. 15.
Nonæ post decimarum solutionem exigantur. Lud: 1, art. 6. Vlad: maj. art. 48.
Contra nonæ prius postea decima exigatur. Vlad ad maj. art. 44. Ad: min. ar. 27
Nonas solvere tenentur dominis terrestribus in quorum terris hæreditates habent cives liberarum civitatum; & si quæ in contrarium habentur privilegia, ea sunt cassata. part. 2, tit. 8.
Nonæ, et decimæ exiguntur de pecuniis, propter discordiam partium in Capitulorũ, & convẽtuum sacristiis depositis, de parte ejus, qui causam dedit tales pecunias deponendi. Sig: maj. art. 15. Vlad: maj. art. 95.

NOTAM INFIDELITATIS incurrunt.

1. Crimen læsæ majestatis admittens.
2. Erigentes se evidenter adversus statum publicum & Regem.
3. Falsarij literarum, sigillorum, monetarum, & his falsis evidenter utentes.
4. Parẽtum, fratrum, sororum, consanguineorum, uxorum, maritorum, occisores, vulneratores.
5 Incestum committentes.
6. Incendiarij publici.
7. Inductores exterorum ad turbandum regni statum.
8. Violatores salvi conductus.
9. Traditores, expugnatores, interceptores fortalitiorum.
10. Interemptores captivatorum, verberatores judicum, eorum vicesgerentium.
11. Occisores ad dietam, & judicia, vel sedem comitatus proficiscentium.
12. Occisores, vulneratores, verberatores hominum regiorum, capitularium, & conventualium, adduntur & Vice-comitum, ac judicum nobilium, nec eis gratia regia suffragari potest. Pos. 42, ar. 29
13. Hæresi damnatæ adherentes.
14. Mutilatores membrorum, oculorum erutores, præter Banos, Vvayvodas, & confinia tenentes.
15. Amissores castrorum finitimorum.
16. Administratores armorum, & victualium infidelibus.
17. Turbatorum attentores spoliatores eorum, qui à Turcis ad nos confugiunt.
18. Secundariam repulsionem facientes. part. 1, tit. 14. part. 2, tit. 75. Vlad: ad maj. art. 4. in quinto.
19. Non restituentes bona occupata. Supra. in dictione bona.
20. Rege mortuo arma sumentes, vel pacem turbantes. Vlad: maj. art. 10.

Nota infidelitatis absq; Prælatorum, & Baronum consilio, Rex neminem feriat.
Matt: in art. 3. Vlad: maj: art: 13. Ad maj: art: 4

Nota infidelitatis damnati, Officialis castrum, quod ante notam à Domino suo sibi creditum est contra Regem, & Regnum defendens, notam non incurrit, sed damna solum per ipsum facta, refundit, qui post notæ sententiam, tale officium suscepit, incurrit. Vlad: min. art. 46.

Notæ, & Capitalis sententiæ differentia. part. 1, tit. 16.

Nota infidelitatis damnatus, amittit perpetuitatem bonorum, quæ per gratiam, si restituitur, non ante, sed post sententiam natos filios respicit, qui soli succedunt Patri post gratiam. Ibidem.

Nota infidelitatis condemnati bona, ante gratiam alicui collata per gratiam non recuperantur. Ibidem.

Nota infidelitatis condemnatus, habens bona utrumq; sexum concernentia; eadem bona per gratiam rursus ad utrumq; sexum recuperat. part: 1, tit. 20.

Per notam propter adhæsionem alterutri parti inter Ferdinandum, & Joannem Regem aliis donata, restituantur suis antiquis dominis Zol. 42, art. 3. Pos. 42, art. 33.

Per notam infidelitatis impetrans bona alicujus, & contra eum non probans; quod notam incurrerit convincitur in perennali æstimatione eorundem bonorum. part. 2, tit. 25.

Notam infidelitatis incurrentibus 40 dierum salvum conductum det Rex ad se purgandum, defendendum, ad supplicandum Vlad: min. art. 27.

Nota infidelitatis condemnato post factam gratiam, nec filij ante sententiam nati, nec filij adoptivi succedunt. par: 1, tit. 49

Nota infidelitatis damnati, bona omnia ad Regem, non ad partem devolvuntur adversam dempto casu secundariæ repulsionis, quia tunc adversarius accipit tertiam partem. part: 2, tit. 57. Vlad 5. art. 4.

Nota infidelitatis in curia Regia damnatus, amittit bona non Hungarica tantum, sed etiam ei subjectis existentia. part. 1, tit. 65.

Nota infidelitatis trib⁹ modis fertur. in publica dieta per Regem, & regnicolas, pro secundaria repulsione, & per judices ex allegatis, & responsis. part. 2. tit. 75.

Nota infidelitatis in dieta damnatus, nec salvo conductu, nec contradictione, nec repulsione potest se juvare, aut exequutionem sententiæ impedire. part. 2. tit. 75.

Nota infidelitatis ex allegationibus, & responsionibus, aut per non venientiam à judicibus damnatus, potest uti repulsione, novo judicio & procuratoris revocatione. Ibidem.

Notam infidelitatis incurrit, qui violentias in illos, qui comitiis intersunt, aut in eorum bonis patrat. Pos. 67, art. 46.

Novorum judiciorum causæ brevi termino decidũtur, sicut etiam causæ dotum, &c. part. 2, tit. 18.

Imò in primis, & unis octavis, ante omnes alias causas. Vlad maj. art. 50. part: 2, tit 77.

Novum

Novum judicium legitimè impetratur, & penes illud novæ responsiones, & allegationes fieri possunt. part. 2. tit. 77.

Novum judicium cum gratia, non impedit latæ sententiæ exequutionem. Ibidem.

Novi judicij dandi plena potestas penes Regem. part. 1. tit. 77.

Novum judicium impetrans, & non persequens, in calumnia convincitur. Vlad: 5, art, 11.

Novum judicium in causa non succumbens, non potest impetrare vivente eo, qui succumbit: post mortem, potest is, in quem prosequutio est devoluta. part. 2, tit. 78.

Post novi judicij discussionem, in causa semel remissa ex curia regia, non appellat secundo, qui prius appellaverat, alia pars appellare potest. part. 3, tit. 6.

(Nullum jus, nullamve juris proprietatem sibi reservando) hæc clausula hanc vim habet, in fassionibus, quod deficiente eo, cui fassio est facta, ad fatentem, vel ejus hæredes non redeunt bona, de quibus est fassus, sed ad fiscum devolvuntur, sine hac autem clausula, redirent. part. 1, tit. 69.

Nundinæ novæ in parva distantia à veteribus possunt concedi, sed non eodem die. part. 2, tit. 10.

O.

OBligaminum causæ brevi termino finiuntur. part. 2, tit. 18.

Occidens aggressorem cum gladio evaginato hostiliter, non punitur. part: 3, tit. 21.

Occupator aliorum bonorum violentus, potest expelli infra annum violenter. part: 1, tit. 68.

postea non, nisi juris ordine, & convincitur in capitali. part: 2, tit. 42.

Occupans violenter bona in alium devoluta, & jure convictus, capitali sententia feritur. Ibidem.

Occupatio, & occupator bonorum, vide supra, bona.

Octavæ quadraginta dies juridicos durant, demptis festis diebus. Pos. 63, art. 24.

Oculata revisio est violenti occupatoris in dominio occupatorum existentium visibilis ostensio: fitq; convocatis nobilib⁹, commetaneis & comprovincialibus eorum testificatione, ac oculata demonstratione, coram regio, & capitulari hominibus, qua peracta, attestatio eorundem vicinorum, & comprovincialium celebratur in sede comitatus, vel in facie. part: 2, tit: 41.

Oculatæ revisioni interessentes examinantur eo modo, qui servatur in communi inquisitione. Ibidem.

Oculata revisio majoris efficaciæ, quàm sola communis inquisitio, quia post oculatam revisionem, juramentum non decernitur, si sufficienter probatum est, sin minus, defertur reo. part: 2, tit. 41.

Officiales Prælatorum, Baronum & Nobilium in juramentum depositione nobilibus æquiparantur. part: 2, tit. 27.

Officiales Ecclesiasticorum, ratione actuum potentiariorum ibi patratorum, evocantur ex officiis suis, & si convincuntur, satisfactio quoq; illinc fit adversario, & judici, ex parte eorum, ipsi autem per dominos, quorum non accessit commissio, ad illa patranda detineri possunt, usq; ad satisfactionem. part. 2, tit. 48.

Officiales regij, aut quorumcunq; cum potentia suorum dominorum, actus potentiarios, vel quacunq; mala si perpetraverint domini seipsos juramento purgabũt, & ostendent esse innocentes, & satisfacient de suis propriis bonis damnificatis: ipsi verò ab officialibus exigent etiam per occupationes bonorum, & personarũ detentiones pro eis in satisfactione expositis, non obstante nobilitatis libertate.

Sig: maj. art. 6.

Officiales regij infra regij.

Officiales Capitulorum & Conventuum, in medio colonorum judicum eadem efficacia, & authoritate faciunt, vt ipsa etiam capitula & conventus part. 2. tit: 53:

Onera judiciaria quomodo solvantur, vide supra in voce, birsagium.

Onus minoris potentiæ flor: 100. qui æqualiter dividuntur inter judicem & actorem. part. 2, tit. 67.

Onus filiorum, aut fratrum assumere, est fidejussionem quandam super observatione paterna, vel fraterna fassionis emptori bonorum aliquorum facere.

part: 1, tit. 59.

Onus tripliciter assumiter. Primò simpliciter, id est, absq; causa rationabili, gulosè aut injuriosè, & sic non valet, sed simpliciter rejicitur in judicio. Secundò rationabiliter, idest, ex causa rationabili pro redemptione, vel melioratione bonorum, seu reparatione domus &c. Hæc assumptio si non continet nomina eorum expressè, quorum onus assumitur, invalida est: si continet, valet, & vivo assumente, filius vel frater non aliter poterit eam revocare, quàm cum humagio, & communi æstimatione eorundem bonorum. Tertiò pro redemptione capitis sui, hostium captivitate aut pro suæ personæ qualicunq; eliberatione a sententia capitali, & talis assumptio nunquam revocatur. Ibidem.

Onus prohibitionis sylvæ, aut pratorum &c. constitutum, aut communitate aliqua contra eos, qui in eis damna inferrent, pertinet ad eos, qui illic habitant tantum, externi per æstimationem damni satisfaciunt. part. 3, tit. 33.

Oppignorata, seu quovis titulo obligata bona, sine hærede decedente, redimit Rex, vel Imperator. part: 1, tit. 27.

Ordinarij judices, Palatinus, judex curiæ, Secretarius, Cancellarius, aut suus Locumtenens sigillum judiciale portans.

Matt: 1486. art. 68.

P.

Palatinum Rex cum consilio regni eligit, is in electione Regis primam habet Regis in ætate tenera constituti tutor est, durante q; Principis pupillari ætate, ei obedire debent omnes; interim Rex est è Rege non existente. Est etiam in generali expeditione supremus Capitaneus, seditiones regnicolarum sedare debet, & in his sontes punire. Rege & regno dissidentibus, mediator esse debet ad pacem constituendam. Regis ignari, aut simplicis defectum supplet in respondendo oratoribus. Si Rex alicujus bona illicitè confert, debet apud eum intercedere pro termino ad discutiendum, donationis conditionem assignando. Judicat omnes causas, & de oneri-

oneribus judiciorum coram eò emersis, Rex non debet disponere: Regis absentis, vicem gerit. Est judex Comanorum, à quibus accipit 3000 aureos annuatim, Dalmatiam judicat, in qua habet certas insulas, Matt: in speciali Decreto.
Vlad: maj: art: 33. And: art. 8. Alb: art. 1. pos. 55, art. 1.
Palatinus omnes quidem judicat, sed sentẽtiam capitalem, aut amissionis possessionem, sine conscientia Regis, contra nobiles non pronunciat. And: art. 8.
Palatinale judicium aboletur.
Matt: maj: art: 1. Vlad: maj: art: 35.
Palatinus in expeditione judiciaria potest causas violentiarum, sub ipsa expeditione commissarum, videre. pos. 55, art. 1.
Papa non legitimat illegitimos liberos ad successionem in bonis paternis.
part. 1, tit. 11.
Papa non confert, sed confirmat collatos episcopatus in Regno Hungariæ.
part. 1, tit: 11.

PARAPHERNUM.

Paraphernum integrum, hoc est, omnes res tempore desponsationis, aut nuptiarum, à quocunq; donatas, cum dote accipit uxor, marito mortuo, nec eas subjicit divisioni; in quibus succedunt ei liberi ipsius, aut his non existentibus, propinquiores.
part: 1, tit. 100.
Paraphernum quid sit, habes in proximo &c & part: 1, tit: 93. 105.
Paraphernum non perdit uxor adultera.
Ibidem.
Paraphernorum causa brevi termino finiuntur. part: 2, tit. 18.
Extra seriem judicantur. Vlad: ad maj. art. 16.
Paraphernum, & dotem, seu quartam, quomodo monetur tollere mulier, & si non vult, quomodo proceditur contra eam, Vide supra dotem.
Paria literarum in judicio exhibitarum semel tantum peti possunt. Pos. 50, ar. 58.
Parricida notam infidelitatis incurrit.
part. 1, tit. 14.

PASCUA.

In pascuis equi militum maneant, usq; ad ultimum diem Maij, & non in fœnetis, quæ falcari solent, suosq; tantum, non amicorum equos ibi milites pascant.
poson. 66, art. 20.
In locis securis miseram plebem non vexent, ad sustentandum se gratis non cogant: aliter facientes per capita puniantur, si illi negligant florenis 1000. & refusione damnorum per Majestatem suam Cæsaream mulctentur. Ibidem.
Ut ad omnium statuum bona accedant, cognatorum equos secum non ducant, alioquin equos amittant, quorum pars denunciatori, & altera pars domino fundi per Capitaneum assignetur. Pos. 78, a. 14
Patre nobili, Matre ignobili natus Nobilis est, non contra. part: 1, tit. 7.
Paterna potestas in filios est hæc; quod, quam diu filij sunt in paterna potestate, bona paterna alienare, aut super iis contrahere non possunt, invitis parentibus. Quod patres filios possunt pro excelsibus castigare, & etiam incarcerare: quod, in casu necessitatis filiorum, onera patris assumũt,

& bona alienant, quod patribus invitis filios nemo potest apud se retinere, quod Patres possunt pro se filios obsides dare, quod filij de rebus mobilibus patrum arestari non possunt, ultra quam Patres volunt. Omnes autem filij, aut filiæ, ante emancipationem imò & nepotes ex filio non emancipato nati, subsunt potestati paterni. part. 1. tit. 51.

Pater filium, in quibus casibus potest ad aviticorum bonorum divisionem compellere, vide supra divisio.

Pater acquirit filio, & contrà. part. 1, t. 53.

Paterna potestas tollitur patre mortuo, & nota infidelitatis, aut capitali sententia damnato ab hostibus q; capto. part. 1, tit. 56.

Pater avitica bona, in præjudicium successorum, non potest alienare par. 1, tit. 58. Nisi pro capitis sui ab hostibus, vel à capitali sententia liberatione. part. 1, t. 59.

Patre evocato, ob factum majoris potentiæ, & mortuo, ante finem litis, hæres ejus non condemnatur pro ejus delicto in pœna capitis: sed æstimatione bonorum defuncti; occupatorumq; per eum restitutione, & damnorum refusione. part. 2, tit. 61.

Patre simul cum omnibus filiis sententionato non redemptio bonorum per eos, de Principis gratia, fieri poterit etiam de vicinorum manu, si jam alij ad se redimissent. part. 2, tit. 64.

PAUPERIBUS.

Pauperibus Vice-comites in documentum pauperitatis eorum literas testimoniales dare debent, sub fide, & fidelitate. pos. 63, art. 51.

Pauperibus judicetur primo die in comitatu. Ibidem.

Pauperum causæ judicentur in curia feria sexta, & Sabbatho. pos. 50, art. 53.

Peregrinationis, & studiorum causa absentes, semel non graventur propter absentiam, nec feratur in eos sententia (per non venientiam) Vlad: admin: art. 1.

Perjurus nunquam amplius potest esse testis. Col: art: 27, 83.

Personæ requisitæ in judicio, Judex, actor, reus, testes. prol: tit. 13.

Personalis præsentiæ Regiæ quis sit. Matt: Vlad: anni 1492, art: 42.

Personalis præsentiæ regiæ Locumtenens semper Budæ maneat, & judicet. Vlad: maj. art. 7, art 55.

Pertinentia omnia illa dicuntur, quæ ad civitatem, oppidum, villam, aream pertinent, hoc est, omnia bona immobilia. part: 1, tit. 24.

Personalis citatio, Vide supra evocatio.

Perjurij pœna gravissima, vide supra ludas.

Perjurium duplex: I. quando sub juramento alicui quispiam promittens, non servat promissum; pro hoc non punitur pœna Aucariorum, ob infirmitatem, vel alia impedimenta legitima, qui præstare non potuit, quod promiserat: præstare tamen tenetur in posterum. II. Mendacium sub juramento, in periclitationem jurium alicujus malitiosè cõmissum, pro hoc pœna Ludas semper decernitur. part. 2, tit. 30.

Persona singularis, hærede carens sententiata, per gratiam redimit bona sua. part. 2, tit. 64.

Pignora, vel vadia propria authoritate nema

mo capiat, contrarium faciens, in facto potentiæ convincatur. Sig: min. art: 2.

Pignoris titulo bona obligari non possunt in præjudicium hæredum vel fisci supra cõmunem æstimationem. part: 1. tit. 60.

Pignoratio bonorum, ex parte impignoratorum est juris proprij necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio: ex parte autem creditoris, est juris alieni, cum fructuum perceptione, & capitalis summæ repetitione, damnabilis ad tempus detentio. part. 1, tit. 80, 81.

Pignoratis in bonis præscriptio non fit respectu dantis, seu impignorantis, sed fit respectu recipientis. part. 1, tit. 82.

Pignorare non possunt jure possessionario ultra communem æstimationem, & ipse pignorans non, nisi tota summa; hæredes autem ejus communi æstimatione deposita, recuperant pignorata. part. 1, tit. 83.

Pignoratitiæ juris possessionariæ causæ brevi termino finiuntur. part. 2, tit. 18.

Pignoraticia jure tenens, & coram judice personaliter repertus; personali citatione citatus ad tollendam suam pecuniam, & remittenda bona pignorata, respondere intra triduum tenetur, si literarum pignoratitiarum paria actor coram judice producere poterit. part. 2, tit. 20.

Pignoraticia jura redimere volens, personaliter, vel de domo admonet tenentem ea, ad tollendam pecuniam suam, & si non tollit, evocatur non personaliter, nec de domo, sed de bonis, si habet. Si non habet, etiam de domo, aut personaliter & perdita pecunia, cogitur bona gratis remittere. part. 2, tit. 24.

Pyrrhus ab arcu Ung: pos. 59, art 55.

PISETARIUS Archiepiscopus Strigoniensis intersit, & videat quantum auri & argenti singulis septimanis inferatur ad Cameram, propter evitandam exportationem è Regno. pos. 57, art. 15.

Plebanis sua libertas servetur, eorum bona patroni post mortem sive testentur, sive non, non auferant, nec Prælati, extantibus cognatis. poson. 57, art. 10.

Plebani non cogantur ab Episcopis confirmationes petere. Vlad: min. art. 66. in 5, art. 26.

Semel tantum petatur ab eis charitativum subsidium, nec ultra taxentur. Vlad 5, art. 12, min: art. 69.

Plebanis suas decimarum decimas, vel sedecimas reddant arẽdatarij. pos. 57, ar. 12

Ad Poloniam oppignorata oppida liceat Hungaris redimere. pos. 67, art. 43. pos. 63, art. 59.

Polonica moneta in Regno non recipiatur. pos. 48, art. 51.

Imò auferatur inducentibus, & ejus dimidium habeat ablator, dimidium fiscus. pos. 74, art. 20.

Eandem amittat, si de ea quæstum exercuerit. poson. 78, art. 19.

Aut redigatur ad suum valorem eodem. Ibidem.

Polonicum Regnum oblatum Maximili: Anno 1575. art, 18.

PONTES.

Pontes nullos, vel malos tenentes, primò in centum secundò in ducentis florenis tertiò in redemptibili amissione villæ, in qua te-

lonium habent convincantur.
Pos. 66, art. 12.
Poppel Ladislaus Ungarus. pos. 72, art. 10.
Populus vocantur Prælati, Barones, Nobiles, plebs, ignobiles. *part. 2, tit. 4.*
Portiones fratrum à fratre indiviso, vel filiorum à patre venditæ vel impignoratæ, cõmuni æstimatione recuperantur.
part. 1, tit 61.
Posteritates dicuntur omnes legitimi parentum successores. *part. 1, tit. 17.*
Possessio duplicem habet significationem, primo significat dominium, & usum alicujus rei, secundò villam seu pagum.
prat. 1, tit. 24.
Possessionarium jus comprehendit omnia bona immobilia. *Ibidem.*
Possessiones sub inclusionibus aliquarum literarum metalium existentium, virtute earum literarum à possessore non auferũtur. *part. 1, tit. 58.*
Potẽtiæ novæ patrator coram Rege repertus, respondere tenetur. *Alb: art. 30.*
Potentiæ majoris pœna capitalis sententia.
part: 2, tit: 55
Potentiæ majoris actus, sunt hi invasio domorum Nobilium, ocupatio bonorum detentio, verberatio, vulneratio, interemptio Nobilium. *Matt: maj. art: 18. Vlad: maj. ar. 56, & min: 8.*
Potentiæ majoris actus extra omnes terminos judicentur. *Vlad. min. ar. 8. ad min: art: 12.*
In tribus octavis terminentur. Matth: maj: art: 7, ibidem art: 19.
Potentiæ minoris actus sunt, illatio damnorum injuriam, & similia, onus vel pœna floreni 100 inter judicem & actorem dividendi, ac damnorum, expẽsarumq; (ut decretum Ladislai habet) refusio.
Vlad: maj. art. 55. part. 2. tit. 67.
Potentiæ minoris onus solvere non volens, capitur non obstante libertate nobilitari, & quindecim diebus à judice tentus, datur actori, cui serviet donec satisfaciat.
part. 2, tit. 68.
Potentiarios actus sibi objectos, qui affirmat se cõmisisse, rationem debet dare cur commiserit, alioquin succumbet, negans dicere potest, se tum in eo loco non fuisse.
part. 2, tit. 82.
Potentiariorum, actuum ratione evocationes, vide supra evocatio.
Pœnæ indebitæ actionis partes judici tertia actori cedit. *Tyr. 47, art. 24.*
Pœna actus minoris potentiæ, media judici, dimidia actori. *Vlad. maj: art. 55.*
Prædatores milites licet cuilibet de bonis suis ejicere. *pos. 42, ar. 51.*
Prædicatores duo ex singulis monasteriis ad castra mittantur. *Zol: 42. art: 41.*
Prædiales Ecclesiarum, taxam Regiam non solvant. *pos. 67, art. 14.*
Prælatorum homagium marce, 100.
part. 1, tit. 2.
Prælatus cum capitulo suo vel conventu simul condemnatur pro patratis ex bonis eorum communibus, ex diversis autem separatis, *part. 2, tit. 49.*
Prælatus cum capitulo suo vel conventu indivisus, suo juramento expurgat etiam Capitulum vel conventum, divisus non. *Ibidem.*
Prælati novi annuam prorogationem habent in

in suis causis, ratione jurium possessionariorũ, & productionis literalium instrumentorum, in aliis non. part. 2, tit. 50.

Prælati ob delicta prædecessorum suorum non evocatorum, cum eandem tenerent prælaturã, non puniuntur; excepta causa violentæ occupationis bonorum, si & successores ea detinent. part. 2, tit. 51.

Prælati pro delictis suis non perdũt bona Ecclesiarum suarum, sed patrimonia tantum, & emendæ capitis subjacent. part. 2, tit. 44, & 51.

Prælatorum & Baronum absentia non obstante, judicia in tabula, procedant, appellationes non. poson: 66. art. 22.

Præpositi infulati juramentum æquiparatur juramento decem nobilium. part. 2, tit. 40.

Præsbyter non beneficiatus, arma ferens, captus tradatur Prælato. Vlad: 7, art. 60.

De Præsbyteris, vide in voce, clerici.

Præscribitur jus Regium annis centum. part. 1, tit. 23, 78.

Præscriptio allegatur ratione bonorum possessionariorum, & impignoratitiorum, item actuum potentionariorum. part. 1. tit. 78.

Præscriptio est termini ad juridicam tum retentionem, tum re acquisitionem bonorum, de jure statutis temporibus completio, in bonis regalibus annis centum, bonis Ecclesiarum 40, nobilium 32, civium olim 12, nunc civium, & villanorum unius anni, & diei curriculis completur in actibus quoq; potentionariis annis 32. part. 1, tit. 78.

Præscriptio non fit contra filium, ex pietate patrem in exilium secutum, quam diu ibi est. parte 1, tit: 79.

Præscriptio non currit post mortem Ludovici per annos quindecim menses sex, disturbiorum temporibus. Zol: 42, art. 22.

Præscriptio interumpitur prohibitione. parte 1, tit. 79.

Præscribitur lis mota, & non continuata annorum triginta duorum spacio, poterit tamen reincipi. Ibidem.

Præscriptio non procedit contra captum ab hostibus. parte 1, tit. 56, 79.

Præscriptio non fit in bonis impignoraticiis respectu impignorantis, nisi forte post impignorationem denuo, jure perpetuo impignorans, eadem bona eidem obligaverit. parte 1, tit. 78, 82.

Præscriptio non fit in motis rectificandis. part. 1, tit. 78, 84, 85.

Principes nec nocentibus debent parcere, nec innocentes damnare. prol. tit. 6.

Principi non servanti eorum privilegia, nobiles impunè possunt rebellare. parte 1, tit. 9.

Princeps habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi. parte 1, tit. 3, 10.

De principe vide plura infra, Rex.

Prior Aurana, occasione castitatis, & quod non in majori onere, quam ipsi ecclesiastici in facto majoris potentiæ condemnatur. Prælatus in aliis, Baronibus æquiparatur. part. 2, tit. 54.

Privilegium est lex privata, & singularis, quæ ad unum, vel paucos pertinet, aut est Principis beneficium, contra jus commune indultum, & est duplex, generale

& speciale. parte 2, tit. 7.
Privilegium generale perpetuum est speciale extinguitur cum personis. Ibidem.
Privilegium tollitur per decretum, habens mentionem ejus derogatoriam expresse. parte 2, tit. 8.
Privilegia liberarum civitatum de non solutione nonarum in terris aliorum, abrogata sunt. Ibidem.
Privilegium illud valet, quod datum est ex ordinaria principis potestate, & non præjudicat alijs. parte 2, tit: 9.
Privilegium juribus aliorum duobus modis præjudicat, ratione temporis, & loci. part: 2, tit. 10.
Privilegium non ordinarium Regis potestate & contra decreta, ac communes libertates regni collatum, non valet. parte 2, tit. 11.
Privilegium perdit, qui ipse etiam facit cõtra illud, qui non utitur eo debito tempore, qui incurrit crimen læsæ Majestatis, & notam infidelitatis. Item invalidum est privilegium in damnum enorme alterius datum. Item, contra quod judicatum est, esse invalidum. Item invalidatur per expressam renunciationem. Item per posteriº derogatur eidem personæ collatum. Item per revocationem Principis, ex causis rationabilibus. parte 2, tit. 12.
Privilegia quorum Regum serventur, vel non serventur. part: 2, tit. 14.
Privilegia cum clausula, (de cujus vel quorum notitia &c.) sublata sunt. part. 2, tit. 16.
Privilegia falsa conficientium Capitularium, rum, vel judicum Regni ordinaria pœna. Vide supra Capitulares, & judices.
Privilegiis perditis, succedit probatio per Nobiles. Matt maj. art. 71.
Probatio expulsionis de bonis pignoratitiis non recipitur, ultra annum sexagesimum part. 1, tit. 82.
Proclamata congregatio aboletur. Matt: maj. art. 2. Vlad: maj. art. 36.
Procuratoriæ literæ in foro spirituali singulis annis renoventur. pos. 78, art. 17.
Procuratores debent esse jurati. pos. 67. art. 27.
Relaxatur hoc eis. pos. 74, art. 34.
Procuratores constituere possunt Nobiles fœminæ, extra loca capitularia, coram duobus capitularibus. Vlad: maj art. 97.
Procuratores possunt constitui in sede comitatus in causis ibidem agitandis. pos. 63, art: 53.
Procuratores possunt ad totum tempº absentiæ constituere, qui diu abesse debent. Vlad: in 5. art. 14.
Procuratores non sedeant cum Vicariis in judicio. Vlad: ad min. art. 35.
Procurator & Judex, vel homo Regius in eadem causa qui fuerit, homagium solvit. part. 2, tit. 22.
Procuratorum inanes, & frustraneas cavillationes, judices, secundùm suam conscientiam, amputent. pos. 63, art. 49.
Procurator unus 14 tantum personarum causas assumat. Matt: maj.art: 69.
Procuratoris revocatio lite pendente fit. part. 2, tit. 79.
Etiam post communem inquisitionem. pos. 50. art. 56.

Pro-

Procuratores externi ne tolerentur in sedib⁹ Ecclesiasticis, neq; in civitatib⁹, ubi sunt judices spirituales. pos. 69, art. 41.

Procuratoris revocatio quid sit, & quod fit coram judice, aut ejus homine ad hoc dato. parte 2, tit. 79.

Procuratoris revocatio in longis causis fit ante sententiam, in brevibus etiam post. Vlad: admin. art. 15. part: 2, tit. 80.

Procuratoris revocatio errorem præsupponit. Ibidem.

Procuratoris revocatio eodem die, quo sententia lata est, sine onere, elapso eo, sub iisdem Octavis aut brevib⁹ judiciis, (postrema die excepta) cũ minoris sex marcarum onere, in alio verò termino cum 50. marcis homagialibus fit. Vlad. admin. art. 15. part: 2, tit: 81.

Procuratoris fassio obligans aliquem ad 50. marcas gravis põderis, quolibet titulo revocatur sine gratia. Ibidem.

Procuratoris revocatio in brevibus causis, post ultimam sententiam expiratis Octavis, vel termino brevium judiciorum per gratiam Principis vigore novi judicij fit. Ibidem.

Procurator revocatur in comitatu florenis tribus antè, & post sententiam duplicatur hoc onus, post remissionem causæ ex curia si ibi approbata est sententia comitatus. part. 3, tit. 6.

Proditio fraterni sanguinis, & ejus pœna. Vide supra; fraterni sanguinis.

Proficiscentium ad dietam, seu judicia, occisores nota infidelitatis feriuntur. part. 1, tit. 14.

Prohibitio personalis, ratione indebitæ, & potentionariæ detentionis jurium possessionariorum vim evocatoriam, cum insinuatione habet. part. 2, tit. 20.

Prohibitio trina in processu causarum, nulla facta responsione, non admittitur; sed prohiberi potest ex responsione facta deliberatio ter, sine onere, quartò autem cum onere; eodem tamen die quo deliberatio fit. Et ante sex ultimos Octavæ dies, tunc enim nulla potest fieri prohibitio. pos. 50, art. 52.

Proprietas non aufertur ab hæredibus per bonorum obligationem. part. 1, tit. 27.

Proles, fily & filiæ, exclusis posthumis, dicũtur. part. 1, tit. 17.

Prorogatio annualis pupillorum, & novorũ prælatorum. part: 2, tit. 50.

Prorogationes in causis ex constitutionibus Novizoliensibus adjudicandum non servantur. pos. 42, art. 32. pos. 45, ar. 31.

Prorogationes à Rege concessæ, suffragantur his tantum, qui aut in confinibus castra tenent, & specialiter in Regno Boszne, aut sunt in bello, aut versantur in legationibus Regis & regni extra patriam qui verò sub his titulis falsò sibi acquirunt prorogationes, in lingua emenda convincuntur. Matt: in art: 67. Matt: 89. Vlad: maj. 71. ad maj. 14.

Prorogationes quando dantur fratribus indivisis pluribus, si aliqui eorum sunt in bello, & major domi, non observatur: si autem divisis pro parte absentium, ex causis proximè expositis, observantur. Alb: 3.33. Matt: in ar: 8. maj. 7 Vlad: in maj. art. 71.

Pro-

Proventuum regiorum occupatores, & turbatores, intra & extra regnum sine processu juridico, Rex puniat. pos. 46, a. 25

Pruk Civitati Austriæ permittitur emptio ab hæredibus Jacobi Stumpa, curiæ Nobilitaris in possessione Nyulas, & prædij Nandorff, in comitatu Mosovienſi, cum hac conditione; vt cum regnicolis eorum onera ferant, & juribus regni ſtent. poſon. 56, art. 44.

Publicam ad querelam violentos oppressores nobilium, & plebis, ſine juridico processu, intra & extra regnum Rex puniat. poſ. 46. art. 25.

Publicarum constitutionum violatores tàm intra quàm extra Regnum punit Rex. poſ. 46, art. 26.

Puellæ ſub tutela ſunt, antequàm nupſerint. part. 1, tit. 112.

Puerum illegitimæ ætatis citans, in homagio evocati, condemnatur. part. 2, tit. 23.

Puellæ in capillis exiſtentes faßiones facere non poſſunt, nec admittuntur ad tutelam fratrum minoris ætatis. part. 1, tit. 91.

Puellæ in capillis à patribus decedentibus remanentes, quomodo maneant in domo paterna, & qualiter emaritentur.

Vide ſupra filiæ, & defectus ſeminis.

Pupilli ubi ad legitimam ætatem pervenerint, poſſunt accuſare tutores ſuſpectos. part. 1, tit. 124.

Pupilli legitimæ ætatis procuratores conſtituere, & faßiones facere, non niſi conſenſu & ſcitu tutorum poſſunt. par. 1, t. 126

Pupilli poſſunt, vigore reviſionalium, revocare faßiones, infra ætatem perfectam, à ſe inconſultè factas. part: 1, tit. 128.

Pupilli infra legitimam ætatem non tenentur cuiquam contra ſe agenti reſpondere; præterquàm in cauſis tempore patrum motis. part. 1, tit. 129.

Pupillis juramẽtum adjudicatum differtur ad ætatem legitimam. part. 1, tit. 130.

Pupilli illegitimæ ætatis tenentur reſpondere ob contradictionem eorum nomine factam evocati. part. 1, tit. 131.

Pupillorum illegitimæ ætatis evocatores, eorum homagius condemnantur. part. 1, tit. 132.

Pupilli etiam legitimæ ætatis, à morte ſuorũ patrum, in cauſis ratione juris poſſeſſionarij, & productionis literarum motis, habeant annuam prorogationem. part: 2, tit. 50.

Purgatio civium in cauſis debitorum proprio tantum juramento fit. part: 3, tit. 17

Q

Quartalitium eſt jus Poſſeſſionarium puellis, & mulieribus, de bonis paternis redemptibilis lege, deputatum. part. 1, tit. 88.

Quartalitium non habẽt puellæ in bonis fratris collateralis pecuniis emptis. part. 1. tit. 17.

Quarta puellaris filiæ ex fratrum conſenſu impoſſeſſionato nuptæ, in bonis redditur, alias in pecuniis. parte 1. 29.

Quarta puellaris non rebus venalibus, ſed paratis pecuniis ſolvitur, & ſemel tantum, ſive una ſit puella, ſive plures. parte 1, tit. 89:

Quartalicium una filiarum recipiente, licet alteri experiri jure, an bona illa ſequantur jus fœmineum. part. 1. tit. 90.

Quarta puellaris qualiter æstimetur, vide æstimatio.

Quarta, & dos de eisdem bonis, respectu diversarum personarum, simul quæri potest, part. 1. tit. 97.

Quartaliciorum & dotum solutio equis equatialibus potest fieri, ne hæreditates alienentur. part. 1, tit. 11.

Quartalicium tollere quomodo sit monenda fœmina & si non tollit, qualiter procedendum contra eã, vide supra fœmina.

De quarta puellari, vide plura in verbis: filia & fœmina.

Querelam ad simplicem Rex neminem impediat. And: art. 2. Matt: 2. in art. 18 Matt. 3. ar. 10. Vlad: maj. art. 11. 12

R

Rectores populi lædens, tanquam pro Publico crimine accusatur ab omnibus prolog. tit. 1.

Religionis in negotio Episcopi per se vicarios, & Archidiaconos, aliosq; sacerdotes per suas diœceses officium suum faciant, & liberè exerceant. poson: 50. art: 12. 13. pos. 48. art. 5.

Religionis in negotium seculares, etiam hiqui plus aliis possunt nullo modo se intromitantur verum semota omni disputatione, Episcopis, & ab eis missis obediant, & de rebus controversis expectent concilij determinantionem. pos. 50. art. 16.

Religionis in negotio (præsertim quando Archidiaconi, & Vicarij Prælatorum idiotas & non legitimos concionatores prohibere, aut de bonis aliquorum ejicere volunt.) domini terrestres non solum non impediant; sed etiam adjuvent ecclesiasticos, contrarium facientes ad primam monitionem Regiæ Majestatis, vel locum tenentis comparere tentantur, & puniantur. pos. 48. art. 10.

Religiosi reformentur per Episcopos, S. Ladisl: lib. 1, art, 21. Matt: maj. art. 12.

Repulsio in sede judiciaria regiæ Majestatis valet florenis 72, in comitatu valet florenis 36. part. 2, tit. 73.

Repulsio est partis in causa triũphantis, per alteram in causa succumbentem, ab exequutione latæ per judicem sententiæ violenta quædam propulsio. part. 2, tit. 37.

Repulsionis pœna florenis 72. si autem secundò fiat, notam infert repellenti. Matt: maj. art. 16. Vlad: maj. ar. 57. in quinto art: 4. part: 2, tit. 73, & 52.

Repulsione turbans communem inquisitionem, vel oculatam revisionem, in facto minoris potentiæ, & amissione causæ condemnatur, Matt: maj. art. 16. Vlad: ad maj. art. 57.

Repulsionem sine gentibus, ostensione evaginati gladij, facere oportet, & actor contra repulsionem in possessione obtẽta se locans, & è converso reus, cum gentibus ab ingressu talis possessionis actorem repellens; in ejusmodi amissione jure convincitur. Vlad: ad min. art. 19.

Repulsio agitur ostensione qualiscunq; teli, vel instrumenti ad lædendum apti. part. 2, tit. 74.

In repulsione, vicini, & commetanei necessario requirantur, eorumq; ut nomina sunt testes esse factam repulsionem, nec Regium, & capitularem hominem id falso re-

tulliſſe. Vlad: ad. min. art. 18. & part. 2. tit. 74.

Repulſionem facit etiam is, qui in cauſa non ſuccumbit, & quidem ſine onere, ſi triumphans vigore ſententiæ vult ſe ſtatuere in aliquam poſſeſſionem quam non in cauſa ſuccumbens, ſed alius habet prædecessoribus; & id ferrè ſolet evenire, quando pro aliqua arce litigatur. Sed ex pertinentiis illius, aliqua pars diu ad alias manus legitimo aliquo titulo, pervenerat, & nunc obtenta arce, etiam illam patrem reſtituere nititur victor. Item ſi hæreditatem, & proprietatem alicujus juris poſſeſſionarij quiſpiam pro ſe obtinuit, quod titulo pignoris apud aliquem in cauſa non ſuccumbentem habetur; tunc ei a ſi triumphans ſimpliciter, abſq; ſolutione pecuniæ, occupare nititur, jus, hujusmodi poſſeſſorem repellere poteſt. part. 2, tit. 77.

Repulſio, inhibitio, contradictio non admittitur in cauſis bonorum occupatorum, vigore novarum conſtitutionum motis. Poſ. 52, art. 27. Zol. 42, art. 7. poſ. 42, art. 40.

Reſtantiæ ab anno 59. uſq; annum 67. in poſſeſſionibus, quæ per Tartaros, aut alios hoſtes, ſeu Regis exercitum deſolatæ non ſunt ſolvantur. poſ. 67, art. 16.

Retractatio, ſeu revocatio faſſionis, vide ſupra faſſio.

Reviſio oculata, vide ſupra oculata. Qui celebretur, cujuſq; ſit virtutis. par. 2 t. 41.

Reviſio metarum fit inter Vngariam & Auſtriam, & ibi & Vngaria nominati poſ. 74, item poſ. 75 a. 5. item 69. art. 42

Reus qui dicatur. prolog: tit. 13.

Reus ſuccumbens in juramentali depoſitione ſibi ratione occultatarum literarum impoſita, efficitur evictor actoris in bonis, quæ concernebant illæ literæ: prætextu verò metarum ſi deficit, terras litigioſas actor habebit. part. 2, tit. 36.

Reus quando cunq; deficit in juramentali depoſitione; actor triumphat. Ibidem.

Rei, ſeu in cauſam attracti quasdam conditiones, vide in voce actor.

Rex ſuccedit in bonis Nobilium, ſine hæredè decedentium part. 1, tit. 10.

Rex ſuccedit Prælatis, & Eccleſiaſticis in ſuis beneficiis, quantum ad collationem tantum. Ibidem.

Rex bonorum ad ſe devolutorum poſſeſſionem adeat, modo, & ordine divorum Regum, tempore obſervato. poſ. 50, art. 76.

Rex confert eccleſiaſtica beneficia in hoc regno. part. 1. tit. 11.

Rex, quomodo vult, diſponit de bonis in ſemine deficiente. par: 1. tit. 13.

Rex, & populus ſimul condunt leges. part. 2, tit. 3.

Rex legibus ſubjectus, quas condidit. part. 2, tit. 5.

Rex neq; capitalem pœnam in judicio incurrit, neq; emendam capitis, nec in amiſſione honorum condemnatur nec juramentum per ſe, ſed per Directorem deponit, nec literas producit; licet omnibus coram Palatino reſpondere teneatur, & refundit damna per ſuos officiales, & Iobagiones facta. part. 2, tit. 39.

Rex dat exercitum ſolutum in Hungaria, qui ſufficiat non ſolum ad reliquias Regni defen-

defendas; sed etiam ad reprimendos rerebelles. Pos. 46, art. 19. & 43. ar. 8.
Rex habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi.
part. 1, tit. 3. & 10.
Rex extra, & intra Regnum sine processu juris punire potest publicarum constitutionum violatores, proventuum, regiorum, contributionum subsidiorumq3 direptores, Ecclesiarum Dei, & decimarum privata authoritate ablatores nobilium, & miserae plebis oppressores homicidas, & id genus alios malefactores publicos, de quibus est publica quarela.
Poson. 46, art. 25. Vlad: maj: art: 67.
Rex Hungaros habeat consiliarios, & omnes officiales, Vide supra externi.
Rex successor, sine haeredibus morientium. Col. art. 17, 18. Zol. art. 8. par. 1, t. 10.
Rex aliena bona, si quae habet in manibus, restituat his ad quos pertinent. Zol. 42.
art. 8, Poson. 45, art. 16.
Rex, vel filius in Hungaria maneat.
Pos: 52. art. 33.
Rex perpetuo non potest alienari regalia jura etiam cum consilio. Al: art. 16.
Regis equi non pascantur in partis nobilium absq3 eorum consensu. And: art. 16.
Regis ministri in synodo judicentur.
Col: art. 7, 9.
Regis Tricesimatores, & alij officiales tam Hungari, quam externi pareant legibus regni, in literis Cancellaria Hungarica datis, nec se referant ad Cumerarios Germanos, sed subsint camerae Hungar. Poson: 59, art 9. poson. 56. artt. 37.
Pos. 55, art. 16.
Reges quorum privilegia servantur.
part. 2, tit. 14.
Rege mortuo, arma sumens, vel turbans pacem, notam incurit. Vlad: maj. ar. 10.
Regales census reddere nolentes, cogantur per Comitem, sub poena trium marcarum.
Sig: maj. art. 8. Vlad: maj. art. 26.
Regales proventus sunt isti, Tricesimae, Lucrum Camerae, montana, Vrburae, monetarum cusis, salium fodinae, mardurinae; quinquagesimae, vigesimae. Alb. art. 45.
Vlad: maj. art. 26. in 6 art. 4.
Regales Civitates, Buda, Pesth, Cassovia, Posonium Tyrnavia, Barthffa, Eperies, Sopronium, quae vocantur liberae. Item vetus Buda, Strigonium, Alba regia, Leucsovia, Szakolcza, Cibinium, Szegedinum, Item Comani, & Philistei omnes sunt Regis. Item Vvyssegrad, cum duabus insulis, Chepel, & Ros. Item Schemnicia, Cremnicia, Bistricia, Zolium, rivulus dominarum, eum aliis civitatibus montanis Castrum Hvvrth, cum quinq3 civitatibus, Castra, Munkács, Diosgyör, in Transylvania Saxones Regij, Kolosvár, & c. Vlad. in 7. art. 4.
Regales ad proventus nemo se intromittat.
Zol. 42. art. 43.
Regalium jurium donationes non confirmentur. Matth. in art. 21.
Regalia jura, qualitercunq3 alienata, remittantur. Vlad: 6. ar. 1. 2. 3.
Regius homo, tempore reversionis ab exequutione juret, & qui falsè processerit, in facto perjurij amissione capitis, & omnium honorum convincatur.
Sig: maj. art. 12.

Regius homo, tempore reversionis ab exequutione juret, & qui falsè processerit, in facto perjurij amissione capitis, & omnium bonorum convincatur. *Sig: maj: art. 12.*

Regius homo in literis notatus, exequi nolens, tres marcas solvat Comiti. *Sig: maj. art. 13.*

Regius homo debet esse de eodem Comitatu, in quo fit exequtio. *Lud: 1, art: 22.*

Regius homo, & procurator in eadem causa in homagio damnatur. *part. 2, tit. 22.*

Regia ulna. *part: 1, tit. 133.*

Regium nomen per donatarium litibus, ratione donatæ rei motis non immisceatur. *Lud: 1, art. 14. Vlad: maj. art. 61.*

Regium, vel palatinalem, & capitularem hominem criminans, falsam relationem feciſſe; poterit eos jure convincere, per hoc tamen causa principalis non retardatur. *part. 2, tit. 74.*

Romam nemo litigaturus adeat, in prima instantia. *Matt: maj. art: 47, 48. Vlad: maj. art. 47. min: art: 63.*

Rudolphus Austriacus postulatur in Regem Pos. 72, art: 2.

Coronatur 73, die 25 Sept. Pos. 73, ar. 1.

Rudolphi Imperatoris prima Dieta, anno 1578, Pos.

Rueber Joan: creatus in Ung: Pos. anni 72. art. 10.

Rustici rarò admittuntur in testes contra Nobiles, & non, nisi partibus consentientibus. *part. 2, tit. 27.*

Rustici juramentum penes Nobilem, contra Nobilem non valet, penes Nobilem contra ignobilem, vel penes ignobilem contra Nobilem, Nobilem, ratione debitorum, & similium negotiorum valet. *part. 2, tit. 33.*

Rusticus actor, ad unum conjuratorem tres, ad unum florenum jurant in Transylvania. *part: 3, tit. 3.*

Rustico æqualiter succedunt filij, & filiæ in capillis existentes emaritatæ cum honestate, de avitis tantum accipiunt portionem, de acquisitis non. *part. 3, tit. 29.*

Rustici testati uxor partem accipit de bonis illius, stante conjugio de acquisitis; intestati succedit in omnibus simul acquisitis. *Ibidem.*

Rustici uxor secunda, & filij ex ea nati non accipiunt partem de portione filij, ex proxima uxore procreati; si us cum patre fuerit divisus. *Ibidem.*

Rusticus hæredibus carens, testatur de mobilibus, & de medietate immobilium, medietas ad dominum devolvitur; si verò intestatus decesserit, dominum habebit in omnibus successorem, qui providebit ei de sepultura, & solvet ejus debita. *part. 3, tit. 30.*

Rustici variæ sunt conditionis, & perdiderunt libertatem tempore belli crucigerorum. *part. 3. tit. 25. Vlad: 6. art. 67.*

Rustici in prima instantia conveniunt coram solis dominis terrestribus, qui si justitiam administrare voluerint, citantur ad Comitem, prater quam in causis spiritualibus, part. 3, tit. 25. Sig: min. art. 8.

Rusticorum ex parte dominus terrestris coram uno, vel duobus judicibus Nobilium judicium facit. *part. 3, tit. 25.*

Rusticorum ex parte non ad simplicem querelam aliquorum, sed veridice, hoc est, per

per evocationem requisiti, tenentur justitiam facere domini terrestres.
part. 3, tit. 26.

Rusticos statuere citatus dominus terrestris, ita vt & ipse cum illis cõpareat, si nec ipse comparet, nec rustici, dominus in tribus rusticorum, singulis in una marca multantur, & præterea in causa principali succumbunt; ita, vt si ad curiam Regiam fuit facta citatio, in facto majoris potẽtiæ dominus, & statuti perdunt bona, & caput, in facto minoris potentiæ sive in curia, sive in Comitatu dominus in centũ florenis, statui commissi singuli in suis homagiis condemnantur, & eam in majori potentia, supra centum florenos comitat° non gravet: Ibidem.

Rusticus ad primitias, & nuptias subsidium tollerabile præstat. pos. 48. 39.

Rusticorum ex parte judicium facere promittens dominus, in facie possessionis, ubi illi resident, judicat in termino per judicem ordinarium assignato, & si terminum primum neglexerit, pro singulis statui commissis, in tribus marcis, pro duabus judici, & pro tertia parte adversario persolvendis condemnantur, si secundum (in causa majoris potentiæ) status jussi, omnia bona mobilia, & immobilia, & caput perdunt, ita quod bona inter partem, & judicem distribuũtur, modo præmisso.
part: 3, tit: 26.

Rusticorum ex parte quando dominus terrestris justitiam impendit, si fuerit in capitali condemnati, ipse duas bonorum partes, tanquam judex accipit, tertiam adversæ parti, una cum capite convicti, da-

re tenebitur, sub pœna homagy condemnati. Ibidem.

Rusticus condemnatus nullas res habẽs quomodo rependit damna aut debita.
Vide supra damna.

Rusticus hæredi minori potest testamẽtaliter alium hæredem substituere, & valet substitutio, si hæres ante duodecimũ annum ætatis decedit, aliter non. part. 3, tit. 30.

Rustic° non habet perpetuitatem in suis hæreditatibus, sed dominus. Ibidem.

Rusticus cum nobili per se litigare non potest.
Ibidem tit: 31.

Rusticus inventus succidere, vel decorticare sylvam alienam, perdit res, quas secum habet, & in homagio convincitur.
part 3, tit. 33.

Rusticis juramenta sic imponuntur, quando coloni statui commissi, ad judicium domini terrestris remittũtur, & actor Nobilis in judicio domini trinas literas inquisitorias producit: si simpliciter negãt, rei actionem singulis quadragesimo. Si binas inquisitorias exhibeat, vigesimo. Si unas decimo se, sin similibus, purgatio adjudicatur. Si verò & actor, & reus sunt ignobiles, servatur loci consvetudo, si post inquisitorias ab actore exhibitas in causa attracti actionem negantes vicinorum testimonio, aut alio probabili documento se innocentes ostendere voluerint. Et actor id acceptare nolens simpliciter juxta inquisitorem voluerit: justitiam administrari: media pars juramenti de falcatur reis, & hoc in civilibus, nam in criminalibus, quando ad caput malefactoris juratur, criminis qualitas ponderatur.
part. 3, tit. 27. Rusti-

Rustici regales, seu cives, coram suo judice in prima, in secunda instantia Magistro Tavernicorum conveniuntur.

Sig: min. art. 12.

Rusticis libertas transmigrandi de loco in locum intra tamen, & non extra Regnum, reddita est, anno 1556, in qua hic ordo servari debet, ad requisitionem domini vel Nobilis, ad cujus bona rusticus transmigrare vult: Judex Nobilium & juratus nobilis illius comitatus, in quo tunc idem rusticus residet, ad faciem loci de quo discedere cogitat, accedat, coram quibus terragium 2 den: judici ejusdem loci deponẽs, significet de suo discessu, quo facto, Judex Nobilium præfigat decimũ quintum diem & sub hoc termino deliberet rusticus, an omnino discedere velit aut remanere. Si perstiterit in voluntate discedendi, infra prædictum 15, dierũ terminũ priori domino, colonusq3, & servitoribus ejus, si quid debet, vel si quid contra eos deliquit, satisfaciat, domumquoq3 suam, si desolavit, ædificet. Alioquin ipso 15, die judicialium, & juratis ex parte ejus de prædictis, de omnibº quoq3 maleficiis, de quibus fortè accusaretur satisfactionem plenam impendent, atq3 sic Rusticum cum omnibus bonis ad locum, quo ire vult, migrare permittent. Si qua partium judicis Nobilium, & jurati judicio contenta esse non vult; potest ad sedem comitatus appellare, sed hinc ultra non. Rerum deliberatione comitatus debent esse partes contentæ, si rusticum dominº prior in libertate tenuit ante trãsmigrationem, debet antequã trãsmigret, omnia solvere domino quæ occasione libertatis non solvit, contributiones quoq3 Regias, & in medium Comitatus usq3 ad sequentem connumerationem debita solvere debebit. Pos. 56, ar: 28.

Rusticus migrans, domum suam emptam vel per ipsum ædificatam, cum suis pertinentiis, usq3 ad diem transmigrationis, potest vendere, vel in eam alium rusticum collocare; si usq3 transmigrationem id non facit, relinquitur domus domino terrestri, vineas, terras, prata, non ad sessionem pertinentia, sed extirpantia, aut aliter empta, vel hæreditaria, etiam post migrationem poterit possidere: proventus tamen domino terrestri priori, ratione earum persolvat, si tamen volet, poterit dominus terrestris per æstimationem hæc à colono ad se recipere. Pos. 56. art. 29.

Rusticum legitimè migrare volentem temerè retinens, pro primo termino, per Judices Nobilium assignato in florenis 100. pro secundo 200. pro tertio in amissione possessionis, vel loci, unde non permisit migrare, convincitur, si tamen amissa bona poterunt ij redimere, quorum interest.

Poson. 56, art. 30.

Rusticº præmissus in transmigratione observandis, non observatis alio discedens, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, quæ in dominum devolvuntur, & nihilominus repetitur medio judicium Nobilium, & jurati; qui si per eum, ad cujus bona discessit, non restituitur, in tribus terminis, per eosdem Judices Nobilium & juratum assignandis, incurrit pœnas in proximo articulo denotatas.

Pos. 56, art. 31.

Ruſtici quoq; regij poſſunt, obſervatis obſervandis, migrare eodem modo, ut aliorum coloni. Ibidem.

Ruſtici qui ante hanc de tranſmigratione conſtitutionem migrarunt, vel redire ad priorem locũ, prout libet, ſi tamen priori domino damnum intulerunt, modernus dominus, ex parte eorum debet coram uno judice Nobilium, & jurato judicium facere. Poſon. 56, art. 32.

Ruſtici ex Hungaria in Auſtriam, & Moraviam, & contra fugientes, reſtituatur prioribus dominis. Poſon: 72. art. 29.

Ruſtici ab una porta, tempus ſex dierum gratuitas operas debebunt præſtare ad arces finitimas. Poſ. 57, art. 6.

Poſtea dierum 12. Poſ. 67, art. 17.

Poſon: 69. art: 19. Poſon. 74, art. 5.

Ruſtici ad labores gratuitos non cogantur tempore meſis, & vindemiæ. Poſ. 57. art. 6.

Ruſticos ad labores mittere nolens, dominus, dum requiritur, trium marcarum birſagio mulctetur, per Comitem, aut vicecomitem toties, quoties. Poſ. 63, art. 20.

Ruſticorum ad labores in expeditione, & in exactione birſagij, à non mittentibus negligens Vice-comes amittit officium, & convincitur in flor: 50. Poſ 63, art: 20.

Ruſticorum domini, aut alij quicunq; ſeſe opponentes Vice comitibus in expeditione colonorum, ad labores, aut exactiones birſagij, à non mittentibus, incurrunt pœnam in turbatores exequtionum ſtatutas Ibidem.

Ruſticos cogere ad labores, aut à non mittentibus birſagium exigere ſi non valeret Vice-Vice-comes, Comitis auxilium, ſi neq; ille, Capitanei requirant, & is teneatur illum adjuvare. Ibidem.

Ruſticorum à locis finitimis longiùs diſtantium labores poſſunt redimi pecuniis; quibus alij laboratores loco eorum conducantur. Si autem Vice-comes, aut Capitaneus ad cujus manus talis pecunia datur partem ejus aliquam pro ſe reſervaſſe cõpertus fuerit, primò quintuplum, ſecundò duplum furatæ pecuniæ reddere cogatur, tertiò, ut fur capitis pœnam ſubeat. Poſ. 63, art. 21.

Ruſticorum labores, aliò, quàm ſtatutum eſt, convertens Capitaneus, convincitur in mille florenis, pro media partè fiſco, & pro alia medietate ei, cujus coloni fuerint de ſuo ſtipendio, vel per occupationem bonorum de facto exigendis. Poſ. 67, art. 18.

Ruſtici in Chyallokõz habitantes, mediam partem laborum ad aggerum Danubij reparationem impendant. Poſ. 69, art. 21.

Ruſticis liceat labores præſtare, vel redimere decem nummis, pro uno die, vecturam unius currus cum equis duobus den: 40, cum duobus bobus den: 20, & ſic conſequenter. Poſ. 54, art. 7.

Ruſtici Archiepiſcopi Strigonienſis, & ejus Capituli laborent ad Uyvár. Poſ. 59, art. 27

Ruſtici prohibentur venari, & aucupium exercere. Vlad. 5. art. 18.

Ruſtici per potentiores non opprimantur. And. art. 13.

Ruſticus unus ſuo juramento flor: 1, ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amiſſa pecunia, recuperat. part. 2, tit. 32.

Solvant tamen de prædiis, seu terris, quas vel emunt, vel aliter pro se usurpant, si prius de illis decimæ sunt solutæ.

Rutheni, & Rasciani, ac Valachi omnes liberi à decimis. Vide supra Decimæ.

S.

Salvi conductus violatores nota infidelitatis feriuntur. part: 1, tit. 14. Matt: 2. art: 27.

Sales extranei in regnum non introducãtur, ubi autem reperti fuerint, auferantur per dominum loci, vel possessionis; si autem is non abstulerit. Comes talem ejus possessionem pro Rege occupet. Sig: min. art. 20. Sig: 3. art. 8. Alb: a. 9 Matth: 2. art. 9.

Salium novæ Cameræ aboleantur. Vlad: min. art. 37.

Salium Cameræ restaurentur, & Rex possit in quorumcunq; bonis loca pro filialibus Cameris eligere. Pos. 48, art. 29.

Salibus Polonicis uti licet Comitatibus Turocz, Arva, Lyptho, item maritimis Sclavi uti possunt. Pos. 48, art. 29.

Sanguinis conjũctio sola efficit mutuam successionem. part. 1. tit. 47.

Scholares arma non deferant. Vlad: 7. art. 60.

Sclavi fugitivi, qui redire volunt, remittantur ab his, in quorum bonis sunt, sub pœna in articulis migrationis colonorum contenta. Pos. 50, art: 72.

Sclavoniæ leges. part: 3, tit. 3.

Sæculares judices remittunt causas de foro spirituali, ad se transmissas, si cognoverint eas esse fori spiritualis. Vlad: maj: art: 46.

Sæculares etiam hi, qui plus cæteris posse videntur, sint subditi, & obedientes Episcopis, & ab eis missis in omnibus quæ ad religionem, vel cultum Dei spectant, semota contentione, & disputatione; neq; contra eorum doctrinam, quamvis ratione sese efferant; sed si quid in disputationem vocari posse videretur; id concilio reservetur dirimendum interim insistatur veteribus institutis ecclesiæ. Pos. 50, art. 16. Sop. 53, art. 9.

Sedem judiciariam violans, condemnatur in marcis 25. Sig: maj. art. 7. Matt: maj. art. 58. Vlad: art: 67.

Semen deficit, si masculi non supersunt, etiam filiabus superstitibus secus est in bonis utrumq; sexum concernentibus. part. 1, tit. 21.

Seminis defectus. Vide supra defectus.

Semine masculino carentis bona, qui ad se devoluta esse dicit, debet jura sua producere, infra anni revolutionem. part. 2, tit. 29.

Sententias latas, & ferendas Rex autoritate & brachio suo regali exequi faciat; nec patiatur perturbari executionem judiciorum. Pos, 46, art. 30.

Sententias quando possint exequi Capitanei, Vide supra Capitanei.

Sententia est judicis definitio causæ, & controversiæ finem imponens, condemnationemq;, vel absolutionem continens. part. 2, tit. 42.

differt ab opinione, tanquam certa à dubia. Ibidem.

quintuplex capitalis, emenda capitis, notæ simplex calumnia. Ibidem.

Senten-

Sententia capitalis, in casibus majoris potentiæ, & contra seculares masculinas personas cum solis secularibus litem habentes fertur. Ibidem.

Sententia emendæ capitis, hoc difert à capitali; quod persona condemnata nec capitur, nec supplicio afficitur, sed redimitur homagio; bona tamen amnia, ut in capitali redemptibiliter occupantur. Ibidem.

Sententia capitalis in quibusdam casibus, etiam contra fœminas fertur, si videlicet parentes, maritos, liberos occiderint, vel occidi fecerint. part. 2, tit. 43.

Sententia capitalis fertur contra ecclesiasticos in tribus casibus, crimine læsæ Majestatis, nota infidelitatis, deliberato homicidio. part. 2. tit. 44.

Sententiæ capitalis executio talis est, Condemnati bona occupantur, per sententiam ipse capitur, sed ab actore non detinetur, verum judici assignatur puniendus, judex triduo eum tenebit, sub quo si concordare non potest, occiditur, occiso eo, bona redduntur hæredibus. part: 2, tit. 55. Lud: art. 9. Matt: maj. art. 55. Vlad: maj. art. 74.

Sententiati de bonis, antè omnia, portio filiorum, & filiarum (si utrumq; sexum concernant, & fratrum indivisorum) exciditur, & tunc præcisè sola convicti portio assignatur judici, & adversario. part. 1, tit. 60.

Sententiæ antè decimum diem pronuntiationis earum non extra dentur per Prothonotarios. Pos. 45, art. 39.

Sententia inhiberi potest, quo die lata est, pos. 15, 50. art. 52.

Sententiæ inter Austriacos, & Hungaros diffinitæ pronuncientur. Pos. 55. art. 13.

Per sententiam in curia regia latam, bona intra ambitum solius Regni Hungariæ: non autem in partibus ei subjectis existentibus, amittuntur, excipitur nota infidelitatis, per quam perduntur omnia. parte 2, tit. 65.

Sententiæ, quæ non potuerunt exequi propter disturbia, maneant in suo vigore. Zol. 42. art, 23.

Sententiæ simplices sunt, quæ feruntur extra quinq; casus, in causis quæ ultra 100 florenos, & damnorum refusionem non se extendunt. parte 2, tit. 67.

Series servetur in causis levandis. Pos. 50. art. 51.

Servitor fugiens, non completo tempore sui servity, redditur domino, à quo fugit. S. Steph: lib. 2. cap: 21. S. Ladisl. lib. 3, cap: 2, 21. Matth: maj. art. 39.

Servitores occupatorum bonorum alienorũ, si restitutioni se se opponunt, & bonorum confiscatione, & in personis ubiq; puniantur. Zol: 42, art. 5.

Servitores, violatores, publicarum constitutionum, cum dominis deprehensi, bona perdunt, & in personis puniuntur. Pos. 46, art. 25.

Sexus fœmineus non habet portionem in bonis servitiis acquisitis. part. 1. tit. 18. nec in bonis fratrum pecuniis emptis. part. 1, tit. 17.

Sexus fœmineus per gratiam patri nota condemnato factam, restituitur ad successionem bonorum utrumq; sexum concernentium. parte 1, tit. 20.

Sexus fœmineus non habet portionem in bonis, quæ partim pro seruitiis, partim pro pecunia sunt collata; sed tantum recipit partem ex summa data pro illis bonis. parte 1, tit. 21.

Sexum fœmineum non cõcernere aliqua bona probatur solis literis originalibus, super acquisitione eorundem bonorum confectis, vel illis, non extantibus, juramento quinquagesimo se. part. 1, tit. 37.

Siculorum Transylvanorum leges. part. 3, tit. 4

Sigillum falsum qui sculpit, aut eo utitur nota feritur. part. 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 14

Sigillum est notariorum signum, auro vel argento, vel cera impressum, corroborans omne factum, duplex, authẽticum & non authenticum. part. 2, tit. 13.

Sigillum authenticũ dicitur, quasi authoritatem habẽs, cui credi debeat, estq; Principum, judicum, ordinariorum capitulorum, & conventuum ac civium in factis coram eis vertentibus. Ibidem.

Sigillum non authenticum est cujuscunq; suum privatũ, sub quo Prælati, prior Auranæ, Comites liberi, & perpetui Rascia Despotus possunt constituere procuratores, aliy non. Ibidem.

Sigilla authentica habentes, & procuratores constituere, & omnes fasiones possunt celebrare sub illis. Ibidem.

Sigilla Capitulorum, & Conventuum desertorum ubiq; perquirat Rex: & apud se, vel suum Locumtenentem retineat. Posf 10. art. 6.

Sigillum proprium habeat quilibet Comitatus, quod servetur in arca sub sigillis Vicecomitum, & judicum nobilium; sub quo litera sententionales extra datæ debent habere subscriptiones Vicecomittis, & judicum nobilium qui scribere sciunt ac Notarij. Posf 50, art. 62.

Sylvæ circa vias per 200 cubitorum spacium resecentur. Poson. 48, art. 45.

Sylvæ omnium debent esse liberæ, ad finitimorum locorum munitionem; quæ proprias, & sufficientes sylvas non habent. Posf 63, art. 22.

Spoliatores ad nos à Turcis profugientium notam incurrunt. part: 1. tit. 14.

Spolium in bello captum Rex non auferat. Vide supra bellum.

Sponsa decedente ante carnalem copulam, res pro honore nuptiarum, aut tempore subarationis eis datas non recuperat sponsus; post copulam si decedat sine testamento, retineat eas sponsus. part. 1. tit. 100.

Statutum, est jus quoddam regni commune vim legis habens. Prol: tit. 8.

Statutum non valet contra jus Canonicum, si sit contra libertatem Ecclesiarum, aut animæ salutem non tollit, sed interpretatur jus divinum, & naturale. Prol. tit: 9.

Statuta pro se condere civitas, vel populus potest cum superioris consensu (modò non sint contraria legibus regni:) quæ solos ligant conditores. part. 3, tit. 2.

Statutione firmari debet infra annum omnis donatio. part. 1, tit. 32.

Statutorum cum clausula (cum nos) annum cum dicitur nobilis, sexaginta dies habent ad exequendum. part. 1, tit 33.

Penes statutorios (cum dicitur) debet pro du-

ci

ci donatio, penes cum nos, non.
part. 1, tit. 34.
Statutione legitima, quæ faßiones indigent. Vide ſupra faßiones.
Statutione annua indiget contractus de mutua ſucceßione, uno contrahentium decedente parte 1, tit: 66.
Statutioni cum jure regio contradicens debet infra annum de ſuo jure decedere.
Matt: maj. art: 27. & 5, art. 15.
Statutiones, quæ ob turbulenta tempora peragi non potuerunt, usq; ad conventum Zolienſem, hinc per annum præmiſſæ ſunt peragi. Zol: 42, art, 23.
Statutiones bonorum, ad quorum facies, obmetum & pericula, à Turcis imminentia accedere non poſſunt in locis tutis, vicinioribus præſentibus (ſi habentur) Vicecomite, & judicibus nobilium aliisq; vicinis fiant. Et qui aliter, facta ſtatutione, ſe in dominium bonorum aliquorum intromiſerint, jure conventus, & convictus; in perennali eorundem æſtimatione convincitur. Poſ. 63. art. 45.
Statutioni quì contradicere non potuit, quia ob magnam reſidentiæ diſtantiam, vel aliam cauſam, ad ejus ſcitum provenire nequivit; evocet impetratorem, & ſi conſtituerit ipſum ante ſtatutionem fuiſſe in bonorum dominio, reſtituantur eidem. Impetratorq; extra dominium ea requirat: Si autem compertum fuerit, ipſum, vel ejus ſervitorem ita propè fuiſſe, vt potuerit eis de ſtatutione conſtare; tamen impetratore in bonis permanente, actor jus extra dominium proſequantur.
Poſon. 63, art: 46.
Statutioni contradicens, ſi de recenti bonorũ poſſeßione ſe ingeſſerat, ſi infra annum non probat jus ſuum, ſive celebrentur Octavæ, ſive non ejiciatur, & ſolvat fructus perceptos, ſi autem illa bona etiam prius poſſedit, jure requiratur.
Matt. maj. art. 30.
Strigarum pœna, primo ad eccleſiam ducta jejunent, ſecundo deprehenſæ jejunent: poſt jejunium, clave eccleſiæ ignita in pectore, in fronte, inter ſcapulas per modum crucis urantur. Tertiò tradantur judici ſeculari S. Steph: lib. 1, cap: 31, S. Ladiſ lib. 1. cap 57.
Studiorum cauſa, & in peregrinationibus abſentes non gravantur ſententia per non venientiam, ob unicam non comparitionem. Vlad: ad min. art. 1.
Stupratores conſanguineorum, notam ſubeunt. part. 1, tit. 14.
Succeßio mutua non fit inter filias duorum fratrum, poſt diviſionem, ſeorſim in mares præfectarum. part. 1, tit. 50.
Succeßio mutua non fit inter fratres diviſos in bonis poſt diviſionem per alterutram acquiſitis, niſi ſit in donatione utriusq; nomen inſertum. Ibidem.
Non ſuccedunt invicem ſangvine non juncti, licet ſint eis aliqua bona ſimul donata. part. 1, tit. 47.
Succeſſorium jus ex ſangvine, vel adoptione alicujus in bonis quis habens poſſeſſore mortuo ſine filiis, apprehendit ſtatim ille reale dominium bonorum, absq; ſtatutione, nutrit filiam, & uxorem mortui, ac elocat. part: 1, tit. 100.
Synodos celebrent Epiſcopi, ad quas ſub pœ-

na Regi, arbitraria, omnes regnicolæ tenentur plebanos mittere. Pos. 59, art. 39.

T.

Tabernam intrans arma non ferat, aliquin auferantur ei, & ipse tres dies jejunet in cippo. Matt: maj. art. 68.

Talerorum cussio permittitur ad tempus. Sop. 53. art. 25. Pos. 55, art. 8. & 54. art. 16. tollitur tanquam damnosa. Poson. 56. art. 38.

Taxa Regi pari voto totius regni offeratur in dieta generali, non à singulis comitatibus, sub pœna perjurij. Vlad: anno 1504. art. 1. & amissione bonorum.

Telonium, vide infra tributum.

Vectigal tamen, seu vada nova fluviorum ad distantiam unius miliaris à veteribus concedantur. part: 2, tit. 10.

Terragium pro sepultura interfecti non petatur. S. Stephan: lib. 1, cap. 11. Lud: 1, art. 2. Alb: art. ult. Matt: maj. art: 65. Vlad: maj. art. 29. Ad maj: art: 6.

Terrarum, pratorum, ac sylvarum occupationes, usq; ad decem jugera comitatus judicat. Vlad: in 5. art. 8.

Terrestris dominus, quomodo impendere debeat judicium ex parte rusticorum suorum, vide supra rusticus. Quomodo se habeat erga rusticos suos, vide ibidem.

Terrestri domino In causa qui citatus fuit, & jussus colonos statuere, post inquisitionem jurando absolvuntur, & coloni si ipse succumbat, succumbunt illi quoq;. part: 3, tit: 27.

Terminorum completiones, Prothonotarij per senestram alta voce pronuncient. Vlad: ad min. art. 11.

Testamenta sive condant status spiritualis, sive non patroni bona, & res eorum post mortem non occupent, nec pro se accipiant. Poson. 57. art. 10.

Testamentaria causa judicantur à judice spirituali. Vlad: maj. art. 46.

Testis, plura de testibus supra in Verbo communis inquisitio.

Testes qui dicantur: Prolog: tit. 13.

Testes esse non possunt servi contra dominos. S. Stephan: lib. 2, cap. 19.

Testis esse debet talis, qui sit confessus Sacerdoti sua peccata. Col: art: 23, 24.

Testis semel falsus inventus nunquam amplius admittitur. Col: art: 24.

Testi falso genæ adurantur cruciatim. Col: art. 66.

Testium nomina, & qui vicini, vel Commetanei, vel comprovinciales sint, debent scribi in literis relatoriis. part. 2, tit. 29.

Testes in communi inquisitione liberè debent fateri, non coactè, ætatem talem habere, ut recordentur rerum gestarum, de quibus fatentur, modum patratæ rei, & an scitu, vel audito rem noverint exponere. Item Nobiles, non rustici esse debent contra Nobilem, & jurare de veritate dicenda, part. 2. tit. 27.

Testis vocatus ad testificandum, venire nolens per Vice-comitem mulctatur marcis 16. part. 2. tit. 28.

Testimonium vivorum potest probare possessoriũ circa annos LX. Matt: ma. a. 27

Traditores castrorum notæ infidelitatis subjiciuntur. part. 1, tit. 14.

Trans-

Transmigratio colonorum seu rusticorum. Vide supra rustici.

Transumpta literarum, coram judicibus in judicio contradictorio vel tempore divisionis inter fratres, vel cum agitur de conservatione earundem literarum, valent part. 2, tit. 15.

Transylvanorum quædam leges peculiares. part: 3, tit: 3.

Tributum solvere tenetur, qui prius solvebat, non obstante privilegio, recens ei dato. part. 2, tit. 9.

Tributum novum à veteri distare debet unum miliare. part. 2, tit. 10.

Tributa mercatorum divitum duplicatur. Colom: art: 29.

Tributa superflua moderentur, & ad rationem præsentis monetæ reducantur. Sig: maj. art. 28, 29. Matth: maj.art:38 Vlad: maj. art. 88. min: art: ult. ad min. art. 37.

Tributa in pontibus, & navigiis tantum exigantur, sicca etiam in bonis Regis tollantur. Lud:1, art.8. Pos. 46, art.51. Poson.48, art 49 & 50. art. 67, & 52. art. 36. Sop: 53, art.29. Pos.55, ar.15. & 56, art. 46, & 57, art.17.

Tributa etiam à Rege per supplicationem indebitam impetrata, tollantur. Pos. 48. art. 49.

Tributa sicca Vicecomites & judices Nobilium conspiciant, & cum hactenus manserint, inquirant; de quibus Regem per literas informent, tuncq; Rex qua tollenda erunt, tolli faciat per dominos eorum, qui si jussi non tollerent, exigant ab ipsis Comites pro se flor: 100. & nihilominus telonium deponant, alioquin ijdem Comites tenebuntur ad fiscum Regium solvere florenos 200. Poson.50, art.67.

Tributa sicca per Vicecomites, in quorum cunq; bonis etiam si antiqua sint non tamen nituntur bono fundamento tollantur; si quis tolli non passus fuerit; perdit possessionem, in qua illud habeatur, Poson. 56. art. 46.

Tributa nimia exigentes, ad requisitionem Comitis, vel Vicecomitis tenetur sua privilegia ostendere, & Comiti primò in centum, secundò in ducentos florenos, tertiò in redemptibili amissione villæ convincantur, sic & malos pontes tenentes. Pos, 66, art. 12.

Tributorum ad loca Nobiles, & Ecclesiastici divertere non cogantur. Lud: 1. ar. 15. 17. Zilag. a. 9. Vlad: maj. a. 86.

Tributa solvere non tenentur Nobiles & Ecclesiastici de rebus ad usum ipsorum circumferendis, & qui ab ipsis exigit teneatur eum dominus suus ad dupli solutionem cogere, alioquin ipse per Comitem cogatur birsagium, 2 marcarum pendere, eidem Comiti & læso. Vlad min. art. 35. Zilag art. 9.

Imò tributarius exigens tributum à Nobili vel Ecclesiastico, ad requisitionem læsi capiatur, à suo domino, & tradatur Comiti cogendus ad satisfactionem. Si autem dominus id facere nolet, aut non posset, in 100. florenis ordinis jure convincitur, partim judici, partim parti solvendis. Vlad: admin. art. 39.

Et si fuerit in curiam Regiam ad 32. diem

citatus, statim ex parte ejus judicium fiat. Vlad. min: art: 26.
Tributum in una, eademq; possessione in pluribus locis non exigatur. Matth: min art. 14.
Tributarij vias in aliorum territorio non observent. Ibidem.
Tributarij ob non solutum tributum neminem impediant, extra metas possessionis, in qua exigitur tributum. Matt: in art. 14. Vlad: maj. art. 88.
Sub pœna amissionis tributi. Vlad: min. art. 36.
Sub pœna statuta in nimia telonia exigentes. Pos. 66, art: 13.
Tributa non solvant rustici nuptiatores. Matt: maj. art. 39. Vlad: maj. art: 87.
Tributum non majus, sed tantum solvant artifices, quantum alij viatores. Matt: maj. art. 39. Vlad: maj. art. 87.
Tributum non exigatur ab his, qui vehunt triticum ad molam. Vlad: maj. art. 87.
Tributum non exigatur à vehētibus aliquid domino ipsorum. Vlad: ad maj. art. 88.
Tributum non solvunt victualia ad exercitum vehentis, & qui ab eis exegerit, perdit tributum. Pos. 45. art. 24.
Tributarij vias falsas noviter ad invenire non præsumant. Ibidem.
Tributarius pontem, & navim benè reformet; alioquin si propter malam conservationem cuipiam damnū acciderit, solvat. Ibidem.
A tributis solutio exemptio facta ante collationem tributi, valet, post non: Et solæ octo liberæ civitates simpliciter, non habito respectu ad hanc constitutionem, habentur exemptæ. Vlad: ad min. art. 38.
Tricesimarum inscriptio his, quibus dignè sunt inscripta, servetur. Pos. 48, art. 26.
Tricesimæ exigantur in locis consvetis, & more alias consveto. Vlad: maj. art. 27. in art. Sclavon. art. 7. min. art. 29.
Tricesimæ in novis locis erectæ, tollantur. Zolien. 42, ar. 49. Pos. 46, ar. 5.
Tricesima ab uno bove exigatur florenus unus & medius. Pos. 48, art. 48
Tricesimarum loca vide. Vlad: min. art. 29 34, ad min. art. 23.
Tricesimarum loca, quæ periculo ab hostibus non sunt exposita, ne mutentur. Sop: 33. art. 20.
Tricesimo de minutis rebus infra valorem unius floreni non exigantur. Vlad: maj: art: 27, art: Sclav: art. 7. min. art. 29. Sop. 53, art. 20.
Tricesimæ, & alij proventus regij eliberentur, & Cameræ applicentur. Pos. 46, art. 5.
Tricesimæ de his tamen rebus exigantur, quæ de regno educuntur. Vlad: min. art. 29.
Tricesimæ non exigantur de rebus ad forum intra regno deferendis, neq; de animalibus ad macellum ducendis. Vlad: ad maj. art. 53. min. art. 29. Sop: 53, a. 20 Pos. 57. art. 16.
Tricesimæ non exigantur à Presbyteris, Monachis & Nobilibus de rebus ad usum eorum afferendis. Zol: 42, art. 50 Poson: 48 art: 51.
De allodiaturis quoq; suis extra regnum ducendis. Pos. 47. art. 23. Item, 69. art. 16. Item, 74. art. 24.
Tricesimæ per fratrem Georgium institutæ tollantur. Pos. 48. art. 54.

Trice-

Triceſimas nemo ſibi uſurpet, neq; ad eas ſe intromittat. Zol. 42. art. 43, 44.
Triceſimas defraudans ſub hoc colore, quod pro ſuo uſu res deferat puniatur. Poſ. 57, art. 16.
Triceſimatores, & alij regiorum proventuum adminſtratores Hungari ſint, non externi. Vlad: min. art. 30. Sop. 53. art. 20.
Triceſimatoris abſq; ſigillo nemo extra regnum eat. Colo. art: 65.
Triceſimator non à ſingulis bobus den: 8. ſed ab uno negociatore, quotquot habuerit boves, tantum den 2. pro ſcheda exigant. Ab ſalibus autem Polonicis, præter veram triceſimam nihil. Poſ. 67, art. 37.
Triceſimæ à Nobilibus non exigantur. Poſ. 75, art: 7.
Trino forenſis proclamatio qualiter olim fiebat. Alb: art. 30, aboletur. Matt. maj. ar. 20. Vlad: maj. art. 38
Turcis ſubditi coloni dimidiam partem dicæ ſolvant. Poſ. 67, art. 3.
Tutelam gerere puellæ non poſſunt. part 3, tit. 91.
Tutela eſt poteſtas tuendi eum, qui ob imperfectam ætatem ſe defendere nequit, Triplex: legitima, teſtamentaria, dativa. part. 1, tit. 112.
Tutela legitima eſt parentum, & fratrum defenſio. part. 1. tit. 113.
Tutela à Patre ignobili, qui ſecundam uxorem duxit, & eſt dilapidator, tranſit ad alium, alias in bonis liberorum maternis eſt tutor. Ibidem.
Tutela ſequitur bonorum ſucceſſionem. Ibid.
Tutelam gerere poteſt Mater, etiam ad ſecunda vota tranſiens, in bonis, quæ ipſa habuit à mariti bonis ſeparata. Ibidem.
Tutelam gerit frater major. Ibidem.
Tutelam etiam nepotum, filio mortuo, gerit Pater Nobilis. Ibidem.
Tutela teſtamentaria eſt, quæ committitur à patre in teſtamẽto, ſi fratrem non habet, ſi habet, uſq; ad ſua bona diripienda aſpirat, onetur. part. 1, tit. 114.
Tutela dativa à Principe committitur, ceſſante legitima, & teſtamentaria, talibus, qui ad bona pupillorum non aſpirant, nec timetur quod eſſent bona alienaturi quiq; in eodem Comitatu habitant, ubi pupilli habent reſidentiam. part. 1, tit. 115.
Tutela eo ordine defertur, quo bonorum ſucceſſio. part: 1, tit. 116.
Tutela ad fratres ſpectat, deficiente teſtamentaria. Ibidem.
In tutela agnati præferuntur cognatis. Ibid.
Tutela debetur cognatis, agnatis non exiſtẽtibus, ſi bona concernunt utrumq; ſexum, alias non; ſed à Principe conſtituuntur. Ibidem.
Tutela filij penes fratrem manet. part. 1, tit. 113.
Tutelam in bonis utrumq; ſexum concernẽtibus agnato minore exiſtente, cognatus gerit, uſq; dum ille 24. ætatis annum attingat non ultra. part. 1, tit. 117.
Tutela aliquando committitur etiam infra ætatem perfectam, conſtituto agnato. Ibid:
Tutela teſtamentaria deſtruit legitimam, quando illi, qui legitimi eſſe deberent, ad bona teſtatoris adſpirant, vel novæ diviſionis, vel alio titulo, vel jam lites ratione eorum ſuſcitant. Et contra, legitima deſtruit

struit testamentariam, commissam infami, vel notæ infidelitatis subjecto, vel si pater filias, filiis non existentibus, in præjudicium agnatorum cognatis committeret tuendas. part. 1. tit. 119.

Tutelam exercẽt adoptivi legitimis non existentibus, tanquam agnati ante cognatos. part. 1. tit. 119.

Ad Tutelam in quatuor casibus non admittuntur fratres:

Primò, quamdiu subjacent sententiæ capitali.

Secundò, si villam aliquam, in qua cum ipsis pupilli mutuum jus successorium habeant, amiserunt, quia tunc sunt suspecti de dilapidatione.

Tertiò, si alieno juri se subjecerunt, & per hoc non sunt liberi.

Quartò, si notam aut ex perjurio, vel aliter incurrerunt. part. 1, tit. 121.

Tutrix est filij mater, mortuo patre, priusquam transeat ad secundas nuptias. part. 1, tit. 113.

Tutor filij in maternis bonis pater, etiamsi sit ignobilis. Ibidem.

Tutores coram testimoniis fide dignis, inventarium debent facere de bonis & proventibus ad eorum manus pervenientibus & suo tempore rationem dare, maleq; dispẽsata refundere. Ibidem.

Tutores testamentarij ritè constituti legitimis & dativis præferũtur. par. 1, t. 120

Tutores possunt se excusare ab onere tutelæ pluribus modis. part. 1, tit. 122.

Tutores fideles debent esse, alioquin removentur ab officio, duplum solvunt malè expositorum, aut alienatorum, & si in personas pupillorum fuerint infideles, aut causas eorum infideliter gessisse comperiẽtur, infamia notabuntur. part. 1, tit. 123.

Tutores redduntur suspecti, si propria bona stultè consument, si pupillis necessaria non subministrant: Si sine causa pupillos malè tractant: Si sunt malorum morum, & pupillos malis moribus imbuunt: Si fuerint inimici parentis pupilli, aut hujus etiam hostes. Si timetur, ne ad bona pupillorum aspirent. part: 1, tit. 123.

Tutores suspectos omnes possunt accusare vel ex pietate sola. part. 1. tit. 124.

Tutores non accusant pupilli illegitimæ ætatis, possunt autem ex consilio proximorum accusare statim, ubi attigerint ætatem legitimam. part. 1, tit. 124.

Tutores non possunt dare invitis filiis legitimæ ætatis, petentibus dantur curatores. Ibidem.

Tutores furiosum, & amentium possunt assumere onus eorum, & disponere ex necessitate de eorum bonis, non tamen alienare. Ibidem.

Tutores etiam extra terminos judiciorum, accusantur de suspitione, & tutela; accusato statim interdicitur per Regem, bonaq; ad decisionem causæ ad manus communes dantur. part. 1, tit. 125

Tutore de suspitione accusato, & ante finem causæ mortuo, suspitionis pœna extingvitur, hæredes tamen, ejus de malè dispensatis rationem dare, & satisfacere cogũtur. Ibidem.

Tutor convictus de suspitione, similter amovetur à tutela, & alius per Regem datur. Ibidem.

Tutores vigore literarum revisionalium, procedunt in omnibus causis pupillorum, ad tempus ætatis legitmæ. part. 1, ti. 126

Tutoribus insciis, pupilli imperfectæ ætatis nec procuratores constituere, nec fassiones facere possunt. Ibidem.

Tutores virtute revisionalium, etiam concordandi cum adversariis habent authoritatem in causis pupillorum, sine tamen eorum incommodo. part. 1, tit. 127.

V.

VADIARE.

VAdimonium est sponsio quædam sistendi comparendiq; in judicio, ad diem præfixum per se, vel per advocatos.

Vada falsa in præjudicium privilegiatorum tenens, perdit possessionem, in qua tenet. Vlad: maj. art. 89.

Vagum animal apud se retinens solvet 15. pensas Colom: art. 35

Vvayvodæ in partibus regni inferioribus cessent, quorum bonis invenientur, pro quolibet solvant flor: 400. Si verò nec sic quidem fuerint sublati, tenentes eos perdant bona in quibus habent. Vlad: 6, art. 17.

Varasdiensium judiciorum abolitio. Matt: maj. art. 53.

Vecturam victualium ad confinia status pollicentur secundum articulos annorum 45, & 63, & quod præcium eorum præsenti pecunia persolvatur; & salvus conductus vehentibus assignetur propter hostem. Poson: 78, art 7.

Vendens arma, vel victualia infidelibus notam incurrit. Vlad: miu. ar. 72.

Vendere volens jura possessionaria, debet admonere filias, vel fratres, vel vicinos: illis non existentibus, ante quos alij emere non possunt, hoc excepto, si venditio fiat pro capitis redemptione. part. 1, tit. 60.

Venditor vel donator contra eum, cui vendit, aut donavit, pro v. litis, seu donatis agere non potest. par. 1, tit. 77.

Vicarij ecclesiastici causas in curiam Regiam, ad mandatum judicis ordinarij non transmittentes, perdunt beneficia. Vlad: maj. art. 46.

Vicarij non externi, sed Ungari, id est indigne sint. Vlad: ad maj: art: 38, ad min. art. 32.

Vicecomites, & judices nobilium in causarum ex quibus birsagium aliquod habuerunt executione, nullum habent salarium; ubi verò nullum birsagium perceperunt florenum unum per diem habebũt. Pos: 46. art. 39.

Vicecomitum, & judicum nobilium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia ejus non suffragatur. Pos. 42, art. 29

Vicecomites, & judicum nobilium ministros in exeqvutionibus turbans, aut vituperans, in pœnam repulsionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens notam infidelitatis incidit. Tyr. 47, art. 33.

Si talia Officialis vel colonus, sine scitu domini sui patraverit, sub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatum, præmisso modo, puniendum inducere; qui si fugisset, quod non cum suo scitu aufugerit, & non sua voluntate facinus per-

egerit, si etiam patrator diceret, se patrasse ex mandato domini sui, idem dominus tertiusmet duobus, scilicet, Nobilibus in comitatu se purgabit.
Tyr: 47, art. 33.
Vicecomes occupat bona nolentis continuum intertenere, & tam diu tenet, donec duplum neglecti percipiat. Pos: 78. art: 9.
Vicecomes non per solum Comitem, sed, secundum decreta, consensu totius Comitatus, eligatur. Poson. 48, tit. 63.
Vicinis, & Cometaneis præsentes fiant statutiones, reambulationes, & revisiones ac eorum nomina notentur in literis capitularibus. Sig: maj. art. 14.
Vicini, & Cometanei bona sententionati possunt redimere. part. 2, tit. 63.
Vicinorum, & Cometaneorum testimonium plus valet saltem vel trium, quàm aliorum viginti. part. 2. tit. 29.
Vicini præferuntur aliis in bonorum emptione hoc modo: quòd non communi æstimatione, vt fratres sed perennali æstimatione, aut tota summa deposita, ad se recipere valent. part. 1, tit. 60.
Victualium & eorum precij limitatio in castris per Capitaneum Ungarum, & Vicecomitem, vicinorum Comitatuum fieri debet. Sop: 53, art. 9.
Poson. 63, art. 12.
De victualium limitatione, vide supra in dictione, exercituandi modus.
Victualia ad loca finitima convecta, nec vi, nec ad futuram solutionem milites auferant. Pos. 63, art. 9.
Vidua, vide paulò infra uxor.
Villani, vide supra rustici.
Villas nobilium inter se non dividant Capitanei, & miseram plebem non expilent, juxta articulos anni. 63, Pos. 78, art. 6.
Vina colonorum etiam precio non auferant domini terrestres ipsis colonis invitis.
Pos 50, art. 36.
E Vinea vt terrestris dominus ejiciat.
part. 1, tit. 133.
Vino: um educillatio, vide supra educillatio.
Violatores Ecclesiarum, supra Ecclesiarum.
Violatores publicarum constitutionum, direptores regiorum proventuum, & decimarum Nobilium, & plebis oppressores, quæ è publica querela intra, & extra regnum, sine processu juris. Rex puniat.
Pos. 46, art. 26.
Violatio sedis judiciariæ, vel Regio, vel comitatuum punitur florenis 100, & violator è sede Regia non emittitur, antequam deponat. part. 2, tit. 69.
Violentiæ, & potentiæ omnes inter duos Reges in suspenso relinquuntur.
Zol. 42. art. 25.
Violentiæ à subditis unius Regis, contra subditos alterius, usq; ad obitum Joannis Regis patratæ, penitus sunt sopitæ: quæ verò inter subditos utriusvis ejusdem tamen sunt patratæ, de his jure agi potest.
Pos. 52, art. 20.
Violentus occupator alienorum bonorum infra annum ejicitur violenter; postea juris ordine convictus, capitalem sententiam subit. part. 1, tit. 68, & part: 2, t. 42.
Sig: maj. art. 93.
Violenter se ingerens in bona, ad alium devoluta, & jure conventus, capitali sententia damnatur. part. 1, tit. 68.

Violentias patrans in bonis proficiscens ad dictam incurrit notam infidelitatis.
Poson. 67, art. 46.
Vissegradiensis civitatis libertas sublata.
Vlad: maj. art. 102. min art 39.
Ulna Regia. *part: 1, tit 113.*
Urburæ, id est proventus regales, vel regales proventus, supra in litera R.
Urburæ jus regale. Lud: anno 1351, art. 53
Vide quoq; in dictione minerâ argentum in Cameram accipitur marca 1, flor. 6. denar: 50, extradatur marca 1, flor: 7, den. 50, id est, nunc urbura flor: 1.
Usu capio, est pecus vagabundum.
Uxor succedit marito deficiente, & contra in bonis utriq; donatis, vel emptis, si literæ superinde confectæ, habeant nomen utriusq;. *part: 1, tit. 48.*
Uxor sine filiis decedentibus nutritur, & si nubere vult, redditis dote, & paraphernalibus elocatur a successore in bonis.
part. 1, tit. 67. Sig: maj. art. 24.
Uxor vidua succedit marito intestato, & sine liberis decedenti in omnibus mobilib⁹.
part. 1, tit. 98.
Uxor de curia mariti non excluditur ante secunda vota, nisi sit castrum, & illud unicum quia tunc alia curia ei assignatur, excluditur juris ordine de bonis juxta æstimationem superantibus ejus dotem, per legitimos successores. *part. 1. tit 98.*
Vxor ad secunda vota transiens dota accepta cedit de bonis mariti. *Ibidem.*
Uxor fugiẽs à viro reddatur ei toties qnoties
Col: art. 74
Uxor relicta de bonis mobilius mariti inter filios & filias, non emancipatos, & fratres indivisos superstites, accipit unam partem, cum veste meliori, & equis curriferis *part: 1, tit. 99.*
Uxor non succedit marito in juribus possessionariis durante conjugio emptis: nisi sit ejus nomen in literis fassionalibus positum; succedit in quibuslibet pignoratitiis, antea, vel in conjugio adeptis, aut in eorum pretio, si redimantur simul, & æque cum hæredibus. *part. 1. tit. 102.*
Uxor vidua non transiens ad secunda vota, vita durante, manet in curia, & bonis mariti dotem suam non superantibus.
Ibidem, & tit. 134.
Uxor consanguinei sui facta per ignorantiam separataq; accipit dotem, & paraphernum scienter ei nupta paraphernum tantum accipit. *part. 1, tit. 106.*
Uxor dotem relaxare potest marito ex certis causis tempore mortis, & alias metu cessante, etiam causis non existentibus.
part. 1, tit. 109.
Uxor marito, & è contra potest facere fassionem de bonis, de quibus posset externo.
part. 1, tit. 110.
Uxor marito, & è contra jura possessionaria non simpliciter, sed ex causa evidenti potest impignorare, *part. 1, tit. 110.*
Uxor defuncti absq; hærede, manet in bonis mariti, donec sciatur an concernat jus fœmineum, si hoc non compertum fuerit accepta dote cedit. *part. 1. tit. 29.*
Uxorati olim fuerunt sacerdotees in Ungaria. *S. Lad. lib. cap. 12, & 34. Colom. art. 52, 71, 76, 77.*

Uxores nobilium, viventibus maritis ratione sive majoris, sive minoris potentiæ, non evocantur; sed soli mariti. Verum si ex bonis fuerit potentia patrata, quæ solas uxores concernunt: tunc uxores cum maritis, etiam si hi ignobiles fuerint, evocantur uxores quoq; relictæ. Tutrices liberorum pupillorum in pupillari ætate constitutorum, evocãtur ratione potentiæ tunc patratæ; semper tamen per procuratorem comparent non personaliter.

Vlad. ad min. art. 13.

DE DIVERSIS REGVLIS JURIS ANTIQVI CIVILIS ET CANONICI.

Regula I.

REgula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat: non ut ex Regula jus sumatur: sed ex jure, quod est, Regula fiat. Per Regulam igitur, brevis rerum narratio traditur, &, ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio est: quæ simul cum in aliquo viciata est, perdit officium suum.

II.

Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt, & ideò nec judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abstinere.

III.

Ejus est non nolle, qui potest velle.

IIII.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel Domini.

V.

In negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum: alia eorum qui fari possunt, quamvis actum rei non intelligerent: nam furiosus nullum negocium contrahere potest: pupillus omnia tutore authore agere potest.

VI.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

VII.

Jus noſtrum non patitur eundem in paganis & teſtatò & inteſtatò deceſſiſſe: earumq; rerum naturaliter inter ſe pugna eſt teſtatus, & inteſtatus.

VIII.

Jura ſangvinis nullo jure Civili dirimi poſſunt.

IX.

Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur.

X.

Secundum naturam eſt, commoda cujusq; rei ſequi eum, quem ſequuntur incommoda.

XI.

Jd, quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt.

XII.

Jn teſtamentis plenius voluntates taſtantium interpretantur.

XIII.

Non videtur cepiſſe, qui per exceptionem à petitione removetur.

XIV.

Jn omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.

XV.

Is qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur.

XVI.

Jmaginaria venditio non eſt precio accedente.

XVII.

Cùm tempus in teſtamento adjicitur, credendum eſt pro hærede adjectum: niſi alia mens fuerit teſtatoris: ſicut in ſtipulationibus promiſſoris gratia tempus adjicitur.

XVIII.

Quæ Legata mortuis nobis ad hæredem noſtrum tranſeunt: eorum commodum per nos his, quorum in poteſtate ſumus, eodem caſu adquirimus: aliter, atq; quod ſtipulati ſumus: nam & ſub conditione ſtipulantes, omnimodo eis adquirimus, etiam ſi liberatis nobis poteſtate domini conditio exiſtat.

XIX.

XIX.

Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus, hæredi autem hoc imputari non potest, cùm non sponte cùm legatariis contrahat. Non solet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur.

XX.

Quoties dubia interpretatio libertatis est: secundùm libertatem respondendum erit.

XXI.

Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere.

XXII.

In personam servilem nulla cadit obligatio. Generaliter prohandum est, ubicunq; in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio hoc habēdum esse.

XXIII.

Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt quidam & dolum & culpam, dolum tantum: depositum & precarium, dolum & culpam; mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ, negotia gesta. In his quidem & diligentia. Societas & rerum cōmunio & dolum & culpam recipit. Sed hæc ita: nisi si quid nominatim convenit, vel plus, vel minus in singulis contractibus. Nam hoc servabitur, quod initio convenit (legem enim contractus dedit) excepto eo quod Celsus putat, non valere, si convenerit: ne dolus præstetur. Hoc enim bonæ fidei judicio contrarium est, & ita utimur. Animalium verò casus, mortes, quæq; sine culpa accidunt: fugæ servorum, qui custodiri non solent: rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur.

XXIV.

Quatenus cujus interest, in facto, non in jure consistit.

XXV.

Plus cautionis in rem est, quàm in personam.

XXVI.

XXVI.

Qui potest invitis alienare: multò magis & ignorantibus & absentibus potest.

XXVII.

Nec ex prætoriò, nec ex solenni jure privatorum conventione quidquam immutandum est: quamvis obligationum caussæ pactione possunt immutari, & ipso jure, & per pacti conventi exceptionem: quia actionum modus, vel lege, vel per prætorem introductus privatorum pactionibus, non infirmatur: nisi tunc cùm inchoatur actio, inter eos convenit.

XXVIII.

Divus Pius rescripsit Eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere possunt, condemnandos.

XXIX.

Quod initiò vitiosum est, non potest tractu temporis cõvalescere.

XXX.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

XXXI.

Verum est, neq; pacta, neq; stipulationes factum posse tollere. Quod enim impossibile est, neq; pacto, neq; stipulatione potest comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere possit.

XXXII.

Quod attinet ad Jus Civile, servi pro nullis habentur. Non tamen & jure naturali: quia quod ad Jus naturale attinet, omnes homines æquales sunt.

XXXIII.

In eo, quod vel is, qui petit, vel is, à quo petitur, lucri facturus est: durior causa est petitoris.

XXXIV.

Semper in stipulationibus & in cæteris contractibns id sequimur, quod actum est, aut si non pareat quid actum est: erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentamur. Quid ergo si neq;

si neq; regionis mos appareat, quia variatus fuit? ad id, quod minimum est, redigenda summa est.

XXXV.

Nihil tamen naturale est, quàm eo genere quodq; dissolvere, quo colligatum est: Jdeò verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur.

XXXVI.

Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.

XXXVII.

Nemo, qui condemnare potest absolvere non potest.

XXXVIII.

Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum perveniſſet.

XXXIX.

Jn omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium moræ sit, quo minus fiat.

XL.

Furiosi, vel ejus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.

XLI.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur. Jn re obscura meliùs est favere repetitioni, quàm adventitio lucro.

XLII.

Qui in alterius locum succedunt, justam habent causam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur. Fidei usores quoq; non minus, quàm hæredes, justam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agetur, non etiam si agat. Nam planè qui agit, certus esse debet: Cùm sit in potestate ejus, quando velit, experiri: & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

XLIII.

Nemo ex his, qui negat se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediat. Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine: una quis expediri debet.

XLIV.

Toties in hæredem damus de eo, quod ad eum pervenit: quoties ex dolo defuncti convenitur, non quoties ex suo.

XLV.

Neq; pignus, neq; depositum, neq; precarium, neq; emptio, neq; locatio rei suæ consistere potest. Privatorum conventio juri publico non derogat.

XLVI.

Quod à quoquo pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.

XLVII.

Consilij non fraudulenti nulla obligatio est. Cæterùm si dolus & calliditas intercessit: de dolo actio competit. Socij mei socius, meus socius non est.

XLVIII.

Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur non prius ratum est, quàm si perseverantia apparuerit judicium animi fuisse ideoq; brevi reversa uxor, nec divortisse videtur.

XLIX.

Alterius circumventio alij non præbet actionem.

L.

Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.

LI.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alij restituere.

LII.

Non videtur defendere, non tantum qui latitat: sed & is qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actionem.

LIII.

Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consultò dati donatio est.

LIV.

Nemo plus juris ad alium transferre potest, quàm ipse haberet.

LV.

Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.

LVI.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

LVII.

Bona fides non patitur, ut bis eidem exigatur.

LVIII.

Ex pœnalibus caussis non solet in patrem de peculio actio dari.

LIX.

Hæredem ejusdem potestatis jurisq; esse, cujus fuit defunctus, con-
LX. (stat.

Semper qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur: sed & si quis ratum habuerit, quod gestum est obstringitur mandati actione.

LXI.

Domum suam reficere unicuiq; licet: dum non afficiat invito alteri, in quo jus non habet.

LXII.

Hæreditas nihil aliud est, quàm successio in universum jus, quod defunctus habuerat.

LXIII.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram fa-
LXIV. (cere.

Ea, quæ rarò accidunt, non temerè in agendis negotiis computan-
LXV. (tur.

Ea est natura cavillationis, quam Græci soritem, appellant, ut ab evidenter veris, per brevissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.

LXVI.

Marcellus definit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali ab horrentem.

LXVII.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior est.

LXVIII.

Jn omnibus causis id observatur, ut ubi personæ conditio locum facit beneficio: ibi deficiente ea, beneficium quoq; deficiat. Ubi verò genus actionis id desiderat: ibi, ad quemvis persecutio ejus devenerit, non deficiat ratio auxilij.

LXIX.

Jnvito beneficium non datur.

LXX.

Nemo potest gladij potestatem sibi datam, vel cujus alterius coërcitionis, ad alium transferre.

LXXI.

Omnia quæcunq; causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

LXXII.

Fructus rei est vel pignori dare licere.

LXXIII.

Quò tutela redit, eò & hæreditas pervenit, nisi cum fœminæ hæredes intercedunt. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus, cùm moritur habuit, habiturusve esset, si vixisset. Vi factum id videtur esse, qua de re quis, cùm prohiberetur, fecit, clàm, quod quisq;, cum controversiam haberet, habiturumve se putaret, fecit. Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possint: perinde sunt, ac si scripta non essent. Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando, quisquam alteri cavere potest.

LXXIV.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

LXXV.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

LXXVI.

Jn totum omnia, quæ animi distinatione agenda sunt non nisi vera & certa scientia perfici possunt.

LXXVII.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem: veluti mancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, servi optio, datio tutoris: in totum viciantur per temporis vel conditionis adjectionem, nonnunquam tamen actus supra scriptos tacitè recipiunt, quæ apertè compræhensa vitium afferunt, nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit: ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio existerit: quæ si verbis nominatim acceptilationis compræhendatur: nullius momenti faciet actum.

LXXVIII.

Generaliter cùm de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per adversarium habere non potuit, considerandum est.

LXXIX.

FRAUDIS interpretatio semper in jure Civili, non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

LXXX.

In toto Jure genere per speciem derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

LXXXI.

Quæ dubitationis tollendæ causa contractibus inseruntur, jus commune non lædunt.

LXXXII.

Donari videtur, quod nullo cogente jure conceditur.

LXXXIII.

Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.

LXXXIV.

Cùm amplius solutum est, quàm debebatur: cujus pars non invenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione. Js natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.

LXXXV.

Jn ambiguis, pro dotibus respondere melius est. Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent: licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. Quoties æquitatem desiderij naturalis ratio, aut dubitatio Juris moratur: justis decretis res temperanda est.

LXXXVI.

Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non essent: sed plærumq; melior.

LXXXVII.

Nemo enim in persequendo deteriorem causam, sed meliorem facit. Deniq; post litem contestatam hæredi quoq; prospiceretur; & hæres tenetur ex omnibus causis.

LXXXVIII.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

LXXXIX.

Quam diu possit valere Testamentum tam diu legitimus non admittitur.

XC.

Jn omnibus quidem, maximè tamen in jure, æquitas spectanda sit.

XCI.

Quoties duplici jure defertur alicui successio: repudiato novo jure, quod antè defertur, superit vetus.

XCII.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset: nihil nocere quo minus & reus & fidejussor teneatur.

XCIII.

Filius familias neq; retinere, neq; recuperare, neq; adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

XCIV.

Non solent, quæ abundant, vicare scripturas.

XCV.

Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditur.

XCVI.

XCVI.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda ejus qui eas protulisset.

XCVII.

Ea sola deportationis sententia auffert, quæ ad fiscum perveniunt.

XCVIII.

Quoties utriusq; causa lucri ratio vertitur: is præferendus est, cujus in lucro causa tempore præcedit.

XCIX.

Non potest improbus videri, qui ignorat quantum solvere debeat.

C.

Omnia quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt.

CI.

Ubi Lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo & primo die venerit, audiendus est. Ita enim & Imperator Antonius cum divo patre suo rescripsit.

CII.

Qui vetante Prætore fecit, hic adversus Edictum fecisse propriè dicitur. Ejus est actionem denegare, qui possit & dare.

CIII.

Nemo de domo sua extrahi debet.

CIV.

Si in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est: præponenda est causa æstimationis. Ubi autem æquiparant famosa judicia: & si summam imparem habent: pro partibus accipienda sunt.

CV.

Ubicunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

CVI.

Libertas inæstimabilis res est.

CVII.

Cum serva nulla actio est.

CVIII.

Ferè in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur.

CIX.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cùm prohibere potest.

CX.

In eo quod plus sit, semper inest & minus. Nemo alienæ rei ex promissor idoneus videtur, nisi si cum satisdatione. Pupillus pati posse non intelligitur. Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. Mulieribus tunc succurrendum est, cùm defendantur non ut faciliùs calumnientur.

CXI.

Pupillum, qui proximꝰ pubertati sit, capacem esse & furandi & injuriæ faciendæ. In hæredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio: veluti furti, damni, injuriæ, injuriarum, vi bonorum raptorum.

CXII.

Nihil interest, ipso jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

CXIII.

In toto & pars continetur.

CXIV.

In obscuris inspici solet quod verisimilius est, aut quod plerunq; fieri solet.

CXV.

Si quis obligatione liberatus sit, potest videri cepisse. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoveri.

CXVI.

Nihil consensui tàm contrarium est, qui ac bonæ fidei judicia sustinet, quamvis atq; metus: quem comprobare, contra bonos mores est. Non capitur, qui jus publicum sequitur. Non videntur, qui errant, consentire.

CXVII.

Prætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.

CXVIII.

Qui in servitute est, usu capere non potest: nam cùm possideatur, possidere non videtur.

CXIX.

Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

CXX.

Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quàm ipse habuit.

CXXI.

Qui non facit quod facere debet: videtur facere adversus ea, quia non facit: & qui facit, quod facere non debet: non videtur facere id, quod facere jussus est.

CXXII.

Libertas omnibus rebus favorabilior est.

CXXIII.

Nemo alieno nomine lege agere potest. Temporaria permutatio jus provinciæ non in novat.

CXXIV.

Ubi non voce, sed præsentia opus est: mutus, si intellectum habet, potest videri respondere. Item & in surdo hic quidem responderi potest. Furiosus absentis loco est, & ita Pomponius libro primo Epistolarum scripsit.

CXXV.

Favorabiliores rei potius, quàm actores habentur.

CXXVI.

Nemo prædo est, qui pretium numeravit. Locopletior non est factus, qui libertum acquisierit. Cùm de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis.

CXXVII.

Cùm Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit: sufficit, si vel momento ad eum pervenit, ex dolo defuncti.

CXXVIII.

In pari causa possessor potior haberi debet. Hi, qui in universum jus succedunt, hæredis loco habentur.

CXXIX.

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. Cùm principalis caussa non consistat: nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

CXXX.

Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

CXXXI.

Qui dolo desiit possidere, pro possidente damnatur: Quia pro possessione dolus est.

CXXXII.

Imperitia culpæ adnumeratur.

CXXXIII.

Melior conditio nostra per servos fieri potest: deterior non potest.

CXXXIV.

Non fraudantur creditores, cùm quid non acquiritur à debitore, sed cùm quid de bonis eminuitur. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

CXXXV.

Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

CXXXVI.

Bona fides tantundem possidenti præstat, quantum veritas quoties lex impedimento non est.

CXXXVII.

Qui authori judice comparavit; bonæ fidei possessor est.

CXXXVIII.

Omnis hæreditas quam vis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur, nunquam crescit ex postfacto præteriti delicti æstimatio.

CXXXIX.

Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ judicio, salvæ permanent. Non videtur perfectè cujusq; id esse, quod ex casu auferri potest.

CXL.

Absentia ejus, qui Reipub: causa abest: neq; ei, neque alij damnosa esse debet.

CXLI.

Quod contra rationem Juris receptum est, non est producendum ad consequentia. Uni duo pro solido hæredes esse non possunt.

CXLII.

Qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verùm est, Eum non negare.

CXLIII.

Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat: & successoribus eorum obstabit.

CXLIV.

Non omne, quod licet, honestum est. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

CXLV.

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt & consentiunt.

CXLVI.

Quod quis, dum serv⁹ esset, egit: proficere libero facto non potest.

CXLVII.

Semper specialia generalibus insunt.

CXLVIII.

Cujus effectus omnibus prodest, ejus & partes ad omnes pertinent.

CXLIX.

Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.

CL.

Parem esse conditionem oportet ejus, qui quid possideat, vel habeat: atq; ejus, cujus dolo malo factum sit, quò minus possideret, vel haberet.

CLI.

Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

CLII.

Hoc jure utimur, ut quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in vis privatæ crimen incidat. Dejicit & qui mandat. In maleficio ratihabitio mandato comparatur. Jn contractibus, quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

CLIII.

Ferè quibuscunq; modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus, ut igitur nulla possessio acquiri, nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrumq; in contrarium actum est.

CLIV.

Cùm par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa: sicut fit, cùm de dolo excipitur petitoris. Neq; enim datur talis replicatio petitori, AUT SI REI QUOQUE IN EA RE DOLO ACTUM SIT. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit.

CLV.

Factum cuiq; suum, non adversario nocere debet. Non videtur vim facere, qui jure suo utitur, & ordinaria actione reperitur. Jn pœnalibus cuasis benignius interpretandum est.

CLVI.

Jnvitus nemo rem cogitur defendere. Cui damus actionem, eidem exceptionem competere; multò magis quis dixerit. Cùm quis alij in locum successerit: non est æqvum, ei nocere hoc, quod adversus eum non nocuit, in cujus locum successerit. Plerunq; Emtoris eadem debet esse causa circa petendum ac defendendum, quæ fuit autoris. Quod cuiq; pro eo præstatur, invito non tribuitur.

CLVII.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris: ignoscitur servis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum sunt (veluti tutoribus & curatoribus) obtemperaverit. Semper quæ dolo fecit, quò minus haberet: pro eo habendus est, ac si haberet. Jn contractibus successores ex dolo eorum, successerunt, non tantùm in id, quod pervenit, verum

verum etiam in solidum tenentur: hoc est, unusquisq; pro ea parte, qua hæres est.

CLVIII.

Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

CLIX.

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest: ita ex pluribus causis idem possit esse nostrum.

CLX.

Aliud est vendere, aliud vendenti consentire. Refertur ad universos, quod publicè fit per majorem. Absurdum est plus juris habere eum, cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem, si viveret.

CLXI.

In jure Civili receptum est; quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, fiat, quò minus impleatur: perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertates, & legata, & ad hæredum institutiones perducitur. Quibus exemplis stipulationes quoq; committuntur: cùm per promissorem factum esset, quò minus stipulator conditioni parêret.

CLXII.

Quæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.

CLXIII.

Cui jus est donandi, eidem & vendendi, & concedendi jus est.

CLXIV.

Pœnalia judicia semel accepta, in hæredes transmitti possunt.

CLXV.

Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur: probandum erit, nec si donationis caussa consenserit, ratam ejus voluntatem habendam.

CLXVI.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

CLXVII.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. Qui jussu judicis aliquit facit, non videtur dolo malo facere: qui parere necesse habet.

CLXVIII.

Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum. Quod factum est, cùm in obscuro sit, ex adfectione cujusque capit interpretationem.

CLXIX.

Is damnum dat, qui jubet dare. Eis verò nulla culpa est, cui parêre necesse sit. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

CLXX.

Factum à judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est.

CLXXI.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

CLXXII.

In contrahenda venditione ambiguum pactum cõtra venditorem interpretrandum est. Ambigva autem in tentio ita accipienda est, ut res salva sit actori.

CLXXIII.

In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur: non totum, quod habent, extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant. Cùm verbum Restituas lege invenitur: & si non specialiter de fructibus additum est: tamen etiam fructus sunt restituendi. Unicuiq; sua mora nocet, quod & in duobus reis promittendi observatur. Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.

CLXXIV.

Qui potest facere, ut possit conditioni parêre; jam posse videtur. Quod quis (si velit) habere non potest, id repudiare non potest.

CLXXV.

In his quæ officium fieri per liberas personas leges desiderant, servus inter venire non potest. Non debet melioris conditionis esse, quàm actor meus, à quo jus in me transit.

CLXXVI.

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè possit fieri, nec occasio sit majoris tumultus faciendi. Infinita æstimatio est libertatis & necessitudinis.

CLXXVII.

Qui in Jus dominiumve alterius succedit, jure ejus uti debet. Nemo videtur dolo exsequi, qui ignorat causam, cur non debeat petere.

CLXXIII.

Cùm principalis causa non consistat, plærumque nec ea quidem, quæ seqvuntur, locum habent.

CLXXIX.

In obscura voluntate manu mittentis favendum est libertati.

CLXXX.

Quod jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset.

CLXXXI.

Si nemo subiit hæreditatem; omnis vis Testamenti solvitur.

CLXXXII.

Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

CLXXXIII.

Etsi nihil facilè mutandum est ex solennibus: tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est.

CLXXXIV.

Vani timoris justa excusatio non est.

CLXXXV.

Impossibilium nulla obligatio est.

CLXXXVI.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit: & cum solvendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito, peti non potest.

CLXXXVII.

Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

CLXXXVIII.

Ubi pugnantia inter se in Testamento invenirentur, neutrum ratum est. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

CLXXXIX.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate (nisi adposita tutoris autoritate) creditur. Nam quod animi judicio fit, in eo tutoris authoritas necessaria est.

CXC.

Quod evincitur, in bonis non est.

CXCI.

Neratius consultus. An quod beneficium dare se quasi viventi Cæsar rescripserat, jam defuncto dedisse existimaretur: respondit. Non videri sibi Principem, quod ei, quem vivere existimabat, concessisset, defuncto concessisse, quem tamen modum esse beneficij sui vellet, ipsius æstimationem esse.

CXCII.

Ea, quæ in partes dividi non possunt, solida à singulis hæredibus debentur. In re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus justius est, quàm tutius.

CXCIII.

Omnia ferè jura hæredum perinde habentur, ac si continuò sed tempus mortis hæredes extitissent.

CXCIV.

Qui per cessionem, quamvis longissimam, defuncto hæredes exstiterunt: non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes exstiterint.

CXCV.

Expressa nocent: non expressa non nocent.

CXCVI.

Privilegia quædam caussæ sunt, quædam personæ: & ideò quidem ad hæredem transmittuntur, quæ caussæ sunt: quæ personæ sunt, ad hæredem non transeunt.

CXCVII.

Semper in conjunctionibus non solùm quid liceat, considerandum est: sed & quid honestum sit.

CXCVIII.

Neq; in interdicto, neq, in cæteris caussis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive non est.

CXCIX.

Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non paruit.

CC.

Quoties nihil sine captione in vestigari potest: eligēdum est, quod minimum habeat iniquitatis.

CCI.

Omnia quæ ex Testamento proficiscuntur, ita statum eventus capiunt, si initium quoq; sine vicio ceperint.

CCII.

Omnis definitio in jure Civili periculosa est: parum est enim, ut non subverti posset.

CCIII.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

CCIV.

Minus est actionem habere, quàm rem.

CCV.

Plerunque fit, ut etiam ea, quæ nobis abire possint: proinde in eo statu sint, atque si non essent ejus conditionis, ut abire possint. Et ideò quòd fisco obligamus, & vindicare interdum, & alienare, & servitutem in prædio imponere possumus.

CCVI.

Jure naturæ æqvum est, neminem cum alterius injuria & detrimento fieri locupletiorem.

CCVII.

Res judicata pro veritate accipitur.

CCVIII.

Non potest desiisse videri habere, qui nunquam habuit.

CCIX.

Servitutem mortalitati ferè comparamus.

CCX.

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.

SEQUUNTUR REGULÆ Juris Canonici.

REGULA I.

Beneficium ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri.

II.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

III.

Sine possessione præscriptio non procedit.

IIII.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

VII.

Privilegium personale personam sequitur, & extingvitur cum persona.

VIII.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

IX.

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.

XI.

Cùm sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quàm actori.

XII.

In judiciis non est acceptio personarum habenda.

XIII.

Ignorantia facti, non juris excusat.

XIIII.

Cùm quis in jus succedit alteri, justam ignorantiæ causam censetur habere.

XV

Odia restringi, & favores convenit ampliari.

XVI.

XVI.

Decet concessum à principe beneficium esse mansurum.

XVII.

Indultum à jure beneficium, non est alicui auferendum.

XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

XIX.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

XX.

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.

XXI.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

XXIII.

Sine culpâ, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

XXIIII.

Quod quis mandato facit judicis, dolo facere non videtur, cùm habeat pare-
XXV. *re necesse.*

Mora sua cuilibet est nociva.

XXVI.

Ea, quæ fiunt à judice, si ad ejus non spectant officium, virib⁹ non subsistunt.

XXVII.

Scienti & consentienti non fit injuria neq; dolus.

XXVIII.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt tra-
XXIX. *henda.*

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

XXX.

In obscuris minimum est sequendum.

XXXI.

Eum, qui certus est, certiorati ulterius non oportet.

XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

XXXIII.

Mutare consilium quis non potest, in alterius detrimentum.

XXXIIII.

Generi per speciem derogatur.

XXXV.

Plus semper in se continet, quod est minus.

XXXVI.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

XXXVII.

Vtile non debet per inutile vitiari.

XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

XL.

Pluralis locutio, duorum numero est contenta.

XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

XLII.

Accessorium naturam sequi congruit principalis.

XLIII.

Qui tacet, consentire videtur.

XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.

XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consuevit.

XLVI.

Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille uti debebit.

XLVII

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

XLIX.

In pœnis benignior est interpretatio facienda.

L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.

LI.

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.

LII.

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

LIII.

Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus.

LIIII.

Qui prior est tempore, potior est jure.

LV.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & è contra.

LVI.

In re communi potior est conditio prohibentis.

LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda.

LVIII.

Non est obligatorium, contra bonos mores præstitum juramentum.

LIX.

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

LX.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

LXII.

Nullus ex concilio, dum modo fraudulentum non fuerit, obligatur.

LXIII.

Exceptionem objiciens, non videtur de intentione adversarij confiteri.

LXIV.

Quæ contra jus fiunt: debent utique pro infectis haberi.

LXV.

In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis.

LXVI.

Cùm non stat per eum ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur: haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

LXVII.

Quod alicui suo non licet nomine: nec alieno licebit.

LXVIII.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

LXIX.

In malis promissis fidem non expedit observari.

LXX.

In alternativis electoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.

LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittẽdus.

LXXII.

Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.

LXXIII.

Factum legitimè retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari.

LXXIV.

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum.

LXXV.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cum fidem à se præstitam servare recusat.

LXXVI.

Dictum personæ, non debet in detrimentum ecclesiæ redundare.

LXXVII.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt (concessa.

LXXIX.

Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.

LXXX.

In toto partem, non est dubium contineri.

LXXXI.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

LXXXII.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

LXXXIII.

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.

LXXXIV.

Cùm quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

LXXXV.

Contractus ex conventione, legem accipere dignoscuntur.

LXXXVI.

Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare.

LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

LXXXVIII.

Certum est, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

FINIS.

Soli Deo Laus, Honor & Gloria.

M. DC. XXXVII.

LXVII.

Quod alicui suo non licet nomine: nec alieno licebit.

LXVIII.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

LXIX.

In malis promissis fidem non expedit observari.

LXX.

In alternativis electoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.

LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittẽdus.

LXXII.

Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.

LXXIII.

Factum legitimè retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari.

LXXIV.

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum.

LXXV.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cum fidem à se præstitam servare recusat.

LXXVI.

Dictum personæ, non debet in detrimentum ecclesiæ redundare.

LXXVII.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

LXXIX.

Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.

LXXX.

In toto partem, non est dubium contineri.

LXXXI.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

LXXXII.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

LXXXIII.

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA TIMIȘOARA

LXXXIII.

nel exactum iterum exigatur.

LXXXIV.

r alicui, ad id alia non debet admitti.

LXXXV.

legem accipere dignoscuntur.

LXXXVI.

va sentit, sibi debet, non aliis imputare.

LXXXVII.

dignitatum.

LXXXVIII.

it in legem, qui legis verba complectens, contra

INIS.

us, Honor & Gloria.

DC. XXXVII.

TIFFEN Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres

M.T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA